घोराही उप-महानगरपालिका

नगर पार्श्वचित्र

२०७५

घोराही उप-महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
घोराही दाङ, ५ नं. प्रदेश नेपाल
(Municipal Profile, 2018)

घोराही उप-महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

घोराही दाङ, ५ नं. प्रदेश नेपाल

पत्र सङ्ख्याः
चलानी नम्बर :

विषेश धन्यबाद

नयाँ संविधान निर्माणपछि राज्यको पुनर्संरचनासँगै संवैधानिक व्यवस्थाअनुसार तीन तहको सरकारको अभ्यास हुने क्रममा २०७४ साल आषाढ १४ गते स्थानीय तहको दोश्रो चरणको निर्वाचन सपन्न भयो । उक्त निर्वाचनबाट हामी जनप्रतिनिधिका रूपमा घोराही उप-महानगरपालिको जिम्मेवारी समाली सकेपछि नगरको बस्तुगत अवस्थाको पहिचान गर्नु, विश्लेषण गर्नु र योजना बनाएर कामलाई अगाडि बढाउनु नै हाम्रो आफ्नो कर्तव्य ठान्यौँ । यसै सन्दर्भमा नगरको पहिलो नगरसभाले बस्तुगत अवस्था पहिचानको लागि नगर प्रोफाइल तयार गर्ने निर्णय गऱ्यो र केही बजेट पनि विनियोजन गऱ्यौं । यस कामको लागि हामीले Australian Aid–The Asia Foundation र COMMITTED लाई नगरको तफबाट अनुरोध गऱ्यौँ । COMMITTED ले यस कामको लागि सहमती जनाएपछि संयुक्त रूपमा नगर प्रोफाइल तयार गर्ने कामलाई अगाडि वढाउने सम्झौता भयो । साविक घोराही, त्रिपुर नगरपालिका, रामपुर, लक्ष्मीपुर, धर्ना, सौडियार र सैघा गा.वि.स.हरू गाभिएर घोराही उप-महानगरपालिका बनेको छ । यस उप-महानगरपालिकाको भौगोलिक विविधताको साथै हावापानी तथा वातावरण र सामाजिक संस्कृतमा विविधता र व्यापकता रहेको छ । १९ वटा वडा रहेको उप-महानगरका कुना कन्दराको समुचित विकास गर्नका लागि हामी हर प्रयासमा जुटिरहेका छौँ । नगरको चौतर्फी विकासका लागि समग्र नगरको बस्तुस्थितीका बारेमा जानकारी लिन नगर प्रोफाइलको आवश्यकता महसुस गरी Australian Aid - The Asia Foundation/COMMITTED को संयुक्त लगानीमा कामलाई अघि बढायौँ । घोराही उप-महानगरपालिका बनेपछि बिस्तार भएको भूगोलको समुचित विकासका लागि सबै क्षेत्रको अध्ययन र बस्तुस्थिती बुझ्न आवश्यक थियो । निकै लामो मेहनतपछि अहिले नगरको चौतर्फी बस्तुस्थिती के छ भन्ने बारेमा प्रोफाइल तयार भएको छ । घोराही उप-महानगरपालिकालाई स्मार्ट सिटी बनाउने योजनालाई साकार पार्नका लागि नगरभित्र रहेको सबै क्षेत्रहरूको विवरणहरू यस प्रोफाईमा समावेश गरिएको छ । नगरको विकासलाई सबल बनाउदै दिर्घकालिन योजनालाई गुणस्तरीय र दीगो बनाउने जिम्मा हाम्रो काँधमा आएको छ । विकासको मार्ग चित्र अब यही बिस्तृत प्रोफाइल अध्ययन गरेर हुने छ । यो प्रोफाइललाई विकासको दस्तावेज मानेर नगरले भोलिका दिनमा सोंच तयार पारेर व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्ने छ । शिक्षा, स्वास्थ्य, सडक, खानेपानी, विद्युत, सञ्चार, जनसंख्या, रोजगार, प्रविधी लगायत समाजका सबै पक्षहरूलाई समेटेर नगर प्रोफाइल बनाएका छौं । नगरबासीहरूले चाहेको परिवर्तनलाई पुरा गर्न हामी प्रतिबद्ध रहदै यसै नगर प्रोफाइललाई आधार मानेर अबका कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्थापन गर्ने छौं । आवश्यकतामा आधारित विकासहरूलाई पहिचान गरी कार्यक्रमलाई अघि बढाउन यो नगर प्रोफाइल दस्ताबेज बन्ने छ भन्ने मैले अपेक्षा समेत लिएको छु ।

यस नगर प्रोफाइल बनाउनका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने Australian Aid - The Asia Foundation/COMMITTED, यस संस्थामा आबद्ध कर्मचारी, तथ्यांक उपलब्ध गराउने व्यक्ति, संस्था, तथ्यांक संकलनका लागि गाउँगाउँमा खट्ने गणकहरू र सल्लाह सुझाब दिने सबै क्षेत्रका महानुभावहरू सबैलाई म घोराही उप-महानगरपालिकाको तर्फबाट विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । अब यो नगर प्रोफाइलको आधारमा नगरको विकासका लागि हामीले थाल्ने कार्यक्रम तथा योजनाहरू कार्यान्वयनमा सहकार्य र सहयोग गर्न सबै पक्षहरूलाई अपिल समेत गर्दछु ।

धन्यवाद ॥

नरुलाल चौधरी
प्रमुख

नरुलाल चौधरी
नगर प्रमुख
घोराही उप-महानगरपालिका

घोराही उप-महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

घोराही दाङ, ५ नं. प्रदेश नेपाल

पत्र सङ्ख्याः
चलानी नम्बर :

विषेश धन्यबाद

हामी जनप्रतिनिधीहरू निर्बाचित भएर आएपछि नगरको चौतर्फी विकास कसरी गर्ने भन्ने नै मुख्य ध्यय थियो । विगतका दिनहरूमा गर्दै र चल्दै आएका सोंच व्यवहारभन्दा फरक ढंगले अघि बढ्नु पर्छ भन्ने मान्यताले अघि बढौ भन्ने संकल्प गऱ्यौं । भूगोल ठूलो र फरक प्रकृतीका भूगोलका कारण पनि एउटै सोंचले विकास सहज थिए । १९ वटा वडा रहेको यस उप-महानगरका कुना कन्दराको समुचित विकासको जिम्मेवारी हाम्रो छ । नगरको चौतर्फी विकासका लागि समग्र नगरको बस्तुस्थितीका बारेमा बुझ्न आवश्यक थियो । नगरको यथार्थ अवस्था के हो भन्ने बारेमा अध्ययन आवश्यक ठान्यौं र प्रोफाइल बनाउने योजनाका साथ बजेट बिनियोजन गऱ्यौं । नगरको सबै क्षेत्रको बस्तुस्थितीको तयारीले मात्रै आवश्यकता र पहिचानमा आधारित विकास हुन सक्छ भन्ने उद्देश्य राखेर Australian Aid -The Asia Foundation/COMMITTED को सहयोगमा कामलाई अघि बढायौं । निकै लामो मेहनतपछि अहिले नगरको चौतर्फी बस्तुस्थिती के छ भन्ने बारेमा प्रोफाइल तयार भएको छ ।

घोराही उप-महानगरपालिकालाई स्मार्ट सिटी बनाउने योजनालाई साकार पार्नका लागि नगरभित्र रहेको सबै क्षेत्रहरूको विबरणहरू यस प्रोफाइलमा समाबेश गरिएको छ । नगरबासीहरू बिकास र परिवर्तनको व्यग्र प्रतिक्षामा हुनुहुन्छ । तत्कालै आमुल परिवर्तनको खोजीमा नगरबासीहरू रहनुभएको छ । हामी प्रतिबद्ध छौ कि अब विकास र सम्वृद्धिमा देश अघि बढेको छ । यही सोंचलाई गति दिनका लागि हामीले नगरको बस्तुस्थितीलाई मसिनरी केलाएर योजना बनाउँदै छौं । आशा छ यो नगर प्रोफाइललाई आधार मानेर हुने बिकास सबै नगरबासीको चाहानालाई पुरा गर्न सफल हुने छ ।

नगर प्रोफाइल बनाउनका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने Australian Aid - The Asia Foundation /COMMITTED, यस संस्थामा आबद्ध कर्मचारी, तथ्यांक उपलब्ध गराउने व्यक्ति, संस्था, तथ्यांक संकलनका लागि गाउँ-गाउँमा खट्ने गणकहरू र सल्लाह सुझाब दिने सबै क्षेत्रका महानुभावहरू सबैलाई विशेष धन्यबाद छ । अब नगर प्रोफाइलका आधारमा नगरले प्रस्तुत गर्ने योजनाहरूलाई दीगो, भरपर्दो र गुणस्तरीय बनाउन आम नगरबासीसँगै सबै क्षेत्रका महानुभाव एवं संघसंस्थाहरूले साथ सहयोग दिनु हुनेछ भन्ने अपेक्षा समेत गरेको छु ।

सीता सिग्देल न्यौपाने
नगर उपप्रमुख
घोराही उप-महानगरपालिका

घोराही उप-महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

घोराही दाङ, ५ नं. प्रदेश नेपाल

पत्र सङ्ख्याः
चलानी नम्बर :

मन्तव्य

मुलुक संघीय संरचनाअनुसार अगाडि बढी रहेको सन्दर्भमा घोराही उप-महानगरपालिकाले स्थानीय सरकारको रूपमा आफ्नो बस्तुगत विवरण सहितको नगर पार्श्वचित्र तयार गर्न लागेको अवस्थामा हामी अत्यन्त हर्षित छौं । यस नगर पाश्वचित्रमा नगरपालिकाको बस्तुगत चिनारी, जनसांख्यिक विवरण, भू-उपयोग, आर्थिक, भौतिक तथा सामाजिक अवस्था लगायत १० वटा खण्डमा विभक्त गरी तयार गरिएको छ। यस पाश्वचित्रले उप-महानगरपालिकालाई बस्तुगत योजनाहरू तयार गर्नका लागि ठोस टेवा पुऱ्याउने अपेक्षा गरेको छु । साथै उप-महानगरपालिका वारेमा जानकारी चाहने जो सुकैको लागि यो पाश्वचित्र उपयोगी हुने कुरा निर्विवाद छ। अध्ययन अनुसन्धान गर्ने विद्यार्थी एवं अनुसन्धानकर्ताहरूको लागि पथप्रदर्शक ठहरिने कुरामा विश्वस्त छु ।

अन्तमा, यो नगर पार्श्वचित्र पुस्तक तयार गर्न सहयोग गर्ने Australian Aid, The Asia Foundation, COMMITTED, घरधुरी सर्वेक्षणमा प्राविधिक रूपमा खटिएका कर्मचारी, सहयोग गर्ने गराउने वडा अध्यक्षहरू तथा जनप्रतिनिधिहरू लगायत घोराही उप-महानगरपालिका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु।

सन्त बहादुर सुनार
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
घोराही उप-महानगरपालिका

विषय सूची

खण्ड १ : घोराही उप-महानगरपालिकाको परिचय **१**

१.१ उप-महानगरपालिकाको परिचय १

१.१.२ नामाकरण र ऐतिहासिक पृष्ठभूमि १

१.२ नदी तथा खोलाको विवरण २

१.३ पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण ५

१.४ मुख्य बस्ती सम्बन्धी विवरण ५

१.५ सार्वजनिक पाटी पौवा र चौतारासम्बन्धी विवरण ६

१.६ खेलमैदान सम्बन्धी विवरण ८

१.७ प्राकृतिक स्रोत (खानी/खनिज आदि) ९

१.८ पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरूको विवरण ९

१.९ होटेल र होमस्टे सम्बन्धी विवरण १०

१.१० स्थानीय चाडपर्व, जात्रा तथा मेलाहरूको विवरण १२

खण्ड २ : जनसाङ्खिकी विवरण **१४**

२.१ वडागत घरपरिवार संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण १४

२.२ उमेर र लिङ्गअनुसार वडागत जनसंख्याको विवरण १७

२.३ परिवारको आकारको आधारमा परिवारको विवरण २२

२.४ जातजातिको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण २३

२.५ उप-महानगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण २५

२.६ धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण २६

२.७ घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण २७

२.८ घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण २९

२.९ परिवार बसोबास गर्ने घरको तलाको आधारमा परिवारको विवरण ३१

२.१० परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधिको आधारमा परिवारको विवरण ३२

२.११ परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण ३३

२.१२ सुत्नेकोठा र भान्साकोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण ३४

२.१३ अनुपस्थित जनसंख्या भएका परिवार संख्याको विवरण ३५

२.१३.१ उमेरसमूह र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ३७

२.१३.२ अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ३८

२.१३.३ लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ३९

२.१३.४ अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ३९

२.१३.५ अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४१

२.१३.६ अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४२

२.१४ घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण ४३

२.१५ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा वडागत विवरण ४४

२.१६ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरपरिवारको वितरण ४५

२.१७ उमेर र लिङ्ग अनुसार मृत्यु संख्याको वितरण ४६

खण्ड ३ : भू-उपयोग **४८**

३.१ उप-महानगरपालिकाको वर्तमान भू-उपयोग सम्बन्धी विवरण ४८
३.२ भौगोलिक अवस्थिति ५०
३.३ घर बनेको जमिनको लालपुर्जाको आधारमा घरपरिवारहरूको विवरण ५०
३.४ घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र लिए/नलिएको आधारमा परिवारको विवरण ५१
३.५ कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण ५३

खण्ड ४ : आर्थिक क्षेत्र तथा रोजगार स्थिति **५४**

४.१ उप-महानगरपालिकाको वित्तीय स्थिति ५४
४.१.१ स्थानीय करहरूको विवरण ५४
४.१.२ वडागत रूपमा करदाताहरूको विवरण ५७
४.१.३ कृषि प्रयोजनका लागि जग्गाको स्वामित्व तथा क्षेत्रफल बमोजिम परिवार विवरण ६०
४.१.४ व्यापार तथा व्यवसायसम्बन्धी विवरण ६१
४.१.५ व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति ६२
४.१.६ पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण ६३
४.१.७ जडिबुटी कवाडी संकलन केन्द्र ६४
४.१.८ स्थानीय पूर्वाधार सेवाको विवरण ६५
४.१.९ सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन ६५
४.१.१० उप-महानगरपालिकाको खर्च विवरण ६७
४.१.११ घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रशोधनसम्बन्धी विवरण ६८
४.२ उप-महानगरपालिकाको रोजगारी र आम्दानीको अवस्था ७४
४.२.१ वडागतरूपमा रोजगारीको अवस्था ७४
४.२.२ वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण ७५
४.२.३ वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण ८१
४.२.४ आम्दानीको पहिलो प्रमुख स्रोतका आधारमा परिवारको विवरण ८५
४.२.५ परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरपरिवारको विवरण ८७
४.२.६ आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरपरिवारको विवरण ८८
४.२.७ कुल वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न अपुगने परिवारले अपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण ९०
४.२.८ परिवारका सदस्यका लागि सामान्य बिरामी खर्च, न्यानो कपडा र झुलको व्यवस्था गर्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण ९१
४.२.९ ऋणका आधारमा परिवारको विवरण ९४
४.२.१० परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण ९५
४.२.११ ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण ९६
४.२.१२ ऋण लिएको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको वितरण ९८
४.३ उद्योग, बैंक तथा सहकारी ९९

४.३.१ उद्योगसम्बन्धी विवरण ९९
४.३.२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विवरण १००
४.३.३ सहकारी संस्थाको विवरण १०१
४.३.४ बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण १०२
४.४ व्यापार तथा उद्योग व्यवसाय १०३
४.४.१ व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण १०३
४.४.२ सञ्चालकको लिङ्ग अनुसार उद्योग तथा व्यवसायिक फर्मको विवरण १०३
४.४.३ सञ्चालकको उमेरसमूह अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण १०४
४.४.४ सञ्चालकको नागरिकताका आधारमा उद्योग व्यवसायिक फर्मको विवरण १०६
४.४.५ दर्ता भएका उद्योगहरूको वर्गीकरण १०७
४.४.६ उद्योग व्यवसाय र व्यापारिक फर्महरू सञ्चालन भइरहेका घरहरूको स्वामित्वको प्रकार १०८
४.४.७ सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरूपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने घरपरिवारहरूको विवरण १०९
४.४.८ उद्योग तथा व्यवसायिक क्रियाकलपामा संलग्न व्यक्तिहरूको विवरण ११०

खण्ड ५ : कृषि तथा पशुपालन ११
५.१ कृषि १११
५.१.१ कृषिजन्य बाली सम्बन्धी विवरण ११२
५.१.२ कृषि बालीमा लाग्ने रोग ११३
५.१.३ कृषि तथा पशुसेवा केन्द्र तथा उपकेन्द्रहरूको विवरण ११४
५.१.४ बाली पात्रो ११४
५.१.५ कृषि बजारीकरण ११५
५.१.६ कृषि पकेट क्षेत्रको बिवरण ११६
५.१.७ जग्गाको उर्वराशक्ति ११६
५.१.८ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित सामुदायिक, सहकारी फार्म वा संस्थाको विवरण ११६
५.१.९ आधुनिक कृषि फार्महरूको विवरण ११८
५.१.१० कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण १२०
५.१.११ कृषि उत्पादनमा आवद्धघरपरिवारको विवरण १२२
५.१.१२ कृषिबाली उत्पादनको आधारमा परिवारको विवरण १२३
५.१.१३ कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा परिवारको विवरण १२६
५.२ पशुपालन १३०
५.२.१ पशु नश्ल १३०
५.२.२ पशुपक्षीमा लाग्ने रोगहरू १३१
५.२.३ पशुपक्षी फार्महरूको विवरण १३२
५.२.४ कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण १३३
५.२.५ पशुपक्षीहरूको उत्पादन आधारमा परिवारको विवरण १३४
५.२.६ पशुपक्षी बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण १३६

खण्ड ६ : भौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधार **१३७**
६.१ सडक, सवारी तथा यातायात १३७
६.१.१ विद्यमान सडक सञ्जाल १३७
६.१.२ सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा परिवारहरूको विवरण १४०
६.१.३ परिवारले प्रयोग गरेको सडकको चौडाइको आधारमा वडागत विवरण १४१
६.२ यातायात सेवा १४२
६.२.१ विमानस्थलको विवरण १४२
६.२.२ बसपार्क तथा सवारी पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण १४२
६.२.३ सडक दुर्घटनासम्बन्धी विवरण १४२
६.२.४ पुल तथा पुलेसासम्बन्धी विवरण १४३
६.२.५ पैदलमार्ग सम्बन्धी विवरण १४३
६.३ उप-महानगरपालिका केन्द्र तथा वडा केन्द्र बीचको दुरी १४५
६.३.१ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय १४५
६.३.२ वडा केन्द्रबाट उप-महानगरपालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय १४६
६.४ उप-महानगरपालिकाका हालका भवनहरू १४७
६.५ सामुदायिक तथा सार्वजनिक भवनहरूको विवरण १४७
६.६ सञ्चार १४८
६.६.१ टेलिफोन/मोबाइल १४९
६.६.२ एफ.एम रेडियोसम्बन्धी विवरण १४९
६.६.३ हुलाक सेवा १५०
६.६.४ पत्रपत्रिका १५०
६.७ विद्युत तथा सौर्य उर्जा १५०
६.७.१ उप-महानगरपालिकामा सौर्य उर्जा उपयोगको अवस्था १५०
६.७.२ ग्राहक वर्गीकरणका आधारमा उर्जा खपत विवरण १५१
६.७.३ दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतको आधारमा घरपरिवारहरूको विवरण १५१
६.८.४ बिजुलीको मिटर जडान भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण १५२
६.८.५ घरपरिवारले खाना पकाउने इन्धनको आधारमा परिवारको विवरण १५३
६.९ परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधाको आधारमा परिवारको विवरण १५५

खण्ड ७ : सामाजिक पूर्वाधार तथा सेवा **१५८**
७.१ शिक्षा (पृष्ठभूमि) १५८
७.१.१ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण १५९
७.१.२ बालविकास केन्द्रको विवरण १६१
७.१.३ विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरू १६३
७.१.४ शिक्षक विवरण १६४
७.१.५ विशेष शिक्षातर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण १६५
७.१.६ विद्यालयमा भएका पुस्तकालय, कम्प्यूटर तथा विज्ञान प्रयोगशालासम्बन्धी विवरण १६५
७.१.७ विद्यालयको भौतिक विवरण १६८
७.१.८ शिक्षक तथा कक्षाकोठाको पर्याप्तता १७१

	७.१.९	विद्यालयहरूमा शौचालयको विवरण	१७४
	७.१.१०	विद्यालयको गुणस्तर सुधार सम्बन्धी विवरण	१७८
	७.१.११	विद्यालय गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण	१८३
	७.१.१२	विद्यालयको संरचनागत विवरण	१८५
	७.१.१३	सूचनाको हक सम्बन्धी विवरण	१८८
	७.१.१४	जातजाति अनुसार पाँच वर्ष भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति	१९२
	७.१.१५	५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कुल/कलेज गइरहेका/नगएका उमेरसमूह अनुसार विवरण	१९२
	७.१.१६	५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका स्कुल/कलेज नगएका जनसंख्याको वडागत विवरण	१९२
	७.१.१७	५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जनसंख्यामध्ये स्कुल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको विवरण	१९५
	७.१.१८	५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जनसंख्यामध्ये स्कुल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण	१९५
	७.१.१९	वडा अनुसार तहगत शिक्षासम्बन्धी विवरण	१९७
	७.१.२०	उमेर समूह अनुसार तहगत शैक्षिक स्तर सम्बन्धी विवरण	२००
	७.१.२१	लैङ्गिक आधारमा ५ देखि ३५ वर्षको उमेरका हाल विद्यालय वा कलेज गैरहेको वडागत जनसंख्याको विवरण	२०२
	७.१.२२	५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समूहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण	२०३
	७.१.२३	परिवार, परिवारमा रहेका विद्यार्थी संख्या र शिक्षामा वार्षिक खर्चको विवरण	२०४
	७.१.२४	५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समूहका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानुका कारणका तथा लिङ्गको आधारमा वडागत विवरण	२०५
	७.१.२५	विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको वडागत विवरण	२०७
७.२	स्वास्थ्य		२११
	७.२.१	उप-महानगरपालिकामा देखा परेका १० प्रमुख रोगहरूको विवरण	२१४
	७.२.२	परिवार नियोजनसम्बन्धी विवरण	२१४
	७.२.३	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू	२१५
	७.२.४	सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विवरण	२१५
	७.२.५	१५ देखि ४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूले जन्म दिएका सन्तानहरूको आधारमा वडागत विवरण	२१६
	७.२.६	शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण	२२१
	७.२.७	१५-४९ उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेर सम्बन्धी विवरण	२२२
	७.२.८	खोपको विवरण	२२३
	७.२.९	२ वर्ष भन्दा मुनिका पुर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण	२२४
	७.२.१०	दीर्घरोगको प्रकार अनुसार दीर्घरोगीहरूको जनसंख्या विवरण	२२५
	७.२.११	पोषणसम्वन्धी विवरण	२२८
७.३	महिला तथा बालबालिका		२२८
	७.३.१	महिलासम्बन्धी विवरण	२२८

	७.३.२ महिलासहकारी संस्था	२३०
	७.३.३ आमा समूहको विवरण	२३०
	७.३.४ बालबालिका सम्बन्धी विवरण	२३०
७.४	खानेपानी तथा सरसफाइ	२३२
	७.४.१ खानेपानी आयोजना सम्बन्धी विवरण	२३२
	७.४.२ खानेपानी आयोजना माग, आपूर्ति र महसुल सम्बन्धी विवरण	२३३
	७.४.३ खानेपानी आयोजनाबाट उपलब्ध हुने पानीको गुणस्तर सम्बन्धी विवरण	२३३
	७.४.४ खानेपानी आयोजना संभावित क्षेत्रहरूसम्बन्धी विवरण	२३४
	७.४.५ खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको विवरण	२३५
	७.४.६ खानेपानीको मुख्य स्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको विवरण	२३६
	७.४.७ शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण	२३७
७.५	सामाजिक सुरक्षा	२३८
	७.५.१ सामाजिक सुरक्षा भत्ता	२३८
७.६	अपांगताका आधारमा जनसंख्या	२३९
७.७	व्यक्तिगत घटना दर्ताको वार्षिक विवरण	२४०
७.८	फोहरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाईः	२४१
	७.८.१ स्वास्थ्य संस्थाहरुको फोहरमैला व्यवस्थापन	२४१
	७.८.२ पक्की तथा कच्ची ढल निकास	२४२
	७.८.३ वातावरण, रासायनिक र जैविक प्रभाव	२४३
	७.८.४ खुला दिसामुक्त क्षेत्र	२४३
	७.८.५ सार्वजनिक शौचालय	२४४
	७.८.६ घरबाट निस्कने ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण	२४४
	७.८.७ ढल निकासको उपलब्धताको आधारमा परिवारको विवरण	२४६
खण्ड ८ः वन तथा वातावरण		**२४७**
८.१	प्राकृतिक वन तथा वनस्पती	२४७
८.२	जैविक विविधता	२४७
८.३	सामुदायिक वनः	२४८
८.४	धार्मिक वन	२५१
८.५	वन पैदावारको माग र आपूर्ति	२५२
८.६	जडिबुटी	२५२
८.७	वन संरक्षणका लागि चाल्नु पर्ने कदम	२५२
८.८	हावापानीः	२५३
८.९	वातावरण प्रदूषण	२५४
	८.९.१ वायु प्रदूषण	२५४
	८.९.२ ध्वनी प्रदूषण	२५५
	८.९.३ फोहरजन्य प्रदूषण	२५५
	८.९.४ पानी प्रदूषण	२५६
८.१०	वातावरणीय प्रदूषणबाट उत्पन्न प्रमुख समस्याहरु	२५६

८.११ विपत् व्यवस्थापनः २५८
८.११.१ उप-महानगरपालिकामा हुनसक्ने विपत् सम्बन्धी घटनाहरू २५८
८.११.२ संस्थागत विश्लेषण तथा सम्बन्ध चित्र २५९
८.११.३ घोराही उप-महानगरपालिकामा भएको विपत् तथा प्रकोपको क्षतिः २६१
८.११.४ स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच १६३
८.११.५ प्रकोपको पात्रो २६६
८.११.६ प्राकृतिक विपत् तथा प्रकोप जोखिमको किसिमका आधारमा परिवारको विश्लेषण २६६

खण्ड ९ : विकास सूचकाङ्क र गरिवीको स्थिति **२६८**
९.१ प्रति परिवार वार्षिक औषत आय तथा प्रतिव्यक्ति औषत आय २६८
९.२ परिवारमुलीको लिङ्गको आधारमा प्रति परिवार वार्षिक औषत आयसम्बन्धी विवरण २७९
९.३ विपन्नता सुचकाङ्क २७०
९.३.१ सम्पन्नता सुचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण २७१
९.३.२ सम्पन्नता सूचकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवारको विवरण २७२

खण्ड १० : विविध **२७३**
१०.१ उप-महानगरपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा २७३
१०.२ उप-महानगरपालिकासँग साझेदारी गरेका संघ संस्थाहरू २७३
१०.३ उप-महानगरपालिकाको भगिनी सम्बन्ध रहेको संस्था २७४
१०.४ उप-महानगरपालिका/सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू २७४
१०.५ नागरिक सचेतना केन्द्र र टोल विकास संस्थाको विवरण २७५
१०.६ गैर सरकारी संस्थासम्बन्धी विवरण २७५
१०.७ उप-महानगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण २७७
१०.८ उप-महानगरपालिका क्षेत्रका सरकारी कार्यालयहरूको नाम, टेलिफोन विवरण २७७
१०.९ व्यवसायिक खेलाडीको विवरण २७८
१०.१० शवदाह २८९
१०.११ उप-महानगरपालिकाको स्थापना कालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण २८९
१०.१२ कार्यपालिकाको विवरण २८९
१०.१३ जननिर्वाचित प्रतिनिधिको विवरण २८१
१०.१४ उप-महानगरपालिकाको कार्यालयमा हाल कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण २८४

तालिका सूची

तालिका नं. १:	घोराही उप-महानगरपालिकामा रहेका नदीनालाहरूको विवरण	३
तालिका नं. २:	उप-महानगरपालिकामा रहेका पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण	५
तालिका नं. ३:	मुख्य बस्ती, टोल र गाउँ	६
तालिका नं. ४:	सार्वजनिक पाटीपौवा तथा चौताराहरूको विवरण	७
तालिका नं. ५:	खेल मैदान सम्बन्धी विवरण	९
तालिका नं. ६ :	धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण	१०
तालिका नं. ७ :	होटेलतथा होमस्टे सम्बन्धी विवरण	११
तालिका नं. ८ :	चाडपर्व जात्रा तथा मेला सम्बन्धी विवरण	१३
तालिका नं. ९ :	वडागत घरपरिवार संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण	१४
तालिका नं. १० :	अक्सर बसोवास गर्ने तथा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	१७
तालिका नं. ११:	उमेर समूह अनुसार जनसंख्याको विवरण	१९
तालिका नं. १२ :	परिवारमा रहेको सदस्य संख्याको आधारमा परिवारको विवरण	२२
तालिका नं. १३ :	वडा अनुसार जातजातितको विवरण	२३
तालिका नं. १४ :	उप-महानगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण	२५
तालिका नं. १५ :	धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण	२६
तालिका नं. १६ :	घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण	२७
तालिका नं. १७ :	घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण	२९
तालिका नं. १८ :	परिवारले प्रयोग गरेको घरको तलाको आधारमा परिवारको विवरण	३१
तालिका नं. १९ :	परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधिको आधारमा परिवारको विवरण	३२
तालिका नं. २० :	परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण	३३
तालिका नं. २१ :	सुत्नेकोठा र भान्साकोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण	३४
तालिका नं. २२ :	अनुपस्थित भएका सदस्य तथा परिवारको विवरण	३६
तालिका नं. २३ :	उमेरसमूह र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	३७
तालिका नं. २४ :	अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	३८
तालिका नं. २५ :	लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	३९
तालिका नं. २६ :	अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	३९
तालिका नं. २७ :	अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	४१
तालिका नं. २८ :	अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण	४२
तालिका नं. २९ :	घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व हुने घरपरिवारको वितरण	४३
तालिका नं. ३० :	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा जनसंख्याको विवरण	४४
तालिका नं. ३१ :	विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरपरिवारको वितरण	४५
तालिका नं. ३२ :	उमेर र लिङ्ग अनुसार मृत्यु संख्याको वितरण	४६
तालिका नं. ३३ :	घर बनेको जमिनको लालपुर्जा सम्बन्धी विवरण	५१
तालिका नं. ३४ :	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्रको आधारमा परिवारको विवरण	५२
तालिका नं. ३५ :	कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण	५३
तालिका नं. ३६ :	घोराही उप-महानगरपालिकाको आय व्यय विवरण	५४
तालिका नं. ३७ :	वडागत रूपमा करदाताहरूको विवरण	५७
तालिका नं. ३८ :	घरको किसिम बमोजिम घरको विवरण	५८
तालिका नं. ३९ :	घर तलाको आधारमा घर वा परिवारको विवरण	५८
तालिका नं. ४० :	घर बनेको अवधिको आधारमा विवरण	५९
तालिका नं. ४१ :	सडक सञ्जाल छुने क्षेत्रको आधारमा वडागत घर वा परिवारको विवरण	६०
तालिका नं. ४२ :	कृषि प्रयोजनका लागि जग्गाको स्वामित्व तथा क्षेत्रफल बमोजिम परिवार विवरण	६०

तालिका नं. ४३ :	व्यापार तथा व्यवसाय सम्बन्धी विवरण	६१
तालिका नं. ४४ :	व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति	६२
तालिका नं. ४५:	पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण	६३
तालिका नं. ४६ :	जडिबुटी कवाडी संकलन केन्द्र	६४
तालिका नं. ४७ :	स्थानीय भौतिक पूर्वाधार विवरण	६५
तालिका नं. ४८ :	सार्वजनिक पोखरीसम्बन्धी विवरण	६६
तालिका नं. ४९ :	उप-महानगरपालिकाको आयसम्बन्धी विवरण	६६
तालिका नं. ५० :	उप-महानगरपालिकाको खर्च विवरण	६७
तालिका नं. ५१ :	घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रसोधनसम्बन्धी विवरण	६८
तालिका नं. ५२ :	वडागतरूपमा रोजगारीको विवरण	७४
तालिका नं. ५३ :	वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण	७५
तालिका नं. ५४ :	वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण	८२
तालिका नं. ५५ :	आम्दानीको पहिलो प्रमुख स्रोतका आधारमा परिवारको विवरण	८६
तालिका नं. ५६ :	परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरपरिवारको विवरण	८७
तालिका नं. ५७ :	आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरपरिवारको विवरण	८९
तालिका नं. ५८ :	अपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण	९०
तालिका नं. ५९ :	परिवारका सदस्य सामान्य बिरामी पर्दा खर्च गर्न सक्ने आर्थिक क्षमताअनुसार परिवारको विवरण	९१
तालिका नं. ६० :	जाडो महिनामा न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण	९२
तालिका नं. ६१ :	आवश्यकता अनुसार लामखुट्टेको झुलको व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण	९३
तालिका नं. ६२ :	ऋण लिने र नलिने परिवारको विवरण	९४
तालिका नं. ६३ :	परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण	९५
तालिका नं. ६४ :	ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण	९६
तालिका नं. ६५ :	ऋण लिएको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको वितरण	९८
तालिका नं. ६६ :	व्यापारिक उद्योगहरू सम्बन्धी विवरण	९९
तालिका नं. ६७ :	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विवरण	१००
तालिका नं. ६८ :	सहकारी संस्थाको विवरण	१०१
तालिका नं. ६९ :	बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण	१०२
तालिका नं. ७० :	व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण	१०३
तालिका नं. ७१ :	उद्योग व्यवसाय सञ्चालकको लिंग अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण	१०४
तालिका नं. ७२ :	सञ्चालकको उमेरसमूह अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण	१०५
तालिका नं. ७३ :	सञ्चालकको नागरिकताका आधारमा उद्योग व्यवसायिक फर्मको विवरण	१०६
तालिका नं. ७४ :	दर्ता भएका उद्योग/व्यवसायिक फर्मको वर्गीकरण	१०७
तालिका नं. ७५ :	उद्योग/व्यवसायिक फर्म सञ्चालन भइरहेका घरको स्वामित्व	१०८
तालिका नं. ७६ :	सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरूपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने परिवारको विवरण	१०९
तालिका नं. ७७ :	उद्योग तथा व्यवसायिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्तिहरूको विवरण	११०
तालिका नं. ७८ :	कृषिजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण	११२
तालिका नं. ७९ :	बालीमा लाग्ने रोग विवरण	११३
तालिका नं. ८० :	कृषि सेवा केन्द्रको विवरण	११४
तालिका नं. ८१ :	बाली पात्रो	११४
तालिका नं. ८२ :	बजारको नाम र प्रकृति	११५
तालिका नं. ८३ :	कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण	११६

तालिका नं. ८४ : कृषि तथा पशुसँग सम्बन्धीत फार्म वा संस्थाको विवरण ११६
तालिका नं. ८५ : आधुनिक कृषि फार्महरू सम्बन्धी विवरण ११८
तालिका नं. ८६ : कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण १२०
तालिका नं. ८७ : कृषि प्रयोजनमा भोगचलन भएको जमिनमा सिंचाइ सुविधा सम्बन्धी विवरण १२१
तालिका नं. ८८ : कृषि उत्पादनमा आवद्धघरपरिवारको विवरण १२२
तालिका नं. ८९ : कृषिबाली उत्पादनको आधारमा घरपरिवारको विवरण १२३
तालिका नं. ९० : कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण १२७
तालिका नं. ९१ : पशुधन तथा सोबाट हुने उत्पादनको अवस्थासम्बन्धी विवरण १३०
तालिका नं. ९२ : पशुमा देखिएको रोगहरूको विवरण १३१
तालिका नं. ९३ : पशुपन्छी पालन कृषक समितिहरूको विवरण १३२
तालिका नं. ९४ : कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण १३३
तालिका नं. ९५ : पशुपक्षीहरूको उत्पादन घरपरिवारको विवरण १३४
तालिका नं. ९६ : पशुपक्षी बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण १३६
तालिका नं. ९७ : सडक सञ्जालको वर्तमान अवस्था १३९
तालिका नं. ९८ : मुख्यसडक मार्गको विवरण १३९
तालिका नं. ९९ : सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा वडागत परिवारहरूको विवरण १४०
तालिका नं. १०० : सडकको चौडाइको आधारमा वडागत परिवारको विवरण १४१
तालिका नं. १०१ : विमानस्थल सम्बन्धी विवरण १४२
तालिका नं. १०२ : बसपार्क तथा सवारी पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण १४२
तालिका नं. १०३ : सडक दुर्घटनासम्बन्धी विवरण १४२
तालिका नं. १०४ : चालु आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ सालको माघ महिना सम्मको सवारी दुर्घटना विवरण १४३
तालिका नं. १०५ : पुल सम्बनधी विवरण १४३
तालिका नं. १०६ : पैदल मार्गको विवरण १४३
तालिका नं. १०७ : टाढाको वस्ती देखी वडा केन्द्र सम्मको दुरी सम्बन्धी विवरण १४५
तालिका नं. १०८ : वडा केन्द्र देखि उप-महानगरपालिका केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समय सम्बन्धी विवरण १४६
तालिका नं. १०९ : उप-महानगरपालिकाको भवनको विवरण १४७
तालिका नं. ११० : सामुदायिक भवनहरूको विवरण १४७
तालिका नं. १११ : दूरसञ्चारसम्बन्धी विवरण १४९
तालिका नं. ११२ : एफ.एम. रेडियो १४९
तालिका नं. ११३ : पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण १५०
तालिका नं. ११४ : उप-महानगरपालिकामा विद्युत प्रयोग सम्बन्धी विवरण १५१
तालिका नं. ११५ : दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण १५१
तालिका नं. ११६: बिजुलीको मिटर जडान भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण १५२
तालिका नं. ११७ : खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण १५३
तालिका नं. ११८ : परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधाको आधारमा परिवारको विवरण १५५
तालिका नं. ११९ : उप-महानगरपालिकामा रहेका शिक्षण संस्थाहरूको विवरण १५९
तालिका नं. १२० : बाल विकास केन्द्र सम्बन्धी विवरण १६१
तालिका नं. १२१ : उप-महानगरपालिकामा रहेका क्याम्पस तथा विश्वविद्यालयहरूको विवरण १६३
तालिका नं. १२२ : नारायणपुरस्रोत केन्द्रका तहगत शिक्षक विवरण १६४
तालिका नं. १२३ : रझेना स्रोत केन्द्रका तहगत शिक्षक विवरण १६४
तालिका नं. १२४ : रामपुर स्रोत केन्द्रका तहगत शिक्षक विवरण १६५
तालिका नं. १२५ : विशेष शिक्षातर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्रको विवरण १६५
तालिका नं. १२६ : विद्यालयमा भएका पुस्तकालय, कम्प्यूटर तथा विज्ञान प्रयोगशालासम्बन्धी विवरण १६५
तालिका नं. १२७ : विद्यालयको भौतिक विवरण सम्बन्धी विवरण १६८
तालिका नं. १२८ : शिक्षक तथा कक्षाकोठाको पर्याप्तता १७१

तालिका नं. १२९ : विद्यालयहरूमा शौचालयको विवरणण १७४
तालिका नं. १३० : विद्यालयको गुणस्तर सुधार सम्बन्धी विवरण १७८
तालिका नं. १३१ : विद्यालय गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण १८३
तालिका नं. १३२ : विद्यालयको संरचनागत विवरण १८५
तालिका नं. १३३ : सूचनाको हक सम्बन्धी विवरण १८७
तालिका नं. १३४: जातजाति अनुसार ५ वर्ष भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति १९२
तालिका नं. १३५ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कुल/कलेज गइरहेका/नगएका उमेरसमूह अनुसार विवरण १९२
तालिका नं. १३६ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका स्कुल/कलेज नगएका जनसंख्याको वडागत विवरण १९२
तालिका नं. १३७ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जनसंख्यामध्ये स्कुल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको विवरण १९५
तालिका नं. १३८ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जनसंख्यामध्ये स्कुल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण १९५
तालिका नं. १३९ : वडा अनुसार तहगत शिक्षासम्बन्धी विवरण १९७
तालिका नं. १४० : वडा अनुसार तहगत शिक्षा, लिङ्ग र उमेर समूह सम्बन्धी विवरण २००
तालिका नं. १४१ : लैङ्गिक आधारमा ५ देखि ३५ वर्षको उमेरका हाल विद्यालय वा कलेज गैरहेको वडागत जनसंख्याको विवरण २०२
तालिका नं. १४२ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समूहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण २०३
तालिका नं. १४३: शिक्षामा भएको वार्षिक खर्चको विवरण २०४
तालिका नं. १४४: ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समहूका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानुका कारणहरूकको आधारमा जनसंख्याको विवरण २०६
तालिका नं. १४५ : वडागतरूपमा विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको विवरण २०८
तालिका नं. १४६ : स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण २११
तालिका नं. १४७ : रोगहरूको विवरण २१४
तालिका नं. १४८ : परिवार नियोजन सम्बन्धी विवरण २१४
तालिका नं. १४९ : सुरक्षित मातृत्वको विवरण २१५
तालिका नं. १५० : १५ देखि ४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्मभएका सन्तानहरूको वडागत विवरण २१६
तालिका नं. १५१ : शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण २२१
तालिका नं. १५२ : १५-४९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेर सम्बन्धी विवरण २२२
तालिका नं. १५३ : खोप सम्बन्धी विवरण २२४
तालिका नं. १५४ : खोप छोड्ने सम्बन्धी विवरण २२४
तालिका नं. १५५ : २ वर्ष भन्दा मुनिका पुर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण २२५
तालिका नं. १५६ : दीर्घरोग रोगको प्रकार अनुसार जनसंख्याको विवरण २२६
तालिका नं. १५७ : विगत ३ वर्षमा पोषणको अवस्था २२८
तालिका नं. १५८ : महिला हिंसा सम्बन्धी विवरण २३०
तालिका नं. १५९ : महिला सहकारी संस्था सम्बन्धी विवरण २३०
तालिका नं. १६० : आमा समूहको विवरण २३०
तालिका नं. १६१ : परिवार बिहिन बालबालिकाहरूको विवरण २३१
तालिका नं. १६२ : खानेपानी आयोजना सम्बन्धी विवरण २३२
तालिका नं. १६३ : खानेपानीको माग, आपूर्ति र महसुल सम्बन्धी विवरण २३३
तालिका नं. १६४ : खानेपानी आयोजनाबाट उपलब्ध हुने पानीको गुणस्तर सम्बन्धी विवरण २३३
तालिका नं. १६५ : खानेपानी आयोजना संभावित क्षेत्रहरू सम्बन्धी विवरण २३४

तालिका नं. १६६ : खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको विवरण २३५
तालिका नं. १६७ : खानेपानीको मुख्य स्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको वितरण २३६
तालिका नं. १६८ : शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण २३७
तालिका नं. १६९ : विगत १२ महिनामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जनसंख्याको विवरण २३८
तालिका नं. १७० : अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण २३९
तालिका नं. १७१ : व्यक्तिगत घटना दर्ताको बार्षिक विवरण २४१
तालिका नं. १७२ : फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण २४१
तालिका नं. १७३ : स्वास्थ्य संस्थाको फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण २४१
तालिका नं. १७४ : पक्की तथा कच्ची ढल निकास सम्बन्धी विवरण २४२
तालिका नं. १७५ : वातावरणीय, रासायनिक र जैविक प्रभाव सम्बन्धमाः २४३
तालिका नं. १७६ : सार्वजनिक शौचालयको विवरण २४४
तालिका नं. १७७ : घरबाट निस्कने ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण २४४
तालिका नं. १७८ : ढल निकास भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण २४६
तालिका नं. १५९ : सामुदायिक वन व्यवस्थापनको विवरण २४९
तालिका नं. १८० : धार्मिक वन सम्बन्धी विवरण २५२
तालिका नं. १८१ : दाङ्ग जिल्लाको मौसमको विवरण २५३
तालिका नं. १८२ : वातावरणीय प्रदूषणबाट उत्पन्न प्रमुख समस्याहरूको विवरण २५७
तालिका नं. १८३ : उप-महानगरपालिका अन्तर्गतका १९ वटै वडाहरूमा हुनसक्ने विपत् सम्बन्धी विवरण २५८
तालिका नं. १८४ : संस्थागत विवरण २५९
तालिका नं. १८५ : उप-महानगरपालिकामा भएको विपत् तथा प्रकोपको विवरण २६१
तालिका नं. १८६ : स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच सम्बन्धी विवरण २६३
तालिका नं. १८७ : प्रकोपको पात्रोको विवरण २६६
तालिका नं. १८८ : प्राकृतिक विपत् तथा प्रकोप जोखिमको किसिमका आधारमा परिवारको विश्लेषण विवरण २६७
तालिका नं. १८९ : वडाअनुसार प्रति परिवार वार्षिक आय तथा औषत प्रतिव्यक्ति आय २६८
तालिका नं. १९० : परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा प्रति परिवार वार्षिक आयसम्बन्धी विवरण २६९
तालिका नं. १९१ : सम्पन्नता सुचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण २७१
तालिका नं. १९२ : सम्पन्नता सूचकांकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवारको विवरण २७२
तालिका नं. १९३ : उप-महानगरपालिका सँग साझेदारी गरेका संघ संस्थाहरूको विवरण २७३
तालिका नं. १९४ : उप-महानगरपालिकाको भगिनी सम्बन्ध रहेको संस्थाको विवरण २७४
तालिका नं. १९५ : उप-महानगरपालिका/सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू २७४
तालिका नं. १९६ : नागरिक सचेतना केन्द्र तथा नागरिक मञ्च सम्बन्धी विवरण २७५
तालिका नं. १९७ : उप-महानगरपालिकाका रहेका गैर-सरकारी संस्थाहरूको विवरण २७६
तालिका नं. १९८ : उप-महानगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण २७७
तालिका नं. १९९ : उप-महानगरपालिकामा रहेका सरकारी कार्यालयहरूको नाम र टेलिफोन २७७
तालिका नं. २०० : व्यवसायिक खेलाडी सम्बन्धी विवरण २७८
तालिका नं. २०१ : व्यवस्थित शवदाह २७९
तालिका नं. २०२ : उप-महानगरपालिकाको स्थापना कालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण २७९
तालिका नं. २०३ : नगर कार्यपालिकाका नगर सभाका सदस्यहरूको विवरण २७९
तालिका नं. २०४ : जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूको विवरण २८१
तालिका नं. २०५ : उप-महानगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण २८४
तालिका नं. २०६ : करार तर्फका कर्मचारीहरू २८७
तालिका नं. २०७ : सामाजिक परिचालकहरू २८८

Ghorahi Sub-Metropolitan City

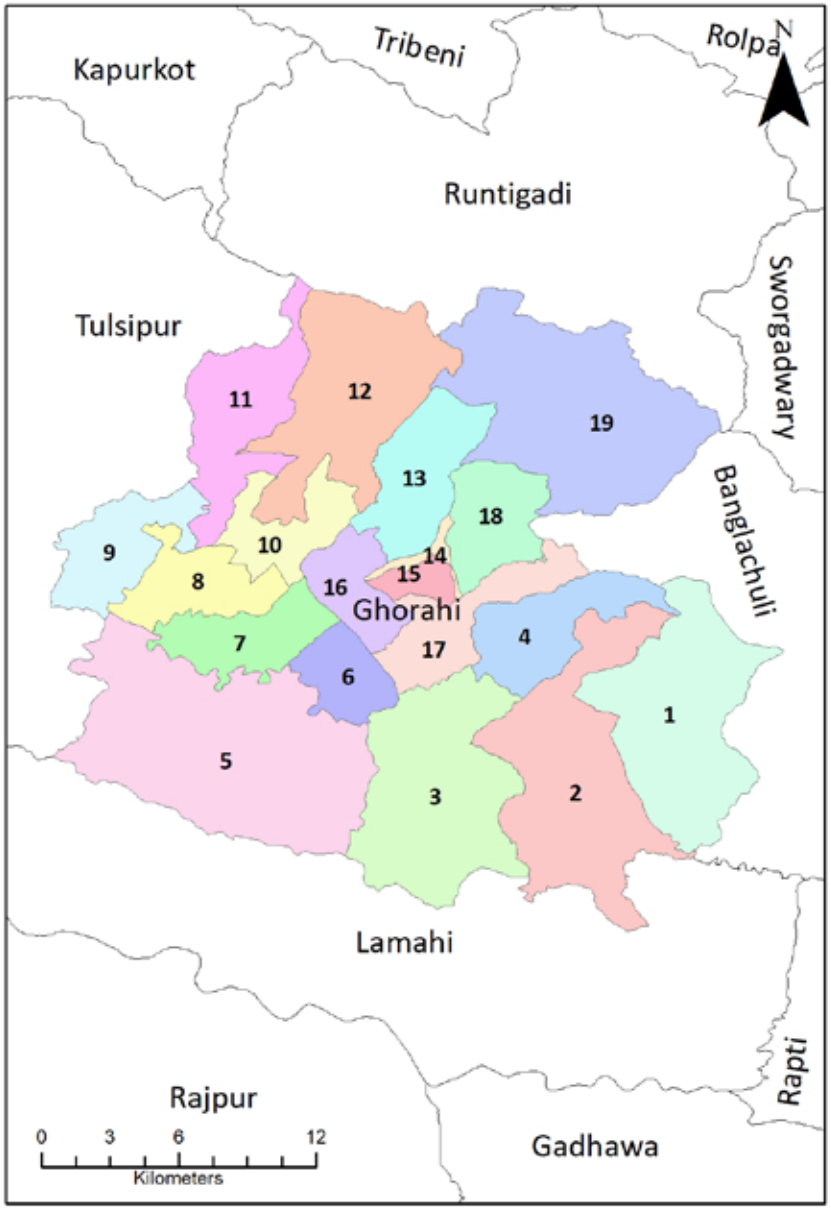

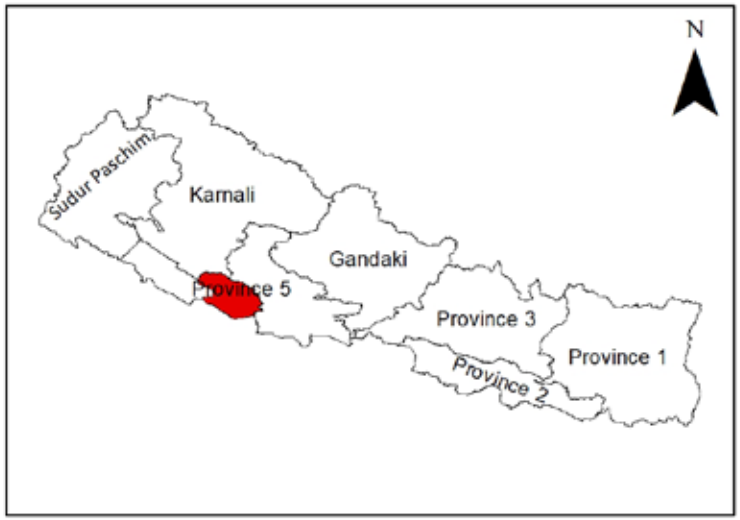

ward	HouseHold le	Populatale	Populz
1	1097	1959	2667
2	1764	3770	4320
3	1833	3980	4269
4	1549	3005	3596
5	1560	3216	3476
6	1152	2667	2835
7	1672	3435	4020
8	1628	3575	3918
9	1790	3809	4244
10	1750	3505	3807
11	1814	3956	4181
12	2147	4683	5299
13	1886	3478	4149
14	1846	3664	3828
15	4340	6879	7785
16	1640	3680	3770
17	2717	5378	5921
18	2137	4395	5037
19	1293	3281	3329

Horizontal Datum

Spheroid	Everst 1830
Projection	Modified UTM
Central Meridian	Longitude 81° East Latitude 0° North
False Easting	500,000 meters
Scale Factor	0.9999

खण्ड १ : घोराही उप-महानगरपालिकाको परिचय

१.१ उप-महानगरपालिकाको परिचय

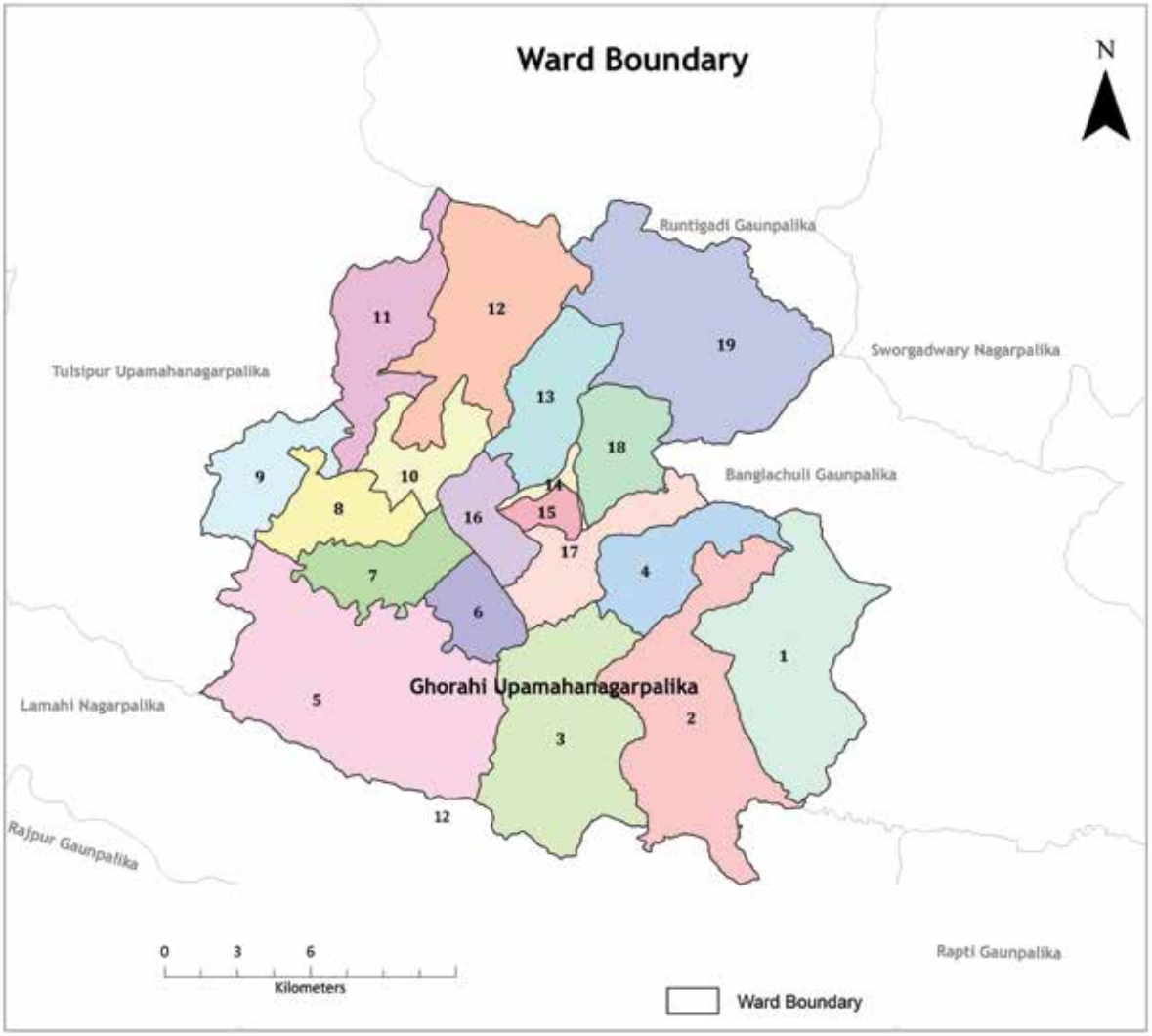

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

१.१.२ नामाकरण र ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

वि.सं. २०३५ माघ १५ गते त्रिभुवननगर पञ्चायतको रूपमा स्थापित यस नगरपालिका वि.सं. २०६५ साल कार्तिक २० गते नेपाल सरकारको निर्णयानुसार त्रिभुवन नगरपालिकाको नाम परिवर्तन भएर घोराही नगरपालिका भएको थियो र संघीय नेपालको नयाँ संरचनाको रूपमा मिति २०७३/१/२२ गतेको नेपाल सरकारको निर्णय र मिति २०७३/११/२७ मा राजपत्रको सूचना प्रकाशन गरी घोराही उप-महानगरपालिकाको रूपमा स्थापना भएको थियो । हाल दाङ जिल्लामा २ उप-महानगरपालिका, १ नगरपालिका र ७ गाउँपालिका गरी जम्मा १० ओटा स्थानीय तह रहेकाछन् । यी १० ओटा स्थानीय तहहरूमध्ये घोराही उप-महानगरपालिका एक सुन्दर र प्राकृतिक छठाले भरीपूर्ण साथै महाभारत र चुरे पहाडको काखमा रहेको प्रचुर सम्भावना युक्त उप-महानगरपालिका हो । यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न पर्यटकीय स्थलहरू जस्तैः प्राकृतिक तथा कृत्रिम जलाशयहरू, नदीहरू, विभिन्न लोक संस्कृती झल्कने नाच, भाषा, लिपि, रहन सहन, चाल चलनहरू, तथा विभिन्न कलात्मक मठ मन्दिर र होमस्टेहरू रहेका छन् ।

दाङ जिल्लामा रहेको घोराही उप-महानगरपालिका प्रदेश नं. ५ को केन्द्र भागमा पर्दछ । यस उप-महानगरपालिका साविक घोराही नगरपालिका, त्रिपुर नगरपालिका र रामपुर, लक्ष्मीपुर, धर्ना, सौडियार, सैघा लगाएतका गा.वि.स. समायोजन गरी निर्माण भएको हो र यस नगरपालिकामा १९ ओटा वडाहरूरहेका छन् । क्षेत्रफलको हिसावले यो उप-महानगरपालिका नेपालको सबैभन्दा ठुलो उप-महानगरपालिकाको हो जसको क्षेत्रफल ५२२.२१ वर्ग कि.मी. रहेको छ । यसको पूर्वमा बंगलाचुली गाउँपालिका, पश्चिममा तुलसीपुर उप-महानगरपालिका, दक्षिणमा लमही नगरपालिका र उत्तरमा रोल्पा जिल्ला रहेका छन् । यो उप-महानगरपालिका नेपालको राजधानी काठमाण्डौँबाट ४११ कि.मी. पश्चिम दिशामा अवस्थित छ ।

यस उप-महानगरपालिकामा खस (ब्राहमण, क्षेत्री, ठकुरी, दशनामी समुदाय, थारु, मगर, नेवार, गुरुङ, तामाङ) अल्पसंख्यक, कुमाल, गन्धर्व, वादी, कुसुन्डा, मुस्लिम लगायत विभिन्न जातजाति भाषा, धर्म र संस्कृती भएका मानिसहरूको बसोवास रहँदै आएको छ । त्यस्तै दाङ जिल्ला पूर्णसाक्षरता घोषणा भए सँगै घोराही उप-महानगरपालिका पनि पूर्णसाक्षर उप-महानगरपालिका भइसकेको छ ।

घोराही उप-महानगरपालिका समृद्धिको बाटोमा अगाडि बढिरहेको छ । यस उप-महानगरपालिका देशकै उत्कृष्ट तथा विकसित र प्रविधीमैत्री बन्दै गएको छ ।

१.२ नदी तथा खोलाको विवरण

यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न पोखरी तथा केही नदीनाला रहेका छन् । पोखरी तथा नदीनालाहरू स्थानीय जल पर्यावरणीय प्रणालीका आधारहरू हुन् । अर्थात् उप-महानगरपालिका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका खोलानाला र पोखरीहरू पर्यावरणका अभिन्न पक्षहरू हुन जसले विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पंछीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रूपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ । साथै यस्ता पोखरीहरूबाट पशुहरूले पानी पिउने र किसानहरूले सिंचाईको लागि पानीको प्रयोग गरेको देखिन्छ । मानव बस्तीको विकास, भूमण्डलीय तापक्रमको वृद्धि, जलवायु परिवर्तन, मानवीय गतिविधिको चापका साथै पशुहरूको अत्याधिक चरीचराउ र उपयोगले प्राकृतिक पानीका स्रोतहरूमा भू-क्षय भई पुरिने र सुक्ने क्रम जारी छ । यस्ता प्राकृतिक खोलानालाहरू तथा पोखरी निर्माण वा पोखरीको पुनर्उत्थान गरी माछा पालन गरेमा उप-महानगरपालिकाका जनताका लागि आवश्यक माछाको आपुर्ति हुने मात्र नभई कतिपय स्थानहरूलाई पर्यटकीय आकर्षणको रूपमा समेत विकास गर्न सकिने देखिन्छ।

घोराही उप-महानगरपालिकामा किचेनी दह, चरिङ्गे दह, भोट दह, लरैना दह, बाह्रकुने दह, ज्यामिर दहहरूआदि रहेका छन् । यस क्षेत्रमा विभिन्न खोलानालाहरू रहेका छन् जसले घोराहीको प्राकृतिक सौन्दर्यता बढाउनुका साथै सिंचाई तथा माछा पालनको लागि महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएको छ । घोराही उप-महानगरपालिका क्षेत्रमा रहेको खोलानालाहरूको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १: घोराही उप-महानगरपालिकामा रहेका नदीनालाहरूको विवरण

क्र. स.	नदि तथा खोलाको नाम	नदिले छोएका बस्तीहरू	वडा नं.	लम्बाई
१	बालिम खोला	बस्तीकोट, करमकोट, ठाटीकोट रामपुर, भित्रीखोला, कालिमाटी, बालिम टोल, पलासे, बालापुर, बालिम, झिडनि	१, २, ३	१३ कि.मि
२	चेपे खोला	बाहुनटारी, राईटारी,सुर्केडाँगी, बुका, पन्तटोल, अदुवाबारी	१,२	३ कि.मि
३	बबई खोला	सिमलतारा, काडाखुटि, बुका, भट्टेटार, मोतिपुर, बलामपुर, निमुरिया, भैसहवा, बालापुर , बेलहरि, कनरिया, हनरिया, सिसहनिया, राजपुर, घुसुरा, बेरगै, गुरगै, गुरुवागाउँ, जन्द्रागाउँ, लख्वार, कटुकी, दुन्द्रा, बुझौरा, ढकलपुर, सबै गाउँ को उत्तरपट्टी, झिडनी, कुइरेपानी, मोहननगर, गैराखुट्टी, रनघरा, गैरीगाउँ, भैसकुम्रहा	१, २, ६, ७, ८, ५, ३	३० कि.मि
४	कटुवा खोला	लालिगुराँस टोल,रझेना, मसिना, कृष्ण टोल, मखमली टोल, धोब्बे, घनिबघिया, ढिकपुर,पचुर्का, क्वाडी, गैरागाउँ, चैनपुर, बेलुवा, ढोडलपुर, भैंसकुर्मा	१५, १८, १७, ६, ३	
५	सिस्ने खोला	लक्ष्मीपुर, चौघेरा, जयहनुमान टोल, भैसाही, बेलभार	१७	
६	जङग्वा खोला	बेसाई, जबरपुर, डबरगाउँ, सौडियार, सुक्रवार, बेलुवा, सौरी, बुधौरा	७,८	
७	लरैना खोला	सेवार, ढिकपुर	८	
८	सेवार खोला	सुपौलाखुट्टी, रानिजरुवा	१८	
९	गुर्जे खोला	घुघुते, सिस्नेरी, चंखेवा, कलमघारी, गुर्जे, रमना, बसन्तपुर	१२	८ कि.मि
१०	हापुर खोला	गुरौ, श्रीचौर, पेदा, सिमलखुट्टी, कात्तिके, नारेवाङ, विजौरी, पतेनी, निघुवार, खैरी	१२	७ कि.मि
११	भमै खोला	विजौरी, गुर्जे, बटलपुर, शाहिपुर, कृष्णपुर, ठाटीगाउँ, पहेलपार	१२	४ कि.मि
१२	पत्रे खोला	पेरानी, संगीतबस्ती, बाँसगजेरी, माझखुटि, गणेशपुर, वगाले, पलासिपुर	११	
१३	ओइनरिया खोला	वनघुसुरा, ठुटेटारी, वरुवागाउ	११	
१४	हापुर खोला	भिरकवा, झुम्काटारी, चाघु	११	

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिका, २०७५

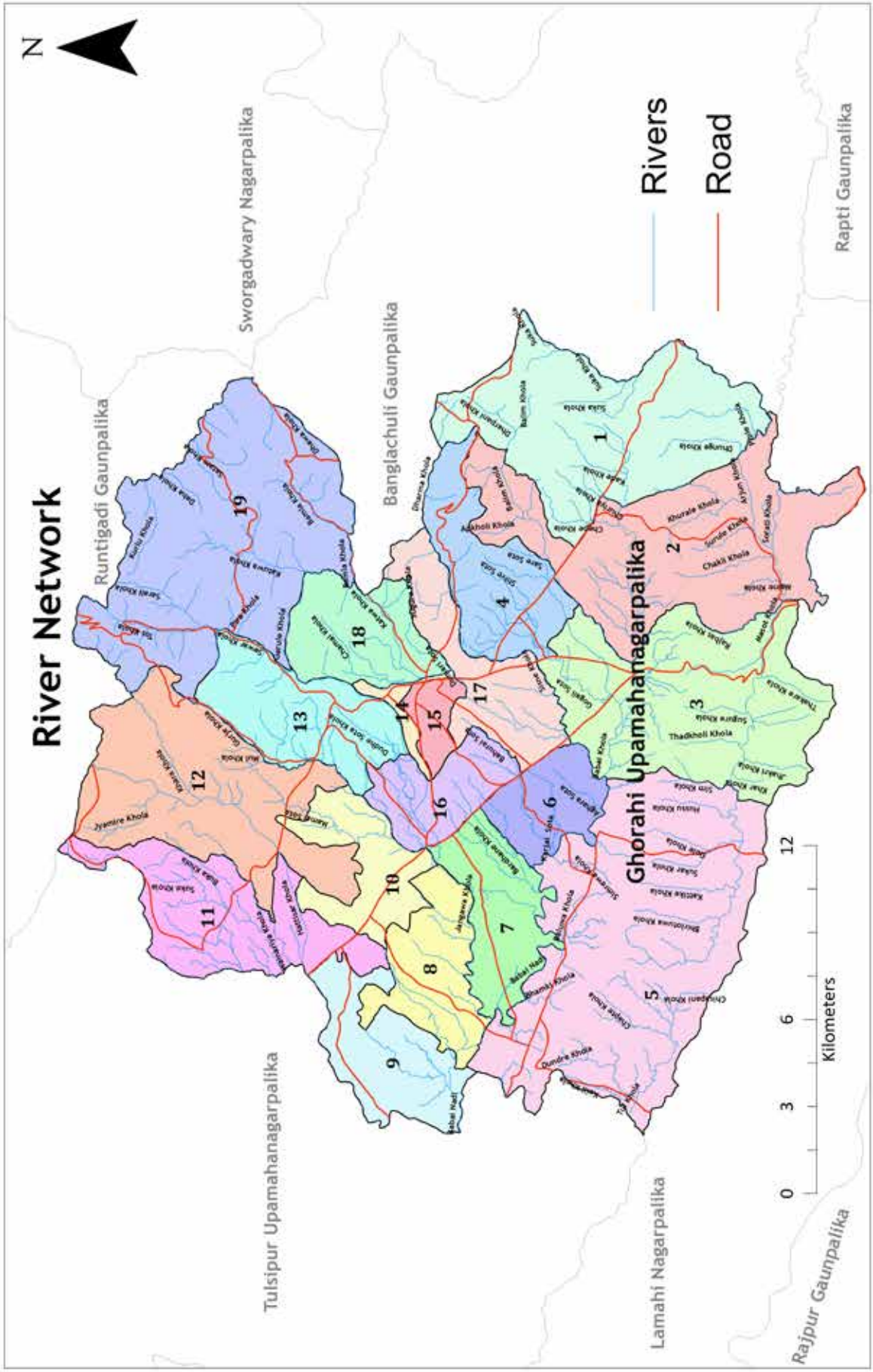

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

१.३ पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण

दैनिक नियमित कामकाजबाट पर रही मानसिक स्फूर्ति र स्वच्छताका लागि मनोरञ्जनको आवश्यकता पर्दछ । मनोरञ्जनका विभिन्न उपायहरूमध्ये स्वच्छ तथा प्राकृतिक वातावरणमा रमाउने तथा वनभोज गर्ने चलन सर्वव्यापी र प्राचीन चलन हो । यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न वडाहरू गरेर १२ ओटा पार्क तथा मनोरञ्जनस्थल र वनभोज स्थलहरूको पहिचान गरिएको छ । यस प्रकारका अन्य स्थलको खोजी तथा विद्यमान स्थलहरूको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्नु जरुरी छ ।

सार्वजनिक सम्पदाको रूपमा रहेका उद्यान, पार्क तथा खेलमैदानहरूको दीगो रूपमा संरक्षण विकास र बिस्तार गर्न सके उप-महानगरपालिकाको विकास र बिस्तार हुँदै जाँदा यी क्षेत्रहरू पर्यावरणीय महत्वका हिसाबले अत्यन्त आवश्यक र महत्वपूर्ण हुन्छन् । यी क्षेत्रहरूलाई हरित क्षेत्रको रूपमा विश्राम स्थल तथा उप-महानगरपालिकाको प्राकृतिक सुन्दरता कायम गर्न सहयोग गर्दछन् ।

तालिका नं. २: उप-महानगरपालिकामा रहेका पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	वडा नं	स्थलको नाम	उपयोग	क्षेत्रफल	स्वामित्व
१	१	चरिंगे दह, भोटेदह	पिकनिक ,पर्यटन	रेकर्ड नभएको	सरकारी
२	४	सवारिकोट	मनोरञ्जन, पिकनिक स्थल,	रेकर्ड नभएका	
३	५	धारापानी	पिकनिक , धार्मिक,पर्व मेला	रेकर्ड नभएको	सरकारी
४	१३	वाह्रकुने दह	पिकनिक , धार्मिक,पर्व मेला	५३ हेक्टर	सरकारी
५	१३	ज्यामिरे दह	पर्यटन	रेकर्ड नभएको	सरकारी
६	१४	शहिद लखन थापा पार्क	मनोरञ्जन	०.००३४ (व.कि.मि.)	
७	१८	घोर्दौरा	पर्यटन	रेकर्ड नभएको	सरकारी
८	१७	गोरक्ष रत्ननाथ मन्दिर	धार्मिक,मेला	रेकर्ड नभएको	
९	१७	सिस्नेखोला पालुथान	मनोरञ्जन, पिकनिक स्थल	रेकर्ड नभएको	सरकारी
१०	१८	अम्बिकेश्वरी	धार्मिक, पर्यटन	रेकर्ड नभएको	सरकारी
११	१७	थारु संग्रहालय, पनौरा	पर्यटन	०.०१३५ (व.कि.मि.)	
१२	१७	गुलरिया पार्क, (नेत्रलाल पार्क) गुलरिया	मनोरञ्जन, मेला पर्व	०.०१३५ (व.कि.मि.)	

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिका, २०७५

१.४ मुख्य बस्ती सम्बन्धी विवरण

घोराही उप-महानगरपालिकामा क्रमश बस्तीहरूको विकास भइरहेको छ । उप-महानगरपालिकाको केन्द्रतिर बाटो, बजार तथा स-साना घरेलु उद्योग देखिएता पनि समग्रमा उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूमा सबै प्रकारको सेवा तथा सुविधा पुगिसकेको छैन । उप-महानगरपालिकामा विकासका धेरै आयामहरूमा अभ्यास गर्न बाँकी देखिन्छ । घोराही उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूमा सडक सञ्जालको राम्रो विकास भएको देखिँदैन । सहज रूपमा स्वास्थ्य तथा संचार जस्ता सुविधाहरूको पहुँच पुगेको देखिँदैन। कृषि एवं वनजन्य औद्योगिक कच्चा पदार्थको उपलब्धता भएको हुँदा साना घरेलु उद्योगधन्दाको साथै जडीबुटी प्रशोधन सम्बन्धी उद्योग विकास र बिस्तारको सम्भावना रहेको छ ।अन्य क्षेत्रहरूमा व्यवस्थित बस्ती विकासको संरचना

नदेखिएकोले ती स्थानमा व्यवस्थित उप-महानगरपालिका योजना बनाएर बाटो, खानेपानी र अन्य सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारको समयमै विकास गर्नुपर्ने देखिन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा रहेको मुख्य बस्ती सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ३: मुख्य बस्ती, टोल र गाउँ

क्र.सं	वडा नं	मुख्य बस्ती,गाउँ र टोल
१	१	सिमलतारा, अदुवारी, पन्तटोल, हर्नोक, करमकोट, बस्तिकोट, माले, सुकाखोला, बाहुनटारी
२	२	बुका, रामपुर, सुर्केडाँगी, अघरे, भट्टेटार, मोतिपुर, लामीडाँडा, बलामपुर, भुजेडाँडा, कटैया, निमुरिया, माक्सी टोल, भैसहवा, सीसहवा, बालापुर, साईपुर, कालिमाटी, भित्रीखोला, बालिम, चाक्लीघाट, सोरेटी
३	३	मसोटखोला, कुइरेपानी मोहननगर, गैराखुट्टी, भैसकुर्म्हा, गैरीगाउँ, झिङनि, बालिम, भानपुर, बरगडुवा, बेलुवा, बनखेत, ढोडलपुर
४	४	लक्ष्मीपुर, गोग्लि, सुनपुर, सुनपुर भकारे, शान्ति टोल, शिबटोल,माखेत
५	५	धारापानी, बसन्तापुर, डाँगीगाउँ, भैसापथ्रा, नैनवार, धर्ना, गैरीगाउँ
६	६	लख्वार, चोरगाउँ, फचकपुर, पक्वे, बेरुवागाउँ, बचाहा, बेरगै, गुरगै, गुरुवागाउँ, जन्द्रागाउँ, चैनपुर
७	७	शुक्रवार, बेलहरि, डबरगाउँ, सौडियार, कनरिया, हनरिया, सिसहनिया, घुसुराघुस्रा, राजपुर, पर्सा, भैसहवा, बेसाही, जबरपुर
८	८	ढकलपुर, दुन्द्रा, कटुकी, पूर्वसेवार, पश्चिम सेवार, मर्पा, बुटनिया, ढिकपुर, बनगाउँ, बकुली, स्यानीगाउँ, बुझौरा, बेलुवा, सौरी
९	९	माछाइ, आन्द्राभरिया, कर्मटुवा, मकुनडाँडा, मगुवार, तेघरा, चैनपुर, कर्मटिया, अस्परि, एकलघरुवा
१०	१०	नारायणपुर, झारबैरा, जलौरा, अमराही, सौरेकुला, झारबैरा, पथरकुटिया, चारबगिया, डोक्रेना चोक
११	११	बासगजेरी, सिवपुर, खैरा, जितपुर, शिबपुर, गणेशटोल, पलासिपुर, डोक्रेना, चाघु, पेरनी, बनघुसुरा, नयाँबस्ती
१२	१२	बसन्तापुर, रमना, गुर्जे, सिस्नेरी, माराकोट, श्रीचौर, च्यानगैरा,घुगुते, कृष्णपुर, साहीपुर, निघुवार, बेलन्ने, बेलघार,बडहरा, डाँगीगाउँ, पतेनी, बिजौरी, कात्तिके, साजखर्क, ओबाङ, बगिया, रतनपुर, नारेबाङ, गुरौ, हिलेखर्क, टिकरी, पेदा, ठटौली
१३	१३	बडरा, डुमरगाउँ, बनगाउँ, मङलेरी, भ्युडहर
१४	१४	बसपार्क, त्रिभुबन पार्क, बैंकरोड, ढोडेनी,
१५	१५	तलो भरतपुर, माथिल्लो भरतपुर, दीपशिखा, रतनपुर, मिलनचोक, शान्तिनगर, नयाँसडक, थारुगाउँ, काठेकोहल, ट्राफिक रोड
१६	१६	सर्रा, सानिअम्बापुर, कपासी
१७	१७	पनौरा, चौघेरा, पचुर्का, कर्जाही, हरिद्वार, भैसाही, बेलभार, डबरी, गुलरिया
१८	१८	घोरधौरा, हात्तीखर्क, ढोडेनी, फुर्सेकाली, रानिजरुवा, सुपौलाखुट्टी, बासखोली, मसिना, काभ्रेखोला, रझेना, गिठेपानी
१९	१९	सैघा, दुइखोली, तोष गलेना, राम्चे, पटिन्जा, खानीगाउँ, होडवाङ बोल्दि, बाम्लारोल्वाङ, गोठीबन सातम, मपुल पाँचपोखरी

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको वार्ड कार्यालयहरू, २०७५

१.५ सार्वजनिक पाटी पौवा र चौतारासम्बन्धी विवरण

कसैको हकवा स्वामित्वमा नभएको परापुर्वदेखि सार्वजनिक रूपमा प्रयोग हुँदै आएको बाटो, बस्तुभाउ निकाल्ने निकास, बस्तुभाउ चराउने चौर, कुलो, नहर, पोखरी, पाटी, पौवा, अन्त्येष्टि स्थल, धार्मिक स्थल वा अन्य कुनै सार्वजनिक प्रयोगको स्थल वा सम्पत्ति नै सार्वजनिक सम्पत्तिहरू हुन । विगतमा सडक यातायातको

विस्तार र विकास नहुँदा यी पाटी, पौवा तथा चौताराहरू बटुवाहरूका विश्रामस्थल वा थकान मेटाउने महत्वपूर्ण स्थलको रूपमा विकसित भएको र हाल यी स्थलहरू सार्वजनिक बहस र सामुदायिक अन्तरक्रिया हुने अनौपचारिक स्थलको रूपमा रहेका छन् भने सडक सञ्चालको समुचित विकास नभएको स्थानहरूमा यी विश्राम स्थलकै रूपमा प्रयोग हुँदै आइरहेका छन् । यस्ता क्षेत्रहरूको विकास र संरक्षण गर्ने दायित्व हामी सबैको हो । घोराही उप-महानगरपालिकामा रहेका विभिन्न सार्वजनिक पाटी पौवा तथा चौताराहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ४: सार्वजनिक पाटीपौवा तथा चौताराहरूको विवरण

क्र.सं.	पाटीपौवा र चौतारा	वडा नं.	स्थान	उपयोग
१	प्रतिक्षालय	१	सिमलतारा	सार्वजनिक स्थान
२	प्रतिक्षालय	१	कडाखुटी	सार्वजनिक स्थान
३	प्रतिक्षालय	२	सुर्केडाँगी	सार्वजनिक स्थान
५	प्रतिक्षालय	२	रामपुर	सार्वजनिक स्थान
६	चौतारा	२	रामपुर चोक	सार्वजनिक स्थान
७	प्रतिक्षालय	२	सुनपुर चोक	सार्वजनिक स्थान
८	प्रतिक्षालय	२	बालापुर	सार्वजनिक स्थान
९	चौतारा	२	पलासे	सार्वजनिक स्थान
१०	चौतारा	२	तल्नोबुका	सार्वजनिक स्थान
११	चौतारा	२	मोतिपुर	सार्वजनिक स्थान
१२	प्रतिक्षालय	३	कुइरेपानी चोक	सार्वजनिक स्थान
१३	चौतारा	३	चौपट्टा चोक	सार्वजनिक स्थान
१४	प्रतिक्षालय	४	लक्ष्मीपुर	सार्वजनिक स्थान
१५	चौतारा	४	लक्ष्मीपुर चोक	सार्वजनिक स्थान
१६	प्रतिक्षालय	४	माथिल्लो लक्ष्मीपुर	सार्वजनिक स्थान
१७	चौतारा	५	बसन्तापुर चोक नेर	सार्वजनिक स्थान
१८	प्रतिक्षालय	५	बसन्तापुर चोक	सार्वजनिक स्थान
१९	चौतारा	६	कर्जाई दोबाटो	सार्वजनिक स्थान
२०	प्रतिक्षालय	६	गुरगाउ चोक	सार्वजनिक स्थान
२१	चौतारा	७	बेसै चोक	सार्वजनिक स्थान
२२	प्रतिक्षालय	७	सौडियार चोक	सार्वजनिक स्थान
२३	प्रतिक्षालय	८	दुन्द्रा चोक	सार्वजनिक स्थान
२४	प्रतिक्षालय	८	सौडियार चोक	सार्वजनिक स्थान
२५	चौतारा	९	मछाई जानी बाटो नजिक	सार्वजनिक स्थान
२६	प्रतिक्षालय	९	आन्द्राभरिया चोक	सार्वजनिक स्थान
२७	चौतारा	९	पीपल बोट	सार्वजनिक स्थान
२८	प्रतिक्षालय	१०	झारबैरा चोक	सार्वजनिक स्थान
२९	प्रतिक्षालय	१०	नारायणपुर बजार	सार्वजनिक स्थान
३०	चौतारा	१०	नारायणपुरबजार भित्र	सार्वजनिक स्थान
३१	प्रतिक्षालय	११	बासगजेरी	सार्वजनिक स्थान
३२	प्रतिक्षालय	११	सिभपुर	सार्वजनिक स्थान
३३	चौतारा	११		सार्वजनिक स्थान

३४	प्रतिक्षालय	१२	हापुर चोक	सार्वजनिक स्थान
३५	प्रतिक्षालय	१२	बिजौरी चोक	सार्वजनिक स्थान
३६	प्रतिक्षालय	१२	निगुवार चोक	सार्वजनिक स्थान
३७	प्रतिक्षालय	१३	सेवार चोक	सार्वजनिक स्थान
३८	प्रतिक्षालय	१३	बनगाउँ चोक	सार्वजनिक स्थान
३९	प्रतिक्षालय	१३	सेवार चोक	सार्वजनिक स्थान
४०	प्रतिक्षालय	१४	कटुवा खोला नेर	सार्वजनिक स्थान
४१	प्रतिक्षालय	१४	बसपार्क	सार्वजनिक स्थान
४२	प्रतिक्षालय	१५	रतनपुर चोक	सार्वजनिक स्थान
४३	प्रतिक्षालय	१५	ट्राफिक चोक	सार्वजनिक स्थान
४४	प्रतिक्षालय	१५	भरतपुर चोक	सार्वजनिक स्थान
४५	प्रतिक्षालय	१६	सर्राचोक	सार्वजनिक स्थान
४६	चौतारा	१७	भैसाइ चोक	सार्वजनिक स्थान
४७	प्रतिक्षालय	१७	पनौरा चोक	सार्वजनिक स्थान
४८	प्रतिक्षालय	१७	धोब्बे चोक	सार्वजनिक स्थान
४९	प्रतिक्षालय	१८	मसिना	सार्वजनिक स्थान
५०	प्रतिक्षालय	१७	चौघेरा चोक	सार्वजनिक स्थान
५१	प्रतिक्षालय	१९	सैघा चोक	सार्वजनिक स्थान

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिका वडाकार्यालयहरू, २०७४

१.६ खेलमैदान सम्बन्धी विवरण

राज्यको सामाजिक न्याय र समावेशीकरणको नीति अन्तर्गत स्वस्थ्य, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकुद तथा खेलाडीमा योजनाबद्ध लगानी गर्ने नीति रहेको छ । खेलकुद क्षेत्रमा स्वस्थ, प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादन गरी उप-महानगरपालिकाको चौतर्फी विकासलाई बल पुऱ्याउन सकिन्छ भन्ने मान्यताअनुसार यस उप-महानगरपालिका खेलकुदको विकासकालागि प्रयासरत रहेको छ। यसको लागि उप-महानगरपालिकाले विभिन्न खुला स्थानहरू छोडेको छ ।

खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने एवं अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा पहिचान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा विकास गर्ने देशको नीतिअनुसार विभिन्न तहमा विभिन्न प्रतिस्पर्धाहरूको आयोजना गरी खेलकुदको विकासमा योगदान पुऱ्याइरहेका छन्। यसका अतिरिक्त विगतमा नेपाल सरकारद्वारा गठन हुने जिल्ला खेलकुद विकास समितिबाट पनि कतिपय राष्ट्रिय दिवसहरूमा कतिपय खेलहरूको आयोजना गर्ने गरिएको छ। समग्रमा भन्नुपर्दा बालबालिका एवं युवा जनशक्तिको स्वास्थ्य शारिरीक विकासको लागि नभई नहुने खेलकुदको क्षेत्रमा अत्यन्त न्यून लगानी हुने गरेको देखिन्छ । विगतमा निर्मित खेलकुदसम्बन्धी पूर्वाधारहरूको मर्मत गर्न पनि निकै ठुलो लगानी गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ। हालका दिनहरूमा आएर निजी क्षेत्रहरूबाट पनि क्रिकेट, व्याडमिन्टन जस्ता केही खेलहरूमा लगानी गर्ने र प्रोत्साहित गर्ने क्रम सुरु भएको छ। यस क्रमलाई केन्द्रीय र स्थानीय सरकारले सहकार्य र साझेदारी गरी विकसित गर्दै लैजानुपर्ने देखिन्छ ।

उप-महानगरपालिकाको खेलकुद तथा मनोरञ्जनलाई विकास गरी बालबालिका तथा युवापुस्तालाई खेलकुदमा आकर्षण गर्नका लागि विभिन्न योजनाहरू तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ । उप-महानगरपालिकामा स्थानीय युवा क्लवको स्तरोन्नतिको लागि विभिन्न खेलकुद सामाग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने, सामुदायिक रूपमा समन्वय गरी चिल्ड्रेनपार्कको व्यवस्था हुनपर्ने, खेलकुद प्याराफिट सहित खेलमैदान, वडा स्तरिय खेल मैदानमा आवश्यक

चारैतिर पक्की नाली सहित माटो भरान, वडाका सबै क्लवहरूलाई खेलकुद सामाग्री उपलब्ध गराउने आदि जस्ता कार्यहरू खेलकुद विकासको लागि गर्नुपर्ने देखिन्छ । उप-महानगरपालिकामा रहेका बालबालिका तथा युवाहरूमा रहेको खेलकुदप्रतिको रुचि मध्यनजर गर्दै उप-महानगरपालिकामा रहेका संभावना पहिचान गरेको खण्डमा राष्ट्रिय खेलकुदमा टेवा पुग्ने देखिन्छ ।

यस उप-महानगरपालिकामा व्यवस्थित रूपमा कुनै पनि खेल मैदानको स्थापना भएको पाइँदैन । तर उप-महानगरपालिकामा रहेका विभिन्न विद्यालयहरूले प्रयोग गर्ने खेल मैदानहरू रहेका छन् । यस उप-महानगरपालिकाको प्रमुख खेल भलिबल, फुटबल र क्रिकेट रहेको छ । उप-महानगरपालिकामा रहेका मुख्य खेल मैदानहरू सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ५: खेल मैदान सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खेल मैदानको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	वडा नं.	स्वामित्व	उपयोगको अवस्था
१	स्मृती क्रिकेट मैदान	२ बिगाह	२	-	सबै
२	फुटबल मैदान	०.०४०६ व.कि.मी	१५	भरतपुर	सबै
३	क्रिकेट मैदान	-	१७	गुलरिया	युबा क्लब

स्रोत: घोराही नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७५

१.७ प्राकृतिक स्रोत (खानी/खनिज आदि)

यस उप-महानगरपालिकाको चुरे पर्वतमालामा ठुलो मात्रामा चुनढुंगा उपलब्ध हुन सक्ने सम्भावना देखिएको छ । त्यसैले वातावरणीय र पर्यावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरेर उक्त क्षेत्रमा उत्खनन् सम्बन्धी काम हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा प्राकृतिक रूपमा प्रदत्त खानी तथा खनिजको स्रोत हाल सम्म पत्ता लागि सकेको छैन ।

१.८ पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरूको विवरण

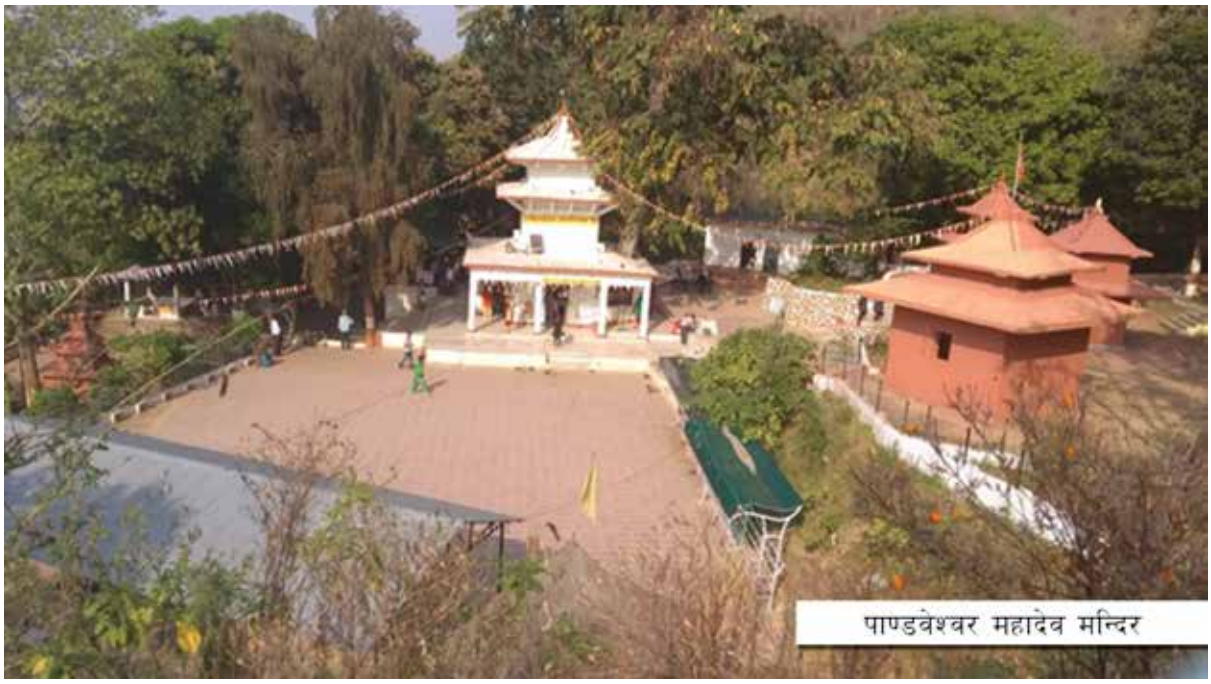

पाण्डवेश्वर महादेव मन्दिर

एउटा विशिष्ट भौगोलिक संरचनाले सिर्जना गरेको हावापानी, जनजीवन, वन वनस्पति र वन्यजन्तु तथा साँस्कृतिक विविधताको कारण नेपाल विश्वमा नै एउटा पर्यटकीय गन्तब्य स्थलकोरूपमा परिचित छ। पर्यटन हाम्रो लागि प्रकृतिले प्रदान गरेको बरदान हो। अत्यन्त रमणीय विश्वकै उच्च हिमश्रृंखलाहरू, अनवरत बग्ने कञ्चन हिम नदीहरू, झर्ना, तालतलैया, प्राकृतिक गुफा, विविधतायुक्त वन जंगल यहाँको प्राकृतिक निधिहरू हुने यहाँको संस्कृति, जाति तथा रहनसहन समेत पर्यटनका आकर्षक पक्षहरू हुन्। यी सम्पुर्ण पर्यटकीय सम्पतिको पूर्ण सदुपयोग गरेमा देशको आर्थिक सम्वृद्धिमा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याई देशको अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउन सकिने निश्चित छ। तसर्थ पर्यटन नीति २०६५ ले मुलभूतरूपमा पर्यटन मार्फत स्वरोजगार सिर्जना, गरिबी निवारण, मूर्त तथा अमूर्त सम्पदाको खोज अनुसन्धान, हवाई तथा स्थलमार्गको थप विकास र विस्तार गर्ने र पर्यटन पूर्वाधारलाई दीगो विकासको अवधारणा अनुरूप अगाडि बढाउने उद्देश्य लिएको छ।

घोराही उप-महानगरपालिकाको प्राकृतिक सौन्दर्यता, नदीहरू र हरियाली, अत्यन्तै नजिकबाट अवलोकन गर्न सकिने हिमश्रृंखलाहरूको रमणीयतामा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूको आकर्षण हुने गर्दछ। घोराही उप-महानगरपालिकामा रहेको साँस्कृतिक विविधता र प्राकृतिक सौन्दर्यता नै यहाँको पर्यटकिय आकर्षण हो। यस उप-महानगरपालिकामा रहेका प्रमुख धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण निम्नानुसार रहेका छन् :

तालिका नं. ६ : धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण

क्र. सं.	स्थलको नाम	वडा नं.	भौतिक पूवाधार		स्वामित्व	विशेषता
			सडकको अवस्था	नजिकको बजार केन्द्र सम्मको दुरी (कि.मी.)		
१	सवारीकोट	४	ग्राभेल	१०	सामुदायिक	सबै
२	पाण्डवेस्वर शिव मन्दिर	५	पिच,ग्राभेल	९	सामुदायिक	सबै
३	ब्रहाक्षेत्र बासुदेव स्थान लरैना	८	ग्राभेल	२	सामुदायिक	सबै
४	गढीटाकुरा मन्दिर	१२	ग्राभेल	४	सामुदायिक	सबै
५	बराह छेत्र बाह्रकुने ताल	१३	पिच	१३	सामुदायिक	सबै
६	ओम शिरडी साई मन्दिर	१५	पिच	०	सामुदायिक	सबै
७	सत्य साई केन्द्र	१५	पिच	०	सामुदायिक	सबै
८	ब्रह्माकुमारी विद्यालय	१५	पिच	०	सामुदायिक	सबै
९	सिद्धरत्ननाथ पिठ	१७	पिच बाटो	२	सामुदायिक	सबै
१०	अम्बिकेश्वरी मन्दिर	१८	पुगेको	१.५०	सामुदायिक	सबै
११	कालिका भगवती मन्दिर	१८	ग्राभेल सडक	३	सामुदायिक	सबै
१२	बौद्ध स्तुप	१४	पिच, ग्राभेल			

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

१.९ होटेल र होमस्टे सम्बन्धी विवरण

स्थानीय होटल, होमस्टे तथा रिसोर्टहरू व्यवस्थित रूपमा सञ्चालनगरी पर्यटन पवर्द्धन गर्न सके उप-महानगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने देखिन्छ। होटल व्यवसायलाई पूर्ण रूपमा व्यवसायिक बनाउन स्थानीय स्तरमा नै होटल सञ्चालकहरूलाई अतिथि सत्कार (Hospitality), परिकार तथा अन्य सेवा सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्न सके थप पर्यटन प्रवर्द्धन हुन सक्ने देखिन्छ। घोराही उप-महानगरपालिकामा संचालित होटलहरूको विवरण निम्नानुसार छ :

तालिका नं. ७ : होटेलतथा होमस्टे सम्बन्धी विवरण

क्र. सं	होटलको नाम	ठेगाना	कोठा	बेड संख्या	क्षमता	अटेच	नन अटेच	एसि	फोन नं.
१	न्यु प्युठानी खवार्य हो.ल	तु. चोक	६	११	२२	-	६	-	९८२२९००६२५
२	कान्तीपुर होटल एण्ड लज	"	२	३	६	-	२	-	९८४७८४८७५९
३	अप्सरा होटल एण्ड लज	"	९	२०	६०	९	-	-	९८४७८३५०६२
४	होटल मिड भ्याली	"	२	४	६	-	२	-	९८२२८०२११६
५	डाफँ रेष्टुरेन्ट एण्ड लज	"	६	६	१२	३	३	-	९८६७३६१०१५
६	अर्घाखाँची होटल एण्ड लज	"	६	१४	१८	१	५	-	९८१२८१६२२५
७	माउन्ट एभरेष्ट गेष्ट हाउस	दामोदर चोक	२४	५२	७०	१६	-	८	९८५७८३०८१४
८	एकान्त होटल एण्ड लज	मेनरोड	२२	३८	३८	२२	--	-	९८५७८३२२६४
९	होटल टुडे प्लाजा	"	८	१४	२५	३	५	-	९८४७८७१३४५
१०	सिटी प्लाजा प्रा.ली	मेनरोड	२७	४२	४२	१०	-	१७	९८५७८३४४१६
११	होटल दाङभ्याली प्रा.ली	"	१७	३५	४५	८	४	५	९८५७८३२१३१
१२	निशान होटल एण्ड लज	जि.वि.स रोड	१०	१२	३०	-	१०	-	५६३२७१
१३	होटल थ्रि स्टार	"	१६	२३	३५	१४	२	१३	५६००६१
१४	लुम्बिनी होटल एण्ड लज	मेनरोड	३	३	३	-	३	-	९८६७२७३१२५
१५	भिजीट नेपाल	"	३	३	३	-	३	-	९८४४९५५५४९
१६	होटल माछापुच्छे	वि.पी चोक	१४	३०	४०	९	५	२	५६१६००
१७	थकाली भान्छाघर एण्डगेष्ट	"	६	१०	२०	५	१	-	५६२६७०
१८	होटल ग्रिनभ्याली	"	१८/२	३६	७२	१८	-	८	५६०८५१
१९	होटल मधुवन प्राली	"	८	१६	२४	८	-	-	५६२६१८
२०	पाण्डे होटल एण्ड लज	निमाहलरोड	६	१२	३०	-	६	-	९८४७८४८७९५
२१	स्युजाली होटल	"	४	८	१६	-	४	-	९८४७८५५०७५
२२	साग्रिला होटल एण्ड लज	"	४	८	८	-	४	-	९८४४९५१२५२
२३	होटल ट्रिपल फाईभ	ट्राफिकरोड	६	१०	१४	६	-	२	९८६१८०२७५३
२४	भिग्रेली भिलेज प्रा.ली	"	७	१२	१३	७	-	७	५६२७४९
२५	वली होटल	"	४	७	१४	३	१	-	९८०९७०१९९०
२६	न्यु शंकर होटल एण्ड लज	"	१२	२९	५०	१०	२	-	९८४७८०७९९२
२७	लक्ष्मि होटल एण्ड लज	"	४	७	१०	-	४	-	९८४७३७१२९६
२८	राप्ती हो.एण्ड लज	"	३	६	१५	-	३	-	९८०४४८६२१६
२९	शान्ती होटल एण्ड लज	"	३	३	८	-	३	-	९७४८५१३४१६
३०	सिद्धार्थ होटल एण्ड लज	"	३	६	१२	-	३	-	९८४७८२५९५५
३१	न्यु लेकवेशी होटल एण्ड लज	"	४	९	१५	-	४	-	९८१२८२५९१३
३२	होटल साइनो	बसपार्क	१३	२५	५०	१०	३	२	९८६८६४०९१८
३३	मनकामना होटल	त्रि पार्क	१६	३९	६०	९	७	४	५६३५५१
३४	सागर होटल एण्ड लज	"	९	२०	२५	३	६	-	५६०६४६
३५	दोस्ती होटल एण्ड लज	"	६	१३	१८	-	६	-	९८४७८८४६१७
३६	जलजला आदित्य गेष्ट	"	३	९	१२	-	३	-	९८४७९२३३३३
३७	प्रभात गेष्ट हाउस	"	४	१३	१३	-	४	-	५६१५०९
३८	घिमिरे पाहुना घर	राप्ती टोल	६	१२	१२	-	६	-	५६१००९
३९	पन्चकन्या होटल एण्ड लज	साईमन्दिर	८	१६	१६	८	-	-	९८६६९८१७३७

क्र. सं	होटलको नाम	ठेगाना	कोठा	बेड संख्या	क्षमता	अटेच	नन अटेच	एसि	फोन नं.
४०	प्रकृती होटल	बसपार्क	३	६	८	-	३	-	९८४७८५०५७९
४१	हिमचुली गेष्ट हाउस	"	६	१०	१२	४	२	-	९८४७८५९७९४
४२	न्यु जक्सन प्वाईन्ट हो.ल	"	४	८	१६	-	४	-	९८०९८००८४२
४३	नमस्ते स्टाफ होटल	"	२	३	६	-	२	-	९८४७९५७४९१
४४	के एन के हो.एण्ड लज	"	२	४	८	-	२	-	५६१३१९
४५	जलजला हा.एण्ड गेष्ट	"	२	४	८	-	२	-	९८४७८१७७७५
४६	स्वर्गद्धारी हाम्जाली होटल	"	३	६	८	-	३	-	९८१२८७४४४५
४७	न्यु जलजला गेष्ट हाउस	"	५	९	१८	-	५	-	९८०९७५४६४४
४८	रेखा होटल एण्ड लज	"	२	४	८	-	२	-	९८०९७८५७०३
४९	द गोर्खा होटल एण्ड लज	"	४	७	१३	-	४	-	९८४७९७५३५३
५०	लालींगुरास होटल	"	३	७	८	-	३	-	९८४९९०६०६९
५१	प्रेम होटल एण्ड लज	"	३	५	१०	-	३	-	९८०९५७१७८९
५२	स्वगर्द्धारी पाहुनाघर	मिलनचोक	६	१०	२०	-	६	-	
५३	सौगात होटल एण्ड लज	न्युरोड	८	१४	२८	-	८	-	५६२८१७
५४	राप्ती सुपर लज	सहिदगेट	२२/३	४५	४५	१६	६	२	९८४७८३१२७२
५५	होटल नौलो कामधेनु	काठेकोहल	५	१३	१५	३	२	-	९८५७८३२४२९
५६	शान्ती होटल एण्ड लज	बालन्दिर	२	७	९	-	२	-	५६३१४५
५७	कालीका होटल	"	२	७	९	-	२	-	९८४७८२७७०१
५८	राधिका होटल एण्ड लज	बसपार्क	३	८	९	-	३	-	९८४७९५७१०४
५९	न्यु सिलसिला हो एण्ड लज	मिलनचोक	७	९	२४	२	५	-	९८४७८९५०२२
६०	भण्डारी होटल एण्ड लज	बसपार्क	३	७	१०	-	३	-	९८०९७३५४१८
६१	अम्मर होटल	"	३	७	१४	-	३	-	९८१०८०८७८७
६२	न्यु ग्रिन पिस होटल	तु.चोक	३	७	९	-	३	-	९८४७८२१७४६
६३	मनकामना होटल एण्ड लज	राप्तीटोल	८	१४	२०	४	४	-	०८२-५६३३२०
६४	होटल माला ईन प्रा.लि	मेनरोड	४९	९४	९२	४९	-	४९	९८५७८३००६२
६५	होटेल मेजेष्टीक प्रा लि	कलेजरोड	२०	४०	४५	-	-	-	५६२१६५

स्रोत : होटेल व्यवसायि संघ, घोराही २०७४

१.१० स्थानीय चाडपर्व, जात्रा तथा मेलाहरूको विवरण

यस घोराही उप-महानगरपालिकामा विभिन्न जाती, धर्म सम्प्रदाय र भेषभुषाका मानिसहरू बसोबास गर्दछन्। यहाँ अधिकांश हिन्दु धर्म मान्ने पहाडी र मधेसी मूलका मानिसहरू रहेका छन् भने बौद्ध, इस्लाम र क्रिस्चियन धर्म मान्ने मानिसहरू पनि छन्। सबै जातजाति र सम्प्रदायका आ-आफ्नै खाले धर्म संस्कृति र चालचलनहरू छन्। जसमा बडादशैं, तिहार, रामनवमी, महाशिवरात्री, हरितालिका, श्रीपञ्चमी, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, विवाह पञ्चमी, होली, चैते दशैं, साउने-माघे संक्रान्ति, मातातीर्थ औंसी, अक्षय तृतीया, हरिशयनी-हरिबोधनी एकादशी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन (जनैपूर्णिमा), कुशे औंसी, बालाचतुर्दशी, कोजाग्रत पूर्णीमा, श्री स्वस्थानी पूर्णिमा, कर्कट संक्रान्ति, बुद्धजयन्ती, विभिन्न ल्होसार पर्वहरू, ईद, वकरईद, इदुलफितर, खिष्मस, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, असारे १५ आदि चाडपर्वहरू रहेका छन्। यस उप-महानगरपालिकामा मनाईने मुख्य स्थानीय चाडपर्व, जात्रा तथा मेला सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ८ : चाडपर्व जात्रा तथा मेला सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	स्थान	महिना	तिथि	मनाउने जातजाति
१	बाह्रकुने दह मेला	१३	माघ		सबैले
२	फिरफिरे मेला	१७	माघ	फाल्गुण कृष्ण एकादशी	सबैले
३	धारापानी मेला	५	फाल्गुण	शिवरात्री को दिन	सबैले
४	काउलेपानी मेला	२	कार्तिक	कोजाग्रत पुर्णिमा	सबैले
५	शिवरात्री	५	माघ		सबैले
६	गाई जात्रा	१५	भदौ		नेवार
७	माघे संक्रान्ति मेला	२,१३	माघ		सबैले
८	श्रीपञ्चमी	१५,१८	माघ		सबैले
९	भूमेनाच	१४	असार १-५ सम्म		मगर
१०	लरैना मेला	९	पर्सेनी	माघे सक्रान्ती	सबैले

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको विभिन्न वडाकार्यालय, २०७५

खण्ड २ : जनसाङ्खिक विवरण

२.१ वडागत घरपरिवार संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण

२०७५ सालमा घोराही उप-महानगरपालिकामा सम्पन्न गरिएको घरपरिवार तथ्याङ्क संकलनबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार उन्नाइस ओटा वडाबीच कुल ५२२.२२ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस उप-महानगरपालिकाको ३५,६४७ घरपरिवारमा कुल १,५२,७६६ जनसंख्या रहेको छ। तथ्याङ्कलाई हेर्दा लैङ्गिक अनुपात प्रति १०० जना महिलाहरूमा पुरुषको जनसंख्या भने कम अर्थात् ८९.८९ प्रतिशत देखिन्छ। अर्कोतर्फ प्रति वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा २९३ जनाको दरमा जनघनत्व रहेको देखिन्छ। अर्थात् उप-महानगरपालिकाको कुल क्षेत्रफलले कुल जनसंख्यालाई भाग गर्दा प्रति वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा २९३ जनसंख्या पर्न आउँछ। घरपरिवार संख्या, जनसंख्या र जनघनत्वका हिसाबले वडा नं. १५ सबै भन्दा ठुलो वडा हो भने सबै भन्दा सानो वडाको रूपमा वडा नं. १ रहेको छ। त्यस्तै क्षेत्रफलका हिसाबले वडा नं. ५ सबैभन्दा ठुलो क्षेत्रफल (७४.९८ वर्ग कि.मी.) रहेको छ भने वडा नं. १४ (२.२३ वर्ग कि.मी.) सबैभन्दा सानो क्षेत्रफल रहेको वडा हो। यस तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा दुई पक्षहरू स्पष्ट देख्न सकिन्छ। पहिलो जनघनत्व दोस्रो लैङ्गिक अनुपात। जनघनत्वको हिसाबले वडा नं. १५ सबैभन्दा बढी जनघनत्व भएको वडा हुनुका पछाडि अन्य वडाहरूको तुलनामा वडा नं. १५ मा रहेका विभिन्न मानवीय सुविधाहरू जस्तै : शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार, आवास, सुरक्षा, व्यापार आदिको सघनता हो। तसर्थ योजना निर्माणमा जनघनत्व र त्यसलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने तत्वहरूको अध्ययन गर्नु अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। अर्थात् जनसंख्या वितरणलाई क्षेत्रगत हिसाबले सन्तुलनमा राख्न मानवीय सुविधाहरूको व्यवस्थापनमा केन्द्रित हुनुपर्दछ। अर्कोतर्फ पुरुषको तुलनामा महिलाको जनसंख्या बढी हुनु समेत जनसांख्यिक विश्लेषणको महत्वपुर्ण पाटो हो। सामान्यतया नेपाली सामाजिक संरचना र परम्परालाई हेर्दा पितृसत्तात्मक स्वरूपको समाजमा छोराको चाहना पुरा गर्ने मनोविज्ञानका कारण छोरीहरूको संख्या अप्रत्यक्ष ढङ्गले बढेको देखिन्छ। अर्को तर्फ छोरीहरूको संख्या बढ्दा महिलाहरूको विशिष्ट आवश्यकताहरू जस्तै : प्रजनन् स्वास्थ्य, महिला शिक्षा, महिला अधिकार जस्ता विषयहरू लाई सम्बोधन गर्ने योजनाहरू राज्यद्वारा निर्माण हुनु आवश्यक देखिन्छ। साथै लैङ्गिक अनुपातमा रहेको अन्तर वृद्धि हुँदै जाँदा त्यसले सामाजिक स्वरूपमा नै लैङ्गिक रूपमा परिवर्तित गरिदिन्छ। यसतर्फ समग्र समाजको ध्यान जानु आवश्यक छ। थप वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ९ : वडागत घरपरिवार संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या	अक्सर बसोवास गर्ने जनसंख्या			लैंगिक अनुपात	औषत परिवार आकार	क्षेत्रफल (व.कि.मि)	जनघनत्व (प्रति व.कि.मि)
		पुरुष	महिला	जम्मा जनसंख्या				
१	१,०९७	१,९५९	२,६६७	४,६२६	७३.४५	४.२	४६.६३	९९
२	१,७६४	३,७७०	४,३२०	८,०९०	८७.२७	४.६	५१.४३	१५७
३	१,८३३	३,९८०	४,२६९	८,२४९	९३.२३	४.५	४८.१२	१७१
४	१,५५०	३,००५	३,५९६	६,६०१	८३.५७	४.३	१९.९९	३३०
५	१,५६०	३,२१६	३,४७६	६,६९२	९२.५२	४.३	७४.९८	८९
६	१,१५२	२,६६७	२,८३५	५,५०२	९४.०७	४.८	११.१७	४९३
७	१,६७२	३,४३५	४,०२०	७,४५५	८५.४५	४.५	१६.४८	४५२
८	१,६३०	३,५७५	३,९१८	७,४९३	९१.२५	४.६	१६.३४	४५९
९	१,७९०	३,८०९	४,२४४	८,०५३	८९.७५	४.५	१७.९४	४४९

वडा नं.	परिवार संख्या	अक्सर बसोवास गर्ने जनसंख्या			लैंगिक अनुपात	औषत परिवार आकार	क्षेत्रफल (व.कि.मि)	जनघनत्व (प्रति व.कि.मि)
		पुरुष	महिला	जम्मा जनसंख्या				
१०	१,७५०	३,५०५	३,८०७	७,३१२	९२.०७	४.२	१४.१२	५१८
११	१,८१५	३,९५६	४,१८१	८,१३७	९४.६२	४.५	२६.२३	३१०
१२	२,१४८	४,६८३	५,२९९	९,९८२	८८.३८	४.६	४२.४	२३५
१३	१,८८६	३,४७८	४,१४९	७,६२७	८३.८३	४.०	२१.२	३६०
१४	१,८५८	३,६६४	३,८२८	७,४९२	९५.७२	४.०	२.२३	३३६०
१५	४,३४१	६,८७९	७,७८५	१४,६६४	८८.३६	३.४	४.३२	३३९४
१६	१,६५२	३,६८०	३,७७०	७,४५०	९७.६१	४.५	१२.३५	६०३
१७	२,७१८	५,३७८	५,९२१	११,२९९	९०.८३	४.२	१७.९८	६२८
१८	२,१३८	४,३९५	५,०३७	९,४३२	८७.२५	४.४	१६.३८	५७६
१९	१,२९३	३,२८१	३,३२९	६,६१०	९८.५६	५.१	६१.९३	१०७
जम्मा	**३५,६४७**	**७२३१५**	**८०४५१**	**१,५२,७६६**	**८९.८९**	**४.३**	**५२२.२२**	**२९३**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमा ७२,३१५ पुरुष र ८०,४५१ महिलाहरू गरी कुल १,५२,७६६ जनसंख्या रहेको छ । वडागत विवरण अनुसार सबैभन्दा धेरै घरपरिवारहरू वडा न. १५ मा ४,३४० घरपरिवारहरू र सबैभन्दा कम वडा नं. १ मा १,०९७ घरपरिवारहरू रहेका छन् । वडागत जनसंख्याको महिला/पुरुषको अनुपात अर्थात् लैङ्गिक अनुपात विवरण असमान किसिमको देखिन्छ । प्रत्येक वडामा महिलाको जनसंख्या पुरुषको भन्दा बढी देखिन्छ ।

लैङ्गिक अनुपातलाई हेर्दा प्रति १०० जना महिलामा ८९ पुरुषको संख्या देखिन्छ । अर्थात्

$$\text{लैङ्गिक अनुपात} = \frac{\text{पुरुषको सङ्ख्या}}{\text{महिलाको सङ्ख्या}} \times १०० = \frac{७२३१५}{८०४१५} \times १०० = ८९.८९ \text{ जना पुरुष}$$

लैङ्गिक अनुपात ९० : १००

यसको अर्थ उप-महानगरपालिकामा प्रति १०० जना महिलाको जनसंख्यामा पुरुषको जनसंख्याको आँकडा मिलाउँदा जम्मा ९० जना मात्र पुरुषहरू पर्दछन् । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

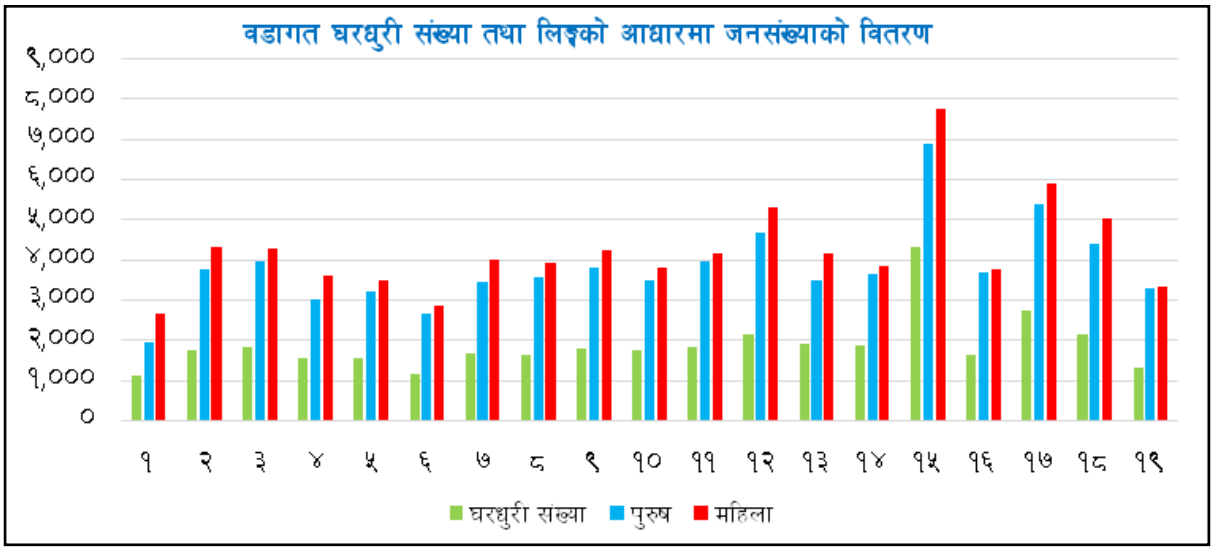

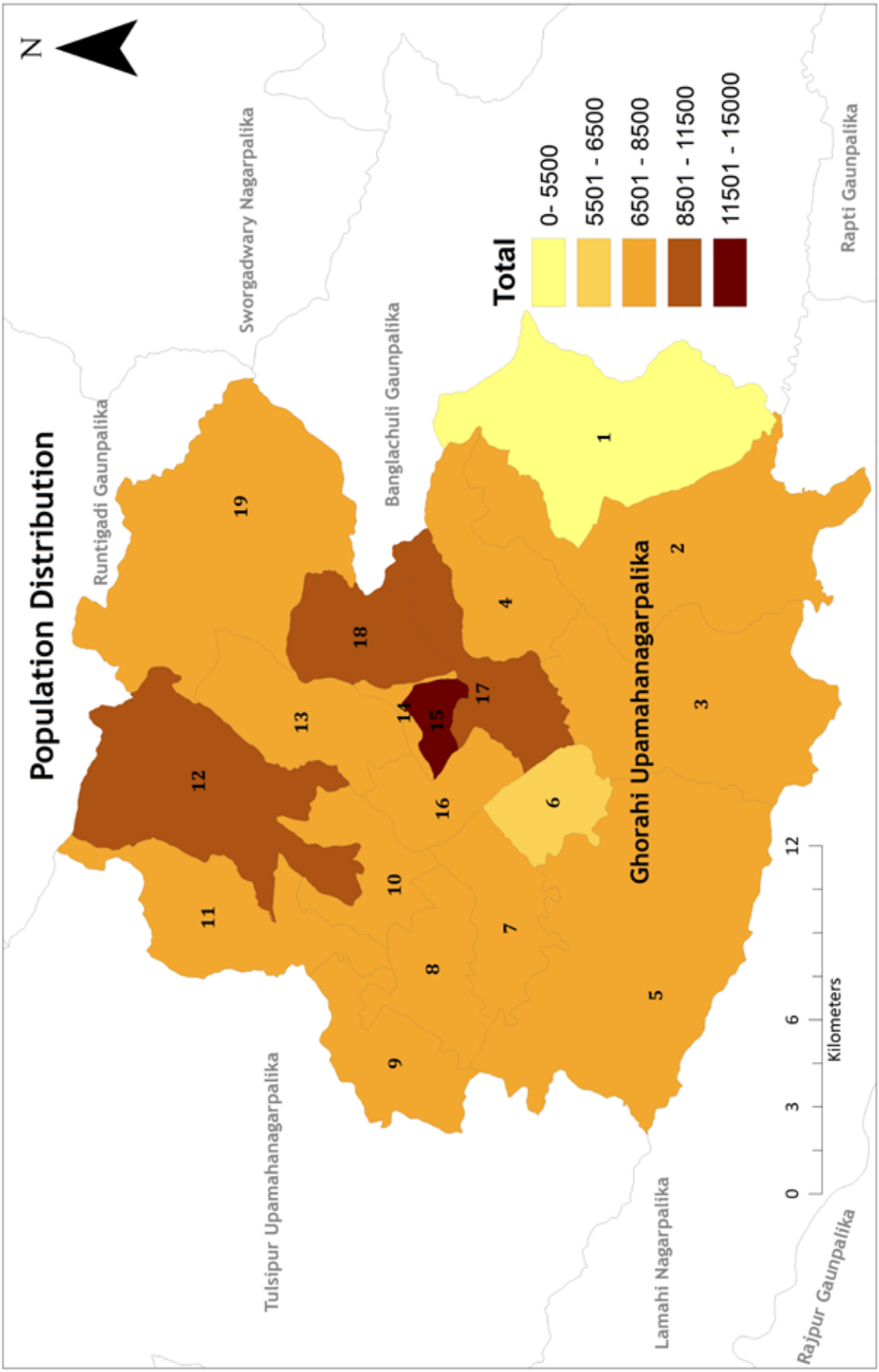

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. १० : अक्सर बसोवास गर्ने तथा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या	अक्सर बसोबास गर्ने जनसंख्या			अनुपस्थित जनसंख्या			जम्मा जनसंख्या		
		पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१,०९७	१,९५९	२,६६७	४,६२६	१२४	१,००६	११३०	२०८३	३६७३	**५७५६**
२	१,७६४	३,७७०	४,३२०	८,०९०	६४	७४३	८०७	३८३४	५०६३	**८८९७**
३	१,८३३	३,९८०	४,२६९	८,२४९	१०५	९७०	१०७५	४०८५	५२३९	**९३२४**
४	१,५५०	३,००५	३,५९६	६,६०१	८२	९२३	१००५	३०८७	४५१९	**७६०६**
५	१,५६०	३,२१६	३,४७६	६,६९२	२६	६८१	७०७	३२४२	४१५७	**७३९९**
६	१,१५२	२,६६७	२,८३५	५,५०२	३५	४८९	५२४	२७०२	३३२४	**६०२६**
७	१,६७२	३,४३५	४,०२०	७,४५५	७२	८२६	८९८	३५०७	४८४६	**८३५५**
८	१,६३०	३,५७५	३,९१८	७,४९३	५१	७४८	७९९	३६२६	४६६६	**८२९२**
९	१,७९०	३,८०९	४,२४४	८,०५३	५६	९६३	१०१९	३८६५	५२०७	**९०७२**
१०	१,७५०	३,५०५	३,८०७	७,३१२	३७	५७७	६१४	३५४२	४३८४	**७९२६**
११	१,८१५	३,९५६	४,१८१	८,१३७	५२	७८१	८३३	४००८	४९६२	**८९७०**
१२	२,१४८	४,६८३	५,२९९	९,९८२	१११	१,३०१	१४१२	४७९४	६६००	**११३९४**
१३	१,८८६	३,४७८	४,१४९	७,६२७	६७	७३३	८००	३५४५	४८८२	**८४२७**
१४	१,८५८	३,६६४	३,८२८	७,४९२	९९	६४१	७४०	३७६३	४४६९	**८२३२**
१५	४,३४१	६,८७९	७,७८५	१४,६६४	१७६	१,१३९	१३१५	७०५५	८९२४	**१५९७९**
१६	१,६५२	३,६८०	३,७७०	७,४५०	३९	५०१	५४०	३७१९	४२७१	**७९९०**
१७	२,७१८	५,३७८	५,९२१	११,२९९	७८	८५९	९३७	४५५६	६७८०	**१२२३६**
१८	२,१३८	४,३९५	५,०३७	९,४३२	१२१	१,०४८	११६९	४५१६	६०८५	**१०६०१**
१९	१,२९३	३,२८१	३,३२९	६,६१०	१३	२७५	२७८	३२९४	३६०४	**६८९८**
जम्मा	**३५,६४७**	**७२,३१५**	**८०,४५१**	**१,५२,७६६**	**१,४०८**	**१३७९६**	**१५२०४**	**७३७२३**	**९४२४७**	**१६७९७०**
प्रतिशत		**४७.३४**	**५२.६६**	**१००**	**९.२६**	**९०.७४**	**१००**	**४८.७३**	**५१.२७**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२.२ उमेर र लिङ्गअनुसार वडागत जनसंख्याको विवरण

घोराही उप-महानगरपालिकामा १५-१९ वर्षका बालबालिकाको संख्यालाई हेर्दा सबै भन्दा उच्च अर्थात् १७,६२१ (११.५३ प्रतिशत) देखिन्छ। कुल जनसंख्याको सबैभन्दा ठुलो हिस्सा अर्थात् ५० प्रतिशत भन्दा बढी ० वर्ष देखि २४ वर्ष सम्मको उमेर समूह रहेको छ। यसमा पनि पुरुषको भन्दा महिलाको जनसंख्या बढी भएकाले बालबालिका, महिला र युवा लक्षित कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकतासाथ जोड दिनु जरुरी हुन्छ। अर्को तर्फ यो उमेर समूहको जनसंख्या आत्मनिर्भर भई नसकेको र अध्ययन वा वृतिविकासमा केन्द्रित हुनुपर्ने उमेर समूह भएकाले राज्यले व्यापक लगानी गरी शिक्षा, स्वास्थ्य तथा बाल र युवा मनोविज्ञानमा आधारित योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ। युवा उमेरको जनसंख्या बढी हुनु राम्रो भए तापनि राज्यले उनीहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा मानव संसाधन विकासमा व्यापक लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ। अर्कोतर्फ यूवाहरूलाई सही दिशातर्फ उन्मूख गराउनु र रोजगारीका अवसरहरू सिर्जनागरी राष्ट्र निर्माणमा सरिक बनाउनु समाज र राज्यको दायित्व हुन आउँछ। बालबालिका तथा शिशुहरूको संख्या कमहुनुले क्रमश प्रजनन दर घट्दै गएको संकेत गर्दछ भने बृद्धहरूको तथा प्रौढहरूको संख्या कम हुनुले औषत आयू अन्य देशहरूको तुलनामा कम हुनु र प्रौढाअवस्थामा लाग्ने रोगका कारण पाका उमेरको जनसंख्याको मृत्यूदर बढी हुनु भन्ने जनाउँछ। यद्यपि बढ्दो उमेरको जनसंख्या कम हुनु स्वाभाविक हो। उमेर अनुसारको जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा राज्यले प्रत्येक उमेर समूहका आवश्यकताहरू सम्बोधन गरी उनीहरूको उचित व्यवस्थापन गर्नु नै चुनौतीपूर्ण हुन्छ। बालबालिकाको पोषण र स्याहार तथा शिक्षा, यूवालाई उचित रोजगारी र बृद्धहरूलाई आवश्यक सामाजिक सूरक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा र स्याहार राज्यले निर्वाह गर्नुपर्ने दायित्वहरू भित्र आउँछन्। उप-महानगरपालिकाले यसतर्फ ध्यान पुऱ्याउन आवश्यक छ। वडागत उमेर समूह अनुसारको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

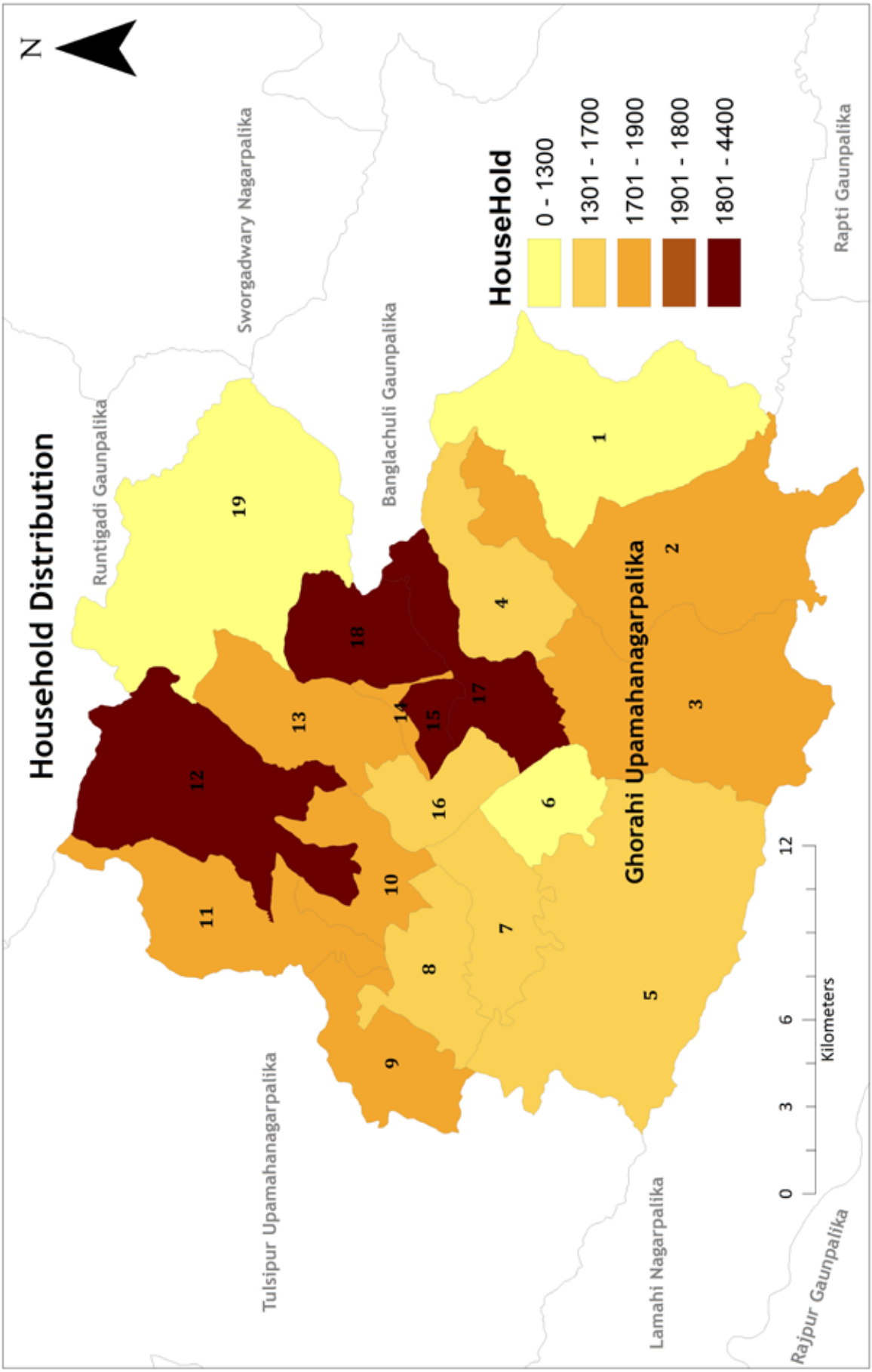

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. ११: उमेर समूह अनुसार जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	लिङ्ग	उमेर समूह																	जम्मा
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५४-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६४-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५ वर्ष माथि	उ.न.	
१	पुरुष	२५२	२९१	३०७	१६०	१२०	८५	९२	९२	८८	९६	७४	८९	५५	७४	४०	४४		१,९५९
	महिला	२३८	२९८	३३९	३०९	२३६	१९७	२०१	१५७	१५१	११०	११३	९३	७२	६९	३६	४८		२,६६७
	जम्मा	**४९०**	**५८९**	**६४६**	**४६९**	**३५६**	**२८२**	**२९३**	**२४९**	**२३९**	**२०६**	**१८७**	**१८२**	**१२७**	**१४३**	**७६**	**९२**		**४,६२६**
२	पुरुष	३३९	३९३	५०९	४२९	३३८	२८३	२५५	२२८	१९७	१८०	१५३	१३०	११४	८०	६७	७५		**३,७७०**
	महिला	२८४	३९६	४७२	५२६	४६७	३८४	३३२	३१०	२५३	१८१	१७०	१५१	१३३	१०९	५८	९४		**४,३२०**
	जम्मा	**६२३**	**७८९**	**९८१**	**९५५**	**८०५**	**६६७**	**५८७**	**५३८**	**४५०**	**३६१**	**३२३**	**२८१**	**२४७**	**१८९**	**१२५**	**१६९**		**८,०९०**
३	पुरुष	३३७	३९२	४४२	४५२	३७४	३९४	२६९	२७२	२१५	२०२	१६०	१५०	१२०	८१	५८	६२		**३,९८०**
	महिला	२८५	३८३	५०३	४९९	४६३	४१३	३२३	३११	२३६	२१८	१६३	१४९	१०४	९०	७३	५६		**४,२६९**
	जम्मा	**६२२**	**७७५**	**९४५**	**९५१**	**८३७**	**८०७**	**५९२**	**५८३**	**४५१**	**४२०**	**३२३**	**२९९**	**२२४**	**१७१**	**१३१**	**११८**		**८,२४९**
४	पुरुष	३१४	३५२	४०२	३००	२३४	२१९	१९७	१८०	१६३	१४९	१२९	१०१	९७	७३	४३	५२		**३,००५**
	महिला	२६४	३६५	३७५	४०५	३८१	३२३	३१५	२२१	२१०	१६६	१३९	११९	११७	६७	६७	६२		**३,५९६**
	जम्मा	**५७८**	**७१७**	**७७७**	**७०५**	**६१५**	**५४२**	**५१२**	**४०१**	**३७३**	**३१५**	**२६८**	**२२०**	**२१४**	**१४०**	**११०**	**११४**		**६,६०१**
५	पुरुष	२८३	३३०	४०१	३१५	३००	२६७	२२६	१८६	१७९	१४९	१४५	१२६	१२१	१००	३५	५२	१	**३,२१६**
	महिला	२६२	३०६	३९६	३६९	३६९	३३४	२७१	२३९	१६९	१७१	१३६	१५०	११४	९२	४९	४९		**३,४७६**
	जम्मा	**५४५**	**६३६**	**७९७**	**६८४**	**६६९**	**६०१**	**४९७**	**४२५**	**३४८**	**३२०**	**२८१**	**२७६**	**२३५**	**१९२**	**८४**	**१०१**	**१**	**६,६९२**
६	पुरुष	२०७	२०२	२७९	२९८	२९५	२४६	२०८	२०३	१५४	१२४	११८	१०२	८३	६३	३८	४४	३	**२,६६७**
	महिला	१९७	२११	२७६	३११	३३८	२९२	२१८	२११	१६२	१५३	१३१	१०४	९१	५९	३४	४५	२	**२,८३५**
	जम्मा	**४०४**	**४१३**	**५५५**	**६०९**	**६३३**	**५३८**	**४२६**	**४१४**	**३१६**	**२७७**	**२४९**	**२०६**	**१७४**	**१२२**	**७२**	**८९**	**५**	**५,५०२**

वडा नं.	लिङ्ग	उमेर समूह																	जम्मा
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४४-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५४-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६४-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५ वर्ष माथि	उ.न.	
७	पुरुष	२८५	३३०	३६०	३७८	३४६	३०४	२२९	२३०	१७८	१७६	१५६	१४५	१०३	१०६	६२	४७		३,४३५
	महिला	२७३	२९७	३७१	४३८	५२६	४१२	२९७	२९७	२२४	२११	१७२	१६६	११४	१०४	६०	५८		४,०२०
	जम्मा	**५५८**	**६२७**	**७३१**	**८१६**	**८७२**	**७१६**	**५२६**	**५२७**	**४०२**	**३८७**	**३२८**	**३११**	**२१७**	**२१०**	**१२२**	**१०५**		**७,४५५**
८	पुरुष	२७४	२७७	३३८	४३३	४१०	३४५	२१२	२५८	२२०	१९८	१६६	११७	११४	११७	४६	४८	२	३,५७५
	महिला	२६२	२९४	३६३	४७२	४८६	४११	२६९	२९४	२३९	२२५	१६०	१३६	१०७	९७	४७	५५	१	३,९१८
	जम्मा	**५३६**	**५७१**	**७०१**	**९०५**	**८९६**	**७५६**	**४८१**	**५५२**	**४५९**	**४२३**	**३२६**	**२५३**	**२२१**	**२१४**	**९३**	**१०३**	**३**	**७,४९३**
९	पुरुष	३५७	३३४	५००	४१५	३८३	३२६	२३५	२३२	१८८	१९३	१७०	१५५	११०	९८	६०	५३		३,८०९
	महिला	२९२	३५२	४००	४५९	५१५	४१९	३३६	३०६	२७७	१९४	१९०	१६२	११६	९९	६९	५८		४,२४४
	जम्मा	**६४९**	**६८६**	**९००**	**८७४**	**८९८**	**७४५**	**५७१**	**५३८**	**४६५**	**३८७**	**३६०**	**३१७**	**२२६**	**१९७**	**१२९**	**१११**		**८,०५३**
१०	पुरुष	३१४	३४२	४२७	४३४	२९७	२५०	२६५	२८२	२२३	१७०	१४२	१००	१०५	५७	५०	४७		३,५०५
	महिला	२४६	३००	३६७	४४३	४४२	३९१	३८०	३३३	२२६	१८७	११५	९८	१०२	७८	५२	४७		३,८०७
	जम्मा	**५६०**	**६४२**	**७९४**	**८७७**	**७३९**	**६४१**	**६४५**	**६१५**	**४४९**	**३५७**	**२५७**	**१९८**	**२०७**	**१३५**	**१०२**	**९४**		**७,३१२**
११	पुरुष	३९३	४०६	५२१	४२५	४१६	३१३	२७३	२६६	२०९	२०५	१६०	१०९	९७	७५	४३	४५		३,९५६
	महिला	३८४	३७७	४५१	४८९	४९२	३८३	३३०	३०४	२२३	२००	१५८	१३०	११४	६१	४८	३७		४,१८१
	जम्मा	**७७७**	**७८३**	**९७२**	**९१४**	**९०८**	**६९६**	**६०३**	**५७०**	**४३२**	**४०५**	**३१८**	**२३९**	**२११**	**१३६**	**९१**	**८२**		**८,१३७**
१२	पुरुष	४८०	४८२	५९८	५२३	४३९	३६८	२८९	२५०	२२२	२२४	२२१	१७९	१५४	१११	७७	६६		४,६८३
	महिला	४४५	४७१	५४६	६१३	६३६	४६०	४१६	३१५	३०१	२६१	२२६	१६७	१५५	११२	८७	८८		५,२९९
	जम्मा	**९२५**	**९५३**	**१,१४४**	**१,१३६**	**१,०७५**	**८२८**	**७०५**	**५६५**	**५२३**	**४८५**	**४४७**	**३४६**	**३०९**	**२२३**	**१६४**	**१५४**		**९,९८२**
१३	पुरुष	३७०	४२८	४६६	४३८	२८५	२७३	२३०	२३७	१६५	१४४	१३१	१०५	७२	४९	३९	४६		३,४७८
	महिला	३३५	३७६	४९८	४७२	४५८	४२७	३९०	२९८	१९६	१७९	१६६	९६	८३	७६	५७	४२		४,१४९
	जम्मा	**७०५**	**८०४**	**९६४**	**९१०**	**७४३**	**७००**	**६२०**	**५३५**	**३६१**	**३२३**	**२९७**	**२०१**	**१५५**	**१२५**	**९६**	**८८**		**७,६२७**

वडा नं.	लिङ्ग	उमेर समूह																	जम्मा
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५५-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६५-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५ वर्ष माथि	उ.न.	
१४	पुरुष	३१५	३२४	४०५	४३२	३४३	३०८	२९१	३१७	२२१	१९४	१६५	८३	९४	६५	५०	५५	२	**३,६६४**
	महिला	२०२	३०३	३८४	४२५	४५७	४०१	३८०	३५१	२०५	१८४	१४७	१०९	९५	८२	५८	४४	१	**३,८२८**
	जम्मा	**५१७**	**६२७**	**७८९**	**८५७**	**८००**	**७०९**	**६७१**	**६६८**	**४२६**	**३७८**	**३१२**	**१९२**	**१८९**	**१४७**	**१०८**	**९९**	**३**	**७,४९२**
१५	पुरुष	५७६	७०१	७११	९४७	६८७	५३४	४८९	४४४	४४३	३६३	३३०	१९३	१७०	१०४	७८	१०९		**६,८७९**
	महिला	४११	५४६	७२९	९८८	१,०३०	८१७	७१३	६६९	५१५	३९४	२६४	१७३	१५३	१३३	१०६	१४३	१	**७,७८५**
	जम्मा	**९८७**	**१,२४७**	**१,४४०**	**१,९३५**	**१,७१७**	**१,३५१**	**१,२०२**	**१,११३**	**९५८**	**७५७**	**५९४**	**३६६**	**३२३**	**२३७**	**१८४**	**२५२**	**१**	**१४,६६४**
१६	पुरुष	२८५	३४०	४२९	४२२	३७७	३४८	२८०	२८४	२३१	१९३	१२८	११०	९५	५३	५७	४३	५	**३,६८०**
	महिला	२५६	३१९	३६५	४४१	४७०	३९४	३३५	२९६	२१०	१७१	१५१	१०७	१०४	६०	४७	४२	२	**३,७७०**
	जम्मा	**५४१**	**६५९**	**७९४**	**८६३**	**८४७**	**७४२**	**६१५**	**५८०**	**४४१**	**३६४**	**२७९**	**२१७**	**१९९**	**११३**	**१०४**	**८५**	**७**	**७,४५०**
१७	पुरुष	४४३	५३८	६८६	६५०	४६६	४२८	३९०	३६६	३१४	२९२	२०१	१६४	१३८	१२७	९२	८२	१	**५,३७८**
	महिला	३६३	५०७	६११	६६९	६५४	५६४	५११	४७९	३७४	२९२	२०७	१९३	१५४	१४६	१००	९५	२	**५,९२१**
	जम्मा	**८०६**	**१,०४५**	**१,२९७**	**१,३१९**	**१,१२०**	**९९२**	**९०१**	**८४५**	**६८८**	**५८४**	**४०८**	**३५७**	**२९२**	**२७३**	**१९२**	**१७७**	**३**	**११,२९९**
१८	पुरुष	३८०	५११	५३९	४८७	३९०	३५४	२८०	३०४	२५२	१९७	१७८	१६४	११३	१०७	७४	६५		**४,३९५**
	महिला	३७८	४३०	५५३	५५३	५१३	५१३	४२२	४१०	२६७	२२२	२०८	१६४	१३९	११५	७०	८०		**५,०३७**
	जम्मा	**७५८**	**९४१**	**१,०९२**	**१,०४०**	**९०३**	**८६७**	**७०२**	**७१४**	**५१९**	**४१९**	**३८६**	**३२८**	**२५२**	**२२२**	**१४४**	**१४५**		**९,४३२**
१९	पुरुष	**३५७**	**४२५**	**४७१**	**३९४**	**३०९**	**२२३**	**२२१**	**१६०**	**१५१**	**१२७**	**१४४**	**१००**	**८३**	**७१**	**३१**	**१४**		**३,२८१**
	महिला	३६२	३५३	४७१	४०८	३३२	२३२	२२७	१७४	१७३	१४०	१५८	९०	८८	५१	४५	२५		**३,३२९**
	जम्मा	**७१९**	**७७८**	**९४२**	**८०२**	**६४१**	**४५५**	**४४८**	**३३४**	**३२४**	**२६७**	**३०२**	**१९०**	**१७१**	**१२२**	**७६**	**३९**		**६,६१०**
जम्मा पुरुष		**६,५६१**	**७,३९८**	**८,७९१**	**८,३३२**	**६,८०९**	**५,८६८**	**४,९३१**	**४,७९१**	**४,०१३**	**३,५७६**	**३,०७१**	**२,४२२**	**२,०३८**	**१,६११**	**१,०४०**	**१,०४९**	**१४**	**७२,३१५**
जम्मा महिला		**५,७३९**	**६,८८४**	**८,४७०**	**९,२८९**	**९,२६५**	**७,७६७**	**६,६६६**	**५,९७५**	**४,६११**	**३,८५९**	**३,१७४**	**२,५५७**	**२,१५५**	**१,७००**	**१,१६३**	**१,१६८**	**९**	**८०,४५१**
कुल जम्मा		**१२,३००**	**१४,२८२**	**१७,२६१**	**१७,६२१**	**१६,०७४**	**१३,६३५**	**११,५९७**	**१०,७६६**	**८,६२४**	**७,४३५**	**६,२४५**	**४,९७९**	**४,१९३**	**३,३११**	**२,२०३**	**२,२१७**	**२३**	**१५२,७६६**
प्रतिशत		**८.०५**	**९.३५**	**११.३०**	**११.५३**	**१०.५२**	**८.९३**	**७.५९**	**७.०५**	**५.६५**	**४.८७**	**४.०९**	**३.२६**	**२.७४**	**२.१७**	**१.४४**	**१.४५**	**०.०२**	**१००.००**

उ.न. = उल्लेख नगरेको

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

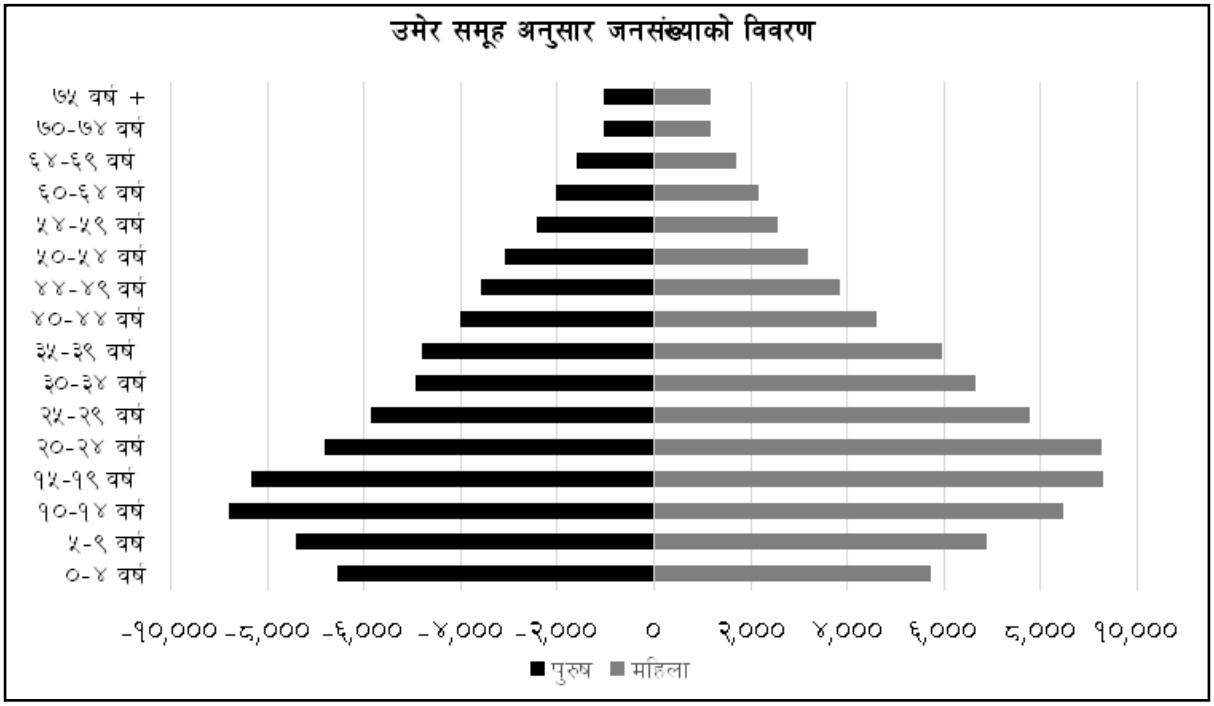

२.३ परिवारको आकारको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १२ : परिवारमा रहेको सदस्य संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या					जम्मा संख्या	औषत परिवार संख्या
	१ जना	२-३ जना	४-५ जना	६-७ जना	८ जना भन्दा भढि		
१	४७	३६५	४५०	१८५	५०	**१,०९७**	**४.२**
२	३३	४६५	८०५	३४७	११४	**१,७६४**	**४.६**
३	४८	५३०	८३३	२९०	१३२	**१,८३३**	**४.५**
४	४४	५०३	६९२	२४५	६५	**१,५५०**	**४.३**
५	३८	४६८	७३४	२४९	७१	**१,५६०**	**४.३**
६	१६	२७८	५२६	२४३	८९	**१,१५२**	**४.८**
७	३४	५४३	७१३	२५९	१२३	**१,६७२**	**४.५**
८	२४	४५१	७४४	२७८	१३०	**१,६३०**	**४.६**
९	४२	५०६	८१८	३०९	११५	**१,७९०**	**४.५**
१०	३१	५७६	८४५	२३२	६६	**१,७५०**	**४.२**
११	४६	५२१	८२१	३०१	१२५	**१,८१५**	**४.५**
१२	४६	५९०	९२२	४१०	१७९	**२,१४८**	**४.६**
१३	४५	७१९	८१७	२४३	६२	**१,८८६**	**४.०**
१४	१०७	६२३	७९६	२५४	७६	**१,८५८**	**४.०**
१५	६१९	१,७६१	१,५५७	३०८	९४	**४,३४१**	**३.४**
१६	२१	४३१	८०८	२७५	१००	**१,६५२**	**४.५**
१७	९४	९१७	१,२२२	३७७	१०७	**२,७१८**	**४.२**
१८	३५	६१७	१,०२५	३३८	१२२	**२,१३८**	**४.४**
१९	२७	२५६	५२७	३२३	१६०	**१,२९३**	**५.१**
जम्मा	**१,३९७**	**११,१२०**	**१५,६५५**	**५,४६६**	**१,९८०**	**३५,६४७**	**४.३**
प्रतिशत	**३.९२**	**३१.१९**	**४३.९२**	**१५.३३**	**५.५५**	**१००.००**	

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ परिवारमध्ये ४ देखि ५ जना सदस्य संख्या भएको परिवार सबैभन्दा धेरै १५,६५५ अर्थात् ४३.९२ प्रतिशत रहेको छ। दोस्रोमा २ देखि ३ जना सदस्य संख्या भएको परिवार ११,१२० अर्थात् ३१.१९ प्रतिशत र तेस्रोमा ६ देखि ७ जना सदस्य संख्या भएको परिवार ५,४६६ अर्थात् १५.३३ प्रतिशत रहेका छन्। त्यस्तै ८ जना भन्दा बढी सदस्य संख्या भएको परिवार १,९८० अर्थात् ५.५५ प्रतिशत रहेका छन् भने १ जना मात्र सदस्य संख्या भएको परिवारको समेत रेकर्ड गरिएको छ। जसको संख्या १,३९७ रहेको छ। समग्र तथ्याङ्कलाई हेर्दा परम्परागत संयुक्त परिवारमा रहने परिपाटी परिवर्तन भई सामान्यतया बाबु-आमा र तिनका अविवाहित छोराछोरीहरू रहेको ४ वा ५ जनाको परिवारको नै बाहुल्यता बढेको तथ्याङ्कले देखाउँछ। २ देखि ३ जना मात्र भएको परिवारको संख्या समेत ३१.१९ प्रतिशत हुनुले यो क्रम अर्थात् एकल परिवारको संख्या बढी हुँदै जाने तथ्य स्पष्ट छ। अर्कोतर्फ एक जना मात्र सदस्य संख्या भएको परिवार भने अविवाहित एकल, विवाहित तर विधवा वा विधुर भएको कारणले हुनसक्छ। यस बाहेक विवाहित तर पारपाचुके गर्ने वा नगरी छुट्टिएर एक्ला एक्लै बस्ने गरेको समेत पाइन्छन्। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ : समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा घोराही उप-महानगरपालिका भित्रको परिवारको औषत ४.३ रहेको देखिन्छ।

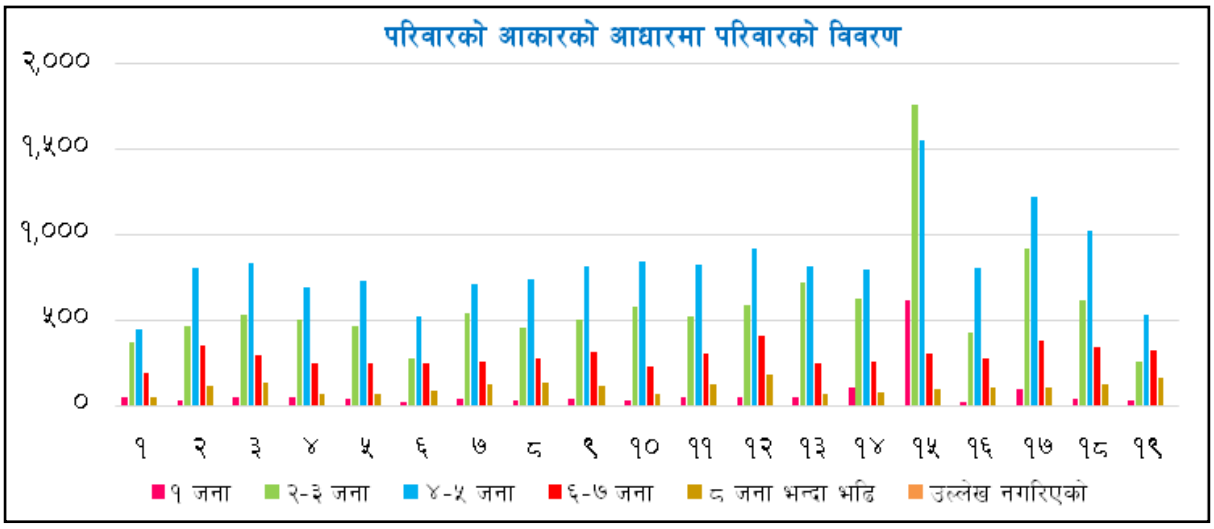

२.४ जातजातिको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. १३ : वडा अनुसार जातजातितको विवरण

वडा नं.	क्षेत्री	थारु	खाम मगर	ब्राम्हण (पहाड)	कामी	दमाइ	सार्की	नेवार	ठकुरी	अन्य*	उ.न.	बिदेशी	जम्मा
१	१,१३१	९५	१,६२१	५२१	३२५	३६२	२४७	१	३६	२८७			**४,६२६**
२	१,४३१	२,९००	७५७	१,५१४	४०३	८०५	४७	३३	७	१९३			**८,०९०**
३	१,७१४	२,१४६	१,५०१	६०१	९७६	३९५	५३३	११२	२५	२४६			**८,२४९**
४	१,०८३	१,१२९	१,०७०	१,९७५	५८३	१२९	२६४	३७	३२	२९९			**६,६०१**
५	२,४३८	१,२२२	६९०	२५४	७१०	३३२	७९६	२४	२५	१९९	२		**६,६९२**
६	१,९३८	१,६१२	७३१	७८५	१११	२२२	५	३५	७	५०	६		**५,५०२**
७	९०६	४,८१३	४६६	५८५	१६६	४१	६०	१४	१८४	२२०			**७,४५५**
८	२,१५५	३,७९३	३१२	३५२	२७०	२४४	३२	१२	७१	२४८	३	१	**७,४९३**
९	२,६९८	३,२८६	५५३	४२३	२९२	१४१	४९	१७	२६२	३३२			**८,०५३**
१०	२,४९१	१,९९५	८९३	१,३९८	१३४	४३	१३४	३५	४८	१४१			**७,३१२**
११	२,८३६	२,१०४	९५३	३९८	१,२७२	२०७	२०	८	८	३३१			**८,१३७**

वडा नं.	क्षेत्री	थारु	खाम मगर	ब्राम्हण (पहाड)	कामी	दमाइ	सार्की	नेवार	ठकुरी	अन्य*	उ.न.	बिदेशी	जम्मा
१२	२,६७४	१,७२९	२,६८५	७३५	७६०	३७६	५२७	३९	१४४	३१३			**९,९८२**
१३	१,०१२	७६२	३,२१९	२६१	१,२०८	२९५	१४७	५२	३३	६३७		१	**७,६२७**
१४	२,५२०	९३३	१,६३२	८१६	५३४	१३२	११	२१५	११४	५८१	३	१	**७,४९२**
१५	४,९५६	१,०५३	२,०८०	४,२८२	४४६	१५५	१६१	५१३	३३०	६८१	१	६	**१४,६६४**
१६	२,४०५	२,७५२	७९२	२८८	४६८	२७९	२१	२३३	२४	१७३	७	८	**७,४५०**
१७	१,८५८	४,२११	१,७६९	२,०६४	३९८	३७१		८९	३९	४९७	३		**११,२९९**
१८	२,६५२	७०२	२,६१२	१,२५४	७०२	३२६	१०४	१२४	१०४	८५२			**९,४३२**
१९	१,०२८	३	३,९६४	१३	९०१	३२९	१८३	१	३३	१५५			**६,६१०**
जम्मा	**३९,९२६**	**३७,२४०**	**२८,३००**	**१८,५१९**	**१०,६५९**	**५,१८४**	**३,३४१**	**१,५९४**	**१,५२६**	**६,४३५**	**२५**	**१७**	**१५२,७६६**
प्रतिशत	**२६.१४**	**२४.३८**	**१८.५३**	**१२.१२**	**६.९८**	**३.३९**	**२.१९**	**१.०४**	**१.००**	**४.२१**	**०.०२**	**०.०१**	**१००.००**

***अन्य भन्नाले सन्यासी दशनामी, गुरुङ, तामाङ, कुमाल, राई, यादव लगायत माथि उल्लेखित जात बाहेक अन्य जाती भन्ने बुझ्नु पर्छ ।**

उ.न. = उल्लेख नभएको

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा जातजातिका आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा धेरै ३९,९२६ अर्थात् २६.१४ प्रतिशत क्षेत्री, दोस्रोमा ३७,२४० अर्थात् २४.३८ प्रतिशत थारु, तेस्रोमा खाम मगर, चौथो र पाँचौमा क्रमश पहाडे ब्राह्मण र कामी रहेका छन् । यस उप-महानगरपालिकामा तराई जनजातीको रूपमा रहेको थारुहरूको जनसंख्या दोस्रोमा रहेको र तेस्रो र चौथोमा पहाडबाट बसाइसराइ गरेर आएका खाम मगर र ब्राह्मण रहेका छन् । यसरी जातिय हिसाबले विविधतायुक्त समाजमा स्थानीयहरू सामाजिक सहिष्णुताका साथ वसेको पाइन्छ । विस्तृत विवरण वडागत रूपमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ : आदिवासी, जनजाती थारुहरूको थातथलोको रूपमा समेत रहेको यो नगरपालिकामा थारु लगायत अन्य जातजातिको मौलिक संस्कृति, परम्परा, भाषा र रहनसहनलाई संरक्षण गरी उनीहरूको पहिचान कायम राख्ने कार्यक्रमहरूको निर्माण गर्नु आवश्यक छ ।

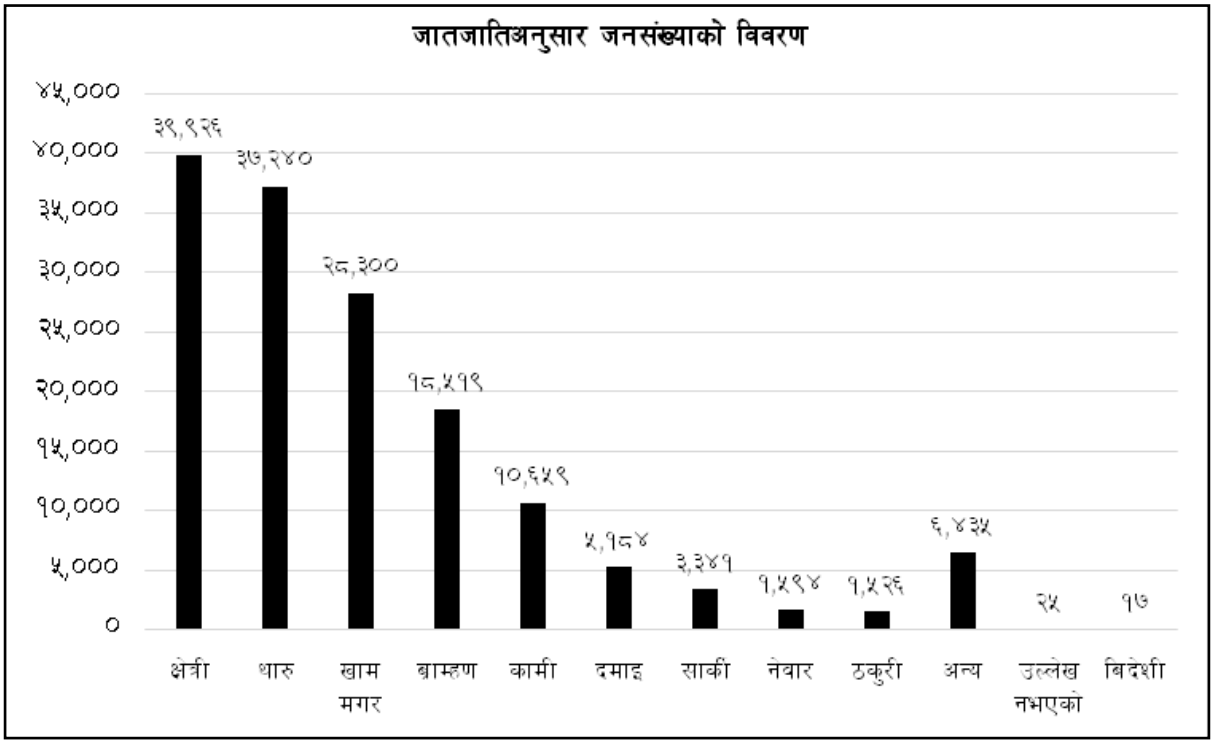

२.५ उप-महानगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. १४ : उप-महानगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	मातृभाषा					जम्मा
	नेपाली	थारु	खाम मगर	अन्य*	उल्लेख नगरिएको	
१	४,३९७	८९	१२७	१३		**४,६२६**
२	६,८४८	१,२२९	१	१२		**८,०९०**
३	५,५२२	२,११८	४६७	१४२		**८,२४९**
४	५,२४१	१,०२५	२९५	४०		**६,६०१**
५	५,९०२	७६९	७	१२	२	**६,६९२**
६	३,७१८	१,४८३	४	२९१	६	**५,५०२**
७	२,६०५	४,७७७	४७	२६		**७,४५५**
८	३,८२८	३,५४०	८०	४२	३	**७,४९३**
९	४,५२४	३,२७६	१२७	१२६		**८,०५३**
१०	५,८३०	१,२७१	२२	१८९		**७,३१२**
११	६,२८३	१,७६८	६३	२३		**८,१३७**
१२	८,०१७	१,२७०	६८०	१५		**९,९८२**
१३	७,३८८	१६९	१७	५३		**७,६२७**
१४	६,४७९	५७६	४०	३९४	३	**७,४९२**
१५	१३,२१९	५५२	६७०	२२२	१	**१४,६६४**
१६	६,१७१	१,२२५	३५	१२	७	**७,४५०**
१७	६,१२४	४,१५६	३६०	६५६	३	**११,२९९**
१८	६,६९०	६६५	१,७११	३६६		**९,४३२**
१९	६,५९१	२	१	१६		**६,६१०**
जम्मा	**११५,३७७**	**२९,९६०**	**४,७५४**	**२,६५०**	**२५**	**१५२,७६६**
प्रतिशत	**७५.५३**	**१९.६१**	**३.११**	**१.७३**	**०.०२**	**१००.००**

***अन्य भन्नाले माथि उल्लेखित भाषा बाहेक मैथली, भोजपुरी, नेवार, गुरुङ लागयत अन्य मातृभाषालाई बुझिन्छ ।**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १,५२,७६६ जनसंख्यामध्ये सबैभन्दा बढी १,१५,३७७ जना अर्थात् ७५.५३ प्रतिशतले नेपाली भाषा, दोस्रोमा २९,९६० जना अर्थात् १९.६१ प्रतिशतले थारु भाषा, तेस्रोमा ४,७५४ जना अर्थात् ३.११ प्रतिशत खाम मगर भाषा र अन्य नगन्य संख्यामा रहेकोले अन्य भाषा प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । यस उप-महानगरपालिकामा थारुको संख्या उल्लेख्य भएको उप-महानगरपालिका भएकोले उनीहरूको कला, संस्कृति तथा भाषालाई जर्गेना गर्ने खालका विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

नेपालको संविधानको धारा ३२ मा भाषा तथा संस्कृतिको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको र धारा ३१को शिक्षा सम्बन्धी हकको उपधारा ५ बमोजिम "नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालनगर्ने हक हुनेछ" भनि स्पष्ट किटान गरेको छ । तसर्थ यस उप-महानगरपालिकामा थारु भाषामा आधारभूत शिक्षा लिन चाहने विद्यार्थीहरूलाई उप-महानगरपालिकाले विशेष व्यवस्था गर्न सक्ने संवैधानिक प्रावधान रहेको छ । वडा अनुसार विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

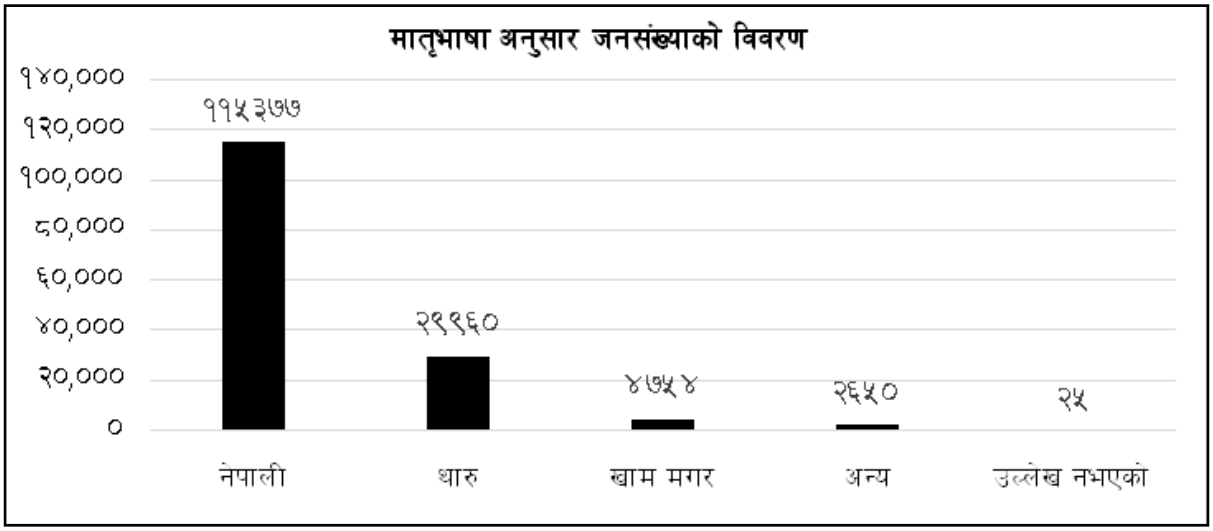

२.६ धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण

तालिका नं. १५ : धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	हिन्दु	बौद्ध	ईस्लाम	किराँत	क्रिस्चियन	अन्य*	उ.न.	जम्मा
१	४,५७८	२	१		४३	२		**४,६२६**
२	८,०८४	२			४			**८,०९०**
३	७,९९६	७	५	२	२३९			**८,२४९**
४	६,५१५	१	१		७९	५		**६,६०१**
५	६,६८७	१	१	१			२	**६,६९२**
६	५,४७६	१			१९		६	**५,५०२**
७	७,३९३	११			५१			**७,४५५**
८	७,०९२	३२७	२५		४६		३	**७,४९३**
९	७,९४१	४	५६		४८	४		**८,०५३**
१०	७,२७७	१	२५		९			**७,३१२**
११	८,१२०	२	४		११			**८,१३७**
१२	९,७८६	३	२		१८८	३		**९,९८२**
१३	७,४९५	४३	२	१	८६			**७,६२७**
१४	७,१२९	३५	२९१		२७	७	३	**७,४९२**
१५	१४,४५७	७५	८८		४०	३	१	**१४,६६४**
१६	७,४१६	१	१५		११		७	**७,४५०**
१७	११,१७८	११	३७		६३	७	३	**११,२९९**
१८	९,१२५	६६	५०		१८३	८		**९,४३२**
१९	६,३९७	३	२७	२	१७१	१०		**६,६१०**
जम्मा	**१५०,१४२**	**५९६**	**६३०**	**६**	**१,३१८**	**४९**	**२५**	**१५२,७६६**
प्रतिशत	**९८.२८**	**०.३९**	**०.४१**	**०.००**	**०.८६**	**०.०३**	**०.०२**	**१००.००**

***माथि उल्लेखित धर्म बाहेक अन्य धर्म जस्तै जैन, शिख, बोन, प्रकृति आदि ।**

उ.न. = उल्लेख नभएको

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल १,५२,७६६ जनसंख्यामध्ये १,५०,१४२ अर्थात् ९८.२८ प्रतिशत जनसंख्याले हिन्दु धर्म मान्दछन् । दोस्रोमा क्रिस्चियन धर्म मान्नेको संख्या १,३१८ अर्थात् ०.८६ प्रतिशत र तेस्रोमा ईस्लाम धर्म मान्नेको संख्या ६३० अर्थात् ०.४१ प्रतिशत रहेको छ । वडागत रूपमा विभिन्न धर्मावलम्बीहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ : केही मात्रामा धार्मिक विविधता रहेपनि उप-महानगरपालिकामा हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको प्रधानता रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । नेपालमा सदियौं देखि रहि आएको धार्मिक सहिष्णुता भने यस उप-महानगरपालिकामा कायमै रहेको देखिन्छ ।

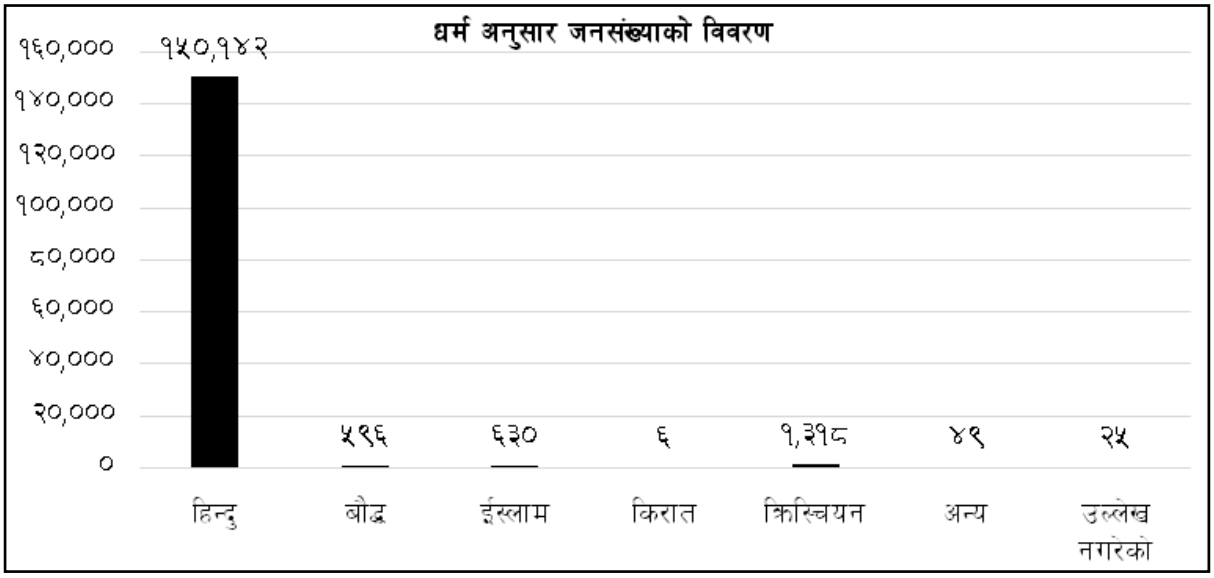

२.७ घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण

परिवारले प्रयोग गरेको आफ्नो स्वामित्वमा रहेको घरको प्रयोगको आधारमा उप-महानगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा ९१.५५ प्रतिशत परिवारहरूले आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र घरको प्रयोग गरेको पाइयो । ६.२१ प्रतिशत घरहरू व्यवसाय र कार्यालय प्रयोजनको लागि मात्र र बाँकी २.२५ प्रतिशत घरहरू आवासीय र व्यवसायिक वा कार्यालय दुवै प्रयोजनमा प्रयोग भएका छन् । आवासीय प्रयोजन बेगर अन्य प्रयोजनका लागि घर निर्माण गर्न परिवारको आर्थिक हैसियत राम्रो हुनु पर्दछ भने अर्कोतर्फ व्यवसाय वा कार्यालय प्रयोजनको लागि आवश्यक घर वा भवनहरूको माग हुने शहरी क्षेत्र हुनुपर्दछ । यस हिसाबले हेर्दा अत्याधिक संख्या अर्थात् ९० प्रतिशत भन्दा बढी परिवारहरूले घरलाई आधारभूत आवासकोरूपमा मात्र प्रयोग गरेको र सीमित संख्यामा रहेका घरहरू मात्र प्रायजसो उप-महानगरपालिकाको शहरी इलाकामा व्यवसायिक र कार्यालय प्रयोजनको लागि प्रयोग भएको देखिन्छ । तसर्थ उप-महानगरपालिकाको अन्य भाग ग्रामीण परिवेशको र परिवारहरू आर्थिक हिसाबले निम्न वा निम्न मध्यम आर्थिक स्थितिका रहेको स्पष्ट हुन्छ । वडागत तथ्याङ्क हेर्दा व्यवसाय र कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र प्रयुक्त घरहरू सबैभन्दा बढी वडा नं. १०, १४ र १५ मा रहेका छन् । अन्य वडाहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १६ : घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र	आवासीय र व्यवसाय/कार्यालय दुवै प्रयोजनको लागि	व्यवसाय/कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र	जम्मा
१	१,०८०	१७	९	**१,१०६**
२	१,७५९	५		**१,७६४**
३	१,७८८	४५	१६	**१,८४९**
४	१,५३४	१६	४४	**१,५९४**

वडा नं.	आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र	आवासीय र व्यवसाय/कार्यालय दुवै प्रयोजनको लागि	व्यवसाय/कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र	जम्मा
५	१,५२३	३७	९	**१,५६९**
६	१,१४४	८	१	**१,१५३**
७	१,६६६	६	३३	**१,७०५**
८	१,६२२	८	४९	**१,६७९**
९	१,७६५	२५	८	**१,७९८**
१०	१,७१६	३४	२१४	**१,९६४**
११	१,८०४	११	२	**१,८१७**
१२	२,१३८	१०	१	**२,१४९**
१३	१,८८६		३०	**१,९१६**
१४	१,५९३	२६५	५३७	**२,३९५**
१५	४,२८५	५६	१,०२१	**५,३६२**
१६	१,६३५	१७	१९	**१,६७१**
१७	२,६९३	२५	२१	**२,७३९**
१८	२,१२६	१२		**२,१३८**
१९	१,२७३	२०	६	**१,२९९**
जम्मा	**३५,०३०**	**६१७**	**२,०२०**	**३७,६६७**
प्रतिशत	**९३.००**	**१.६४**	**५.३६**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस घोराही उप-महानगरपालिकामा घरको प्रयोगको विवरण हेर्दा नगरमा रहेका कुल ३७,६६७ परिवारमा ३५,०३० घरपरिवार आवासीय प्रयोजनको लागि प्रयोग भएको छ भने ६१७ घर आवासीय र व्यवसाय/कार्यालय दुवै प्रयोजनको लागि उपयोग भएको र २,०२० घर व्यवसाय/कार्यालय दुवैको लागि उपयोग भएको छ। घोराही उप-महानगरपालिकाको केन्द्रमा भने व्यवसाय र कार्यालय प्रयोजनको लागि प्रयोग हुने घरहरू धेरै रहेका छन् किनकि यो तीव्र रूपमा शहरीकरण भइरहेको क्षेत्र हो।

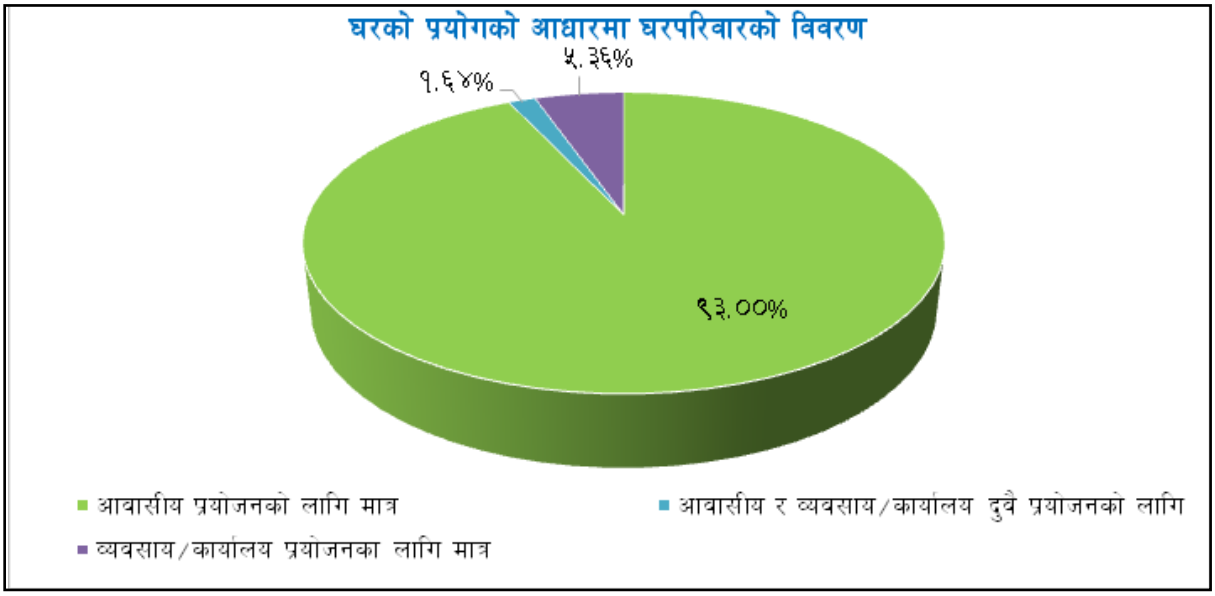

२.८ घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १७ : घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	पक्की	अर्धपक्की	कच्ची	झुप्रो/छाप्रो/ टहरा	अन्य*	जम्मा
१	३२	२४०	७६१	६४		**१,०९७**
२	९१	१४५	१,५११	१७		**१,७६४**
३	३४६	३९८	९५८	१३०	१	**१,८३३**
४	२७३	२९३	९१९	६५		**१,५५०**
५	६३	२०३	१,१८६	१०८		**१,५६०**
६	१३१	६४६	३५८	१७		**१,१५२**
७	१८१	५२९	९३६	२३	३	**१,६७२**
८	१४४	५२८	९२३	३५		**१,६३०**
९	२२४	४१२	१,१३४	२०		**१,७९०**
१०	८५९	२७४	६१३	४		**१,७५०**
११	१८७	३८६	१,१९८	४३	१	**१,८१५**
१२	९२	२४१	१,७७४	४१		**२,१४८**
१३	६८१	३५१	८१७	३६	१	**१,८८६**
१४	१,३२४	१९७	३११	२१	५	**१,८५८**
१५	३,७५९	१३४	४४५	३		**४,३४१**
१६	३८१	६६६	५९६	९		**१,६५२**
१७	८८४	४००	१,३६३	७१		**२,७१८**
१८	७३१	४४७	८८३	७६	१	**२,१३८**
१९	२६	७०	१,१७०	२७		**१,२९३**
जम्मा	**१०,४०९**	**६,५६०**	**१७,८५६**	**८१०**	**१२**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**२९.२०**	**१८.४०**	**५०.०९**	**२.२७**	**०.०३**	**१००.००**

***माथि उल्लेखित घरको किसिम बाहेक अन्य जस्तै पाल, ओडार, मचान, कुटी, मन्दिर, आश्रम आदि ।**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकाका कुल ३५,६४७ घरपरिवारमध्ये सबैभन्दा बढी १७,८५६ अर्थात् ५०.०९ प्रतिशत परिवार बस्ने घरहरू कच्ची, दोस्रोमा १०,४०९ अर्थात् २९.२० प्रतिशत पक्की, ६,५६० अर्थात् १८.४० प्रतिशत अर्ध पक्की, ८१० अर्थात् २.२७ प्रतिशत घरपरिवारहरू टहरा र १२ घरपरिवार वा ०.०३ प्रतिशत परिवारहरू अन्य प्रकारको घरमा बसोबास गरेको पाइयो । उप-महानगरपालिकामा ५०.०९ प्रतिशत घरहरू कच्ची हुनुले भूकम्पीय जोखिमको हिसाबले जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेको स्पष्ट हुन्छ । अधिकांश घरहरू कच्ची रहनु आर्थिक विपन्नताको सूचक समेत रहेकोले सुरक्षित आवासका दीर्घकालीन योजना निमार्ण गर्नु अनिवार्य देखिन्छ । शहरी क्षेत्र भएकाले उप-महानगरपालिकाको वडा नं. १५ मा पक्की घर हुने परिवार संख्या अन्य वडाहरूको तुलनामा अत्याधिक धेरै छ । अर्कोतर्फ २.२७ प्रतिशत परिवारहरू विपन्न अवस्थामा झुप्रोमा बस्ने गरेको देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

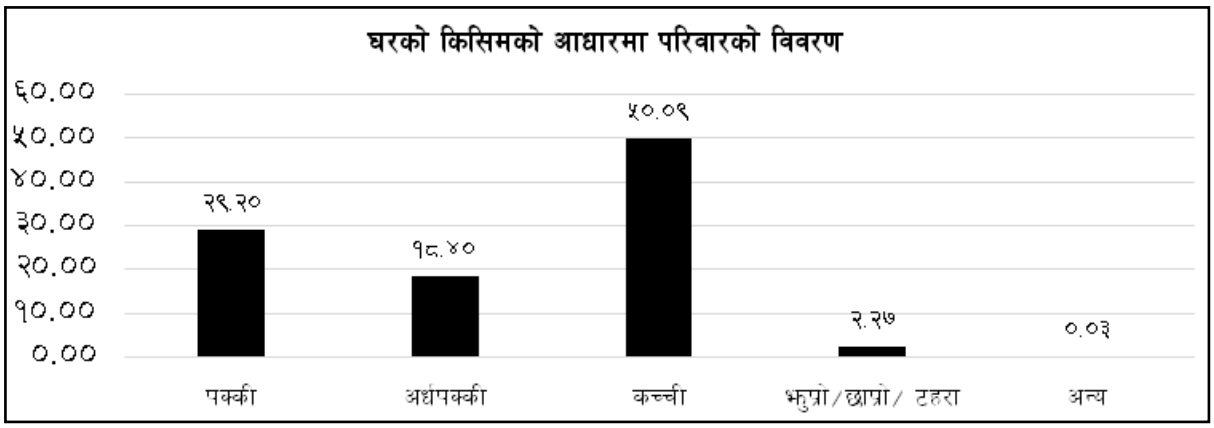

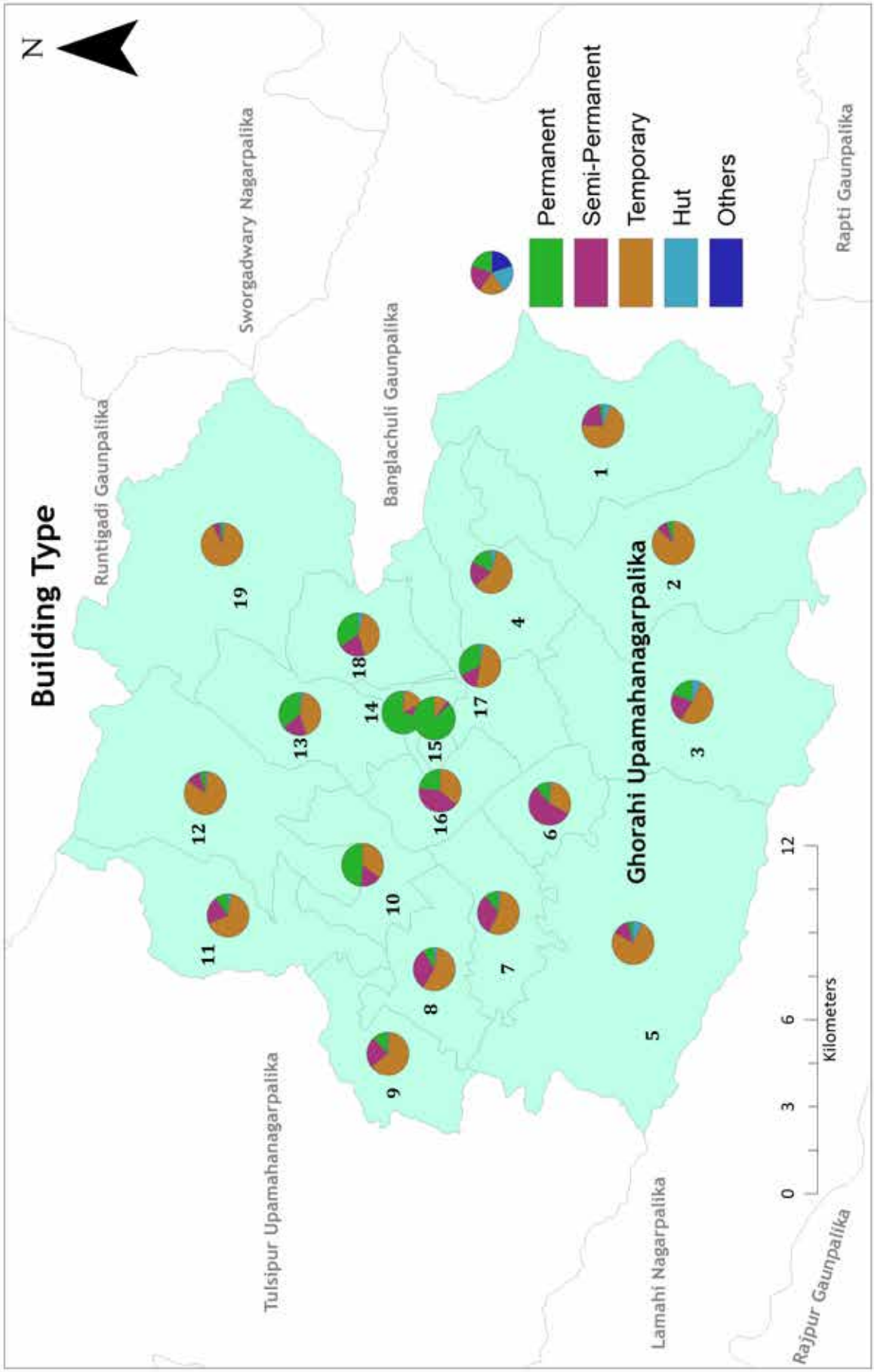

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२.९ परिवार बसोबास गर्ने घरको तलाको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १८ : परिवारले प्रयोग गरेको घरको तलाको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	एक तला	दुई तला	तिन तला	चार वा सो भन्दा बढी तला	उल्लेख नगरेको	जम्मा
१	६४६	४५०	१			**१,०९७**
२	७४८	१,०१३	३			**१,७६४**
३	९४८	८०८	७५	२		**१,८३३**
४	६११	९००	३८	१		**१,५५०**
५	७२८	८२५	७			**१,५६०**
६	२०१	५४१	४०८	२		**१,१५२**
७	५१४	१,१५५	३			**१,६७२**
८	८२३	७९८	७	२		**१,६३०**
९	४०१	१,३८२	५	२		**१,७९०**
१०	७७८	९१६	५२	४		**१,७५०**
११	६५६	९५८	१९९	२		**१,८१५**
१२	४०५	५९५	१,१४७		१	**२,१४८**
१३	९२५	८०३	१५५	३		**१,८८६**
१४	५७६	१,०१०	२६१	११		**१,८५८**
१५	१,४२९	२,३०१	५७७	३४		**४,३४१**
१६	८१२	८२३	१२	५		**१,६५२**
१७	१,१३४	१,५४२	३९	३		**२,७१८**
१८	८१३	१,२२९	९३	३		**२,१३८**
१९	३९१	७९१	१११			**१,२९३**
जम्मा	**१३,५३९**	**१८,८४०**	**३,१९३**	**७४**	**१**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**३७.९८**	**५२.८५**	**८.९६**	**०.२१**	**०.००**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकाका कुल ३५,६४७ घर परिवारमध्ये १३,५३९ अर्थात् ३७.९८ प्रतिशत १ तले, १८,८४० अर्थात् ५२.८५ प्रतिशत दुइ तले, ३,१९३ अर्थात् ८.९६ प्रतिशत ३ तले र ७४ अर्थात् ०.२१ प्रतिशत घर परिवार ४ वा ४ तला भन्दा बढीको घरमा बसेको पाइयो । कुल घर परिवारहरूको ३७.९८ प्रतिशत घरहरू एक तले र अधिकांश घरहरू कच्ची अवस्थामा रहेकोले नदी किनारमा क्षेत्र डुबान, बाढी, भुकम्प, सर्प दंश लगायत अन्य सुरक्षाका हिसाबले एकतले कच्ची घरमा रहेका परिवारहरू संवेदनशिल अवस्थामा रहेका छन् । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

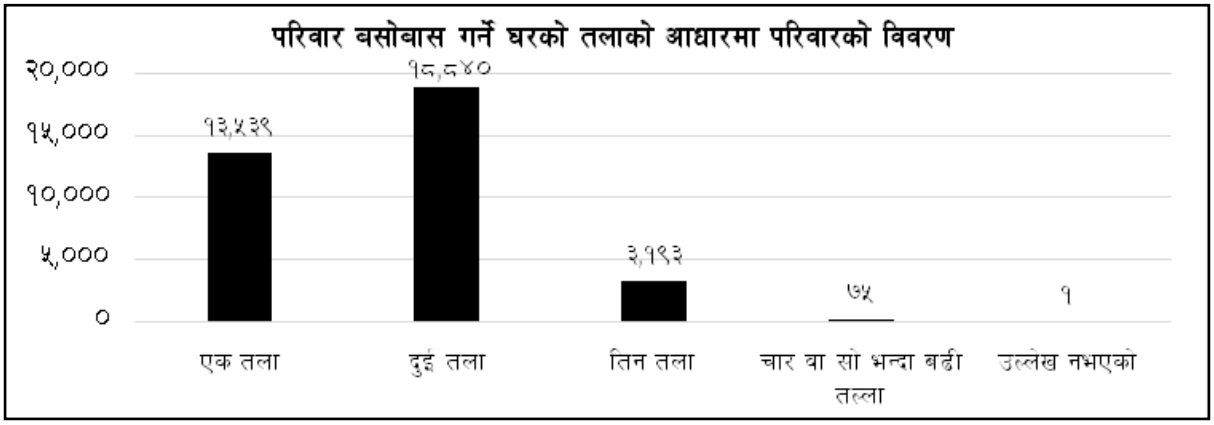

२.१० परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधिको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १९ : परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधिको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-२४ वर्ष	२५-४९ वर्ष	५०-७४ वर्ष	७५ वर्ष भन्दा माथि	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	१८९	१९८	४३२	२२८	४९	१		**१,०९७**
२	३०७	४२५	८२३	२०४	५			**१,७६४**
३	४७०	५२५	७०२	१३३	३			**१,८३३**
४	३४८	३५२	६७१	१५६	२१	२		**१,५५०**
५	३०२	४०७	६८०	१५८	१२	१		**१,५६०**
६	२५१	२४४	४८४	१६३	१०			**१,१५२**
७	४१८	३७०	७१३	१६९	२			**१,६७२**
८	३०६	३४०	७८६	१८९	९			**१,६३०**
९	३३५	३५१	८९५	२०९				**१,७९०**
१०	५७३	४४६	६१०	११४	६	१		**१,७५०**
११	४६३	४११	८३६	९७	८			**१,८१५**
१२	३६८	४५२	९५७	३१९	४९	२	१	**२,१४८**
१३	६८२	५२८	५३१	१३७	८			**१,८८६**
१४	२४२	४६८	८७८	२६१	९			**१,८५८**
१५	१,१९४	१,२९९	१,५७३	२५९	१२	४		**४,३४१**
१६	४९७	३५८	५८८	१८७	१७	५		**१,६५२**
१७	६०७	६०६	१,१६२	३१४	२६	३		**२,७१८**
१८	४९२	४५५	७६९	३८२	३५	५		**२,१३८**
१९	१५९	२२५	४७०	३३०	९३	१६		**१,२९३**
जम्मा	**८,२०३**	**८,४६०**	**१४,५६०**	**४,००९**	**३७४**	**४०**	**१**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**२३.०१**	**२३.७३**	**४०.८४**	**११.२५**	**१.०५**	**०.११**	**०.००**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा बसोबास गर्ने घरपरिवारले प्रयोग गर्ने घर निर्माण भएको समय अवधिलाई हेर्दा १४,५६० अर्थात् ४०.८४ प्रतिशत घरहरू १० देखि २४ वर्षको अन्तरालमा, ८,४६० अर्थात् २३.७३ प्रतिशत घरहरू ५ देखि ९ वर्ष अगाडि, ८,२०३ अर्थात् २३.०१ प्रतिशत ० देखि ४ वर्ष अगाडि, ४,००९ अर्थात् ११.२५ प्रतिशत, २५ देखि ४९ वर्ष अगाडि, ३७४ अर्थात् १.०५ प्रतिशत घरहरू ५० देखि ७४ वर्ष अगाडि, ४० अर्थात् ०.११ प्रतिशत ७५ वर्ष वा सो भन्दा अगाडि निर्माण भएको देखिन्छ जुन तथ्याङ्क नगरमा न्यून देखिन्छ। सबै भन्दा बढी घरहरू १० देखि २४ वर्षको अवधिमा बनेको देखिन्छ। यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा पछिल्ला दशकहरूमा वस्ती विस्तारको क्रम निकै तीब्र भएको पाइन्छ। भित्री मधेशको सुगम र पुराना केन्द्र तथा साविकको जिल्ला सदरमुकाम भएका कारण जनसंख्या वृद्धि, बसाइसराइ र उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध मानविय सुविधा जस्तै खेतीयोग्य जमिन, सडक, पानी सिंचाइ, सुगमता जस्ता पक्षले उपमहनगरपालिकाको तीब्र बस्ती विस्तारमा भूमिका खेलेका छन्। ५० वर्ष भन्दा अगाडि बनेका घरहरू समेत उल्लेख्य हुनुले घोराही एक पुरानो केन्द्र भएको पुष्टि हुन्छ। वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

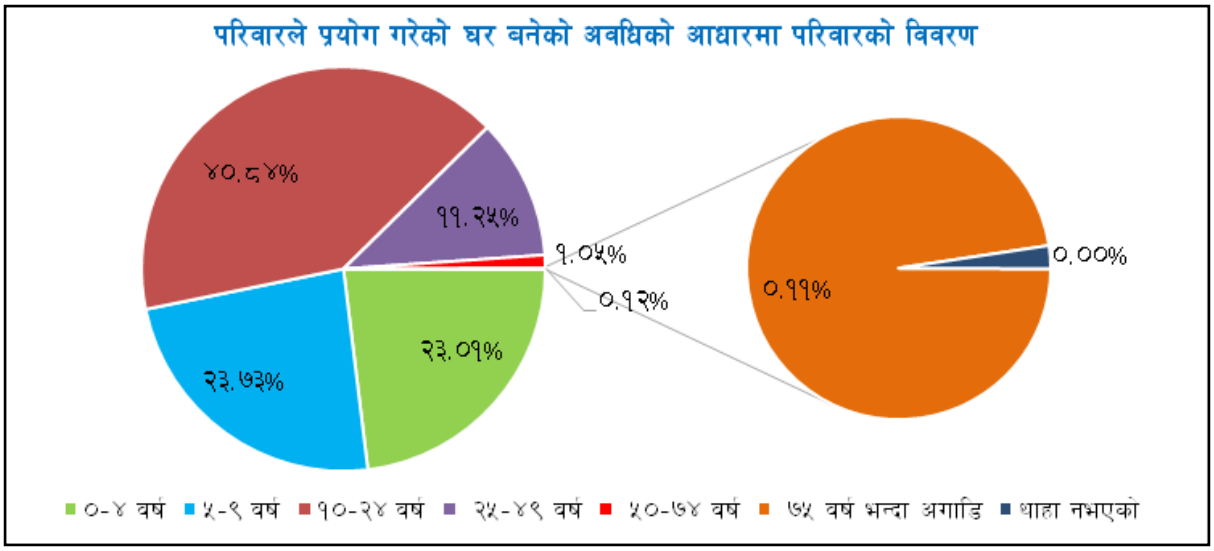

२.११ परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. २० : परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	१-२ कोठा	३-४ कोठा	५-६ कोठा	७-९ कोठा	१०-१९ कोठा	२० कोठा वा सोभन्दा माथि	उ.न.	जम्मा	औषत कोठा संख्या
१	२९९	२५५	३९३	१३८	१२			१,०९७	४.४४
२	१६७	७१६	५७६	२९७	८			१,७६४	४.८७
३	३९१	६९०	६८२	६३	७			१,८३३	४.२९
४	१८५	४७७	५२०	३५२	१६			१,५५०	५.१८
५	२७१	५५३	७१३	२३				१,५६०	४.४४
६	७८	१७४	६१२	२७५	१३			१,१५२	५.९८
७	१८०	४७९	७४९	२४०	२४			१,६७२	५.२४
८	१६५	५०३	८३७	११७	८			१,६३०	५.०७
९	१०३	४१३	१,०६२	२०५	७			१,७९०	५.४५
१०	३९०	७००	५२२	११८	२०			१,७५०	४.२५
११	२९७	५४६	८११	१५५	६			१,८१५	४.७२
१२	२२९	५२४	६९६	६९२	६		१	२,१४८	६.२३
१३	५१३	७०६	५२२	१२३	२२			१,८८६	३.९३
१४	६८१	६३६	३७२	१२९	३९	१		१,८५८	३.६२
१५	१,८३६	१,३२३	६९१	३७७	११३	१		४,३४१	३.४७
१६	२६०	५५१	७७१	६१	९			१,६५२	४.५४
१७	७१४	१,००७	८४४	१३४	१९			२,७१८	४.००
१८	४१४	८३०	७५९	१२१	१४			२,१३८	४.३२
१९	२०१	६६४	३४९	७७	२			१,२९३	४.०६
जम्मा	**७,३७४**	**११,७४७**	**१२,४८१**	**३,६९७**	**३४५**	**२**	**१**	**३५,६४७**	**४.५३**
प्रतिशत	**२०.६९**	**३२.९५**	**३५.०१**	**१०.३७**	**०.९७**	**०.०१**	**०.००**	**१००.००**	

उ.न. = उल्लेख नभएको

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

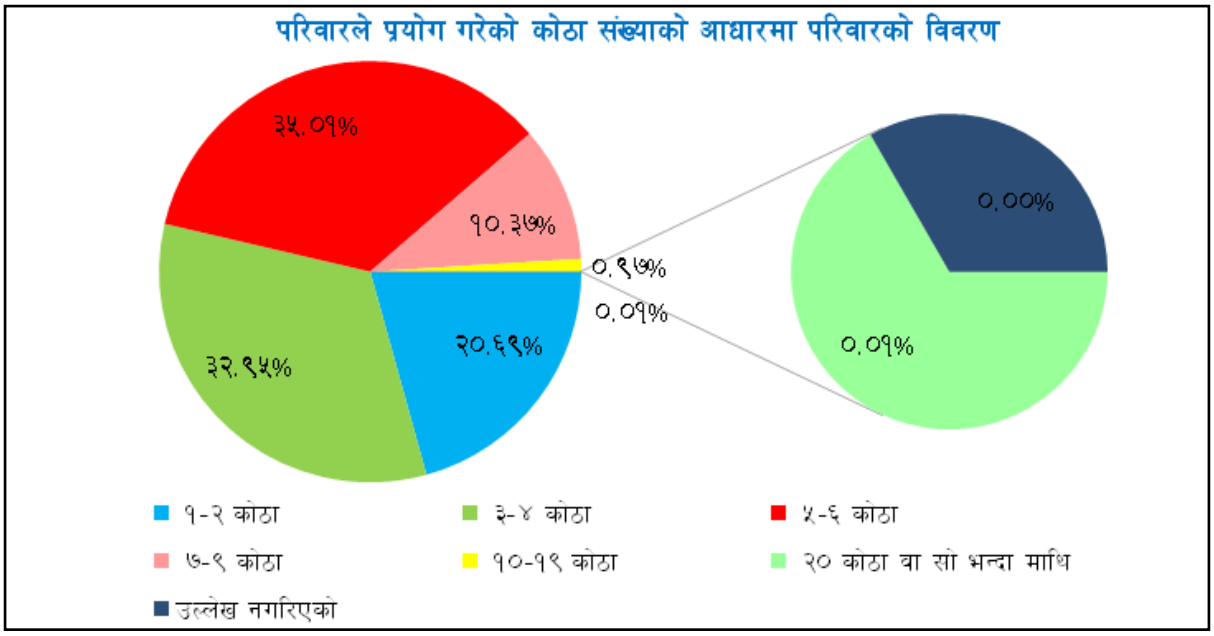

२.१२ सुत्नेकोठा र भान्साकोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. २१ : सुत्नेकोठा र भान्साकोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	सुत्नेकोठा र भान्साकोठा अलग भएको		सुत्नेकोठा र भान्साकोठा अलग नभएको		उ.न.		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	८११	७३.९	२८६	२६.१			**१,०९७**
२	१,५८८	९०.०	१७६	१०.०			**१,७६४**
३	१,२३५	६७.४	५९८	३२.६			**१,८३३**
४	१,३८७	८९.५	१६३	१०.५			**१,५५०**
५	१,२७४	८१.७	२८६	१८.३			**१,५६०**
६	१,१२७	९७.८	२५	२.२			**१,१५२**
७	१,४६५	८७.६	२०७	१२.४			**१,६७२**
८	९९८	६१.२	६३२	३८.८			**१,६३०**
९	१,३९४	७७.९	३९६	२२.१			**१,७९०**
१०	१,४९५	८५.४	२५५	१४.६			**१,७५०**
११	१,२७३	७०.१	५४२	२९.९			**१,८१५**
१२	१,९७६	९२.०	१७१	८.०	१	०.०	**२,१४८**
१३	१,५८२	८३.९	३०४	१६.१			**१,८८६**
१४	१,४३६	७७.३	४२२	२२.७			**१,८५८**
१५	३,०४०	७०.०	१,३०१	३०.०			**४,३४१**
१६	१,३५९	८२.३	२९३	१७.७			**१,६५२**
१७	२,३१९	८५.३	३९९	१४.७			**२,७१८**
१८	१,८३०	८५.६	३०८	१४.४			**२,१३८**
१९	१०१	७.८	१,१९२	९२.२			**१,२९३**
जम्मा	**२७,६९०**	**७७.७**	**७,९५६**	**२२.३**	**१**	**०.०**	**३५,६४७**

उ.न. = उल्लेख नभएको

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ परिवारहरूमध्ये ७,९५६ अर्थात् २२.३ प्रतिशत परिवारहरूको भान्साकोठा र सुत्नेकोठा एउटै रहेको तथ्याङ्क छ । यस तथ्याङ्कले ती परिवारहरूको पारिवारिक जीवनको गुणस्तर अत्यन्त न्यून रहेको संकेत गर्दछ । सुत्ने र खाना पकाउने कोठा एउटै हुँदा पारिवारिक र व्यक्तिगत सरसफाई र स्वास्थ्यका दृष्टिकोणले नकारात्मक तथा जोखिमको स्थिति रहन्छ । त्यस माथि ग्याँस चुलो, विद्युतीय माध्यम बाहेक दाउरा र गुइँठा लाई घरेलु इन्धनको रूपमा प्रयोग गर्ने र विद्युतीय उज्यालोको पहुँच नभएका यस्ता परिवारहरूमा एउटै कोठामा भान्सा र सुत्नुपर्ने हुँदा स्थिति थप जटिल बन्दछ । यस्ता परिवारहरूमा सहजै ढंगले बालबालिकाहरूले पढ्ने वातावरण हुँदैन भने पारिवारिक र व्यक्तिगत स्वास्थ्य जोखिममा पर्नुका साथै आवश्यक व्यक्तिगत गोपनियता समेत रहँदैन । तसर्थ यस प्रकारको निम्न गुणस्तरीय जीवन भएका परिवारको जीवनस्तर उकास्ने प्रभावकारी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नु राज्यको विशेषत स्थानीय सरकारको दायित्व रहन्छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा उप-महानगरपालिकाको कुल घरपरिवार संख्याले कुल जनसंख्यालाई भाग गर्दा आउने औषत परिवारको आकार ४.३ जना प्रति परिवार रहेकाले यसरी एउटै कोठामा गुजारा गर्नुपर्ने परिवार सदस्य संख्या औषतमा ४ जना हुन आउँछ । तसर्थ यो स्थिति गम्भीर स्थिति हो । उप-महानगरपालिकामा ३ देखि ४ वा सो भन्दा माथी कोठा प्रयोग गर्ने घर परिवार ७८ प्रतिशत भन्दा बढी हुनुले आवासको अवस्था राम्रो रहेको देखिन्छ यद्यपि यो तथ्याङ्कबाट कोठाको स्तर भने स्पष्ट हुन सक्दैन । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

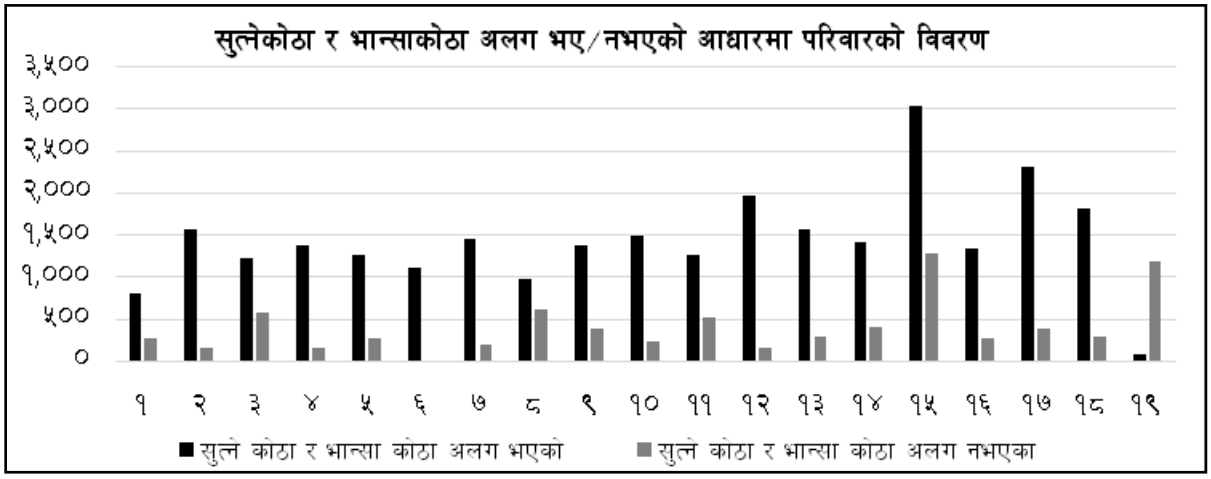

२.१३ अनुपस्थित जनसंख्या भएका परिवार संख्याको विवरण

उप-महानगरपालिकाका कुल ३५,६४७ घर परिवारहरूमध्ये अध्ययन, रोजगार तथा अन्य कामका शिलसिलामा ६ महिना भन्दा लामो समय आफ्नो घरमा उपस्थित नभएका सदस्यहरू हुने परिवार संख्या ११,७९५ अर्थात् ३३.१ प्रतिशत छ । यसरी करिब एक तिहाइ परिवारका सदस्यहरू अध्ययन, रोजगार तथा अन्य काम वा अवसरका कारण बाहिरिएको देखिन्छ । उप-महानगरपालिकाभित्र नै सबै प्रकारका सेवा, सुविधा र अवसरहरू सुनिश्चित भएको खण्डमा यसरी अनुपस्थित हुनेको संख्या स्वतः न्युन हुन जान्छ । अर्कोतर्फ उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध सेवा र अवसरको स्तरले समेत यस प्रकारको अनुपस्थित जनसंख्यालाई कम वा बढी बनाउँछ । अर्थात् शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार जस्ता सुविधा उपलब्ध भए तापनि उपलब्ध सेवाहरूको गुणस्तर र थप संभावनालाई हेरेर त्यसको कमी हुँदा अन्य स्थानमा विकल्पको खोजी गर्न तर्फ जनसंख्या आकर्षित हुन जान्छ । यसरी अनुपस्थित जनसंख्या बढ्न सक्दछ । विशेष काम वा अन्य जरुरी सेवा सुविधाको लागि बाहिरिने जनसंख्या भने स्वाभाविक जनसंख्या हो । सामान्यतय दक्ष र उर्जावान जनशक्ति नै बढी अनुपस्थित हुने प्रवृतिका कारण यसले उप-महानगरपालिकाको दीगो विकासमा दीर्घकालीन असर पर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. २२ : अनुपस्थित भएका सदस्य तथा परिवारको विवरण

वडा नं.	अनुपस्थित भएका परिवार		सबै सदस्य उपस्थित भएका परिवार		थाहा नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा संख्या	अनुपस्थित संख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
१	६३५	५७.९	४६१	४२.०	१	०.१			**१,०९७**	**१,००६**
२	५६१	३१.८	१,२०३	६८.२					**१,७६४**	**७४३**
३	७०१	३८.२	१,१३२	६१.८					**१,८३३**	**९७०**
४	६७४	४३.५	८७६	५६.५					**१,५५०**	**९२३**
५	५८१	३७.२	९७९	६२.८					**१,५६०**	**६८१**
६	४०५	३५.२	७४६	६४.८	१	०.१			**१,१५२**	**४८९**
७	६४४	३८.५	१,०२८	६१.५					**१,६७२**	**८२६**
८	६०१	३६.९	१,०२६	६२.९	१	०.१	२	०.१	**१,६३०**	**७४८**
९	७९८	४४.६	९९०	५५.३	२	०.१			**१,७९०**	**९६३**
१०	५०६	२८.९	१,२४३	७१.०	१	०.१			**१,७५०**	**५७७**
११	६२३	३४.३	१,१९१	६५.६			१	०.१	**१,८१५**	**७८१**
१२	९५७	४४.६	१,१८८	५५.३	२	०.१	१	०.०	**२,१४८**	**१,३०१**
१३	६३०	३३.४	१,२५५	६६.५	१	०.१			**१,८८६**	**७३३**
१४	४८६	२६.२	१,३७१	७३.८			१	०.१	**१,८५८**	**६४१**
१५	८६८	२०.०	३,४७३	८०.०					**४,३४१**	**१,१३९**
१६	३६९	२२.३	१,२४८	७५.५	२४	१.५	११	०.७	**१,६५२**	**५०२**
१७	७०६	२६.०	२,०११	७४.०			१	०.०	**२,७१८**	**८५९**
१८	८२१	३८.४	१,३१६	६१.६			१	०.०	**२,१३८**	**१,०४८**
१९	२२९	१७.७	१,०६३	८२.२	१	०.१			**१,२९३**	**२७५**
जम्मा	**११,७९५**	**३३.१**	**२३,८००**	**६६.८**	**३४**	**०.१**	**१८**	**०.१**	**३५,६४७**	**१५,२०५**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

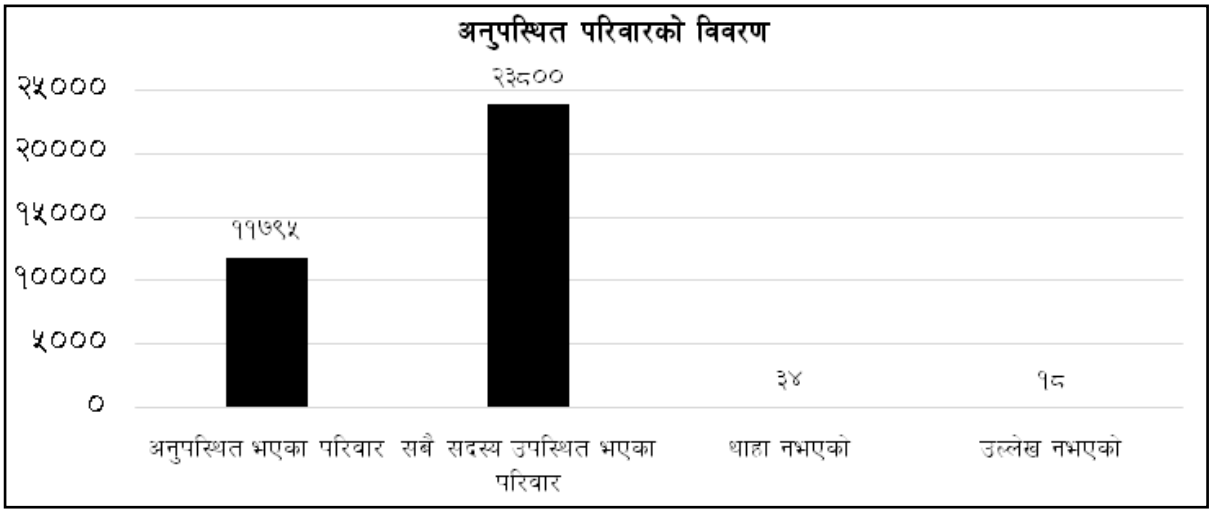

२.१३.१ उमेरसमूह र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २३ : उमेरसमूह र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

लिङ्ग	पुरुष				महिला				जम्मा
उमेर समूह / वडा नं.	०-४ वर्ष	५-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५० वर्ष भन्दा माथि	०-४ वर्ष	५-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५० वर्ष भन्दा माथि	
१	११	५०४	३५६	११	१७	४६	५९	२	**१,००६**
२	८	२४७	४१८	६	६	१८	३८	२	**७४३**
३	११	१४४	६८२	२८	२	२६	७१	६	**९७०**
४	७	२१२	६१३	९	९	२०	५३		**९२३**
५	७	५३	५७६	१९		२	२३	१	**६८१**
६	६	५८	३८३	७	७	६	२२		**४८९**
७	१६	११४	६१५	९	७	१८	४७		**८२६**
८	५	१२४	५५५	१३	१	१३	३७		**७४८**
९	५	८८	७९४	२०	१०	६	३८	२	**९६३**
१०	४	५८	४७१	७		७	२९	१	**५७७**
११	६	११५	५९४	१४	४	१५	३१	२	**७८१**
१२	११	१५३	९९३	३३	७	३४	६६	४	**१,३०१**
१३	१२	६३	५७७	१४	१	१४	५०	२	**७३३**
१४	७	५६	४६७	१२	२	१८	७४	५	**६४१**
१५	२२	१५१	७७३	१७	९	५५	१११	१	**१,१३९**
१६	२८	४७	३७७	१०	३	८	२५	३	**५०१**
१७	९	१३०	६३३	९	५	२०	५१	२	**८५९**
१८	८	११२	७८७	२०	१७	२३	७८	३	**१,०४८**
१९	१	६५	१९५	१	१	५	७		**२७५**
जम्मा	**१८४**	**२,४९४**	**१०,८५९**	**२५९**	**१०८**	**३५४**	**९१०**	**३६**	**१५,२०४**
प्रतिशत	**१.२१**	**१६.४०**	**७१.४२**	**१.७०**	**०.७१**	**२.३३**	**५.९९**	**०.२४**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी २०-४९ वर्षका पुरुषहरू घरमा अनुपस्थित भएको पाइयो भने सबैभन्दा कम अनुपस्थित जनसंख्याको उमेर समूहमा ५० वर्ष भन्दा माथिका महिलाहरू रहेका छन् । २०-४९ वर्षका १०,८५९ अर्थात् कुल अनुपस्थित जनसंख्या १५,२०४ को ७१.४२ प्रतिशत पुरुषहरू उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित भएको पाइयो । दोस्रो उमेर समूहमा ५ देखि १९ वर्षको पुरुष रहेको छ । यो समूहको अनुपस्थितहरूको संख्या २,४९४ अर्थात् कुल अनुपस्थित जनसंख्याको १६.४० प्रतिशत रहेको छ । यस तथ्याङ्कको विश्लेषणबाट सशक्त युवा अवस्थाको पुरुष जनसंख्या काम, रोजगारी, अध्ययन वा अन्य कारणले उप-महानगरपालिका बाहिर हुनु भनेको उप-महानगरपालिका भित्र ती सबैखाले अवसरहरू न्यून वा कम गुणस्तरको हुनु हो । अर्कोतर्फ महिलाको अनुपस्थित जनसंख्या उल्लेख्य रूपमा कम हुनुले लैङ्गिक रूपमा असमानता रहेको स्पष्ट हुन्छ । यसको अर्को अर्थ उप-महानगरपालिकामा महिला, वृद्धहरू र केटाकेटीको जनसंख्याको वाहुल्यता रहेको समेत स्पष्ट हुन्छ । यसरी सक्षम र जुझारु युवा जनशक्तिको ठूलो हिस्सा उप-महानगरपालिकाबाट बाहिर रहँदा उप-महानगरपालिकाको समग्र विकासमा दीर्घकालीन नकारात्मक प्रभाव पर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

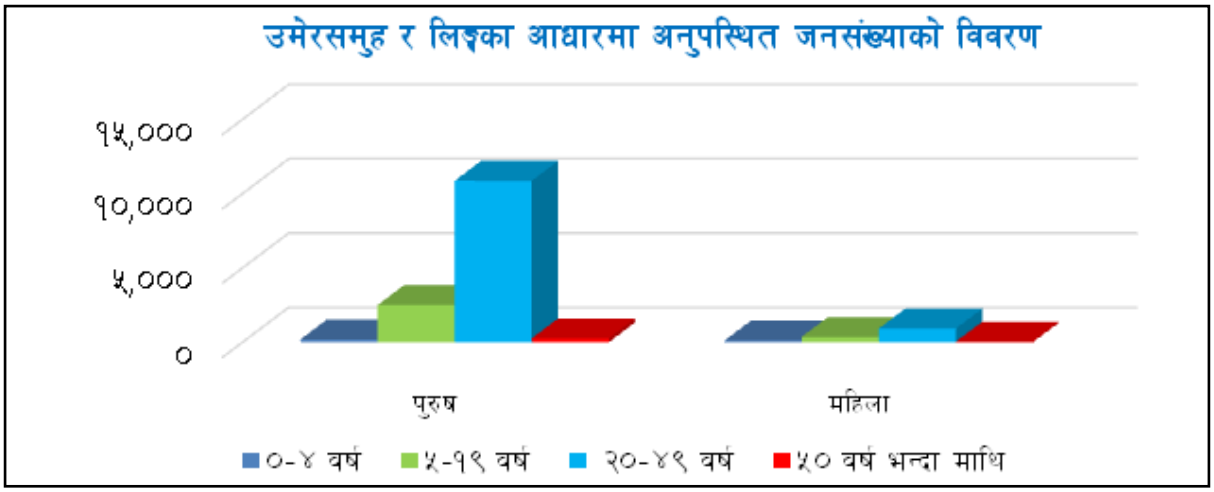

२.१३.२ अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २४ : अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं	पूर्व-प्राथमिक शिक्षा	आधारभूत शिक्षा (१-८)	माध्यमिक तहको शिक्षा(९-१२)	उच्च शिक्षा	अन्य*	अशिक्षित	जम्मा
१	६	७१०	१८५	२०	११	४६	**९७८**
२		४६०	२०८	३१	१२	१८	**७२९**
३	४	५५७	२७३	५२	२१	५०	**९५७**
४	९	४८०	२८३	७०	३७	२८	**९०७**
५	१	३८५	२४३	२२	३	२०	**६७४**
६		१९२	२१८	१९	८	३९	**४७६**
७	४	३५४	३६९	३१	३१	१४	**८०३**
८		३३५	३२५	२९	२९	२४	**७४२**
९	१	५२०	३३३	४३	२९	२२	**९४८**
१०	१	२३५	२६८	५०	१५	४	**५७३**
११	१	४२७	२०१	१०	३८	९४	**७७१**
१२	४	६३५	४२६	७५	४०	१०३	**१,२८३**
१३	२	३५६	२१३	६०	४१	४८	**७२०**
१४	२	१३०	३७४	९९	८	१९	**६३२**
१५	१	१९५	६७८	१९२	१५	२७	**१,१०८**
१६		१६७	२११	४७	२९	१६	**४७०**
१७	६	३६८	३३९	११७	७	८	**८४५**
१८	५	४६५	४१७	७८	१८	४०	**१,०२३**
१९		२०६	३६		१९	१२	**२७३**
जम्मा	**४७**	**७,१७७**	**५,६००**	**१,०४५**	**४११**	**६३२**	**१४,९१२**
प्रतिशत	**०.३२**	**४८.१३**	**३७.५५**	**७.०१**	**२.७६**	**४.२४**	**१००.००**

***माथि उल्लेखित शैक्षिक स्तर बाहेक अन्य जस्तै विश्वविद्यालय शिक्षा, विषय विशेषज्ञ आदि ।**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका जनसंख्यामध्ये ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्यालाई लक्षित गरी सोधिएको प्रश्नमा शैक्षिकस्तरको आधारमा हेर्दा कुल उत्तरदाता १४,९१२ जना रहेका मध्ये, ४७ अर्थात् ०.३२ प्रतिशत पूर्व-प्राथमिक शिक्षा गरेका, ७,१७७ जना आधारभूत शिक्षा अर्थात् १ देखि ८ कक्षा अध्ययन गरेका, ५,६०० अर्थात् ३७.५५ प्रतिशत माध्यामिक अर्थात् ९-१२ कक्षा अध्ययन गरेका, १,०४५ अर्थात् ७.०१

प्रतिशत उच्च शिक्षा अध्ययन गरेका, ४११ अर्थात् जम्मा २.७६ प्रतिशत जनसंख्या काम तथा रोजगारी वा अन्य कारणले अनुपस्थित भएको पाइयो । तथ्याङ्कलाई हेर्दा माध्यामिक स्तरसम्मका अध्ययन पूरा गरी काम वा रोजगारमा बाहिरिने जनसंख्या र पढ्दा पढ्दै आठ कक्षा उर्त्तिण गरेर काम वा रोजगारीका लागि पढाइ छोड्नेको जनसंख्या उल्लेख्य रहेको पाइयो । यस हिसाबले शिक्षित र दक्ष जनशक्ति भन्दा अर्धशिक्षित र अदक्ष वा अर्धदक्ष जनसंख्याले आफ्नो शैक्षिक स्तर भन्दा सामान्य स्तरको वा स्तरभन्दा न्यून खालको रोजगारी वा काममा बाहिरिएको संकेत गर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

२.१३.३ लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २५ : लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

लिङ्ग	उमेर समूह	पूर्व-प्राथमिक शिक्षा	आधारभूत शिक्षा (१-८)	माध्यमिक तहको शिक्षा (९-१२)	उच्च शिक्षा	अन्य*	अशिक्षित	जम्मा
पुरुष	०-१९ वर्ष	१४	१,५६७	७८१	३९	२५	६८	**२,४९४**
	२०-४९ वर्ष	१६	५,०६९	४,३३२	७२२	३०१	४१९	**१०,८५९**
	५० वर्ष माथि	१	११०	४९	८	३०	६१	**२५९**
	सबै उमेरका	३१	६,७४६	५,१६२	७६९	३५६	५४८	**१३,६१२**
महिला	०-१९ वर्ष	१६	१६५	१४७	१७		९	**३५४**
	२०-४९ वर्ष		२५६	२८८	२५९	४९	५८	**९१०**
	५० वर्ष माथि		१०	३		६	१७	**३६**
	सबै उमेरका	१६	४३१	४३८	२७६	५५	८४	**१,३००**
कुल जम्मा	**०-१९ वर्ष**	**३०**	**१,७३२**	**९२८**	**५६**	**२५**	**७७**	**२,८४८**
	२०-४९ वर्ष	**१६**	**५,३२५**	**४,६२०**	**९८१**	**३५०**	**४७७**	**११,७६९**
	५० वर्ष माथि	**१**	**१२०**	**५२**	**८**	**३६**	**७८**	**२९५**
	सबै उमेरका	**४७**	**७,१७७**	**५,६००**	**१,०४५**	**४११**	**६३२**	**१४,९१२**

***माथि उल्लेखित शैक्षिक स्तर बाहेक अन्य जस्तै विश्वविद्यालय शिक्षा, विषय विशेषज्ञ आदि ।**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित जनसंख्यामध्ये २० देखि ४९ वर्ष उमेर समूहको, आधारभूत र माध्यमिक स्तरसम्मको शैक्षिक स्तर भएको, पुरुषको जनसंख्या नै अत्याधिक संख्यामा बाहिरिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । अनुपस्थितमध्ये उच्च शिक्षा हासिल गरेको जनसंख्या तथा महिला र पाको उमेरको जनसंख्या भने अर्ध शिक्षित पुरुष युवा समूहको तुलनामा निकै कम देखिन्छ । तसर्थ साधारणतया जल्दोबल्दो युवा अवस्थाको पुरुष अर्ध-शिक्षित स्तरको जनसंख्या नै काम वा रोजगारीको सिलसिलामा अत्याधिक संख्यामा बाहिरिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

२.१३.४ अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २६ : अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	अनुपस्थित भएको वर्ष					जम्मा
	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५०+ वर्ष	
१	६०६	१८४	१३५	८१		१,००६
२	५६०	७३	६९	४१		७४३

वडा नं.	अनुपस्थित भएको वर्ष					जम्मा
	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५०+ वर्ष	
३	८०६	६०	७७	२५	२	**९७०**
४	८६४	३१	१६	१२		**९२३**
५	६०७	५५	९	९	१	**६८१**
६	४०२	४७	३१	९		**४८९**
७	६१९	१२५	५७	२५		**८२६**
८	६००	७७	५१	२०		**७४८**
९	८७६	६०	२१	६		**९६३**
१०	४३१	७८	४८	२०		**५७७**
११	६८१	६५	३१	४		**७८१**
१२	१,०८६	९८	८५	३१	१	**१,३०१**
१३	५०४	१३२	७८	१९		**७३३**
१४	४१६	१४४	६१	२०		**६४१**
१५	६७३	२३४	१७०	६२		**१,१३९**
१६	४४५	३९	७	१०		**५०१**
१७	५३३	१५६	११७	५३		**८५९**
१८	७७९	१३२	१००	३७		**१,०४८**
१९	२५८	१०	४	३		**२७५**
जम्मा	**११,७४६**	**१,८००**	**१,१६७**	**४८७**	**४**	**१५,२०४**
प्रतिशत	**७७.२६**	**११.८४**	**७.६८**	**३.२०**	**०.०३**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका कुल १५,२०४ जनसंख्यामध्ये ०-४ वर्ष सम्म अनुपस्थित रहेको जनसंख्या सबैभन्दा बढी ११,७४६ अर्थात् ७७.२६ प्रतिशत रहेका छन् । दोस्रो ५-९ वर्षसम्म अनुपस्थित रहनेको संख्या १,८०० अर्थात् ११.८४ प्रतिशत रहेको छ । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा छोटो समय अनुपस्थित भई पुन: घर फर्कने र पुन: अनुपस्थित हुनेको संख्या अत्याधिक बढी देखिन्छ यसर्थ काम अध्ययन तथा रोजगारीले गर्दा छोटो अवधिका लागि वाध्यतावस बाहिरिने अनुपस्थित जनसंख्या बढी रहेको देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

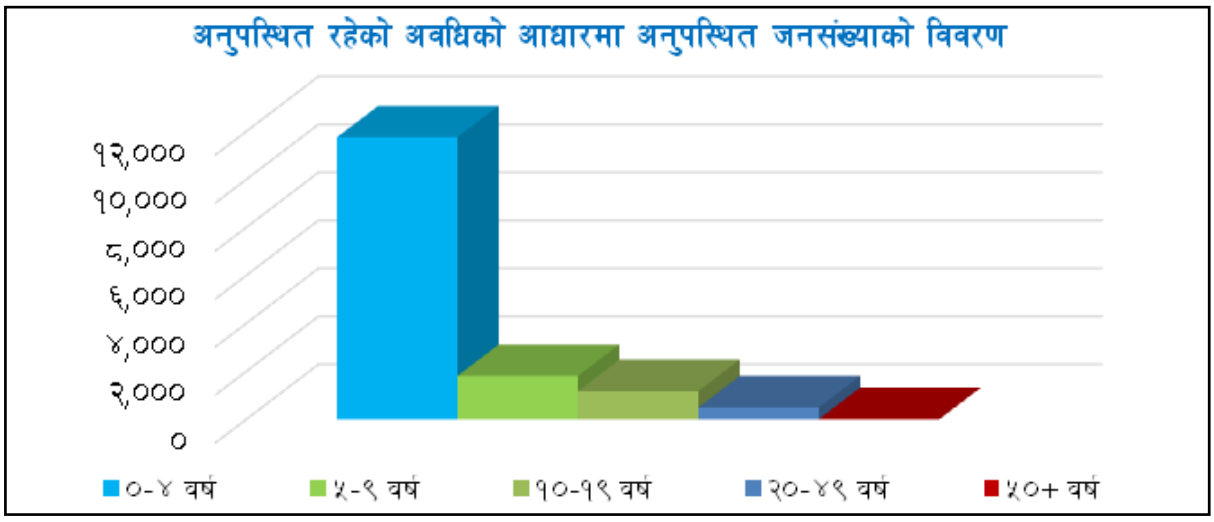

२.१३.५ अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २७ : अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	अनुपस्थित हुनुको कारण						जम्मा
	व्यापार/व्यवसाय	नोकरी	अध्ययन/तालिम	आश्रित	अन्य*	उ.न.	
१	१३	२४६	४४	८२	६१५	६	**१,००६**
२	६	५२२	२४	२५	१५५	११	**७४३**
३	१८	१८०	५४	३३	६८१	४	**९७०**
४	२२	८७	६८	३५	७०३	८	**९२३**
५	३	४५	१२	८	६१३		**६८१**
६	५	४३	८	१५	४१२	६	**४८९**
७	१५	४७	५५	१३	६८७	९	**८२६**
८	७	४८	३७	१६	६२८	१२	**७४८**
९	१२	५८	४२	२३	८२५	३	**९६३**
१०	५	७३	६५	३	४२९	२	**५७७**
११	४	६१	१५	२१	६७९	१	**७८१**
१२	७	३३३	८४	२६	८४०	११	**१,३०१**
१३	२	५५	४२	७	६१८	९	**७३३**
१४	४	११४	७४	३८	४१०	१	**६४१**
१५	१८	३१३	२६२	३८	४९९	९	**१,१३९**
१६	३	१६	२२	३	४५७		**५०१**
१७	५	१२९	११३	१८	५९१	३	**८५९**
१८	१७	२६०	५९	५२	६५३	७	**१,०४८**
१९		६	२	२८	२३७	२	**२७५**
जम्मा	**१६६**	**२,६३६**	**१,०८२**	**४८४**	**१०,७३२**	**१०४**	**१५,२०४**
प्रतिशत	**१.०९**	**१७.३४**	**७.१२**	**३.१८**	**७०.५९**	**०.६८**	**१००.००**

***माथि उल्लेखित कारण बाहेक अन्य जस्तै औषधोपचार, भ्रमण, द्वन्द, युद्ध आदि ।**

उ.न. = उल्लेख नभएको

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका कुल १५,२०४ जनसंख्यामध्ये १०,७३२ जनाको भने अन्य कारणमा उत्तर आएकोले त्यो संख्या के कारणले अनुपस्थित भएको भन्ने समेत अस्पष्ट छ। बाँकी जनसंख्यामध्ये सबैभन्दा धेरै नोकरीको सिलसिलामा २,६३६ अर्थात् १७.३४ प्रतिशत, अध्ययन/तालिममा १,०८२ अर्थात् ७.१२ प्रतिशत, आश्रित अनुपस्थित जनसंख्या ४८४ अर्थात् ३.१८ प्रतिशत र व्यापार/व्यवसायमा १६६ अर्थात् १.०९ प्रतिशत देखिन्छ । अनुपस्थित हुने जनसंख्याको कारणहरू हेर्दा उप-महानगरपालिका भित्र शिक्षा तथा रोजगारको पर्याप्त र राम्रो अवसरहरू नभएर उपयूक्त अवसरको खोजीमा बाहिरिएको तथ्य देखिन्छ। १०,७३२ अनुपस्थित जनसंख्याको अनुपस्थित रहने कारण नखुलेपनि अधिकांश बाहिरिनेहरूमा काम, रोजगारी तथा शिक्षाको खोजीमा नै परिवार सहित अनुपस्थित रहने हुँदा उनीहरूसँग आश्रित सदस्यहरू विशेषगरी विद्यालय जाने बालबालिका साथमा गएको कारणले हो । वडा अनुसारको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

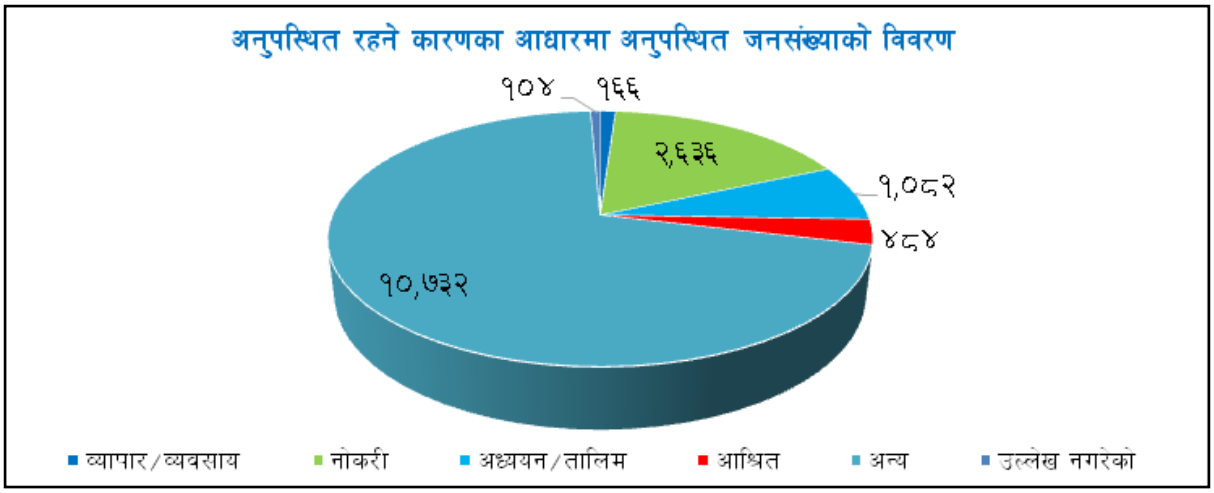

२.१३.६ अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २८ : अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

गन्तव्य स्थल	अनुपस्थित हुनुको कारण									जम्मा
	व्यापार/व्यवसाय	निजी नोकरी	संस्थागत नोकरी	अध्ययन/तालिम	काम खोजे	निर्भर	विवाद	अन्य*	था.न.	
नेपाल (अन्य जिल्ला)	७४	४२८	२६६	६३३	६९४	१९१		५३	३५	**२,३७४**
भारत	६६	९१९	१०१	१३०	३,११४	१८९	३	६४	३८	**४,६२४**
सार्क राष्ट्र		२			४					**६**
मध्य पूर्वी राष्ट्र	८	३६६	१८	५	३,६६६	१७		५९	४	**४,१४३**
अन्य एसियान राष्ट्र	८	२१५	२१	१००	१,९३८	११	२	३६	४	**२,३३५**
अष्टेलिया/न्युजिल्याण्ड	२	१२	१	७८	४०	६		६		**१४५**
युरोपियन राष्ट्र		१७	३	३४	२६३	१७		३३		**३६७**
क्यानडा/अमेरिका		४३	१३	५१	१२६	३१		७	१	**२७२**
अन्य	८	१८५	१५	४२	५४०	१८	१	३०	२	**८४१**
थाहा नभएको		१०	१	८	५०	४		३	२०	**९६**
जम्मा	**१६६**	**२,१९७**	**४३९**	**१,०८१**	**१०,४३५**	**४८४**	**६**	**२९१**	**१०४**	**१५,२०३**

***माथि उल्लेखित कारण बाहेक अन्य जस्तै औषधोपचार, भ्रमण, द्वन्द, युद्ध आदि ।**
था.न. = थाहा नभएको

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा अनुपस्थित रहेको कुल १५,२०३ जनसंख्यामध्ये जागिर अर्थात् कामको खोजीमा भारत जानेको संख्या ४६२४ रहेका छन् र देशभित्र अन्य जिल्लामा रहेका कुल अनुपस्थित १५,२०३ जनामध्ये २३७४ जना रहेको पाइयो भने यस अनुपस्थित हुने जनसंख्यामध्ये कामको खोजीमा छिमेकि मूलुक भारत जानेको संख्या पहिलो स्थानमा रहेको छ । समग्रमा हेर्दा अनुपस्थित जनसंख्याको कुल अनुपातमा १०,४३५ अर्थात् आधा भन्दा बढी जनसंख्या कामको खोजीमा बाहिरिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । यसरी ठूलो हिस्सा जनसंख्या कामको लागि बाहिरिंदा विप्रेषणले मात्र कालान्तरमा उप-महानगरपालिकाको विकास संभव हुँदैन । यसका लागि दूरदृष्टि सहित दीगो सोच र विकासको लक्ष्य लिएर अगाडि बढ्ने युवा जमातको उपस्थिति उप-महानगरपालिकामै हुनु अनिवार्य छ । यसरी युवाशक्तिलाई उप-महानगरपालिकाकै विकासका लागि परिचालन गरी अनुपस्थित जनसंख्यालाई कम गर्ने प्रभावकारी योजना र त्यसको कार्यान्वयन गर्नु स्थानीय सरकारको लक्ष्य हुन जरुरी छ । अन्य गन्तव्य स्थल र कारणहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

२.१४ घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. २९ : घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व हुने घरपरिवारको वितरण

वडा नं.	स्वामित्व भएको परिवार		स्वामित्व नभएको परिवार		थाहा नभएको परिवार		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१३१	११.९	९४२	८५.९	२४	२.२			**१,०९७**
२	२३६	१३.४	१,५२५	८६.५	३	०.२			**१,७६४**
३	१९६	१०.७	१,६३०	८८.९	७	०.४			**१,८३३**
४	४६७	३०.१	१,०६२	६८.५	२१	१.४			**१,५५०**
५	३६६	२३.५	१,१९१	७६.३	३	०.२			**१,५६०**
६	२८५	२४.७	८५३	७४.०	१४	१.२			**१,१५२**
७	५४८	३२.८	१,१२१	६७.०	३	०.२			**१,६७२**
८	४८०	२९.४	१,१४१	७०.०	७	०.४	२	०.१	**१,६३०**
९	४७५	२६.५	१,२९५	७२.३	२०	१.१			**१,७९०**
१०	८३३	४७.६	९०१	५१.५	१६	०.९			**१,७५०**
११	३९४	२१.७	१,२८२	७०.६	१३८	७.६	१	०.१	**१,८१५**
१२	६७०	३१.२	१,४४३	६७.२	३४	१.६	१	०.०	**२,१४८**
१३	४६९	२४.९	१,२८६	६८.२	१३१	६.९			**१,८८६**
१४	६४५	३४.७	१,०९०	५८.७	१२२	६.६	१	०.१	**१,८५८**
१५	२,००५	४६.२	२,२१७	५१.१	११९	२.७			**४,३४१**
१६	४२४	२५.७	१,१७१	७०.९	४६	२.८	११	०.७	**१,६५२**
१७	९५४	३५.१	१,७१०	६२.९	५३	१.९	१	०.०	**२,७१८**
१८	६२६	२९.३	१,५०२	७०.३	९	०.४	१	०.०	**२,१३८**
१९	५५	४.३	१,२२०	९४.४	१८	१.४			**१,२९३**
जम्मा	**१०,२५९**	**२८.८**	**२४,५८२**	**६९.०**	**७८८**	**२.२**	**१८**	**०.१**	**३५,६४७**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ परिवारहरूमध्ये १०,२५९ अर्थात् २८.८ प्रतिशत परिवार हरूको घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व रहेको छ भने २४,५८२ अर्थात् ६९ प्रतिशत परिवारहरूमा पुरुषको नै स्वामित्व रहेको देखिन्छ । ७८८ परिवारहरूबाट भने स्पष्ट उत्तर प्राप्त भएन भने १८ परिवारबाट केही पनि उल्लेख नगरेको देखिन्छ । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा जम्मा ३ भागको करिब १ भाग घरपरिवाहरूमा मात्र जमिन र घरमा महिलाको स्वामित्व रहेको देखिन्छ । हालका वर्षहरूमा शिक्षाको सकारात्मक प्रभाव, सञ्चार माध्यमको विकास र त्यसको प्रचारात्मक प्रभाव, प्रमुख राजनीतिक तथा सामाजिक परिवर्तन जस्ता कारणले लैङ्गिक भेदभाव क्रमशः कम हुँदै गएतापनि उप-महानगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा जम्मा १/३ भाग महिलाहरूमा नाममात्रको जग्गा जमिनको स्वामित्व रहेको छ । यस तथ्यले लैङ्गिक भेदभाव हटाउन राज्यले प्रभावकारी कदमहरू कडाइका साथ चाल्नु अनिवार्य छ । तथ्याङ्कको वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

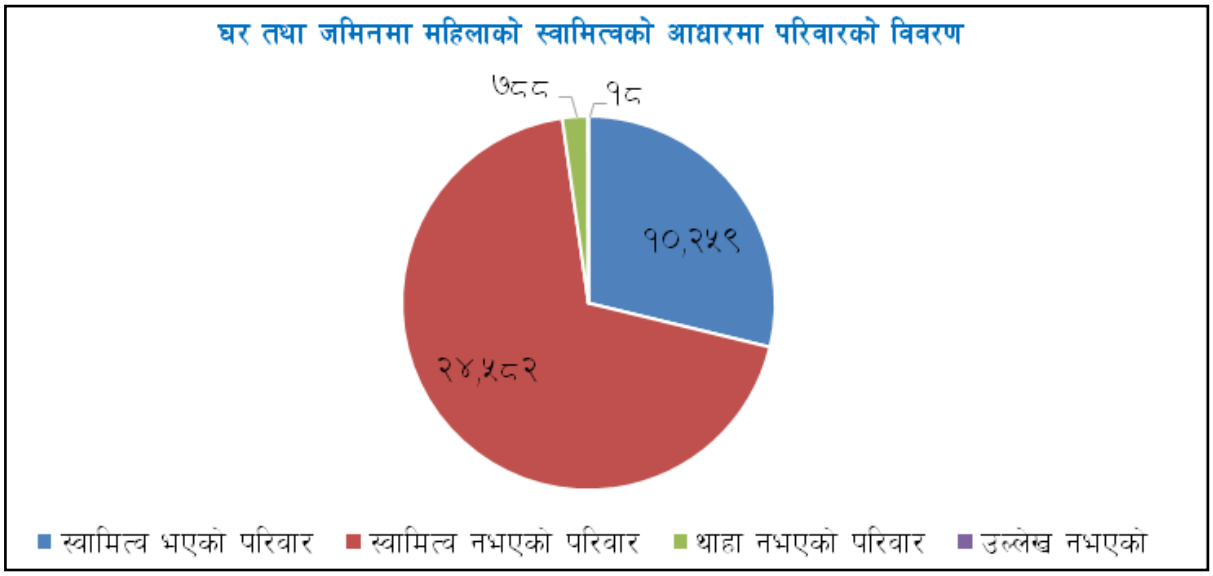

२.१५ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा वडागत विवरण

तालिका नं. ३० : पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	जन्मदर्ता भएको		जन्मदर्ता नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	२२७	४६.३	२६३	५३.७			**४९०**
२	३२७	५२.५	२९६	४७.५			**६२३**
३	३५३	५६.८	२६९	४३.२			**६२२**
४	३९०	६७.५	१८८	३२.५			**५७८**
५	४४८	८२.२	९७	१७.८			**५४५**
६	३२०	७९.२	८०	१९.८	४	१.०	**४०४**
७	२५१	४५.०	३०७	५५.०			**५५८**
८	३११	५८.०	२२५	४२.०			**५३६**
९	४४६	६८.७	२०३	३१.३			**६४९**
१०	२५६	४५.७	३०४	५४.३			**५६०**
११	३८७	४९.८	३८९	५०.१	१	०.१	**७७७**
१२	५२३	५६.५	४०१	४३.४	१	०.१	**९२५**
१३	२८६	४०.६	४१९	५९.४			**७०५**
१४	२५८	४९.९	२५९	५०.१			**५१७**
१५	४२६	४३.२	५६१	५६.८			**९८७**
१६	२३४	४३.३	३०७	५६.७			**५४१**
१७	४७१	५८.४	३३५	४१.६			**८०६**
१८	४२१	५५.५	३३७	४४.५			**७५८**
१९	४९८	६९.३	२२१	३०.७			**७१९**
जम्मा	**६,८३३**	**५५.६**	**५,४६१**	**४४.४**	**६**	**०.०**	**१२,३००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा जन्म भएका पाँच वर्ष मुनीका १२,३०० बालिबालिकाहरूमध्ये ६,८३३ अर्थात् ५५.६ प्रतिशतको जन्मदर्ता गरिएको र ५,४६१ अर्थात् ४४.४ प्रतिशतको जन्मदर्ता नगरिएको तथ्याङ्क रहेको छ। जन्म, मृत्यु, बसाइ-सराइ र विवाह जस्ता जीवनका प्रमुख व्यक्तिगत घटनाको अनिवार्य र समयमै दर्ता गर्नुपर्दछ। यसबाट स्थानीय सरकारलाई यकिन तथ्याङ्कको अभिलेख तयार पार्न सहयोग पुग्दछ भने अर्को तर्फ

नागरिकहरूले राज्यबाट प्राप्त गर्ने सेवा सुविधाका लागि नागरिकको पहिचान कायम गर्न र अन्य कानूनी क्रियाकलापहरूमा यसको आवश्यकता पर्दछ तसर्थ जन्मदर्तालाई समयमै अनिवार्य रूपमा गर्न प्रोत्साहन गर्ने कार्य स्थानीय सरकारले गर्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

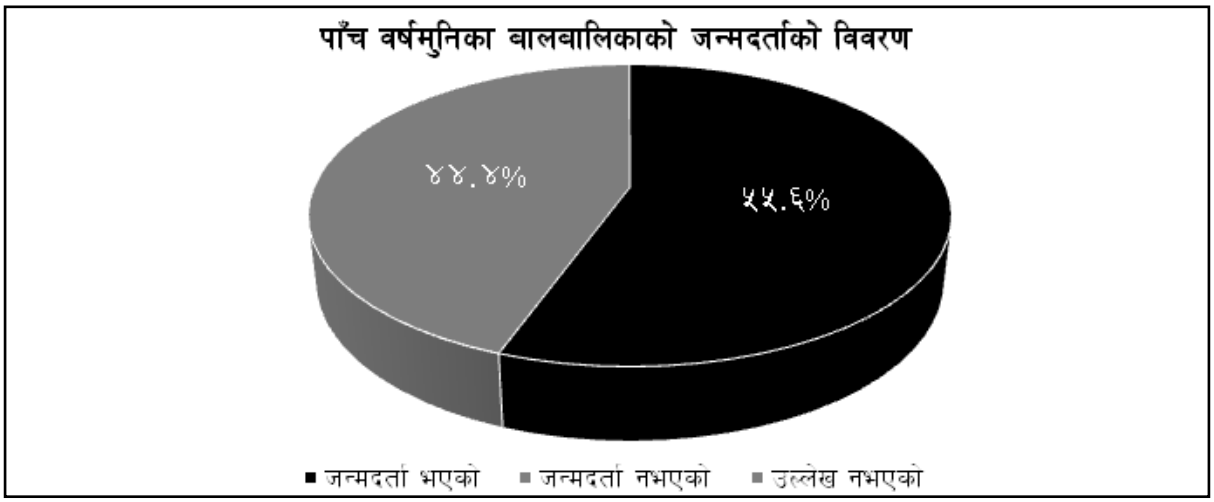

नागरिकले आफ्नो व्यक्तिगत अधिकार उपयोग गर्न कानुनी प्रक्रियाहरू पालना गर्नु पर्ने हुन्छ । नागरिकता, राहदानी, वा अन्य परिचय-पत्र लिन, रोजगारी वा उद्यम गर्न, विदेश जान निश्चित कानूनी प्रक्रिया पालना गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि सरकारले आधिकारिक प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउँछ । जन्म, मृत्यु, बसाई, सराई विवाह र सम्बन्ध विच्छेद जस्ता घटना समयमा नै दर्ता गर्नु पर्ने हुन्छ । संविधानले नागरिकलाई विभिन्न अधिकारको प्रत्याभूत गरेको छ । यस प्रकारको सेवा सुविधा र अधिकार प्राप्ती प्रस्थान विन्दु भनेकै व्यक्तिगत घटना दर्ता हो । राष्ट्रिय तथ्याङ्क बनाउने यसको विश्वव्यापी मान्यता हो । कहाँ कति जन्मे, कतिको मृत्यु भयो कतिले बसाईसराई गरे, कतिको सम्बन्ध विच्छेद भयो भन्ने कुराको जानकारी राज्यले पाउनु पर्छ । यसको आधारमा सरकारले नीति बनाउने हुँदा यस विषयमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.१६ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरपरिवारको वितरण

तालिका नं. ३१ : विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरपरिवारको वितरण

वडा नं.	परिवारका सदस्य मृत्यु भएका परिवारको संख्या	परिवारका सदस्य मृत्यु भएका परिवारको प्रतिशत	उल्लेख नभएको	जम्मा परिवार संख्या	मृतकको संख्या
१	३५	१,०६२		१,०९७	३६
२	१४	१,७५०		१,७६४	१४
३	३०	१,८०३		१,८३३	३०
४	३५	१,५१५		१,५५०	३९
५	२४	१,५३६		१,५६०	२४
६	१६	१,१३६		१,१५२	१६
७	५७	१,६१५		१,६७२	५८
८	१८	१,६१०	२	१,६३०	१९
९	२५	१,७६५		१,७९०	२५
१०	२८	१,७२२		१,७५०	२८
११	२१	१,७९३	१	१,८१५	२१
१२	४१	२,१०६	१	२,१४८	४१

वडा नं.	परिवारका सदस्य मृत्यु भएका परिवारको संख्या	परिवारका सदस्य मृत्यु भएका परिवारको प्रतिशत	उल्लेख नभएको	जम्मा परिवार संख्या	मृतकको संख्या
१३	१५	१,८७१		१,८८६	१५
१४	१६	१,८४१	१	१,८५८	१६
१५	२९	४,३१२		४,३४१	२९
१६	२९	१,६१२	११	१,६५२	३०
१७	४१	२,६७६	१	२,७१८	४२
१८	२२	२,११५	१	२,१३८	२२
१९	१८	१,२७५		१,२९३	१८
जम्मा	**५१४**	**३५,११५**	**१८**	**३५,६४७**	**५२३**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये ५१४ परिवारहरूमा परिवारका सदस्यहरू मध्येबाट कुनै न कुनै कारणले मृत्यू भएको पाइयो । उप-महानगरपालिकामा विगत १२ महिनामा कुल ५२३ जनाको मृत्यु भएको देखिन्छ । वडागत विस्तृत तथ्याङ्क तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ : उप-महानगरपालिकामा बसोवास गर्ने कुल १,५२,७६६ जनसंख्यालाई मध्य वर्षको जनसंख्या मानेर कोरा मृत्युदर हिसाब गर्दा प्रति हजार जनसंख्यामा वार्षिक ३.४ अर्थात् औषतमा ३ जनाको मृत्यु हुने गरेको तथ्याङ्क छ (कोरा मृत्यु दर =मृत्यु संख्या/मध्यवर्षको जनसंख्या)

२.१७उमेर र लिङ्ग अनुसार मृत्यु संख्याको वितरण

तालिका नं. ३२ : उमेर र लिङ्ग अनुसार मृत्यु संख्याको वितरण

मृतकको उमेर समूह	मृतक पुरुष		मृतक महिला		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
००-४ वर्ष	६	४२.९	८	५७.१	**१४**
०५-९ वर्ष	२	१००.०			**२**
१०-१४ वर्ष	१	१००.०			**१**
१५-१९ वर्ष	३	३७.५	५	६२.५	**८**
२०-२४ वर्ष	८	६६.७	४	३३.३	**१२**
२५-२९ वर्ष	१०	७१.४	४	२८.६	**१४**
३०-३४ वर्ष	१४	९३.३	१	६.७	**१५**
३५-३९ वर्ष	२५	८९.३	३	१०.७	**२८**
४०-४४ वर्ष	२५	७५.८	८	२४.२	**३३**
४५-४९ वर्ष	२३	६०.५	१५	३९.५	**३८**
५०-५४ वर्ष	३३	७३.३	१२	२६.७	**४५**
५५-५९ वर्ष	३२	७६.२	१०	२३.८	**४२**
६०-६४ वर्ष	३७	६७.३	१८	३२.७	**५५**

मृतकको उमेर समूह	मृतक पुरुष		मृतक महिला		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
६०-६४ वर्ष	३७	६७.३	१८	३२.७	**५५**
६५-६९ वर्ष	२६	५९.१	१८	४०.९	**४४**
७०-७४ वर्ष	२८	५७.१	२१	४२.९	**४९**
७५+वर्ष	५९	४८.०	६४	५२.०	**१२३**
जम्मा	**३३२**	**६३.५**	**१९१**	**३६.५**	**५२३**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा विगत १२ महिनामा मृत्यू हुनेहरूको संख्यालाई हेर्दा सबै भन्दा बढी मृत्यू संख्या ७० वर्ष भन्दा माथिको उमेर समूहको देखिन्छ भने दोस्रोमा ६० देखि ६४ वर्षका पुरुषहरू देखिन्छन् । सबैभन्दा कम मृत्यू हुने उमेर समूह भने १० देखि १४ वर्षको पुरुष देखिन्छ । चौधौ आवधिक योजना (२०७३-२०७६) का अनुसार नेपालमा जन्मदाको बखत आम नेपालीको औषत आयू ६९ वर्ष उल्लेख गरिएको छ । सामान्यतया उमेर पुगेर हुने मृत्यूलाई स्वाभाविक मान्न सकिन्छ तसर्थ यस उप-महानगरपालिकामा बढी मृत्यू हुने उमेर समूह हेर्दा ६० वर्ष माथिको नै देखिन्छ । यद्यपि पछिल्लो समय औषधी विज्ञान र चिकित्सा पद्धतिमा भएको उच्च विकास र आधुनिक औषधि उपचारमा वृद्धि भएको पहुँच र क्रमिक रूपमा स्वास्थ्य चेतनाको वृद्धिका कारण नेपालको औषत आयू समेत विगतका वर्ष भन्दा बढ्दै गई रहेको छ ।

खण्ड ३ : भू-उपयोग

३.१ उप-महानगरपालिकाको वर्तमान भू-उपयोग सम्बन्धी विवरण

भू-उपयोगको प्रकार	ओगटेकाक्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	ओगटेको प्रतिशत
बन जंगल	१९३.०७	३६.९७
उद्यान	०.७७	०.१५
झाडी बुट्यान	८०.६०	१५.४३
गिट्टी,बालुवा र ढुङ्गा	१४.४७	२.७७
बाँझो जमिन	०.७१	०.१४
खोला नाला	१.५६	०.३०
कृषियोग्य जमिन	२२२.०१	४२.५१
घाँसे मैदान	९.०२	१.७३
जम्मा	**५२२.२१**	**१००.००**

माथिको तालिकाले घोराही उप-महानगरपालिका भित्रको जमिनको वर्गीकरण जनाउँदछ । यो वर्गीकरण आधिकारिक नभई GIS नक्साबाट निकालिएको विश्लेषण हो । यसलाई शतप्रतिशत नै सही मान्न नसकिए तापनि यसलाई आधार मानेर विश्लेषण गर्न सकिन्छ । घोराही उप-महानगरपालिकाभित्र ४२.५१% जमिन कृषिकार्यमा प्रयोग भएको देखिन्छ भने बन जंगलले ३६.९७% भूभाग ओगटेको देखिएको छ ।

घोराही उप-महानगरपालिकामा जमिनको खण्डीकरण गर्दा सेवा, कार्यालय, व्यापारिक प्रयोजन, संस्थागत र औद्योगिक क्षेत्रहरू छुट्टाछुट्टै हुने गरी व्यवस्थापन गरेको देखिन्न ।आवासीय क्षेत्रमा पनि निर्माणको कुनै मापदण्डहरू कडाईकासाथ प्रयोग गरेको पाइदैन । उदाहरणको लागि वल्लो घरमा आवाशिय तर पल्लोघरमा काठको कारखाना अथवा फलामको काम हुने गरेको जसले गर्दा आवास क्षेत्र कुरूप र ध्वनी प्रदुषित बन्दछ । संकलन गरेको विवरण अनुसार घोराही उप-महानगरपालिका क्षेत्र भित्र १२ वटा पार्कहरू, ५१ वटा चौतारा, पाटी जस्ता खुल्ला क्षेत्रहरू र ३ वटा खेल मैदानहरू रहेका छन् । यस उप-महानगरपालिकाले नेपाल सरकार शहरी विकास मन्त्रालयका विभिन्न समयका निति नियम, भवन निर्माणका नियम तथा उपनियमहरू लगायतको प्रयोग तथा अनुशरण गरेको पाईन्छ । तर बस्तीहरूलाई एकरूपता वनाउने र समय सापेक्ष बस्ती विकासको कार्य गरिरहेको पाइदैन ।

शहरी विकास मन्त्रालयको विभिन्न निर्देशनहरूले कुनै एउटा मात्र क्षेत्र नभइ बृहत क्षेत्र समेट्न खोजिएको तर नियमन र अनुगमन नहुँदा प्रयोगमा झन्झटिलो र प्रयोगमा समस्या देखिएको छ किनकि यि निर्देशिकाहरू कुनै स्थान वा परिवेश विशेष हुने गरि बनाइएको छैन । त्यसैले उप-महानगरपालिकाको भू-उपयोग योजनामा यसले उपयुक्त र सुहाउँदो सहयोग दिन सकिरहेको छैन र नगरपालिकाहरूलाई पनि प्रयोगमा अड्चन भइरहेको छर नगरको योजनाका लागि यि योजनाहरू पुर्ण पनि छैनन । हरेक योजना निर्माण र उपयोगमा जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता र सहयोगको आवश्यकता महत्वपुर्ण रहन्छ । हाम्रो चलिआएको योजना निर्माण प्रकृया तथा विकासका कार्यक्रमहरू विज्ञद्वारा नै तोकिने गरेको छ । जनसहभागिताको नाउँमा मात्र देखिने तर जनस्तरको आवाज योजना निर्माणमा फिक्का हुने कारणले नै योजना जनअपेक्षा अनुरूप नबन्ने र जनसमुदायले ग्रहण नगर्ने समस्या रहिरहेको छ । जबसम्म नागरिकले आफ्नो योजना आफैं बनाएर उपयोग गर्ने समेत वातावरण बन्दैन, योजना बन्छ मात्र सही कार्यान्वयन हुँदैन । त्यसैले घोराही उप-महानगरपालिकाको आगामि योजनाहरूको निर्माणका लागि बढी भन्दा बढी जनसहभागिता वृद्धि गर्नपर्ने

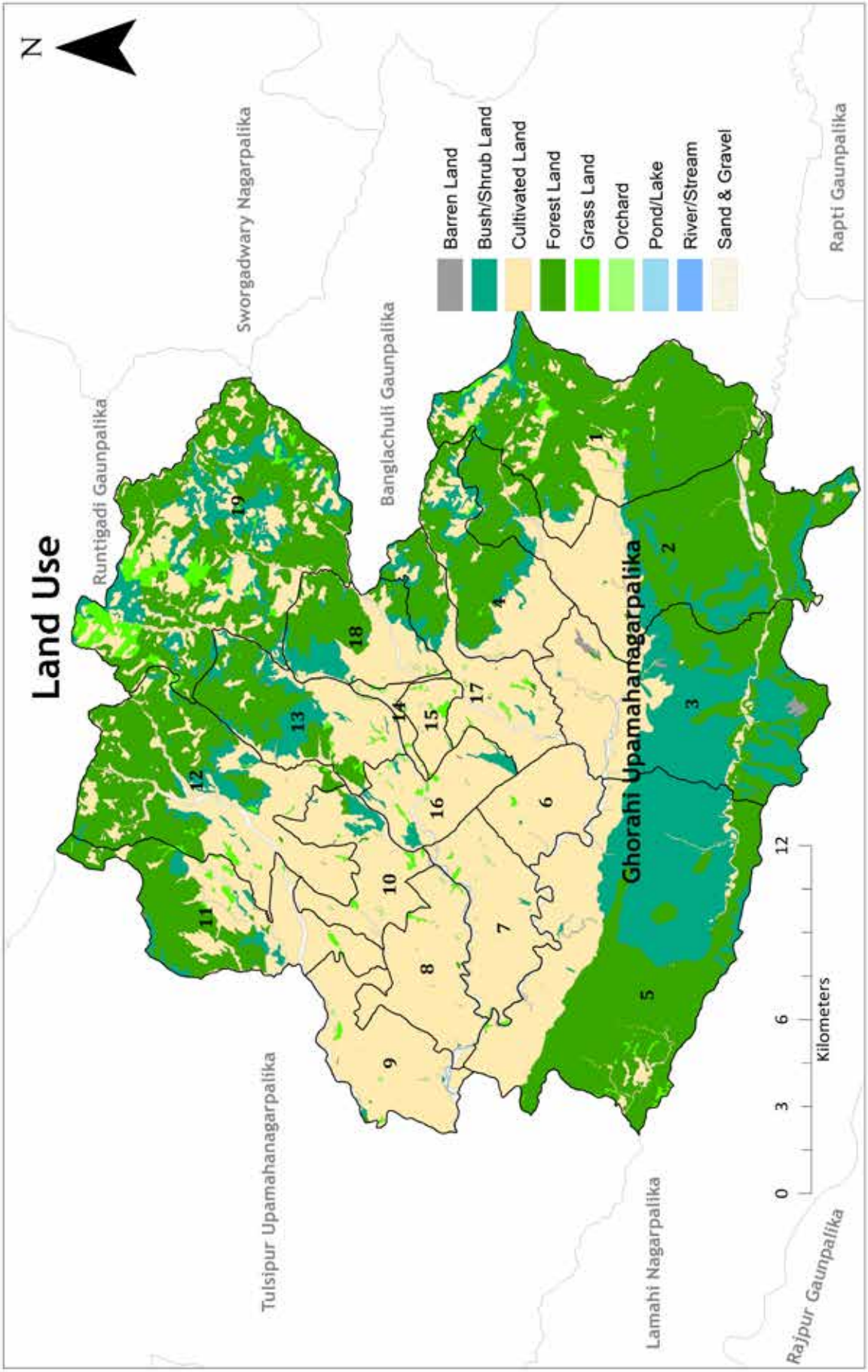

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

देखिन्छ । संघीयताको कार्यान्वयन पश्चात धेरै नीति नियम, कानुन निर्माण गर्ने अधिकार स्थानीय सरकारमा रहेको छ । अब स्थानीय सरकारले स्थानीयस्तरमा ध्यान दिन जरुरी छ । अबका योजना निर्माणमा बढी भन्दा बढी जनसहभागिता बढाउने, समस्या पहिचानमा जनसहभागिता र परियोजना सञ्चालनमा अपनत्व बढाउन स्थानीय सरकारले विषेश ध्यान दिनुपर्छ । विकास निर्माणका कार्यहरूमा सहजीकरण गर्न भनि राज्यले पूर्वाधार विकास तथा विश्वका शहरहरू जो सफल र सुन्दर देखिएका छन उनिहरूले आफ्ना निति नियमहरू कडाईका साथ प्रयोग गरेर नै यो प्राप्ती गरेका छन । जुन नगरपालिकाहरू सक्षम देखिए उनीहरूले आफ्ना नागरिकहरूकै बलमा प्राप्त गरेका हुन । नगर सरकारहरूले आफ्नो दीर्घकालीन योजनाहरू बनाउन नसक्ने हो भने नगरको सेवा प्रवाहमा भारि गिरावट आउन सक्छ । उप-महानगरपालिकाले नापि विभागको भरपुरसहयोग लिएर आफ्नो भू-उपयोग योजना निर्माण गर्न सक्दछ । साथै राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजना कार्यालयले पनि यस उप-महानगरपालिकाको हालको भू-उपयोग नक्सा तयार हुँदै गरेकोहुँदा उक्त अभिलेखको आधारमा पनि नगरको भू-उपयोग योजना निर्माण कार्यलाई मूर्त रूप दिन सकिनेछ । भू-उपयोग योजना योजनामा मात्र नभइ व्यवहारिक बनाइ कार्यान्वयनमा लैजान जरुरी देखिन्छ ।

३.२ भौगोलिक अवस्थिति

भू-उपयोग योजना स्थानीय सरकारको लागि महत्वपुर्ण हुन्छ । उमहानगरपालिकाको योजना निर्माण चाहे औद्योगिक, व्यापारिक वा आवासीय होस यसमा कतै न कतै भू-उपयोग योजनाको आवश्यकता पर्दछ । भू-उपयोग योजना सोचेका भन्दा कैयन गुणाले स्थानीय सरकारको निति निर्माणमा असर पर्दछ । उदाहरणको लागि स्थानीय सरकारले कुनै पनि निर्माण संस्थालाई आवासीय वा व्यापारिक प्रयोजनको लागि ठूला अपार्टमेन्टहरू निर्माणको अनुमति दिन लागेको, विद्यालयको कक्षाकोठा वा नयाँ भवन निर्माणको तयारी, बाटो निर्माण, वा अस्पताल निर्माण जस्ता कार्यहरू सञ्चालन गर्न भू-उपयोग योजना छ भने सो निर्माण गर्दा बढी प्रभावकारी हुने निर्णय गरी निर्माण प्रकृयामा लैजान सकिन्छ । भू-उपयोग योजनाले स्थानीय सरकारलाई जमिनको प्रकृति अनुसारको क्षेत्र छुट्याउन तथा विकास निर्माणका कार्यहरू विस्तार गर्न सहजता पुऱ्याउँछ । नेपालको संविधान २०७२ ले पनि स्थानीय सरकारहरूलाई आफ्नो क्षेत्रभित्रका विभिन्न किसिमका शहरी विकासका योजनाहरू तथा स्थानीय आवश्यकता अनुसारका विकास निर्माण कार्यहरू गर्न पाउने अधिकार प्रदान गरेको छ । विस्तृत रूपमा हेर्दा भू-उपयोग योजना वनाउने कार्य प्रदेश सरकार र संघीय सरकारको कार्यसुचिभित्र परेका छन् र थप स्थानीय भू-उपयोग योजना बनाउने कार्य स्थानीय सरकारको कार्य हो भनी शहरी विकास मन्त्रालयले प्रकाशन गरेको भू-उपयोग नीतिमा उल्लेख गरिएको छ ।

३.३ घर बनेको जमिनको लालपुर्जाको आधारमा घरपरिवारहरूको विवरण

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ परिवारहरूमध्ये आफ्नै स्वामित्वमा लालपुर्जा भएको जमिनमा घर बनाउने परिवारको संख्या २५,८६४ अर्थात् ७२.५६ प्रतिशत, लालपुर्जा नभएको जमिनमा घर बनाउने परिवारको संख्या ५,७६७ अर्थात् १६.१८ प्रतिशत रहेका छन् भने बाँकी थाहा नभएको र लागु नहुने अर्थात् आफ्नो घर नहुने परिवारहरू रहेका छन् । यसरी लालपुर्जा विहिन परिवारहरू सुकुम्बासी भएकोले राज्यले यस्ता परिवारहरूको सुनिश्चित आवासको लागि न्यून लगानीमा सुरक्षित एकिकृत आवास निर्माण गरी सुकुम्वासीहरूलाई व्यवस्थित आवासीय भवनहरूमा रहने व्यवस्था गर्न सक्दछ । तसर्थ यस्ता भूमिहिन वर्गको समुचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने दायित्व उप-महानगरपालिकामा रहेको छ । थप वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ३३ : घर बनेको जमिनको लालपुर्जा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	लालपुर्जा भएको	लालपुर्जा नभएको	थाहा नभएको	लागु नहुने *	जम्मा
१	६१८	३३९	११०	३०	**१,०९७**
२	१,१२७	४७७	४३	११७	**१,७६४**
३	१,००२	५९६	२००	३५	**१,८३३**
४	१,२५३	२७१	१९	७	**१,५५०**
५	१,११२	४२७	१९	२	**१,५६०**
६	९९६	१२६	३०		**१,१५२**
७	१,१२१	४३१	५२	६८	**१,६७२**
८	९६८	३१६	३३८	८	**१,६३०**
९	१,५८०	१७४	३५	१	**१,७९०**
१०	१,५१४	१९१	४१	४	**१,७५०**
११	१,३७८	९५	७६	२६६	**१,८१५**
१२	१,६१०	३८०	३६	१२२	**२,१४८**
१३	१,३८१	३१७	९३	९५	**१,८८६**
१४	१,१३५	२१५	३९२	११६	**१,८५८**
१५	३,४००	१८६	७४८	७	**४,३४१**
१६	८५८	६३१	१२०	४३	**१,६५२**
१७	१,८९७	२४५	३८२	१९४	**२,७१८**
१८	१,७९३	१८८	७२	८५	**२,१३८**
१९	१,१२१	१६२	६	४	**१,२९३**
जम्मा	२५,८६४	५,७६७	२,८१२	१,२०४	**३५,६४७**
प्रतिशत	७२.५६	१६.१८	७.८९	३.३८	**१००.००**

***आफ्नै स्वामित्वमा लापुर्जा भएको जमिन नभएकाहरूमा लागु नहुने ।** स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

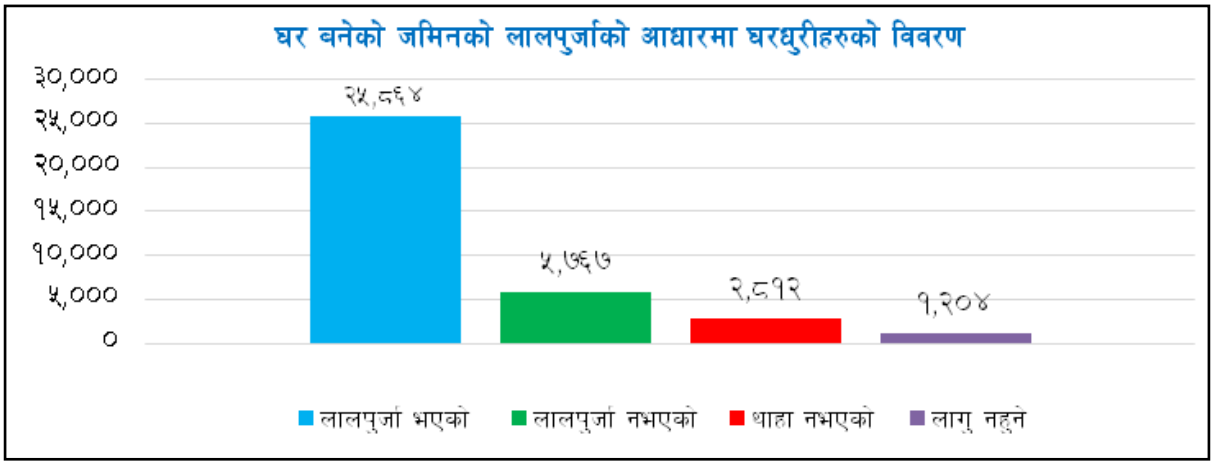

३.४ घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र लिए/नलिएको आधारमा परिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकामा लालपुर्जा भएको आफ्नै जमिनमा घर निर्माण गरेका ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये जम्मा ६,९३२ अर्थात् २०.१३ प्रतिशत परिवारहरू सँग मात्र घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र रहेको छ। बाँकि २४,३७५ घरपरिवार अर्थात् ७०.७७ प्रतिशत परिवारहरूसँग घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र छैन । यस अवस्थालाई हेर्दा उप-महानगरपालिकाका ७० प्रतिशत बढी घरपरिवारहरू कच्ची र भवन निर्माणका सुरक्षित विधिहरू नअपनाइ बनाइएका हुन सक्ने संभावना रहेकाले भूकम्प, बाढी तथा नदी तथा खोला किनारका भागहरू डुबानको जोखिममा पर्ने भएका कारण राष्ट्रिय भवन निर्माण संहिताको पालना गरी उप- महानगरपालिकाले भवन निर्माण मापदण्ड लागु गरी भवन सुरक्षा संवेदनशीलतामा ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

साथै भवन निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र नलिएका घरहरूलाई निश्चित मपदण्डका आधारमा प्रमाणपत्र लिने अवस्था मिलाई अभिलेखीकरण गर्न जरुरी छ। घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र नलिएका पक्की घरधुरीलाई निश्चित मापदण्ड अवलम्वन गरी निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र वा अभिलेखीकरण गर्नु पर्ने देखिन्छ। जसले गर्दा नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि हुने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं.३४ : घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्रको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र लिएका	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र नलिएका	थाहा नभएको	जम्मा
१	१२	९६३	९२	**१,०६७**
२	२६	१,५८१	४०	**१,६४७**
३	२०	१,७७१	७	**१,७९८**
४	२३४	१,२५२	५७	**१,५४३**
५	२६	१,५२९	३	**१,५५८**
६	५७	९५७	१३८	**१,१५२**
७	४१	१,५४७	१६	**१,६०४**
८	६६	१,३९७	१५९	**१,६२२**
९	१८७	१,५१२	९०	**१,७८९**
१०	४९१	१,२०७	४८	**१,७४६**
११	४२	१,४०१	१०६	**१,५४९**
१२	१०२	१,८७९	४५	**२,०२६**
१३	५०७	९२३	३६१	**१,७९१**
१४	८३२	५०४	४०६	**१,७४२**
१५	२,५९२	६४८	१,०९४	**४,३३४**
१६	४९३	१,०८५	३१	**१,६०९**
१७	४६९	१,६९७	३५८	**२,५२४**
१८	४९१	१,४८४	७८	**२,०५३**
१९	२४४	१,०३८	७	**१,२८९**
जम्मा	**६,९३२**	**२४,३७५**	**३,१३६**	**३४,४४३**
प्रतिशत	**२०.१३**	**७०.७७**	**९.१०**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

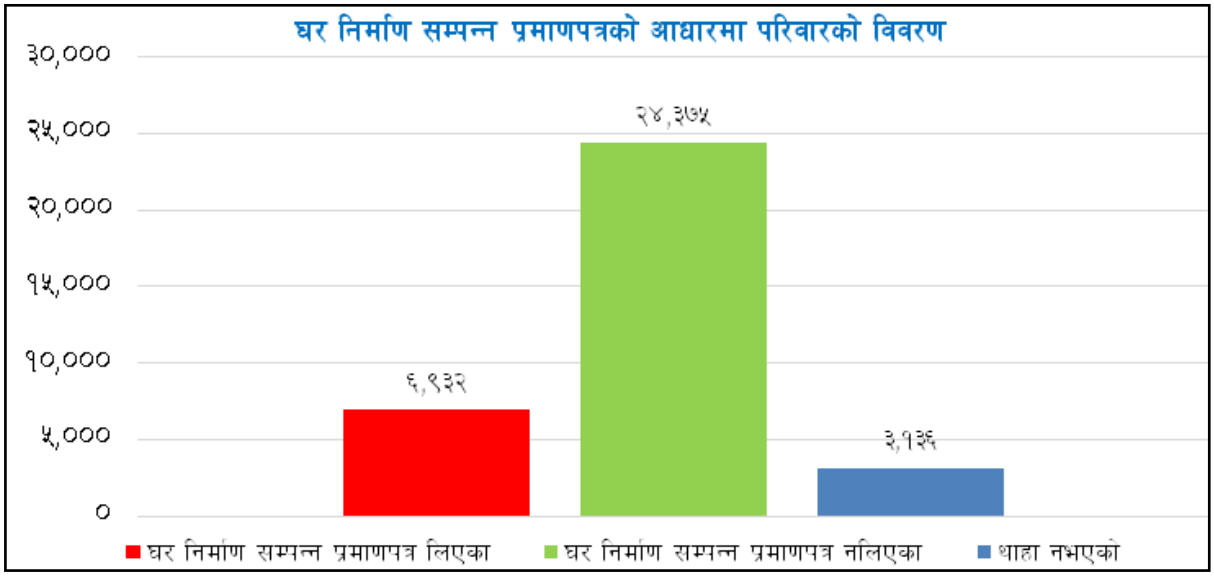

३.५ कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण

तालिका नं. ३५ : कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण

वडा नं.	कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएको		कोठा वा फ्ल्याट भाडामा नदिएको		जम्मा संख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	८	०.७	१,०५९	९९.३	**१,०६७**
२	१	०.१	१,६४६	९९.९	**१,६४७**
३	३५	१.९	१,७६३	९८.१	**१,७९८**
४	४०	२.६	१,५०३	९७.४	**१,५४३**
५	२	०.१	१,५५६	९९.९	**१,५५८**
६	१	०.१	१,१५१	९९.९	**१,१५२**
७	६	०.४	१,५९८	९९.६	**१,६०४**
८	१	०.१	१,६२१	९९.९	**१,६२२**
९	७	०.४	१,७८२	९९.६	**१,७८९**
१०	६१	३.५	१,६८५	९६.५	**१,७४६**
११	२३	१.५	१,५२६	९८.५	**१,५४९**
१२	२	०.१	२,०२४	९९.९	**२,०२६**
१३	५०	२.८	१,७४१	९७.२	**१,७९१**
१४	४०६	२३.३	१,३३६	७६.७	**१,७४२**
१५	६६५	१५.३	३,६६९	८४.७	**४,३३४**
१६	४६	२.९	१,५६३	९७.१	**१,६०९**
१७	१०३	४.१	२,४२१	९५.९	**२,५२४**
१८	१०४	५.१	१,९४९	९४.९	**२,०५३**
१९	६	०.५	१,२८३	९९.५	**१,२८९**
जम्मा	**१,५६७**	**४.५**	**३२,८७६**	**९५.५**	**३५,६४७**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये ९५.५ प्रतिशत परिवारहरूले कोठा भाडामा लगाएका छैनन् । जम्मा १,५६७ अर्थात् ४.५ प्रतिशत घरपरिवारहरूले मात्र कोठा भाडामा लगाएको पाइन्छ । शहरी केन्द्र बाहेक ग्रामीण परिवेशमा रहेको यो उप-महानगरपालिकामा भाडामा बस्नेको संख्या निकै कम रहेको छ । यो अत्यन्त नगण्य संख्या हो । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

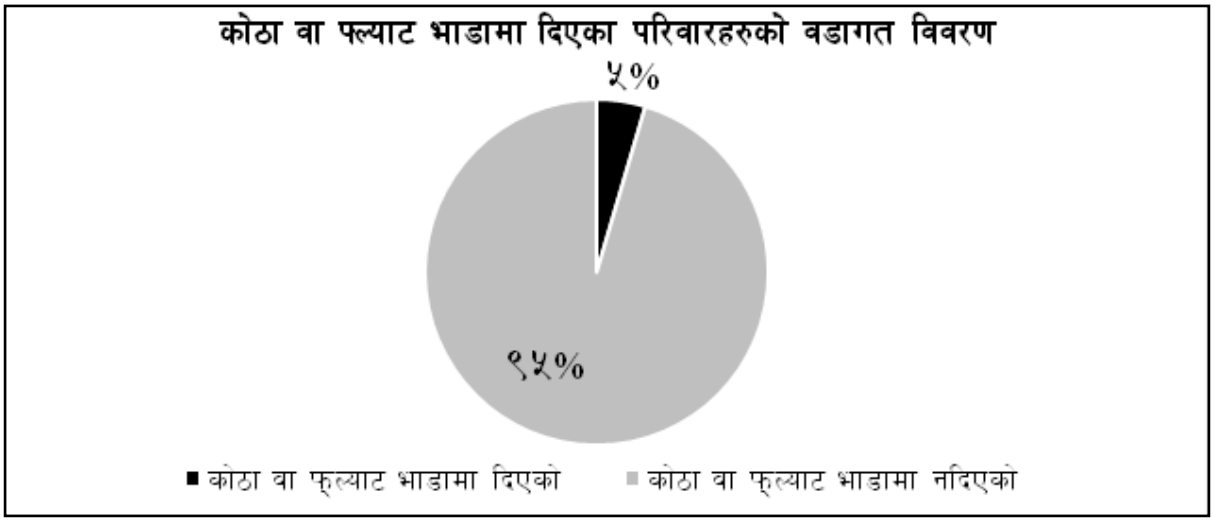

खण्ड ४ : आर्थिक क्षेत्र तथा रोजगार स्थिति

४.१ उप-महानगरपालिकाको वित्तीय स्थिति

उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्यतयाः व्यापार, व्यवसाय, नोकरी, कृषि, वन, कुखुरापालन, बाखापालन, थोक, खुद्रा बजार, होटल, रेस्टुरेन्ट, पर्यटन तथा सेवाजस्ता क्षेत्रमा भएको देखिन्छ। उपयुक्त हावापानी, माटोको बनोट भएको यस उप-महानगरपालिका कृषिको लागि उपयुक्त उर्वर माटो भएको भित्री मधेश क्षेत्र भएको हुँदा उप-महानगरपालिकामा सेवा, नोकरी, व्यापार लगायत अधिकांश घरपरिवार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेका छन्। उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूमा क्रमिक रूपमा सडक सञ्जालको विस्तार भइरहेकाकारण उप-महानगरपालिकाको पूर्वाधार विकासमा थप सहज भएको छ । कृषि, व्यापार, सेवामूलक व्यवसाय साथै यस उप-महानगरपालिकामा रहेका केही साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसायहरू यहाँका आर्थिक क्रियाकलापहरू हुन् । यस उप-महानगरपालिकाको वैकल्पिक आर्थिक आधार वैदेशिक रोजगार समेत रहेको देखिन्छ ।

प्राकृतिक सौन्दर्यको धनी, जैविक विविधता एवं साँस्कृतिक विविधताले भरीपूर्ण रहेका कारण घोराही उप-महानगरपालिका महत्वपूर्ण स्थानमा रहेको छ । विभिन्न किसिमका जातजातिको विभिन्न किसिमका संस्कृति, रहनसहन तथा चाडपर्वलगायत ऐतिहासिक धार्मिक, पौराणिक महत्वका स्थलहरू उप-महानगरपालिकाको प्रमुख पर्यटकीय आकर्षणको रूपमा रहेका छन् ।

यस उप-महानगरपालिकाको पहाडी तथा संभावित क्षेत्रमा आधुनिक कृषि तथा पशुपालनलाई बढी जोड दिनुको साथै विभिन्न जडिबुटीहरू अमला, चुत्रो, सुगन्धवाल, सजिवन, दालचिनी, राजवृक्ष, हर्रो, बर्रो, कुरिलो जस्ता विभिन्न अमूल्य जडीबुटीहरूको संभावना भएको हुँदा प्राकृतिक स्रोत र उपलब्ध कच्चा पदार्थको उपयोग गरी साना उद्योगमा लगानी गरी पर्यटकीय क्षेत्रलाई व्यवस्थित बनाई पर्यटक भित्राउन सकेको खण्डमा उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र मजबुद हुने सुनिश्चित देखिन्छ ।

४.१.१ स्थानीय करहरूको विवरण

घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण बमोजिम स्थानीय कर तथा गैरकरहरूका लागि सम्वन्धित विवरणहरू देहाय बमोजिमका तालिकाहरूमा उल्लेख गरिएको छ। घरधुरी वा परिवार संख्याका आधारमा हेर्दाकुल ३५,६४७मध्ये सम्पत्ति करदाताको रूपमा ३१,३३७ देखिन्छ । उक्त संख्या नीजि घरधुरीको संख्याका आधारमा यकिन गरिएको हो र बाँकी गुठी, सार्वजनिक ठाउँ/सुकुम्बासी जग्गामा रहेका छन् । तालिका ४३ बमोजिम १७,९९७ कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएका वा भोगचलन गर्ने परिवार संख्या रहेको छ । स्थानीय तथा प्रदेश तहका सरकारले कर संकलन र प्रयोजनका लागि मुख्य करदाताहरूको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छः

तालिका नं. ३६ : घोराही उप-महानगरपालिकाको आय व्यय विवरण

अनुसूचि - २.१

क्र. सं.	आय शीर्षक	२०७३/२०७४ को यथार्थ आय	२०७४/२०७५ को संसोधित आय	०७४/०७५ जेठ महिना सम्मको आय	आ.व. २०७५/७६ को अनुमानित
१	१- आन्तरिक स्रोत	४३६८४	१९०२७१	५५३५३.६	२१४८८६
२	१.१– स्थानीय कर	२१४७७	५४०६५।७	२१३८७।६	९४३२०
३	१.१.१– मालपोत तथा भूमि कर	६	१५	१.७	२०
४	१.१.२- घर जग्गा कर	१८०६	०	०	०

क्र. सं.	आय शीर्षक	२०७३/२०७४ को यथार्थ आय	२०७४/२०७५ को संसोधित आय	०७४/०७५ जेठ महिना सम्मको आय	आ.व. २०७५/७६ को अनुमानित
५	१.१३-बहाल कर	०	५०००	१७०३	३००००
६	१.१.४-बिटौरी कर	१८०६	०	२	१००
७	१.१.५-व्यावसाय कर	३७३६	९०००	४२८२	१५०००
८	१.१.६-सवारी कर	१५३	४००	९७३	४००
९	१.१.७- एकिकृत सम्पती कर	१३८१६	३८६७५.७	१४५४०.६	४००००
१०	१.१.८- मनोरञ्जन कर	४९	१२५	०	२००
११	१.१.९- बिज्ञापन कर	१०५	७००	७६१	१०००
१२	१.१.१० बाटो कर	०	०	०	१००
१३	१.१.११ सिमेन्ट निकासी कर	०	०	०	३०००
१४	१.१.१२ सिमेन्ट उत्पादन कर	०	०	०	२००
१५	१.१.१३ भ्यानियर उत्पादन तथा निकाशी कर	०	०	०	१०००
१६	१.१.१४-छाला हाड , सिङ, खुर प्वाँख संकलन तथा निकासी कर	०	०	०	५००
१७	१.१.१५-जडिबुटी तथा बन रोयल्टी	०	०	०	५००
१८	१.१.१६-मदिरा उत्पादन कर	०	०	०	१८००
१९	१.१.१७ कवाडि बस्तु संकलन र निकासी कर			०	५००
२०	१.१.१८ मालपोत असुली वडा नं. ५	०	१५०	०	
२१	१.२ सेवा शुल्क	२२२०७	२१०००	८१९६.७	२२२३५
२२	१.२.१-सवारी पार्किङ शुल्क	०	०	०	१००
२३	१.२.२-महशुल तथा सेवाशुल्क	२२२०७	११५२८.६	४२६०	१२०००
२४	१.२.३-पर्यटन सेवाशुल्क	०	०	०	५०
२५	१.२.४-सार्बजनिक सुबिधा उपयोग सेवा शुल्क	०	१००	४७.७	१००
२६	१.२.५-सार्बजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	०	०	०	१०
२७	१..२.६-अचल समपत्ती मुल्याङकन सेवा शुल्क	०	१८००	५८०	२०००
२८	१.२.७-स्थानीय विकासशुल्क	०	०	०	०
२९	१.२.८-अन्य सेवाशूल्क	०	७५००	३२६९	७५००
३०	१.२.९-जग्गा विकास कार्यक्रम शहरी	०	०	०	२००
३१	१.२.१०-जग्गा विकास कार्यक्रम ग्रामिण	०	०	०	२००
३२	१.२.११-शवदाह व्यबस्थापन शुल्क	०	७१.४	४०	७५
३३	१.३-दस्तुर	०	३६४९५.३	१३९३६.९	५१११६
३४	१.३.१ - दर्ता तथा नविकरण दस्तुर	०	०	१७	२००
३५	१.३.२नक्सा पास दस्तुर	०	२०६००	७८११	३५०००
३६	१.३.३- सिफरिस तथा बक्साउने दस्तुर	०	१५०००	५६२४	१५०००
३७	१.३.४- नाता प्रमाणित दस्तुर	०	६००	२९३	६००
३८	१.३.५ - अन्य दस्तुर	०	२९५	१९१	३००
३९	१.३.६ - मिलापत्र दस्तुर	०	०	०	२
४०	१.३.७ - फिरादपत्र दस्तुर	०	०.२	०.३	२
४१	१.३.८ - सम्हानामा दस्तुर	०	०.१	०.६	२
४२	१.३.९ - परिक्षा दस्तुर	०	०	०	१०
४३	१.४ विक्री	०	२५००	१७२६	३१००

क्र. सं.	आय शीर्षक	२०७३/२०७४ को यथार्थ आय	२०७४/२०७५ को संसोधित आय	०७४/०७५ जेठ महिना सम्मको आय	आ.व. २०७५/७६ को अनुमानित
४४	१.४.१- चालु सम्पत्ति विक्री	०	०	०	०
४५	१.४.२ - स्थायी सम्पत्ति विक्री	०	०	०	०
४६	१.४.३- बालुवा ,ढुङगा, गिट्टी,तथा छर्री	०	०	०	५००
४७	१.४.४- कोइला आन्तरिक बिक्री	०	०	०	१००
४८	१.४.३ - अन्य विक्री	०	२५००	१७२६	२५००
४९	१.५ स्रोत परिचालन	०	०	०	०
५०	१.५.१ - सार्वजानिक निजी साझेदारी	०	०	०	०
५१	१.५.२- अन्य स्रोत परिचालन	०	०	०	०
५२	१.६ सावा व्याज लाभास र वोनस	०	३५	१९	३५
५३	१.६.१- सावा फिर्ता	०	२०	०	२०
५४	१.६.२ - व्याज बाट आय	०	१५	०	१५
५५	१.६.३- लाभांश	०	०	१९	०
५६	१.७ अन्य आय	०	६४०५०	२४७०	४४०८०
५७	१.७.१- दण्ड जरिवाना	०	६५००	१४६६	६५००
५८	१.७.२- भाडा बाट आय	०	२५००	०	२५००
५९	१.७.३- धरौटी जफत	०	०	०	१०
६०	१.७.४- धरौटी फिर्ता	०	०	०	१०
६१	१.७.५- पेश्की फिर्ता	०	०	१००४	१०
६२	१.७.६- अन्य विविध आय	०	५०५०	०	५०५०
६३	१.७.७- मालपोत रजिष्ट्रेशन शुल्क	०	२००००	०	३००००
६४	१.७.८- संचित कोष	०	३००००	०	०
६५	१.८ विभिन्न वडाको आय १ देखि १२ सम्मको	०	१२१२५	७६१७.४	०

क्र.सं.	विवरण	ठेक्का नं.	न्युनतम अंक भ्याट बाहेक	अबधि
१	जटिबुटी, कवाडि, जीवजन्तु कर	०२/०७४/०७५	१५००००००.००	१ वर्ष
२	बिज्ञापन कर	०१/०७४/०७५	१०००००००.००	१ वर्ष
३	सवारी पार्किङ शुल्क	०३/०७४/०७५	१००००००.००	१ वर्ष
४	स्थानीय पूर्वाधार उपभोग शूल्क (सडक कर)			
४.१	घोराही धारपानी सडक	०४/०७४.०७५	१००००००.००	१ वर्ष
४.२	सर्रा सौडियार धर्ना सडक			
४.३	खैरा कोट्टे डाडा सडक			
४.४	नारायणपूर हापुरनारेबाङ सडक			
४.५	रझेना मसिना सडक			

स्रोत:घोराही नगरपालिकाको रावश्व शाखा, २०७५

घरधुरी बमोजिम उल्लेखित परिवार संख्याका आधारमा सवारी साधन(मोटरसाईकल/स्कुटर, कार/जीप/भ्यान, बस, ट्रक, टिपर र ट्याक्टर) रहेकोले न्यूनत्तम रूपमा सोही बमोजिम सवारी साधनको संख्या उल्लेख गरिएको छ। साथै नगरपालिका क्षेत्र भित्र ५,३८९ घर जग्गा बहाल कर (३,५०२ परिवार, १,७६७ व्यापारिक प्रयोजन र १२० भाडाको जग्गा समेत) उठ्न सक्ने संख्यामा घरधुरी तथा जग्गा रहेका छन्। प्रचलित कानून बमोजिम प्रदेशले लगाएको र उठाएको सवारी साधन करबाट चालिस प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था भए बमोजिम घोराही उप-महानगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रका सवारी साधन सम्बन्धी विवरण प्रदेशलाई उपलब्ध गराई सो बाट रकम प्राप्तीमा सहयोग पुग्ने उद्देश्य अनुरूप सवारी साधनको विवरण समेत राखिएको छ।

४.१.२ वडागत रूपमा करदाताहरूको विवरण

तालिका नं. ३७ : वडागत रूपमा करदाताहरूको विवरण

वडा नं	सम्पत्ति कर	व्यवसाय कर	घर जग्गा बहाल कर				सवारी साधन कर			
			परिवार	व्यवसायी*	भाडाको जग्गा	जम्मा	मोटर साइकल, स्कुटी	कार/जीप/भ्यान (निजी प्रयोगको लागि)	अन्य सवारी साधन (बस, ट्रक, टिपर, आदि)	ट्याक्टर
१	१,०७४	२६	२३	७		३०	४७	४	८	९
२	१,७३७	५	१८			१८	२००	२६	११	१४
३	१,७३६	६१	७७	३३	६	११६	१८६	२३	४१	१४
४	१,४७९	६०	५३	३७		९०	३२४	२१	२४	२१
५	१,५४३	४६	५	५		१०	७९	१३	१९	१०
६	१,१२७	९	१९			१९	२५०	१४	८	१४
७	१,५३२	३९	२४	१६	३	४३	१९४	९	५९	२२
८	१,५४५	५७	२८	३	१	३२	१७९	८	१२	१०
९	१,७३२	३३	३१	६		३७	१६३	१२	१०	२१
१०	१,६२२	२४७	१२६	१८९	१५	३३०	३१९	२५	१९	२५
११	१,७६९	१३	४५	३		४८	१२१	१५	९	२१
१२	२,०८०	११	४१	१		४२	२०३	९	२८	९
१३	१,६६१	३०	१९६	४	२	२०२	२२७	२१	३३	१०
१४	१,२१८	८०२	६२९	६२२	७६	१,३२७	५५६	५३	२३	२१
१५	२,७६५	१,०७७	१,५६७	७९९	८	२,३७४	१,३६६	१६८	११४	३७
१६	१,५७६	३६	६८	१६	४	८८	३३७	२७	२०	९
१७	२,३६३	४६	३२६	१४	५	३४५	६५१	३१	५७	२०
१८	१,९०७	१२	२०८	५		२१३	५३०	२३	१९	१४
१९	१,२७१	२६	१८	७		२५	२६	९	४	८
जम्मा	**३१,७३७**	**२,६३६**	**३,५०२**	**१,७६७**	**१२०**	**५,३८९**	**५,९५८**	**५११**	**५१८**	**३०९**

नोटः नीजि घरसंख्या मात्र

***उपमहानगर क्षेत्र भित्र रहेका कुल २,६३६ व्यापारिमध्ये १,७६७ व्यापारिहरू घर भाडामा लिई बसेको देखिन्छ।**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

नगरपालिका क्षेत्र भित्र नीजि, गुठी, सार्वजनिक वा सुकुम्बासी क्षेत्रमा बनेका घरको किसिमलाई हेर्दा कुल घरधुरी ३५,६४७ रहेका छन् । कुल घरधुरीमध्ये २९.२० प्रतिशत पक्की घर, १८.४० प्रतिशत अर्ध पक्की, ५०.०९ प्रतिशत कच्ची, २.२७ प्रतिशत झुप्रो/छाप्रो/टहरा किसिम र बाँकी अन्य नखुलेका घरका किसिम रहेका छन् । तल तालिकाहरूमा सम्पत्ति कर (एकीकृत सम्पत्ति कर र मालपोत) मूल्यांकनका लागि आवश्यक विवरणहरू जस्तैः घरको किसिम, घरको तला,घर बनेको साल (ह्रास कट्टीका लागि), घर रहेको सडक स्थान र जग्गाको विवरण उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.३८ : घरको किसिम बमोजिम घरको विवरण

वडा नं.	पक्की	अर्धपक्की	कच्ची	झुप्रो/छाप्रो/टहरा	अन्य	जम्मा
१	३२	२४०	७६१	६४		**१,०९७**
२	९१	१४५	१,५११	१७		**१,७६४**
३	३४६	३९८	९५८	१३०	१	**१,८३३**
४	२७३	२९३	९१९	६५		**१,५५०**
५	६३	२०३	१,१८६	१०८		**१,५६०**
६	१३१	६४६	३५८	१७		**१,१५२**
७	१८१	५२९	९३६	२३	३	**१,६७२**
८	१४४	५२८	९२३	३५		**१,६३०**
९	२२४	४१२	१,१३४	२०		**१,७९०**
१०	८५९	२७४	६१३	४		**१,७५०**
११	१८७	३८६	१,१९८	४३	१	**१,८१५**
१२	९२	२४१	१,७७४	४१		**२,१४८**
१३	६८१	३५१	८१७	३६	१	**१,८८६**
१४	१,३२४	१९७	३११	२१	५	**१,८५८**
१५	३,७५९	१३४	४४५	३		**४,३४१**
१६	३८१	६६६	५९६	९		**१,६५२**
१७	८८४	४००	१,३६३	७१		**२,७१८**
१८	७३१	४४७	८८३	७६	१	**२,१३८**
१९	२६	७०	१,१७०	२७		**१,२९३**
जम्मा	**१०,४०९**	**६,५६०**	**१७,८५६**	**८१०**	**१२**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**२९.२०**	**१८.४०**	**५०.०९**	**२.२७**	**०.०३**	**१००.००**

नोटः नीजि, गुठी, सार्वजनिक ठाउँ/सुकुम्बासीमा बसेका घरहरू सहित ।

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

तालिका नं. ३९ : घर तलाको आधारमा घर वा परिवारको विवरण

वडा नं.	एक तला	दुई तला	तिन तला	चार-पाँच तला	पाँच वा सो भन्दा बढी तला	अन्य	एक तला
१	६४६	४५०	१				**१,०९७**
२	७४८	१,०१३	३				**१,७६४**
३	९४८	८०८	७५	१	१		**१,८३३**
४	६११	९००	३८	१			**१,५५०**
५	७२८	८२५	७				**१,५६०**

वडा नं.	एक तला	दुई तला	तिन तला	चार-पाँच तला	पाँच वा सो भन्दा बढी तला	अन्य	एक तला
६	२०१	५४१	४०८	१	१		**१,१५२**
७	५१४	१,१५५	३				**१,६७२**
८	८२३	७९८	७	२			**१,६३०**
९	४०१	१,३८२	५		२		**१,७९०**
१०	७७८	९१६	५२	२	२		**१,७५०**
११	६५६	९५८	१९९	२			**१,८१५**
१२	४०५	५९५	१,१४७			१	**२,१४८**
१३	९२५	८०३	१५५	१	२		**१,८८६**
१४	५७६	१,०१०	२६१	८	३		**१,८५८**
१५	१,४२९	२,३०१	५७७	३२	२		**४,३४१**
१६	८१२	८२३	१२	४	१		**१,६५२**
१७	१,१३४	१,५४२	३९	३			**२,७१८**
१८	८१३	१,२२९	९३	३			**२,१३८**
१९	३९१	७९१	१११				**१,२९३**
जम्मा	**१३,५३९**	**१८,८४०**	**३,१९३**	**६०**	**१४**	**१**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**३७.९८**	**५२.८५**	**८.९६**	**०.१७**	**०.०४**	**०.००**	**१००.००**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

तालिका नं. ४० : घर बनेको अवधिको आधारमा विवरण

वडा नं.	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-२४ वर्ष	२५-४९ वर्ष	५०-७४ वर्ष	७५-९९ वर्ष	१०० वर्ष वा सो भन्दा माथि	था.न.	जम्मा
१	१८९	१९८	४३२	२२८	४९	१			**१,०९७**
२	३०७	४२५	८२३	२०४	५				**१,७६४**
३	४७०	५२५	७०२	१३३	३				**१,८३३**
४	३४८	३५२	६७१	१५६	२१	२			**१,५५०**
५	३०२	४०७	६८०	१५८	१२	१			**१,५६०**
६	२५१	२४४	४८४	१६३	१०				**१,१५२**
७	४१८	३७०	७१३	१६९	२				**१,६७२**
८	३०६	३४०	७८६	१८९	९				**१,६३०**
९	३३५	३५१	८९५	२०९					**१,७९०**
१०	५७३	४४६	६१०	११४	६	१			**१,७५०**
११	४६३	४११	८३६	९७	८				**१,८१५**
१२	३६८	४५२	९५७	३१९	४९		२	१	**२,१४८**
१३	६८२	५२८	५३१	१३७	८				**१,८८६**
१४	२४२	४६८	८७८	२६१	९				**१,८५८**
१५	१,१९४	१,२९९	१,५७३	२५९	१२	४			**४,३४१**
१६	४९७	३५८	५८८	१८७	१७	३	२		**१,६५२**
१७	६०७	६०६	१,१६२	३१४	२६	२	१		**२,७१८**
१८	४९२	४५५	७६९	३८२	३५	२	३		**२,१३८**
१९	१५९	२२५	४७०	३३०	९३	११	५		**१,२९३**
जम्मा	**८,२०३**	**८,४६०**	**१४,५६०**	**४,००९**	**३७४**	**२७**	**१३**	**१**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**२३.०१**	**२३.७३**	**४०.८४**	**११.२५**	**१.०५**	**०.०८**	**०.०४**	**०.००**	**१००.००**

था.न. = थाहा नभएको

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

तालिका नं. ४१ : सडक सञ्जाल छुने क्षेत्रको आधारमा वडागत घर वा परिवारको विवरण

वडा नं.	कालो पत्रे	ग्राभेल सडक	अस्थायी	गोरेटो	अन्य	उ.न.	जम्मा
१	१	१८०	४७८	४३८			**१,०९७**
२		१,३६०	३४१	५३	१०		**१,७६४**
३	१५८	१,२९५	१५०	२२९	१		**१,८३३**
४	१८३	७४८	४०५	२१३		१	**१,५५०**
५	४	१,०३४	२०७	३११	३	१	**१,५६०**
६	१११	६६८	२९५	६६	४	८	**१,१५२**
७	१	१,२१६	२८२	१६९	४		**१,६७२**
८	१	५९९	९९५	३१	२	२	**१,६३०**
९	६२	१,३८३	१६१	१४४	४०		**१,७९०**
१०	३६०	१,००६	२९६	८७	१		**१,७५०**
११	४७	१,१५९	४८५	१२२		२	**१,८१५**
१२	१६	१,२१६	३८२	४७६	५५	३	**२,१४८**
१३	१५२	१,१८६	४२०	१२८			**१,८८६**
१४	१,१६८	२३८	३२४	१२५		३	**१,८५८**
१५	२,७७३	६८८	७८७	८१	१०	२	**४,३४१**
१६	१३५	१,३१२	१५९	३२		१४	**१,६५२**
१७	८५१	६७१	८५८	३२१	१५	२	**२,७१८**
१८	३३१	६२४	८६१	३१७	४	१	**२,१३८**
१९	४	१६	५९९	६७४			**१,२९३**
जम्मा	**६,३५८**	**१६,५९९**	**८,४८५**	**४,०१७**	**१४९**	**३९**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**१७.८४**	**४६.५६**	**२३.८०**	**११.२७**	**०.४२**	**०.११**	**१००.००**

उ.न. = उल्लेख नभएको स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.१.३ कृषि प्रयोजनका लागि जग्गाको स्वामित्व तथा क्षेत्रफल बमोजिम परिवार विवरण

तालिका नं. ४२ : कृषि प्रयोजनका लागि जग्गाको स्वामित्व तथा क्षेत्रफल बमोजिम परिवार विवरण

वडा नं.	अरुको जग्गा	०.५ हे. भन्दा कम	०.५-१ हे.	१ हे.- ३ हे.	३ हे.- ५ हे.	५ हे.- १० हे.	१० हेक्टर भन्दा माथि	जम्मा
१	१७	६०१	१६५	३८	५	५	३	**८३४**
२	३८	८८५	२९४	१४५	१०	२१	७	**१,४००**
३	४०	१,११३	१८८	८४	१२	१४	१	**१,४५२**
४	६१	६७१	१७४	६७	९	१०		**९९२**
५	२४	९८१	२६२	१३०	७	६	३	**१,४१३**
६	४३	५७३	२५९	९२	२	४	१	**९७४**
७	३१	८६३	२९८	१३३	९	१७	२	**१,३५३**
८	८६	६३०	३३५	१८५	१४	१५	६	**१,२७१**
९	११६	८३५	३८९	१७६	४	१०	५	**१,५३५**
१०	६०	३५९	१२९	५२	८	३		**६११**
११	२९	८४२	१९७	७७	५	६	२	**१,१५८**
१२	९९	१,२७३	२८०	१२२	९	१७	५	**१,८०५**
१३	२२	२१२	३७	१४		१		**२८६**
१४	४६	७०	२६	२५	२	१	२	**१७२**
१५	१	५४	४१	५२	६	६	१	**१६१**
१६	१११	१३६	६७	३२	३	७	१०५	**४६१**

वडा नं.	अरुको जग्गा	०.५ हे. भन्दा कम	०.५ हे. देखि १ हे.	१ हे. देखि ३ हे.	३ हे. देखि ५ हे.	५ हे. देखि १० हे.	१० हेक्टर भन्दा माथि	जम्मा
१७	१५७	७५२	२१९	९८	६	१२	१	**१,२४५**
१८	६०	४०२	८६	३७	४	२	२	**५९३**
१९	१३	१०	१७८	७४	३	३		**२८१**
जम्मा	**१,०५४**	**११,२६२**	**३,६२४**	**१,६३३**	**११८**	**१६०**	**१४६**	**१७,९९७**
प्रतिशत	**५.८६**	**६२.५८**	**२०.१४**	**९.०७**	**०.६६**	**०.८९**	**०.८१**	**१००.००**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

४.१.४ व्यापार तथा व्यवसायसम्बन्धी विवरण (किराना, मासु, तरकारी, फलफुल आदि)

उप-महानगरपालिकामा रहेका व्यापार व्यवसायको विवरणलाई हेर्दा साना तथा मझौला खालका पसल तथा व्यवसायको वाहुल्यता रहेको पाइन्छ । स्थानीय अर्थतन्त्रलाई बलियो बनाउन उत्पादनमूलक उद्यम तथा व्यवसायलाई प्रमुख महत्व दिनुपर्ने देखिन्छ । उत्पादनमुखी व्यवसायको प्रोत्साहन र वृद्धि गर्न स्थानीय सरकारले कार्ययोजना निर्माण गर्नु जरुरी छ ।

तालिका नं. ४३ : व्यापार तथा व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या
१	किराना वा व्यापारिक वस्तु	३८३
२	मासु विक्री केन्द्र	२९
३	तरकारी तथा फलफूल	३४
४	दूध चिस्यान तथा विक्री केन्द्र	१४
५	औषधी पसल वा क्लिनिक	५८
६	कपडा, फेन्सी तथा टेलरिङ सेन्टर	२९८
७	होटेल तथा रेष्टुरेण्ट	१६५
८	मिल	२६
९	बुक्स एण्ड स्टेसनरी	३७
१०	कृषि उद्योग तथा एग्रोभेट	५२
११	इन्टरप्राइजेज एण्ड अटो सोरुम	५३
१२	उद्योग	९५
१३	भाडा पसल	४७
१४	निर्माण सामाग्री	३५४
१५	मर्मत सेवा केन्द्र	८५
१६	मोवाईल, कम्प्युटर तथा इलेक्ट्रोनिक्स पसल	१२८
१७	साईबर, कम्प्युटर ट्रेनिङ्ग सेन्टर	९
१८	कस्मेटिक एण्ड ब्युटि पार्लर	३७
१९	निर्माण सेवा सम्बन्धी	३३
२०	ढुवानी सेवा	२१
२१	प्रेस, अडियो, भिडियो तथा फोटा स्टुडियो	२४
२२	सुन चाँदि पसल	३४
२३	अन्य	८६
जम्मा		२१०२

स्रोत : उद्योग वाणिज्य संघको कार्यालय, घोराही २०७४

४.१.५ व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति

उप-महानगरपालिकामा संचालनमा रहेका व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीहरूमध्ये वस्तुको बिक्री गर्ने २,०३८ अर्थात् ७७.३१ प्रतिशत, सेवाको बिक्री गर्ने ४४६ अर्थात् १६.९२ प्रतिशत, वस्तुको उत्पादन गर्ने ८५ अर्थात् ३.२ प्रतिशत र अन्यमा ६२ अर्थात् २.३५ प्रतिशत रहेका छन् । तथ्याङ्कबाट के स्पष्ट हुन्छ भने व्यापारबाट मात्र आर्थिक सम्वृद्धि सम्भव हुँदैन किनकि व्यापारमा उप-महानगरपालिका भित्र वस्तुहरूको उत्पादन नहुँदा विदेशमा उत्पादित वा देशका अन्य भागमा उत्पादित वस्तुहरूको किनबेच मात्र हुन्छ। उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउन उप-महानगरपालिकाभित्र नै उत्पादन हुने खालका वस्तुहरूको उत्पादन तथा त्यस्ता वस्तुहरूको निर्यातलाई विशेष जोड दिनुपर्दछ । उप-महानगरपालिकाले बाहिर उत्पादन सामान किनेर बेच्दा व्यापारद्धारा वृद्धि हुँदै जान्छ । त्यस्ता वस्तुहरूको उत्पादन स्थानीयस्रोत र साधनमा आधारित हुनुपर्दछ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा यस प्रकारका वस्तु उत्पादन गर्ने उद्योगहरूको संख्या सबैभन्दा कम हुनुले उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र सबल हुने सम्भावना न्यून देखिएकोले यसतर्फ उप-महानगरपालिका र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूले ध्यान दिनु नितान्त जरुरी छ। विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ४४ : व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति

वडा नं.	वस्तुको बिक्री	सेवाको बिक्री	वस्तुको उत्पादन	अन्य*	उल्लेख नगरेको	जम्मा
१	१९	५	१	१		**२६**
२	२	१		२		**५**
३	४२	१२	३	३	१	**६१**
४	५२	८				**६०**
५	३८	५	२	१		**४६**
६	१	८				**९**
७	२७	१२				**३९**
८	५१	६				**५७**
९	२८	५				**३३**
१०	१९५	४०	१०	१	१	**२४७**
११	११			२		**१३**
१२	७	२	१	१		**११**
१३	२९		१			**३०**
१४	५१७	२०८	३९	३७	१	**८०२**
१५	९२९	१२२	१५	९	२	**१,०७७**
१६	३१	२	३			**३६**
१७	३५	८	१	२		**४६**
१८	८	१		३		**१२**
१९	१६	१	९			**२६**
जम्मा	**२,०३८**	**४४६**	**८५**	**६२**	**५**	**२,६३६**
प्रतिशत	**७७.३१**	**१६.९२**	**३.२२५**	**२.३५२**	**०.१९**	**१००**

***माथि उल्लेखित स्रोत बाहेक अन्य स्रोत जस्तै ओसार पसार, वस्तु साटा-साट आदि ।** स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

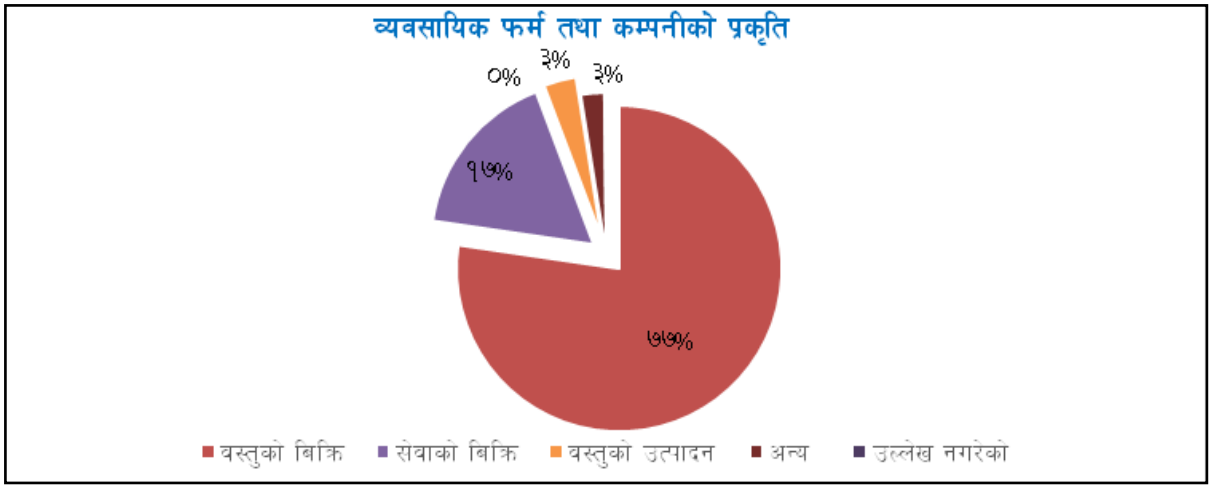

४.१.६ पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण

तालिका नं. ४५: पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण

वडा नं.	रु.५०००० भन्दा कम	रु. ५००००१ - रु.१०००००	रु. १००००१- रु.५०००००	रु. ५००००१ - रु.१००००००	रु. ५०००००० भन्दा धेरै	जम्मा	औषत लगानी रकम
१	१०	२	१४			२६	१७४,०३८
२	३		२			५	२२४,०००
३	१८	१३	३०			६१	३२९,५२५
४	११	१४	३५			६०	२५०,४१७
५	१८	१४	१४			४६	१६६,९३५
६	२	४	३			९	१२९,१११
७	१३	१०	१६			३९	२८४,७६९
८	२९	१५	१३			५७	१७१,०००
९	१७	१२	४			३३	१०४,५७६
१०	३७	२४	१८४	२		२४७	४७४,०९३
११	५	२	६			१३	३७५,३८५
१२	२	२	७			११	५८१,८१८
१३	१५	३	१२			३०	१७३,७६७
१४	१३४	८९	५१६	२३	४०	८०२	३,७८९,७२७
१५	१२६	१०९	८३०	७	५	१,०७७	६८२,९२८
१६	८	८	२०			३६	३००,३३३
१७	१०	१२	२४			४६	३६१,५२२
१८	३	१	८			१२	३२३,३३३
१९	१६	१०				२६	५१,९२३
जम्मा	**४७७**	**३४४**	**१,७३८**	**३२**	**४५**	**२,६३६**	**१,५२३,१६२**
प्रतिशत	**१८.१०**	**१३.०५**	**६५.९३**	**१.२१**	**१.७१**	**१००.००**	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

लगानीको आधारमा नगरपालिकामा रहेका व्यवसायिक फर्महरूको वर्गीकरण गर्दा रू. १००,००१ देखि पाँच लाखसम्म लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू सबैभन्दा बढी १,७३८ अर्थात् ६५.९३ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसपछि रू. ५०,००० भन्दा कम लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू ४७७ अर्थात् १८.१० प्रतिशत, रू. ५०,००१ देखि १,००,००० लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू ३४४ अर्थात् १३.०५ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसैगरी रु ५०,००,००० भन्दा बढी लगानीगरेका ४५ अर्थात् १.७१ प्रतिशत र रू.५००,००१ देखि १०,००,००० लगानी गरेका ३२ अर्थात् १.२१ प्रतिशत रहेका छन् । यसरी हेर्दा नगरपालिकामा साना खालका व्यवसायिक फर्महरूको बाहुल्यता रहेको देखिन्छ । साना व्यवसायीहरूलाई प्रोत्साहन गर्न ऋण सहुलियत, स्थानीय करहरूमा छुट तथा लगानी सुरक्षाका प्रभावकारी रणनीति अवलम्बन गर्न सके नगरपालिकाको आयस्थर वृद्धि गर्न सहयोग पुग्दछ । थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

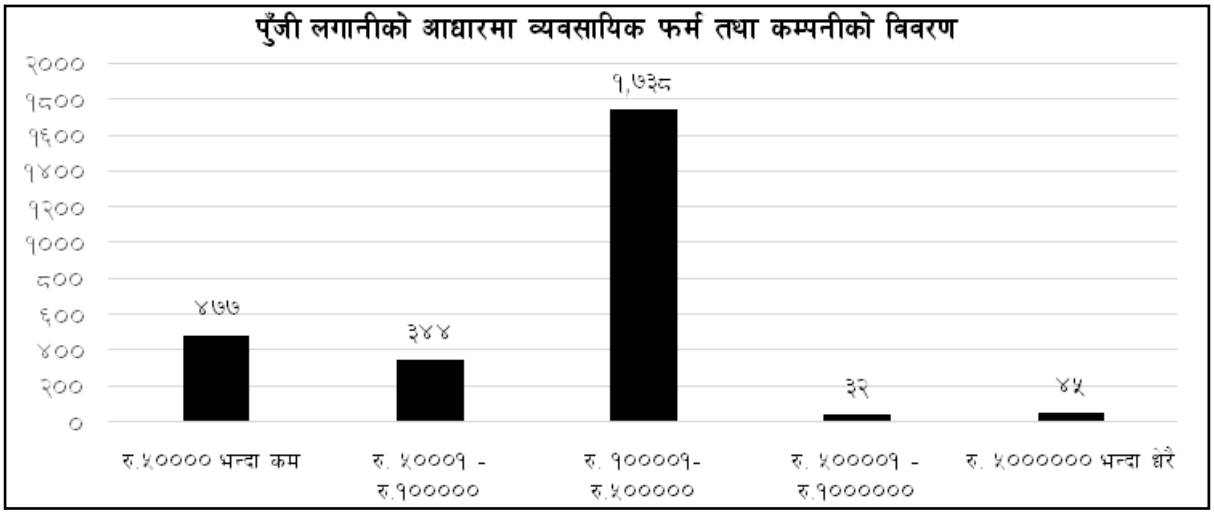

४.१.७ जडिबुटी कवाडी संकलन केन्द्र

तालिका नं. ४६ : जडिबुटी कवाडी संकलन केन्द्र

क्र.सं.	व्यापार तथा व्यवसाय सञ्चालक तथा कम्पनीको नाम	वडा नं.	स्थान	स्वामित्व	व्यापारको किसिम	उत्पादन (के.जी.)	जडिबुटी भए		वार्षिक कारोबार	वार्षिक राजश्व संकलन
							वनको नाम	वडा नं		
१	आरोग्य जडिबूटि संकलन तथा प्रशोधन उद्योग, घोराही १०									
२	राकेश जयसवाल	१५	क्याम्पस रोड	एकल	कवाडी	१.५			१० लाख	
३	यादो कवाड सप्लायर्स	१५	क्याम्पस रोड	एकल	कवाडी	२००			७ लाख	
४	रमजान धनिया	१५	कोठेकोहल रोड	एकल	कवाडी	१५०			१० लाख	

स्रोत : कवाडी व्यवसायि संघ तथा पुरानो नगर प्रोफाईल, २०७४

४.१.८ स्थानीय पूर्वाधार सेवाको विवरण

तालिका नं. ४७ : स्थानीय भौतिक पूर्वाधार विवरण

क्र.स.	आयोजनाको नाम	रकम	प्रगति
	आर्थिक बिकास		
१	कृषि	५०००००	४ गोटा
२	सहकारी	१०००००	१ गोटा
३	शिक्षा	१३८४७०००	५७ गोटा
४	स्वास्थ्य	१५२८००००	९ गोटा
५	खानेपानी तथा सरसफाइ	३८७९००००	९६ गोटा
६	सस्कृति प्रवर्द्धन	८२७५२००	५० गोटा
७	खेलकुद तथा मनोरञ्जन	४३७५०००	९ गोटा
८	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	३६५०००	२ गोटा
	स्थानीय सडक, पुल तथा झोलुङ्गे पुल		
९	स्तरोन्नति	६७४०००००	३३.५ कि.मि.
१०	ग्राभेल	४६२९६२००	९२.५९ कि.मि.
११	कल्भर्ट	१६८०००००	३८ गोटा
१२	सडक पिच	१२२२१७४१०	१६.३४ कि.मि
१३	सडक मर्मत	१६५७२८९१.५	११.८८ कि.मि
१४	नाला	५५२००००	१० कि.मि
१५	ह्युमपाइप	१३३५४६३८	७४३ गोटा
१६	ट्यांकी	२७६६००००	४८ कि.मि
१७	सिचाई	२३२७५०००	१०३.५ हेक्टर
१८	भवन	६३३८९६५७.३	६५ गोटा
१९	उर्जा	१८०५५०००	९९६ गोटा
२०	वन तथा बातावरण	१३८००००	६ गोटा
२१	जलाधार संरक्षण	१०१५००००	८ गोटा
२२	फोहर तथा ढल व्यबस्थापन	४६००००	५ गोटा
२३	बन तथा भू संरक्षण	८००००००	१५९६
२४	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण	१६५००००	१४० गोटा
२५	विपत व्यबस्थापन	२३९७६०००	१७ गोटा
२६	अन्य	९७५०००	५ गोटा
२७	अनुसन्धान तथा बिकास	१०००००००	९ गोटा
२८	फोहर व्यबस्थापन	८५५०००००	१८ गोटा
	जम्मा	**६४४१६३९९६.७८**	

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

४.१.९ सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन

यस उप-महानगरपालिकामा माछा पालनको लागि पोखरी निर्माण गर्ने परिपाटी रहेको छ। यस उप-महानगरपालिकामा आधुनिक तरिकाबाट पोखरी निर्माण गरि माछापालन व्यवसायको सुरुवात भएको पाइन्छ। यस्तै थप पोखरीहरूको निर्माण गरि उप-महानगरपालिकामा माछापालन व्यवसाय गर्न सकेमा उप-महानगरपालिकाको आर्थिक विकासमा थप सहज हुने देखिन्छ। यस सम्बन्धी थप विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ४८ : सार्वजनिक पोखरीसम्बन्धी विवरण

क्र.सं	पोखरी रहेको स्थान	वडा नं.
१	गोरक्ष माछा पालन	साविक घोराही ४
२	निमिषा एग्रो फार्म	साविक धर्ना १
३	गिरि फार्म	साविक सुनपुर ५
४	ममिता कृषि माछा फार्म	साविक सुनपुर ८
५	दिगो मत्स्यफार्म	साविक सुनपुर ५
६	जी.के मत्स्य तथा कृषिफार्म	साविक धर्ना ५
७	रविचन्द्र माछा फार्म	साविक धर्ना १
८	डी.एसमाछा फार्म	साविक धर्ना ३
९	मनकामनामाछा फार्म	साविक धर्ना ४
१०	सरस्वतीमाछा फार्म	साविक त्रिपुर न.पा.३
११	मोति चुमा मत्स्य फार्म	साविक रामपुर ४
१२	बबई मत्स्य पालन फार्म	साविक घोराही २
१३	सुन्दर टोल माछा कृषिफार्म	साविक सौडियार ४
१४	सदिक्षा मत्स्य फार्म	साविक धर्ना ५
१५	माछापुच्छे मत्स्य पालन फार्म	साविक धर्ना ५
१६	बबई कृषि फार्म	साविक धर्ना ५

स्रोत : जिल्ला कृषि कार्यालय, घोराही २०७४

तालिका नं. ४९ : उप-महानगरपालिकाको आयसम्बन्धी विवरण

ब.शि.नं	आय शीर्षक	गत वर्ष (रू. हजारमा)		चालु वर्ष (रू. हजारमा)
		अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
(क) सुरु मौज्दात				
	घरजग्गा कर		१६८१६	३८६७९
	मालपोत वा भूमिकर	१	०	
	हाटवजार पसल कर			
	सवारी साधन कर	२००	१५३	४००
	मनोरञ्जन कर	५०	४९	१२५
	वहाल ओटौरी	७००	१८०६	४६०५
	विज्ञापन कर	१५०	१०५	७००
	व्यवसाय कर	३४५०	३७३६	९०००
	व्यवसायिक भिडियो कर			
	प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर			
	सेवा शुल्क	६५००	८२२५	२१०००
	दस्तुर	११५००	१३९८२	३४४९५
	विक्री आय	८००		
	दण्ड जरिवाना	६००	५२७	६५००
	अन्य आय	२०००	५२१७	४९७५५

तालिका नं. ४९ : उप-महानगरपालिकाको आयसम्बन्धी विवरण

ब.शि.नं	आय शीर्षक	गत वर्ष (रू. हजारमा)		चालु वर्ष (रू. हजारमा)
		अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
(ख) कुल अनुदान				
(ग) ऋण रकम				
(घ) जनसहभागिता र उपभोक्ता समितिबाट प्राप्त आय		३८४११	५००००	
(ङ) अन्य बाह्य आय		१०४२८३	३०४२६३	
जम्मा आय				

स्रोत : राजश्व शाखा, घोराही, २०७५

४.१.१० उप-महानगरपालिकाको खर्च विवरण

उप-महानगरपालिकाको विगतको वित्तीय अवस्थालाई हेर्दा पुँजीगत खर्चमा क्रमश वृद्धि गरेको देखिन्छ । पुँजीगत लगानी वृद्धि हुँदा विकास निर्माणको गति बढ्ने र सेवा सुविधा तथा गुणस्तरीय जीवन निर्वाहका ढोकाहरू खुल्ने हुन्छ ।

तालिका नं. ५० : उप-महानगरपालिकाको खर्च विवरण

ब.शि.नं	खर्च शीर्षक	गत वर्ष (रु हजारमा)		चालु वर्ष (रु हजारमा)
		अनुमानित	वास्तविक	अनुमानित
	तलव	११०००	९१४०	६५७६४
	भत्ता	१५००	४०३	८५४६
(क) कुल चालु खर्च				
	सवारी साधन	०	०	२४०००
	भवन निर्माण तथा जग्गा खरिद			६५०००
	मेशीनरी तथा औजार		२५०	२०००
(ख) साधारण पुँजीगत खर्च				
	(क) सडक			९१०७६
	(ख) सिचाई			९२२५
	(ग) खानेपानी			१४२९०
(ग) कुल सार्वजनिक निर्माण तथा पुँजीगत खर्च				
	सावाँ भुक्तानी			
	ब्याज भुक्तानी			
(घ) कुल वित्तीय व्यवस्थापन खर्च				
(ङ) अन्तिम मौज्दात			८४२८१	
कुल खर्च			**६८८४६८**	

स्रोत : राजश्व शाखा, घोराही, २०७५

४.१.११ घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रशोधनसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ५१ : घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रसोधनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	उद्योगको नाम, ठेगाना	उद्योगीको नाम ठेगाना	वर्ग	उद्योगको उद्देश्य	पूजी लगानी			उत्पादन क्षेमता रू.	कामदार		उद्यमी		अ.शा.	कैफियत
					स्थिर	चालु	कुलपूजी		पु.	म.	पु.	म.		
१	मोगा राईस एण्ड आयल मिल घो.उम.न.पा ९(१३)	राम बहादुर चौधरी, ढिकपूर ९	३ च साना	कू.पि.पे.	२८३७५०	२१६२५०	५०००००	५२१९२००	४		१		३१	
२	लक्ष्मी राईस मिल घो.उम.न.पा १४ (१७)	शरद बूढाथोकी, घोराही १०	३ च साना	,,	१२१७०००	१२७०८००	२४८७८००	१७७६००००	२		१		३५	
३	कुवर रा.एण्ड आ.मिल घो.उम.न.पा १८ (३०)	विल वहादूर कूवर घोराहीनगर ६	३ च साना	कू.पि.पे.	११०६९५	३८५९४०	४९६६३५	१९२६०००	२		१		१९	
४	दिपक रा. एण्ड आ. मिल घो.उम.न.पा. १४ (३२)	तारामती देबी गुप्ता घो.न.न.पा.१०	३ च साना	कू.पि.पे.	६०१५००	३९००००	९९१५००	१६०००००	४		१		२८	
५	जय दूर्गा खाद्य उद्योग घो.उम.न.पा.१५ (३७)	इनद्रमणि पन्त घो.न.न.पा.११	३ च साना	कू.पे.	७२२७६५	१०६२५००	१७८५२६५	५४४२५००	४		१		३५	
६	प्रेम चामल उद्योग घो.उम.न.पा १५ (५३)	सोमनमा न्यौपाने घो.न.न.पा.१०	३ च साना	कू.	२५८०००	३०००००	५५८०००	१५६००००	३		१		५०	
७	लियाकत अलि रा.आ. मिल घो.उम.न.पा १४ (६३)	लियाकत अलि घो.न.न.पा.११	३ च साना	कू.पि.पे.	५००००	२६६००	७६६००	१४३७००	२		१		१०	
८	एम.एण्ड हिम खाद्य उद्योग नारायणपुर ९ (९०)	मान बहादुर वली, त्रिपूर ५, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे.	२७८०००	७४६२५०	१०२४२५०	१९०२०००	५		१		२०	
९	विशाल रा.आ. मिल नारायणपुर ९ (९५)	चन्द्र वहादूर चौधरी नारायणपुर ६	३ च साना	कू.पि.पे.	६१५०००	१५०००००	२११५०००	१९४४०००	३		१		३५	
१०	जय संतोषी राईस आयल मिल नारायणपुर ६ (९७)	यम वहादूर वली नारायनपूर ६	३ च साना	कू.पे.	२५०८६५	६६६४१५	९१७२८०	८५८००००	४		१		१५	
११	भिम एण्ड विर्मा मिल्स ईनष्ट्रिज घो.उम.न.पा १६ (१०२)	हरीमाया खत्री घो.ा.न.पा.९	३ च साना	कू.पि.पे.	१७५०००	८२५०००	१००००००	३३०००००	३			१	२०	
१२	विष्णू रा.आ. मिल घो.उम.न.पा ९ (१२७)	कन्टी थारु ढिकपूर ९	३ च साना	तेल उत्पादन	२५३५००	२४५०००	४९८५००	२४००००	२		१		२२	
१३	लिलावति राईस मिल हापुर४ (१२८)	तेजमणि दाहाल हापुर४	३ च साना	कू.पि.	२१९०००	८००००	२९९०००	४३६५००	२		१		२५	
१४	पुर्ण तिल्सरा रा.आ. मिल नारायणपुर ३ (१४१)	याम वहादूर के.सी. नारायण ४	३ च साना	कू.पि.पे.	३५२४८०	६४०६००	९९३०८०	७०९२४०	५		१		२५	
१५	अर्याल राई मिल घो.उम.न.पा १८ (१४६)	मोहनलाल अर्ज्येल घो.न.न.पा. ६	३ च साना	कू.पी्	७४०००	२५०००	९९०००	६००००	२		१		२०	
१६	तारा राईस मिलघो.उम.न.पा ६ (१५२)	तारा कूमारी वि.सी. सौडियार ४	३ च साना	कू.पि.पे.	२२५०००	२७५०००	५०००००	३८४१०००	५		१		२५	
१७	ज्योती तेल उद्योग घो.उम.न.पा.१६ (१५३)	सूकदेव राज शर्मा रिजाल घो.न.न.पा. १	३ च साना	तेल उत्पादन	२६१२५०	१५००००	४११२५०	२१६००००	२		१		१०	
१८	प्रतिक्षा राईस मिल घो.उम.न.पा. १६ (१५४)	दिनेश कुमारडि.सी.घो.न.न.पा.१	३ च साना	चामल उत्पादन	५०००००	२००००००	२५०००००	८८४०००००	३		१		३५	
१९	मिना राईस मिल घो.उम.न.पा ३ (१५७)	भोला सिंह घर्ति मगर, लक्षमीपूर ३	३ च साना	कू.पि.मात्र	५९०००	४००००	९९०००	५२५००	२		१		१५	
२०	कृष्ण खाद्य उद्योगघो.उम.न.पा १४ (१६०)	रामप्रसाद रेग्मी घो.न.न.पा.११	३ च साना	चामल र तेल उत्पादन	६५००००	१२६५०००	१९१५०००	१०८६७५००	३			१	२४	
२१	अतवारी राइस मिल,घो.उम.न.पा ३ (१७०)	अतवारी चौधरी, लक्ष्मीपूर २	३ च साना	कू.पि.	२१००००	९००००	३०००००	१५००००	३		१		२०	

क्र.सं	उद्योगको नाम, ठेगाना	उद्योगीको नाम ठेगाना	वर्ग	उद्योगको उद्देश्य	पूजी लगानी			उत्पादन क्षेमता रू.	कामदार		उद्यमी		अ.श.	कैफियत
					स्थिर	चालु	कुलपूजी		पु.	म.	पु.	म.		
२२	हिमाली चौरी मिल, घो.उम.न.पा १८ (१७१)	धर्म बहादुर पूनमगर, घोराही ६	३ च साना	कू.पि.पे.	२५४०००	३००००००	३२५४०००	१५०२५००	३		१		२०	
२३	जय कालिका राइस मिल, घो.उम.न.पा १५ (१८०)	जिवराज पंत, रामपूर ७	३ च साना	कूटानी	५५००००	५९४५००	११४४५००	५४६००००	४		१		३५	
२४	आर्चाय राइस एण्ड आयल मिल, नारायणपुर १ (१८१)	सेवकराज आचार्य, नारायणपुर २	३ च साना	,,	१७१०००	५००००	२२१०००	८१०००	२		१		२०	
२५	गणेश राइस मिल, घो.उम.न.पा १५ (१८३)	गोपाल प्रसाद खनाल, सौडियार २	३ च साना	चामल उत्पादन	४७६०००	५०००००	९७६०००	३७८००००	२		१		२५	
२६	अर्जून सेलर मिल, घो.उम.न.पा ७ (१९८)	अम्मरराज के.सी., सौडियार ३	३ च साना	,,	३१३०००	१८५०००	४९८०००	२५२६०००	४		१		२५	
२७	सदिच्छा तेल मिल, घो.उम.न.पा १५ (२५३)	बसन्त कुमाररेग्मी, घोराही ११	३ च साना	तेल उत्पादन	१०५०००	५००००	१५५०००	१४००००	२		१		१५	
२८	श्री निमा आयल मिल, घो.उम.न.पा १४ (२६६)	चन्द्र बहादुर सेडाई, घोराही १०	३ च साना	पेलानी	७९०००	९१२५०	१७०२५०	१०९५०००	३		१		१०	
२९	के.सी. रा.आ. मिल,घो.उम.न.पा ६ (२८५)	राम वहादूर अधिकारी सौडियार १	३ च साना	कू.पि.पे.	३६५०००	१३००००	४९५०००	५४९५००	४		१		२०	
३०	गन राइस मिल घो.उम.न.पा १६	गन वहादूर चौधरी घो.न.न.पा.९	३ च साना	कू.पि.	३०००००	६६५०००	९६५०००	१३३५०००	२		१		२५	
३१	उषा राइस मिल, घो.उम.न.पा १६ (३२३)	लक्ष्मण बूढा, घोराही १	३ च साना	कू.पि.पे.	२५३०००	२४५०००	४९८०००	१२२१२५०	३		१		२५	
३२	गौरी तेल मिल घो.उम.न.पा १४ २९६)	कुलराज पाण्डे घो.न.न.पा.१०	३ च साना	तेल उत्पादन	५०००००	४६२०००	९६२०००	७८५०००	२		१		१५	
३३	न्यु स्वर्गद्वारी खाद्य उद्योग घो.उम.न.पा १५ (३१४)	किशोर कुमारन्यौपाने घो.न.न.पा.११	३ च साना	कू.पि.पे.	४६००००	१५३५०००	१९९५०००	२८१५०००	४		१		३५	
३४	किसान आयल एण्ड ल्फोर मिल घो.उम.न.पा १५ (३१७)	वावूराम रेग्मी घो.न.न.पा.११	३ च साना	पि.पे.	१७१०००	१२७०००	२९८०००	४०००००	२		१		१५	
३५	पार्वता रा.आ. मिल घो.उम.न.पा ५ (३४४)	वामदेव पौडेल धर्ना ३	३ च साना	कू.पि..पे.	२२००००	२७५०००	४९५०००	७४७५००	२		१		२०	
३६	न्यु स्वर्गद्वारी खाद्य उद्योग घो.उम.न.पा १५ (३१४)	किशोर कुमारन्यौपाने घो.न.न.पा.११	३ च साना	कू.पि.पे.	४६००००	१५३५०००	१९९५०००	२८१५०००	४		१		३५	
३७	किसान आयल एण्ड ल्फोर मिल घो.उम.न.पा १५ (३१७)	वावूराम रेग्मी घो.न.न.पा.११	३ च साना	पि.पे.	१७१०००	१२७०००	२९८०००	४०००००	२		१		१५	
३८	पार्वता रा.आ. मिल घो.उम.न.पा ५ (३४४)	वामदेव पौडेल धर्ना ३	३ च साना	कू.पि..पे.	२२००००	२७५०००	४९५०००	७४७५००	२		१		२०	
३९	न्यु स्वर्गद्वारी खाद्य उद्योग घो.उम.न.पा १५ (३१४)	किशोर कुमारन्यौपाने घो.न.न.पा.११	३ च साना	कू.पि.पे.	४६००००	१५३५०००	१९९५०००	२८१५०००	४		१		३५	
४०	किसान आयल एण्ड ल्फोर मिल घो.उम.न.पा १५ (३१७)	वावूराम रेग्मी घो.न.न.पा.११	३ च साना	पि.पे.	१७१०००	१२७०००	२९८०००	४०००००	२		१		१५	
४१	पार्वता रा.आ. मिल घो.उम.न.पा ५ (३४४)	वामदेव पौडेल धर्ना ३	३ च साना	कू.पि..पे.	२२००००	२७५०००	४९५०००	७४७५००	२		१		२०	
४२	थापा राइस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा १ (३५०)	छबिलाल थापा, हांसीपूर ४, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे	२१०५००	२१५०००	४२५५००	११५०००००	२		१		२०	
४३	हेमकर्ण रा.आ. मिल घो.उम.न.पा २ (३५२)	हिमलाल पौडेल रामपूर ४	३ च साना	कू.पि.पे.	२०४०००	२९६०००	५०००००	६३०५००	२		१		१५	
४४	सिला आयल मिल घो.उम.न.पा १४ (३६३)	गिरीराज दाहार घो.न.न.पा.१०	३ च साना	कू.पि.पे.	२३७०००	२१३०००	४५००००	१११५०००	२		१		२०	
४५	शूभ राइस मिल, हापुर२, दाङ (३७८)	शोभाराम गिरी घो.न.न.पा. ८	३ च साना	कू.पि.पे.	६२५०००	३७५०००	१००००००	३५००००	२		१		३५	
४६	राना राइस मिल घो.उम.न.पा १६ (४०२)	तूलसीराम राणा घो.न.न.पा.९	३ च साना	कूपि.पे.	३२८०००	१४६७००	४७४७००	११९०००	३		१		२५	

क्र.सं.	उद्योगको नाम, ठेगाना	उद्योगीको नाम ठेगाना	वर्ग	उद्योगको उद्देश्य	पूजी लगानी			उत्पादन क्षेमता रू.	कामदार		उद्यमी		अ.श्र.	कैफियत
					स्थिर	चालु	कुलपूजी		पु.	म.	पु.	म.		
४७	स्वर्गद्वारी तेल मिल घो.उम.न.पा १५ (४०७)	किशोर कुमारन्यौपाने गाढवा ७	३ च साना	तेल पेलानी	२५००००	२५००००	५०००००	९६८४००	२		१		१०	
४८	प्रतिभा आयल मिल, घो.उम.न.पा १७ (४०९)	विमला घर्ती घो.न.न.पा.३	३ च साना	तेल पेलानी	३०००००	२०००००	५०००००	९६८४००	२			१	१०	
४९	एन.पि.एस. आयल मिल, घो.उम.न.पा १७ (४१५)	बोधीलाल पाण्डे, रामपूर ७, बूका	३ च साना	पेलानी	१७३०००	१२५०००	२९८०००	५४००००	२		१		१५	
५०	पार्वती राईस एण्ड आयल मिल घो.उम.न.पा ३, दाङ	पार्वती रोका लक्ष्मीपूर २	३ च साना	,,	२४५०००	५०००००	७४५०००	११८१०००	२			१	२०	
५१	श्री शरद राइस एण्ड आयल मिल नारायणपुर १(४६३)	मान वहादूर वली नारायणपुर १	३ च साना	कू.पि.पे.	१२४०००	१७५०००	२९९०००	३२५०००	३		१		२०	
५२	पार्वती रा.आ. मिल घो.उम.न.पा ३ (४७३)	श्री पार्वती रोका लक्ष्मीपूर २	३ च साना	,,	२५५०००	२४५०००	५०००००	११८१०००	२			१	२०	
५३	श्री गौरी पिसानी उद्योग, घो.उम.न.पा १७ (४९३)	श्री कुलराज पाण्डे, घोराही २	३ च साना	पिसानी	४००००	३००००	७००००	२००००	२		१		१०	
५४	श्री जयकालिका तेल मिल, घो.उम.न.पा १५ (४९३ क)	श्री बुद्धिमणि पन्त, रामपूर ७	३ च साना	पेलानी	८५००००	१५०००००	२३५००००	५०००००	२		१		१५	
५५	श्री जि.जि.रा.आ. मिल घो.उम.न.पा २ (४९६)	श्री गिर बहादुर के.सी., रामपूर १	३ च साना	कू.पि.पे.	२१५०००	८४०००	२९९०००	१११०००	३		१		१५	
५६	श्री चौधरी राइस मिल घो.उम.न.पा १७ (४९८)	श्री जगत राम चौधरी घो.न.न.पा.३	३ च साना	,,	२४७०००	२५३०००	५०००००	४००००	२		१		१५	
५७	श्री तारा आयल मिल घो.उम.न.पा १७ दाङ (५०३)	श्री तारा गिरी, घोराही ६	३ च साना	तेल उत्पादन	६७५००	४३२५००	५०००००	१०००००	४			१	१०	
५८	श्री के.एल.एस. रा.एण्ड आ. मिल, ढिकपूर ५ (४३८)	कुल बहादुर बस्नेत, ढिकपूर ५	३ च साना	,,	४४००००	३६६६००	८०६६००	२६८०००	३		१		२५	
५९	श्री कालिका राइस मिल, हापुर९ (४४०)	श्री प्रकाश दहाल, हापुर९	३ च साना	कूटानी	२६१५००	१०००००	३६१५००	१४००००	३		१		२५	
६०	जय दूर्गे तेल मिल, घो.उम.न.पा १५ (५१५)	मधूसूधन पौडेल, लक्ष्मीपूर ७	३ च साना	,,	३७३०००	१४००००	५१३०००	३०००००	२		१		२०	
६१	स्वर्गद्वारी राइस मिल, घो.उम.न.पा १६ (५२०)	केशवराज गिरी, धर्ना ८	३ च साना	,,	३०७०००	६०००००	९०७०००	२०८००००	२		१		३०	
६२	त्रिमुर्ति तेल मिल, नारायणपुर १ (५२१)	महेश लम्साल नारायणपुर १	३ च साना	पेलानी	२०००००	९५०००	२९५०००	७२०००	२		१		१५	
६३	भट्टराई राइस मिल, घो.उम.न.पा १८ (५२३)	लिलाधर भट्टराई, घोराही ५	३ च साना	,,	२४००००	२०००००	४४००००	१५००००	१		१		२०	
६४	न्यु सरस्वती मिल, घो.उम.न.पा ५(५३५)	राम वहादूर भण्डारी धर्ना ७	३ च साना	,,	५००००	५००००	१०००००	५००००	२		१		२०	
६५	जयन्ती सेलर रा.आ.मिल प्रा.लि., घो.उम.न.पा १५	ढून्डीराज वूढाथोकी, घौराही ११	३ च साना	,,	१०५०००	१०५०००	२१००००	१३९६०००	४		१		१५	
६६	अम्वीकेश्वरी फ्लोरमिल प्रा.ली., घो.उम.न.पा १५	दिपक वहादूर शाह समेत, घोराही घोराही १	३ च साना	सूजी मैदा उत्पादन	२०००००	२०००००	४०००००	१३५६०००	७		१		१४	
६७	योगेश्वर रा. एण्ड आ. मिल घो.उम.न.पा १७	प्रकाश वूढाथोकी समेत,घोराही १	३ च साना	चा.ते.पि.उत्पादन	५२७०००	५२७०००	१०५४०००	७२६६०००	५		१		२२	
६८	शान्ति फूड प्रोडक्सन प्रा.ली घो.उम.न.पा १५	शान्ती चौधरी, घोराही ११	३ च साना	चामल उत्पादन	३१००००	६०००००	९१००००	१९६९५०००				१		
६९	शोभा सेलर राइस मिल घो.उम.न.पा ३ दाङ	लिलोराज गिरी लक्ष्मीपूर ६	३ च साना	,,	१४००००	१५००००	२९००००	१०८०००			१			
७०	जानकी राइस मिल नारायणपुर १, (५४२)	लालमणि खनाल, नारायणपुर १	३ च साना	कू.पि.	१८३०००	११००००	२९३०००	३००००	२		१		२०	

क्र.सं.	उद्योगको नाम, ठेगाना	उद्योगीको नाम ठेगाना	वर्ग	उद्योगको उद्देश्य	पूजी लगानी			उत्पादन क्षेमता रू.	कामदार		उद्यमी		अ.शा.	कैफियत
					स्थिर	चालु	कुलपूजी		पु.	म.	पु.	म.		
७१	स्वर्गद्वारी रा. एण्ड आ. मिल, घो.उम.न.पा ७, (५६०)	भरत कुमारपोखेल, रामपूर ६	३ च साना	„	२४५०००	५००००	२९५०००	६००००	२		१		२५	
७२	ॐ आयल मिल, घो.उम.न.पा ९,(५६३)	कृष्ण बहादुर बूढाथोकी, घोराही १०	३ च साना	„	२०८०००	९२०००	३०००००	१०००००	२		१		२५	
७३	शोभा राइस एण्ड आयल मिल,घो.उम.न.पा, १४ दाङ, (५६७)	घनश्याम भण्डारी, घोराही १०	३ च साना	„	२०८०००	९२०००	३०००००	१५००००	३		१		२५	
७४	दूर्गा राइस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा ३, (५७७)	दूर्गा खत्री, लक्ष्मीपूर २	३ च साना	कू.पि.पे.	१५५०००	३०००००	४५५०००	१५००००	३		१		२५	
७५	लक्ष्मी आयल मिल,घो.उम.न.पा १४, (५८५)	खूमानन्द खनाल, घोराही १०	३ च साना	पिसानी, पेलानी	१०००००	१०००००	२०००००	५००००	३		१		१५	
७६	मनकामना राइस एण्ड आयल मिल, नारायनपूर. १, (६०१)	यम बहादुर डांगी, नारायणपुर १	३ च साना	„	१९१०००	२५००००	४४१०००	१०००००	२		१		२०	
७७	के. कम नेपाल फूड प्रोडक्सन, घो.उम.न.पा १५ (६०८)	देब प्रसाद पोखेल, खलंगा २, प्यूठान	३ क साना	आटा उत्पादन	६३०००	३००००	९३०००	४००००	२		१		१५	
७८	सत्यसाई फूड इन्डस्ट्रीज घो.उम.न.पा १५ (६१३)	राजू खनाल,घोराही ११	„	„	९९९१६०	३००००००	३९९९१६०	४४००००००	९		९		५६	
७९	प्रकृति तेल मिल, नारायणपुर १ (६१७)	तिलक बहादुर बस्नेत, नारायणपुर १	३ च साना	„	१४८०००	१५००००	२९८०००	६००००	१		१		१०	
८०	उमा राइस एण्ड आयल मिल घो.उम.न.पा १७ (६२६)	वालिका आचार्य हलवार २	३ च साना	„	४९८०००	५०००००	९९८०००	४००००	२		१		२५	
८१	वेलवासे राइस एण्ड आयल मिल घो.उम.न.पा १८ (६२८)	ऋषी राम वेलवासे घोराही ५	३ च साना	„	२५५०००	२०००००	४५५०००	८००००	२		१		२५	
८२	घर्ती राइस मिल घो.उम.न.पा १७ (६३३)	रोमीदेवी घर्ती घोराही ४	३ च साना	„	१३७०००	२६३०००	४०००००	५००००	२		१		१५	
८३	न्यु सरस्वती राइस मिल घो.उम.न.पा ७ (६४१)	गोविन्दवहादूर शाह सौडियार ६	३ च साना	„	३०५०००	१५००००	४५५०००	१५००००	४		१		३०	
८४	शूभाष राइस मिल, हापुर७, दाङ (६७८)	कालूदेबी वस्नेत, हापुर ६, दाङ	३ च साान	कूटानी	२२७०००	२०००००	४२७०००	१५००००	२		१		२५	
८५	तिला राइस एण्ड आयल मिल, हापुर४ (७०६)	बसन्त कुमारडि.सी., हापुर४	३ च साान	कू.पि.पे.	३८६०००	११४०००	५०००००	३०००००	३		१		२५	
८६	लम्साल तेल मिल, घो.उम.न.पा १५ (७०७)	देवका लम्साल, हापुर८	३ च साान	पे.	१९५०००	३०५०००	५०००००	२६००००	३			१	२०	
८७	मनकामना राइस मिल, घो.उम.न.पा ९ (७०९)	मन बहादुर चौधरी, ढिकपूर ५	३ च साान	कू.	२०००००	३०००००	५०००००	२५००००	३		१		२५	
८८	मणिष तेल एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा १३ (७१८)	गोमा भुसाल, घोराही ११	३ च साान	पे.	२०००००	१०००००	३०००००	६००००	३			१	२०	
८९	बूद्धि राइस एण्ड आयल मिल नारायणपुर ६, दाङ (७३७)	बूद्धिराम चौधरी, नारायणपुर ६	३ च साान	कू.पि.पे.	३९००००	११०००००	५०००००	५००००	२		१		२५	
९०	सिर्जना राइस एण्ड आयल मिल, नारायणपुर ३, दाङ (७५१)	सरला वली, नारायणपुर, दाङ	प्रा.फ.	„	२१७०००	८३०००	३०००००	७५०००	२			१	२०	
९१	सरस्वती राइस मिल, हापूरट, दाङ (७६०)	गोविन्द गौतम, हापुर६	३ च साना		१९७०००	३०३०००	५०००००	१५००००	३		१		२५	
९२	पुर्णलक्ष्मी आयल मिल, घो.उम.न.पा १७, दाङ (७७२)	खिमबहादुर जि.सी., घोराही ४	३ च साना	तेल उत्पादन	२९७०००	५०००००	७९७०००	२०००००	२		१		१०	
९३	एच.एस. राइस मिल, घो.उम.न.पा १४, दाङ (७७४)	लिल बहादुर घर्ति, घोराही ११	३ च साना	कू.पि.	१६५०००	१३५०००	३०००००	१५००००	२		१		२०	
९४	पुर्ण राइस मिल, हापुरट, दाङ (७७७)	जगतबहादुर वस्नेत, हापुर६	३ च साना	„	२४५०००	२५५०००	५०००००	२५००००	३		१		२५	

क्र.सं.	उद्योगको नाम, ठेगाना	उद्योगीको नाम ठेगाना	वर्ग	उद्योगको उद्देश्य	पूजी लगानी			उत्पादन क्षेमता रू.	कामदार		उद्यमी		अ.शु.	कैफियत
					स्थिर	चालु	कुलपूजी		पु.	म.	पु.	म.		
९५	कोर्वाङ चलाउने मिल उद्योग, घो.उम.न.पा १५ दाङ (८००)	खड्कसिंह चलाउने, घोराही ११, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे.	१३४०००	११६०००	२५००००	३०००००	२		१		२०	
९६	भुसाल आयल मिल, घो.उम.न.पा १७, दाङ (८०१)	गोकर्णप्रसाद भुसाल, घोराही २	३ च साना	कू.पि.पे.	१६००००	९००००	२५००००	१२५०००	३		१		१५	
९७	शिला राइस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा १५, दाङ (८०२)	भरतमणि भुसाल, रामपूर ६	३ च साना	कू.पि.पे.	२१००००	९००००	३०००००	९००००	३		१		१५	
९८	नारायणी राइस मिल, घो.उम.न.पा ७ दाङ (८०४)	गूरीलाल चौधरी, सौंडियार ९	३ च साना	कू.पि.पे.	१९००००	११००००	३०००००	३०००००	३		१		२०	
९९	चौधरी राइस मिल, घो.उम.न.पा ७, दाङ (८०८)	च्यान्टू चौधरी, सौंडियार ५, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे.	२०००००	१०००००	३०००००	३०००००	३		१		२०	
१००	जय मां कालिका तेल मिल, घो.उम.न.पा १५ दाङ (८११)	कमलराज पाण्डेय, घोराही ११	३ च साना	कू.पि.पे.	२०५०००	९५०००	३०००००	१५००००	१		१		१५	
१०१	डोल राइस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा १७ , दाङ (८१४)	बासुदेव पन्त, घोराही २	३ च साना	कू.पि.पे.	१६५०००	१३५०००	३०००००	५०००००	३		१		२५	
१०२	स्पर्स आयल मिल उद्योग, नारायणपुर ३, दाङ (८१९)	इन्द्रा के.सी., ढिकपुर ७, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे.	१४५०००	५००००	१९५०००	१०००००	२			१	१०	
१०३	न्यू दूर्गा आयल मिल, नारायणपुर ३, दाङ (८२०)	दूर्गा कूमारी के.सी., नारायणपुर ३, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे.	१६००००	६५०००	२२५०००	७५०००	२			१	१०	
१०४	बगेश्वरी आयल मिल, नारायणपुर १, दाङ (८२४)	जीवनकुमार डांगी, नारायणपुर १, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे.	१७५०००	१०००००	२७५०००	७५०००	२		१		२०	
१०५	गंगा राइस एण्ड आयल मिल, नारायणपुर ४, दाङ(८२६)	दिल्लीबहादुर चौधरी, सौडियार ५, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे.	४१६०००	८४०००	५०००००	३१००००	३		१		२५	
१०६	गौतम आयल मिल, नारायणपुर १, दाङ ८३३)	बासुदेव गौतम, नारायणपुर १	३ च साना	कू.पि.पे.	१४४५००	१५५५००	३०००००	१५००००	२		१		२०	
१०७	सरस्वती तेल तथा आयल मिल, घो.उम.न.पा १३, दाङ ८३४)	तेजे सुनारा, तोरावाङ २	३ च साना	कू.पि.पे.	१७००००	१३००००	३०००००	३०००००	३		१		१५	
१०८	स्वर्गद्वारी राइस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा १९, दाङ (८३६)	लोकेन्द्रबहादुर पून मगर घोराही ५, दाङ	३ च साना	कू.पि.पे.	१९९२००	१००८००	३०००००	८००००	३		१		२०	
१०९	शाह पिसानी, पेलानी मिल, घो.उम.न.पा १५ दाङ (८४५)	विन्दू कूमारी शाह, घोराही ११	३ च साना	कू.पि.पे.	१५९०००	१४१०००	३०००००	२५००००	२			१	१०	
११०	प्रकृति तेल मिल, नारायणपुर ४ (८९७)	राम कूमारी चौधरी, नारायणपुर ४	३ च साान	पेलानी गर्ने	२८७०००	२१३०००	५०००००	२०००००	२			१	१०	
१११	शूभ लक्ष्मी राईस एण्ड आयल मिल, नारायणपुर २, दाङ (८९८)	सुशीलकुमार न्यौपाने, नारायणपुर २	३ च साान	कू.पि.पे.	३७२०००	१२८०००	५०००००	१५००००	२		१		२५	
११२	धौलू वावा खाद्य उद्योग, ख १५ दाङ (९०२)	किशोरकुमार न्यौपाने, गढवा ७	३ च साान	चामल उत्पादन	९५००००	४५००००	१४०००००	५०००००	५		१		४८	
११३	सूशान्त राईस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा १५, दाङ (९०३)	लक्ष्मण कुमारवि.सी. घोराही ११	३ च साान	कू.पि.पे.	३२००००	१८००००	५०००००	३०००००	३		१		१५	
११४	क्षितिज तेल तथा मसला मिल, घो.उम.न.पा १५, दाङ (९०८)	तारा थापा, धर्ना ३	३ च साान	तेल तथा मसला	३६८०००	१३२०००	५०००००	२५००००	२			१	१६	
११५	चन्द्र कूटानी पिसानी मिल, घो.उम.न.पा ५, दाङ (९०९)	चन्द्रबहादुर सार्की, धर्ना ६	३ च साान	कू.पि.पे.	४३००००	७००००	५०००००	१२००००	३		१		२५	
११६	प्रेन्स राईस मिल, घो.उम.न.पा १६, दाङ (९१२)	जगराज चौधरी, घोराही १	३ च साान	कू.पि.	१८००००	३२००००	५०००००	४४०००००	२		१		२५	
११७	न्योपाने आयल मिल, घो.उम.न.पा १५, दाङ (४८४४)	उषा न्यौपाने, घोराही ११, दाङ	३ च साना	ज्यालामा पेलानी गर्ने	३०००००	२०००००	५०००००	१४२५०००	२			१	६	
११८	न्यू पञ्चकन्या राईस एण्ड आयल मिल, नारायणपुर ३, दाङ (४८५३)	प्रेमराज पोखेल नारायणपुर ३, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कू. पि. पे गर्ने	१८००००	३२००००	५०००००	२०००००	२		१		२५	
११९	आचार्य राईस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा ४ दाङ (४९७७)	गीतादेवी आचार्य, लक्ष्मीपूर ५, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कू.पि.पे. गर्ने	२४००००	२६००००	५०००००	३२५०००	२		१		२०	

क्र.सं	उद्योगको नाम, ठेगाना	उद्योगीको नाम ठेगाना	वर्ग	उद्योगको उद्देश्य	पूजी लगानी			उत्पादन क्षेमता रू.	कामदार		उद्यमी		अ.श.	कैफियत
					स्थिर	चालु	कुलपूजी		पु.	म.	पु.	म.		
१२०	बिनिसू राईस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा १६, दाङ (४९९७)	छोटीलाल चौधरी घोराही १, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कूटानी, पिसानी र पेलानी	३९५०००	१०००००	४९५०००	५२०००००	३		१		२०	
१२१	सूबेदी राईस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा ६, दाङ	देबराज सूबेदी, मिझिङ ९, रोल्पा	३ च साना	ज्यालामा कूटानी, पिसानी र पेलानी	२६००००	२४००००	५०००००	३५०००	२		१		२०	
१२२	राधा राईस मिल, घो.उम.न.पा ३, दाङ (५०८१)	गिरा घर्ति मगर, लक्ष्मीपूर ३, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कू. पि. पे गर्ने	३१५०००	१८५०००	५०००००	४०००००	२			१	२०	
१२३	हेमराज राईस मिल घो.उम.न.पा ६, दाङ (६००६)	हेमराज वली क्षेत्री, सौडियार १, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कू. पि. पे गर्ने	४५००००	५००००	५०००००	२५००००	२		१		२५	
१२४	संस्कार तेल मिल, घो.उम.न.पा १५, दाङ (६७१६)	अमृता पाण्डे सेढाई , घोराही ११, दाङ	३ च साना	ज्यालामा तेल पेलानी	४५००००	५००००	५०००००	२०००००	१			१		
१२५	पिकेश तेल मिल, घो.उम.न.पा १५, दाङ (६७२७)	शोभाराम डि.सी. त्रिपूर ८, दाङ	३ च साना	ज्यालमा पिसानी र पेलानी गर्ने	४५००००	५००००	५०००००	१७५०००	२		१		१५	
१२६	विष्णू राईस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा २, दाङ	विष्णू प्रसाद भण्डारी, रामपूर ४, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कू. पि. पे गर्ने	३१००००	१९००००	५०००००	६७५०००	३		१		२०	
१२७	भरत राईस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा १६, दाङ (६८१८)	वूद्धिराम शर्मा, धनौरी १, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कू. पि. पे गर्ने	४२००००	८००००	५०००००	४०००००	२		१		२५	
१२८	बस्नेत कूटानी पिसानी राईस मिल, घो.उम.न.पा १५ दाङ (७१६५)	गोम बहादुर बस्नेत, घोराही ११, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कूटानी, पिसानी र पेलानी	३७२०००	१२८०००	५०००००	५०००००	२		१		२०	
१२९	अस्मिता राईस मिल, घो.उम.न.पा ५ दाङ (९१८३)	डम्मरी डागी, धर्ना ५, दाङ	३ क साना	ज्यालामा कूटानी, पिसानी र पेलानी	३२५०००	१७५०००	५०००००	५०००००	२			१	३०	
१३०	रोबर राईस मिल, घो.उम.न.पा ११, दाङ (९३३७)	भक्त बहादुर पून, त्रिपूर ८, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कूटानी पिसानी गर्ने	३८००००	१२००००	५०००००	२७५०००	२		१		२५	
१३१	राप्ती आयल मिल, घो.उम.न.पा १५, दाङ (९३४२)	शिवा के.सी. लिवाङ ६, रोल्पा	३ च साना	तेल पेलानी गर्ने	४०००००	१०००००	५०००००	५०००००	२		१		१५	
१३२	प्रेम राईस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा ५, दाङ (९३८३)	प्रेम बहादुर खत्री, धर्ना ५, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कूटानी, पिसानी र पेलानी	४५५०००	४५०००	५०००००	५०००००	२		१		२५	
१३३	निर्मला पिसानी मिल, घो.उम.न.पा ५, दाङ (९३५५)	निर्मला कामी, धर्ना ९, दाङ	३ च साना	ज्याजामा पिसानी गर्ने	१३००००	१७००००	३०००००	३०००००	१		१		५	
१३४	लक्ष्मी राईस मिल, घो.उम.न.पा ७, दाङ (९३७५)	लक्ष्मी खत्री, सौडियार ५, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कूटानी, पिसानी र पेलानी	३३००००	१७००००	५०००००	६५००००	२			१	३०	
१३५	निता राईस एण्ड आयल मिल, घो.उम.न.पा ४ दाङ (९४०९)	कृष्ण आचार्य, लक्ष्मीपूर ९, दाङ	३ च साना	ज्यालामा कूटानी, पिसानी र पेलानी	३२००००	१८००००	५०००००	३०००००	१		१		२०	
१३६	पशूपती आयल मिल, घोराही उम न.पा. १८, दाङ (९५४९	राधा मरासीनी, घोराही उपमहा न.पा. १८, दाङ	१५/२ ज	ज्यालामा पेलानी गर्ने	५२४०००	१०००००	६२४०००	४०००००	२			१		
१३७	शूभ आयल मिल, घोराही उम न.पा. १२, दाङ (९७१३)	शोभाराम गिरी, घोराही उपमहा न.पा. १२, दाङ	१५/२ ज	ज्यालामा तेल पेलानी गर्ने	४०५०००	९५०००	५०००००	३०००००	२		१			

स्रोत : जिल्ला घरेलु तथा साना उद्योग विकास कार्यालय, घोराही २०७४

४.२ उप-महानगरपालिकाको रोजगारी र आम्दानीको अवस्था

४.२.१ वडागतरूपमा रोजगारीको अवस्था

प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार उप-महानगरपालिकामा २३,९८८ जना रोजगार, ४३,६९४ जना बेरोजगार र थप ५८,३४४ जना स्वेच्छिक बेरोजगार रहेको पाइयो । यसरी हेर्दा उप-महानगरपालिकामा बेरोजगार हुने र बेरोजगार बस्नेको संख्याका हिसाबले रोजगारीको अवस्था विकराल रहेको छ । सामान्यतया काम गर्ने उमेर १५ देखि ५९ वर्षका कुल १,२६,१८३ जनसंख्यामध्ये २३,९८८ अर्थात् १९.०१ प्रतिशत जनसंख्या मात्र रोजगार रहेको देखिन्छ । यद्यपि नेपालमा कानूनले तोकेको १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको उमेर बाहेक समेत बालबालिकालाई काममा लगाउने र जेष्ठ नागरिकहरूले बाध्यतावश काम गर्नु परिरहेको यथार्थ छ । माथि उल्लेखित १९.०१ प्रतिशत जनसंख्या काम गर्न सक्ने उमेर समूहको जनसंख्याको आधारमा निकालिएको हो । ठुलो संख्यामा रहेको बेरोजगारको कारण उप-महानगरपालिकामा उत्पादनशील कार्यमा लागेको जनसंख्या माथि ठुलो आर्थिक दवाब पर्ने र बेरोजगारीका कारण उत्पन्न हुने थप सामाजिक, आर्थिक र मनोवैज्ञानिक असरहरू निकै संवेदनशील हुने गर्दछन् । अर्धदक्ष, अदक्ष र बेरोजगारको जनसंख्या उच्च हुँदा उप-महानगरपालिकाको विकासमा दीर्घकालीन नकारात्मक प्रभाव पर्दछ । यसर्थ दीगो विकासको लागि रोजगारी सिर्जना, दक्ष जनशक्ति उत्पादन र उत्पादन र सेवामुखी उद्योग व्यवसायको विकास गर्न दीर्घकालीन कार्ययोजना निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ । तसर्थ यस तर्फ सम्बन्धित सरोकारवालहरूको ध्यान जानु अत्यन्त जरुरी छ । थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५२ : वडागतरूपमा रोजगारीको विवरण

वडा नं.	रोजगारी	रोजगारमा नभएको			छुटेको	उ.न.	जम्मा
	रोजगारी	बेरोजगार	*स्वेच्छिक बेरोजगार	उ.न.			
१	३३०	९३६	२,२८१				**३,५४७**
२	५६६	१,२१३	४,८९५	४			**६,६७८**
३	१,५८०	४,०९७	१,१५९	१६			**६,८५२**
४	१,१४९	२,२८९	१,८६६	२			**५,३०६**
५	७७१	१,३५२	३,३८६			२	**५,५११**
६	९११	१,३८८	२,३४१	८		३७	**४,६८५**
७	१,३९६	२,९२१	१,९४९	४			**६,२७०**
८	१,०३०	२,४०६	२,९४७			३	**६,३८६**
९	८९३	३,९६२	१,८६२	१			**६,७१८**
१०	१,३४०	१,४०८	३,३४५	१७			**६,११०**
११	१,१०७	२,२८९	३,१७८	३			**६,५७७**
१२	१,८०६	४,३९०	१,८७७	६		२५	**८,१०४**
१३	१,३५२	२,६४३	२,१२१	२			**६,११८**
१४	१,५२८	२,०५६	२,७५६	३		५	**६,३४८**
१५	२,६३५	४,१६९	५,६२२	१	१	१	**१२,४२९**
१६	१,३३५	४४२	४,४६५	१		७	**६,२५०**
१७	२,२८५	३,६८१	३,४७६	२		४	**९,४४८**
१८	१,५७०	१,९४६	४,२१५	२			**७,७३३**
१९	४०४	१०६	४,६०३				**५,११३**
जम्मा	**२३,९८८**	**४३,६९४**	**५८,३४४**	**७२**	**१**	**८४**	**१२६,१८३**
प्रतिशत	**१९.०१**	**३४.६३**	**४६.२४**	**०.०६**	**०.००**	**०.०७**	**१००.००**

*स्वेच्छिक बेरोजगार भन्नाले रोजगारीको अवसर मिले पनि कामगर्ने इच्छा नभएर वा सोचेजस्तो पेशा, व्यवसाय वा रोजगारको अवसर नपाएर स्वयंको इच्छाले बेरोजगार बस्ने व्यक्ति वा समूहलाई भनिन्छ ।

उ.न. = उल्लेख नगरिएको स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.२.२ वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (आम्दानी रूपैयाँमा)

उप-महानगरपालिका वा उप-महानगरपालिका बाहिरबाट हुने विभिन्न स्रोतहरूबाट प्राप्त आम्दानी रकमलाई सो आम्दानीमा संलग्न घरपरिवारको संख्याले भाग गर्दा आउने औषत वार्षिक रकमको आधारमा उप-महानगरपालिकामा भईरहेका प्रमुख आर्थिक गतिविधिहरूको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ। तथ्याङ्क हेर्दा सबैभन्दा धेरै घरपरिवार अर्थात् ९,३२८ ले विप्रेषणबाट प्राप्त आम्दानी बताएका छन्। त्यस पश्चात् दोस्रो, तेस्रो र चौथो क्रमश : दैनिक ज्याला बाट प्राप्त आम्दानी, सेवाबाट प्राप्त आम्दानी र खेतीबाट भएको आम्दानीहरू पर्दछन्। यसबाट के स्पष्ट हुन्छ भने उद्योग र बढी आम्दानी हुने खालका उत्पादनशील क्षेत्रमा संलग्न परिवारहरूको संख्या न्युन छ भने विप्रेषण र ज्यालादारीमा संलग्न परिवारहरूको संख्या उच्च रहेको छ।

दीर्घकालीन विकास र सम्वृद्धिका हिसाबले विप्रेषणको लागि आफ्नो स्थान छाडेर बाहिरिने युवा जनसंख्याको अनुपस्थितिले स्थानीय स्तरमा विकास असम्भव प्राय: हुन्छ। जल्दो बल्दो उमेरको उत्पादनशील जनशक्ति उर्जावान समयमा बाहिरिने र शिथिल हुँदा फर्किने वा पलायन हुने परिस्थिति सिर्जना हुँदा विकास निर्माण कार्य अपेक्षाकृत अगाडि बढ्न सक्दैन। अर्कोतर्फ ज्यालादारी कामबाट आम्दानी गर्ने परिवारको संख्या समेत उच्च हुनुले निम्न आयस्तर भएका परिवारहरूको संख्या धेरै रहेको संकेत मिल्दछ। वार्षिक औषत आम्दानीमध्ये सबै भन्दा उच्च अर्थात् गाडी तथा मेसीन बाट प्राप्त आम्दानीलाई रु ४,१०,०३०।- मासिक आम्दानीमा परिणत गर्दा रु ३५,०००।- भन्दा कम हुन आउँछ। यस बाहेक अन्य सबै क्षेत्रबाट प्राप्त औषत आम्दानी कम रहेको देखिन्छ। कम आम्दानी र धेरै श्रम गर्नुपर्ने क्षेत्रमा धेरै जनसंख्या संलग्न हुनु आर्थिक सम्वृद्धिका दृष्टिले उचित होइन। तसर्थ उप-महानगरपालिकाले रोजगारीका अवसहरूसिर्जना गरी युवाहरूलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा आकर्षण गर्दै दीगो विकासको अवधारणा अनुरूप कार्ययोजना बनाई अगाडी बढ्नुपर्ने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ५३ : वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (आम्दानी रूपैंयामा)

विवरण		वडा नं.																			जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	
खेतीबाट भएको आम्दानी	खेतीबाट आम्दानी भएका परिवार	२००	४१९	२७०	२२६	४०६	४२८	७७८	४९२	३५९	२०३	१५६	३५४	७९	५९	५०	६५	३०४	२४९	१४८	**५,२४५**
	खेतीबाट जम्मा आम्दानी	६,३६६,५९०	३०,७५९,०७०	६,९८७,४१५	६,०८०,०००	७,३८६,७६०	१६,४९३,३५०	३६,६२९,८५७	१६,९४१,३०८	७,५८७,२५८	५,८९५,७५०	३,७६७,३६०	१०,३१६,२२५	२,७३२,०००	१,२८०,९००	३,४७०,९००	४,१७२,३००	१३,१८९,९५४	१४,००८,७०८	३,९८३,८००	**१९८,०४९,५०५**
	खेतीबाट भएको औषत आम्दानी	३१,८३३	७३,४११	२५,८७९	२६,९०३	१८,१९४	३८,५३६	४७,०८२	३४,४३४	२१,१३४	२९,०४३	२४,१५०	२९,१४२	३४,५८२	२१,७१०	६९,४१८	६४,१८९	४३,३८८	५६,२६०	२६,९१८	**३७,७६० **

विवरण		पशुपक्षी बिक्रीबाट आम्दानी भएका परिवार	पशुपंक्षि बिक्रीबाट भएको जम्मा आम्दानी	पशुपंक्षि बिक्रीबाट भएको औषत आम्दानी	पशुधन उत्पादनबाट आम्दानी भएका परिवार	पशुधन उत्पादनबाट भएको जम्मा आम्दानी	पशुधन उत्पादनबाट भएको औषत आम्दानी	विप्रेषण बाट आम्दानी प्राप्त भएको परिवार	विप्रेषण बाट कुल आम्दानी	विप्रेषण बाट औषत आम्दानी
		पशुपंक्षि बिक्रीबाट भएको आम्दानी			पशुधन उत्पादनबाट भएको आम्दानी			विप्रेषण बाट प्राप्त आम्दानी		
वडा नं.	१	३६८	३,७०१,२००	२१,०३०	८५	१,९६७,१००	४०,९८१	४७४	७७,३१७,१००	१६३,११६
	२	१४४	१,९३७,७५०	१४,८२०	१४४	११,३६८,४००	७८,९४७	३३६	१०९,२५०,०००	२५०,५७३
	३	४३४	९,१९६,०१६	१६,७०६	७१	६,१७८,८७०	८७,०२६	६१२	१७६,१५९,५००	१७६,१७१
	४	८७२	९,५०३,०००	३४,९३८	१७७	१६,६३९,८२५	१४२,९३९,०००	५४५	१३०,९३९,०००	२४०,२५५
	५	१५८	१,०९९,४००	२५,९४३	८७	५,६९९,८९०	९३,८७०	२७८	८६,४३५,२००	३१६,६१२
	६	४०९	१०,१६४,६५०	२१,२२१	१२६	११,०५१,७००	८७,७४९,७००	३६३	१४२,०४२,०००	१४३,४७२
	७	४७४	८,९११,१००	१८,४११	७०	२,४३५,०३०	३४,७८६	५३१	१६२,२५६,०००	३०५,५६७
	८	४८४	१,०७७,३१०	१५,५८८	१२४	५,२९६,०१०	३०,९६९,५००	४३६	१४१,४०५,०००	१४०,७४३
	९	३९०	३,९४०,०४०	२६,९८७	१२१	१०५,१००	३०५,२२५	३९०	१४८,९७९,२००	१४१,९९८
	१०	१४४	४,९४७,८३४	१४,९४१,५००	४१	१९,०६३	१९,१११,८७४	४१३	१७८,५५७,९८९	२०३,८१७
	११	४४२	११,९०१,४००	३६,०१०	४१	९,६११,६००	४४७,६९५	४१३	१०४,५५७,९८९	३०२,०१४
	१२	४५६	११,१०९,४००	२४,३६३	५१	६८७,७००	१३,४८४	८४९	२५६,४०९,५००	३०२,०१४
	१३	८९	३,११४,०००	३४,९८९	९	६४०,२०८	७१,१३४	५३६	१७७,०५३,०००	३१६,३४८
	१४	७४	१,४८१,०००	३१,५११	७	३७१,०००	५३,०००	४०२	२१५,९०८,५००	५३७,०८६
	१५	८१	८०९,८००	४४,९८९	९	२,५८१,२००	२८६,८००	५४६	२३३,७१३,०००	२४८,०४६
	१६	४४४	२,७८४,८००	३३,१४२	२४	३४८,३१२	६,७०८,०७०	३६४	९७,०६३,०००	३६७,८८२
	१७	८९८	३,५९९,५३०	२२,१४३	१३२	१२,८८७,४६०	९,३६१,२००	८६४	१५८,८८२,५००	४८२,४२५
	१८	४७८	७,४१८,३००	२७,०७५	५४	३,२७८,५००	६०,७१३	३६८	२५८,८१२,०००	३३९,३४८
	१९	९९८	३,३३३,२००	२२,१९५	११	४४,५००	४,०४५	१७८	२०,३२३,५००	११८,१७७
जम्मा		४,७९७	१०७,३३०,८३०	२२,३८१	१,१८०	९४,५५३,७३५	८०,१३३	९,३२८	२,७२२,७०७,९८९	२९९,८८३

विवरण		उद्योगबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	उद्योगबाटकुल आम्दानी	उद्योगबाट औषत आम्दानी	व्यापार/व्यवसायबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	व्यापार/व्यवसायबाट कुल आम्दानी	व्यापार/व्यवसायबाट औषत आम्दानी	सेवाबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	सेवाबाटकुल आम्दानी	सेवाबाट औषत आम्दानी
		उद्योगबाट प्राप्त आम्दानी			व्यापार/व्यवसायबाट प्राप्त आम्दानी			सेवाबाट प्राप्त आम्दानी		
वडा नं.	१	३	१,०२०,०००	३४०,०००	७७	१,२११,३००	२२१,३१०,०००	४३४	१,४२८,७४४,०००	२६३,८१७
	२	८	१०,३२०,०००	१,२९०,०००	८८	२५,८९८,४००	३०४,९८२,०००	३९७	२४२,३६३,०००	३०४,८२८
	३	७	३,३६०,०००	९५१,४२९	३५	५०,१७४,४००	३०४,०८७	२४२	५९,७७४,०००	२७०,००२
	४	७	२,३२८,४००	४५९,७७१	२८	१,३२०,०००	२२३,१२८	१५५	३०,३५०,४००	२०२,९८३
	५	५	१,३४४,०००	३३८,०८०	८	३३,०२५,२००	३३३,९९२	१८५	५१,३४२,०००	२७७,५२४
	६	१०	१,२८७,०००	१,२८८,०००	१४१	२८,१४९,२००	२०१,३४१,४००	२०४	२०१,३१०,०००	१९०,३६१
	७	६	१,३४४,०००	३६०,०००	१४८	२८,५३०,०००	३३०,०८३	३५३	३३,०१०,०००	२७७,८२४
	८	३६	१,४४७,०००	३०९,०००	१२८	२२१,३७५	२८,७८३,२००	१००	४४,८८३,८००	२८९,८८३
	९	३	८७३,०००	२९२,०००	१४१	३३,१८०,०००	२३५,३१९	२८३	७१,४०७,२००	२५२,३२२
	१०	२८	३,५८०,८००	२५३,१०८	२९६	१९,०२८,४००	२३३,१८८	३७१	१०१,३११,२००	२७२,३४२
	११	२९	५१,३३०,०००	१,७८०,३४५	१७४	४९,४९५,२००	२८४,४५५	२८२	१०७,५९२,०००	४७०,७८०
	१२	१२	३,१५३,०००	२३३,०००	१८२	३४,०८३,०००	३५२,१२१	३५२	८२,३९२,२००	३२१,८७१
	१३	८	२,८१४,०००	३५१,७५०	१३१	५०,२५४,८००	३१२,१४२	४२०	२५७,५८४,०००	४९०,३५८
	१४	३६	७,९०८,०००	४९४,२५०	५७५	२८९,५३३,४००	५१७,४५५	३९०	१३८,२१३,०००	२५४,८८८
	१५	३८	२३,७४२,०००	९१३,१५४	८३९	३३१,०२०,०००	४२४,४४३	१,५१४	५२१,२५३,०००	४२१,९७४
	१६	२०४	८,३१७,२००	२२,२४१	३८१	१०,८५३,८००	३६३,०१८	३६३	४५,०२८,८००	२८४,२८१
	१७	११	७,४०४,०००	३६१,०९१	३०१	३३,९०१,३००	९७,९२२,४००	८५३	२३३,१०९,३००	२७७,३६३
	१८	१७१	१,४०७,०००	३०१,०७०	३८१	९,२१२,०००	३३०,०८३	३३६	१,०२०,०००	३४०,०००
	१९	३	३०३,०००	१०२,०००	५८	१३३,०९१	७,७७३,०००	४०	१,४७०,०००	७८,२८२
जम्मा		२१५	१५३,३२०,४००	३७०,१७०	२,३३३	१,५१२,८४२,४००	३३३,७४८	६,८३३	२,५१७,२४२,४००	३२०,२०४

विवरण		गाडी तथा मेसीनबाट प्राप्त औषत आम्दानी	गाडी तथा मेसीनबाट प्राप्त कुल आम्दानी	गाडी तथा मेसीन बाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	घर/जग्गा भाडा बाट प्राप्त औषत आम्दानी	घर/जग्गा भाडाबाट प्राप्त कुल आम्दानी	घर/जग्गा भाडा बाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	पेन्सनबाट औषत आम्दानी	पेन्सनबाट कुल आम्दानी	पेन्सनबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार
वडा नं.	१	३४४,२३१	४,४८८,०००	१३	२३३,४००	१,४००,४००	३	२४६,२४४	४,७०३,३००	२२
	२	२४४,०००	७३२,०००	३	६३,०००	३७२,०००	७	१४५,०२६	४,२८३,०००	३५
	३	४३२,०६१	२३,४१२,०००	४४	१२४,४०४	४,३४६,३००	३३	१३५,७२४	६,४४३,२००	३०
	४	४६६,३४७	२२,४७४,०००	४४	१३८,८४७	२,६१३,०००	२४	१७८,२४७	११,७२३,२००	३८
	५	२२३,१००	५,३४४,४००	२४	१३८,८४७	२,६१३,०००	२४	१३५,२८४	३,५३५,२००	२८
	६	२८४,३३३	४,३४४,०००	१८	१३५,०८३	१,१५५,३००	७	२०७,३७१	४,३५४,८००	२१
	७	३६८,५८८	१२,७५४,८००	३२	८२,८००	१,२४२,०००	१५	६४,०४४	३,३०१,२००	७३
	८	५६१,३८१	४,१४७,०००	७	१७,२००	५५४,४००	७	१७७,८१८	१,६५३,०००	११
	९	३०१,१४३	३,३२४,०००	२१	८६,६३३	१,३१८,८००	१८	१८१,२००	७,२४८,०००	४०
	१०	३०३,३३३	५,४३०,०००	१८	१११,०७५	५,४२७,३००	८४	१८८,५६५	३,६७८,०००	७३
	११	३१६,५००	५,११२,०००	१३	५५,७२७	२,२८४,८००	४१	१५४,३५६	५,६३६,२००	७७
	१२	५६१,०००	५,८६२,०००	१२	१५८,१८८	१,७४०,०००	११	२१२,४२१	१२,१०८,०००	५७
	१३	३३८,३१८	२,००८,२००	३२	६२,७००	१,०११,७८१	७३	७३,८६३,०००	७३	३३
	१४	४२०,५७७	१७,६१३,०००	४३	१५८,८४०	५७,६१६,२००	२४	१५५,८१२	४५,२१२,००	१३८
	१५	४८१,६७०	३५,६२६,२००	७८	१११,४६८	३६,००३,३००	४५	२३४,७८३,८००	३४,७८३,०००	३८
	१६	४३८,०००	२५,२७२,०००	५४	३२२,२५५	१०,३३४,४००	३३	२२५,६२६	८,५८३,०००	३८
	१७	४४६,५५०	२१,५७३,०००	८४	७२,८१०	३,८१७,२००	८५	३३४,०२७	४४,७०४,८००	१६१
	१८	४१३,०७७	२२,६४०,०००	१०४	१४४,७६३	१,११८,८००	७८	२३८,०३२	३३,०८३,४००	१३६
	१९	०	०	४६,६४३	२७६,६००	६,०५८,०००	४	२३७,०००	१,०३८,०००	४
जम्मा		९,३१३	३५२,११०,०००	२३८,१७२	१,४३०	१८८,१२१,०००	६३३	१८२,७७८,०२६	२७१,०३०,६३००	४७०

विवरण	वडा नं. १	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	जम्मा
*अन्य स्रोतबाट प्राप्त आम्दानी																				
अन्य स्रोतबाट प्राप्त औषत आम्दानी	१६१,४८१	२७५,०५३	४	६३,३३२	१४,८२२	६८,०१९	१५४,८९५	९,८९०	१४१,३३६	१४८,३३८	३८,३६६	३०६,४६३	३८,६६१	३६,१८१	३०,१६६	३६,२१०	३०,६२६	३६,०५६	४,८६०	२१५,०७५
अन्य स्रोतबाटप्राप्तकुल आम्दानी	७,५९०,०००	४,०८६,०००	२,८४४,०००	६०,०९१,२००	१,०९८,०००	४३,१४८,०९१	९,३३२,०००	९,०९८,०००	१३,३१७,६७६	२,०९०,०५६	८२,०००,०००	१,५२२,३३२,८००	३०,४२६,०००	१८,१०८,०००	९,६९३,०००,८००	३०,४३६,०००	१०८,२८६,०००	१३,०३०,८००	९,६९३,०००,८००	३८५,०७५
दैनिक ज्यालाबाट प्राप्त औषत आम्दानी	१४०,०३६	१५,०५६,०३६	१६९,३८८	६६,०९१,२००	५४,९१०,०००	४३,१४०,८००	८,३६८,०९०	१६८,५५४	१६६,४५४	१६९,३८६	३६,२६२,०९०	३६,०००,०००,८००	३६,०००,०००,८००	३६,०००,०००,८००	३६,०००,०००,८००	३६,०००,०००,८००	३६,०००,०००,८००	३६,०००,०००,८००	३६,०००,०००,८००	१,६९३,३९७
दैनिक ज्यालाबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	३६७	९६९	६९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९,२२९
ब्याज/नाफाबाट प्राप्त औषत आम्दानी	११०,६४०	९२०,०००	६६०,०००	३६,३३३	१२,८३२,०००	९,३३२,०००	१२,६३०,०००	९,०९८,०००	८२८,०००	१०२,७४३	३१६,५००	१८,०००,०००	१२८,५७५	१८०,०००,०००	८,०९०,०००	१०८,२६१,०००	३६,०००,०००	३६,०००,०००	३६,०००,०००	३२,११५,६००
ब्याज/नाफाबाट प्राप्त कुल आम्दानी	५५३,२००	९	१	७	९३	९	२८	११	८	९४	१७	८	१	११	२	१	७	४	१	१७९

विवरण		वडा नं.																			जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	
घरेलु आम्दानी	घरेलु आम्दानी भएका परिवार	७१७	६४३	७७७	९४१	९९८	८४१	९४१	३४१	३४३	९४१	४१४	६६५	८०६	९८७	३४३	७३६	९४८	६४०	९४०	३९,३७९
	घरेलु कुल आम्दानी	७०६,९४६,९६१	३९६,३४९,२८०	६०३,३५०,३७३	४२९,९७९,२४३	९४८,३९७,९७९	८९१,८७०,९४०	४४९,३९४,१७७	३३४,३८३,२८८	३४३,२८२,३३८	४४१,३९३,६७९	९४०,३९३,२४०	३०३,३०४,२४३	८०८,३८९,२००	९,४०९,११२,४००	४२४,३९८,२८२	९,२९०,००७,०००	९,८४८,३४४,०४४	४८१,३३४	९४४,००४	१४,३७९,९९९,९९९
घरेलु औषत आम्दानी		०८१,२७३	३९६,३४३	३३४,३५०	९४८,३८३	३९६,३७७	८९२,८७८	०४४,३४४	३९३,३८२	३०८,८९१	३९३,३६३	०४०,३९०	३९४,४३३	३४३,३६३	९,२४०,११२,४००	३९३,४३३	३०४,३९०	३०३,८९१	३८३,३४०	३४८,०४६	३३२,०२२

*अन्य स्रोत भन्नाले उल्लेखित आम्दानीनको स्रोत बाहेक अन्य आम्दानी जस्तै दलाल, परामर्श, कलाकारीता, निजी फर्म आदिबाट हुने आम्दानीलाई जनाउँछ ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

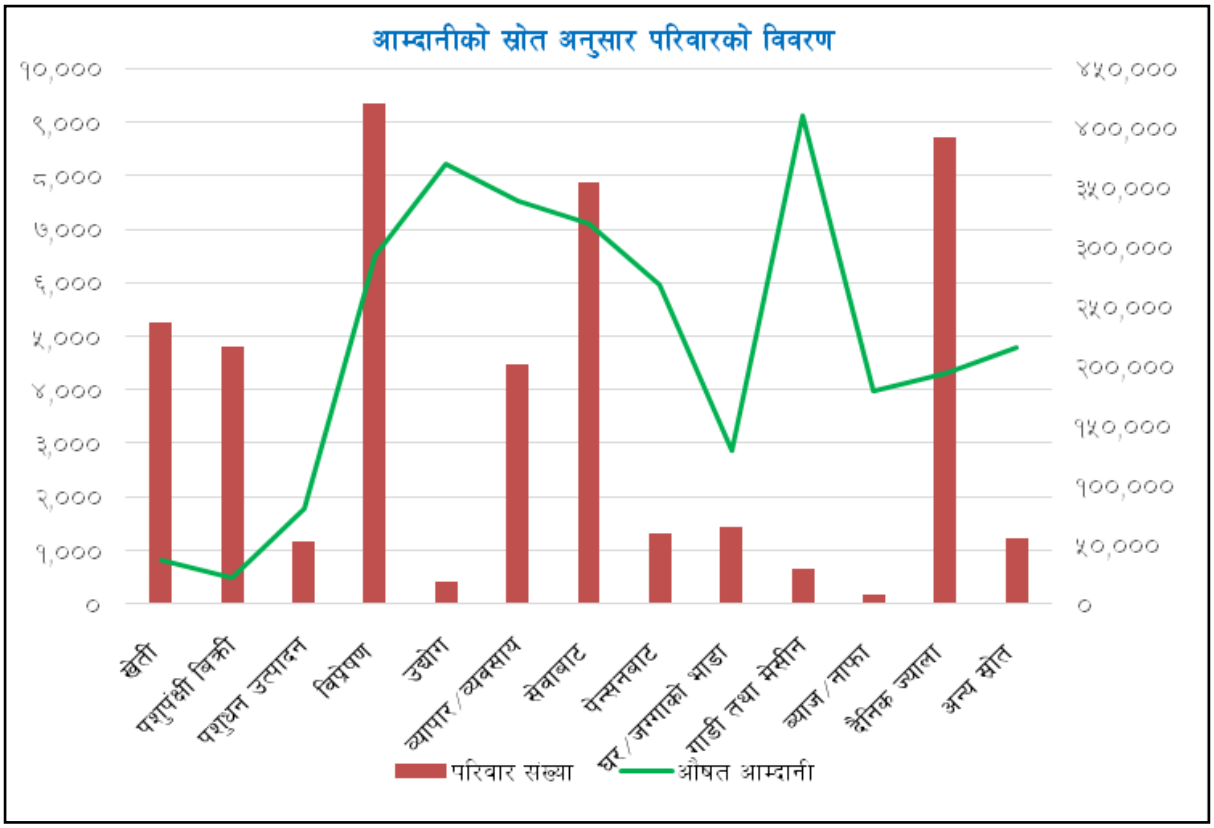

४.२.३ वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण (खर्च रकम रूपैयाँमा)

उप-महानगरपालिकामा घरपरिवारले वार्षिकरूपमा गर्ने खर्चका प्रमुख शिर्षकहरूमध्ये खाद्यवस्तु खरिद पश्चात शिक्षा र स्वास्थ्यमा सबै भन्दा बढी खर्च गरेको पाइन्छ । कुल रकममा खाद्यवस्तुमा खर्च भएको रकम सबै भन्दा धेरै भए तापनि औषत रकममा सबैभन्दा उच्च सामान्य घरायसी मर्मत खर्च रहेको छ । त्यस पश्चात स्वास्थ्य क्षेत्रमा गरेको खर्च र खाद्यबस्तु खरिदसमेत गरी औषत खर्चका हिसाबले यी तीन क्षेत्र यस नगरपालीकाका प्रमुख खर्चमध्येमा पर्दछ । यसरी तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा कल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप संघीय संविधानले आधारभूत मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेका खाद्य संम्प्रभुता, निशुल्क आधारभूत शिक्षा र स्वास्थ्यमा सबैको पहुँच जस्ता हकहरूको सुनिश्चिता गर्न समग्र राज्य तथा स्थानीय सरकारले यी क्षेत्रहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी काम गर्नुपर्ने देखिन्छ । राज्यको दायित्वमा पर्ने क्षेत्रहरूमा साधारण नागरिकहरूले ठुलो रकम खर्च गर्नुपर्ने अवस्था हुनु सकारात्मक होइन । खर्चको विस्तृत वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५४ : वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण

विवरण	खाद्यबस्तु खरिद			फलफुल/दूध/घ्यु खरिद			मासु/माछा/अण्डा खरिद		
वडा नं.	परिवार संख्या	जम्मा खर्च	औषत खर्च	परिवार संख्या	जम्मा खर्च	औषत खर्च	परिवार संख्या	जम्मा खर्च	औषत खर्च
१	१,०६७	६२,३४७,२००	५८,४३२	३९१	४,६२२,४००	११,८२२	९६४	२०,२१८,८००	२०,९७४
२	१,४६६	३१,३८६,०००	२१,४०९	१,१८१	१२,४१४,०००	१०,५११	१,५५५	२४,२४१,२००	१५,५८९
३	१,७३५	७७,४४५,६००	४४,६३७	७३४	६,३२१,६००	८,६१३	१,७८०	२८,६९४,४००	१६,१२०
४	१,५१२	८३,३१३,६००	५५,१०२	१,२५३	११,९८८,०००	९,५६७	१,५१३	२६,६१९,६००	१७,५९४
५	७१४	१६,५४८,०००	२३,१७६	७६१	७,९२३,६००	१०,४१२	१,४७४	२२,६४५,२००	१५,३६३
६	८७०	३७,५५१,६००	४३,१६३	६२४	८,१८८,८००	१३,१२३	१,१०३	२०,३८८,०००	१८,४८४
७	१,२८६	४९,८४३,२००	३८,७५८	१,४७५	१९,८४९,२००	१३,४५७	१,६३८	३९,४९०,८००	२४,१०९
८	१,०६०	३८,४७३,२००	३६,२९५	१,१६५	२१,३८८,८००	१८,३५९	१,४९३	३९,२१३,६००	२६,२६५
९	१,६९१	३८,७७२,०००	२२,९२८	१,४९४	१७,३१३,६००	११,५८९	१,७८०	३२,७२४,०००	१८,३८४
१०	१,६०४	५७,३२२,८००	३५,७३७	१,६३७	२७,६०८,४००	१६,८६५	१,७२०	४४,६११,२००	२५,९३७
११	१,५८७	६६,७६०,८००	४२,०६७	९२१	९,८६४,०००	१०,७१०	१,७४०	३०,८७३,६००	१७,७४३
१२	२,०७५	२४८,१०१,२००	११९,५६७	१,७७९	१९,२८८,८००	१०,८४२	२,०६८	३७,८४६,८००	१८,३०१
१३	१,८१५	२०७,९८२,८००	११४,५९१	१,४७७	२४,३२१,६००	१६,४६७	१,८३६	४६,१०८,८००	२५,११४
१४	१,८००	१३०,४१६,०००	७२,४५३	१,५७१	३०,०९३,६००	१९,१५६	१,७७४	५६,६८५,६००	३१,९५४
१५	४,१८६	२४२,७०६,०००	५७,९८०	४,०५१	९८,१२७,६००	२४,२२३	४,०६८	१०७,३८६,८००	२६,३९८
१६	१,३३०	७५,६९६,०००	५६,९१४	१,२१७	१६,०४०,४००	१३,१८०	१,६१२	२७,९५४,०००	१७,३४१
१७	२,४२३	११८,९३२,०००	४९,०८५	२,२३२	३६,५९५,२००	१६,३९६	२,६६३	५४,७४२,८००	२०,५५७
१८	२,०७२	१५०,७२१,२००	७२,७४२	१,६२६	२५,००९,२००	१५,३८१	२,०७०	४३,५९४,८००	२१,०६०
१९	१,२३४	४८,२२८,०००	३९,०८३	२०४	२,०६५,२००	१०,१२४	१,१५०	१५,६०३,६००	१३,५६८
जम्मा	**३१,५२७**	**१,७८२,५४७,२००**	**५६,५४०**	**२५,७९३**	**३९९,०२४,०००**	**१५,४७०**	**३४,००१**	**७१९,६४३,६००**	**२१,१६५**

विवरण		शैक्षिक खर्च			स्वास्थ्य खर्च			चाडबाड/विबाह/व्रतबन्ध खर्च			लत्ता कपडा/जुत्ता चप्पल आदिमा खर्च		
वडा नं.		परिवार संख्या	जम्मा खर्च	औषत खर्च	परिवार संख्या	जम्मा खर्च	औषत खर्च	परिवार संख्या	जम्मा खर्च	औषत खर्च	परिवार संख्या	जम्मा खर्च	औषत खर्च
१		७४१	२५,१५८,०००	३३,९५१	६६८	५१,३०६,०००	७६,८०५	६९१	१७,६१९,६००	२५,४९९	९८२	१०,२४३,८००	१०,४३२
२		९३५	३६,३८०,४००	३८,९१०	७१६	२३,३७७,२००	३२,६५०	१,३११	३८,४०३,६००	२९,२९३	१,४३०	२४,८६०,८००	१७,३८५
३		१,२४४	५५,७९८,८००	४४,८५४	४७७	३९,५५९,२००	८२,९३३	४९४	४०,६२७,२००	८२,२४१	१,३१६	१५,०३१,०००	११,४२२
४		१,१६७	३७,२७५,६००	३१,९४१	९७१	४६,७९८,८००	४८,१९६	१,०६०	२२,०३८,०००	२०,७९१	१,५१२	१९,९९०,४००	१३,२२१
५		१,१०१	२८,८७५,६००	२६,२२७	१,०४८	२५,७७७,२००	२४,५९७	८७३	२१,३९३,६००	२४,५०६	१,४८५	७,९८७,६००	५,३७९
६		८२६	३९,९७५,६००	४८,३९७	७९२	३९,१०३,२००	४९,३७३	७५२	५१,६१३,२००	६८,६३५	१,०३३	१४,३७३,०००	१३,९१४
७		१,२७०	७९,३४६,४००	६२,४७७	१,३११	८३,२६६,८००	६३,५१४	१,१२८	७०,२१८,०००	६२,२५०	१,६६३	३२,०३३,०००	१९,२६२
८		१,०६७	७५,५१९,६००	७०,७७८	१,००७	११३,१५८,८००	११२,३७२	७२४	४२,६२६,४००	५८,८७६	१,५९७	२३,७७७,८००	१४,८८९
९		१,२४९	२९,४४३,२००	२३,५७३	१,५९५	६१,३९९,२००	३८,४९५	१,४९२	४६,७४७,२००	३१,३३२	१,७७२	३२,३५०,०००	१८,२५६
१०		१,४०९	६६,४०६,८००	४७,१३०	८२१	४१,९९२,८००	५१,१४८	१,४३२	४४,४०३,६००	३१,००८	१,७३०	३०,३४६,०००	१७,५४१
११		१,१९८	४२,७८८,४००	३५,७१७	७४१	२५,२९१,२००	३४,१३१	६९१	१०,३८१,२००	१५,०२३	१,७५७	३५,२२४,८००	२०,०४८
१२		१,४१७	७४,७६८,४००	५२,७६५	१,३१८	८१,८०७,६००	६२,०६९	१,५७८	३८,३२५,६००	२४,२८७	२,१०१	३४,४५३,४००	१६,३९९
१३		१,३४३	७२,८१६,०००	५४,२१९	९६३	४१,८४६,४००	४३,४५४	१,४३३	७९,८५५,२००	५५,७२६	१,७३७	२८,०८२,६००	१६,१६७
१४		१,३९५	८५,८९६,०००	६१,५७४	७३८	२५,४८०,८००	३४,५२७	७२४	४०,७५९,२००	५६,२९७	१,७२९	२५,७८४,४००	१४,९१३
१५		३,०२४	२०४,००७,२००	६७,४६३	१,३७४	७०,३०८,०००	५१,१७०	१,९१०	५९,८५३,६००	३१,३३७	३,५५१	५३,५६१,२००	१५,०८३
१६		१,१४०	८४,७९३,२००	७४,३८०	१,११७	४२,१००,८००	३७,६९१	१,०७७	६२,८१८,८००	५८,३२८	१,३२४	१५,८२१,०००	११,९४९
१७		२,१३३	१३३,५०३,६००	६२,५९०	१,६४८	९२,१०४,८००	५५,८८९	१,५७९	६०,४८१,२००	३८,३०३	२,६८९	४३,३६८,२००	१६,१२८
१८		१,६४१	७३,६४७,६००	४४,८८०	१,२४३	५१,३१३,२००	४१,२८२	१,२८२	६८,०१९,६००	५३,०५७	२,०८५	२८,९३१,८००	१३,८७६
१९		६२५	८,७८५,२००	१४,०५६	२४५	१४,२९८,०००	५८,३५९	६३३	२३,०४४,८००	३६,४०६	१,२०६	१२,१९४,०००	१०,१११
जम्मा		**२४,९२५**	**१,२५५,१८५,६००**	**५०,३५८**	**१८,७९३**	**९७०,२९०,०००**	**५१,६३०**	**२०,८६४**	**८३९,२२९,६००**	**४०,२२४**	**३२,६९९**	**४८८,४१४,८००**	**१४,९३७**

| विवरण | | |

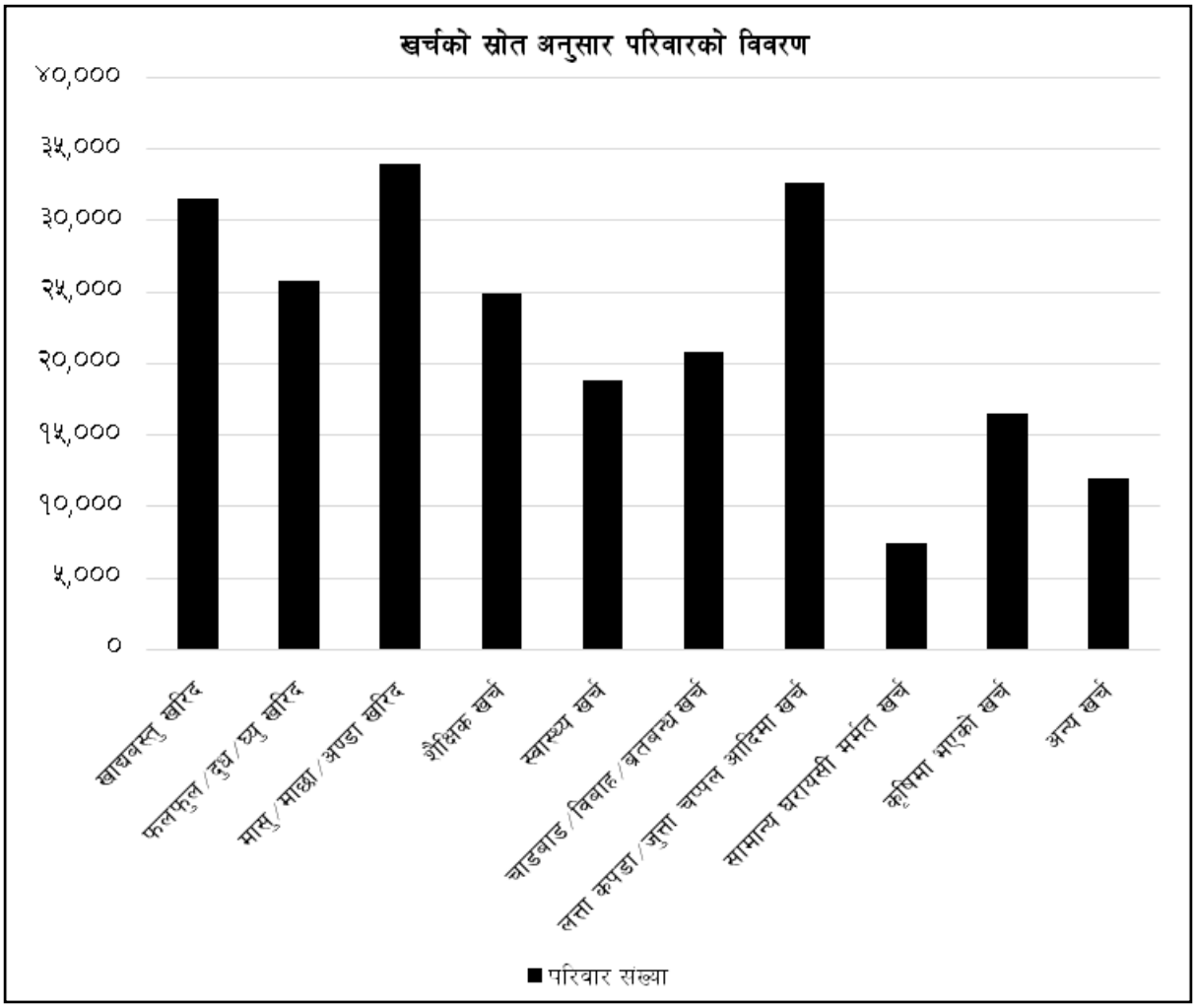

४.२.४ आम्दानीको पहिलो प्रमुख स्रोतका आधारमा परिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ परिवारहरूमध्ये आम्दानीको प्रमुख स्रोत कृषि हुने परिवारको संख्या १७,५३४ अर्थात् ४९.१९ प्रतिशत, दोस्रोमा प्रमुख स्रोत विप्रेषण (वैदेशिक) हुनेको संख्या ९,६५१ अर्थात् २७.०७ प्रतिशत, तेस्रोमा प्रमुख स्रोत दैनिक ज्यालादारी हुनेको ८,६०१ अर्थात् २४.१३ प्रतिशत, क्रमशः आम्दानीको प्रमुख स्रोत नोकरी हुने परिवार संख्या ७,७७८ अर्थात् २१.८२ प्रतिशत, त्यसैगरी व्यापार व्यवसाय हुने परिवार संख्या ४,३३८ अर्थात् १२.१७ प्रतिशत, अन्य नखुलेको १,००० अर्थात् २.८१ प्रतिशत र उद्योग, पेन्सन, घरभाडा, ब्याज आदि परिवारको आम्दानीको प्रमुख स्रोत भएको परिवार संख्या न्युन रहेको देखिन्छ । तथ्याङ्कबाट अत्यन्त ठूलो संख्यामा रहेका घरपरिवारहरू अर्थात् ४९.१९ प्रतिशतको आम्दानीको पहिलो प्रमुख स्रोतको रूपमा कृषि रहेको देखिन्छ । ठूलो संख्यामा जनसंख्या कृषिमा आधारित देखिएतापनि आम्दानी र उत्पादनका हिसाबले भने अपर्याप्त रहेको छ । सबैभन्दा महत्वपूर्ण पक्ष भनेको आम्दानीको मुख्य स्रोत परम्परागत कृषि हुनुले यहाँ ठूलो संख्याको अदृष्य बेरोजगारी रहेको र अन्य उत्पादनशील क्षेत्रमा मानिसको संलग्नता कम देखिन्छ । यस प्रकारको आर्थिक स्थितिलाई सुधार र आम्दानीका स्रोतहरूको विविधिकरण र विद्यमान स्रोतहरूको सुदृढीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५५ : आम्दानीको पहिलो प्रमुख स्रोतका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	विवरण													जम्मा
	कृषि	उद्योगधन्दा	व्यापार व्यवसाय	नोकरी	पेन्सन	घर तथा जग्गा भाडा	सवारी साधन, मेसिन तथा उपकरणहरूको भाडा	व्याज तथा लाभांस	विप्रेषण (वैदेशिक)	विप्रेषण (आन्तरिक)	दैनिक ज्यालादारी	अन्य*	उल्लेख नगरिएको	
१	९०५	३	७०	५६७	२२	६	१३	५	२०४	१२	१६७	४५		**१,०९७**
२	१,३८५	४	८६	७९४	३४	५	३	१	२६५	६	३९२	९		**१,७६४**
३	१,२२३	६	१६४	२३३	५८	४१	४४	६	५५०	६२	७१८	९		**१,८३३**
४	८१४	५	२५२	३८२	६८	४२	४४	२३	५२१	५३	३९०	२३		**१,५५०**
५	८८०	२	१२८	१५०	२६	१९	२२	६	५२७	२४	४७२	४७		**१,५६०**
६	९१३	२	९५	१८१	२१	६	१७	१३	३४७	८५	२९३	३		**१,१५२**
७	१,४५४	५	१३२	१९५	६६	१४	३१	१६	६११	७४	३९७	६		**१,६७२**
८	१,३८९	११	१२०	१५५	१०	७	७	११	४३१	२२	२८९	६	२	**१,६३०**
९	१,५८७	३	१४०	२७९	४०	१८	२०	८	७२७	३०६	४६२	८१		**१,७९०**
१०	६७९	१३	२८९	३६५	३४	४४	१८	१३	५१७	२०	४३८	८		**१,७५०**
११	८५३	२७	१७३	२२२	१७	३४	१६	१३	६७२	७६	४७९	१०	१	**१,८१५**
१२	१,३७४	९	१८०	२४५	५०	९	१२	८	८३४	३५	६६७	३२	१	**२,१४८**
१३	२९२	५	१५७	५११	७३	३१	७३	७	४८४	३५	५८२	२९		**१,८८६**
१४	१७९	१४	५७३	३९५	१२४	३४२	३९	२	३९९	१४	३००	१३८	१	**१,८५८**
१५	३१९	२०	८६६	१,५०७	२७३	५४४	८५	१०	८२४	१७३	२४३	३८०		**४,३४१**
१६	५५४	१८३	१७८	२६१	३८	३०	५४	२	३७०	२०	४७९	७	९	**१,६५२**
१७	९६७	५	२९९	८४९	१८९	८४	४८	७	५४४	९१	६८४	१२५	१	**२,७१८**
१८	५४९	१३	३७९	४५२	१३५	७१	१०३	३	७५४	६	४९०	४०		**२,१३८**
१९	१,२१८		५७	३५	४	६		१	७०	१७	६५९	२		**१,२९३**
जम्मा	**१७,५३४**	**३३०**	**४,३३८**	**७,७७८**	**१,२८२**	**१,३५३**	**६४९**	**१५५**	**९,६५१**	**१,१३१**	**८,६०१**	**१,०००**	**१५**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**४९.१९**	**०.९३**	**१२.१७**	**२१.८२**	**३.६०**	**३.८०**	**१.८२**	**०.४३**	**२७.०७**	**३.१७**	**२४.१३**	**२.८१**	**०.०४**	**१००.००**

***माथि उल्लेखित आम्दानीको स्रोतबाहेक अन्य आम्दानी जस्तै दलाल, परामर्श, कलाकारिता, निजी फर्म आदिबाट हुने आम्दानी ।**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

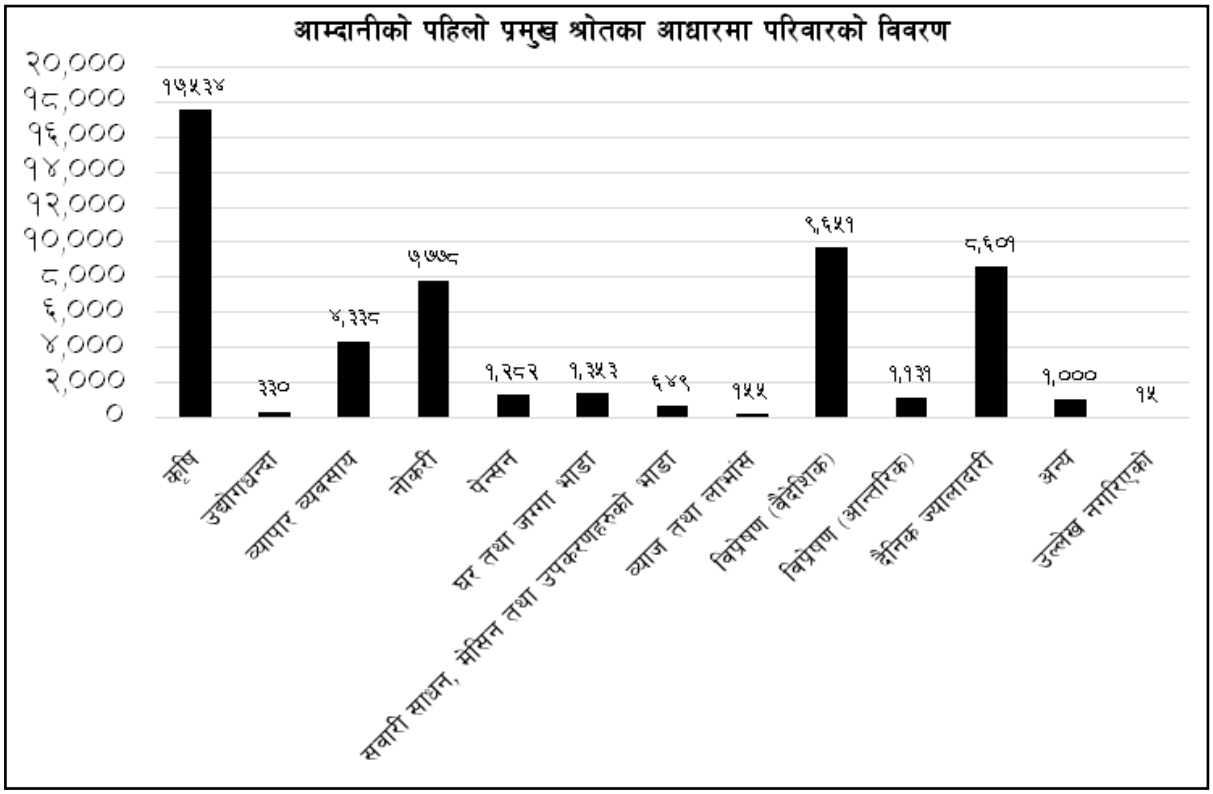

४.२.५ परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरपरिवारको विवरण

तालिका नं. ५६ : परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	रु.१०००० भन्दा कम	रु. १०,०००- रु. २०,०००	रु. २०,०००- रु. ३०,०००	रु. ३०,०००- रु. ४०,०००	रु. ४०,०००- रु. ५०,०००	रु. ५०००० भन्दा बढी	जम्मा	मासिक रूपमा आवश्यक पर्ने औषत रकम रू.
१	६३३	३८१	६२	१६	१	४	**१,०९७**	**११,५९५**
२	१,५१९	१२१	४८	२३	३५	१८	**१,७६४**	**८,४२५**
३	१,०२३	६६६	११२	१५	१०	७	**१,८३३**	**१२,७१८**
४	६४०	७८५	१०४	१७	२	२	**१,५५०**	**१३,२३६**
५	१,३२४	२२४	१०			२	**१,५६०**	**६,८६४**
६	९०६	१९०	३२	३	१४	७	**१,१५२**	**९,१००**
७	१,२९०	२५३	७२	१५	१२	३०	**१,६७२**	**१०,०७६**
८	१,०५०	५०८	४४	४	१	२३	**१,६३०**	**११,७३३**
९	१,४७८	२९५	९	२	१	५	**१,७९०**	**७,०७५**
१०	६६७	९०५	१५३	१७	५	३	**१,७५०**	**१४,४५७**
११	१,४०५	३८१	१६	७	३	३	**१,८१५**	**७,२८७**
१२	१,०१३	५६६	४५३	९४	१२	१०	**२,१४८**	**१४,७४०**
१३	४७४	८१९	४६४	८७	३०	१२	**१,८८६**	**१८,८२६**
१४	७१३	७९६	२७५	४८	९	१७	**१,८५८**	**१५,००२**
१५	९१३	२,०४४	१,११८	१४९	७८	३९	**४,३४१**	**१८,८५७**
१६	९३१	५७१	१०६	२५	४	१५	**१,६५२**	**१२,२०२**
१७	१,१८१	१,०१४	३४७	७३	६४	३९	**२,७१८**	**१५,७४५**
१८	४१२	१,१६७	४३१	४४	४७	३७	**२,१३८**	**१९,०३९**
१९	१,१४१	१३०	१३	३	३	३	**१,२९३**	**७,२२९**
जम्मा	**१८,७१३**	**११,८१६**	**३,८६९**	**६४२**	**३३१**	**२७६**	**३५,६४७**	**१३,१७६**
प्रतिशत	**५२.५०**	**३३.१५**	**१०.८५**	**१.८०**	**०.९३**	**०.७७**	**१००.००**	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारमध्ये मासिक रू. १०,००० भन्दा कम खर्चमै परिवार धान्ने घरपरिवारको संख्या १८,७१३ अर्थात् ५२.५० प्रतिशत, रू. १०,००० देखि रू. २०,००० सम्ममा परिवारको मासिक खर्च धान्नेको संख्या ११,८१६ अर्थात् ३३.१५ प्रतिशत, रू. २०,००० देखि रू. ३०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या ३,८६९ अर्थात् १०.८५ प्रतिशत, रू. ३०,००० देखि रू. ४०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या ६४२ अर्थात् १.८० प्रतिशत, रू. ४०,००० देखि रू. ५०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या ३३१ अर्थात् ०.९३ प्रतिशत र रू. ५०, ००० भन्दा माथि खर्च गर्नेको संख्या २७६ अर्थात् ०.७७ प्रतिशत देखिन्छ । यस तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा रू. १०,००० वा सो भन्दा कम रकममै मासिक गुजारा गर्नेको संख्या आधा भन्दा बढी अर्थात् कुल घरपरिवारको ५२.५० प्रतिशत हुनुले यस उप-महानगरपालिकाका अधिकांश बासिन्दाहरूको जीवनस्तर अत्यन्त न्यून भएकोले आधारभूत आवश्यकता जस्तै खाद्यान्न, आवास, लुगालत्ता, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी आदिमा अत्यन्त न्यून स्तरको पहुँच रहेको स्पष्ट हुन्छ । चरम महंगी र मुद्रा स्फिती बढिरहेको हालको अवस्थामा ५२.५० प्रतिशत परिवारहरूले प्रति परिवार प्रति दिन मात्र रू. ३३३.३३ मा गुजारा गर्नुपर्ने तथ्याङ्कले देखाउँछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

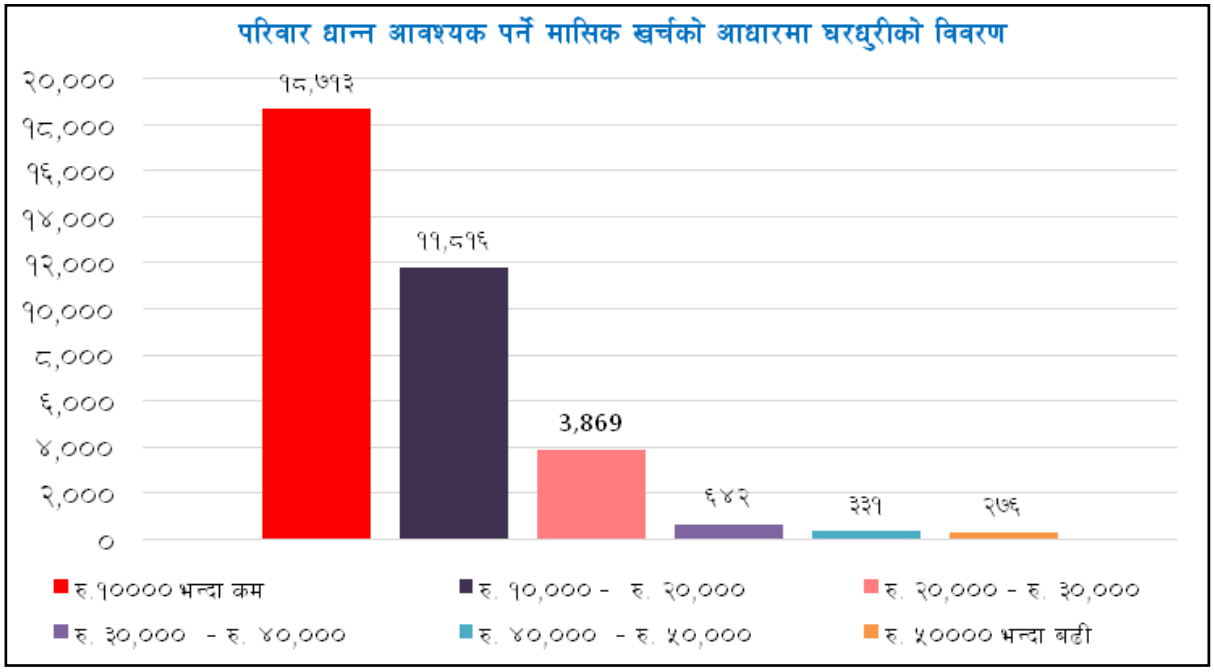

४.२.६ आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरपरिवारको विवरण

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये आफ्नै वार्षिक आम्दानीले बाह्र महिना भन्दा माथि धान्नेको संख्या २९,५०१ अर्थात् ८२.७६ प्रतिशत देखिन्छ । त्यसैगरी ७ देखि ९ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरपरिवार संख्या १,८३५ अर्थात् ५.१५ प्रतिशत, ४ देखि ६ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरपरिवारका संख्या १,५६८ अर्थात् ४.४० प्रतिशत, ९ देखि ११ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरपरिवारको संख्या १,३९२ अर्थात् ३.९० प्रतिशत र ० देखि ३ महिना मात्र धान्न पुग्नेको संख्या १,३३३ अर्थात् ३.७४ प्रतिशत रहेको छ । यस पूर्वको मासिक खर्चको आधारमा तयार पारिएको तथ्याङ्क र यस तथ्याङ्कलाई संयुक्त रूपमा हेर्दा अधिकांश जनसंख्याले वार्षिकरूपमा गर्ने अत्यन्त सीमित आम्दानीले बाह्रै महिना गुजारा गरी खर्च धान्ने गरेको स्पष्ट हुन्छ । तर वार्षिक आम्दानीले वर्षभरी धान्न नसक्ने घरपरिवारहरू पूर्ण गरीबीको अवस्थामा रहेको पुष्टि हुन्छ । संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था लागु भई सकेको र स्थानीय सरकारमा धेरै हक अधिकारहरू प्रत्याभूत भई सकेको अवस्थामा यस्ता गरीवीको रेखामूनी रहेको जनसंख्यालाई लोक कल्याणकारी राज्यको मूल मर्म अनुसार सबलिकरण र संरक्षण गर्नु आवश्यक देखिन्छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५७ : आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	०-३ महिना	४-६ महिना	७-९ महिना	९-११ महिना	१२ महिना वा सोभन्दा माथि	उ.न.	जम्मा	आम्दानीले धान्न पुग्ने औषत महिना
१	३०	३२	१०२	९७	८३६		**१,०९७**	**१०.९९**
२	३	२३	२३	२	१,७१३		**१,७६४**	**११.८५**
३	३३	३९	४३	९४	१,६२४		**१,८३३**	**११.५०**
४	५१	९३	१२७	९०	१,१८९		**१,५५०**	**१०.८८**
५	३४	८१	४५२	२४७	७४६		**१,५६०**	**१०.२२**
६	३२	५०	५९	७	१,००४		**१,१५२**	**११.२४**
७	१	१३	२०	११	१,६२७		**१,६७२**	**११.८९**
८	४१	६१	३६	२७	१,४६३	२	**१,६३०**	**११.४९**
९	२५	२६	५०	९५	१,५९४		**१,७९०**	**११.५४**
१०	२६	१०	६३	१७	१,६३४		**१,७५०**	**११.६५**
११	१५	५३५	९२	२८	१,१४४	१	**१,८१५**	**९.९४**
१२	१२	३७	११६	१६७	१,८१५	१	**२,१४८**	**११.५१**
१३	२८२	१२१	११८	२१५	१,१५०		**१,८८६**	**९.४६**
१४	३३	४०	७८	१३३	१,५७३	१	**१,८५८**	**११.४३**
१५	८	१६	२७	४२	४,२४८		**४,३४१**	**११.९२**
१६	१३६	१००	१३३	१४	१,२५८	११	**१,६५२**	**११.०१**
१७	६३	१०६	१३३	७३	२,३४२	१	**२,७१८**	**११.२६**
१८	२५	७०	५५	२७	१,९६०	१	**२,१३८**	**११.५७**
१९	४८३	११५	१०८	६	५८१		**१,२९३**	**७.३९**
जम्मा	**१,३३३**	**१,५६८**	**१,८३५**	**१,३९२**	**२९,५०१**	**१८**	**३५,६४७**	**११.११**
प्रतिशत	**३.७४**	**४.४०**	**५.१५**	**३.९०**	**८२.७६**	**०.०५**	**१००.००**	

उ.न. = उल्लेख नगरेको

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

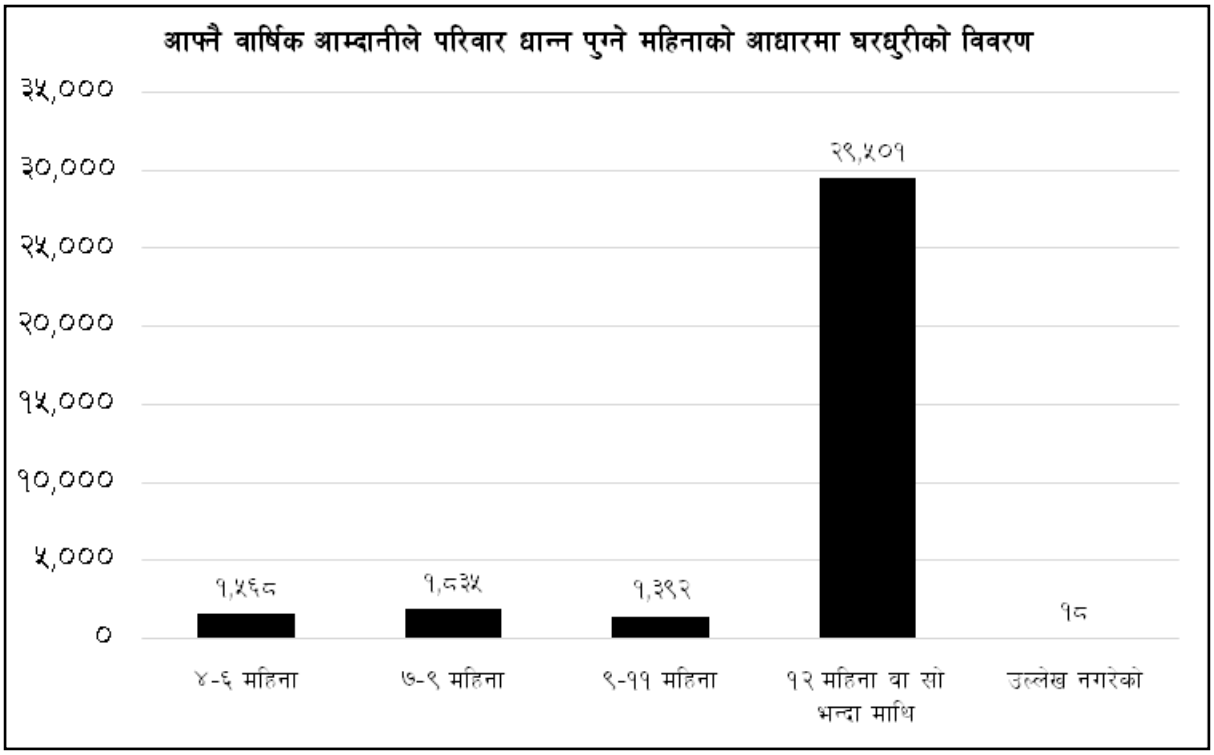

४.२.७ कुल वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न अपुगने परिवारले अपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

उप-महानगरपालिकामा पहिचान भएका ६,१४६ घरपरिवारहरूको वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न अपुगने देखिन्छ। यसरी आम्दानी अपुग हुँदा उनीहरूले अन्य विभिन्न माध्यमबाट त्यसको गर्जो टार्ने गरेको पाइयो। जसमध्ये सबै भन्दा बढी ३,३४० परिवार अर्थात् ५४.३४ प्रतिशतले उधारो चलाउने गरेको, ३,२४६ अर्थात् ५२.८१ प्रतिशत परिवारले ऋण लिने गरेका र बाँकीले सञ्चित वा स्थिर सम्पती बिक्री गरेको पाइयो। यस तथ्याङ्कले यसरी गरिबीमा रहेका परिवारहरू क्रमश सुधारतर्फ उन्मुख हुनु भन्दा थप ऋणको भार थपिँदै जाने र स्थिर सम्पती समेत प्रयोग हुँदै जाँदा थप गरिबीतर्फ धकेलिने स्थिति रहेको पाइयो। उप-महानगरपालिकामा रहेको यो स्थिति लोक कल्याणकारी संवैधानिक व्यवस्थाको मर्मसँग मेल नखाने देखिन्छ। तसर्थ राज्य तथा स्थानीय सरकारले गरिबी निवारण र रोजगारी सिर्जनाका प्रभावकारी उपायहरू अबलम्बन गर्नुपर्ने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५८ : अपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	सञ्चित सम्पत्ति प्रयोग गरेको	उद्यारो	ऋण लिएको	स्थिर सम्पत्ति बिक्री गरेको	अन्य	उल्लेख नगरेको	जम्मा
१	८	२३५	२४६	५	४		**२६१**
२	९	१५	४०	१	१		**५१**
३	२०	१३३	५३	५	८		**२०९**
४	२५	१८७	१६२	१२	१०७		**३६१**
५	७०७	६२०	६४४	३०	३		**८१४**
६	५८	७०	११५	१			**१४८**
७	५	१०	३१	२			**४५**
८	२९	१३२	५६	२	१	२	**१६७**
९	१२६	१४१	१४०	४३	३		**१९६**
१०	३०	२७	५८	६	१		**११६**
११	५०७	५४७	४८३	२१	३	१	**६७१**
१२	११६	२३३	१९३	५	३	१	**३३३**
१३	१८२	३३३	२४८	२७	४		**७३६**
१४	२०१	१८४	३९	५	६	१	**२८५**
१५	२७	२७	२९	९	२		**९३**
१६	२६५	२१	१३१	२	५	११	**३९४**
१७	१७	१९२	२४७	८	१०	१	**३७६**
१८	३३	८१	१२२		१	१	**१७८**
१९	६२८	१५२	२०९	९	३		**७१२**
जम्मा	**२,९९३**	**३,३४०**	**३,२४६**	**१९३**	**१६५**	**१८**	**६,१४६**
प्रतिशत	**४८.७०**	**५४.३४**	**५२.८१**	**३.१४**	**२.६८**	**०.२९**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

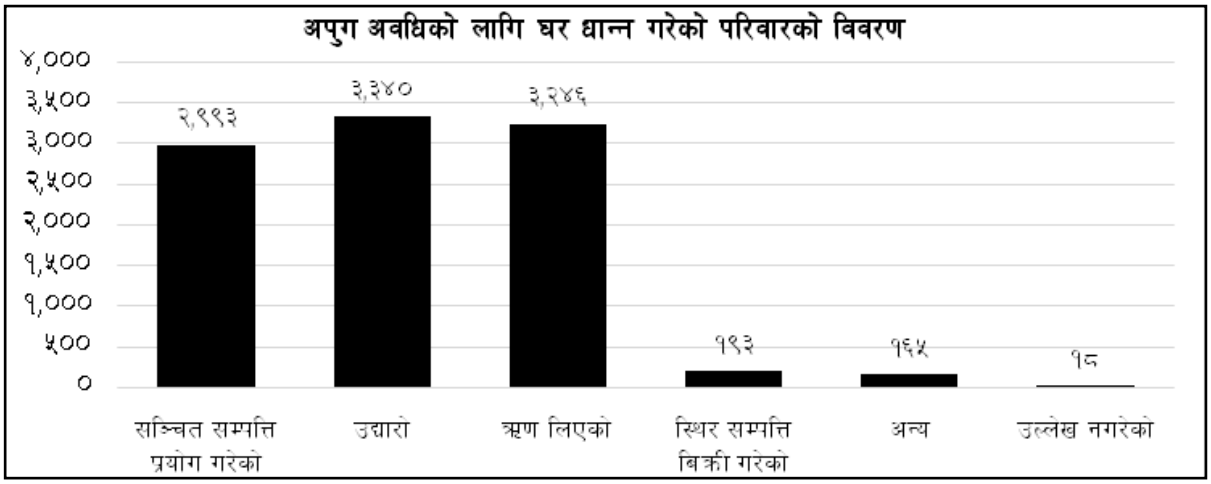

४.२.८ परिवारका सदस्यका लागि सामान्य बिरामी खर्च, न्यानो कपडा र झुलको व्यवस्था गर्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकामा रहेका ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये ७,७५७ अर्थात् २१.८ प्रतिशत परिवारहरूले बिरामी हुँदा उपचार खर्च व्यवस्था गर्न नसक्ने देखिन्छ । यो एक गम्भीर अवस्था हो । नेपालको संविधानको धारा ३५ को उपधारा १ मा "प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट प्राप्त आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने हक हुनेछ र कसैलाई पनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट बञ्चित गरिने छैन ।" भनी स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ । यस तथ्याङ्कले उप-महानगरपालिकाका गरिबीको रेखामुनि रहेका नागरिकहरू माथि राज्यको दायित्व रहेको स्पष्ट गर्दछ । अर्कोतर्फ गाँस, बास र कपास जस्ता आधारभूत आवश्यकताहरूमध्ये जाडोयाममा न्यानो कपडाको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवारको संख्या समेत २,४३५ अर्थात् ६.८ प्रतिशत र गर्मीयाममा झुलको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवारको संख्या ३,३४० अर्थात् ९.४ प्रतिशत रहेको देखाउँछ । यी तथ्याङ्कहरूले जाडोयाममा तराईमा चल्ने शीतलहर र गर्मीयाममा लामखुट्टे तथा भुसुनाको टोकाईबाट लाग्ने इन्सेफ्लाइटिस, मलेरिया, डेँगु, कालाजार जस्ता प्राणघातक रोगहरूको उच्च जोखिममा ती परिवारहरू रहेको स्पष्ट हुन्छ । राज्यको यसतर्फ ध्यान जानु आवश्यक छ । विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५९ : परिवारका सदस्य सामान्य बिरामी पर्दा खर्च गर्न सक्ने आर्थिक क्षमता अनुसार परिवारको विवरण

वडा नं.	आर्थिक क्षमता भएको		आर्थिक क्षमता नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	७३०	६६.५	३६७	३३.५			**१,०९७**
२	१,५६३	८८.६	२०१	११.४			**१,७६४**
३	९११	४९.७	९२२	५०.३			**१,८३३**
४	१,२०९	७८.०	३४१	२२.०			**१,५५०**
५	६२६	४०.१	९३४	५९.९			**१,५६०**
६	६४२	५५.७	५१०	४४.३			**१,१५२**
७	१,४४६	८६.५	२२६	१३.५			**१,६७२**
८	१,३४२	८२.३	२८६	१७.५	२	०.१	**१,६३०**
९	१,२०६	६७.४	५८४	३२.६			**१,७९०**
१०	१,७०७	९७.५	४३	२.५			**१,७५०**
११	१,४६०	८०.४	३५४	१९.५	१	०.१	**१,८१५**
१२	१,६८७	७८.५	४६०	२१.४	१	०.०	**२,१४८**
१३	१,१४१	६०.५	७४५	३९.५			**१,८८६**

वडा नं.	आर्थिक क्षमता भएको		आर्थिक क्षमता नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१४	१,५९१	८५.६	२६६	१४.३	१	०.१	**१,८५८**
१५	३,८७१	८९.२	४७०	१०.८			**४,३४१**
१६	१,४२२	८६.१	२१९	१३.३	११	०.७	**१,६५२**
१७	२,४२४	८९.२	२९३	१०.८	१	०.०	**२,७१८**
१८	१,७९०	८३.७	३४७	१६.२	१	०.०	**२,१३८**
१९	१,१०४	८५.४	१८९	१४.६			**१,२९३**
जम्मा	**२७,८७२**	**७८.२**	**७,७५७**	**२१.८**	**१८**	**०.१**	**३५,६४७**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

परिवारका सदस्य सामान्य बिरामी पर्दा खर्च गर्न सक्ने आर्थिक क्षमता अनुसार परिवारको विवरण

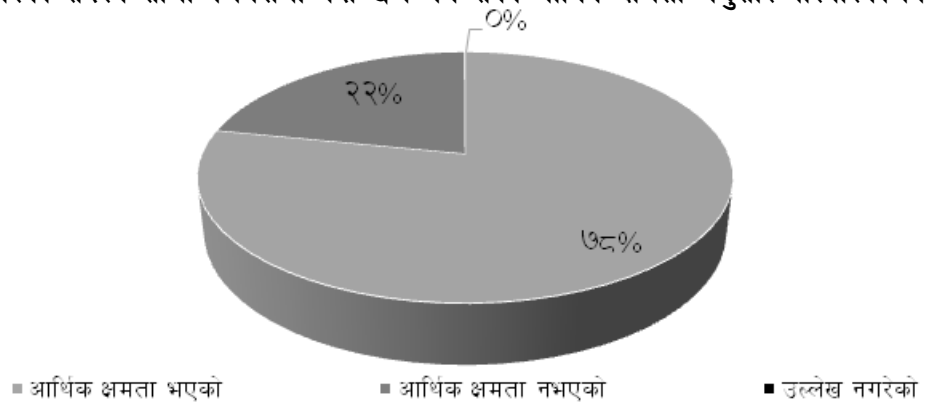

तालिका नं. ६० : जाडो महिनामा न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न सक्ने		न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न नसक्ने		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	९७४	८८.८	१२३	११.२			**१,०९७**
२	१,६८७	९५.६	७७	४.४			**१,७६४**
३	१,४९६	८१.६	३३७	१८.४			**१,८३३**
४	१,४५१	९३.६	९९	६.४			**१,५५०**
५	१,४५८	९३.५	१०२	६.५			**१,५६०**
६	१,०५९	९१.९	९३	८.१			**१,१५२**
७	१,५१०	९०.३	१६२	९.७			**१,६७२**
८	१,४६८	९०.१	१६०	९.८	२	०.१	**१,६३०**
९	१,७६४	९८.५	२६	१.५			**१,७९०**
१०	१,७२४	९८.५	२६	१.५			**१,७५०**
११	१,७७९	९८.०	३५	१.९	१	०.१	**१,८१५**
१२	१,९८९	९२.६	१५८	७.४	१	०.०	**२,१४८**
१३	१,७४७	९२.६	१३९	७.४			**१,८८६**
१४	१,७४७	९४.०	११०	५.९	१	०.१	**१,८५८**
१५	४,०७०	९३.८	२७१	६.२			**४,३४१**
१६	१,५५०	९३.८	९१	५.५	११	०.७	**१,६५२**
१७	२,५७७	९४.८	१४०	५.२	१	०.०	**२,७१८**
१८	२,०३०	९४.९	१०७	५.०	१	०.०	**२,१३८**
१९	१,११४	८६.२	१७९	१३.८			**१,२९३**
जम्मा	**३३,१९४**	**९३.१**	**२,४३५**	**६.८**	**१८**	**०.१**	**३५,६४७**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

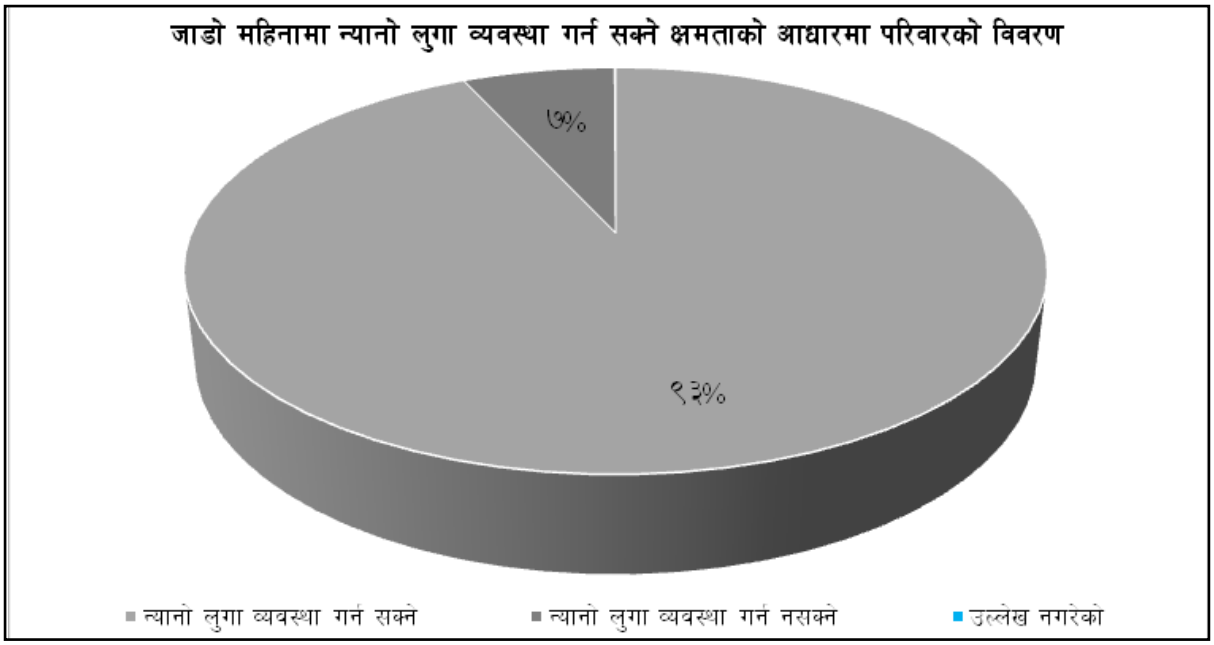

तालिका नं. ६१ : आवश्यकता अनुसार लामखुट्टेको झुलको व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	झुलको व्यवस्था गर्न सक्ने परिवार		झुलको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवार		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	९८५	८९.८	११२	१०.२			**१,०९७**
२	१,६२६	९२.२	१३८	७.८			**१,७६४**
३	१,५०५	८२.१	३२८	१७.९			**१,८३३**
४	१,४४१	९३.०	१०९	७.०			**१,५५०**
५	१,४६३	९३.८	९७	६.२			**१,५६०**
६	१,०९०	९४.६	६२	५.४			**१,१५२**
७	१,४९१	८९.२	१८१	१०.८			**१,६७२**
८	१,४५२	८९.१	१७६	१०.८	२	०.१	**१,६३०**
९	१,७१७	९५.९	७३	४.१			**१,७९०**
१०	१,७३१	९८.९	१९	१.१			**१,७५०**
११	१,७३५	९५.६	७९	४.४	१	०.१	**१,८१५**
१२	१,९९१	९२.७	१५६	७.३	१	०.०	**२,१४८**
१३	१,७१५	९०.९	१७१	९.१			**१,८८६**
१४	१,६९३	९१.१	१६४	८.८	१	०.१	**१,८५८**
१५	४,०००	९२.१	३४१	७.९			**४,३४१**
१६	१,५४१	९३.३	१००	६.१	११	०.७	**१,६५२**
१७	२,६५०	९७.५	६७	२.५	१	०.०	**२,७१८**
१८	२,०९९	९८.२	३८	१.८	१	०.०	**२,१३८**
१९	३६४	२८.२	९२९	७१.८			**१,२९३**
जम्मा	**३२,२८९**	**९०.६**	**३,३४०**	**९.४**	**१८**	**०.१**	**३५,६४७**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

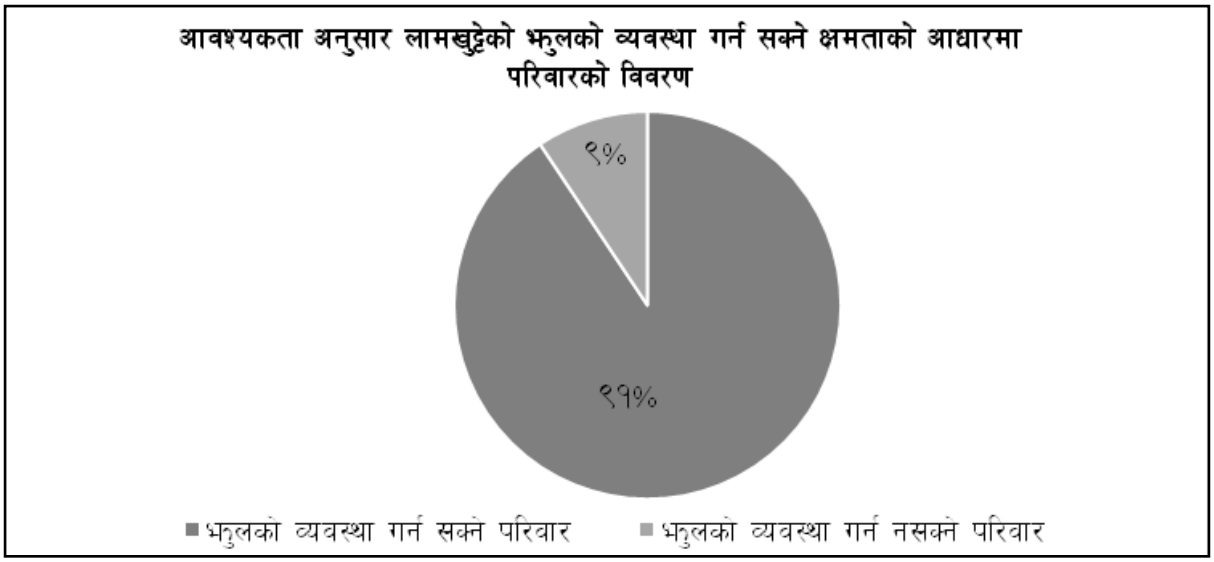

४.२.९ ऋणका आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ६२ : ऋण लिने र नलिने परिवारको विवरण

वडा नं.	ऋण लिने परिवार		ऋण नलिने परिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	७६२	६९.५	३३५	३०.५			**१,०९७**
२	३६९	२०.९	१,३९५	७९.१			**१,७६४**
३	५१२	२७.९	१,३२१	७२.१			**१,८३३**
४	६४०	४१.३	९१०	५८.७			**१,५५०**
५	८०५	५१.६	७५५	४८.४			**१,५६०**
६	४६६	४०.५	६८६	५९.५			**१,१५२**
७	८९०	५३.२	७८२	४६.८			**१,६७२**
८	८३५	५१.२	७९३	४८.७	२	०.१	**१,६३०**
९	१,०८७	६०.७	७०३	३९.३			**१,७९०**
१०	७४८	४२.७	१,००२	५७.३			**१,७५०**
११	६८३	३७.६	१,१३१	६२.३	१	०.१	**१,८१५**
१२	९१९	४२.८	१,२२८	५७.२	१	०.०	**२,१४८**
१३	६९८	३७.०	१,१८८	६३.०			**१,८८६**
१४	३७२	२०.०	१,४८५	७९.९	१	०.१	**१,८५८**
१५	१,२०४	२७.७	३,१३७	७२.३			**४,३४१**
१६	५६४	३४.१	१,०७७	६५.२	११	०.७	**१,६५२**
१७	१,२०६	४४.४	१,५११	५५.६	१	०.०	**२,७१८**
१८	१,१३९	५३.३	९९८	४६.७	१	०.०	**२,१३८**
१९	२१४	१६.६	१,०७९	८३.४			**१,२९३**
जम्मा	**१४,११३**	**३९.६**	**२१,५१६**	**६०.४**	**१८**	**०.१**	**३५,६४७**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये विभिन्न वित्तीय संस्था सहकारी वा अन्य तवरले आफ्ना विभिन्न क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न वा लगानी गर्न ऋण लिने परिवारहरूको संख्या १४,११३ अर्थात् ३९.६ प्रतिशत र ऋण नलिने परिवारहरूको संख्या २१,५१६ अर्थात् ६०.४ प्रतिशत रहेका छन्। ऋण लिनुका उद्देश्यहरूमध्ये अत्यावश्यक आवश्यकता परिपूर्ति गर्न ऋण लिनेको संख्या लगानी वा उत्पादनमूलक व्यवसाय गर्न ऋण लिनेको संख्या भन्दा बढी भएको अनुमान सजिलै लगाउन सकिन्छ किनकि मासिक १०,००० भन्दा कम रकममा परिवारको गुजारा गर्नु पर्ने परिवार ५२.५० प्रतिशत रहेको छ। वडागत रूपमा पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

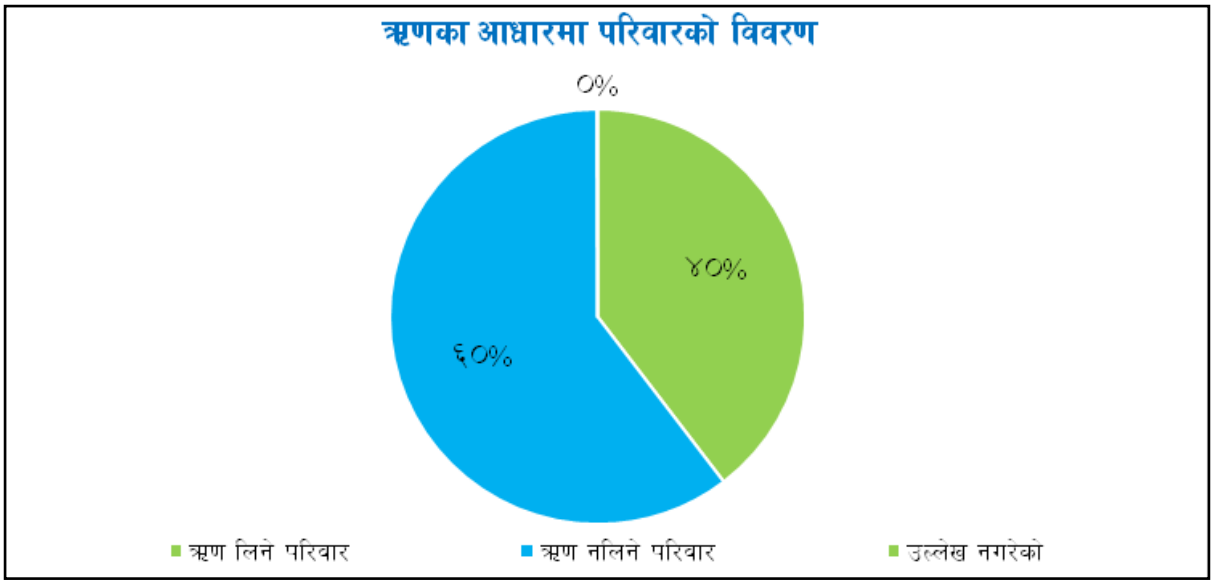

४.२.१० परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ६३ : परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	रु. १०,००० भन्दा कम	रु. १०,००० देखि रु. २०,०००	रु. २०,००० देखि रु. ३०,०००	रु. ३०,००० देखि रु. ४०,०००	रु. ४०,००० देखि रु. ५०,०००	रु. ५०,००० भन्दा बढी	जम्मा	औषत ऋण रकम
१	५०	११२	७५	३४	७६	४१५	**७६२**	**१८५,१५५**
२	१८	२३	१५	६	४३	२६४	**३६९**	**१९१,२४५**
३	२३	४२	३७	२१	६१	३२८	**५१२**	**२४६,३८४**
४	२७	४१	२७	२४	६३	४५८	**६४०**	**३३२,८३४**
५	४८	५३	४२	२२	१३२	५०८	**८०५**	**२०९,६७६**
६	१८	२०	२३	१२	४९	३४४	**४६६**	**२६४,५३४**
७	३८	४८	४५	२८	७३	६५८	**८९०**	**२८२,०१६**
८	२४	२९	३७	२६	९८	६२१	**८३५**	**२७०,१६८**
९	४१	७२	६०	४०	९४	७८०	**१,०८७**	**२७५,२८९**
१०	१५	२३	१९	९	५५	६२७	**७४८**	**४७३,८८५**
११	४३	६१	४४	२५	१४५	३६५	**६८३**	**१३२,६९०**
१२	४२	५६	५२	२९	११४	६२६	**९१९**	**२५३,९१९**
१३	३५	४७	३२	२२	६६	४९६	**६९८**	**२८८,१४५**
१४	६	१५	१५	९	३८	२८९	**३७२**	**२,१०६,२२३**
१५	११	२१	११	६	४४	१,१११	**१,२०४**	**१,१३२,०३९**
१६	४१	३७	२७	१४	५२	३९३	**५६४**	**४३६,४२९**
१७	५१	६१	५६	३६	११६	८८६	**१,२०६**	**४०१,२०३**
१८	१७	४६	४१	२०	८७	९२८	**१,१३९**	**३६३,८९४**
१९	३९	१९	१८	६	२२	११०	**२१४**	**१०८,०४२**
जम्मा	**५८७**	**८२६**	**६७६**	**३८९**	**१,४२८**	**१०,२०७**	**१४,११३**	**४११,८४४**
प्रतिशत	**४.१६**	**५.८५**	**४.७९**	**२.७६**	**१०.१२**	**७२.३२**	**१००.००**	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा ऋण लिने कुल १४,११३ परिवारहरूमध्ये १०,२०७ अर्थात् ७२.३२ प्रतिशत परिवाहरूले रू. ५०,००० भन्दा बढी ऋण लिएको देखिन्छ । त्यसै गरी रू. ४०,००० देखि रू. ५०,००० सम्म ऋण लिने परिवार संख्या १,४२८ अर्थात् १०.१२ प्रतिशत, रू. ३०,००० देखि रू. ४०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या ३८९ अर्थात् २.७६ प्रतिशत, रू. २०,००० देखि ३०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या ६७६ अर्थात् ४.७९ प्रतिशत, रू. १०,००० देखि २०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या ८२६ अर्थात् ५.८५ प्रतिशत र रू. १०,००० भन्दा कम ऋण लिनेको संख्या ५८७ अर्थात् ४.१६ प्रतिशत रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । ऋण रकमको विवरण हेर्दा सानो रकमको ऋण व्यवसायिक लगानी प्रयोजनका लागि भन्दा घरायसी प्रयोजन र अत्यावश्यक आवश्यकता पूर्ती गर्नलाई हुनसक्ने अनुमान लगाउन सकिन्छ । ऋण लिनु नकारात्मक नभएपनि ऋण लिनुको प्रयोजन दैनिक आवश्यकता गुजारा गर्ने मात्र हुँदा त्यसले न्यून गुणस्तरको जीवनयापन र गरीबीलाईनै संकेत गर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

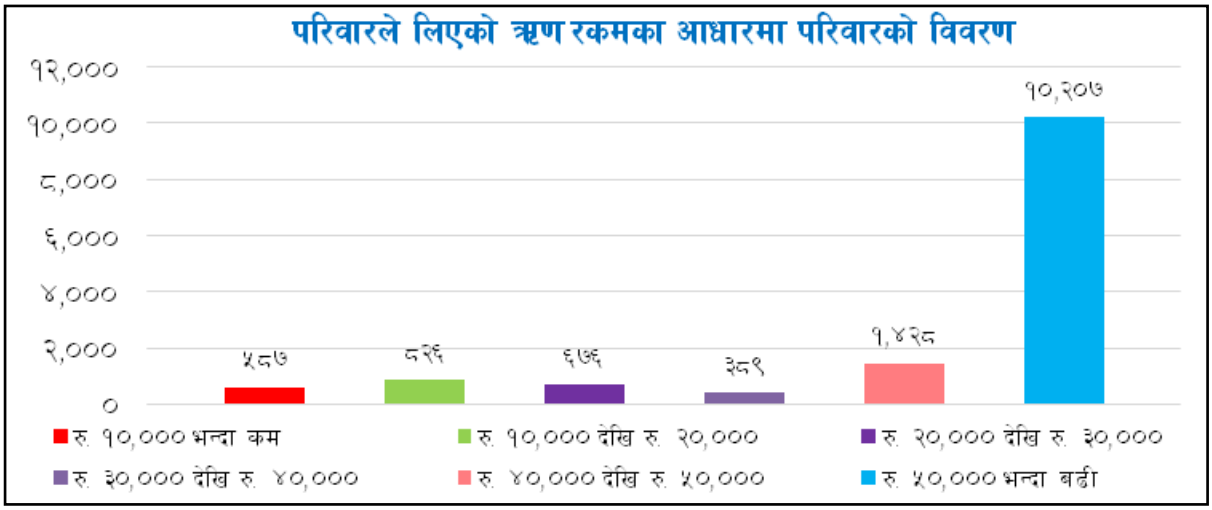

४.२.११ ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

तालिका नं. ६४ : ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	व्यापार व्यवसाय	कृषि व्यवसाय	भवन निर्माण / जमिन	जन्म / मृत्यु / सामाजिक कार्य	धार्मिक / सांस्कृतिक	औषधी उपचार	शिक्षा	परिवारको उपयोग	परिवारको सदस्य विदेश पठाउने	अन्य कारण*	जम्मा
१	२२	१४७	१७१	४४	३४५	४५३	८२	६१४	२५	१४	**७६२**
२	१२	६९	१२७	४०	१०	११४	४४	१४९	२४		**३६९**
३	४३	५०	१७३	४७	३९	१३५	९०	१५१	४२	६	**५१२**
४	७१	८१	१८७	५५	७	१८४	८७	२२२	३३	२०	**६४०**
५	६१	५७	१५६	७२	५४	२२३	९१	३७६	१६५	६	**८०५**
६	२९	७७	१५८	६४	१२	१३३	७७	१५२	८२		**४६६**
७	३५	२३६	३००	९३	१४	३१९	२५४	२३५	१४४		**८९०**
८	३२	१३९	२१८	५०	३७	३१८	१६१	३३८	१००		**८३५**
९	६१	२९५	४४९	२०९	३०१	५८१	३४६	६४८	१७२	५	**१,०८७**
१०	१२०	२८	२९५	३१	१५	११०	७९	२०८	७०	३	**७४८**
११	९	११४	१५४	६३	३६१	४४३	३०८	४९५	९३		**६८३**
१२	४१	७७	२६१	४४	३०	३४१	१६६	३७०	२१७	१	**९१९**
१३	५४	४१	२२०	१८	१७	१४३	६७	२१९	११५	२५	**६९८**

वडा नं.	व्यापार व्यवसाय	कृषि व्यवसाय	भवन निर्माण/ जमिन	जन्म/मृत्यु/ सामाजिक कार्य	धार्मिक/ साँस्कृतिक	औषधी उपचार	शिक्षा	परिवारको उपयोग	परिवारको सदस्य विदेश पठाउने	अन्य कारण*	जम्मा
१४	१०१	१५	६४	१०	६	३७	३७	९३	५४	१५	**३७२**
१५	२५९	२५	५८६	२०	४	८७	१२९	१३८	८४	३०	**१,२०४**
१६	४६	२६	१५८	१७	५	९१	११८	२२५	६९	४	**५६४**
१७	९३	१०५	४०५	४२	८	१७२	१७१	३७६	८१	२४	**१,२०६**
१८	१०३	४८	४१३	२८	१४	२०४	१०९	४५५	१७९	२२	**१,१३९**
१९	१०	१७	३४	३१	२८	६३	३	९३	२७		**२१४**
जम्मा	**१,२०२**	**१,६४७**	**४,५२९**	**९७८**	**१,३०७**	**४,१५१**	**२,४१९**	**५,५५७**	**१,७७६**	**१७५**	**१४,११३**
प्रतिशत	**८.५२**	**११.६७**	**३२.०९**	**६.९३**	**९.२६**	**२९.४१**	**१७१४**	**३९.३८**	**१२.५८**	**१.२४**	**१००**

***माथि उल्लेखित ऋण लिने कारण बाहेक अन्य कारण जस्तै विविध क्षेत्रमा लगानी गर्न, भवितव्य टार्न आदि ।**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा ऋण लिनेहरूको प्रवृत्तिलाई हेर्दा ऋण लिएका कुल १४,११३ परिवारहरूमध्ये सबैभन्दा बढी घरायसी प्रयोजनको लागि ऋण लिने परिवारको संख्या ३९.३८ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसैगरी दोस्रोमा घर निर्माणको लागि ३२.०९ प्रतिशत, तेस्रोमा औषधी उपचार गर्नको लागि २९.४१ प्रतिशत, चौथौंमा शिक्षाको लागि १७.१४ प्रतिशत रहेका छन् भने लगानी र उत्पादन प्रवर्द्धन गर्न निकै कम घरपरिवारले ऋण लिएको देखिन्छ । जसमध्ये ११.६७ प्रतिशतले कृषि व्यवसायमा र ८.५२ प्रतिशतले व्यापार तथा उद्योगमा लगानी गर्नऋण लिएको देखिन्छ । तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा दैनिक जीवन निर्वाह र आधारभूत मानविय आवश्यकता पुर्ति गर्न जस्तै औषधोपचार, शिक्षा तथा घरायसी गर्जो टार्न अधिकांशले ऋण लिएको तथ्य स्पष्ट हुन्छ । नागरिकका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने दायित्व राज्यको हुने संवैधानिक व्यवस्था अनुरूप संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संविधानले शिक्षा, स्वास्थ्य, खाद्यान्न जस्ता आवश्यकताहरूलाई मौलिक अधिकारको रूपमा स्थापित गरिसकेको सन्दर्भमा स्थानीय तथा संघीय सरकारले नागरिकका यी सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

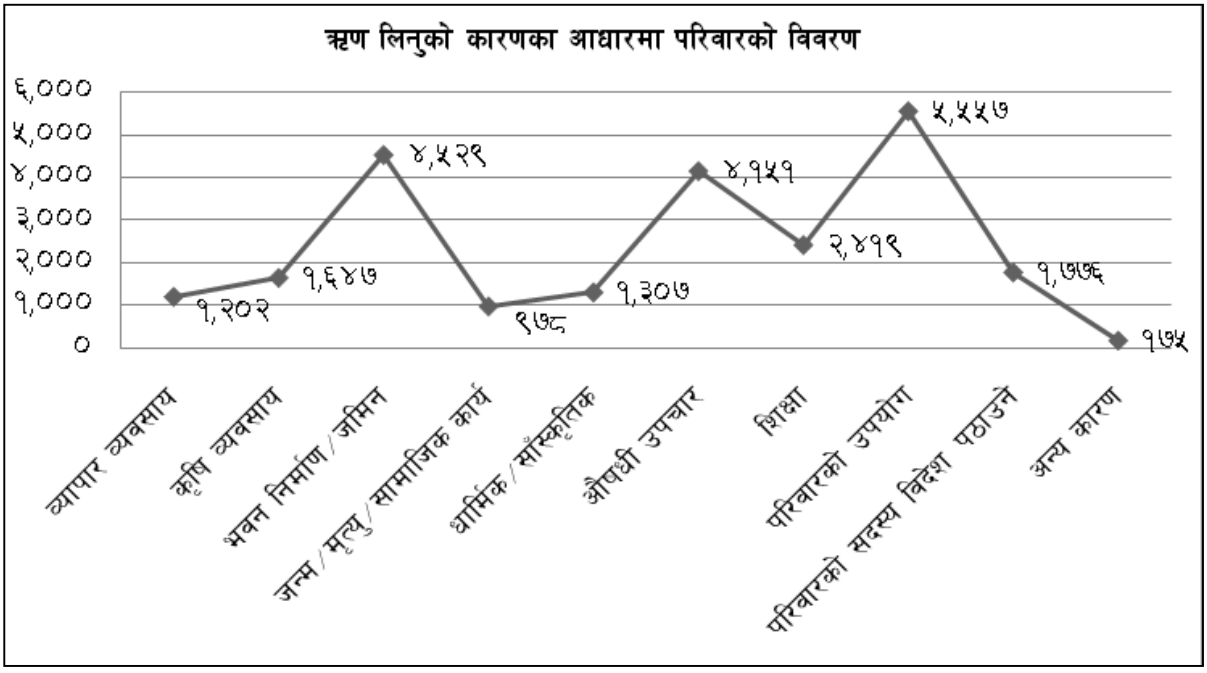

४.२.१२ ऋण लिएको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको वितरण

तालिका नं. ६५ : ऋण लिएको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको वितरण

वडा नं.	व्यक्तिगत	बैंक	सहकारी संस्था	अन्य वित्तीय संस्था	अन्य*	जम्मा
१	६४३	१२३	१४९	२७		**७६२**
२	२२७	२१	१०६	११५		**३६९**
३	२२९	११६	१७५	५५	२२	**५१२**
४	२७९	१५४	२४०	१२३		**६४०**
५	७००	१२२	२२२			**८०५**
६	२८०	७४	२०५	२३		**४६६**
७	४७६	१४७	४२९	११५	४	**८९०**
८	६७७	१७४	१६५	२		**८३५**
९	९२८	३३२	२०४	३०		**१,०८७**
१०	२८४	३७३	१००	७६		**७४८**
११	६४१	३८	७५	५२		**६८३**
१२	६९१	१०२	९७	१६०		**९१९**
१३	४३७	१५१	१४०	६८		**६९८**
१४	१२७	१७०	८३	१८	२४	**३७२**
१५	४७७	७१९	१४९	५१		**१,२०४**
१६	३२२	१६१	८१	९५		**५६४**
१७	५४०	५५५	३८५	७०	१४	**१,२०६**
१८	७६०	२५९	२६२	११०	१७	**१,१३९**
१९	१८८	५	३७	८		**२१४**
जम्मा	**८,९०६**	**३,७९६**	**३,३०४**	**१,१९८**	**८१**	**१४,११३**
प्रतिशत	**६३.१०**	**२६.९०**	**२३.४१**	**८.४९**	**०.५७**	**१००.००**

***माथि उल्लेखित स्रोत बाहेक अन्य स्रोत जस्तै सामुदायिक समूह, कार्यरत कार्यालय, विविध प्रकारका कोष आदि ।**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

ऋण लिने १४,११३ घरपरिवारहरूमा सबैभन्दा बढी ८,९०६ अर्थात् ६३.१० प्रतिशत परिवारहरूले आन्तरिक व्यक्तिगत ऋण लिएको देखिन्छ । त्यसैगरी दोस्रोमा ३,७९६ अर्थात् २६.९० प्रतिशत परिवारहरूले बैंक, ३,३०४ अर्थात् २३.४१ प्रतिशत परिवारहरूले सहकारी संस्था, १,१९८ अर्थात् ८.४९ प्रतिशत परिवाहरूले अन्य वित्तिय संस्थाबाट ऋण लिएको र बाँकीले अन्यबाट ऋण लिएको तथ्याङ्क छ । सबैभन्दा धेरै घरपरिवारले व्यक्तिबाट ऋण लिएको यथार्थले के स्पष्ट गर्दछ भने नागरिकहरूको बैङ्क तथा ठूला वित्तीय संस्थाको पहुँच वृद्धि हुन सकेको छैन । अर्कोतर्फ बैङ्कबाट कर्जा लिँदा धितो तथा अन्य प्रशासनिक झन्झट हुने भएकोले चर्को व्याजको मारमा परे तापनि विना धितो व्यक्तिसँग ऋण लिन सहज हुने भएकोले, साधारण मानिसहरू यसतर्फ बढी आर्कषित देखिन्छन् । तर जनतालाई व्यक्तिगत ऋणको स्रोतले आर्थिक भार पर्नगई नागरिकलाई गरीबीमा धकेल्न बाध्य पार्दछ । उप-महानगरपालिकामा ऋणको पहिलो स्रोत व्यक्तिगत ऋण भएता पनि दोस्रो स्रोत बैंक, तेस्रो वित्तीय संस्था, चौथो सहकारी हुनुले नगरमा क्रमश बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट ऋण लिने प्रवृति विगतमा भन्दा सकारात्मक भएको देखिन्छ । हाल राष्ट्र बैङ्कले हरेक स्थानीय सरकार रहेको उप-महानगरपालिका वा उप-महानगरपालिकामा एक बैङ्क शाखा खोल्न गरेको निर्देशनले बैङ्कहरूमा ग्रामीण सर्वसाधारणको पहुँच अझ वृद्धि हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

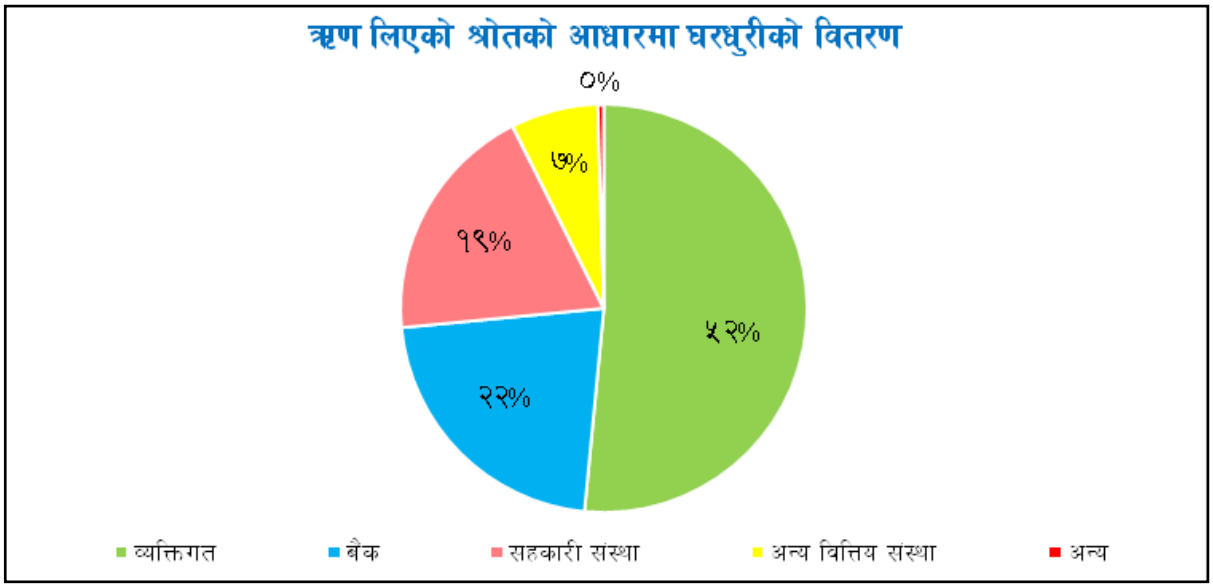

४.३ उद्योग, बैंक तथा सहकारी

४.३.१ उद्योगसम्बन्धी विवरण

घोराही उप-महानगरपालिका स्थित साविकको घोराही न.पा. वडा नं. १३, १४, १५, १६, १७ र १, रामपुर, लक्ष्मीपुर, धर्ना, सौडियार लगायतका प्रमुख बजार केन्द्र रहेका छन् । यस्ता बजारहरूबाट विशेषगरी थोक तथा खुद्रा व्यापार हुने गरेको छ। यसैगरी, घोराही उप-महानगरपालिकाबाट थोक व्यापार समेत हुने गरेको छ । थोक व्यापार अन्तर्गत खाद्य मिलबाट उत्पादित चामल, पिठो, तेल अन्य पहाडी तथा तराई जिल्लासँग हुने गरेको छ भने अन्य थोक व्यापारमा विस्कुट, साबुन, चाउचाउ, चिया, चिनी आदिको हुने गरेको छ। यसका अतिरिक्त तेस्रो मुलुकमा निर्मित इलेक्ट्रीक र इलेक्ट्रोनिक्स सामानहरूका साथै फरेन गुड्सको नाममा विभिन्न तेस्रो मुलुकहरूबाट उत्पादन भई आयात गरिएका घरेलु उपयोगका सामानहरूको समेत थोक र खुद्राबिक्री यस उप-महानगरपालिका बाट हुने गरेको पाइन्छ।

कृषि योग्य जमिनको उपलब्धता कृषि तथा वनजन्य कच्चा पदार्थहरूको उपलब्धता, परम्परागत तथा जातिगत सीप, कौशल, पर्यटकीय महत्वका स्थलहरूको उपलब्धता लगायतका विभिन्न कारणले उप-महानगरपालिकामा कृषि तथा स्थानीय परम्परा र सीपमा आधारित उद्योगहरूको विकासको राम्रो सम्भावना रहेको छ । विशेषगरी ग्रामीण क्षेत्रका मानिसहरू उल्लेखनीय रूपमा औद्योगिक विकासतर्फ लागिसकेका छैनन् । तथापि, स्थानीय माग परिपूर्ति गर्ने कार्यमा केही मझौला, साना तथा घरेलु उद्योग भने संचालित छन् । यस उप-महानगरपालिकामा रहेका व्यापारिक उद्योगहरूसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६६ : व्यापारिक उद्योगहरू सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	उद्योगको नाम	उद्योगको संख्या	उद्योगको प्रकार
१	ठूला उद्योग	१	ठूला
२	मध्यम उद्योग	४	मध्यम
३	साना उद्योग	३६७	साना
४	घरेलु उद्योग	१८	साना

स्रोत : उद्योग विभाग, घोराही २०७४

घोराही उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध प्राकृतिक कच्चा पदार्थ तथा विभिन्न स्रोत र साधनले उद्योगको संभावना प्रचुर देखिन्छ तर लगानी, व्यवसायिकता तथा विभिन्न पूर्वाधारको असुविधाको कारण उद्योगमा अपेक्षित विकास हुन सकेको देखिँदैन । केही साना साना उद्योगहरू सञ्चालित भएता पनि घोराही उप-महानगरपालिका लगायत आसपासका क्षेत्रसम्म मात्र आवश्यकता परिपुर्ति गर्न सफल छन् । ती उद्योगहरूले राष्ट्रिय माग तथा अर्थतन्त्रको हिस्सा भने खासै ओगट्न सकेको देखिँदैन ।

४.३.२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विवरण

उप-महानगरपालिकामा उद्योग व्यापार लगानी गर्न वित्तीय संस्थाहरूमा वाणिज्य बैंकहरू मार्फत कर्जा लगानी हुने गरेको देखिन्छ । यस बाहेक उप-महानगरपालिकामा संचालित अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले पनि कर्जा उपलब्ध गर्दै आएका छन् भने उप-महानगरपालिकाबासीहरूसँग रहेको रकमलाई निक्षेपको रूपमा स्विकार गरी बचत पनि गर्दै आएका छन् । यस उप-महानगरपालिकामा निम्नअनुसारका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विवरण तलको तालिमा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ६७ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	बैंकको नाम
वाणिज्य बैंक	
१	नेपाल बैंक लिमिटेड
२	नेपाल एस.बि.आई. बैंक लि.
३	नविल बैंक
४	बैंक अफ काठमाण्डौ लिमिटेड घोराही
५	सिद्धार्थ बैंक
६	हिमालयन बैंक
७	कृषि विकास बैंक
८	सिटिजन बैंक
९	आई.एम.ई फाइनान्स
१०	ग्लोबल आई.एम.ई बैंक
विकास बैंक	
१	वेस्ट्रन डेभलपमेन्ट बैंक
२	बागेश्वरी डेभलपमेन्ट बैंक
३	गोर्खा विकास बैंक
४	एकता बैंक
५	भार्गव विकास बैंक
वित्तीय संख्या	
१	नमस्ते वित्तीय संस्था
२	आई.एल.एफ.सी.ओ.
३	गुडविल सहकारी संस्था

घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७५

४.३.३ सहकारी संस्थाको विवरण

यस घोराही उप-महानगरपालिकामा उद्योग व्यापार क्षेत्रमा लगानी गर्ने उद्देश्यका साथ बचत तथा ऋण, कृषि, बहुद्देश्यीय, दूग्ध, उद्यमी, सूचना तथा सञ्चार विविध आदि प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरूबाट कर्जा लगानी हुने गरेको छ । साथै नियमित रूपमा सदस्यहरूबाट बचत सङ्कलन पनि गर्दै आएको देखिन्छ । जसमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था ८९, बहुउद्देश्यीय १०, कृषि ८९, माहुरी पालन सहकारी ४, दूग्ध ५, पशुपालन सहकारी २, उद्यमी सहकारी १२, सूचना तथा सञ्चार सहकारी ३, उपभोक्ता सहकारी १० आदि गरी जम्मा २२५ ओटा सहकारी संस्थाहरू संचालनमा रहेका छन् । सहकारीको विस्तृत विवरण तल तालिकामा दिईएको छ :

तालिका नं. ६८ : सहकारी संस्थाको विवरण

क्र.सं	सहकारी संस्थाको किसिम	संख्या
१	बहुउद्देश्यीय सहकारीसंस्था	५
२	बचत तथा ऋण सहकारीसंस्था	६८
३	कृषि सहकारीसंस्था	७६
४	दूग्ध सहकारीसंस्था	३
५	खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता सहकारीसंस्था	१
६	माहुरी पालकसहकारीसंस्था	३
७	बिउ उत्पादनसहकारीसंस्था	७
८	सुचना तथा सञ्चार	१
९	खाद्यबादि बिउ उत्पादन	१
१०	उपभोक्ता सहकारीसंस्था	१
११	लघु उद्यमी सहकारीसंस्था	१
१२	सामाजिक उद्यमी सहकारीसंस्था	१०
	जम्मा	**१८४**
	प्रदेशले नियमन गर्ने सहकारी संस्था	
क्र.सं	**सहकारी संस्थाको किसिम**	**संख्या**
१	बहुउद्देश्यीय सहकारीसंस्था	६
२	बचत तथा ऋण सहकारीसंस्था	१२
३	कृषि सहकारीसंस्था	३
४	साझा सहकारीसंस्था	१
५	उपभोक्ता सहकारीसंघ	१
६	माहुरी पालक सहकारीसंस्था	१
७	बचत तथा ऋण सहकारी संघ	१
८	सुचना तथा सञ्चार सहकारी संस्था	२
९	जिल्ला सहकारी संघ	१
१०	कृषि सहकारीसंघ	१
	कुल जम्मा	**२१३**

स्रोत : सहकारी प्रवर्द्धन शाखा ,घोराही उ.म.न.पा २०७५

४.३.४ बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये १८,३६७ अर्थात् ५१.५ प्रतिशत घरपरिवारको बैङ्क खाता रहेको र बाँकी अर्थात् १७,२६२ अर्थात् ४८.४ प्रतिशत घरपरिवारको बैङ्क खाता रहेको देखिन्छ। ग्रामीण जनतालाई आधुनिक बैङ्किङ सुविधा प्रदान गर्न यसतर्फ आकर्षित र प्रोत्साहन गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसो गर्दा नागरिकले गर्ने सबै आर्थिक कारोबारको पूर्ण अभिलेख रहन्छ र राज्यद्वारा प्राप्त हुने विभिन्न सुविधाहरू बैङ्किङ प्रणालीबाट गर्दा त्यो लक्षित वर्गमा पुग्ने सुनिश्चितता समेत हुन जान्छ। राज्यलाई वित्तीय व्यवस्थापन गरी सम्पूर्ण जन साधारणहरूमा बैङ्किङ प्रति सकारात्मक धारणा विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ। साथै यसले आर्थिक अपचलन गरी सामाजिक अपराध वा पैसाको प्रयोगले हुने गलत क्रियाकलापहरू नियन्त्रण गर्न सहज हुन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ६९ : बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण

वडा नं.	बैंक खाता भएको घरधुरी		बैंक खाता नभएको घरधुरी		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	३३०	३०.१	७६७	६९.९			**१,०९७**
२	२९३	१६.६	१,४७१	८३.४			**१,७६४**
३	४२०	२२.९	१,४१३	७७.१			**१,८३३**
४	८६८	५६.०	६८२	४४.०			**१,५५०**
५	६०२	३८.६	९५८	६१.४			**१,५६०**
६	५३४	४६.४	६१८	५३.६			**१,१५२**
७	८३३	४९.८	८३९	५०.२			**१,६७२**
८	५९४	३६.४	१,०३४	६३.४	२	०.१	**१,६३०**
९	९२४	५१.६	८६६	४८.४			**१,७९०**
१०	१,४१०	८०.६	३४०	१९.४			**१,७५०**
११	४४१	२४.३	१,३७३	७५.६	१	०.१	**१,८१५**
१२	८९१	४१.५	१,२५६	५८.५	१	०.०	**२,१४८**
१३	१,०६०	५६.२	८२६	४३.८			**१,८८६**
१४	१,५२७	८२.२	३३०	१७.८	१	०.१	**१,८५८**
१५	३,२९२	७५.८	१,०४९	२४.२			**४,३४१**
१६	८०२	४८.५	८३९	५०.८	११	०.७	**१,६५२**
१७	१,८५०	६८.१	८६७	३१.९	१	०.०	**२,७१८**
१८	१,५७४	७३.६	५६३	२६.३	१	०.०	**२,१३८**
१९	१२२	९.४	१,१७१	९०.६			**१,२९३**
जम्मा	**१८,३६७**	**५१.५**	**१७,२६२**	**४८.४**	**१८**	**०.१**	**३५,६४७**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

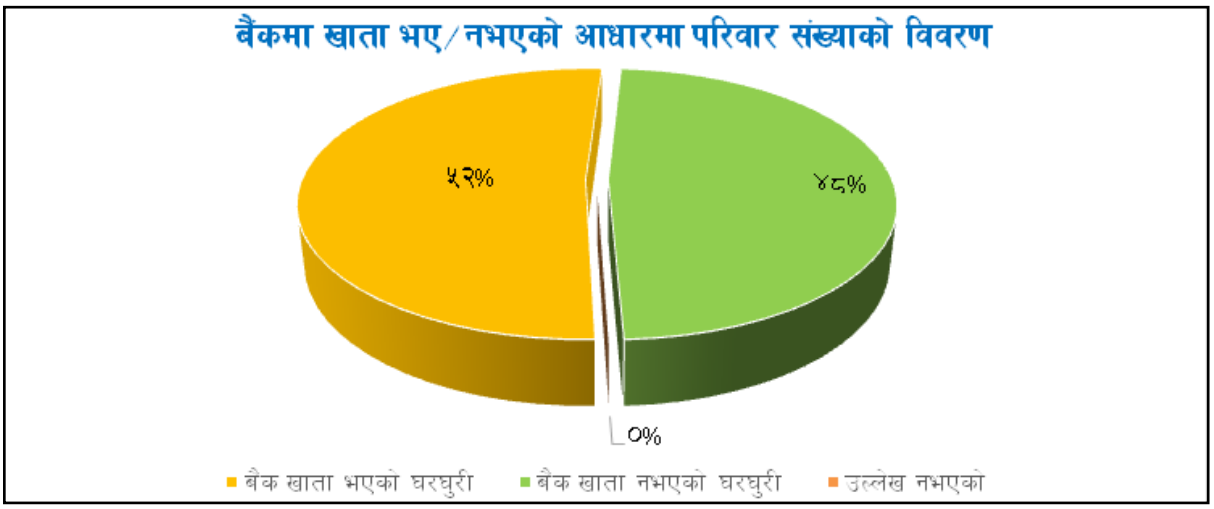

४.४ व्यापार तथा उद्योग व्यवसाय

४.४.१ व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

कृषिजन्य तथा उत्पादनमुलक उद्योग अन्तर्गत पर्ने खाद्य मिलबाट उत्पादन हुने बस्तु, दाल, चामल, तेल, पिठो, मसला, आदिले स्थानीय बजारको आवश्यकता पुर्ति गर्नुको साथै केही मात्रामा यिनले अन्य उप-महानगरपालिका तथा छिमेकी जिल्लाहरूको बजारको रूपमा सेवा समेत पुऱ्याई रहेका छन्। स्थानीय उत्पादन तथा आयातित उत्पादनहरूको बजारीकरण हुने गरेका प्रमुख बजार केन्द्रहरू निम्नानुसार छन् ।

तालिका नं. ७० : व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

क्र.सं.	बजार/व्यापारिक केन्द्रको नाम	वडा नं.	मुख्य व्यापारिक वस्तुहरू
१	साविक रामपुर गा.वि.स.	१, २, ३	तरकारी
२	साविक लक्ष्मीपुर गा.वि.स.	४	तरकारी
३	धर्ना	५	तरकारी
४	सौडियार	६, ७	तरकारी
५	साविक त्रिपुर.नपा	८, ९, १०, ११, १२	गल्ला, किराना, तरकारी
६	साविक घोराही नपा	१३, १४, १५, १६, १७, १८	गल्ला, किराना, तरकारी
७	साविक सैघा गा.वि.स.	१९	गल्ला, किराना, तरकारी

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको वडा कार्यालय, घोराही २०७४

४.४.२ सञ्चालकको लिङ्ग अनुसार उद्योग तथा व्यवसायिक फर्मको विवरण

प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार उप-महानगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका व्यापार, व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनी सञ्चालकको लिङ्गका आधारमा जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा पुरुषको तुलनामा महिलाको स्वामित्वमा रहेका फर्महरूको संख्या आधा भन्दा पनि कम रहेको छ । तथ्याङ्क अनुसार उप-महानगरपालिका भर संचालनमा रहेका २,६३६ फर्महरूमध्ये २,००१ अर्थात् ७५.९ प्रतिशत फर्ममा पुरुषको स्वामित्व र ६३२ अर्थात् २४ प्रतिशत फर्ममा महिलाको स्वामित्व रहेको देखिन्छ भने ३ फर्मको मात्र स्वामित्व उल्लेख गरिएको छैन । त्यसो त महिलाका नाममा रहेका फर्महरूमा महिलाको नै भूमिका निर्णायक हुन्छ भन्न सकिँदैन वा पुरुषको नाममा रहेका फर्महरूमा महिलाको भूमिका पनि निर्णायक हुन सक्दछ। यद्यपि लैङ्गिक हिसाबले तथ्याङ्कको तुलनात्मक अन्तरमा देखिएको फराकिलोपनले व्यापारिक वा व्यवसायिक फर्महरू सञ्चालन गर्ने महिलाको संख्या पक्कै नै न्यून रहेको देखाउँछ। महिलालाई आर्थिक रूपले निर्णायक तहमा पुऱ्याउन सर्वप्रथम महिला उद्यमशीलता विकासका प्रभावकारी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी महिला सशक्तिकरणलाई केन्द्रमा राख्नुपर्दछ । अर्कोतर्फ तथ्याङ्कले व्यापार-व्यवसाय सञ्चालकमा महिलाको संलग्नता भने देखिएको सकारात्मक संकेत गरेपनि उनीहरूले सञ्चालनगरेका फर्मको प्रकृति कस्तो प्रकारको हो भन्ने स्पष्ट नभएकोले उनीहरूको आर्थिक स्थिति कति बलियो छ भनेर आँकलन गर्न भने सकिँदैन । उदाहरणका लागि यदि महिलाले सञ्चालनगरेका फर्महरू सामान्य सिलाइ-कटाई, तितौरा, अचार, बुनाइ, बुटिक, पार्लर आदि खालका रहेछन् भने यस प्रकारका व्यापारिक फर्महरूले चरम गरिवीबाट माथि उठ्न सहयोग पुऱ्याएतापनि महिलालाई आर्थिक हिसाबले वास्तवमै सबल भने बनाउँदैनन् । यसका लागि महिलाको व्यवस्थापन र लगानीमा सफल ठूला उद्योग व्यवसायको उदाहरण प्रस्तुत गरी प्रोत्साहन गर्नुपर्दछ। वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ७१ : उद्योग व्यवसाय सञ्चालकको लिंग अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण

वडा नं.	पुरुष		महिला		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१६	६१.५	१०	३८.५			**२६**
२	४	८०.०	१	२०.०			**५**
३	४५	७३.८	१६	२६.२			**६१**
४	४०	६६.७	२०	३३.३			**६०**
५	३८	८२.६	८	१७.४			**४६**
६	८	८८.९	१	११.१			**९**
७	२५	६४.१	१४	३५.९			**३९**
८	४४	७७.२	१३	२२.८			**५७**
९	२०	६०.६	१३	३९.४			**३३**
१०	१९४	७८.५	५२	२१.१	१	०.४	**२४७**
११	५	३८.५	८	६१.५			**१३**
१२	८	७२.७	३	२७.३			**११**
१३	१८	६०.०	१२	४०.०			**३०**
१४	६१६	७६.८	१८५	२३.१	१	०.१	**८०२**
१५	८३८	७७.८	२३८	२२.१	१	०.१	**१,०७७**
१६	१६	४४.४	२०	५५.६			**३६**
१७	३७	८०.४	९	१९.६			**४६**
१८	९	७५.०	३	२५.०			**१२**
१९	२०	७६.९	६	२३.१			**२६**
जम्मा	**२,००१**	**७५.९**	**६३२**	**२४.०**	**३**	**०.१**	**२,६३६**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

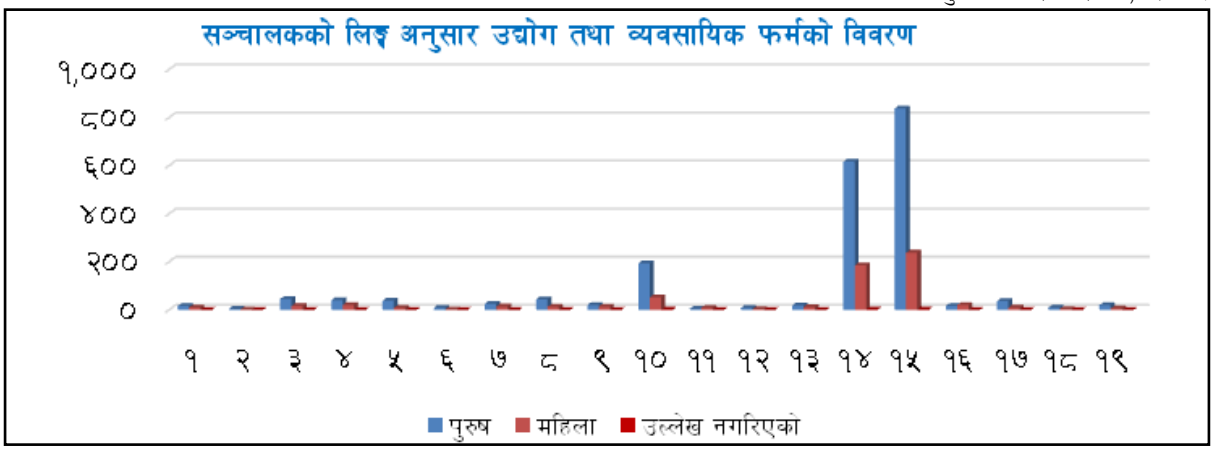

४.४.३ सञ्चालकको उमेरसमूह अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण

उप-महानगरपालिकामा संचालनमा रहेका २,६३६ व्यापारिक वा व्यवसायिक फर्महरूमध्ये सञ्चालकको उमेर समूह अनुसार वर्गीकरण गर्दा सबैभन्दा बढी ३५-३९ वर्षको उमेर समूहका सञ्चालकहरूको स्वामित्वमा ५१२ अर्थात् १९.४२ प्रतिशत फर्महरू रहेका छन् । त्यसैगरी २५ देखि ४४ वर्षको उमेर समूह बीचमा मात्र १,८१५ अर्थात् ६९ प्रतिशत फर्महरू रहेका छन् । २५ देखि ४४ वर्षको उमेर समूह उर्जावान उमेर समूह भएकोले स्वाभाविक रूपमा यस उमेर समूहका सञ्चालकहरू बढी देखिएका छन् । महत्वपूर्ण पक्ष भनेको यो उमेर समूहका कति जनसंख्या यसप्रकारको उद्यमशीलतामा संलग्न छन् भन्ने हो । सम्पन्नता सूचकाङ्क र बेरोजगारीको तथ्याङ्क हेर्दा उप-महानगरपालिकामा व्यापक ढंगले उद्यमशिलता विकास, युवा स्वरोजगार तथा रोजगारी सिर्जनाका कार्यान्वयन योग्य कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । वडागत हिसाबले हेर्दा वडा नं. १४ मा ३ ओटा र वडा नं. १९ मा १० ओटा फर्महरू बालबालिकाको नाम रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ७२ : सञ्चालकको उमेरसमूह अनुसार उद्योग/व्यवसायिक फर्मको विवरण

वडा नं.	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५५-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६५-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५ + वर्ष	जम्मा
१			३	२	२	४	४	४	२	२	२	१			२६
२					४		१								५
३		३	६	११	११	९	१०	६	१	२	१			१	६१
४			१०	१०	९	१०	६	८	५	१	१				६०
५		१	१	६	९	१०	७	२	३	४	३				४६
६		१		३	१	२	१		१						९
७		१	४	५	७	९	६	१	४	१	१				३९
८		१	४	१०	६	१३	१२	४	३		१	१	१	१	५७
९			१	५	३	५	५	५	३	३	२	१			३३
१०		४	१४	३४	४१	५४	४४	३०	१३	४	६	१	१	१	२४७
११				२	१	२	२	२		१	१	२			१३
१२		२		२	२	२	२		१						११
१३		१		५	५	६	३	४	५	१					३०
१४	३	८	४८	११०	१३८	१६१	११७	९१	६५	२८	१७	११	२	३	८०२
१५		१०	८२	२०५	१९९	२०७	१७७	७६	६०	३३	१५	११	१	१	१,०७७
१६			२	६	७	६	५	५	३		२				३६
१७			१	५	१२	९	७	४	५		२		१		४६
१८				४	१	२	१	३		१					१२
१९	१०	१	२	४	६	१		१		१					२६
जम्मा	**१३**	**३३**	**१७८**	**४२९**	**४६४**	**५१२**	**४१०**	**२४६**	**१७४**	**८२**	**५४**	**२८**	**६**	**७**	**२,६३६**
प्रतिशत	**०.४९**	**१.२५**	**६.७५**	**१६.२७**	**१७.६०**	**१९.४२**	**१५.५५**	**९.३३**	**६.६०**	**३.११**	**२.०५**	**१.०६**	**०.२३**	**०.२७**	**१००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

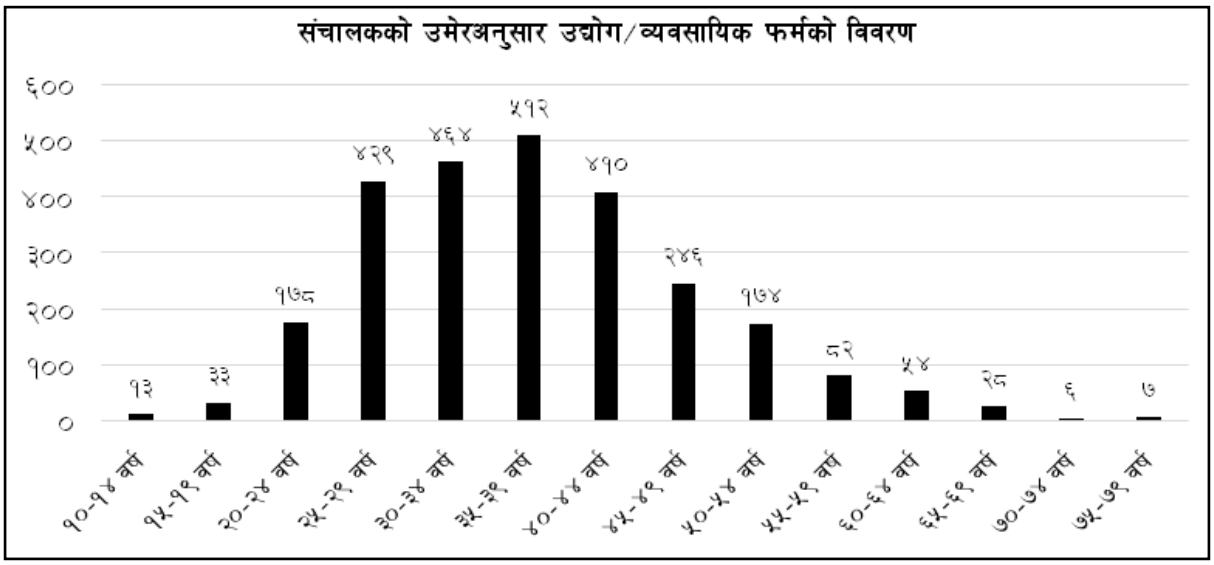

४.४.४ सञ्चालकको नागरिकताका आधारमा उद्योग व्यवसायिक फर्मको विवरण

उप-महानगरपालिकामा संचालनमा रहेका व्यापार-व्यवसायिक फर्महरूमध्ये राष्ट्रियताका आधारमा हेर्दा नेपालीको स्वामित्वमा ९७.९१ प्रतिशत, भारतियका नाममा १.७५ प्रतिशत र बाँकी अन्यमा छन् । यसर्थ धेरै संख्यामा वैदेशिक लगानीमा रहेका ठूला फर्महरू उप-महानगरपालिकामा नरहेको देखिन्छ। लगानी रहेका केही फर्महरूमा समेत भारतीयहरूको सीमित संख्यामा लगानी भएको र तेस्रोमा अन्य मुलुकका नागरिकहरूको संलग्नता झण्डै शुन्य भएको देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ७३ : सञ्चालकको नागरिकताका आधारमा उद्योग व्यवसायिक फर्मको विवरण

वडा नं.	नेपाली	भारतीय	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	२६				२६
२	५				५
३	५९	२			६१
४	५९	१			६०
५	४६				४६
६	९				९
७	३९				३९
८	५७				५७
९	३३				३३
१०	२४६			१	२४७
११	१३				१३
१२	११				११
१३	३०				३०
१४	७५३	४२	६	१	८०२
१५	१,०७५	१		१	१,०७७
१६	३६				३६
१७	४६				४६
१८	१२				१२
१९	२६				२६
जम्मा	**२,५८१**	**४६**	**६**	**३**	**२,६३६**
प्रतिशत	**९७.९१**	**१.७५**	**०.२३**	**०.११**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

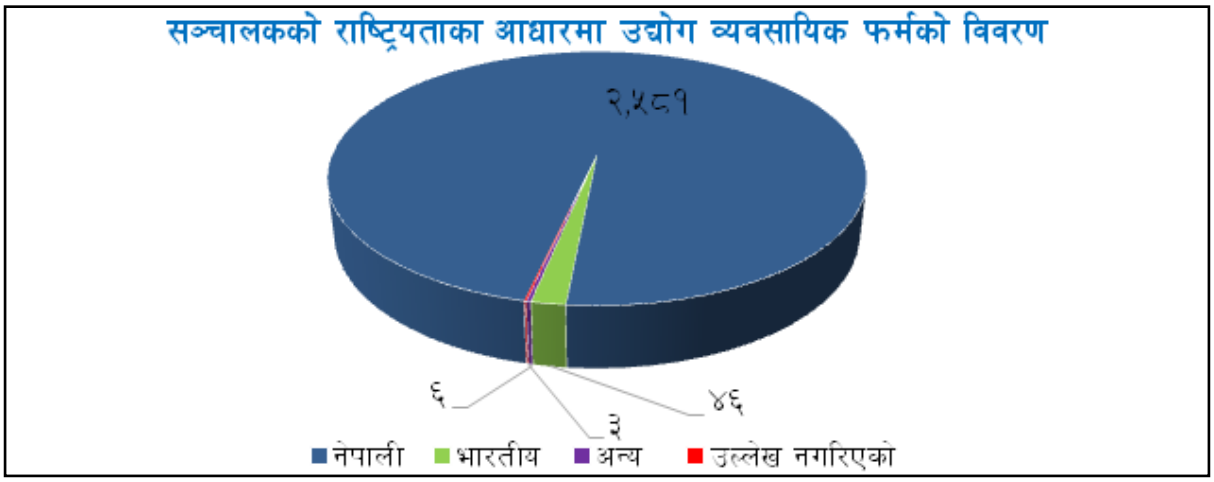

४.४.५ दर्ता भएका उद्योगहरूको वर्गीकरण (बहुउत्तरमा आधारित)

उप-महानगरपालिकामा दर्ता भएका व्यापारिक वा व्यवसायिक फर्महरूमध्ये सबैभन्दा बढी घरेलुमा दर्ता भएका १३००, उप-महानगरपालिकामा दर्ता भएका ९५९, वाणिज्य कार्यालयमा दर्ता भएका फर्महरू ८२९, उद्योगमा दर्ता भएका ४२३, कम्पनीमा दर्ता भएका ४०९ र अन्यमा ४४८ रहेका छन् । तथ्याङ्कलाई हेर्दा वाणिज्यमा दर्ता हुने फर्मको संख्या सबैभन्दा धेरै हुनुले उप-महानगरपालिकामा व्यापारिक प्रकृतिका फर्महरू धेरै भएको रउत्पादनमुखी उद्योग, व्यवसाय वा कम्पनीमा दर्ता भएका फर्महरूको संख्या कम देखिन्छ । उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र बलियो बनाउन उत्पादनलाई सबैभन्दा बढी जोड दिई उप-महानगरपालिकामा उत्पादित वस्तुहरू अन्यत्र निर्यात गर्ने वातावरण बनाउनुपर्दछ। यसका लागि लगानी मैत्री वातावरण, सार्वजनिक/ निजी साझेदारी, युवा उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम, अभिमुखीकरण, तालिम जस्ता क्रियाकलापहरू सम्पूर्ण सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँगको सहकार्यमा सञ्चालन गरिनुपर्दछ। वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ७४ : दर्ता भएका उद्योग/व्यवसायिक फर्मको वर्गीकरण (वहुउत्तरमा आधारित)

वडा नं.	घरेलु	कम्पनी दर्ता भएका	उद्योग	वाणिज्य कार्यालय	उप-महानगरपालिका	*अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	१					६		**७**
३	२१	१०	१६	४	७	७		**३६**
४	३३	५	१	७	८			**४३**
५	१३	२	१		१	१		**१७**
६	१				२			**३**
७	१६	१	१	१०	५			**२१**
८	१४	३		१०	१	१		**१७**
९	८							**८**
१०	१७३	१३३	१०३	४९	४२			**१८९**
११	६			३	१			**६**
१२	२	१	१	३				**३**
१३	४			८				**९**
१४	३४३	२१५	२१०	५०१	५६६	३३	१	**६७२**
१५	६३७	२८	८२	२३१	३०१	३९८	४	**८६९**
१६	५		५		६			**१२**
१७	१६	११	३	३	११	१		**३०**
१८	७				३	१		**७**
१९					५			**५**
जम्मा	**१,३००**	**४०९**	**४२३**	**८२९**	**९५९**	**४४८**	**५**	**१,९५४**

***अन्य भन्नाले माथि उल्लेखित स्रोतबाहेक अन्य स्रोतमा दर्ता भएको फर्महरू लाई बुझ्नुपर्दछ।**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

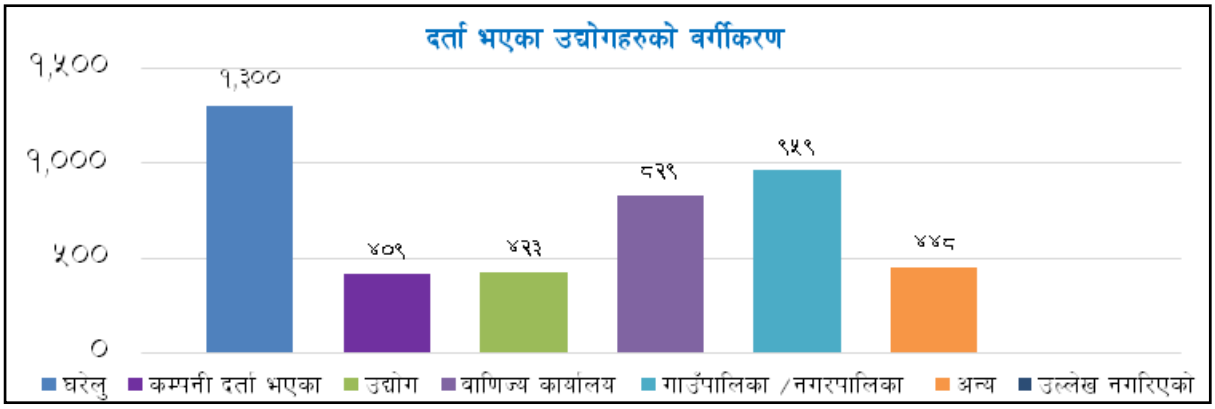

४.४.६ उद्योग व्यवसाय र व्यापारिक फर्महरू सञ्चालन भइरहेका घरहरूको स्वामित्वको प्रकार

उप-महानगरपालिकामा संचालित उद्योग व्यवसायहरू सञ्चालन भई रहेका घरहरूमा स्वामित्वको प्रकारलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी भाडाको घरमा १,६२७ अर्थात् ६१.७२ प्रतिशत, आफ्नै घरमा ८६९ अर्थात् ३२.९७ प्रतिशत, भाडाको जमिनमा ४२० अर्थात् ४.५५ प्रतिशत र अन्यमा ४ अर्थात् ०.१५ प्रतिशत फर्महरू संचालनमा रहेको पाइयो । आफ्नै स्वामित्वमा घर वा जमिन नभएपनि लगानी गरी भाडामा लिएको घर वा जमिनमा व्यापार व्यवसाय सञ्चालनगर्नेको संख्या धेरै हुनुले व्यापार व्यवसाय सञ्चालनगर्न आफ्नै घर वा जमिन हुनु पर्दैन सीप, जाँगर र लगानी गर्ने वातावरण साथै, ऋणको सहजता र सुरक्षा जस्ता कुराहरू महत्वपूर्ण हुन्छन् भन्ने संकेत मिल्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ७५ : उद्योग/व्यवसायिक फर्म सञ्चालन भइरहेका घरको स्वामित्व

वडा नं.	आफ्नो घर	भाडाको घर	भाडाको जमिन	*अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	१९	६		१		२६
२	५					५
३	२८	२७	६			६१
४	२३	३७				६०
५	४१	५				४६
६	९					९
७	२३	१३	३			३९
८	५४	२	१			५७
९	२७	५		१		३३
१०	५८	१७२	१५	१	१	२४७
११	१०	३				१३
१२	१०	१				११
१३	२६	१	२	१		३०
१४	१८०	५४४	७६	१	१	८०२
१५	२७८	७७८	८	११	२	१,०७७
१६	२०	१२	४			३६
१७	३२	९	५			४६
१८	७	५				१२
१९	१९	७				२६
जम्मा	**८६९**	**१,६२७**	**१२०**	**१६**	**४**	**२,६३६**
प्रतिशत	**३२.९७**	**६१.७२**	**४.५५**	**०.६१**	**०.१५**	**१००.००**

***अन्य भन्नाले माथि उल्लेखित स्रोत बाहेक अन्य स्रोत जस्तै सरकारी, गुठी आदि ।** स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

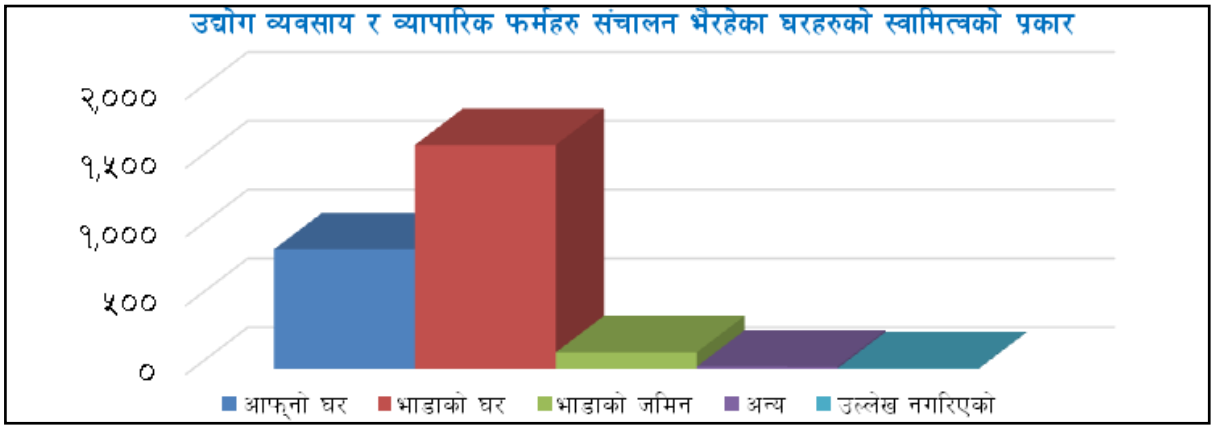

४.४.७ सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरूपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने घरपरिवारहरूको विवरण

उप-महानगरपालिकामा उद्योग व्यवसाय सञ्चालनमा रहेका १,७६७ घरहरूमध्ये १९७ घरहरूले मासिक रु २,००० भन्दा कम भाडा प्राप्त गर्दछन्, २१८ घरहरू रू. २,१०० देखि ३,००० सम्म भाडा प्राप्त गर्दछन्, ३८८ घरहरूले रु ३,००१ देखि ५,००० को बीचमा भाडा प्राप्त गर्दछन्, ४७४ घरहरूले रु ५,००१ देखि १०,००० को बिचमा भाडा प्राप्त गर्दछन, २९८ घरहरूले १०,००१ देखि ५०,००० को बिचमा भाडा प्राप्त गर्दछन भने ३७ घरहरूले ५०,००० वा सोभन्दा माथि मासिक भाडा प्राप्त गर्दछन् । त्यसैगरी १५५ घरहरू उल्लेख नभएको देखिन्छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा यस प्रकारका व्यापार र व्यवसायीहरू फर्महरू वडा नं. १५, १४ र १० बाहेक अन्य वडामा अत्यन्त कम छन् भने सो वडाहरूमामा समेत न्यून मासिक भाडामा बस्ने व्यापारिक तथा व्यवसायिक फर्मको संख्या धेरै भएकोले यस उप-महानगरपालिकामा ठूला स्तरका उद्योग व्यवसायहरू न्यून संख्यामा मात्र रहेको संकेत मिल्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ७६ : सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरूपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने परिवारको विवरण

वडा नं.	रु.२००० भन्दा कम	रु.२१०० - रु.३०००	रु.३००१ - रु.५०००	रु.५००१ - रु.१००००	रु.१००००१ - रु.५००००	रु.५०००० भन्दा बढी	थाहा नभएको	जम्मा	औषत मासिक भाडा रकम
१	४	२					१	७	१,५१४.००
३	७	१०	८	७			१	३३	३,५९०.८५
४	३	३	२०	११				३७	४,५५६.७६
५	४			१				५	३,३००.००
७	१४	१		१				१६	२,२००.००
८	३							३	१,०००.००
९	५						१	६	१,४९९.६७
१०	२३	३९	५८	५७	५	१	६	१८९	५,१९६.२३
११	१	१		१				३	३,३३३.३३
१२	१							१	२,०००.००
१३	२						२	४	१,४९९.००
१४	९१	६४	१३१	१७०	११६	३०	२०	६२२	१२,८७६.९५
१५	२०	९०	१६२	२२५	१७६	६	१२०	७९९	८,३२३.२३
१६	६	३	३				४	१६	२,१९९.५०
१७	७	३	२	१	१			१४	३,६४२.८६
१८	१	१	३					५	३,६००.००
१९	५	१	१					७	२,०२८.५७
जम्मा	**१९७**	**२१८**	**३८८**	**४७४**	**२९८**	**३७**	**१५५**	**१,७६७**	**९,१३३.८९**
प्रतिशत	**११.१५**	**१२.३४**	**२१.९६**	**२६.८३**	**१६.८६**	**२.०९**	**८.७७**	**१००.००**	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

सञ्चालित उद्योग/व्यवसायिक फर्मद्वारा मासिकरुपमा घर भाडा प्राप्त गर्ने परिवारको विवरण

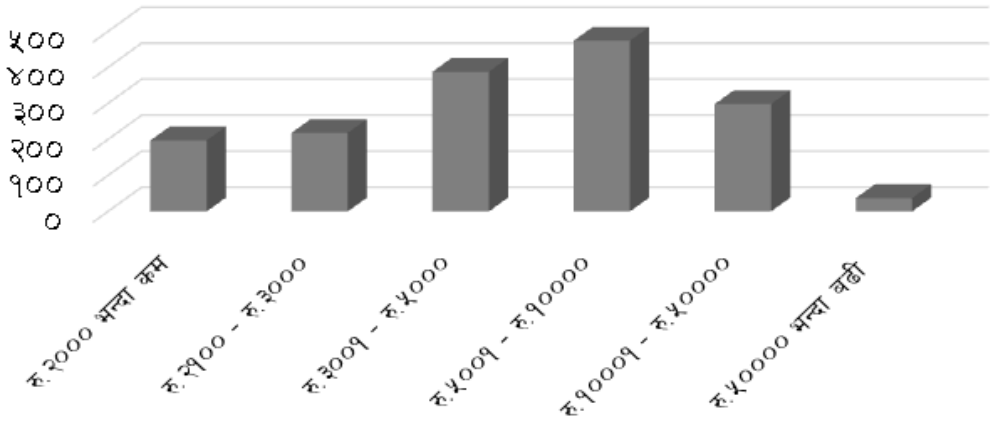

४.४.८ उद्योग तथा व्यवसायिक क्रियाकलपामा संलग्न व्यक्तिहरूको विवरण

उप-महानगरपालिकामा संचालनमा रहेका व्यापारिक वा व्यवसायिक फर्महरूमा जम्मा ५,९८२ व्यक्तिहरू संलग्न छन् सञ्चालक र साझेदारहरूको संख्या ३,३७२ रहेको छ भने यी फर्महरूमा योगदान गर्ने परिवार सदस्य संख्या ६८० रहेको छ । साथै यी फर्महरूमा काम गर्ने नियमित कर्मचारी संख्या १९४० रहेको छ । उप-महानगरपालिकामा काम गर्न सक्ने १५ देखि ५९ वर्षसम्मको उमेर समूहमा कुल ९४,९७६ जनाको जनसंख्या रहेपनि उद्योग, व्यवसाय आदिमा संलग्न व्यक्तिको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको देखिन्छ । यस्तै स्थिती रही रहे उप-महानगरपालिकाका घरपरिवारहरू थप गरिवीतर्फ धकेलिने सम्भावना रहेकोले बेलैमा प्रभावकारी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी उद्यमशीलता विकासतर्फ उन्मुख हुनु जरुरी छ । विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ७७ : उद्योग तथा व्यवसायिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्तिहरूको विवरण

वडा नं.	जम्मा व्यवसायिक फर्म	जम्मा संलग्न व्यक्ति	जम्मा प्रोपाइटर/ सक्रिय साझेदार	योगदान गर्ने परिवार सदस्य संख्या	जम्मा नियमित कर्मचारी संख्या
१	२६	४१	३०	४	**७**
२	५	११	७	०	**४**
३	६१	१३८	७९	३	**६६**
४	६०	१४३	६४	५९	**२०**
५	४६	११०	७०	३७	**३**
६	९	२८	१०	६	**१२**
७	३९	१३८	४८	७०	**२०**
८	५७	१७०	८४	५९	**२७**
९	३३	८३	३३	३२	**१८**
१०	२४७	४४७	२६०	११२	**७५**
११	१३	२८	१४	२	**१२**
१२	११	३२	१३	७	**१२**
१३	३०	९२	४२	४५	**५**
१४	८०२	२,५६३	१,१९६	१६१	**१,२०६**
१५	१,०७७	१,५५३	१,२१३	२३	**३१७**
१६	३६	१०६	५४	६	**४६**
१७	४६	२०७	९३	३६	**७८**
१८	१२	३१	१९	०	**१२**
१९	२६	६१	४३	१८	**०**
जम्मा	**२,६३६**	**५,९८२**	**३,३७२**	**६८०**	**१,९४०**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

खण्ड ५ : कृषि तथा पशुपालन

५.१ कृषि

राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ मा देशमा भौगोलिक विविधताले उपलब्ध गराएको अवसर, कृषकहरूको लामो समय देखिको विशिष्ट अनुभव र आधुनिक कृषि प्रविधिको सदुपयोगबाट दीगो आर्थिक वृद्धि तथा खाद्य सूरक्षा कायम गर्न सकिने सम्भावना रहेको औल्याँइएको छ। तथापि कृषि उर्वर भूमिको अवैज्ञानिक प्रयोग, प्राकृतिक प्रकोपहरूको भूमिमा पर्ने असरहरू, कृषि श्रम र सीप हुनेहरूमा कृषि योग्य भूमिको पहुँच नहुनु र पहुँच हुनेहरूले भूमिको प्रयोग गर्न नसक्नु, कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था हुन नसक्नु नेपालमा कृषि क्षेत्रका मुख्य समस्या र चुनौती रहेको राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ को पृष्ठभूमि मै स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ । यो समग्र राष्ट्रको कृषि क्षेत्रको आम समस्या भएकोले यस उप-महानगरपालिकाको हकमा समेत लागु हुन्छ। नेपालमा कृषि क्षेत्र देशको प्रमुख रोजगार प्रदायक तथा कुल गार्हस्थ उत्पादनमा प्रमुख हिस्सेदार भै देशको अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा रहेको छ । ग्रामीण जनताहरूको जीवनस्तरमा प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने कृषि क्षेत्रको आधारभूत कृषि तथ्याङ्कलाई ग्रामीण विकासको सूचकको रूपमा लिन सकिन्छ । खाद्यान्न तथा नगदे बालीहरू फलफूल, पशुपक्षी, मत्स्य,सिंचाई साथै कृषि उत्पादन र क्षेत्रफल सम्बन्धी विविध सूचनाहरू कृषि तथ्याङ्कको क्षेत्रभित्र पर्ने भए तापनि नेपालमा सरकारी स्तरबाट राष्ट्रिय तथा स्थानीयस्तरमा कृषि सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कको प्रमुख स्रोतको रूपमा कृषि भूमि व्यवस्थापन तथा सहकारी मन्त्रालय र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग रहेका छन् । स्थानीय उत्पादनको वृद्धि र विकास गर्न बजारीकरणतर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

आर्थिक सर्वेक्षण २०७४/७५ अनुसार नेपालको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान २७.६ प्रतिशत रहेको छ । नेपालमा करिब ६३ प्रतिशत जनसंख्या रोजगारी तथा जीविकाको लागि कृषिमा निर्भर रहेका छन् । वर्षेनी युवा जनशक्ति पलायनमा बढोत्तरी, अव्यवस्थित शहरीकरण, जग्गाको खण्डिकरण, घडेरीकरण, जग्गा बाँझो राख्ने प्रवृत्ति, समग्र कृषि क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् । कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक सिंचाई, सडक, विजुली, संचार, उद्योग र बजार व्यवसाय तथा उन्नत प्रविधिहरूमा पर्याप्त लगानी आर्कषण गर्न नसक्नु कृषि क्षेत्रको मूलभूत समस्या हो भने कृषि पेशालाई प्रतिस्पर्धा, नाफामूलक, सम्मानजनक र व्यवसायिक रूपमा स्थापित गर्नु पनि चुनौतिको रूपमा रहेको छ ।

मुलुकको अधिकांश जनताको रोजगारी, आयआर्जन र जीविकोपार्जनको मुख्य क्षेत्र नै कृषि हो । परम्परागत, जीवन निर्वाहमुखी कृषि क्षेत्रमा आधुनिक तथा व्यवसायिकि करण गर्न आवश्यक छ। कृषि क्षेत्रको विकास र प्रबर्द्धन गर्न तत्कालीन कृषि मन्त्रालयले देहायको रणनीति तथा कार्यक्रमहरू ल्याएको छ ।

रणनीति

- कृषि जन्य उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरि खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने तर्फ कार्यक्रम केन्द्रीत गर्ने,
- स्थान विशेषको सम्भाव्यता, तुलनात्मक लाभ एवं प्राथमिकताको आधारमा बाली, वस्तु विशेषका पकेटक्षेत्रहरूको विकास गरि व्यवसायिक एवं प्रतिस्पर्धी कृषि प्रणालीको विकास गर्ने,
- विकसित पकेट क्षेत्रहरूलाई क्रमिक रूपमा (Agricultural Growth Center) मा रूपान्तरण गर्ने र यसको लागि आवश्यक स्रोत केन्द्रहरूको विकास गर्ने,
- कृषि विकास कार्यक्रमहरूलाई विश्व व्यापार संगठन एवं क्षेत्रीयस्तरका व्यापार सम्झौताहरूबाट प्राप्त अवसरहरूको अधिकतम लाभ लिने तर्फ उन्मुख गराउने,

- समावेशी र सामाजिक न्यायको आधारमा, सामाजिक, भौगोलिक तथा आर्थिकरूपमा पिछडिएको समुदायलाई कृषि विकासको मूलप्रवाहमा समावेश गर्न प्राथमिकता दिने र उत्पादनशील रोजगारीका अवसरहरू बढाई गरिबी न्यूनीकरणमा टेवा पुयाउने,
- (Institutional Pluralism) सार्वजनिक-निजी साझेदारी अवधारणा (PPP) अनुरूप निजी, सहकारी, सरकारी, गैह्रसरकारी तथा सामुदायिक संघ/संस्थाहरूलाई साझेदार निकायको रूपमा अंगीकार गरि प्रभावकारि सेवा प्रवाहमा व्यापकता ल्याउने,

कार्यक्रम

- प्रदेश अनुसार कृषि पकेट क्षेत्र/जोन सञ्चालन
- युवा लक्षित कार्यक्रम
- उत्कृष्ट कृषक पुरस्कार
- व्लक सञ्चालन
- व्यवसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना (PACT)
- कृषि क्षेत्रको विकास तथा प्रवर्द्धन नीति तथा कार्यक्रमहरूसँगै कृषि क्षेत्रको व्यवसायिकता थपिँदै गएको देखिन्छ ।ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रहमा व्यवसायिक कृषि फार्महरूको तथा कृषकहरूको संलग्नतामा सुधार भएको देखिन्छ ।

५.१.१ कृषिजन्य बाली सम्बन्धी विवरण

भौगोलिक असमानताले विभिन्न स्थानहरूमा लगाउने बाली तथा उत्पादन फरक फरक हुनुको साथै लगाउने समय पनि भिन्न रहेको छ । घोराही उप-महानगरपालिकामा पनि अधिकांश मानिसहरू कृषिमा संलग्न रहेका छन् । यस उप-महानगरपालिकामा लगाइने बालीको क्षेत्रफल र उत्पादन सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

(क) हिउँदे बाली

उप-महानगरपालिकामा उत्पादन गरिने प्रमुख हिउँदे बालीहरूमा गहुँ, मसुरो, चना, अरहर, मास, गहत, भटमास, तोरी, तिल, आलस, केरा, आलु, मसला बाली आदि रहेका छन् ।

(ख) वर्षे बाली

उप-महानगरपालिकाका प्रमुख वर्षे बालीहरूमा धान, मकै, दलहन, भटमास, मास, अन्य तरकारी, वर्षे तरकारी, आलु, आँप, कटहर, लिची, निबुवा, केरा, मसला बाली, अदुवा छन् ।

तालिका नं. ७८ : कृषिजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण

बाली	उत्पादन (मे.ट.)	खेती गरिएको जग्गाको (क्षेत्रफल हेक्टरमा)
		जम्मा क्षेत्रफल
अन्नबाली		
धान	३४४१६.३५	८७१३
मकै	१०३३६.६	४६१५
गहु	६७०७.३७	३३३७

बाली	उत्पादन (मे.ट.)	खेती गरिएको जग्गाको (क्षेत्रफल हेक्टरमा)
		जम्मा क्षेत्रफल
दलहन		
रहर		
मुसरो	३९३३.४	५५४०
चना	६५.८६	७४
तेलहन		
तोरी/सर्स्यु	३७८२	३७८२
तरकारी		
आलु	८१०६	५७९
बन्दा/काउली/रायो, बोडी, गोलभेंडा, काँक्रो, लौका, फर्सी, परबल, कुन्दुक, काँक्रो, करेला, घिरौला, चिचिण्डो	१८९१२.९८	१४०२
नगदे बाली		
अदुवा/वेसार	९०६.५	४९
फलफूल		
आँप/लिची, केरा/मेवा, सुन्तला/कागती (अमिलो जात), स्याउ/आरुवखडा, किवी	२९४.३६	६६९

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ २०७५

५.१.२ कृषि बालीमा लाग्ने रोग

उप-महानगरपालिकाको कृषि उत्पादनमा धान, गहुँ, मकै, दलहन, तेलहन, तरकारी, फलफूल आदि नै मुख्य रूपमा रहेको छ । सामान्यतया धानमा ब्लास्ट, खैरो थोप्ले, फेद कुहिने रोगहरू देखा परेको छ भने गहुँमा कालो पोके र सिन्दुरेजस्ता रोगहरू देखिन्छन् । यसैगरी मकैमा डाँठ वा घोगा कुहिने र तरकारी आलु, सागपात आदिमा लेटव्लाइट, मोजाइक, ओइलाउने, खोस्टे, अल्टरनेरिया, कवरट, ड्याम्पिङ्ग अफ, जरा कुहिनेजस्ता रोगहरू मुख्य रूपमा देखा पर्दछन् । फलफूलमा विशेषगरी कोत्रे, सेतो धुले रोग, भोजक पात गुजुमुज्ज हुने, जरा कुहिने, ओइलाउने आदि रोगहरूको प्रकोपबाट कृषकहरू समस्यामा परेका छन् । मुख्य बालीहरूमा लाग्ने शत्रु जीव र रोगहरूको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा राखिएको छ :

तालिका नं. ७९ : बालीमा लाग्ने रोग विवरण

क्र.सं.	बाली	प्रमुख शत्रुजीव	प्रमुख रोग
१	धान	फड्के किरा	-
२	धान	गवारो	गवारो रोग
३	धान	-	फेद कुहिनी रोग
४	धान	-	मरुवा रोग
५	गहु	-	पहेलो सिन्दुरे रोग
६	मकै	फौजी किरा	-
७	मकै	फुट रट	-
८	तोरी	फौजी किरा	-
९	मसुरो	डढुवा	-

क्र.सं.	बाली	प्रमुख शत्रुजीव	प्रमुख रोग
१०	आलु/गोलभेडा	डढुवा	पात पहेलो हुने
११	तरकारी बाली (गोलभेडा, सिमि,आलु,)	भाईरस मोजाईक	-
१२	बोट मर्नि	-	-
१४	तरकारी बाली	-	-
१५	(लौका, काक्रो,फर्सी,)	किरा	फल कुहाउने

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ २०७५

५.१.३ कृषि तथा पशुसेवा केन्द्र तथा उपकेन्द्रहरूको विवरण

कृषि प्रबिधि बिस्तारको उद्देश्यलाई सहयोग गर्दै कृषकको कृषि प्राविधिकसम्मको पहुँचलाई सरल बनाउन घोराही उप-महानगरपालिकामा रहेका कृषि सेवा केन्द्रहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ८० : कृषि सेवा केन्द्रको विवरण

वडा नं.	कृषि सेवा केन्द्र		पशु सेवा केन्द्र		अन्य विवरण
	भवन संख्या	भवनको अवस्था	भवन संख्या	भवनको अवस्था	
२	३	राम्रो			
१०	२	राम्रो			
१३	१	राम्रो			
१४			३	राम्रो	
१५	२	राम्रो			
१९	१	राम्रो			

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ २०७५

५.१.४ बाली पात्रो

नेपालको भौगोलिक विविधताको कारण विभिन्न क्षेत्रहरूमा लगाईने बालीहरू र लगाउने समय फरक फरक पाईन्छ। यस्तै एउटै ठाउँको माथिल्लो मध्य र तलो भागमा पनि बाली लगाउने र वालीको भिन्नता पाईन्छ। यस घोराही उप-महानगरपालिकाको बालीको समयअनुसार बाली पात्रोको विवरण तल तालिकामा देखाईएको छ :

तालिका नं. ८१ : बाली पात्रो

क्षेत्र	वाली	लगाउने समय		बाली लिने समय	
		खेत	पाखो	खेत	पाखो
उच्च भाग	मकै		फागुन-बैशाख		भदौ-असोज
	गहुँ		आश्विन-मंसिर		चैत-बैशाख
	कोदो		जेष्ठ-असार		कार्तिक-माघ
	वर्षे आलु		फागुन-चैत		जेठ-श्रावण
	सिमी		बैशाख-असार		भदौ-कार्तिक
	भटमास		जेष्ठ-असार		आश्विन-मंसिर

मध्य भाग	धान	बैशाख-श्रावण		आश्विन मंसिर	
	गहुँ	कार्तिक -मंसिर	आश्विन-मंसिर	चैत-बैशाख	चैत-बैशाख
	मकै	फागुन-चैत	फागुन-चैत	असार-श्रावण	श्रावण-भदौ
	आलु	कार्तिक -मंसिर	कार्तिक -मंसिर	फागुन -चैत	फागुन -चैत
	कोदो		जेष्ठ-असार		कातिक-मंसिर
	तोरी	असोज -कार्तिक	असोज -कार्तिक	मंसिर-चैत	फागुन -चैत
	भटमास	जेठ-असार	जेठ-असार	कातिक-मंसिर	मंसिर-चैत
तल्लो बेसी	धान	बैशाख-श्रावण		आश्विन-मंसिर	
	गहुँ	कार्तिक -मंसिर	आश्विन-मंसिर	चैत-बैशाख	चैत-बैशाख
	मकै		चैत-बैशाख		श्रावण-भदौ
	आलु	कार्तिक -मंसिर	असोज -मंसिर	फागुन -चैत	पुस-माघ
	तोरी	असोज -कार्तिक	असोज -कार्तिक	मंसिर-चैत	फागुन -चैत

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ्ग २०७४

५.१.५ कृषि बजारीकरण

परम्परागत कृषि बजारीकरणमा उत्पादकहरूले असंगठीत रूपमा आफ्नो उपजको आफैं बजारीकरण गर्ने चलन थियो तर पछिल्ला दिनमा विविध खाले बजार श्रृंखला पार गर्दै कृषि उपजहरूको बजारीकरण प्रचलन विकास हुन थालेको छ। यद्यपि आजसम्म पनि व्यवस्थित कृषिबजार निर्माण भई नसके पनि बन्ने र बनाउने दिशामा भएका प्रयत्नहरूले कृषि बजारको क्रमिक विकासमा टेवा पुऱ्याएका छन्। कृषि उपज बजारीकरणका ढाँचाहरूले एकले अर्कोलाई विस्थापन गरेका छैनन्, तर एकले अर्काको विकास गर्न परिस्थिति निर्माण गरेका छन्। उप-महानगरपालिकामा विभिन्न बजारहरूबाट कृषि लगायत अन्य वस्तुहरूको (तरकारी, आलु, फलफूल तथा दैनिक उपभोग्य अन्य वस्तुहरू) बजारीकरण हुने गरेको देखिन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न स्थानमा हाट बजारहरू लाग्ने गरेको पाइन्छ। उप-महानगरपालिकामा लाग्ने बजारहरू सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ८२ : बजारको नाम र प्रकृति (थोक, हाट, संकलन केन्द्र)

क्र.सं.	कृषि बजारको नाम	बजारको किसिम	वडा नं.	पूर्वाधार	कारोबार हुने प्रमुख वस्तुहरू
१	घोराही तरकारी बजार	थोक बजार र संकलन केन्द्र	१४		आलु,टमाटर, सिमि, खुर्सानी, बन्दा, काउली
२	नारायणपुर तरकारी बजार	थोक बजारर खुद्रा बजार	१०		आलु,टमाटर, सिमि, खुर्सानी, बन्दा, काउली
३	रामपुर तरकारी बजार	संकलन केन्द्र	२		आलु,टमाटर,खुर्सानी,बन्दा, काउली, हरेक प्रकारका साग

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ २०७५

५.१.६ कृषि पकेट क्षेत्रको बिवरण

घोराही उप-महानगरपालिकामा कृषि पेशा अगाल्ने परिवारको संख्या उच्च रहेको छ । कृषि पेशामा संलग्न श्रम शक्ति उच्च रहेको यस उप-महानगरपालिकामा कृषि व्यवसायलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले उप-महानगरपालिकामा विभिन्न क्षेत्रलाई कृषि पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गरी नगदे, तरकारी, फलफुल, खाद्यान्न, मौरी पालन, अलैचीजस्ता कृषि उत्पादनको वृद्धि गर्न सक्ने प्रसस्त संम्भावना देखिन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा रहेका पकेट क्षेत्रको विवरण निम्नअनुसार रहेको छ :

तालिका नं. ८३ : कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण

क्र. सं.	व्यवसायिक पकेट क्षेत्र	पकेट क्षेत्र	वडा नं.
१	ताजा तरकारी उत्पादन पकेट क्षेत्र	१८	घोराही
२	खाद्यान्न तथा दलहन तेलहन पकेट क्षेत्र	५०	रामपुर र लक्ष्मीपुर
३	तेलहन बालि उत्पादन क्षेत्र	२०	नारायणपुर ३
४	प्याज उत्पादन पकेट क्षेत्र	२०	नारायणपुर ८
५	ताजा तरकारीउत्पादन पकेट क्षेत्र	८	रामपुर ६
६	अदुवा उत्पादन पकेट क्षेत्र	१५०	सैघा

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ २०७५

५.१.७ जग्गाको उर्वराशक्ति

घोराही उप-महानगरपालिकामा रहेको उर्वरा क्षेत्रलाई वैज्ञानिक कृषि प्रणालीमा आधारित भई पूर्ण सदुपयोग गर्न सकिएको छैन । उप-महानगरपालिकाको समथर क्षेत्रमा खाद्यान्न बाली, नगदे बाली तथा फलफूल र तरकारीको लागि उर्वर भूमि पाइन्छ भने वन क्षेत्रले ढाकेको क्षेत्रहरूमा डाँलेघाँस र खर घाँसको लागि उर्वरता रहेको पाइन्छ । उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध खेतियोग्य जमिन र सिंचाईको उपयोग गर्न सके कृषिमा राम्रो सम्भावना रहन्छ ।

५.१.८ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित सामुदायिक, सहकारी फार्म वा संस्थाको विवरण

यस उप-महानगरपालिकामा कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित सामुदायिक तथा सहकारी फार्महरूको विगत केही वर्षदेखी उल्लेखनीय रूपमा स्थापित भएको देखिन्छ । शहरी स्थानमा यस्ता फार्महरूको स्थापना भएपनि ग्रामिण क्षेत्रमा भने आफ्नो प्रयोजनको लागि आफै उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ । कृषि तथा पशुपालन व्यवसायबाट उप-महानगरपालिकामा प्रशस्त मुनाफा कमाउन सकिने सम्भावना यस उप-महानगरपालिकामा रहेको छ । यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कृषि तथा पशु पालनसँग सम्बन्धित सामुदायीक, सहकारी फार्म वा संस्थाको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ८४ : कृषि तथा पशुसँग सम्बन्धीत फार्म वा संस्थाको विवरण

क्र. सं.	कृषि/पशु सामुदायिक,सहकारी फार्म वा संस्थाको नाम	हालको वडा नं.	साविक ठेगाना
१	साना किसान कृषि स.स.लि.	४	लक्षिम्पुर ४, गोग्लि
२	महालक्ष्मी कृषि स.स.लि.	१८	घोराही ६, गिठेपानी
३	साना किसानकृषि स.स.लि.	२	रामपुर २, रामपुर

क्र. सं.	कृषि/पशु सामुदायिक,सहकारी फार्म वा संस्थाको नाम	हालको वडा नं.	साविक ठेगाना
४	महिला सानाकिसन कृषि स.स.लि.	६	सौडियार ४,
५	जनजागृतिकृषि स.स.लि	१७	घोराही ३, ढिकपुर
६	बराहक्षेत्रकृषि स.स.लि	१६	घोराही ९, बाहुनडाँडा
७	कुषक दिगोकृषि स.स.लि	७	सौडियार ५
८	लक्ष्मीपुरकृषि स.स.लि	४	लक्षिम्पुर४
९	शुभकामनाकृषि	१५	घोराही ११
१०	नमुना कृषि स.स.लि	१०	नारायणपुर१
११	प्रगतिसमाज कृषि स.स.लि	१२	त्रिपुर ९
१२	हरियालीलक्ष्मी कृषि स.स.लि	४	लक्षिम्पुर९
१३	ओजरार कृषि स.स.लि	१०	नारायणपुर१
१४	चौतारीकृषि स.स.लि	७	सौडियार ८
१५	उज्यालोकृषि स.स.लि	६	सौडियार ४
१६	ग्रामिणउत्थान कृषि स.स.लि	१५	घोराही ११
१७	सिद्धरत्नकृषि स.स.लि	८	नारायणपुर४
१८	छरछरे कृषि स.स.लि	१९	सैघा ७
१९	गरिब उत्थान कृषि स.स.लि	१५	घोराही ११
२०	राहुलश्याम शहीद कृषि स.स.लि	१७	घोराही ४
२१	बन्धु एकताकृषि स.स.लि	१५	घोराही ११
२२	अस्परीकृषि स.स.लि	८	ढिकपुर १
२३	ढिकपुरसानाकिसान कृषि स.स.लि	८	ढिकपुर १
२४	धर्नासानाकिसान कृषि स.स.लि	५	धर्ना ४
२५	लहरेनीकृषि स.स.लि	१	रामपुर ८
२६	नवचेतनाकृषि स.स.लि	२	रामपुर ४
२७	गोचालीकृषि स.स.लि	९	ढिकपुर ९
२८	सैघलीकृषि स.स.लि	१९	सैघा४
२९	भुतखोलाकृषि स.स.लि	१९	सैघा १
३०	डगर कृषि स.स.लि	१३	घोराही ८
३१	राप्तीमौरी पालन केन्द्र	१३	घोराही नपा ८ पर्गा तनगर
३२	कलस कृषि स.स.लि	५	धर्ना ५
३३	दाङ हनीप्रोडक्सन सेन्टर	१६	घोराही नपा१ सर्रा
३४	अक्षरधामकृषि स.स.लि	१७	घोराही ३
३५	चरिंगेदहकृषि स.स.लि	१७	घोराही ३
३६	बरपीपलकृषि स.स.लि	४	लक्षिम्पुर८
३७	ममता कृषि स.स.लि	२	रामपुर ४
३८	नयाँगोरेटोकृषि स.स.लि	५	धर्ना ६
३९	नयन कृषि स.स.लि	१५	घोराही ११
४०	गरिमा कृषि स.स.लि	१७	घोराही २
४१	मदनकुमारन्यौपाने	१७	घोराहीनपा.२

क्र. सं.	कृषि/पशु सामुदायिक,सहकारी फार्म वा संस्थाको नाम	हालको वडा नं.	साविक ठेगाना
४२	प्रतिभाशाली कृषि स.स.लि.	६	सौडियार १
४३	कर्मसिल कृषि स.स.लि.	१२	नारायणपुर ९
४४	नरदेवी साना किसान कृषि स.स.लि.	९	ढिकपुर ५
४५	कविला कृषि स.स.लि.	६	सौडियार २
४६	बेलभार कृषि स.स.लि.	१७	घोराही ४ बेलभार
४७	बालिम कृषि स.स.लि.	२	रामपुर ४
४८	जैविक कृषि स.स.लि.	२	रामपुर ३
४९	ओखरा कृषि स.स.लि.	१७	घोराही ३
५०	सत्यसेवा बिउ उत्पादन स.स.लि.	९	त्रिपुर १२अस्पारा
५१	बलिदान कृषि स.स.लि.	४	लक्ष्मीपुर४
५२	लेकबेशी कृषि स.स.लि.	१९	सैघा ७
५३	जन्मभूमि कृषि स.स.लि.	४	लक्ष्मीपुर ९
५४	पीपलबोट कृषि स.स.लि.	९	त्रिपुर १० तेघरा
५५	लरौना कृषि स.स.लि.	९	त्रिपुर १० चैनपुर
५६	सरिकोट कृषि स.स.लि.	५	धर्ना ५
५७	सुभ प्रभातमहिला कृषि स.स.लि.	१५	घोराहीनपा. ११
५८	सरजु कृषि स.स.लि.	५	घोराहीनपा. ५
५९	रतनपुर कृषि स.स.लि.	१५	घोराहीनपा. ११
६०	भलाई कृषि स.स.लि.	१२	त्रिपुर ६ रमना

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ २०७५

५.१.९ आधुनिक कृषि फार्महरूको विवरण

तालिका नं. ८५ : आधुनिक कृषि फार्महरू सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	कृषि फार्मको नाम	ठेगाना	सञ्चालकको नाम	किसिम	प्रत्यक्ष रोजगारी		
					म.	पु.	जम्मा
१	राप्ती ए.पी.कल्चर	घोराही १५	दिप कुमार बुढा मगर थबंग ५ रोल्पा	माहुरी		४	४
२	गी.बि. इन्टरप्राइजेज प्रा.लि.	घोराही १५	कुमार राज श्रेष्ठ साविक घोराही ११	माहुरी		९	९
३	शिवशक्ति वि. कन्सर्न	घोराही १५	निरा श्रेष्ठ, भरतपुर १० चितवन	माहुरी		५	५
४	आचार्य वि. कन्सर्न	साविक रामपुर ८	धनन्जय आचार्य, साविक रामपुर ८	माहुरी		१	१
५	दाङ हनि प्रोडक्सन सेन्टर	साविक घोराही १	रामहरी शर्मा, घोराही १	माहुरी		३	३
६	गोकुल आयुर्वेदिक फुड	साविक घोराही ११	पशुपति पाण्डे वटकोट ९ अर्घाखाँची	माहुरी		३	३
७	मेघ माहुरी पालन उद्योग	साविक घोराही १	मेघ बहादुर कामि साविक घोराही १	माहुरी		३	३
८	कृष्ण मौरी पालन उद्योग	साविक रामपुर ६	किशोर पाण्डे, साविक रामपुर ६	माहुरी		३	३
९	कुवर मौरी पालन फार्म	साविक घोराही १०	ललित कुंवर साविक घोराही १०	माहुरी		३	३

क्र. सं.	कृषि फार्मको नाम	ठेगाना	सञ्चालकको नाम	किसिम	प्रत्यक्ष रोजगारी		
					म.	पु.	जम्मा
१०	राईजीङ वि एपियरि	साविक घोराही ११	रमला रंजित श्रेष्ठ साविक घोराही १०	माहुरी	१		१
११	सनराईज वि किपिङ सेन्टर	साविक सैघा ६	खुम बहादुर रायमाझी साविक सैघा ६	माहुरी		३	३
१२	शान्ति मौरी विकास केन्द्र	साविक घोराही ११	एकराज घिमिरे साविक घोराही ११	माहुरी		१	१
१३	बहकरी मौरी पालन केन्द्र	साविक त्रि. ९	हिरा बहादुर बहकरि त्रि.९	माहुरी		५	५
१४	दिप मौरी पालन केन्द्र	साविक त्रि. ९	केशव बोहरा साविक त्रि.९	माहुरी		५	५
१५	भीमा मौरी पालन केन्द्र	साविक त्रिपुर.९	भीमा कुमारी बस्नेत साविक त्रिपुर.९	माहुरी		५	५
१६	थापा मौरी फार्म	साविक रामपुर ४	पदम थापा साविक रामपुर ४	माहुरी		३	३
१७	तिलक मौरी फार्म	साविक रामपुर ८	तिलाकदेवी बुढाथोकि साविक रामपुर ८	माहुरी		३	३
१८	पन्थी मौरी फार्म	साविक लक्ष्मीपुर ९	माधव प्रसाद शर्मा साविक लक्ष्मीपुर ९	माहुरी		२	२
१९	आ.के च्याउ खेति	साविक घोराही ११	कमल देउजा साविक घोराही ११	च्याउ		२	२
२०	अम्बिकेश्वरी च्याउ खेति	साविक घोराही ५	ऋषिराम चौधरी साविक घोराही ५	च्याउ	६	१०	१६
२१	गौमुखी च्याउ तथा कृषि उद्योग	साविक घोराही ९	मनोज पुन, प्युठान	च्याउ		३	३
२२	लेकबेसी कृषिफार्म	साविक सौडियार १	देवाकर खत्री, साविक सौडियार १	च्याउ		२	२
२३	गोरक्ष माछा पालन	साविक घोराही ४	सुरेश कुंवर, साविक घोराही ४	माछा		३	३
२४	निमिषा एग्रो फार्म	साविक धर्ना १	कल्पना खनाल, साविक धर्ना १	माछा	३		३
२५	जी.के मत्स्य तथा कृषिफार्म	साविक धर्ना ५	कमल रवोत, साविक धर्ना ५	माछा	४		४
२६	रविचन्द्र माछा फार्म	साविक धर्ना १	रबिन्द्र बस्नेत, साविक धर्ना १	माछा	३		३
२७	डी.एसमाछा फार्म	साविक धर्ना ३	जित बहादुर बुढा, साविक धर्ना ३	माछा	२		२
२८	मनकामनामाछा फार्म	साविक धर्ना ४	जयन्ती केसी, साविक धर्ना ४	माछा	३		३
२९	सरस्वतीमाछा फार्म	साविक त्रिपुर न.पा.३	प्यारी थरुनी, साविक त्रिपुर न.पा.३	माछा	४		४
३०	मोति चुमा मत्स्य फार्म	साविक रामपुर ४	भानुभक्त न्यौपाने, साविक रामपुर ४	माछा	३		३
३१	बबई मत्स्य पालन फार्म	साविक घोराही २	बिबेक श्रेष्ठ, साविक घोराही २	माछा	६	१	७
३२	सुन्दर टोल माछा कृषिफार्म	साविक सौडियार ४	सुन्दर प्रसाद चौधरी साविक सौडियार ४	माछा	२		२
३३	सदिक्षा मत्स्य फार्म	साविक धर्ना ५	कृष्ण बहादुर रावत साविक धर्ना ५	माछा	२		२
३४	माछापुच्छ्रे मत्स्य पालन फार्म	साविक धर्ना ५	पर्काश पोखेल साविक घोराही ५	माछा	३		३
३५	बबई कृषिफार्म	साविक धर्ना ५	सुशील केसी साविक धर्ना ५	माछा	४		४

स्रोत : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ २०७५

५.१.१० कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकामा कृषि प्रयोजनको जमिन भएका वा कृषि प्रयोजनको जमिन भोगचलन गर्ने परिवारको संख्या १७,९९७ मध्ये सिंचाई सुविधा हुने परिवार संख्या १२,२१२ र सिंचाई सुविधा नभएको जमिन हुने परिवार संख्या ५,६१५ रहेको छ । सबै कृषि प्रयोजनको जमिन हुने परिवारले कृषि कर्म गरेको छैनन् भने कृषि प्रयोजनको जमिन नहुने परिवारले पनि अरुको जमिनमा खेतीगर्ने गरेका छन् । नेपालको संविधानको धारा ४३ को उपधारा ४ मा "प्रत्येक किसानलाई कानून बमोजिम कृषि कार्यमा लागि भूमिमा पहुँच, परम्परागत रूपमा प्रयोग र अवलम्बन गरिएको स्थानीय बीउ विजन र कृषि प्रजातिको छनौट र संरक्षणको हक हुनेछ ।" भनि उल्लेख गरेको छ । मूलत यस तथ्याङ्कले कृषि प्रयोजनको जमिनको पुर्णरूपमा सदुपयोग भई दीगो उत्पादनशील काममा प्रयोग भएको छ कि छैन भन्ने कुरालाई इङ्गित गर्दछ । पहिलो कुरा वास्तविक कृषि कर्ममा संलग्न परिवारले जमिनको सही सदुपयोग गर्न पाउनुपर्दछ भने दोस्रो कृषि योग्य जमिनलाई जमिनको स्तर अनुसार बालीनाली लगाई सदुपयोग गर्नुपर्दछ । असिंचित जमिनको क्षेत्रफल पनि बढी हुनु र सिंचित जमिनको सही र पुर्ण सदुपयोग नहुँदा खाद्यान्न, तरकारी र अन्य कृषिजन्य उपजहरू आयात गर्नुपर्ने हुन्छ । यसले परनिर्भरता बढाउँछ । तसर्थ उप-महानगरपालिकालाई कृषि र खाद्यान्न उत्पादनमा सबल बनाउन सके आर्थिक क्षेत्रमा उल्लेख्य सुधार भई निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ । अर्कोतर्फ सिंचाइ सुविधा अपुगेको कृषि योग्य जमिनमा सुविधा पुऱ्याउन पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । सिंचाइ सुविधा पुग्न नसक्ने स्थानहरूमा डालेघाँस, फलफुल खेती वा कृषिका कम सिंचाइ वा सिंचाइ आवश्यक नपर्ने वैकल्पिक उत्पादन हुने विधिहरू अपनाई जमिनको सदुपयोग गर्न सकिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ८६ : कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएको		कृषि प्रयोजनका लागि जमिन नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा परिवार संख्या
	परिवार संख्या	प्रतिशत	परिवार संख्या	प्रतिशत	परिवार संख्या	प्रतिशत	
१	८३४	७६.०	२६३	२४.०			**१,०९७**
२	१,४००	७९.४	३६४	२०.६			**१,७६४**
३	१,४५२	७९.२	३८१	२०.८			**१,८३३**
४	९९२	६४.०	५५८	३६.०			**१,५५०**
५	१,४१३	९०.६	१४७	९.४			**१,५६०**
६	९७४	८४.५	१७८	१५.५			**१,१५२**
७	१,३५३	८०.९	३१९	१९.१			**१,६७२**
८	१,२७१	७८.०	३५८	२२.०	१	०.१	**१,६३०**
९	१,५३५	८५.८	२५५	१४.२			**१,७९०**
१०	६११	३४.९	१,१३९	६५.१			**१,७५०**
११	१,१५८	६३.८	६५६	३६.१	१	०.१	**१,८१५**
१२	१,८०५	८४.०	३४२	१५.९	१	०.०	**२,१४८**
१३	२८६	१५.२	१,६००	८४.८			**१,८८६**
१४	१७२	९.३	१,६८६	९०.७			**१,८५८**
१५	१६१	३.७	४,१८०	९६.३			**४,३४१**
१६	४६१	२७.९	१,१८४	७१.७	७	०.४	**१,६५२**
१७	१,२४५	४५.८	१,४७२	५४.२	१	०.०	**२,७१८**
१८	५९३	२७.७	१,५४५	७२.३			**२,१३८**
१९	२८१	२१.७	१,०१२	७८.३			**१,२९३**
जम्मा	**१७,९९७**	**५०.५**	**१७,६३९**	**४९.५**	**११**	**०.०**	**३५,६४७**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

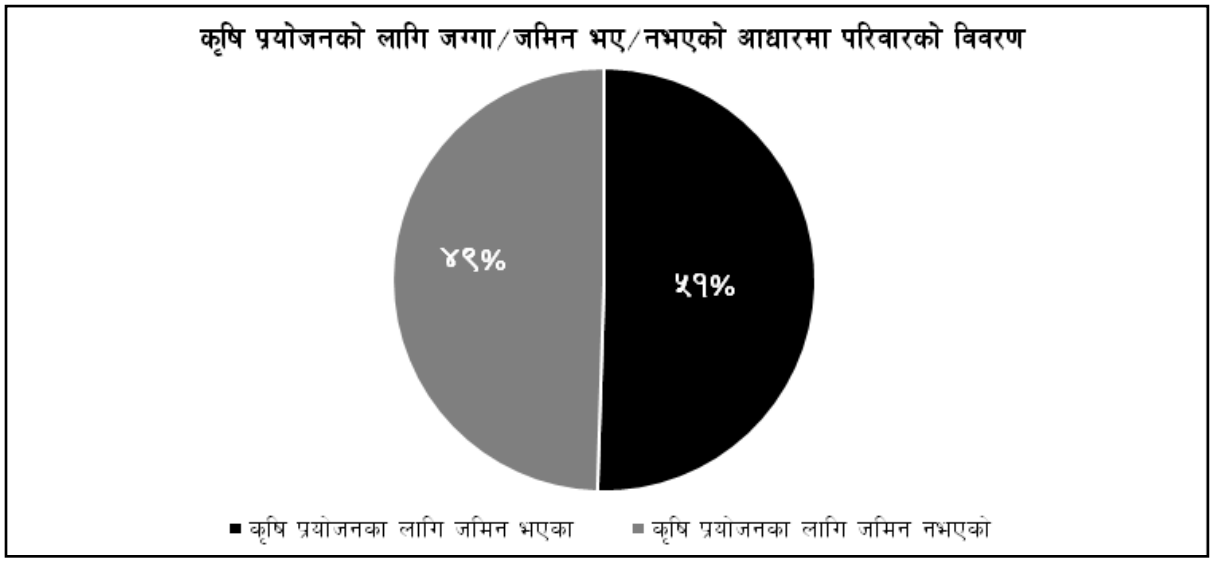

तालिका नं. ८७ : कृषि प्रयोजनमा भोगचलन भएको जमिनमा सिंचाइ सुविधा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएका वा भोगचलन गर्ने परिवार संख्या	सिंचाइ सुविधा भएको			सिंचाइ सुविधा नभएको		
		कृषि प्रयोजनमा जमिनको उपयोग गर्ने परिवारको संख्या	जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	प्रति परिवार औषत जमिनको क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	कृषि प्रयोजनमा जमिनको उपयोग गर्ने परिवारको संख्या	जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	प्रति परिवारऔषत जमिनको क्षेत्रफल (हेक्टरमा)
१	८३४	४७२	१९७.४१९	०.४१८	४९६	१९०.९५८	०.३८५
२	१,४००	१,१७२	७९३.८३६	०.६७७	२२१	८९.१२४	०.४०३
३	१,४५२	१,०२५	५०३.२९५	०.४९१	५४६	१६१.७९५	०.२९६
४	९९२	४५७	२१५.१४४	०.४७१	६०१	२२४.८०४	०.३७४
५	१,४१३	७५९	४१९.८५५	०.५५३	४०४	२०५.६८६	०.५०९
६	९७४	८७५	४७८.००६	०.५४६	१७८	३८.१२२	०.२१४
७	१,३५३	१,२१७	८३१.२०३	०.६८३	२३७	९२.७००	०.३९१
८	१,२७१	९१२	७२५.२७८	०.७९५	२८१	१८८.२९६	०.६७०
९	१,५३५	८६७	६६५.००४	०.७६७	४८७	२९४.४२१	०.६०५
१०	६११	४१४	२३९.७१०	०.५७९	१३९	४४.८८५	०.३२३
११	१,१५८	५४४	२६४.११८	०.४८६	६८६	२१२.९५५	०.३१०
१२	१,८०५	१,४५५	७४९.१२६	०.५१५	३६६	१३५.२२०	०.३६९
१३	२८६	१५३	५८.१५५	०.३८०	१४७	२७.८७६	०.१९०
१४	१७२	११९	१०२.०२२	०.८५७	१८	८.७८५	०.४८८
१५	१६१	५७	५६.२७३	०.९८७	३५	६७.७३८	१.९३५
१६	४६१	३५९	३८६.३६४	१.०७६	१८३	१,६०४.८३५	८.७७०
१७	१,२४५	९५०	४४५.४९७	०.४६९	१४४	६१.३०४	०.४२६
१८	५९३	३८४	१७६.९१९	०.४६१	१७८	६४.३२०	०.३६१
१९	२८१	२१	१७.७६७	०.८४६	२६८	२६७.०३१	०.९९६
जम्मा	**१७,९९७**	**१२,२१२**	**७,३२४.९९३**	**०.६००**	**५,६१५**	**३,९८०.८५४**	**०.७०९**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

५.१.११ कृषि उत्पादनमा आवद्धघरपरिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकाका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये १८,२३७ अर्थात् ५१.२ प्रतिशत परिवारहरू कृषिमा आवद्ध रहेका छन् भने १७,३९९ अर्थात् ४८.८ प्रतिशत घरपरिवारहरू कृषिमा आवद्ध छैनन् । विशेषगरी सबैभन्दा बढी जनसंख्या भएको वडा नं. १४ र १५ को बजार क्षेत्रमा विभिन्न स्थानबाट आई व्यापार, अध्ययन, रोजगार वा नोकरी गर्ने परिवारको संख्या धेरै रहेकाले कृषिमा आवद्ध नरहेको परिवार क्रमश ९०.८ र ९७.९ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी उप-महानगरपालिकाका अन्य वडाहरूमा समेत कृषिमा आवद्ध परिवारको संख्या कम देखिन्छ । तथ्याङ्कले राष्ट्रियरूपमा अधिकांश जनसंख्या कृषिमा संलग्न भएको देखाए पनि यस उप-महानगरपालिकामा कृषि पेशामा संलग्नको संख्या कम देखाउँछ । कृषि प्रणालीमा रहेका समस्याहरू जस्तै निर्वाहमुखी खेती, मल विउ विजनको समस्या, प्रविधिको समस्या, तालिम, बजारीकरण भण्डारण तथा बजार मूल्यमा हुने अस्थिरता, कृषि बीमा, ऋण आदिमा भएका समस्याका कारण कृषिमा आकर्षण भन्दा विकर्षण बढी रहेकाले क्रमश : तथ्याङ्क घटेको छ । विगतमा भन्दा खेतीपातीमा संलग्न घरपरिवारको संख्या क्रमश कम हुँदै गएको देखिन्छ । यसको कारण कृषिमा अपेक्षाकृत आम्दानी नहुनु र अन्य पेशा र रोजगारीका अवसरहरू समेत वृद्धि हुनु हुन् । तसर्थ वैज्ञानिक कृषि गुरुयोजना निर्माण गरी कृषि उत्पादन दिगोरूपमा वृद्धि गर्न स्थानीय सरकार अग्रसर हुनुपर्ने देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ८८ : कृषि उत्पादनमा आवद्धघरपरिवारको विवरण

वडा नं.	कृषि उत्पादनमा आवद्ध रहेको		कृषि उत्पादनमा आवद्ध नरहेको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	९५१	८६.७	१४६	१३.३			**१,०९७**
२	१,३६६	७७.४	३९८	२२.६			**१,७६४**
३	१,४२४	७७.७	४०९	२२.३			**१,८३३**
४	९६४	६२.२	५८६	३७.८			**१,५५०**
५	१,२०५	७७.२	३५५	२२.८			**१,५६०**
६	९२६	८०.४	२२६	१९.६			**१,१५२**
७	१,४६७	८७.७	२०५	१२.३			**१,६७२**
८	१,२३५	७५.८	३९४	२४.२	१	०.१	**१,६३०**
९	१,३१५	७३.५	४७५	२६.५			**१,७९०**
१०	७४९	४२.८	१,००१	५७.२			**१,७५०**
११	९६२	५३.०	८५२	४६.९	१	०.१	**१,८१५**
१२	१,७७५	८२.६	३७२	१७.३	१	०.०	**२,१४८**
१३	२१३	११.३	१,६७३	८८.७			**१,८८६**
१४	१७१	९.२	१,६८७	९०.८			**१,८५८**
१५	८९	२.१	४,२५२	९७.९			**४,३४१**
१६	६३२	३८.३	१,०१३	६१.३	७	०.४	**१,६५२**
१७	१,०३७	३८.२	१,६८०	६१.८	१	०.०	**२,७१८**
१८	५८८	२७.५	१,५५०	७२.५			**२,१३८**
१९	१,१६८	९०.३	१२५	९.७			**१,२९३**
जम्मा	१८,२३७	५१.२	१७,३९९	४८.८	११	०.०	**३५,६४७**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

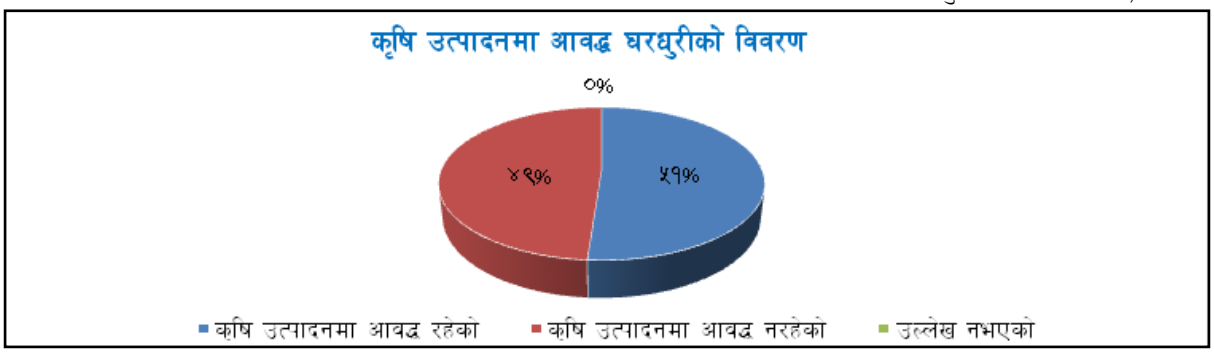

५.१.१२ कृषिबाली उत्पादनको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ८९: कृषिबाली उत्पादनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

विवरण	अन्नबाली			दलहन बाली			तेलहन बाली		
	उत्पादन नगर्ने परिवार संख्या	उत्पादन गर्ने परिवार संख्या	**जम्मा परिवार संख्या**	उत्पादन नगर्ने परिवार संख्या	उत्पादन गर्ने परिवार संख्या	**जम्मा परिवार संख्या**	उत्पादन नगर्नेपरिवार संख्या	उत्पादन गर्ने परिवार संख्या	**जम्मा परिवार संख्या**
वडा नं. १	३	९४८	**९५१**	३६०	५९१	**९५१**	१५१	८००	**९५१**
२	५	१,३६१	**१,३६६**	६८३	६८३	**१,३६६**	३९३	९७३	**१,३६६**
३	३१	१,३९३	**१,४२४**	६३९	७८५	**१,४२४**	५७०	८५४	**१,४२४**
४	१८	९४६	**९६४**	३६९	५९५	**९६४**	२०९	७५५	**९६४**
५	२३	१,१८२	**१,२०५**	१८३	१,०२२	**१,२०५**	२२९	९७६	**१,२०५**
६	३	९२३	**९२६**	२२६	७००	**९२६**	५५०	३७६	**९२६**
७	१२	१,४५५	**१,४६७**	१५९	१,३०८	**१,४६७**	७८८	६७९	**१,४६७**
८	८	१,२२७	**१,२३५**	५७१	६६४	**१,२३५**	६३५	६००	**१,२३५**
९	३	१,३१२	**१,३१५**	१८७	१,१२८	**१,३१५**	२६५	१,०५०	**१,३१५**
१०	१०	७३९	**७४९**	२९१	४५८	**७४९**	३५६	३९३	**७४९**
११	२८	९३४	**९६२**	४०३	५५९	**९६२**	१४३	८१९	**९६२**
१२	७७	१,६९८	**१,७७५**	३०५	१,४७०	**१,७७५**	४१५	१,३६०	**१,७७५**
१३	७	२०६	**२१३**	९०	१२३	**२१३**	९१	१२२	**२१३**
१४	२	१६९	**१७१**	२८	१४३	**१७१**	४५	१२६	**१७१**
१५	८	८१	**८९**	३६	५३	**८९**	६५	२४	**८९**
१६	२	६३१	**६३३**	३५७	२७५	**६३२**	२९८	३३४	**६३२**
१७	१०	१,०२७	**१,०३७**	३०९	७२८	**१,०३७**	४८५	५५२	**१,०३७**
१८	५८	५३०	**५८८**	१५०	४३८	**५८८**	२९०	२९८	**५८८**
१९	१३	१,१५५	**१,१६८**	६९२	४७६	**१,१६८**	५६१	६०७	**१,१६८**
जम्मा	३२१	१७,९१७	**१८,२३८**	६,०३८	१२,१९९	**१८,२३७**	६,५३९	११,६९८	**१८,२३७**
प्रतिशत	१.७६	९८.२५		३३.११	६६.८९		३५.८६	६४.१४	

प्रतिशत		**४०.८९**	**५९.११**		**१२५.७२**	**४४.३०**		**८८.३५**	**११.६५**	
जम्मा		**७,४५७**	**१०,७७९**	**१८,२३६**	**१०,१५७**	**८,०७९**	**१८,२३६**	**१६,१११**	**२,१२५**	**१८,२३६**
वडा नं.	**१९**	५८०	५८८	**१,१६८**	६३६	५३२	**१,१६८**	१,१३८	३०	**१,१६८**
	१८	२२२	३६६	**५८८**	२७०	३१८	**५८८**	५५९	२९	**५८८**
	१७	४७५	५६२	**१,०३७**	६८४	३५३	**१,०३७**	९०७	१३०	**१,०३७**
	१६	४६१	१७१	**६३२**	५२२	११०	**६३२**	६०७	२५	**६३२**
	१५	६६	२३	**८९**	७५	१४	**८९**	७९	१०	**८९**
	१४	५६	११४	**१७०**	७३	९७	**१७०**	१६२	८	**१७०**
	१३	१११	१०२	**२१३**	१७२	४१	**२१३**	२१३		**२१३**
	१२	३६४	१,४११	**१,७७५**	६४४	१,१३१	**१,७७५**	१,२०२	५७३	**१,७७५**
	११	६५८	३०४	**९६२**	८४१	१२१	**९६२**	८९४	६८	**९६२**
	१०	३७९	३७०	**७४९**	४९९	२५०	**७४९**	७१५	३४	**७४९**
	९	९६	१,२१९	**१,३१५**	२२४	१,०९१	**१,३१५**	९२२	३९३	**१,३१५**
	८	७९४	४४१	**१,२३५**	७४९	४८६	**१,२३५**	१,११३	१२२	**१,२३५**
	७	३५६	१,१११	**१,४६७**	४८३	९८४	**१,४६७**	१,४४७	२०	**१,४६७**
	६	४२५	५०१	**९२६**	५३६	३९०	**९२६**	९२३	३	**९२६**
	५	३२५	८८०	**१,२०५**	७०६	४९९	**१,२०५**	१,०२२	१८३	**१,२०५**
	४	३१४	६५०	**९६४**	४७३	४९१	**९६४**	७६९	१९५	**९६४**
	३	८४३	५८१	**१,४२४**	९२४	५००	**१,४२४**	१,३७२	५२	**१,४२४**
	२	४६०	९०६	**१,३६६**	१,२०५	१६१	**१,३६६**	१,३४४	२२	**१,३६६**
	१	४७२	४७९	**९५१**	४४१	५१०	**९५१**	७२३	२२८	**९५१**
विवरण		उत्पादन नगर्ने परिवार संख्या	उत्पादन गर्ने परिवार संख्या	**जम्मा परिवार संख्या**	उत्पादन नगर्ने परिवार संख्या	उत्पादन गर्ने परिवार संख्या	**जम्मा परिवार संख्या**	उत्पादन नगर्ने परिवार संख्या	उत्पादन गर्ने परिवार संख्या	**जम्मा परिवार संख्या**
		तरकारी बाली			मसला बाली			फलफुल बाली		

विवरण	वडा नं.																			जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९		
अन्य																					
उत्पादन नगर्ने परिवार संख्या	८७७	१,३५९	१,४२४	९४७	१,१९१	९२५	१,४६०	१,२३४	१,३०५	७४७	९५९	१,६९४	२१२	१७०	८१	६२८	१,०३०	५७६	१,१३३	**१७,९५२**	**९८.४४**
उत्पादन गर्ने परिवार संख्या	७४	७		१७	१४	१	७	१	१०	२	३	८१	१		८	४	७	१२	३५	**२८४**	**१.५६**
जम्मा परिवार संख्या	**९५१**	**१,३६६**	**१,४२४**	**९६४**	**१,२०५**	**९२६**	**१,४६७**	**१,२३५**	**१,३१५**	**७४९**	**९६२**	**१,७७५**	**२१३**	**१७०**	**८९**	**६३२**	**१,०३७**	**५८८**	**१,१६८**	**१८,२३६**	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा खेतीपातीमा संलग्न १८,२३८ परिवारहरूमध्ये १७,९१७ अर्थात् ९८.२५ प्रतिशतले अन्न बाली, १२,१९९ अर्थात् ६६.८९ प्रतिशतले दलहनबाली, ११,६९८ अर्थात् ६४.१४ प्रतिशतले तेलहन बाली, १०,७७९ अर्थात् ५९.११ प्रतिशतले तरकारी बाली, ८,०७९ अर्थात् ४४.३० प्रतिशतले मसला बाली, २,२१५ अर्थात् ११.६५ प्रतिशतले फलफूल र बाँकिले अन्य बाली लगाउने गरेका छन् । समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा परम्परागत रूपमा अन्न बाली भने झण्डै सबै परिवारहरूले लगाउने गरेको देखियो र दोस्रोमा दलहन बाली लगाउने गरेको देखियो तर फलफूल र तरकारी, मसला जस्ता नगदेबालीको खेतीगर्ने घरपरिवारहरू भने उल्लेख्य रूपमा कम देखिन्छ ।उष्ण क्षेत्रमा खेतीगर्न सकिने फलफूलहरू जस्तै आँप, मेवा, लिची, कटहर, नासपाती, केरा आदिको व्यवसायिक खेतीको प्रवल सम्भावना भएको यस उप-महानगरपालिकामा निकै न्यून संख्याका कृषकहरूले सीमित मात्रामा मात्र फलफूल खेतीगर्ने गरेको पाइयो । यसका लागि प्राविधिक ज्ञान दिलाउने तालिम, विउविजन, भण्डारण र बजारीकरणको प्रवन्ध मिलाउन सके व्यवसायिक फलफूल खेती र अन्य नगदे बालीको उत्पादन वृद्धि गर्न सकिन्छ ।

यस तथ्याङ्कले परम्परागत निर्वाहमुखी खेतीपातीमा ग्रामीण अर्थतन्त्र सीमित रहेको देखिन्छ । फलफूल, मसला र अन्य नगदेबालीको वैज्ञानिक र व्यवसायिक खेतीबाट उर्वर जमिनको पूर्ण सदुपयोग गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकेमात्र उप-महानगरपालिकाको अर्थतन्त्र सबल हुने देखिन्छ । यसका लागि उप-महानगरपालिकाले वृहत कृषि विकास गुरुयोजना निमार्ण गरी युवा कृषक तथा अन्य कृषकहरूलाई व्यवसायिक ढंगले अधिक फाइदा हुने खालका नगदेबाली, फलफूल तथा तरकारी बालीमा आकर्षण गरी कृषि विमा, विउविजनमा सहुलियत,बजारीकरणको व्यवस्था, कोल्ड स्टोर, तालिम, किटनाशक औषधी तथा मलखादको उपलब्धता जस्ता विषयहरूमा स्थानीय सरकारले ध्यान पुऱ्याउनु जरुरी छ । साथैअधारभूत कृषि पूर्वाधारको विकास मार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, कृषिजन्य उपजहरूको व्यवसायिकरण र बजारीकरण, कृषि सूचना तथा सञ्चार, प्रसार र तालिम लगायत गुणस्तर नियमन, मानव तथा पशु रोग व्यवस्थापन एवंम कृषि विपत व्यवस्थापन तथा सचेतना जस्ता ठोस कार्यक्रमको कार्यान्वयन मार्फत कृषि क्षेत्रको पुन:उत्थान गर्नुपर्ने आवश्यक छ ।

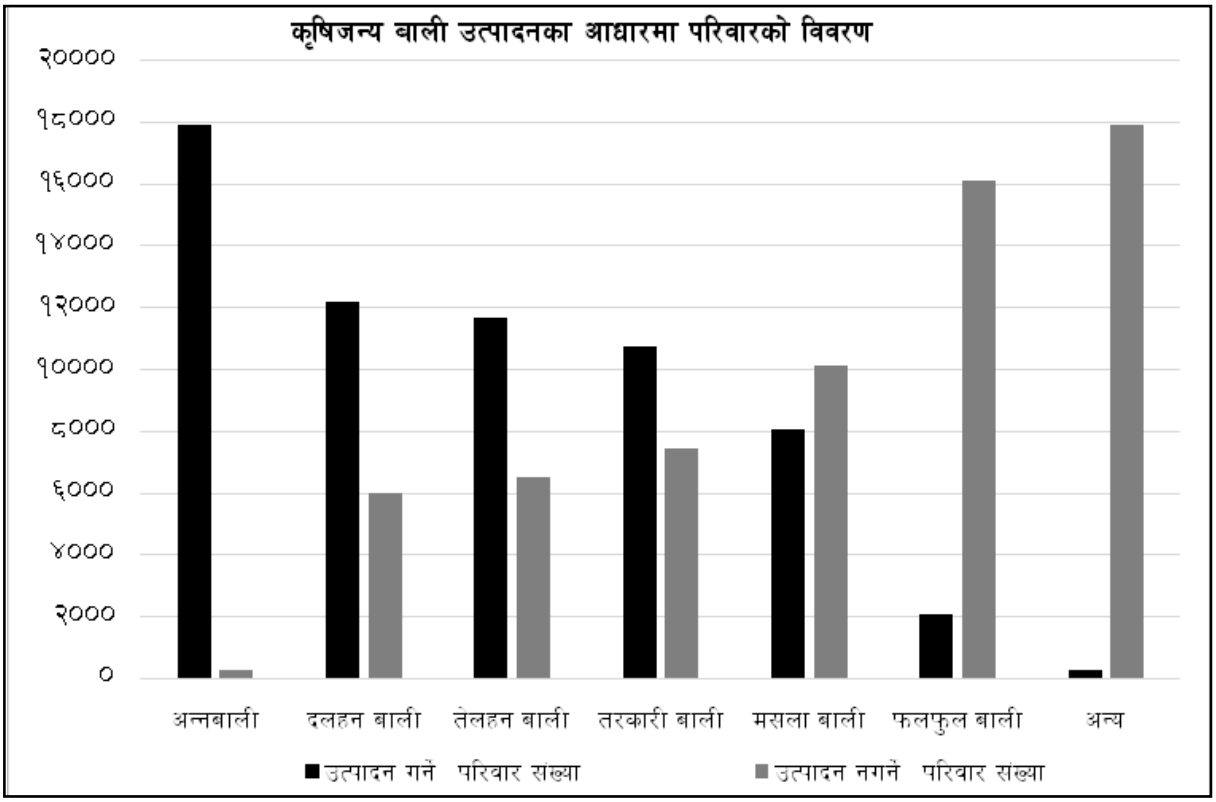

५.१.१३ कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा परिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकामा खेतीपातीमा संलग्न १८,२३८ परिवारहरूमध्ये १७,९१७ अर्थात् ९८.२५ प्रतिशतले अन्न बाली उत्पादन गर्ने गरेको र ती मध्येबाट आफूले प्रयोग गरी बढी भएको अन्न बेच्नेको संख्या जम्मा ३,८४८ परिवार अर्थात् २१.४८ प्रतिशत रहेको छ । यसको अर्थ १४,०६९ अर्थात् ७८.५२ प्रतिशत घरपरिवार अन्न बालीको बिक्री गर्दैनन् । यसका कारण अवैज्ञानिक र परम्परागत कृषि प्रणाली निर्वाहमुखी खेती, उद्यमशिलता र व्यवसायिक सोंचको न्युनता साथसाथै सीमित जमिन र न्यून परिमाणको उत्पादन नै हो । उप-महानगरपालिकामा तरकारी बालीको खेतीगर्ने जम्मा १०,७७९ घरपरिवारहरूमध्ये मात्र १,६४८ अर्थात् १५.२९ प्रतिशत परिवारहरूले तरकारी बाली बेच्ने गरेको पाइयो ।७,१५४ अर्थात् ८८.५५ प्रतिशत परिवारले तरकारी बालीको विक्री नगर्नुको कारण सिमीत परिमाणको उत्पादन भई घरायसी प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग हुनु हो । त्यसैगरी उत्पादन गर्नेहरू मध्येबाट दलहन बालीको बिक्री गर्ने परिवार १४.१२ प्रतिशत, तेलहन बालीको बिक्री गर्ने २.६९ प्रतिशत, मसला बालीको बिक्री गर्ने ११.४५ प्रतिशत रहेका छन् धेरै प्रतिशतले विक्री नगर्नु र ठूलो संख्यामा रहेका किसानहरूले मसलाबालीको खेती नगर्नुको कारण, प्राविधिक ज्ञानको कमी, बजारीकरण, विउविजन तथा परम्परागत सोचको खेती प्रणाली हुन सक्छन् । ४.०५ प्रतिशतले फलफुल बालीको बिक्री गर्ने गरेको देखिन्छ । उप-महानगरपालिकाले व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धनमा विशेष ध्यान दिई निर्यात वृद्धि गर्ने तर्फ योजना केन्द्रित गर्नुपर्ने देखिन्छ । विस्तृत वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १० : कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण

विवरण		ढलहन बाली			झन्नबाली		
		जम्मा परिवार संख्या	बिक्री नरेका परिवार संख्या	बिक्री नरेका परिवार संख्या	**जम्मा परिवार संख्या**	बिक्री नरेका परिवार संख्या	बिक्री नरेका परिवार संख्या
वडा नं.	१	५९१	३७	५५४	९४८	१०२	८४६
	२	६८३	५१	६३२	१,३६१	२१३	१,१४८
	३	७८५	११४	६७१	१,३९३	२०७	१,१८६
	४	५९५	२१	५७४	९४६	१८२	७६४
	५	१,०२२	७६	९४६	१,१८२	३३७	८४५
	६	७००	१८८	५१२	९२३	४३८	४८५
	७	१,३०८	४८५	८२३	१,४५५	६४४	८४१
	८	६६४	१४४	५२०	१,२२७	४०१	८२६
	९	१,१२८	१०४	१,०२४	१,३१२	३१९	९९३
	१०	४८८	३१	४२७	७३९	१९०	५४९
	११	५५९	२२	७५७	९३४	१४४	७९०
	१२	१,४७०	९१	१,३७९	१,६९८	१९२	१,५०६
	१३	१२३	५२	७१	२०६	११	१९५
	१४	१४३	३०	११३	१६९	४४	१२५
	१५	५३	१९	३४	८१	४२	३९
	१६	२७५	११	४३४	६३०	७७	५३३
	१७	८२७	८३	६४५	१,०२७	२०७	८२०
	१८	४३८	८६	३५२	५३०	८८	४४२
	१९	६७४	५७	४७९	१,१५५	१९	१,१३६
जम्मा		**१२,१९९**	**१,७२२**	**१०,४७७**	**१७,९१६**	**३,८४७**	**१४,०६९**
प्रतिशत			**१४.१२**	**८५.८८**		**२१.४७**	**७८.५३**

तरकारी बाली			तेलहन बाली			विवरण	
जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गरेका परिवार संख्या	बिक्री नगरेका परिवार संख्या	**जम्मा परिवार संख्या**	बिक्री गरेका परिवार संख्या	बिक्री नगरेका परिवार संख्या		
४७९	४८	४३१	८००	३१	७६९	१	वडा नं.
९०६	२६९	६३७	९७३	२६	९४७	२	
५८१	३४	५४७	८५४	९	८४५	३	
६५०	२८	६२२	७५५	१	७५४	४	
८८०	७०	८१०	९७६	२५	९५१	५	
५०१	१६०	३४१	३७६	५३	३२३	६	
१,१११	३९२	७१९	६७९	१९	६६०	७	
४४१	८१	३६०	६००	२०	५८०	८	
१,२१९	२१	१,१९८	१,०५०	२२	१,०२८	९	
३७०	२६	३४४	३९३	९	३८४	१०	
३०४	१०	२९४	८१९	२३	७९६	११	
१,४११	८९	१,३२२	१,३६०	४१	१,३१९	१२	
१०२	५९	४३	१२२	१	१२१	१३	
११४	१८	९६	१२६	१	१२५	१४	
२३	३	२०	२४	४	२०	१५	
१७१	३	१६८	३३४	९	३२५	१६	
५६२	१६६	३९६	५५२	८	५४४	१७	
३६६	१०५	२६१	२९८	११	२८७	१८	
५८८	६६	५२२	६०७	२	६०५	१९	
१०,७७९	**१,६४८**	**९,१३१**	**११,६९८**	**३१५**	**११,३८३**	**जम्मा**	
	१५.२९	**८४.७१**		**२.६९**	**९७.३१**	**प्रतिशत**	

विवरण	वडा नं.																							
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	जम्मा	प्रतिशत
अशक्त																					
जम्मा परिवार संख्या	७४	३६	७	१७	१४	१४	१	१	१०	२		३	१		४	३	१		१	३५	१२.३७
बिकी नारेका परिवार संख्या		४	२	१४				१	८											१४	४४.६३
बिकी राहेका परिवार संख्या		२																		१८	१७.३७
फलफूल बारी																					
जम्मा परिवार संख्या	८२८																			२,१२५	२.०४
बिकी राहेका परिवार संख्या																				८६	४.०५
बिकी नारेका परिवार संख्या	२२०																			२,०३९	९५.९५
मसला बारी																					
जम्मा परिवार संख्या	५१०																			८,७७९	
बिकी राहेका परिवार संख्या	२७		६	१४	१४	१७	१	१	१	१										९२५	११.४५
बिकी नारेका परिवार संख्या	४८३	३६	४४	४७०	४७०	४४४	४४४	४४४	९,०९९	९,०४९	१,०४०	१,०१०	१०१	१०१	१०१	१०१	१०१	१०१	१०१	७,१५४	८८.४५

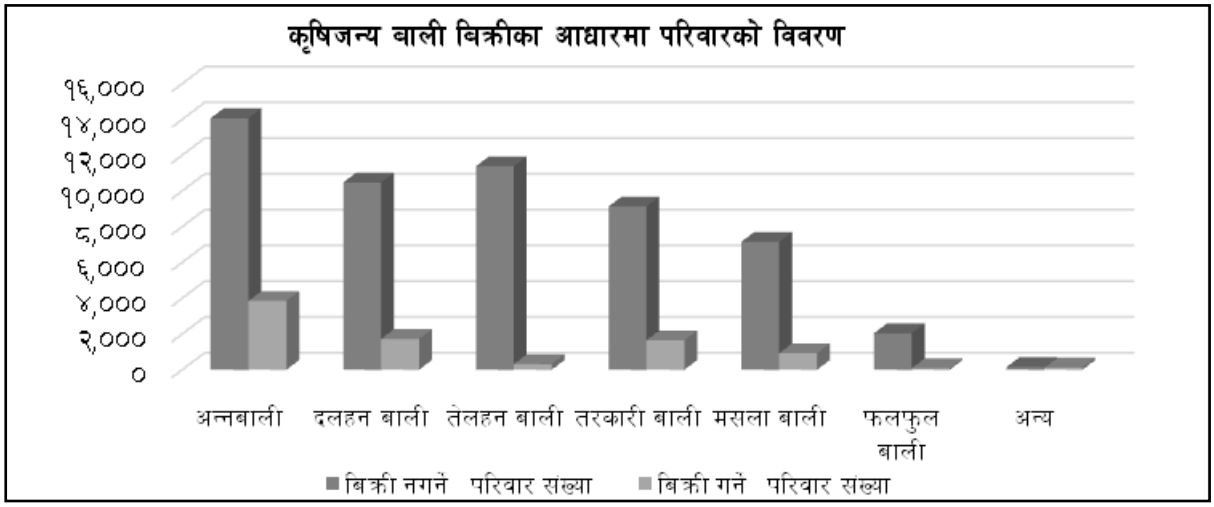

५.२ पशुपालन

उप-महानगरपालिकामा विशेषगरी गाई, भैंसी, बाखा, बुँगुर नै यहाँका मुख्य घरपालुवा जनावर हुन । यसबाट उप-महानगरपालिकाबासीहरूको जीविकोपार्जनमा उल्लेख्य सुधार भइरहेको छ । पशुजन्य उत्पादनहरू जस्तै, दूध, दही, घ्यू तथा मासुका लागि कुखुरा, बंगुर, खसी, बोकाहरूको बिक्रीबाट आम्दानी बढेको देखिन्छ । यहाँ डेरी उद्योग, व्यापारिक फार्म, गाई, भैसी, कुखुरा फार्महरू लगायतका कृषिजन्य उद्योगहरू रहेका छन । त्यस्तै गरि भेटेनरी सेवा पनि उप-महानगरपालिकामा उपलब्ध रहेको छ । उप-महानगरपालिकामा पशुपालन अधिक मात्रामा हुने गरेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ९१ : पशुधन तथा सोबाट हुने उत्पादनको अवस्थासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	किसिम	संख्या			उत्पादन		
१	**पशुधन**	**स्थानीय**	**उन्नत**	**जम्मा**	**दूध लि.**	**मासु के.जी.**	**उन के.जी.**
क	गाई/गोरु	३४१४९	२१४२	३६२९१	२००००		
ख	भैंसी/राँगा	१२३३७	९९३४	२२२७१	१५०००	१८००	
ग	बोका/खसी/बाखा	६६८२७	५१२५	७१५९२		८००	
घ	भेडा/च्यांग्रा	९५९६	०	९५९६		१००	४५०० वार्षिक
ङ	सुँगुर/वंगुर	११९५०	७६१२	१९५६२		७००	
२	**पक्षी**	**स्थानीय**	**उन्नत**	**जम्मा**	**अण्डा संख्या**	**मासु के.जी.**	
क	कुखुरा		३९०००००	३९०००००	१६०००० दैनिक	७८४०००० वार्षिक	
ख	हाँस		२१००००	२१००००			
३	माछा	८०६८७					

स्रोत : स्रोत : जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, घोराही, २०७४

५.२.१ पशु नश्ल

उप-महानगरपालिकामा पालन गरिने मुख्य पशुपक्षीहरूमा गाई, भैंसी, बाखा, भेंडा, कुखुरा, हाँस आदि रहेका छन् । सामान्यतया व्यवसायिक पशुपालनको विकाससँगै वर्णशंकर तथा उन्नत जातका पशुहरूपाल्ने गरेको पाइन्छ । गाई भैंसीमा कृत्रिम गर्भाधान सेवा उपलब्ध हुनु तथा बाखा र बंगुरतर्फ उन्नत जातका भालेहरूसँग प्रजनन् गराउने परिपाटीको सुरुवात भएको हुँदा यी जातका जनावरहरूमा वर्णशंकरको संख्या बढ्दो छ । तथापि बँधुवा पशुपालन पद्धतिको कमी, कमजोर पशु स्वास्थ्य व्यवस्थापन, कुपोषण तथा

पशुपालनसम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान तथा चेतनाको अभावको कारण वर्ण शंकरबाट उत्पादनमा खासै उत्साह थपिएको अवस्था छैन । त्यसैगरी ठूलो संख्यामा रहेका कम उत्पादक जनावरहरूले अपेक्षाकृत बढी उत्पादक जनावरहरूको आहारा खाई दिने हुँदा सबै न्यून उत्पादक जनावरहरूलाई हटाएर उन्नत जातको जनावर किनेर पाल्दा उचित हुन्छ । तसर्थ नश्ल सुधारमार्फत् नयाँ जन्मिएका जनावरका बच्चाहरू भविष्यको राम्रो माउमा विकसित गर्ने कुरा मध्यनजर गरी थप कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ ।

सारांशमा, विगतका वर्षहरूमा उप-महानगरपालिकाको पशुपालन क्षेत्रले क्रमश प्रगती गरेको छ जसले गर्दा पशुपक्षीजन्य उत्पादनमा परिमाणात्मक विकास सम्भव भएको छ । तर हालको परिमाणात्मक विकासको गति सुस्त छ । पशुपालन क्षेत्रमा क्रमिक रूपमा व्यवसायिकता थपिएको छ तर पशुपक्षीजन्य उत्पादन प्रशोधनका लागि उद्योग स्थापना खासै हुन सकेको पाईंदैन । त्यसैगरी पशुपालनतर्फ गुणात्मक विकासको खाँचो सर्वत्र महसुस गरिएको छ । पशुपालनसँग आवद्ध श्रमिक तथा महिला वर्गहरूको उत्पादकत्व अति न्यून हुनु, युवा वर्गहरू विदेश पलायन हुनु र सो अनुरूप पशुपालनमा यान्त्रिकिकरण हुन नसक्नु, पशु पालन क्षेत्रमा पूँजी लगानीको आकार धेरै सानो हुनु तथा जनमानसमा पशुपालनको कृषि अर्थतन्त्रमा योगदानको बारेमा अज्ञानता आदि कारणले गर्दा पशुपालन क्षेत्रबाट आशातीत उपलब्धि हासिल हुन सकिरहेको छैन ।

५.२.२ पशुपक्षीमा लाग्ने रोगहरू

कृषकहरूको मुख्य आम्दानीको स्रोतहरू मध्येको एक पशुपक्षीहरूको पालन यस उप-महानगरपालिकामा प्रमुख रूपमै गरिन्छ । पशुमा लाग्ने रोगहरू पशुपालन व्यवसायको समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ । पशुपालनको विशेष शिक्षाको कमीले यो व्यवसायलाई पछाडी पारिरहेको छ तर परम्परागत पशुपालनभन्दा केही सुधार भएको छ । उप-महानगरपालिकामा देखिने पशु रोगहरूमा रेविज, खोरेत, पिपिआर, स्वाइन फिवर, भ्यागुते, चरचरे, नाम्ले, माटे, थुनेलो, प्रजनन् सम्बन्धी र जुका पर्दछन्। उप-महानगरपालिकाको वन जंगलसँग जोडिएका वडाहरूमा एन्टी रेजिव खोप लगाउनुपर्ने देखिन्छ भने खोरेत पिपिआर स्वाइन फिवरजस्ता अत्यन्त संक्रामक रोगको प्रकोप पनि यस उप-महानगरपालिकामा त्यत्तिकै रहेको पाइन्छ। यसका कारणहरूलाई हेर्दा, पशुको अवाञ्छित आवत जावत तथा आयात, दयनीय व्यवस्थापन, खोप लगाउनुपर्छ भन्ने चेतनाको कमी, आदि मान्न सकिन्छ। यी रोगको नियन्त्रणका लागि जिल्ला पशु सेवा कार्यालयबाट निरन्तर प्रयास भई रहेको देखिन्छ।

जिवाणुबाट हुने रोगहरूमध्ये भ्यागुते, चरचरे विरुद्ध यस उप-महानगरपालिकाको किसानहरूले खोप लगाउने गरेको पाइन्छ। तापनि यी रोगहरू फाटफुट रूपमा देखिने गरेका छन्। उप-महानगरपालिकामा स्वाइन फिवर, खोरेत, रेविज विरुद्धको खोपकार्य समेत उप-महानगरपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा समेत सञ्चालनगर्न सकेमा धेरै हदसम्म रोग नियन्त्रण कार्य सफल हुने देखिन्छ। सामान्यतया पशुपक्षीमा ठूलो महामारी फैलिएको पाईंदैन । तथापि यहाँका पशुपक्षीहरूमा खोरेत, भ्यागुते, चरचरे, नाम्लेजुका, रेवीजजस्ता रोगहरूको प्रकोप रहेको छ भने पक्षीहरूमा मूलतः रानीखेत, गम्बोरा, सिआरडी र बर्डफ्लू मुख्य रूपमा लाग्ने गरेको छ ।

तालिका नं. ९२ : पशुमा देखिएको रोगहरूको विवरण

S.N	Disease	Animals				Other
1	*Liver Fluke*	Cattle	Buffalo	Goats		
2	*HSABQ*	Cattle	Buffalo	Goats		
3	*Pramphistomom*	Cattle	Buffalo	Goats		
4	*Nerves Sign*	Cattle	Buffalo	Goats		

S.N	Disease	Animals				Other
5	*Respiratory Sign*	Cattle	Buffalo	Goats		
6	*Cocciodiosis*				Fowl	
7	*Skin Lesions*				Fowl	
8	*Wound/Abscess*	Cattle	Buffalo	Goats		
9	*Red Urine*	Cattle	Buffalo	Goats		
10	*Abortion*	Cattle	Buffalo	Goats		
11	*Warble Infestation*	Cattle	Buffalo	Goats		
12	*Diarrhoea*	Cattle	Buffalo	Goats		
13	*Infertility*	Cattle	Buffalo	Goats		
14	*Mastitis*	Cattle	Buffalo	Goats		
15	*Distocia*	Cattle	Buffalo	Goats		
16	*Prolapse*	Cattle	Buffalo	Goats		
17	*Retained Placenta*	Cattle	Buffalo	Goats		
18	*Mange*	Cattle	Buffalo	Goats		
19	*Rabis*	Cattle	Buffalo	Goats		Dog
20	*Tick/Lice(External Parasite)*	Cattle	Buffalo	Goats	Fowl	
21	*Intestinal Helmenthis*				Fowl	
22	*Orf*			Goats		
23	*Parasitic Gastroenteritis*	Cattle	Buffalo	Goats		Pig
24	*Anoestrous*	Cattle	Buffalo	Goats		
25	*Indigestion/Anorexia*	Cattle	Buffalo	Goats		
26	*Tympany/Bloats*	Cattle	Buffalo	Goats		
27	*Magout wound*	Cattle	Buffalo	Goats		
28	*Cough*	Cattle	Buffalo	Goats		
29	*Pnoumonia*	Cattle	Buffalo	Goats		
30	*Gumbarrow*				Fowl	
31	*Cyst*	Cattle	Buffalo	Goats		
32	*FMD*			Goats		
33	*PPR*			Goats		
34	*Ranikhet*				Fowl	
35	*CRD*				Fowl	

स्रोत : जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, घोराही, २०७४

५.२.३ पशुपक्षी फार्महरूको विवरण

यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न पशुपंछी पालन कृषि फार्महरू रहेका छन् । पशुपक्षी पालन व्यवसायले उप-महानगरपालिकाको तथा देशको नै आर्थिक विकास गर्ने भए पनि उप-महानगरपालिकामा व्यवसायिक कृषि फार्महरूको विकास हुन सकेको छैन । नेपाल एक कृषि प्रधान देश भएकोले कृषि व्यवसायमा विकासको धेरै सम्भावना रहेको छ । यस उप-महानगरपालिकामा व्यवसायिक रूपमा कुखुरा र बाख्रा पालनको सुरुवात भएको छ । जसको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ९३ : पशुपन्छी पालन कृषक समितिहरूको विवरण

क्र.सं.	फार्मको नाम	ठेगाना
१	मकालु पोल्ट्री फर्म एण्ड फिड	घोराही-१०
२	आचार्य दाना तथा कुखुरा सप्लायर्स	घोराही-११
३	राप्ती नमुना बाख्रा फर्म पिपलतारा	गोल्टाकुरी-९

क्र.सं.	फार्मको नाम	ठेगाना
४	योगेश पोल्ट्री फर्म	घोराही-६
५	एम.डी एस पोल्ट्री सोलसन	घोराही-१०
६	आरोग्य पोल्ट्री फर्म	घोराही-३
७	दाङ कृषि तथा पशुपालन फर्म	घोराही-११
८	पाईला कृषि तथा पशुपंक्षि फर्म	घोराही-६
९	भुताह गाई पालन फर्म	घोराही-६
१०	पौडेल भैसी फर्म	घोराही-११
११	मध्यपश्चिम पोल्ट्री डायगोनिसिस एण्ड भे.	घोराही-१०
१२	समारी कुखुरा पालन	रामपुर-६
१३	बिनम पोल्ट्री उद्योग	लक्ष्मीपुर-४
१४	राममणि कुखुरा पालन	सैघा-७
१५	सेढाई शुभलाभ पोल्ट्री फर्म	घोराही-११
१६	कृषक पशुपालन तथा दूग्ध उत्पादन	लक्ष्मीपुर-४
१७	बस्नेत पोल्ट्री फर्म	ढिकपुर-४
१८	के.सी.कुखुरा पालन	ढिकपुर-७
१९	घनश्याम पोल्ट्री फर्म	ढिकपुर-४
२०	के.सी.पोल्ट्री फर्म	ढिकपुर-४
२१	सागरमाथा पोल्ट्री प्रा.लि.	घोराही-२
२२	जलजला बंगुर फर्म	लक्ष्मीपुर-४
२३	राप्ती पशुपंक्षि पालन केन्द्र	सतवरीया-९
२४	पौडेल कृषि तथा पशुपंक्षि फर्म	धर्ना-४

स्रोत : जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, घोराही, २०७४

५.२.४ कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ९४ : कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घरपालुवा पशुपक्षी पालन भएको		घरपालुवा पशुपक्षी पालन नभएको		उल्लेख नभएको/ भएको		जम्मा परिवार संख्या
	परिवार संख्या	प्रतिशत	परिवार संख्या	प्रतिशत	परिवार संख्या	प्रतिशत	
१	८७७	७९.९	२२०	२०.१			**१,०९७**
२	१,३५०	७६.५	४१४	२३.५			**१,७६४**
३	१,१८८	६४.८	६४५	३५.२			**१,८३३**
४	८०९	५२.२	७४१	४७.८			**१,५५०**
५	१,२०१	७७.०	३५९	२३.०			**१,५६०**
६	७१६	६२.२	४३६	३७.८			**१,१५२**
७	१,३९६	८३.५	२७६	१६.५			**१,६७२**
८	१,२६२	७७.४	३६७	२२.५	१	०.१	**१,६३०**
९	१,५२६	८५.३	२६४	१४.७			**१,७९०**
१०	५८४	३३.४	१,१६६	६६.६			**१,७५०**
११	९१९	५०.६	८९५	४९.३	१	०.१	**१,८१५**
१२	१,६३४	७६.१	५१३	२३.९	१	०.०	**२,१४८**
१३	२८१	१४.९	१,६०५	८५.१			**१,८८६**

वडा नं.	घरपालुवा पशुपक्षी पालन भएको		घरपालुवा पशुपक्षी पालन नभएको		उल्लेख नभएको/ भएको		जम्मा परिवार संख्या
	परिवार संख्या	प्रतिशत	परिवार संख्या	प्रतिशत	परिवार संख्या	प्रतिशत	
१४	१२४	६.७	१,७३३	९३.३	१	०.१	**१,८५८**
१५	४४	१.०	४,२९७	९९.०			**४,३४१**
१६	९३२	५६.४	७१२	४३.१	८	०.५	**१,६५२**
१७	९६९	३५.७	१,७४८	६४.३	१	०.०	**२,७१८**
१८	६१०	२८.५	१,५२८	७१.५			**२,१३८**
१९	१,१७१	९०.६	१२२	९.४			**१,२९३**
जम्मा	**१७,५९३**	**४९.४**	**१८,०४१**	**५०.६**	**१३**	**०.०**	**३५,६४७**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

पशुपक्षी पालन क्षेत्रले देशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा करिब ११% र कुल कृषि गार्हस्थ उत्पादनमा २६.८% योगदान गर्दै आएको सन्दर्भमा यस क्षेत्रको विशेष आर्थिक महत्व रहेको छ। उप-महानगरपालिकाको कुल ३५,६४७ परिवारहरूमध्ये पशुपक्षी पाल्ने घरपरिवारको संख्या १७,५९३ अर्थात् ४९.४ प्रतिशत र नपाल्ने परिवारको संख्या १८,०४१ अर्थात् ५०.६ प्रतिशत रहेको छ। यसबाट आधा भन्दा कम घरपरिवारले पशुपक्षी नपाल्ने गरेको तथ्य तथ्याङ्कबाट स्पष्ट हुन्छ। उप-महानगरपालिकामा तुलनात्मक अध्ययन गर्दा वडा नं. ९ र १९ मा धेरै परिवारहरूले पशुपक्षी पालन गरेका छन् भने वडा नं. १४ र १५ मा थोरै परिवारहरूले पशुपक्षी पालन गरेका छन्। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

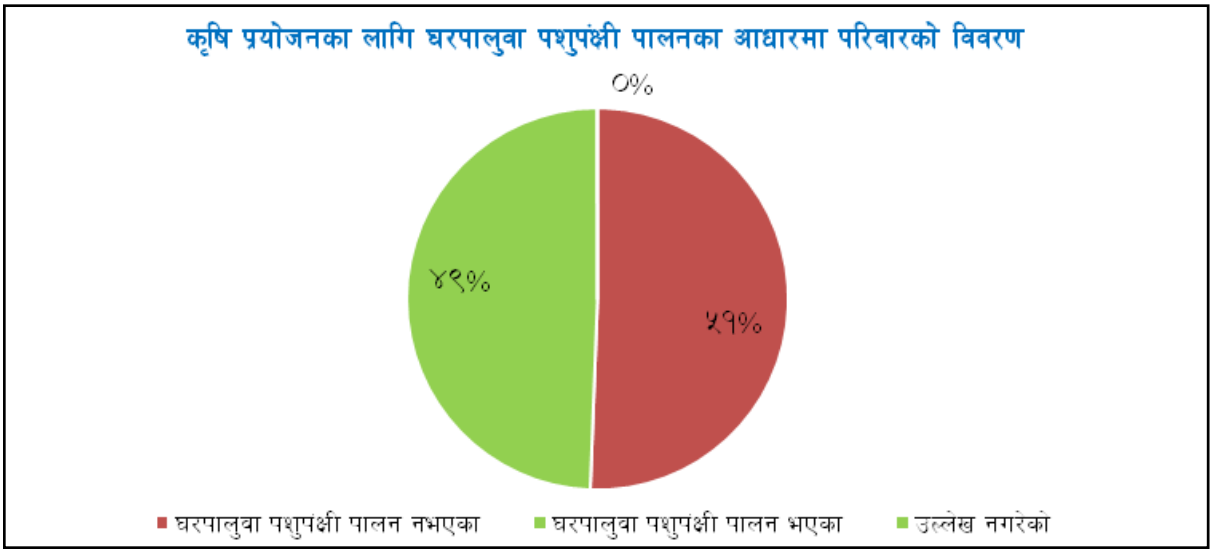

५.२.५ पशुपक्षीहरूको उत्पादन आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ९५ : पशुपक्षीहरूको उत्पादन घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	पशुपक्षी जन्य उत्पादन गर्ने जम्मा परिवार संख्या	दूध		दूग्धजन्य वस्तु		अण्डा		पशुपक्षी जन्य अन्य उत्पादन	
		उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या
१	८७७	७२	८०५	२२	८५५	३	८७४		८७७
२	१,३५०	१४७	१,२०३	१	१,३४९		१,३५०		१,३५०
३	१,१८८	१०९	१,०७९	२	१,१८६	२३	१,१६५	१	१,१८७
४	८०९	१७१	६३८	११६	६९३	९	८००	१	८०८
५	१,२०१	८४	१,११७	१८	१,१८३	४९	१,१५२		१,२०१

वडा नं.	पशुपक्षी जन्य उत्पादन गर्ने जम्मा परिवार संख्या	दूध		दूग्धजन्य वस्तु		अण्डा		पशुपक्षी जन्य अन्य उत्पादन	
		उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या
६	७१६	९३	६२३	१९	६९७	१	७१५		७१६
७	१,३९६	१७४	१,२२२	७	१,३८९	७	१,३८९		१,३९६
८	१,२६१	१११	१,१५०	६	१,२५५		१,२६१		१,२६१
९	१,५२६	१४७	१,३७९	३७	१,४८९	४	१,५२२		१,५२६
१०	५८४	२६	५५८	१	५८३	४	५८०		५८४
११	९१९	३६	८८३	५	९१४	३	९१६		९१९
१२	१,६३४	१०४	१,५३०	१०	१,६२४	१	१,६३३		१,६३४
१३	२८१	९	२७२		२८१		२८१		२८१
१४	१२४	११	११३	७	११७	८	११६	१	१२३
१५	४४	११	३३	१	४३		४४		४४
१६	९३२	३५	८९७	२	९३०	१	९३१		९३२
१७	९६९	१६९	८००	२८	९४१	५	९६४	१	९६८
१८	६१०	७०	५४०	२०	५९०	२	६०८		६१०
१९	१,१७१	५४	१,११७	९	१,१६२	२५७	९१४		१,१७१
जम्मा	**१७,५९२**	**१,६३३**	**१५,९५९**	**३११**	**१७,२८१**	**३७७**	**१७,२१५**	**४**	**१७,५८८**
प्रतिशत		**९.२८**	**९०.७२**	**१.७७**	**९८.२३**	**२.१४**	**९७.८६**	**०.०२**	**९९.९८**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा गाई भैंसी पालेर दूध उत्पादन गर्ने कुल १,६३३ घरपरिवारहरू रहेका छन् । त्यसै गरी दूग्धजन्य पदार्थ उत्पादन गर्ने परिवार संख्या ३११ पाइयो । त्यसैगरी अण्डा उत्पादन गर्ने घरपरिवारहरूको संख्या जम्मा ३७७ मात्र देखिन्छ । दीगो विकास लक्ष्य र नेपालको संविधानमा उल्लेख भए जस्तै भोकमरीको अन्त्य, खाद्य र पोषण सुरक्षा जस्ता लक्ष्य प्राप्त गर्न पशुपक्षी अनुसन्धान केन्द्रित कार्यक्रमको अत्यन्त महत्वपूर्ण स्थान रहन्छ । यद्यपि तथ्याङ्कलाई हेर्दा नगण्य संख्यामा बाहेक सबै प्रकारका पशुपक्षीहरूको ठूलो परिमाणमा व्यवसायिक उत्पादन भएको देखिँदैन । यसले निर्वाहमूखी पशुपक्षीपालनको नै निरन्तरता देखाउँछ । पशुपक्षी पालनलाई उत्पादनमूखी र व्यवसायिक बनाउन नसक्दा आम्दानी सीमित तथा श्रम र समयको खेर हुन जान्छ । धेरै संख्यामा कृषिमा संलग्न मानिसहरू हुनुले मात्र ठूलो परिमाणको व्यवसायिक उत्पादन सुनिश्चित हुदैन । वैज्ञानिक र व्यवसायिक उत्पादन बढाउन सके कम संख्यामा संलग्न मानव स्रोतबाट ठूलो जनसंख्यालाई पुग्ने उत्पादन गर्न सकिन्छ । यसको लागि कृषिको यान्त्रिकिरण गर्न जरुरी छ । यसतर्फ सम्बन्धित सरोकारवाला सबैको ध्यान जानु जरुरी छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

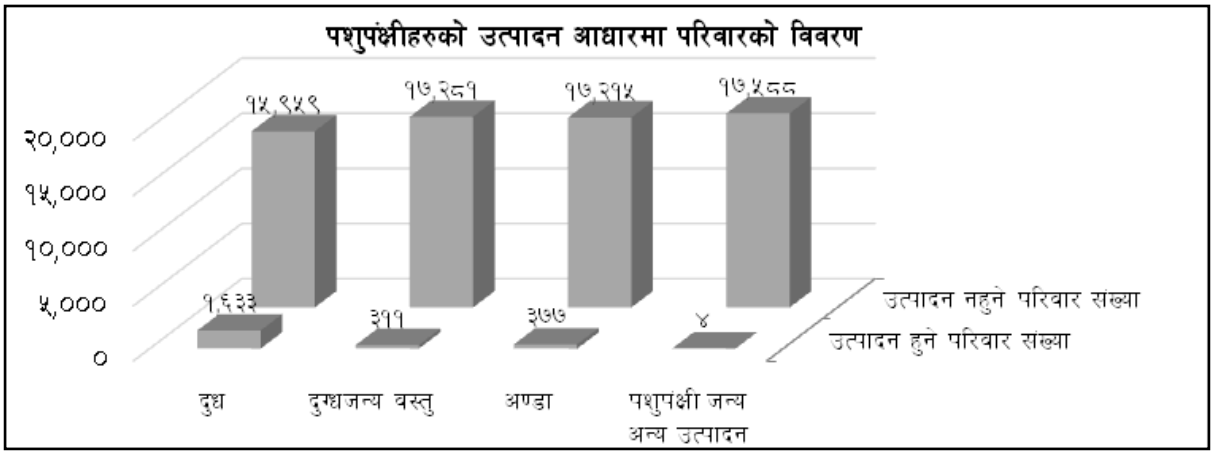

५.२.६ पशुपक्षी बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण

तालिका नं. ९६ : पशुपक्षी बिक्रीका आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	दूध उत्पादन			दुग्धजन्य वस्तु (घ्यू, चिज, मखन आदि)			अण्डा उत्पादन			पशुपक्षी जन्य अन्य उत्पादन		
	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या
१	११६	२०७	३२३	१९	२९	४८	८६	१	८७	१	२	**३**
२	१०	५१	६१		६	६	१५	१	१६	१		**१**
३	७	४५	५२	१		१	६१	२	६३	१		**१**
४	३९	४६	८५	१८	८	२६	६२	१	६३	१		**१**
५	९	७५	८४	१	१	२	१	१	२			
६	६	५८	६४	३	६	९	६६		६६	१		**१**
७	४४	६९	११३	१२	८	२०	५१	२	५३			
८	३१	५०	८१	१३	२३	३६	२		२			
९	१४	५०	६४	४	१०	१४	४		४			
जम्मा	**२७६**	**६५१**	**९२७**	**७१**	**९१**	**१६२**	**३४८**	**८**	**३५६**	**५**	**२**	**७**
प्रतिशत	**२९.७७**	**७०.२३**	**१००.००**	**४३.८३**	**५६.१७**	**१००.००**	**९७.७५**	**२.२५**	**१००.००**	**७१.४३**	**२८.५७**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा गाइ/भैंसी पालेर दूध उत्पादन गर्ने कुल ६५१ घरपरिवारहरूमध्ये २७६ अर्थात् २ ९.७७ प्रतिशतले दूध बेच्ने गरेको पाइयो। त्यसै गरी दूग्धजन्य पदार्थ उत्पादन गर्ने परिवारहरूमध्ये जम्मा ७१ अर्थात् ४३.८३ प्रतिशतले मात्र दूग्धजन्य पदार्थ बिक्री गर्ने गरेको पाइयो। त्यसैगरी अण्डा उत्पादन गर्ने कुल ३५६ घरपरिवारहरूमध्ये जम्मा ३४८ घरपरिवार अर्थात् ९७.७५ प्रतिशतले अण्डा बिक्री गर्ने गरेको पाइयो। यी समग्र कृषिका तथ्याङ्कहरूबाट भित्री मधेशको कृषियोग्य जमिन, उपयुक्त हावापानी र वातावरण भएको उप-महानगरपालिकामा समेत कृषि उत्पादन र बजारीकरणको अवस्था राम्रो रहेको छैन र अदृष्य बेरोजगारी व्यापक रहेको देखिन्छ। अर्कोतर्फ कृषि पेशाबाट मानिसहरूको विकर्षण बढ्दै गएको स्पष्ट हुन्छ। पशुजन्य पदार्थको उपलब्धतामा आत्मनिर्भर बन्न पशुपालन क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उल्लेखनीय प्रगति हासिल गर्नका लागि उन्नत नस्ल, पशु आहार, पशु स्वास्थ्य र व्यसायीकरणका क्षेत्रमा थप अनुसन्धान र क्षेत्रगत विकास गर्न आवश्यक छ। दीगो विकास लक्ष्य र नेपालको संविधानमा उल्लेख भए जस्तै भोकमरीको अन्त्य, खाद्य र पोषण सुरक्षा जस्ता लक्ष्य प्राप्त गर्न पशुपक्षी अनुसन्धान केन्द्रित कार्यक्रमको अत्यन्त महत्वपूर्ण स्थान रहन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

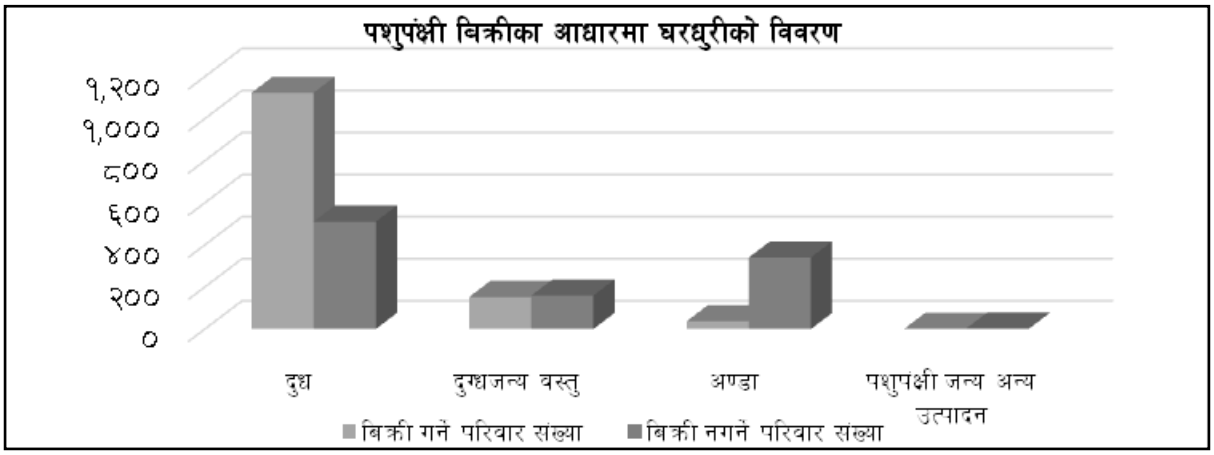

खण्ड ६ : भौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधार

६.१ सडक, सवारी तथा यातायात

कुनै पनि क्षेत्रको आर्थिक सामाजिक विकासलाई गतिशिल बजाउन सार्वजानिक वस्तु तथा सेवा प्रवाहलाई सरल र सहज बनाउन, कृषि तथा गैह्रकृषि क्षेत्रको विकास गर्न सडक यातयात एउटा महत्वपूर्ण पूर्वाधारको रूपमा रहेको हुन्छ ।

सडक सञ्जाल तथा यातायात आर्थिक विकास, सार्वजनिक सेवा प्रवाह र सामाजिक एकीकरणको माध्यम हो । विकासको आधारभूत पूर्वाधारको रूपमा रहेका यातायातका साधनहरूको माध्यमबाट क्षेत्रीय असमानता कम गर्न, आर्थिक क्रियाकलापलाई गतिशीतला प्रदान गर्न र अन्य क्षेत्रको विकास तथा सेवा प्रवाहलाई सहज बनाउन सकिन्छ । हालसम्म नेपालमा सडकलाई यातायातको मुख्य माध्यमको रूपमा लिइदै आएको भए तापनि, हवाईमार्ग, रेलमार्ग, जलमार्ग, रज्जुमार्गजस्ता अन्य माध्यमहरूको विकासबाट पनि पर्याप्त फाइदा लिन सकिने सम्भावना रहेको छ । कुनै पनि क्षेत्रको आर्थिक सामाजिक विकासकालाई गतिशिल बनाउन सार्वजनिक वस्तु तथा सेवा प्रवाहलाई सरल र सहज बनाउन कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रको विकास गर्न सडक तथा यातायात सेवा एउटा महत्वपूर्ण पूर्वाधारको रूपमा रहेको हुन्छ ।

६.१.१ विद्यमान सडक सञ्जाल

उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूमा पक्की सडकको विस्तार नभए पनि कच्ची सडकको विस्तार भईरहेको छ । उप-महानगरपालिकामा यातायातका विभिन्न साधनहरूको उपयोग भएको देखिन्छ। उप-महानगरपालिकामा बस, कार, ट्याक्सी, रिक्सा, ट्रक, टेक्टर, गाडा, साइकल, जीप र मोटरसाइकलहरूको उपयोग गरिएको देखिन्छ। उप-महानगरपालिकाको सडकमार्ग राम्रो भएका रुटहरूमा बस सेवा चालु रहेको छ। यो उप-महानगरपालिका नेपालको एक पूरानो उप-महानगरपालिका भएकोले गर्दा अन्य नगरपालिका तथा गाउँपालिकाको तुलनामा केही विकसित भएको पाइन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा सडक सञ्जालको पहुँच राम्रो भइरहेको छ । यहाँ राजमार्ग, सहायक राजमार्ग, पक्की तथा कालोपत्रे, ग्राभेल र कच्चि सबै

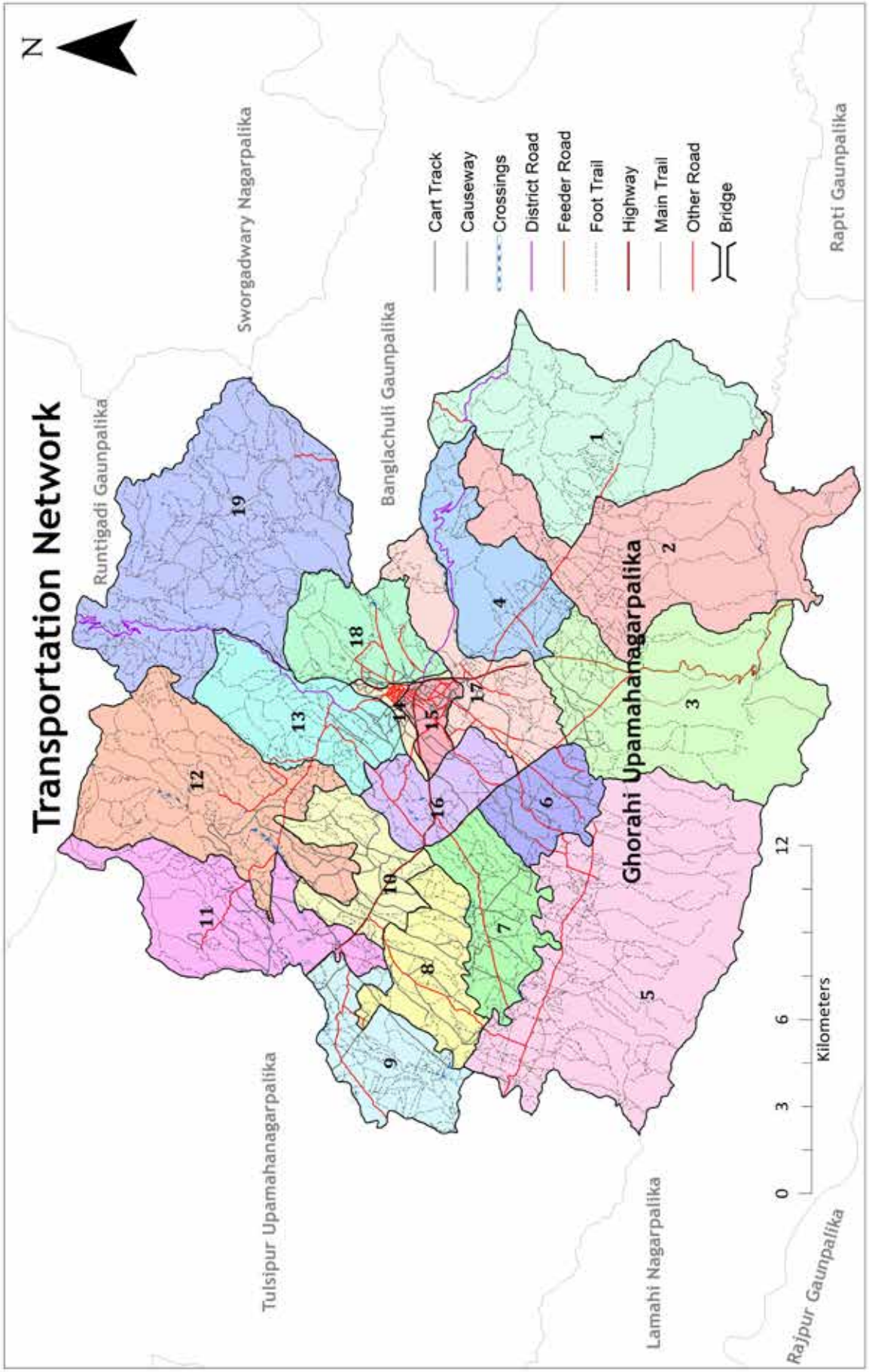

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

प्रकारका सडकहरू रहेका छन् । शहरी क्षेत्रमा सडकको अवस्था राम्रो रहेको छ भने ग्रामिण क्षेत्रमा कच्चि सडक रहेको छ । यस उप-महानगरपालिकामा रहेका सडकको वर्तमान अवस्था र सडक मार्गको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. ९७ : सडक सञ्जालको वर्तमान अवस्था

क्र. सं.	सडकको वर्गीकरण	लम्बाई कि.मि.	सडकको औसत चौडाइ	सडकले सेवा पुगेका वडाहरू
१	मुख्य राजमार्ग	२६ कि.मि.	७ मि.	३, ४, १०, ११, १३, १५, १६, १७
२	पक्की तथा कालोपत्रे	१०० कि.मि.	७ मि.	१, २, ३, ४, ५, ६, १०, ११, १३, १४, १५, १६, १७, १८
३	ग्राभेल सडक	३०० कि.मि.	७ मि.	१-१९ सबै वडा
४	कच्ची सडकरमौसमी सडक	१० कि.मि.	७ मि.	
५	मुल वाटो	२० कि.मि.	७ मि.	
६	इँटा विच्छाइएको वाटो	५०० मि.		
७	सिढी तथा खुडकिला (stair)	५०० मि.		
जम्मा		**४५७ कि.मि.**		

स्रोत : सडक विभाग, घोराही २०७४

तालिका नं. ९८ : मुख्यसडक मार्गको विवरण

क्र.सं.	वडा नं.	सडकको नाम	जोडिने वस्तीहरू		लम्बाई (क.मी.)		
			देखि	सम्म	कालोपत्रे	ग्राभेल	कच्ची
१	१०	नारायणपुर-हापुर-बिजौरी सडक				७	
२	१०	नारायणपुर-कटुकी सेवार सडक				७	
३	१०	नारायणपुर-मछाइ सडक				७	
४		गुर्जे-अम्राइ-बबई सडक				३	९
५	५	धर्ना-गोल्टाकुरी सडक				४	२०
६	१५	घोराही-हापुर				१०	२०
७	१५	घोराही-होलेरी सडक			३	२७	
८	१५	घोराही-लोहारपानी सडक				१९	१७
९	१५	घोराही-धारापानी सडक			१	८	१
१०	१५	घोराही-लखबार सडक				६	३
११	१६	सर्रा-कनरिया-बबई सडक				९	
१२	१५	घोराही-सिमलतारा सडक				१०	५
१३	१५	घोराही-सहरी सडक			२२	९५	५२
जम्मा					**२६**	**२१२**	**१५३**

स्रोत : सडक विभाग, घोराही २०७५

६.१.२ सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा परिवारहरूको विवरण

तालिका नं. ९९ : सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा वडागत परिवारहरूको विवरण

वडा नं.	कालो पत्रे	ग्राभेल सडक	अस्थायी	गोरेटो	अन्य	उ.न.	जम्मा
१		१८०	४७८	४३८			**१,०९७**
२		१,३६०	३४१	५३	१०		**१,७६४**
३	१५८	१,२९५	१५०	२२९	१		**१,८३३**
४	१८३	७४८	४०५	२१३		१	**१,५५०**
५	४	१,०३४	२०७	३११	३	१	**१,५६०**
६	१११	६६८	२९५	६६	४	८	**१,१५२**
७		१,२१६	२८२	१६९	४		**१,६७२**
८		५९९	९९५	३१	२	२	**१,६३०**
९	६२	१,३८३	१६१	१४४	४०		**१,७९०**
१०	३६०	१,००६	२९६	८७	१		**१,७५०**
११	४७	१,१५९	४८५	१२२		२	**१,८१५**
१२	१६	१,२१६	३८२	४७६	५५	३	**२,१४८**
१३	१५२	१,१८६	४२०	१२८			**१,८८६**
१४	१,१६८	२३८	३२४	१२५		३	**१,८५८**
१५	२,७७३	६८८	७८७	८१	१०	२	**४,३४१**
१६	१३५	१,३१२	१५९	३२		१४	**१,६५२**
१७	८५१	६७१	८५८	३२१	१५	२	**२,७१८**
१८	३३१	६२४	८६१	३१७	४	१	**२,१३८**
१९	४	१६	५९९	६७४			**१,२९३**
जम्मा	**६,३५८**	**१६,५९९**	**८,४८५**	**४,०१७**	**१४९**	**३९**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**१७.८४**	**४६.५६**	**२३.८०**	**११.२७**	**०.४२**	**०.११**	**१००.००**

उ.न. = उल्लेख नभएको स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका ३५,६४७ परिवारहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै ग्राभेल सडक सञ्जालले छुने घरपरिवार हरूको संख्या १६,५९९ अर्थात् ४६.५६ प्रतिशत, दोस्रोमा अस्थायी सडक सञ्जालको मात्र पहुँच पुगेका घरपरिवारहरूको संख्या ८,४८५ अर्थात् २३.८० प्रतिशत रहेका छन् भने कालोपत्रे सडकको पहुँच भएको परिवार संख्या केवल ६,३५८ अर्थात् १७.८४ प्रतिशत, गोरेटो बाटोको पहुँच भएका परिवाहरू ४,०१७ अर्थात् ११.२७ प्रतिशत र अन्य १४९ अर्थात् ०.४२ प्रतिशत रहेका छन् । तथ्याङ्कलाई हेर्दा २३.८० प्रतिशत परिवार हरूमा सहज प्रकारको सडक पहुँच छैन अर्थात् उनीहरू अस्थायी प्रकृतिको सडक सञ्जालको पहुँच र ११.२७ प्रतिशत परिवारहरूमा गोरेटो बाटोको मात्र पहुँच देखिन्छ । पूर्वाधार विकासमा सबैभन्दा महत्वपुर्ण आधारको रूपमा रहेको सडकको अवस्था नाजुक हुँदा अन्य विकासले गति लिन सक्दैन तसर्थ सहज आवागमनका लागि उप-महानगरपालिकाले सडक सञ्जालको विकास र स्तरको उन्नतिका लागि यातायात गुरुयोजना निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ । अन्य वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

६.१.३ परिवारले प्रयोग गरेको सडकको चौडाइको आधारमा वडागत विवरण

तालिका नं. १०० : सडकको चौडाइको आधारमा वडागत परिवारको विवरण

वडा नं.	३ फिट सम्म	४-८ फिट	९-१३ फिट	१४-२५ फिट	२५ फिटभन्दा बढी	जम्मा
१	३००	५३७	१६२	९८		**१,०९७**
२	१८	४०९	१,२३२	१०४	१	**१,७६४**
३	१९४	१,०३४	३७४	१८१	५०	**१,८३३**
४	५७	७९४	३९९	२९९	१	**१,५५०**
५	२०४	१२५	४४२	५२५	२६४	**१,५६०**
६	१०८	५८५	९०	२४२	१२७	**१,१५२**
७	५६	३८०	१४०	९०५	१९१	**१,६७२**
८	२४	७५१	२९२	७३	४९०	**१,६३०**
९	८१	१२१	१८०	६३५	७७३	**१,७९०**
१०	४३	१०६	२५२	९६२	३८७	**१,७५०**
११	९२	३४	४९३	७५६	४४०	**१,८१५**
१२	३२८	१५७	३६४	६५१	६४८	**२,१४८**
१३	१७३	६७८	२८६	५३४	२१५	**१,८८६**
१४	१२३	३२२	३११	९६७	१३५	**१,८५८**
१५	१७७	९६३	६०७	२,२३८	३५६	**४,३४१**
१६	४	२६३	८६४	२६४	२५७	**१,६५२**
१७	१३३	३७३	५८१	१,३३३	२९८	**२,७१८**
१८	२१८	१,००५	३३५	५४२	३८	**२,१३८**
१९	७४७	३७७	१३४	३३	२	**१,२९३**
जम्मा	**३,०८०**	**९,०१४**	**७,५३८**	**११,३४२**	**४,६७३**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**८.६४**	**२५.२९**	**२१.१५**	**३१.८२**	**१३.११**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेको ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये ११,३४२ अर्थात् ३१.८२ प्रतिशत परिवारहरूमा १४ देखि २५ फिट चौडाइ भएको सडकको पहुँच छ। दोस्रोमा ९,०१४ घरपरिवारहरू अर्थात् २५.२९ प्रतिशतको ४ देखि ८ फिट सम्मको चौडा सडकमा पहुँच पुगेको देखिन्छ। त्यसैगरी ७,५३८ घरपरिवारहरू अर्थात् २१.१५ प्रतिशतको ९ देखि १३ फिट सम्म, ४,६७३ घरपरिवारहरू अर्थात् १३.११ प्रतिशतको ३ फिट सम्म, ४,६७३ घरपरिवारहरू अर्थात् १३.११ प्रतिशतको २५ फिट भन्दा बढी चौडा सडकमा पहुँच पुगेको देखिन्छ। सडकको चौडाइको अवस्थाका साथै सडकको स्तरले आवागमनमा व्यापक असर पर्ने हुँदा सहज आवागमन गर्न सकिने सडक निमार्णलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ। वडा अनुसार थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

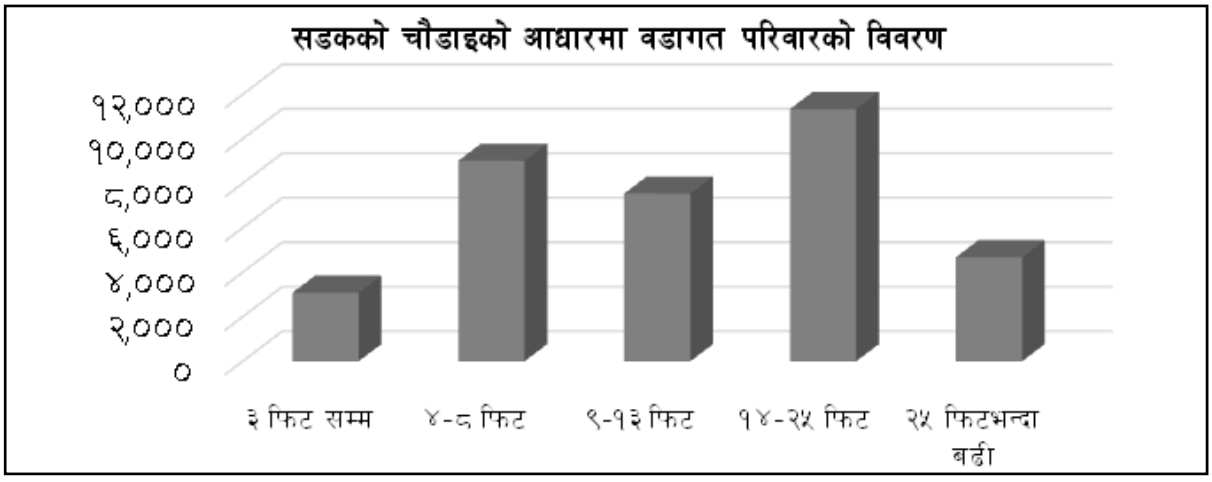

६.२ यातायात सेवा

उप-महानगरपालिकाको धेरै जसो क्षेत्र सुगम र जिल्लाको केन्द्र भएकोले सडक तथा यातायातको सुविधा राम्रो रहेको छ। तैपनि उप-महानगरपालिकाको ग्रामिण क्षेत्रमा भने कच्ची सडक भएको कारण सडक भएको भएपनि नियमित रूपमा यातायातको साधन आवतजावत नहुने गरेको देखिन्छ भने केही स्थानमा वर्षातको समयमा सडक विग्रने भएकोले यातायात नचल्ने गरेको पाइन्छ। यस उप-महानगरपालिकामा सञ्चालित यातायात सेवा सुविधा तथा रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरू र ति सवारी साधन पार्किङ सम्बन्धी विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

६.२.१ विमानस्थलको विवरण

तालिका नं. १०१ : विमानस्थल सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	स्थान	अवस्था	कैफियत
१	विमान स्थल	-	-	
२	हेलीप्याड	घोराही १५ भरतपुर	चालु	
३	हेलिप्याड	घोराही १४ नयाँबजार	चालु	

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

६.२.२ बसपार्क तथा सवारी पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १०२ : बसपार्क तथा सवारी पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	तोकिएको पार्किङ स्थान	पार्किङका प्रकार	पार्किङ क्षमता (संख्या)	
			मोटर साईकल	साना सवारी साधन
१	बसपार्क	सडक वाहिर	१००	३०
२	बजार क्षेत्र	सडकमा गरिने	२५	५

स्रोत : सडक विभाग, घोराही २०७५

६.२.३ सडक दुर्घटनासम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १०३ : सडक दुर्घटनासम्बन्धी विवरण

बारम्बार दुर्घटना हुने स्थान	चालकको लापरबाही	यात्रुको गल्ति	ओभर टेक	तिव्र गति	मा.पा.से.	यान्त्रिक गडबडी	सडकको अवस्था	साल
घोराही बजार भित्र, मसोट खोला देखि चौपट्टा मन्दिर झीङ्गिन चोक,नारायणपुर झारबैरा चोक,अमराई, सौडेकुला, भरतपुर, कोइलाखानी, सर्रा, रावतगाउँ चोक, भैसाही चौघेरा, कटुवा खोला, रतनपुर चोक आसपास	५८	१	३	६३	३	८	४	०७३/७४
जम्मा	**२३**		**१**	**४९**		**२**	**१**	**०७४ फाल्गुण ६ सम्म**

स्रोत : ईलाका ट्राफिक कार्यालय, घोराही २०७४

तालिका नं. १०४ : चालु आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ सालको माघ महिना सम्मको सवारी दुर्घटना विवरण

सङ्लग्न सवारी साधन								मानिस														
								मृत्यु					गम्भिर घाइते					सामान्य घाइते				
बस	ट्रक	जिपकार	मो.सा.	टेक्टर	टेम्पो	अन्य	जम्मा	पुरुष	महिला	बालक	बालिका	जम्मा	पुरुष	महिला	बालक	बालिका	जम्मा	पुरुष	महिला	बालक	बालिका	जम्मा
२२	१३	२१	४९	७	५		११७	३४	६	७	३	५०	६१	२७	१४	७	१०९	२१	२४	८	२	५५

स्रोत : ईलाका ट्राफिक कार्यालय, घोराही २०७५

६.२.४ पुल तथा पुलेसासम्बन्धी विवरण

यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न साना तथा ठूला नदि तथा खोलाहरू रहेका छन् । ति नदि तथा खोलाहरूमा विभिन्न पक्की तथा झोलुङ्गे पुलहरू रहेका छन् । जसको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १०५ : पुल सम्बनधी विवरण

वडा नं.	पुलको नाम	पुल भएको खोला वा खोल्सीको नाम	पुलको प्रकार	अवस्था
	कटुवा खोला पुल	कटुवा खोला	पक्की र झोलुङ्गे	राम्रो
	दोभानघाट पुल	दोधान् खोला	झोलुङ्गे	ठिकै
	अर्जुन खोला पुल	अर्जुन खोला	झोलुङ्गे	राम्रो
	त्रिवेणीघाट पुल	त्रिवेणी खोला	झोलुङ्गे	ठिकै
	सिरुकलोघाट पुल	सिरुक खोला	झोलुङ्गे	ठिकै
	गोठलीघाट पुल	गोठ खोला	झोलुङ्गे	ठिकै
	ठाटिगाउँ पुल	ठाटि खोला	झोलुङ्गे	ठिकै
	सेवार खोला पुल	सेवार खोला	पक्की	

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिका कार्यालय, २०७५

६.२.५ पैदलमार्ग सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १०६ : पैदल मार्गको विवरण

वडा नं.	पैदलमार्गको नाम	जोडिने वस्तीहरू		लम्बाई
		देखि	सम्म	
१२	-	हापुरखोला	श्री चौर भलडाँडा	६ कि.मि.
१९	-	राम्चे	त्रिसांग अरङखोला	५ कि.मि.
१९	-	दुइखोली	गलेना	३ कि.मि.
१९	-	दुइखोली	लेख मलार	२ कि.मि.
१९	-	पटिन्जा	मौरिधारा कोलबन	४ कि.मि.
१९	-	पलासे खोला	खानि गाउँ	४ कि.मि.
१९	-	दहछेडा	जुकेपानी बरखोला	५ कि.मि.
१९	-	पाँचपोखरी	दम्ती डाँडागाउँ	३ कि.मि.

स्रोत : सडक विभाग, घोराही २०७५

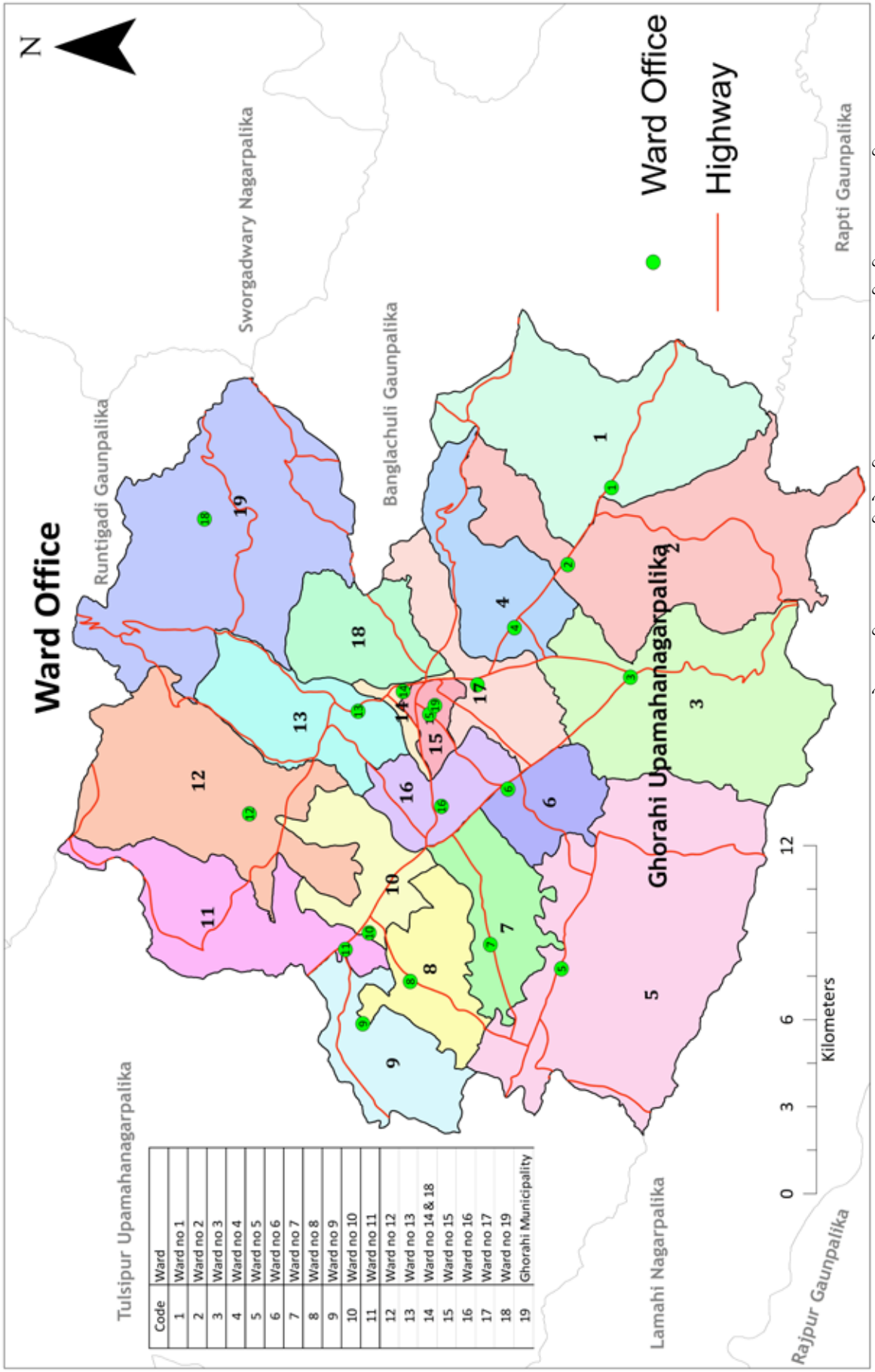

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : जि पि एस (GPS)तस्विर सङ्कलन, २०७५

६.३ उप-महानगरपालिका केन्द्र तथा वडा केन्द्र बीचको दुरी

नेपालको संविधान २०७२ असोज ३ गते देखि नेपाल विधिवत रूपमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राष्ट्रमा रूपान्तरण भएको छ। संघीयता विकेन्द्रीकरणको उच्चतम नमुना हो। विकेन्द्रीकरण शासकीय क्रियाकलापमा जनताको सहभागिता विस्तार गर्ने रणनीतिक औजार हो। शासकीय प्रक्रियालाई जनमुखी र सेवा व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउन प्रयोग भएका समकालीन ढाँचामध्ये विकेन्द्रीकरण एक हो। अहिलेको स्थानीय सरकारले शासकीय क्रियाकलाप (विकास, व्यवस्थापन, शक्ति अभ्यास) मा आमजनतालाई सक्रियतापूर्वक संलग्न गराउने कार्य गर्दछ। त्यसैले वर्तमान समयमा स्थानीय सरकार निर्माणले जनतालाई सेवा ग्रहण गर्न स्थानीय तहलाई नै अधिकार प्रत्यायोजन गरेको छ।

नगपालिकाका वडा केन्द्रदेखि उप-महानगरपालिकाको केन्द्र र टाढाको बस्तीदेखि सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्मको दुरीले उप-महानगरपालिकासँग जनताको पहुँचलाई निर्धारण गर्दछ। त्यसैले उप-महानगरपालिका केन्द्र र वडा केन्द्र बीचको दुरी सबै वडा तथा टाढाको बस्तीहरू सापेक्ष हुनु जरुरी हुन्छ। स्थानीय संरचनामा जनताले आफ्नो वडा केन्द्र तथा उप-महानगरपालिका केन्द्रबाट आवश्यक सेवा सजिलै ग्रहण गर्न सक्ने किसिमको हुनु पर्छ। जनताले सार्वजनिक सेवा प्राप्त गर्न वडा कार्यालय तथा उप-महानगरपालिका कार्यालयको दुरी सेवाग्राहीको सहज पहुँचमा आधारित हुनुपर्दछ। जसले गर्दा जनताले सेवा सुविधा प्राप्त गर्न कठिनाइ हुँदैन। त्यसको लागि सबै स्थानका जनताहरूलाई मध्यनजर गर्दै वडा कार्यालय तथा उप-महानगरपालिका केन्द्र निर्धारण गर्नु उचित हुन्छ। यसर्थ टाढाको बस्तीबाट वडा केन्द्र कति दुरीमा पर्छ भन्ने कुरा महत्वपुर्ण हुन्छ।

६.३.१ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

उप-महानगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्रभन्दा बाहिर रहेका अन्य इलाका तथा बस्तीबाट स्थानीयवासीहरूले सेवा लिन जाँदा वडा केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समय ५ मिनेट देखि ५ घण्टा सम्म लाग्ने देखिन्छ। ग्रामीण परिवेशका यी क्षेत्रहरूमा सडक मार्ग तथा सवारी साधनको उपलब्धता नभएका क्षेत्रहरू समेत रहेका छन् तसर्थ यातायात योजना निर्माण गरी राज्यद्वारा प्रदान गरीने सेवालाई सुगम बनाउन स्थानीय सरकारले काम गर्नुपर्ने देखिन्छ।

तालिका नं. १०७ : टाढाको वस्ती देखी वडा केन्द्र सम्मको दुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	टाढाको वस्तीको नाम	पैदल वा सावरी साधन	वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समय	सेवाप्राप्त गरी घर फर्किन लाग्ने समय
१	सिमलतारा	सवारी	१५ मिनेट	१५ मिनेट
२	चाखलीघाट	पैदल	४ घण्टा	४ घण्टा
३	मुस्कोट	सवारी	२५ मिनेट	३० मिनेट
४	सवारिकोट	सवारी	१/२ घण्टा	१ घण्टा
५	रज्जे	सवारी	४५ मिनेट	४५ मिनेट
६	चोरगाउँ	सवारी	२० मिनेट	२० मिनेट
७	निमुवर	सवारी	१५ मिनेट	१५ मिनेट
८	मछाई	सवारी	२० मिनेट	१५ मिनेट
९	ढिकपुर	सवारी	१५ मिनेट	१५ मिनेट
१०	हापुर खोला	सवारी	२० मिनेट	१५ मिनेट
११	चाचला	सवारी	५ घण्टा	५ घण्टा
१२	गुरा, भलडाँडा	पैदल	३ घण्टा	३ घण्टा

वडा नं.	टाढाको वस्तीको नाम	पैदल वा सावरी साधन	वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समय	सेवाप्राप्त गरी घर फर्किन लाग्ने समय
१३	मौलाकोट	पैदल	३ घण्टा	३ घण्टा
१४	गीठेपानी	सवारी	१५ मिनेट	१० मिनेट
१५	रतनपुर	सवारी	५मिनेट	५ मिनेट
१६	रावतगाउँ	सवारी	१० मिनेट	१० मिनेट
१७	पर्चुका, गुलरिया	सवारी	१/२ घण्टा	१/२ घण्टा
१८	घोरधौरा, हात्तिखर्क	सवारी	२ घण्टा	२ घण्टा
१९	नयाँबस्ती, डाँडागाउँ	पैदल	२ घण्टा	२ घण्टा

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिका कार्यालय, २०७५

६.३.२ वडा केन्द्रबाट उप-महानगरपालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

तालिका नं. १०८ : वडा केन्द्र देखि उप-महानगरपालिका केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समय सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	वडा केन्द्र रहेको स्थान	पुग्न लाग्ने समय	
		पैदल मार्गबाट	सवारी साधनबाट
१	काडाखुट्टी	२ घण्टा	४५ मिनेट
२	रामपुर	१ घण्टा	३० मिनेट
३	झिङनि	१ घण्टा	२० मिनेट
४	लक्ष्मीपुर	३० मिनेट	१५ मिनेट
५	धर्ना	२ घण्टा	१घण्टा
६	फचकपुर	१ घण्टा	३० मिनेट
७	सौडियार	१ घण्टा ३० मिनेट	४५ मिनेट
८	मर्फा डाँडा	१ घण्टा ३० मिनेट	३० मिनेट
९	ढिकपुर	२ घण्टा	४५ घण्टा
१०	नारायणपुर	१ घण्टा	३० मिनेट
११	खैरा	१ घण्टा २० मिनेट	४० मिनेट
१२	हापुरबिजौरी	३ घण्टा	१ घण्टा
१३	सेवार	३० मिनेट	१० मिनेट
१४	घोराही	२०मिनेट	५मिनेट
१५	जी बि स रोड	१ मिनेट	०मिनेट
१६	सानी अम्बापुरसर्रा	३०मिनेट	१० मिनेट
१७	चौघेरा	३०मिनेट	१५ मिनेट
१८	घोराही	२० मिनेट	५ मिनेट
१९	सैघा	५ घण्टा	२ घण्टा

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिका कार्यालय, २०७४

६.४ उप-महानगरपालिकाका हालका भवनहरू

तालिका नं. १०९ : उप-महानगरपालिकाकाको भवनको विवरण

क्र.सं.	भवनको नाम	भवनको प्रकृति			वडा नं.	कैफियत
		पक्की	कच्ची	जम्मा		
१	वडा कार्यालय	१	१		२	
२	सहरी स्वास्थ्य क्लीनिक	१	१		२	
३	पशु केन्द्र	१	१		२	
४	कृषि	१	१		२	
५	हेल्थ पोस्ट	१	१		३	
६	वडा कार्यालय	१	१		४	
७	वडा कार्यालय	१	१		५	
८	वडा कार्यालय	१	१		६	
९	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१	१		६	
१०	हेल्थ पोस्ट	१	१		७	
११	हेल्थ पोस्ट	१	१		५	
१२	वडा कार्यालय	१	१		१२	
१३	वडा कार्यालय	१	१		१४	
१४	वडा कार्यालय	१		१	१५	
१५	वडा कार्यालय	१		१	१८	
१६	वडा कार्यालय	१	१		१९	
१७	हेल्थ पोस्ट	१	१		८	
१८	सहरी स्वास्थ्य क्लीनिक	१	१		९	
१९	हेल्थ पोस्ट	१	१		१२	
२०	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१	१		१३	
२१	सस्थागत परियार नियोजन क्लिनिक	१	१		१४	
२२	हेल्थ पोस्ट	१	१		१९	
२३	उप-महानगरपालिका भवन	१	१			

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिका कार्यालय, २०७५

६.५ सामुदायिक तथा सार्वजनिक भवनहरूको विवरण

तालिका नं. ११० : सामुदायिक भवनहरूको विवरण

क्र.सं.	भवनको नाम	कच्चि/पक्की	वडा नं.	हालको उपयोग
१	कर्णाली पश्चिम राप्ती बेसिन केन्द्र	पक्कि	घोराही	आफै
२	कारागार शाखा	पक्कि	घोराही १५	आफै
३	कोष तथा लेखा नि.कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
४	खानेपानी तथा सरसफाई डी. कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
५	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
६	घोराही उप-महानगरपालिका	पक्कि	घोराही १५	आफै
७	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
८	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
९	जिल्ला निर्बाचन कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै

क्र.सं.	भवनको नाम	कच्चि/पक्की	वडा नं.	हालको उपयोग
१०	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
११	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
१२	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
१३	जिल्ला प्राबिधिक कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
१४	जिल्ला बन कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
१५	जिल्ला बिकास समितिको कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	जी.स.स.
१६	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
१७	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
१८	जिल्ला हुलाक कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
१९	जिल्ला ट्राफिक कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
२०	डिभिजन सरकारी कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
२१	तथ्याङक कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
२२	दाङ देउखुरी जिल्ला अदालत	पक्कि	घोराही १५	आफै
२३	नगर विकास समिति घोराही	पक्कि	घोराही १५	आफै
२४	नापी कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
२५	भवन डिभिजन कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
२६	भुमि सुधार कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
२७	म.प.सडक डिभिजन कार्यालय न.२	पक्कि	घोराही १५	आफै
२८	महिला विकास कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
२९	मालपोत कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
३०	यान्त्रिक कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
३१	राप्ती उपक्षेत्रिय कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
३२	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
३३	सशस्त्र प्रहरी बल कारागार सु.बेस	पक्कि	घोराही १५	आफै
३४	शहिद मार्ग सडक योजना	पक्कि	घोराही १५	आफै
३५	श्रीनाथ गण घोराही ब्यारेक	पक्कि	घोराही १५	आफै
३६	साना शहरी खानेपानी आयोजना	पक्कि	घोराही १५	आफै
३७	स्थानीय शिबिर व्यवस्थापन कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै
३८	नेपाल परीवार नियोजन कार्यालय	पक्कि	घोराही १४	आफै
४०	नेपाल टेलीकम कार्यालय	पक्कि	घोराही १४	आफै
४१	नेपाल बिद्युत प्राधिकरण कार्यालय	पक्कि	घोराही १५	आफै

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिका कार्यालय, २०७५

६.६ सञ्चार

सूचना र प्रविधिमा भएका नविनतम खोज तथा विकासले गाउँ, समुदाय, देश, अन्तरदेशलाई एउटा सीमाहिन विश्व समुदायको रूपमा रूपान्तरित गरिदिएको छ। दिनानुदिन संचार प्रविधिको प्रयोग विस्तारित भइरहेको छ । सन् १९९० सालको दशकमा सीमित जनसंख्याले प्रयोग गर्ने संचारका माध्यामहरू हाल आधारभूत आवश्यकतामा परिणत भएका छ। ११०.३ प्रतिशत टेलिफोनको घनत्व ४६.५ प्रतिशत इन्टरनेटका प्रयोगकर्ता, रेडियोको राष्ट्रिय प्रसारणमा पहुँच ८८ प्रतिशत रहेको तथ्यांकले संचार क्षेत्रको तीब्र विकास र विकासका अन्य क्षेत्रमा यसको प्रभाव दर्शाउँछ।

हाल सर्वत्र पत्रपत्रिका, रेडियो र टि.भि.को प्रयोग बढ्दै गएको छ । घोराही उप-महानगरपालिकामा कान्तिपुर एफ.एम., रेडियो नेपाल लगायत विभिन्न स्टेसनहरू जिल्ला तथा केन्द्रबाट सिधा प्रशारण भएको सुन्न सकिन्छ। उप-महानगरपालिकामानेपाल टेलिकम र एनसेलको 3G Network सेवा उपलब्ध छ। उप-महानगरपालिकामा NCell, NTC लगायत अन्य कम्पनीहरूले इन्टरनेट सेवा पुऱ्याउँदै आइरहेका छन् भने केवल नेटवर्क तथा डिसहोमजस्ता माध्यमबाट उप-महानगरपालिकाबासीले मनोरन्जनात्मक टि.भी कार्यक्रमहरू हेर्ने गरेका छन्।

६.६.१ टेलिफोन/मोबाइल

सञ्चार प्रणालीको विवेचना गर्दा यस उप-महानगरपालिकाको धेरै वडाहरूमा ल्याण्डलाइन, सिडिएमए, एडिएसएल, मोबाइल, आदि सेवा नेपाल टेलिकम, एनसेलजस्ता कम्पनीहरूले उपलब्ध गराएको देखिन्छ। ग्रामिण क्षेत्रहरूमा पातलो र छरिएको वस्ती भएकोले, केवल नेटवर्कबाट टेलिफोन सेवा पुऱ्याउन प्राविधिक कठिनाइको साथै, बढी खर्चिलो हुने देखिएकोले त्यस्ता स्थानहरूमा वायरलेस प्रणालीबाट सेवा पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ। यस उप-महानगरपालिकाको दूरसञ्चारसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १११ : दूरसञ्चारसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	संचारको किसिम	परिमाण	कैफियत
१	पिएसटिएन टेलिफोन लाईन	३५९९	
२	ए.डी.एस.एल. सेवा	४९९६	
३	इन्टरनेट तथा जी.पी.आर.एस. सेवा	Wireless सेवाको Data एकिन गर्न नसकिने भएकाले	
४	मोबाइल टावर जी.एस.एम.	२१	
५	मोबाइल टावर स्काई	४	
६	जी.एस.एम. पोस्टपेड मोबाइल	४९९६	
७	जी.एस.एम. प्रिपेड मोबाइल	१२६४५५	
८	स्काई पोस्टपेड मोबाइल	४५०	
९	स्काई प्रिपेड मोबाइल	२२६५	

स्रोत : नेपाल दुरसंचार संस्थान,घोराही २०७४

६.६.२ एफ.एम रेडियोसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ११२ : एफ.एम. रेडियो

क्र.सं.	नाम	वडा नं.	फ्रिक्वेन्सी	प्रत्यक्ष रोजगारी			कैफियत
				महिला	पुरुष	जम्मा	
१	रेडियो इन्द्रेणी	१४	९२	३	७	१०	
२	रेडियो स्वर्गद्वारी एफ एम	१५	१०२.८	५	१०	१५	
३	रेडियो मध्यपश्चिम एफ एम	१५	९१.४	४	८	१२	
४	रेडियो गणतन्त्र राप्ती	१५	९५.१	४	६	१०	
५	रेडियो झरना	१५	८८	३	८	११	

स्रोत : सम्बन्धीत एफ.एमबाट लिइएको - २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न ६ ओटा निजी स्थानीय एफ.एम्. रहेका छन्। यस उप-महानगरपालिकामा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका बीबीसी नेपाली सेवा तथा राष्ट्रिय स्तरका रेडियो नेपाल पनि प्रसारण हुने गरेको पाईन्छ। जुन सुविधाबाट यस उप-महानगरपालिकाका वासिन्दाले प्रत्यक्ष लाभ लिइरहेको पाइन्छ।

उप-महानगरपालिकाबासीहरूलाई विभिन्न सूचना तथा मनोरञ्जन उपलब्ध गराउँदै आएका टेलिभिजनहरूमा नेपालको राष्ट्रिय स्तरको नेपाल टेलिभिजन पनि एक हो भने अन्य काठमाडौंबाट सञ्चालनहुने सबै च्यानलहरू रहेका छन्। यसका साथै डिसहोम तथा अन्य स्याटेलाइट च्यानलहरूबाट हिन्दी, अंग्रेजी च्यानलहरू पनि प्रसारण हुन्छन्।

६.६.३ हुलाक सेवा

उप-महानगरपालिकामा आधा शताब्दीदेखि सञ्चार क्षेत्रमा सेवा पुऱ्याइरहेको हूलाक सेवा हाल उप-महानगरपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा कार्यरत छन्। हूलाक सेवा अन्तर्गत साधारण चिठीपत्रहरू, रजिष्ट्री पत्रहरू, बिमा पुलिन्दा, धनादेश सेवा र बचत सेवाहरू सञ्चालित छन् भने घोराहीदेखि काठमाण्डौ, ललितपुर, भक्तपुरसम्म द्रुत सेवा पनि उपलब्ध छ। यद्यपि हाल संचारको तीव्र विकासले हुलाक सेवाको प्रयोग सांघुरिएको छ।

६.६.४ पत्रपत्रिका

घोराही उप-महानगरपालिकामा दैनिक, साप्ताहिक र मासिक गरी जम्मा ९ ओटा पत्रपत्रिकाहरू नियमित रूपमा प्रकाशित भइरहेका छन् । यसका अतिरिक्त काठमाडौंबाट प्रकाशित हुने सबैजसो दैनिक, साप्ताहिक र मासिक पत्रिकाहरू (गोरखापत्र, कान्तिपुर दैनिक, नागरिक दैनिक, नेपाल समाचार पत्र, राजधानी दैनिक, अन्नपूर्ण पोष्ट, द काठमाडौं पोष्ट, हिमालयन टाइम्स आदि) समेत उप-महानगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा पाइन्छ । उप-महानगरपालिकामा प्रकाशित हुने पत्रपत्रिकाहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ११३ : पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण

क्र.स	पत्रपत्रिका	परिमाण	कैफियत
१	दैनिक	४	
२	साप्ताहिक	२	
जम्मा		**६**	

स्रोत : जिल्ला प्रशासन कार्यालय, घोराही २०७५

६.७ विद्युत तथा सौर्य उर्जा

नेपाल विद्युत प्राधिकरण, घोराही

६.७.१ उप-महानगरपालिकामा सौर्य उर्जा उपयोगको अवस्था

घोराही उप-महानगरपालिका क्षेत्र भित्र आधिकारिक रूपमा सौर्य उर्जाको उत्पादन तथा वितरणको कार्यक्रम नरहेको देखियो । सौर्य उर्जा एक प्रमुख नविकरणीय र वातावरण मैत्री उर्जाको स्रोत भएको हुनाले सौर्य उर्जा उत्पादन तथा प्रयोग हुने परियोजनाहरूलाई यस उप-महानगरपालिकाले प्रोत्साहन दिनुपर्ने देखिन्छ ।

६.७.२ ग्राहक वर्गीकरणका आधारमा उर्जा खपत विवरण

तालिका नं. ११४ : उप-महानगरपालिकामा विद्युत प्रयोग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	उपभोक्ता	संख्या	वार्षिक उर्जा खपत (kwh)
१	ग्राहस्थ उपभोक्ता	३००७९	१२,२२,६२,६४३.८६
२	व्यापारीक उपभोक्ता	१५२	२,१८,६७,७८९.७६
३	सेवामुलक उपभोक्ता	-	-
४	अन्य उपभोक्ता	८३९	५५,५१,६५,७८७

स्रोत : नेपाल विद्युत प्राधिकरण शाखा, घोराही

६.७.३ दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतको आधारमा घरपरिवारहरूको विवरण

तालिका नं. ११५ : दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

वडा नं.	बिजुली	सोलार	गोबरग्याँस	मट्टितेल	अन्य*	उ.न.	जम्मा
१	६९१	७२		२५८	७६		**१,०९७**
२	१,३५९	१७७	१	१८६	४१		**१,७६४**
३	१,५४४	१३०		६४	९५		**१,८३३**
४	१,३४४	५२	१	१२३	३०		**१,५५०**
५	१,३२२	१०८		६३	६७		**१,५६०**
६	१,०८२	३७	१	१८	१४		**१,१५२**
७	१,५४२	४५		४८	३७		**१,६७२**
८	१,४८९	६७		५५	१९		**१,६३०**
९	१,६५८	४२		१९	७१		**१,७९०**
१०	१,६६१	२८	१	४४	१६		**१,७५०**
११	१,५४२	१७५		९५	३		**१,८१५**
१२	१,६८८	१३२	३	२७८	४६	१	**२,१४८**
१३	१,७३८	३२	२	८७	२७		**१,८८६**
१४	१,८२५	१०		२२	१		**१,८५८**
१५	४,३२७	११		१	२		**४,३४१**
१६	१,५२५	७३		३५	१९		**१,६५२**
१७	२,४८८	९१	४	६९	६५	१	**२,७१८**
१८	१,९६५	६३	२	९२	१६		**२,१३८**
१९	९६	२	१	१,१८६	८		**१,२९३**
जम्मा	**३०,८८६**	**१,३४७**	**१६**	**२,७४३**	**६५३**	**२**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**८६.६४**	**३.७८**	**०.०४**	**७.६९**	**१.८३**	**०.०१**	**१००.००**

*** माथि उल्लेखित अन्य भन्नाले बिजुली, सोलार र मट्टीतेल बाहेक गोबर ग्याँस बल्ने बत्ती, ब्याट्री, मैन बत्ती जस्ता इन्धनको स्रोतहरूलाई बुझाउँछ ।**

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७४

घरपरिवारहरूले दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनको स्रोतको तथ्याङ्क हेर्दा उप-महानगरपालिकाका कुल ३५,६४७ घरपरिवारमध्ये ३०,८८६ अर्थात् ८६.६४ प्रतिशतले विद्युत, १,३४७ अर्थात् ३.७८ प्रतिशतले सोलार, २,७४३ अर्थात् ७.६९ प्रतिशतले मट्टितेल र बाँकीले गोबर ग्याँस बल्ने बत्ती, ब्याट्री, मैन बत्ती अन्य इन्धनको प्रयोग गरेको पाइयो । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा ग्रामीण विद्युतीकरणमा व्यापक विकास भई उप-महानगरपालिकामा विद्युतको पहुँच अपुगेको जनसंख्या कम रहेको देखिन्छ भने सेवा अपुगेका क्षेत्रहरूमा त्यसको विसतार हुनु जरूरी छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

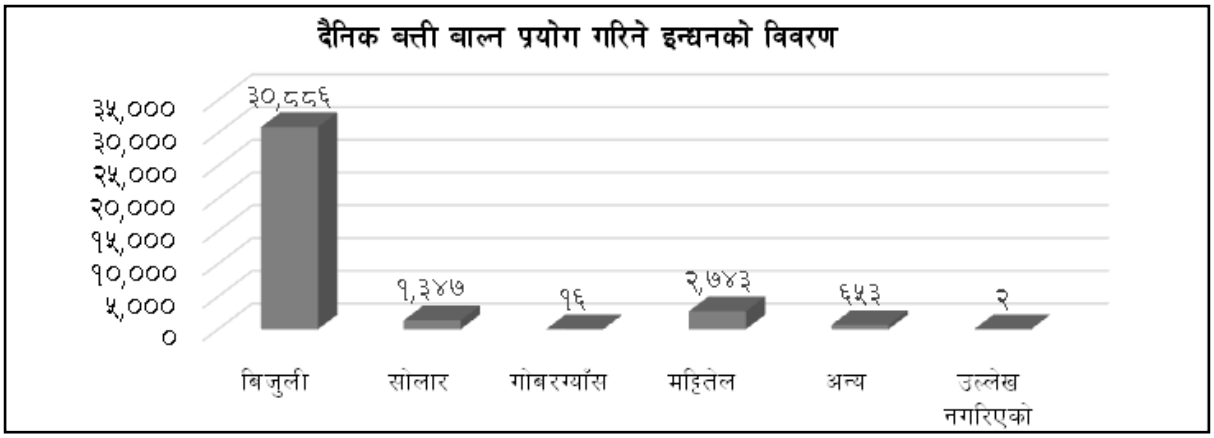

६.८.४ बिजुलीको मिटर जडान भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये मिटर जडान भएका घर परिवारको संख्या २८,८५४ अर्थात् ८०.९ प्रतिशत रहेका छन् भने २,०६८ अर्थात् ५.८ प्रतिशत घरपरिवारहरूले विद्युत सेवा उपभोग गरिरहेका तर मिटर जडान नभएका परिवारको रूपमा रहेका छन् र विद्युत सेवा उपभोग नगरेका परिवार संख्या ४,७२२ अर्थात् १३.२ प्रतिशत रहेका छन् । उप-महानगरपालिका भित्र १३.२ प्रतिशत परिवारहरू विद्युत सेवाबाट वञ्चित हुनु सेवा प्रवाहको दृष्टिकोणले अनुपयुक्त भएका कारण त्यसलाई समाधान गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

विगतका दशकहरू भन्दा हाल देशभर ग्रामीण विद्युतीकरणमा व्यापकता भएकाले विद्युतीय सेवा प्राप्त गर्ने जनसंख्या बढेको छ । साथै तराईको सुगमताको कारण समेत विद्युतीकरण सहज भएको देखिन्छ । अर्को तर्फ विद्युत सेवा उपभोगबाट बञ्चित घरपरिवार समेत १३.२ प्रतिशत हुनुले सेवा विस्तारलाई निरन्तरता दिनुपर्ने देखिन्छ । आफ्नै मिटर जडान नभएता पनि अरुको बाट विद्युत उपयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या समेत ५.८ प्रतिशत रहेकाले यसबाट विद्युत चुहावट वा दुरूपयोग हुन सक्ने संभावना रहन्छ । विगतमा देशमा रहेको उर्जासंकटलाई भविष्यमा हुन नदिन यस प्रकारको तथ्याङ्कले सहयोग पुऱ्याउँछ । आधारभूत उर्जाको स्रोतको रूपमा विकास भएको विद्युतको पहुँचलाई सहज र पुर्णरूपमा विस्तार गरी यसको उचित सदुपयोग गर्दा गुणस्तरीय जीवन निर्वाह, सुचना तथा सञ्चार, उद्योग व्यवसाय र अन्य मानवीय क्रियाकलापमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ११६: बिजुलीको मिटर जडान भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	मिटर जडान भएको		बिजुली छ, मिटर जडान छैन		बिजुली नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	६१८	५६.३	७४	६.७	४०५	३६.९			**१,०९७**
२	१,१९८	६७.९	१६४	९.३	४०२	२२.८			**१,७६४**
३	१,३७९	७५.२	१६७	९.१	२८७	१५.७			**१,८३३**
४	१,२२३	७८.९	१२१	७.८	२०६	१३.३			**१,५५०**
५	१,२४९	८०.१	७६	४.९	२३५	१५.१			**१,५६०**
६	१,०५९	९१.९	२४	२.१	६९	६.०			**१,१५२**
७	१,४०५	८४.०	१३७	८.२	१३०	७.८			**१,६७२**
८	१,३८९	८५.२	१०३	६.३	१३८	८.५			**१,६३०**
९	१,५७८	८८.२	८१	४.५	१३१	७.३			**१,७९०**
१०	१,५८१	९०.३	८१	४.६	८८	५.०			**१,७५०**
११	१,४०६	७७.५	१३६	७.५	२७२	१५.०	१	०.१	**१,८१५**
१२	१,४६७	६८.३	२२२	१०.३	४५८	२१.३	१	०.०	**२,१४८**

वडा नं.	मिटर जडान भएको		बिजुली छ, मिटर जडान छैन		बिजुली नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१३	१,६११	८५.४	१३१	६.९	१४४	७.६			**१,८८६**
१४	१,७२६	९२.९	१००	५.४	३२	१.७			**१,८५८**
१५	४,२५०	९७.९	८२	१.९	९	०.२			**४,३४१**
१६	१,४४३	८७.३	८५	५.१	१२४	७.५			**१,६५२**
१७	२,२७०	८३.५	२२४	८.२	२२३	८.२	१	०.०	**२,७१८**
१८	१,९१०	८९.३	५६	२.६	१७२	८.०			**२,१३८**
१९	९२	७.१	४	०.३	१,१९७	९२.६			**१,२९३**
जम्मा	**२८,८५४**	**८०.९**	**२,०६८**	**५.८**	**४,७२२**	**१३.२**	**३**	**०.०**	**३५,६४७**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

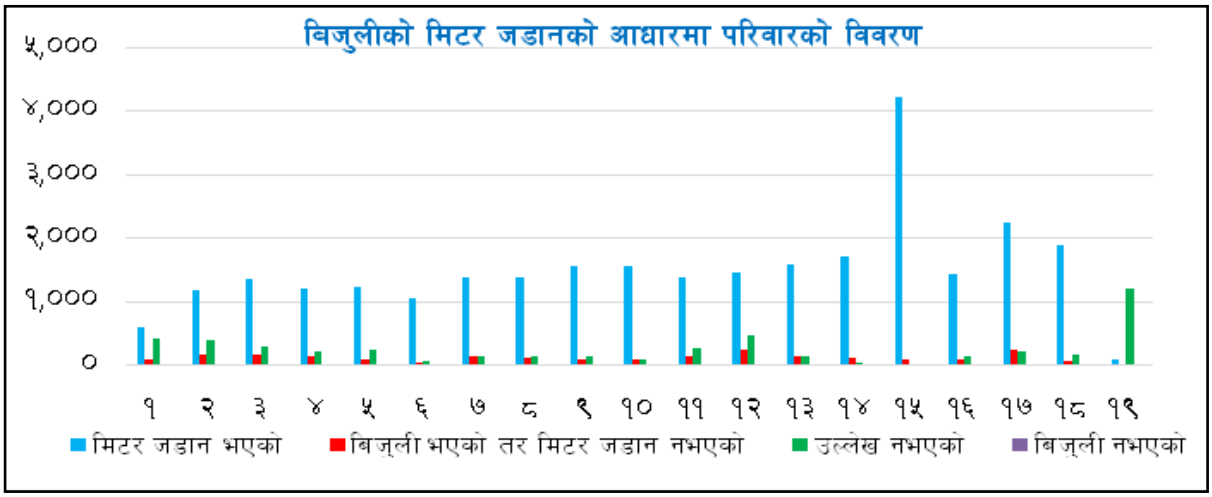

६.८.५ घरपरिवारले खाना पकाउने इन्धनको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ११७ : खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	काठ/ दाउरा	एल.पी. ग्यास	मट्टितेल	बिजुली	गोबर ग्यास	गोबर/ गुँइठा	अन्य	उ.न.	जम्मा
१	१,०३५	५१		४	७				**१,०९७**
२	१,५८६	१२५	४	८	४१				**१,७६४**
३	१,२६२	४८२			८९				**१,८३३**
४	७४७	७७९			२३	१			**१,५५०**
५	१,५१५	४४	१						**१,५६०**
६	८५१	१३२		१	१६५	३			**१,१५२**
७	७५६	१९५	१	३	९४	६२३			**१,६७२**
८	१,३८९	१४२	२	२	२४	७१			**१,६३०**
९	१,४७४	२८९	१		२५	१			**१,७९०**
१०	५२०	१,२०५	१	१	१५	८			**१,७५०**
११	१,४९४	३०८	१		२	१०			**१,८१५**
१२	१,९५७	१५२	१	८	२८	१		१	**२,१४८**
१३	८०८	१,०७३			५				**१,८८६**
१४	१११	१,७०९	१		१९	२	१६		**१,८५८**
१५	८५	४,२४३			९	२	२		**४,३४१**
१६	७३२	८९१	१		२८				**१,६५२**

वडा नं.	काठ/ दाउरा	एल.पी. ग्याँस	मट्टितेल	बिजुली	गोबर ग्याँस	गोबर/ गुँइठा	अन्य	उ.न.	जम्मा
१७	७२७	१,६९८	१	१	२८७	२	१	१	**२,७१८**
१८	७०६	१,४०९	१	२	१४	५	१		**२,१३८**
१९	१,२७७	१६							**१,२९३**
जम्मा	**१९,०३२**	**१४,९४३**	**१६**	**३०**	**८७५**	**७२९**	**२०**	**२**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**५३.३९**	**४१.९२**	**०.०४**	**०.०८**	**२.४५**	**२.०५**	**०.०६**	**०.०१**	**१००.००**

*** अन्य भन्नाले माथि उल्लेखित स्रोतबाहेक कोइला, वायुपङ्खे चुलो, भुसे चुलो जस्ता खानापकाउन प्रयोग हुने अन्य इन्धनको स्रोतहरूलाई बुझाउँछ ।**

उ.न. = उल्लेख नगरिएको

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७४

दिगो विकासको अवधारणा अनुसार पर्यावरणीय सन्तुलन बनाइ राख्न मानिको उपभोगशैलीमा परिवर्तन गर्नु अपरिहार्य छ । उदाहरणका लागि नेपालले आधारवर्ष २०१५ मा ७४.७ % रहेको इन्धनको प्राथमिक स्रोतको रूपमा काठ, दाउरा, गुइँठा आदि प्रयोग गर्ने जनसमुदाय सन् २०३० सम्म ३०% मा झार्ने (SDG–7) तथा पकाउने प्रयोजनार्थ LPG प्रयोगलाई १८% (२०१५) बाट ३३% मा पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ । यसै राष्ट्रिय लक्ष्यलाई आत्मसाथ गर्दै यस उप-महानगरपालिका नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई त्यसतर्फ उन्मुख बनाउनु आवश्यक छ ।

उप-महानगरपालिकाको कुल घरपरिवारहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै १९,०३२ अर्थात् ५३.३९ प्रतिशतले काठदाउरा, १४,९४३ अर्थात् ४१.९२ प्रतिशतले एल.पी ग्याँस, २७८ अर्थात् २.४५ प्रतिशतले गोबर ग्याँसको प्रयोग गर्दछन् भने मट्टितेल, बिजुली, गुइँठा प्रयोग गर्ने जनसंख्या नगन्य रहेको पाइयो । उप-महानगरपालिकाका अधिकांश घरपरिवारले खाना पकाउने ईन्धनकोरूपमा काठदाउराको प्रयोग गरेको देखिन्छ । नगरका ५० प्रतिशत भन्दा बढी जनसंख्याले काठ दाउराको प्रयोग गर्नाले एकातर्फ वनजंगल र पर्यावरणमा क्षति पुग्ने र अर्कोतर्फ धुवाँ र दाउरा संकलन गर्दा लाग्ने समयले क्रमशः स्वास्थ्यमा असर पुऱ्यानुका साथै समय समेत बढी खर्च हुने देखिन्छ । तसर्थ संभावित क्षेत्रमा वैकल्पिक उर्जाको उत्तम उपायको रूपमा गोबर ग्याँसको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने र आय आर्जनका कार्यक्रमहरूमा केन्द्रित गरी नगरवासीलाई काठ दाउराको विकल्प तर्फ लैजानुपर्ने देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

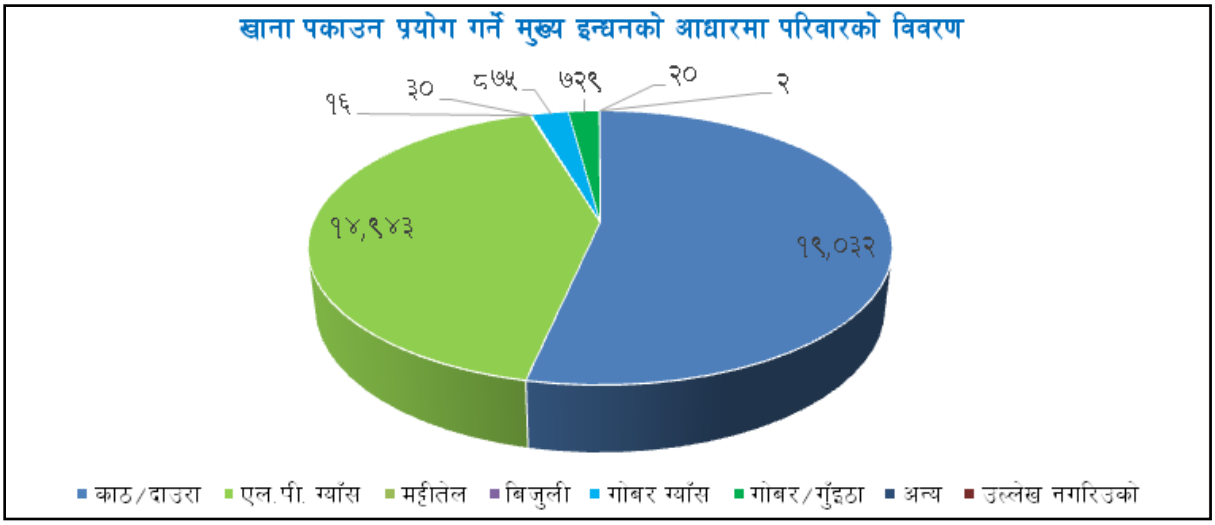

६.९ परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधाको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ११८ : परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधाको आधारमा परिवारको विवरण

साधन तथा सुविधा	वडा नं. १	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	जम्मा	प्रतिशत
रेडियो	१०६	४१६	०९९	१८१	१८२	४१६	२८८	१६६	२६६	४८६	६०४	४६४	६४९	३३८	६१०	४८६	८०१	९१९	८६४	६,६१९	०.१८
टेलिभिजन	६८६	८९९	६०८	४९६	९६४	९८९	८३८	३३६	९९९	६८८	६०९	०००'	०८०	८८६	०१८'	६८३'	६८३'	९९३	४४	३३९,०८३	३८.०३
केवल/डिस(छाता) च्यानल	०८९	०४८	९९९	९९९	९९४	९१९	८१४	९८१	८९८	९४९	९३३	८९३	९३३	९८९	९०८'	९०८'	९८३'	९४३'	९४९	९,९९९,१९९	९८.२४
कम्प्युटर	०८	०९८	९३९	९९६	८९	०९	९८६	९८	८४	९३९	९३३	८६	९९९	९९९	९८०'	९८०'	९८३'	९८३'	९८९	९,२९८,०१०	९९.८८
इन्टरनेट	९४८	९९८	९९४	९९९	९८९	९८९	०६३	९६९	००८'	९९९	८८३	९६४	९९९	९९९	०८८'	९९९	९९९	९९९	९९९	९०,८९९,९३	९०.८९
ल्याण्डलाईन टेलिफोन	८	९	९	८	८	९९	९	९	९९	०९	०९	८	८८	९८९	३४९	९८	९९	९९	९	९,०३८	८.९१
मोबाइल फोन	३९९	९९९'	९८९'	९९९'	८९८'	९९९'	९९९'	३८४'	९९३'	८०३'	९८९'	९८९'	९८८'	९८९'	९३८'	९९९'	९०९'	९०९'	४०९	३९,३२२	८८.८७
मोटरसाईकल/स्कुटर	९१	९९९	०९९	९९९	०९८	९९९	९९९	९९९	३३९	९९९	९९९	९०८	९८८	९९९	३३३'	९९९	९९९	९९९	३८	४,९४८	७७.३६
कार/जीप/भ्यान (निजी प्रयोगको लागि)	९	३८	९९	९८	९९	९	९	८	९	९	९	९	८८	९९९	८३६	९८	९९	९९९	९	९९९	९.३९
अन्य सवारी/ढुवानी साधन (बस, ट्रक, टिपर आदि)	८	९९	९४	९८	९९	८	९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९९	९९९	९९९	९९९	९९९	९	४९८	९.९४
ट्याक्टर	९	९९	९४	९९	९९	९९	९८	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	९९	८	३०९	०.८०

साधन तथा सुविधा	वडा नं.																			जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९		
पावर टिलर/पम्पसेट	१	११	६	६	२	४	२९	९	१८७	७	६	०	२	११	१०६	३	२५	२	०	४१७	१.१७
साईकल/रिक्सा	४०	२६८	२१५	२४०	१८९	३०८	८४१	५७१	५२९	२८५	१२१	२१५	११९	१९०	६१८	३५५	८४१	३६२	११	६,३१८	१७.७२
रेफ्रिजरेटर (फ्रिज)	३३	८६	८१	१३८	२४	५४	५५	६३	८०	२५४	२८	६६	२२५	८०६	२,२२६	१५६	४१४	४०२	२	५,१९३	१४.५७
एयर कण्डिसन/कुलर	०	०	१	४	४	१	१२	१	०	३	२	१	३	३५	१६७	६	१७	३	०	२६०	०.७३
वासिङ मेसिन	४	०	२	३	२	४	१	३	०	५	२	१	१	३५	९३	३	९	७	०	१७५	०.४९
हिटर/गिजर/सोलार (तातो पानीको लागि)	७	४४	७६	१३	२३	२५	५६	२५	२१	१६१	३५	३६	६८	९८	९१८	३६	९५	४३	१६	१,७९६	५.०४
जम्मा	**१,०९७**	**१,७६४**	**१,८३३**	**१,५५०**	**१,५६०**	**१,१५२**	**१,६७२**	**१,६३०**	**१,७९०**	**१,७५०**	**१,८१५**	**२,१४८**	**१,८८६**	**१,८५८**	**४,३४१**	**१,६५२**	**२,७१८**	**२,१३८**	**१,२९३**	**३५,६४७**	**१००.००**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७४

घरपरिवारले प्रयोग गर्ने साधन तथा सुविधाको उपलब्धता हेर्दा उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरूमध्ये मोबाइल फोन उपलब्ध भएको परिवार संख्या सबैभन्दा उच्च ३१,६२२ अर्थात् ८८.७१ रहेको छ । दोस्रोमा टेलिभिजन उपलब्ध भएको परिवार संख्या २०,६९६ अर्थात् ५८.०६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ भने तेस्रोमा केबल वा डिसहोम उपलब्ध भएका परिवार संख्या १७,१९९ अर्थात् ४८.२५रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध भएका घरपरिवारहरूको संख्या १०,९९३, रेडियो भएका घरपरिवार संख्या ९,९११, कम्प्यूटर वा ल्यापटप भएका घरपरिवार संख्या ४,२१२, मोटरसाइकल/स्कुटर भएका घरपरिवार संख्या ५,९५८ रहेको देखाउँछ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा संचार क्षेत्रको मोबाइल फोन प्रयोगकर्ताहरू झण्डै पूर्णरूपमा भएको अवस्था छ । मोबाइल प्रयोगकर्ताले सबैखाले संचारका सुविधा जस्तै श्रव्य, दृष्य, सुचना, गीत, खबर आदान प्रदान लगायतका धेरै काम गर्न सहज हुने भएकोले टेलिभिजन, रेडियो प्रयोगकर्ताको संख्या झन न्यून देखिन्छ. अर्कोतर्फ कार/जीप, एर कन्डिसनर, हिटर वा ग्याँस गिजरजस्ता उच्च सुविधाका सामाग्रीहरूको संख्या झन कम देखिन्छ । यद्यपि ग्रामीण इलाकाहरूमा समेत क्रमशः आधुनिक सुख सुविधाका सामग्रीहरूको प्रयोगकर्ताहरू बढ्नाले उपभोक्तावादी संस्कृतिको विकास भएरहेको देखिन्छ । वडागत रूपमा विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

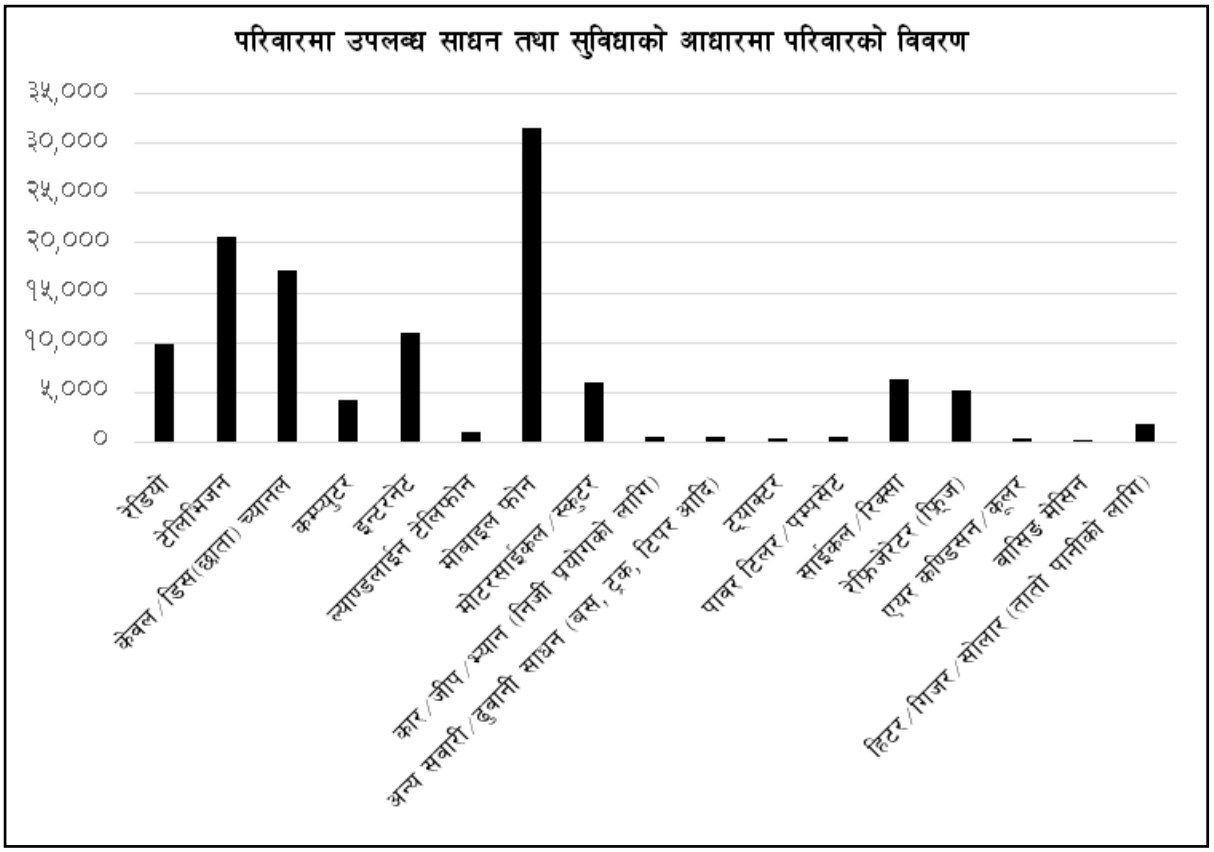
परिवारमा उपलब्ध साधन तथा सुविधाको आधारमा परिवारको विवरण
३५,०००
३०,०००
२५,०००
२०,०००
१५,०००
१०,०००
५,०००
०
रेडियो
टेलिभिजन
केबल/डिस(छाता) च्यानल
कम्प्युटर
इन्टरनेट
ल्याण्डलाईन टेलिफोन
मोबाइल फोन
मोटरसाईकल/स्कुटर
कार/जीप/भ्यान (निजी प्रयोगको लागि)
अन्य सवारी/ढुवानी साधन (बस, ट्रक, टिपर आदि)
ट्याक्टर
पावर टिलर/पम्पसेट
साईकल/रिक्सा
रेफ्रिजेरेटर (फ्रिज)
एयर कण्डिसन/कूलर
वासिङ मेसिन
हिटर/गिजर/सोलार (तातो पानीको लागि)

खण्ड ७ : सामाजिक पूर्वाधार तथा सेवा

७.१ शिक्षा (पृष्ठभूमि)

कुनै पनि देशको सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा शिक्षाले ठूलो भूमिका खेलेको हुन्छ । यसलाई मानव विकासको प्रमुख सूचकको रूपमा लिइन्छ । समग्रमा हेर्दा शिक्षा प्रति जनचासो, राज्य र गैरराज्य पक्षको लगानीको समष्टिगत परिणामस्वरूप समग्र देशको साक्षरता दरमा वृद्धि आवधिक भइरहेको छ । घोराही उप-महानगरपालिकाको तथ्याङ्कबाट पनि यसको आभास पाउन सकिन्छ । यसका साथै देशबाट निरक्षरता उन्मुलन गर्न विद्यालय भर्ना अभियान जस्ता राज्य निर्देशित अभियान पनि प्रभावकारी हुने अपेक्षा गरिएको छ । यसै सिलसिलामा घोराही उप-महानगरपालिकाको शैक्षिक स्थिती देखाउन खोजिएको छ । विकासको प्रमुख आधारशिला शिक्षा हो । शिक्षाको माध्यमबाट व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभाहरूको विकास हुन गई समग्र समाज र राष्ट्रमा नै सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन सकिन्छ भन्ने सर्वमान्य सिद्धान्त रहिआएको छ। सचेत, अनुशासित तथा उत्पादनशिल जनशक्ति निर्माण गर्नका लागि शिक्षा क्षेत्रको सर्वोपरि भूमिका रहन्छ। गरिबी निवारण तथा चौतर्फी विकासका लागि शिक्षा क्षेत्रलाई एक अनिवार्य आवश्यकता हो। नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३, धारा ३१ शिक्षासम्बन्धी हकमा देहायबमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ ।

(१) प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँचको हक हुनेछ ।

(२) प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने हक हुनेछ ।

(३) अपांगता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउनेहक हुनेछ ।

(४) दृष्टिविहीन नागरिकलाई ब्रेललिपि तथा बहिरा र स्वर वा बोलाइ सम्बन्धी अपांगता भएका नागरिकलाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट कानून बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने हक हुनेछ ।

(५) नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानून बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुनेछ ।

संविधान तथा योजनाको ठूलठूला वहस भएता पनि शैक्षिक गुणस्तरको हकमा अन्य मुलुकको तुलनामा उल्लेखनीय विकास भने भएको देखिँदैन । शिक्षाले ज्ञान र सिपमा प्रयोगात्मक परिवर्तन ल्याउने, पिछडिएको, विपन्न र अभावग्रस्त वर्गको पक्षपोषण गर्ने, अवोध बालबालिका एवं आवाज विहिनका पक्षमा रही देशलाई समृद्ध बनाउने परिकल्पनालाई साकार पार्नुपर्दछ । देशका लागि आवश्यक नेतृत्वदायी क्षमताको विकास, अथकरूपमा सिक्ने र सिकाउने प्रवृति, सामाजिक र मानवीय मूल्यमान्यता र आत्मविश्वासजस्ता आधारभूत समग्र पक्षको विकास गर्न सघाउनु नै गुणस्तरीय शिक्षाको विशेषता हो । यस्तो शिक्षामा विश्लेषणात्मक र मौलिक सोचको पर्याप्तता हुनुपर्छ । निर्दिष्ट सिकाइमात्र स्तरीयता होइन । आज व्यावहारिक परिवर्तन, श्रमसँगको आस्था, जीवनोपयोगी खोज अनुसन्धान, सान्दर्भिकता, देश र संस्कृतिप्रति प्रेम, नैतिक जिम्मेवारी, मौलिकरूपमा विज्ञानको उपयोग गर्न स्तरीय शिक्षाको आवश्यकता छ ।

सन् २०००-२०१५ सम्म कार्यान्वयनमा रहेको सहश्राब्दी विकास लक्ष्य (MDGs) को ८ मध्ये उद्देश्य नं २ मा (Goal No. 2) सार्वभौमिक प्राथमिक शिक्षा रहेको थियो । MDGs पक्ष राष्ट्रको हैसियतले नेपालको उक्त उद्देश्य प्राप्तिका बाटोमा आफ्नो गतिविधि केन्द्रित गरेको पाइन्छ । फलस्वरूप २०१५ को अन्त्यसम्म प्राथमिक तहमा खुद भर्नादर ९६.६ प्रतिशत पुगेको छ भने लैङ्गिक अनुपात समदरमा पुगेको छ । दीगो विकासका लक्ष्य (SDGs 2015-2030) को १७ मध्ये उद्देश्य ४ सबैका लागि समावेशी, समतामुलक र गुणस्तरीय शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ रहेको छ । गुणस्तरीय शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन गर्न, उद्यमशिलता विकास गर्न, प्रतिस्पर्धात्मक श्रमबजारमा रोजगारी प्राप्त गर्न यो उद्देश्यको कार्यान्वयन निर्देशित देखिन्छ ।

परम्परागत कृषि पेशामा आधुनिकिकरण र व्यवसायिकरण गर्न, उद्यमशिलताको विकास र पुँजी लगानी मार्फत औद्योगिकिकरण गर्न मयार्दित रोजगारीको अवसर सृजना गर्न र समग्रमा मानव विकास मार्फत सम्वृद्ध र समुन्नत देश विकास गर्न जीवनोपयोगी र व्यवहारिक शिक्षाको अहम् भूमिका रहन्छ ।

शिक्षा क्षेत्रको परिसूचकलाई त्यस क्षेत्रमा सञ्चालित विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमबाट निर्धारण गर्न सकिन्छ। यसै सिलसिलामा यस घोराही उप-महानगरपालिकाको शैक्षिक स्थिती देखाउन यहाँको साक्षरता स्थिति,शिक्षण संस्थाको विवरण,शिक्षक दरबन्दी विवरण, विद्यार्थीको भर्ना, तहगत तथा विषयगत शैक्षिक विवरण देखाउन खोजिएको छ जसबाट घोराही उप-महानगरपालिकाको शैक्षिक अवस्थालाई बुझी आगामी दिनमा सुधार गर्न नीति तथा कार्यक्रम बनाउन सकिन्छ । तथा योजनाको ठुला ठुला वहस भएता पनि शिक्षाको हकमा विश्वको सामु तुलनात्मक अध्ययन गर्दा उल्लेखनीय विकास भने भएको देखिँदैन । शिक्षाले ज्ञान र सिपको प्रयोगात्मक परिवर्तन ल्याउने, पिछडिएको, विपन्न र अभावग्रस्त वर्गको पक्षपोषण गर्ने, अवोध बालबालिका एवं आवाज विहिनका पक्षमा रही देशलाई समृद्ध बनाउने परिकल्पनालाई साकार पार्नुपर्दछ । देशका लागि आवश्यक नेतृत्वदायी क्षमताको विकास, अथकरूपमा सिक्ने र सिकाउने प्रवृति, सामाजिक र मानवीय मूल्यमान्यता र आत्मविश्वासजस्ता आधारभूत समग्र पक्षको विकास गर्न सघाउनु नै गुणस्तरीय शिक्षाको विशेषता हो । यस्तो शिक्षामा विश्लेषणात्मक र मौलिक सोचको पर्याप्तता हुनुपर्छ । निर्दिष्ट सिकाइमात्र स्तरीयता होइन । आज व्यवहारिक परिवर्तन, श्रमसँगको आस्था, जीवनोपयोगी खोज अनुसन्धान, सान्दर्भिकता देश र संस्कृतिप्रति प्रेम, नैतिक जिम्मेवारी, मौलिकरूपमा विज्ञानको उपयोग गर्न स्तरीय शिक्षाको आवश्यकता छ ।

७.१.१ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

उप-महानगरपालिकामा शिक्षा क्षेत्रमा धेरै प्रयास भएता पनि अपेक्षित उपलब्धि भने प्राप्त गर्न सकिएको छैन। तथापि योजनाबद्ध रूपमा शैक्षिक पूर्वाधार एवम् सेवा विस्तार गर्ने प्रयास हुँदै आएको छ। योजना निर्माणमा गरिबी निवारण तथा चौतर्फी विकासका लागि शिक्षा क्षेत्रलाई मानव संशाधन विकासको एक शसक्त माध्यमको रूपमा नीतिगत रूपमा अबलम्बन गरिएको छ। शिक्षा क्षेत्रको परिसूचकलाई त्यस क्षेत्रमा सञ्चालित विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमबाट निर्धारण गर्न सकिन्छ। यसै अनुरूप यस उप-महानगरपालिकामा आ.व. २०७४/७५ सम्म सञ्चालन भइरहेका विभिन्न तहका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ :

तालिका नं. ११९ : उप-महानगरपालिकामा रहेका शिक्षण संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	विवरण	सरकारी	सामुदायिक	निजी	कुल	कैफियत
१	बाल विकास केन्द्र		९८	७२	१६०	
२	आधारभुत विद्यालय		७२	४०	११२	
३	मा. वि.		२६	२५	५१	
४	उ.मा.वि		७	११	१८	
५	क्याम्पस	१		५	६	
६	मदरशा	२			२	
७	गुम्बा					
८	अन्य	प्राविधिक शिक्षालय	४		४	
		सीप विकास तालिम केन्द्र				

(नोट : नयाँ शिक्षा ऐन अनुसार कक्षा १ देखि ८ सम्मको तहलाई आधारभूत तह र कक्षा ९ देखि १२ सम्मलाई माध्यमिक तहमा घोषणा गरिएको छ । त्यस्तै कक्षा १ भन्दा मुनिको तहलाई बाल विकास भनेर नामाकरण गरिएको छ ।)

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७५

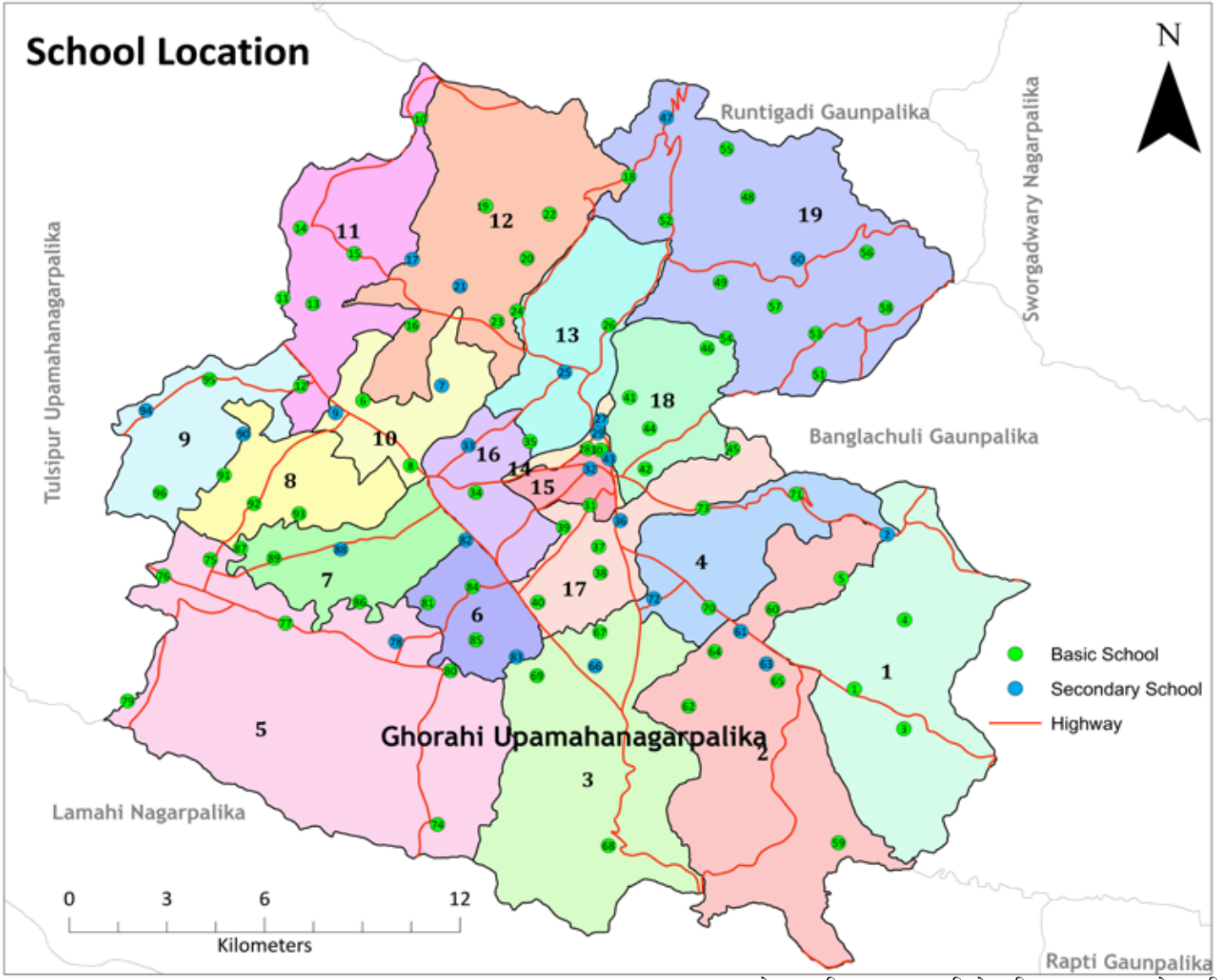

Code	Name
1	Aadharbhut vidhyalaya
2	Ambika
3	Shree
4	Rastriya
5	Siddha
6	B P Batika
7	Janajagriti
8	Navodaya balkalyan
9	Siddha ratnanath
10	Bal kalyan
11	Bal kalyan
12	Bal kalyan
13	Gyanjyoti
14	Janapriya
15	Shree
16	Shree
17	Shree
18	Shree
19	Shree
20	Shree
21	Sadharan
22	Saraswati balkalyan
23	Shree
24	Bal kalyn
25	Baraha chhetra
26	Ganesh
27	Balbikas
28	Balmandir
29	Subha pravat
30	Madarasha Darulahuda
31	Padmodaya namuna
32	Saraswati
33	Batabaran
34	Shree
35	Shreejanshil
36	Gorakshya ratna nath
37	Shree
38	Shree
39	Shree
40	Shree
41	Shree
42	Ambikeshori
43	Shree
44	Shree
45	Shree
46	Shree
47	Antarastra yuba
48	Balhit
49	Barahachhetra
50	Bhagabati
51	Bhumi
52	Dobhan
53	Janata
54	Prithivi
55	Raj rajawali
56	Rastriya
57	Siddhartha
58	Sunali
59	Adharbhut
60	Baraha
61	Ganga
62	Gauri babai
63	Janata
64	Raatri
65	Sarayu ratri
66	Shree
67	Raatri
68	Saraswati
69	sarayu
70	Shree
71	Shree
72	Shree
73	Palu
74	Barahachhetra
75	Hari om
76	Janata
77	Mahindra
78	Mahindra
79	Nepal rastriya
80	Shree
81	Janakalyan
82	Jayasher
83	Shree
84	Shree
85	Shree
86	Janata
87	Mata pabitradevi
88	Shree
89	Raatri
90	Shree
91	Narayan
92	Nepal rastriya
93	Saarbodaya
94	Naradevi
95	Shree
96	Shree

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : जि पि एस (GPS)तस्बिर सङ्कलन, २०७५

७.१.२ बालविकास केन्द्रको विवरण

तालिका नं. १२० : बाल विकास केन्द्र सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बालविकास केन्द्र	वडा नं.	प्रकार	संख्या		
				बालक	बालिका	जम्मा
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१	२	१०	१९	**२९**
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१	२	९	१०	**१९**
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१	२	९	५	**१४**
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१	२	११	९	**२०**
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१	२	९	९	**१८**
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	२	२	९	१२	**२१**
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२	२	१२	१३	**२५**
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२	२	७	५	**१२**
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२	२	८	९	**१७**
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२	२	६	७	**१३**
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२	२	९	९	**१८**
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२	२	८	७	**१५**
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	२	२	९	१२	**२१**
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिडनी बञ्जारी	३	२	८	१०	**१८**
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३	२	९	८	**१७**
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३	२	९	७	**१६**
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३	२	९	११	**२०**
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४	२	१४	९	**२३**
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४	२	१९	८	**२७**
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४	२	१३	७	**२०**
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४	२	६	७	**१३**
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५	२	८	९	**१७**
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५	२	९	१९	**२८**
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५	२	६	९	**१५**
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	२	१५	९	**२४**
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	२	१६	९	**२५**
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	२	७	६	**१३**
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५	२	१२	९	**२१**
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६	२	११	१२	**२३**
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	२	९	९	**१८**
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६	२	६	९	**१५**
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	२	९	१५	**२४**
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	२	१२	८	**२०**
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७	२	१२	१२	**२४**
३५	जनता प्रा.वि., घुम्रा	७	२	१८	११	**२९**
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७	२	१७	६	**२३**

क्र.सं.	बालविकास केन्द्र	वडा नं.	प्रकार	संख्या		
				बालक	बालिका	जम्मा
३७	माता पवित्रादेवी साङ्खेद आ.वि. शुक्रवार	७	२	७	१३	**२०**
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८	२	२	९	**११**
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८	२	९	११	**२०**
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८	२	१२	६	**१८**
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८	२	१२	९	**२१**
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९	२	७	५	**१२**
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	२	९	९	**१८**
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	२	११	७	**१८**
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०	२	११	११	**२२**
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	२	८	९	**१७**
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०	२	८	१३	**२१**
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	१०	२	१२	९	**२१**
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११	२	९	१२	**२१**
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११	२	८	९	**१७**
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११	२	१०	८	**१८**
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११	२	११	९	**२०**
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११	२	९	९	**१८**
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११	२	९	९	**१८**
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२	२	१३	१७	**३०**
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२	२	१०	९	**१९**
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२	२	११	९	**२०**
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	२	५	१७	**२४**
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुर्रौं	१२	२	९	६	**१५**
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२	२	१७	८	**२५**
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२	२	१४	९	**२३**
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२	२	१७	११	**२८**
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२	२	८	८	**१६**
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३	२	१६	१०	**२६**
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	२	१३	५	**१८**
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	२	११	९	**२०**
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	१	३०	१९	**४९**
६८	शुभप्रभात मा.वि., रझेना घोराही	१४	२	३८	९	**४७**
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	२	२२	६	**२८**
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४	२	१२	९	**२१**
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	२	३४	११	**४५**
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५	२	४३	६	**४९**
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६	२	१४	९	**१३**
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	२	१२	१६	**२८**
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६	२	१३	८	**२१**

क्र.सं.	बालविकास केन्द्र	वडा नं.	प्रकार	संख्या		
				बालक	बालिका	जम्मा
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७	२	३१	९	**४०**
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७	२	९	७	**१६**
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७	२	८	५	**१२**
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	२	११	७	**१८**
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७	२	९	७	**१६**
८१	माद्यमिक विद्यालय, रभ्केना	१८	२	९	८	**१७**
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	२	१२	९	**२१**
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८	२	१६	१४	**३०**
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८	२	११	१५	**२६**
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८	२	१६	९	**२४**
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८	२	१५	९	**२४**
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९	२	१६	९	**२५**
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवां·	१९	२	९	९	**१८**
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९	२	९	११	**२०**
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९	२	७	८	**१७**
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९	२	१४	७	**२१**
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९	२	८	१२	**२०**
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	२	७	८	**१५**
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	२	१२	६	**१८**
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	२	१२	९	**२१**
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	२	७	९	**१६**
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९	२	१३	८	**२१**
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९	२	८	१२	**२०**
जम्मा				**११६५**	**९४३**	**२१०८**

स्रोतः जिल्ला शिक्षा युवा तथा खेलकुद महाशाखा कार्यालय, घोराही २०७५

७.१.३ विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरू

तालिका नं. १२१ : उप-महानगरपालिकामा रहेका क्याम्पस तथा विश्वविद्यालयहरूको विवरण

क्र.सं.	क्याम्पसको नाम	ठेगाना	सञ्चालित तह	विद्यार्थी संख्या		
				छात्र	छात्रा	जम्मा
१	महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, घोराही, दाङ	१५	स्नातक, स्नातकोत्तर			**१५४०**
२	मार्क इन्टरनेशनल कलेज, घोराही, दाङ	१५	स्नातक, स्नातकोत्तर	२२०	२०५	**४२५**
३	बिध्यानिलकण्ठ क्याम्पस, घोराही, दाङ	१५	स्नातक, स्नातकोत्तर	९०	७५	**१६५**
४	राप्ती शिक्षा क्याम्पस, घोराही, दाङ	१५	स्नातक, स्नातकोत्तर	१७०	१४३	**३१३**
५	पद्मोदय क्याम्पस, घोराही, दाङ	१५	बि.एस्सी, बि.बि.एस	१५९	७९	**२५८**
६	दीपशिखा कलेज, घोराही, दाङ	१५	बि बि एस	८०	६०	**१४०**

क्र.सं.	क्याम्पसको नाम	ठेगाना	सञ्चालित तह	विद्यार्थी संख्या		
				छात्र	छात्रा	जम्मा
७	दाङ भ्याली कलेज, घोराही, दाङ	१५	बि बि एस	९०	७९	१६९
८	अम्बिकेश्वरी क्याम्पस, घोराही, दाङ	१५	बि एस्सी, सिएसआइटि	७०	९०	१६०
९	भिक्टोरिया कलेज, घोराही, दाङ	१५	बि बि ए	९९	७१	१७०
१०	राप्ती इन्जीनियरिङ कलेज, घोराही, दाङ	१६	बि ई,बि सि ए	२४	१४५	१६९
१२	सिद्धरत्ननाथ क्याम्पस, नारायणपुर, दाङ	१०	शिक्षा	२५	७४	९९

स्रोतः जिल्ला शिक्षा युवा तथा खेलकुद महाशाखा कार्यालय, घोराही २०७५

७.१.४ शिक्षक विवरण

तालिका नं. १२२: नारायणपुर स्रोत केन्द्रका तहगत शिक्षक विवरण

तह	स्वीकृत दरवन्दीमा कार्यरत		निजि	राहत दरवन्दीमा कार्यरत
	स्थायी	अस्थायी		
बालविकास केन्द्र		६१		
प्राथमिक विद्यालय	११३	२१	२०	४४
निम्न माध्यमिक विद्यालय	२८	९	१८	१५
माध्यमिक विद्यालय	२५	४	७	६
उच्च माध्यमिक विद्यालय		१		६
जम्मा	**१६६**	**९६**	**३५**	**७१**

स्रोतः जिल्ला शिक्षा युवा तथा खेलकुद महाशाखा कार्यालय, घोराही २०७५

तालिका नं. १२३ : रम्फेना स्रोत केन्द्रका तहगत शिक्षक विवरण

तह	स्वीकृत दरवन्दीमा कार्यरत		अनुदान	राहत दरवन्दीमा कार्यरत	प्राबिधिक धार	
	स्थायी	अस्थायी			स.प्र.	प्र.
बालविकास केन्द्र		५८				
प्राथमिक विद्यालय	१२५	४५		३४		
निम्न माध्यमिक विद्यालय	३५	७		८		
माध्यमिक विद्यालय	३३	२		७		
उच्च माध्यमिक विद्यालय			५	५		
प्राविधिक धार					४	३
जम्मा	**१९३**	**५४**	**५**	**४९**	**४**	**३**

स्रोतः जिल्ला शिक्षा युवा तथा खेलकुद महाशाखा कार्यालय, घोराही २०७५

तालिका नं. १२४ : रामपुर स्रोत केन्द्रका तहगत शिक्षक विवरण

तह	स्वीकृत दरवन्दीमा कार्यरत		अनुदान	राहत दरवन्दीमा कार्यरत
	स्थायी	अस्थायी		
बालविकास केन्द्र		३४		
प्रा.वि.	६२	१६		१९
नि.मा. वि.	१५	३		७
मा.वि	१२	२		१
उ.मा.वि.			१	१
जम्मा	८९	२१	१	२८

स्रोतः जिल्ला शिक्षा युवा तथा खेलकुद महाशाखा कार्यालय, घोराही २०७५

७.१.५ विशेष शिक्षातर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण

तालिका नं. १२५ : विशेष शिक्षातर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्रको विवरण

क्र.सं.	स्रोत कक्षा रहेको विद्यालयको नाम	ठेगाना	अपाङ्ग बालबालिकाको कक्षागत विवरण								यो विवरण बाहेका ब्रेल पढ्ने		जम्मा
			कक्षा १		कक्षा २		कक्षा ३		कक्षा ५				
			छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	
१	श्री प्राथमिक विद्यालय बाल मन्दिर, घोराही दाङ	१४	आवासीय - १५				गैर-आवासीय - १०						२५

स्रोतः जिल्ला शिक्षायुवा तथा खेलकुद महाशाखा कार्यालय, घोराही २०७५

७.१.६ विद्यालयमा भएका पुस्तकालय, कम्प्यूटर तथा विज्ञान प्रयोगशालासम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १२६ : विद्यालयमा भएका पुस्तकालय, कम्प्यूटर तथा विज्ञान प्रयोगशालासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	प्राथमिक उपचार कक्ष	पुस्तकालय	कम्प्युटर प्रयोगशाला संख्या	विज्ञान प्रयोगशाला संख्या
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१	छैन	छैन	छैन	छैन
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१	छैन	छैन	छैन	छैन
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१	छैन	छैन	छैन	छैन
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१	छैन	छैन	छैन	छैन
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१	छैन	छैन	छैन	छैन
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	२	छैन	छैन	छैन	छैन
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२	छ	छैन	छैन	छैन
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२	छ	छ	छ	छ
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२	छैन	छैन	छैन	छैन
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२	छैन	छैन	छैन	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	प्राथमिक उपचार कक्ष	पुस्तकालय	कम्प्युटर प्रयोगशाला संख्या	विज्ञान प्रयोगशाला संख्या
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२	छैन	छैन	छैन	छैन
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२	छैन	छैन	छैन	छैन
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	२	छैन	छैन	छैन	छैन
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिङनी बञ्जारी	३	छैन	छैन	छैन	छैन
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३	छैन	छैन	छैन	छैन
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३	छैन	छैन	छैन	छैन
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३	छैन	छैन	छैन	छैन
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४	छ	छ	छ	छ
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४	छैन	छैन	छैन	छैन
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४	छैन	छैन	छैन	छैन
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४	छैन	छैन	छैन	छैन
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५	छैन	छैन	छैन	छैन
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५	छैन	छैन	छ	छैन
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५	छैन	छैन	छैन	छैन
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	छैन	छ	छैन	छैन
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	छैन	छ	छैन	छैन
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	छैन	छैन	छैन	छैन
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५	छैन	छैन	छ	छ
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६	छैन	छैन	छैन	छैन
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	छैन	छैन	छ	छैन
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६	छ	छ	छ	छैन
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	छैन	छ	छैन	छैन
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	छैन	छैन	छैन	छैन
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७	छैन	छैन	छैन	छैन
३५	जनता प्रा.वि., घुस्रा	७	छ	छ	छैन	छैन
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७	छ	छैन	छैन	छैन
३७	माता पवित्रादेवी साङ्गबेद आ.वि. शुक्रवार	७	छैन	छैन	छैन	छैन
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८	छैन	छैन	छैन	छैन
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८	छैन	छैन	छैन	छैन
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८	छैन	छैन	छैन	छैन
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८	छैन	छ	छ	छ
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९	छैन	छैन	छैन	छैन
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	छैन	छैन	छैन	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	प्राथमिक उपचार कक्ष	पुस्तकालय	कम्प्युटर प्रयोगशाला संख्या	विज्ञान प्रयोगशाला संख्या
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	छैन	छैन	छैन	छैन
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०	छ	छैन	छैन	छैन
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	छ	छ	छ	छ
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०	छ	छैन	छैन	छैन
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	११	छ	छैन	छैन	छैन
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११	छैन	छैन	छैन	छैन
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११	छैन	छैन	छैन	छैन
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११	छैन	छैन	छैन	छैन
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११	छैन	छैन	छैन	छैन
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११	छ	छ	छ	छ
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११	छ	छ	छ	छ
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२	छ	छैन	छैन	छैन
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२	छ	छ	छ	छ
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२	छ	छ	छ	छ
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	छैन	छैन	छैन	छैन
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुरौं	१२	छैन	छैन	छैन	छैन
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२	छैन	छैन	छैन	छैन
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२	छैन	छैन	छैन	छैन
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२	छ	छ	छ	छ
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२	छ	छ	छ	छ
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३	छैन	छैन	छ	छैन
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	छैन	छैन	छैन	छैन
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	छ	छ	छ	छ
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	छ	छ	छ	छैन
६८	शुभप्रभात मा.वि., रझेना घोराही	१४	छ	छ	छ	छैन
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	छैन	छैन	छैन	छैन
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४	छ	छ	छ	छ
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	छ	छ	छ	छैन
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५	छ	छ	छ	छ
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६	छ	छ	छ	छ
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	छैन	छैन	छैन	छैन
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६	छ	छ	छ	छ
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७	छ	छ	छ	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	प्राथमिक उपचार कक्ष	पुस्तकालय	कम्प्युटर प्रयोगशाला संख्या	विज्ञान प्रयोगशाला संख्या
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७	छैन	छैन	छैन	छैन
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७	छैन	छैन	छैन	छैन
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	छैन	छैन	छैन	छैन
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७	छैन	छैन	छैन	छैन
८१	माद्यमिक विद्यालय, रभ्केना	१८	छैन	छैन	छैन	छैन
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	छैन	छैन	छैन	छैन
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८	छैन	छैन	छैन	छैन
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८	छैन	छैन	छैन	छैन
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८	छ	छ	छ	छ
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८	छ	छ	छ	छ
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवांङ	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९	छैन	छैन	छैन	छैन
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९	छैन	छैन	छैन	छैन

स्रोतः सम्बन्धित विद्यालय, घोराही २०७५

७.१.७ विद्यालयको भौतिक विवरण

तालिका नं. १२७ : विद्यालयको भौतिक विवरण सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	पक्की		कच्ची		अस्थायी सिकाई केन्द्र		कैफियत
			भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१							
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१							
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१							
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१							
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१							

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	पक्की		कच्ची		अस्थायी सिकाई केन्द्र		कैफियत
			भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	२							
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२							
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२							
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२							
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२							
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२							
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२							
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	२							
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिडनी बञ्जारी	३							
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३							
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३							
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३							
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४							
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४							
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४							
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४							
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५	१	५	१	३			
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५							
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५							
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	२	४	१	३			
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	२	४	१	२			
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	२	४	१	१			
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५							
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६							
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	४	१४	२	३	-	-	-
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६							
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	२	९					
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	१	२	३	६			
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७							
३५	जनता प्रा.वि., घुस्रा	७	२	६					
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७							
३७	माता पवित्रादेवी साङ्गबेद आ.वि. शुक्रवार	७			३	८			
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८	१						
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८	३	७					
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८							
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८							
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९	१						

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	पक्की		कच्ची		अस्थायी सिकाई केन्द्र		कैफियत
			भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	२	५	१	५			
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	१	२	१	६			
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०							
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	११	५०					
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०							
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	१०							
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११							
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११	४	७					
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११							
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११	२	५	१	४			
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११							
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११	३	६					
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२	३	१७	४	१३		२	
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२							
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२							
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	२	४	-	-	-	-	-
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुरौं	१२							
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२							
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२	१	२	२	५	१	१	
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२	२	७					
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२	१	१	४	११			
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३							
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	३	९					
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	२	७					
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	४	११					
६८	शुभप्रभात मा.वि., रभेना घोराही	१४							
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	१	६					
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४							
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	७	२९	१	२			
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५							
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६							
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	३	७	१	२			
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६							
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७							
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७							
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७							
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	३	७	१			१	

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	पक्की		कच्ची		अस्थायी सिकाई केन्द्र		कैफियत
			भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७							
८१	माद्यमिक विद्यालय, रभेना	१८							
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	३	९					
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८			१	४			
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८							
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८							
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८							
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९							
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवांङ	१९							
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९			१	३			
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९							
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९			२	७			
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९			२	९			
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	२	४	२	५			
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	२	५					
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	३	६					
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	३	८	८	८			
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९			४	९			
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९							

स्रोतः सम्बन्धित विद्यालय, घोराही २०७५

७.१.८ शिक्षक तथा कक्षाकोठाको पर्याप्तता

तालिका नं. १२८ : शिक्षक तथा कक्षाकोठाको पर्याप्तता

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	कक्षा कोठा संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)	विद्यार्थी कक्षा कोठा अनुपात (SCR)
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१	५६३	१६	११	३५:१	१:५१
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१	३१	२	२	१५:१	
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१	५३	३	६	१८:१	९
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१	६२	२	६	३२:१	११
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१					
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	२	१३६	३	१२	४५:१	
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२		-	१३		
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२	१०८३	३२	२६	३४:१	१:४२
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२	६०	४	८	१५:१	१:१२

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	कक्षा कोठा संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)	विद्यार्थी कक्षा कोठा अनुपात (SCR)
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२	१८८	६	६	१३.१	१.३१
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२	६३	३	६	२१ :१	
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२	१४७	४	५	३७ :१	
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	२	११७	६	५	१९ :१	
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिङनी बञ्जारी	३	५९५	२०	१२	३०:१	१.४५
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३	१२	४	६	३:१	१६/१
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३					
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३					
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४	१०२६	३१	२९	३३:१	३५.३७
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४	४९	४	७		
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४	२२२	४	५	५६:१	४४.४
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४	२१९	७	११	३१:१	१:२०
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५					
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५					
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५					
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	७२	४	६	१८:१	
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	७६	६	६	१३:१	
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	७८	३	५	२३:१	
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५					
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६					
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	४९५	१५	१७	३३:१	३०
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६	६६	३	५	२२:१	१.६६
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	३३	३	५	११:१	०१:०६.६
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	४२	४	५	११:१	८:०४
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७					
३५	जनता प्रा.वि., घुस्रा	७	६६	३	६	२२:१	०१:०५.५
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७					
३७	माता पवित्रादेवी साङ्गबेद आ.वि. शुक्रवार	७	९७	६	८	१५:१	१२
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८					
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८	९२	४	५	२३:१	१४.८
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८					
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८					
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९					

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	कक्षा कोठा संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)	विद्यार्थी कक्षा कोठा अनुपात (SCR)
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	९४	७	७	१३:१	१.८५
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	७०	४	६	१७:१	१.६७
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०					
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	१६१३	४५	५०	३६:१	३२.२६
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०	७६	३	७	२५:१	
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	१०					
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११	२४३	११	१३	२२:१	१९
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११	५८	७	७	८:१	१०
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११	२४३	११	१३	२२:१	१९
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११	७१	४	९	१८:१	८
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११	१०७	५	९	२१:१	
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११	७६	५	६	१५:१	१:०१
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२	५८१	२१	२०	२८:१	१:२९
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२					
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२	५६४	२२	१६	२६:१	३५
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	४७	१	४	४७:१	
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुरौं	१२	६४	२	५	-	-
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२					
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२	७४	४	६	१८:१	१०.५
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२	४६	३	६	१५:१	७.६६
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२	१७२	९	९	१९:१	१.१८
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३					
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	६६	२	६	३३:१	१:०१
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	८५	६	६	१४:१	१:१४
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	८०	८	११	१०:१	
६८	शुभप्रभात मा.वि., रभेना घोराही	१४					
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	७१	२	६	३५:१	छ
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४	८०	८	११	१०:१	-
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	७३४	२०	१८	३६ :१	४०:७७
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५					
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६	८८	२	६	४४:१	१.११
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	२९	४	४	७:१	
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६	२१९	११	९	२०:१	१:२५
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७					

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	कक्षा कोठा संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)	विद्यार्थी कक्षा कोठा अनुपात (SCR)
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७					
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७					
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	६१	७	७	९:१	
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७					
८१	माद्यमिक विद्यालय, रझेना	१८					
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	८४	३	६	१:२८	१:१७
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८	४६%	२	५	२३%	९,५५
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८	२०४	६	९		
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८	२०५	६	९	-	-
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८					
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९	६७	२	७	१८.५	१०
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवांङ	१९	६७	२	७	१८.५	१०
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९	५९	२	३	-	-
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९	६९	३	३	-	-
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९	३६	२	६	१८.५	१०
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९	११३	३	९		
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	८७	४	६		
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	११०	२	६	५५	०
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	१०३	४	३	०	०
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	१६	३	८	१:२०	१:१२
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९	९४	५	९	२३:५०	१:४४
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९	१७४	८	७	२२	-

स्रोतः सम्बन्धित विद्यालय, घोराही २०७४

७.१.९ विद्यालयहरूमा शौचालयको विवरण

तालिका नं. १२९ : विद्यालयहरूमा शौचालयको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	शौचालयको किसिम (संख्यामा उल्लेख गर्ने)			जम्मा
			सामान्य	शिक्षक शिक्षिकाको लागि	छात्रा र छात्रका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१	छ			**१**
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१	छ	१	१	**३**
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१	छ	१	१	**३**
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१	छ	१	१	**३**
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१	छ	१	२	**४**

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	शौचालयको किसिम (संख्यामा उल्लेख गर्ने)			जम्मा
			सामान्य	शिक्षक शिक्षिकाको लागि	छात्रा र छात्रका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	२	छ	१	२	४
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२	छ	२	४	७
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२	छ	१	२	३
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२	छ	१	१	३
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२	छ	१	१	३
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२	छ	१	१	३
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२	छ	१	१	३
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	२	छ	१	१	३
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिङनी बञ्जारी	३	छ	१	१	३
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३	छ	१	१	३
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३	छ	१	१	३
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३	छ	१	१	३
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४	छ	१	१	३
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४	छ	१	१	३
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४	छ	१	१	३
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४	छ	१	१	३
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५	छ	छ	छैन	२
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५	छ	१	२	४
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५	छ	१	१	३
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	छ	-	भएको	२
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	छ	१	भएको	३
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	छ	१	१	३
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५	छ	१	२	४
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६	छ	१	१	२
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	३	-	२	५
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६	छ	१	१	३
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	छ	१	१	३
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	छ	१	१	३
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७	छ	१	१	३
३५	जनता प्रा.वि., घुस्रा	७	छ	१	१	३
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७	छ	१	१	३
३७	माता पवित्रादेवी साङ्गबेद आ.वि. शुक्रवार	७	छ	१	१	३
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८	छ	छ	छ	३
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८	छ	१	३	५
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८	छ	१	२	४
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८	छ	१	२	४
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९	छ	छ	छ	३
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	छ	१	१	३

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	शौचालयको किसिम (संख्यामा उल्लेख गर्ने)			जम्मा
			सामान्य	शिक्षक शिक्षिकाको लागि	छात्रा र छात्रका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	छ	१	१	३
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०	२	१	१	४
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	छ	१	५	७
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०	छ	१	२	४
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	१०	छ	१	३	५
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११	छ	१	१	३
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११	छ	१	१	३
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११	छ	१	१	३
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११	छ	१	१	३
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११	छ	१	१	३
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११	छ	१	२	४
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२	छ	२	२	४
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२	छ	१	१	३
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२	छ	२	२	६
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	छ	१	१	३
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुरौं	१२	छ	१	१	३
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२	छ	१	१	३
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२	छ	१	१	३
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२	छ	१	१	३
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२	छ	१	१	३
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३	छ	२	४	७
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	छ	१	१	३
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	छ	१	१	३
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	छ	२	६	९
६८	शुभप्रभात मा.वि., रझेना घोराही	१४	छ	४	८	१३
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	छ	२	२	५
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४	छ	२	४	७
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	२	२	४	८
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५	छ	६	४	१०
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६	छ	१	२	४
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	छ	१	२	३
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६	छ	१	२	४
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७	१	२	४	७
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७	छ	१	३	५
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७	छ	१	१	३
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	छ	१	२	४
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७	छ		१	२
८१	माद्यमिक विद्यालय, रझेना	१८	छ	१	१	३
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	छ	१	१	३

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	शौचालयको किसिम (संख्यामा उल्लेख गर्ने)			जम्मा
			सामान्य	शिक्षक शिक्षिकाको लागि	छात्रा र छात्रका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८	छ	१	१	**३**
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८	छ	१	३	**२**
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८	छ	१	१	**३**
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८	छ	१	१	**३**
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९	छ	-	-	**१**
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवांङ	१९	छ			**१**
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९	छ	१	१	**३**
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९	छ	१	२	**४**
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९	छ	१	३	**५**
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९	छ	१	१	**३**
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	छ	१	१	**३**
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	छ	१	१	**३**
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	छ	१	१	**३**
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	छ	१	१	**३**
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९	छ	१	१	**३**
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९	छ	१	१	**३**

स्रोतः सम्बन्धित विद्यालय, घोराही २०७४

७.१.१० विद्यालयको गुणस्तर सुधार सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १३० : विद्यालयको गुणस्तर सुधार सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं	कुल भर्नादर	खुद भर्ना दर	विद्यालय छाड्ने दर	विद्यार्थी टिकाउ दर	तह पुरा गर्ने दर				सिकाई उपलब्धी दर			
							आधारभूत		माध्यमिक		आधारभूत		माध्यमिक	
							१-५	१-८	१-१०	१-१२	१-५	१-८	१-१०	१-१२
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१	१०५%	८२ %	१४ %	८६ %	७० %	५० %	३०%	५१.९८		५२.९३		५१.१२
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१	३१		१	३०								
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१	१००	९५	५%	९५%	९५%			९५%				
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१	१००	७५	५%	९५%	९५%			९५%				
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१												
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	२	१३७	१३७	-	१००%								
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२	१०५%	९०%	१०%	९०%	८५%	७७%	६५%	७१%		६४%		५४%
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२	९०	९०.२५	५	९५	९४	८९	९०	५३		५२		५४
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२	१००%	८६.६ %	१५%	६९.२०५	६९.२			६०.७				
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२												
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२												
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२	१०७	१०७	१८	८९	७०			७९.१७				
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	२	१४७	१२९	१२.२	८७.७५	८२.४		४२.२८					
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिङनी बञ्जारी	३	९१	२०	७.५७	९२.४३	८५	८२	७५	६३		५३		४८
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३												
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३												
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३												
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४								५०.२६		५१.५२		५२.९
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४												

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	कुल भर्नादर	खुद भर्ना दर	विद्यालय छाड्ने दर	विद्यार्थी टिकाउ दर	तह पुरा गर्ने दर				सिकाई उपलब्धी दर			
							आधारभूत		माध्यमिक		आधारभूत		माध्यमिक	
							१-५	१-८	१-१०	१-१२	१-५	१-८	१-१०	१-१२
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४		२२२	२.७	९७.३	५१%							
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४												
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५												
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५												
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५												
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	१००	१००	५%	९५%	९५%							
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	१००	१००	५%	९५%	९५%							
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	९८%	९५%	५%	१०				४८%				
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५												
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६												
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	९७%	२०%	११.९ %	८८.१	९९.२%	९९७%		६३.७%		६२.८%		
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६												
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	-	-	-	-	५६.५ %	-	-	४१.२३		-		-
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	४७		८	४९	१३							
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७												
३५	जनता प्रा.वि., घुस्रा	७			०.६३ %	९७%	८७%			६९%				
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७												
३७	माता पवित्रादेवी साङ्गबेद आ.वि. शुक्रवार	७												
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८												
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८												
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८												
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८												

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं	कुल भर्नादर	खुद भर्ना दर	विद्यालय छाड्ने दर	विद्यार्थी टिकाउ दर	तह पुरा गर्ने दर				सिकाई उपलब्धी दर			
							आधारभूत		माध्यमिक		आधारभूत		माध्यमिक	
							१-५	१-८	१-१०	१-१२	१-५	१-८	१-१०	१-१२
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९												
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	८०%	८०%	५%	६५%	६०%							
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	४६.६६ %	४६.६६ %	८.५७ %	९१.४२%	५२.३८ %			७४.११ %				
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०												
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	९४.६४	८३.६४	६.४५ %	७९.२%	९५.८%	८८.९%	९३.९ %	५४.१९%		५४.१६		५४.१६
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०												
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	१०												
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११												
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११												
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११	५०%		२४%	७६%								
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११												
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११												
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११		-	-	-	-	-	-	-		-		-
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२												
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२												
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२												
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	-	-	-	-	६५%	-	-	५८.४४ %		-		०
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुरौं	१२	७०%	८०%										
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२												
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२		५२%	५%		६१.५३ %							
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२												
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२												

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं	कुल भर्नादर	खुद भर्ना दर	विद्यालय छाड्ने दर	विद्यार्थी टिकाउ दर	तह पुरा गर्ने दर				सिकाई उपलब्धी दर			
							आधारभूत		माध्यमिक		आधारभूत		माध्यमिक	
							१-५	१-८	१-१०	१-१२	१-५	१-८	१-१०	१-१२
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३												
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	६२%	६२%	१५%	८५%	८५%			६४%				
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	६६%	६०%	३.५२ %	९६.४%	७५%			५१%				
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	१२७	१२७	२२	१०५	९३							५४%
६८	शुभप्रभात मा.वि., रझेना घोराही	१४												
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	-	-	-	-	-	-	-	-		-		
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४												
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	६९%	६९%	३%	९७%	९९%	९८%		५३.५%		३३.५%		
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५												
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६												
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	२९%	२९%	२%	२७%	१९%			४५%				
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६												
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७												
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७												
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७												
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	१८	१८	४	४७								
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७												
८१	माद्यमिक विद्यालय, रझेना	१८												
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	८०%	८०%	३६%	६५%	४८%			२४%				
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८	४६%		१०%	८८%								
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८												
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८												

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं	कुल भर्नादर	खुद भर्ना दर	विद्यालय छाड्ने दर	विद्यार्थी टिकाउ दर	तह पुरा गर्ने दर				सिकाई उपलब्धी दर			
							आधारभूत		माध्यमिक		आधारभूत		माध्यमिक	
							१-५	१-८	१-१०	१-१२	१-५	१-८	१-१०	१-१२
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८	-	-	५%	९४%	६१%							
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९												
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवांङ	१९												
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९	५९		४	५५	५५							
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९												
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९	८८.०९ %	७१.४२ %	१३.५१ %	७४.४८ %	५०%							
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९	९४%	९५%	१०%	८५%								
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	१०६	८६	२०	८६	५१							
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	६०%	८०%	१५%	६४%	६५%							
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	९७%	९७%	९१%	९४%								
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	७१	७१	१६.९ %	७१.६९	-	-	-					
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९	५६%		५५%	७०%	६०%	६५%						
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९												

स्रोतः सम्बन्धित विद्यालय, घोराही २०७४

७.१.११ विद्यालय गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १३१ : विद्यालय गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	निरन्तर विद्यार्थी मुल्याङ्कन प्रणाली प्रयोगमा छ ?	पाठ योजना निर्माण र कार्यन्वयन भएको छ ?	छात्रबृत्तिको सूचना प्रकासन गर्ने गरेको छ ?	छात्रवृत्ति वितरण पश्चात नामावली प्रकाशन गर्ने गरेको छ ?	विद्यालय आचार संहिता लागु भएको छ ?
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छैन
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	२	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छैन
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिङनी बञ्जारी	३	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५	परीक्षा	छैन	छ	छ	छ
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छैन
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छैन
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
३५	जनता प्रा.वि., घुस्रा	७	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
३७	माता पवित्रादेवी साङ्गवेद आ.वि. शुक्रवार	७	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छैन
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८	परीक्षा	छैन	छ	छ	छ
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	निरन्तर विद्यार्थी मुल्याङ्कन प्रणाली प्रयोगमा छ ?	पाठ योजना निर्माण र कार्यन्वयन भएको छ ?	छात्रबृत्तिको सूचना प्रकासन गर्ने गरेको छ ?	छात्रवृत्ति वितरण पश्चात नामावली प्रकाशन गर्ने गरेको छ ?	विद्यालय आचार संहिता लागु भएको छ ?
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९	परीक्षा	छैन	छ	छ	छ
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	१०	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२	परीक्षा	छैन	छ	छ	छ
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुरौं	१२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३	परीक्षा	छ	छ	छ	छ
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	परीक्षा	छ	छ	छ	छ
६८	शुभप्रभात मा.वि., रझेना घोराही	१४	परीक्षा	छैन	छ	छ	छ
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	परीक्षा		छ	छ	छ
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५	परीक्षा	छ	छ	छ	छ
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	परीक्षा	छ	छ	छ	छ
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७	परीक्षा	छ	छ	छ	छ
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	परीक्षा	छ	छैन	छ	छ
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
८१	माद्यमिक विद्यालय, रझेना	१८	परीक्षा	छ	छ	छ	छ
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८	परीक्षा	छ	छ	छ	छ
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८	परीक्षा	छ	छ	छ	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	निरन्तर विद्यार्थी मुल्याङ्कन प्रणाली प्रयोगमा छ ?	पाठ योजना निर्माण र कार्यन्वयन भएको छ ?	छात्रबृत्तिको सूचना प्रकासन गर्ने गरेको छ ?	छात्रवृत्ति वितरण पश्चात नामावली प्रकाशन गर्ने गरेको छ ?	विद्यालय आचार संहिता लागु भएको छ ?
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छैन
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवांङ	१९	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छैन
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छैन
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९	परीक्षा	छैन	छैन	छ	छ
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९	परीक्षा	छ	छैन	छ	छैन

स्रोतः सम्बन्धित विद्यालय, घोराही२०७४

७.१.१२ विद्यालयको संरचनागत विवरण

तालिका नं. १३२ : विद्यालयको संरचनागत विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	विद्यालयमा पर्खाल/बार छ/छैन ?	पिउने पानीको सुविधा छ/छैन ?	शैक्षिक सामाग्री दराज कक्षागत रूपमा छ/छैन ?	विद्यालयमा सबै शिक्षकका लागि पाठ्यक्रम छ/छैन?
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१	छ	छ	केही	केही
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१	छ	छ	केही	केही
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१	छ	छ	केही	केही
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१	छ	छ	केही	केही
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१	छ	छ	केही	केही
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	२	छ	छ	केही	केही
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२	छ	छ	केही	केही
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२	छ	छ	केही	केही
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२	छ	छ	केही	केही
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२	छ	छ	केही	केही
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२	छ	छ	केही	केही
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२	छ	छ	केही	केही
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	२	छ	छ	केही	केही
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिङनी बञ्जारी	३	छ	छ	केही	केही
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३	छ	छ	केही	केही
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३	छ	छ	केही	केही
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३	छ	छ	केही	केही
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४	छ	छ	केही	केही
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४	छ	छ	केही	केही

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	विद्यालयमा पर्खाल/बार छ/छैन ?	पिउने पानीको सुविधा छ/छैन ?	शैक्षिक सामाग्री दराज कक्षागत रूपमा छ/छैन ?	विद्यालयमा सबै शिक्षकका लागि पाठ्यक्रम छ/छैन?
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४	छ	छ	केही	केही
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४	छ	छ	केही	केही
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५	छ	छ	केही	केही
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५	छ	छ	केही	केही
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५	छ	छ	केही	केही
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	छ	छ	केही	केही
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	छ	छ	केही	केही
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	छ	छ	केही	केही
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५	छ	छ	केही	केही
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६	छ	छ	केही	केही
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	छ	छ	केही	केही
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६	छ	छ	केही	केही
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	छ	छ	केही	केही
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	छ	छ	केही	केही
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७	छ	छ	केही	केही
३५	जनता प्रा.वि., घुस्रा	७	छ	छ	केही	केही
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७	छ	छ	केही	केही
३७	माता पवित्रादेवी साङ्गबेद आ.वि. शुक्रवार	७	छ	छ	केही	केही
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८	छ	छ	केही	केही
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८	छ	छ	केही	केही
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८	छ	छ	केही	केही
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८	छ	छ	केही	केही
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९	छ	छ	केही	केही
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	छ	छ	केही	केही
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	छ	छ	केही	केही
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०	छ	छ	केही	केही
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	छ	छ	केही	केही
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०	छ	छ	केही	केही
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	१०	छ	छ	केही	केही
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११	छ	छ	केही	केही
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११	छ	छ	केही	केही
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११	छ	छ	केही	केही
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११	छ	छ	केही	केही
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११	छ	छ	केही	केही
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११	छ	छ	केही	केही
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२	छ	छ	केही	केही
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२	छ	छ	केही	केही
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२	छ	छ	केही	केही
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	छ	छ	केही	केही
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुरौं	१२	छ	छ	केही	केही
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२	छ	छ	केही	केही
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२	छ	छ	केही	केही
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२	छ	छ	केही	केही

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	विद्यालयमा पर्खाल/बार छ/छैन ?	पिउने पानीको सुविधा छ/छैन ?	शैक्षिक सामाग्री दराज कक्षागत रूपमा छ/छैन ?	विद्यालयमा सबै शिक्षकका लागि पाठ्यक्रम छ/छैन?
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२	छ	छ	केही	केही
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३	छ	छ	केही	केही
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	छ	छ	केही	केही
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	छ	छ	केही	केही
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	छ	छ	केही	केही
६८	शुभप्रभात मा.वि., रझेना घोराही	१४	छ	छ	केही	केही
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	छ	छ	केही	केही
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४	छ	छ	केही	केही
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	छ	छ	केही	केही
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५	छ	छ	केही	केही
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६	छ	छ	केही	केही
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	छ	छ	केही	केही
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६	छ	छ	केही	केही
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७	छ	छ	केही	केही
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७	छ	छ	केही	केही
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७	छ	छ	केही	केही
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	छ	छ	केही	केही
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७	छ	छ	केही	केही
८१	माद्यमिक विद्यालय, रझेना	१८	छ	छ	केही	केही
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	छ	छ	केही	केही
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८	छ	छ	केही	केही
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८	छ	छ	केही	केही
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८	छ	छ	केही	केही
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८	छ	छ	केही	केही
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९	छ	छ	केही	केही
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवांङ	१९	छ	छ	केही	केही
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९	छ	छ	केही	केही
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९	छ	छ	केही	केही
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९	छ	छ	केही	केही
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९	छैन	छैन	केही	केही
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	छ	छ	केही	केही
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	छैन	छैन	केही	केही
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	छैन	छैन	केही	केही
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	छ	छ	केही	केही
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९	छ	छ	केही	केही
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९	छ	छ	केही	केही

स्रोतः सम्बन्धित विद्यालय, घोराही२०७४

७.१.१३ सूचनाको हक सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १३३ : सूचनाको हक सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	सूचना अधिकारीको व्यवस्था		सूचना स्वतः प्रकाशन गर्ने गरेको छ?	प्रकाशनका माध्यमहरू	विद्यालयका निर्णयहरू सरोकारवालालाई कसरी जानकारी गर्ने गरिएको छ?	सुझाव/गुनासो पेटिका छ?
			नाम	सम्पर्क नं.				
१	अम्बिका मा.वि., हर्नोक	१	-	-	-	सुनाएर	अभिभावक भेला	छ
२	प्राथमिक विद्यालय, सल्लीकोट माले	१	-	-	-	-	-	-
३	प्राथमिक विद्यालय, कर्मकोट	१	-	-	-	-	-	-
४	शिद्ध प्रा.वि., हेकराम	१	-	-	-	-	पत्राचार	छैन
५	आधारभूत विद्यालय, सिमलतारा	१						
६	आधारभूत विद्यालय, चाक्लीघाट, रामपूर	१	-	-	छ	वैठक,छलफल	फोन	छैन
७	जनता मा.वि., नयाँगाउँ बुका	२	-	-	छ	सुनाएर	चिठीबाट	छैन
८	गंगा मा.वि., रामपुर	२	-	-	छ	सूचना पेटिका	वैठक, छलफल	छैन
९	बराह प्रा.वि., साहीपुर	२	-	-	-	-	चिठी, वैठक	छैन
१०	गौरी बबै प्रा.वि., निमुरिया	२	-	-	छ	सुचनाबाट	वैठक	छैन
११	प्राथमिक विद्यालय, सोरटी रातामाटा	२	-	-	छ	लिखित	वैठक	छैन
१२	रात्री प्रा.वि., पलासे	२	-	छ	-	मौखित	लिखित	छैन
१३	सरयू रात्री प्रा.वि., सुर्केडाँगी	३	-	-	-	-	-	-
१४	माद्यमिक विद्यालय, झिङनी बञ्जारी	३	-	-	छ	फोन	भेला	छ
१५	रात्री प्रा.वि., बेलुवा	३	-	-	-	-	सुचना	छैन
१६	सरस्वती प्रा.वि., मुसोट खोला	३	वलदेव देवकोटा	९८४७८४७९०३	-	-	मौखित	छैन
१७	सरयु आ.वि., भैसकुर्मा	३	-	-	-	सूचना	वैठक	छैन
१८	माद्यमिक विद्यालय, डाँडागाउँ गोग्ली	४	-	-	-	सुचना	अभिभावक भेला	छ
१९	पालु प्रा.वि., सिस्नेखोला	४	-	-	-	-	-	
२०	आधारभूत विद्यालय, सवारीकोट	४	-	-	-	-	अभिभावक भेला	छ
२१	आधारभूत विद्यालय, सुनपुर	४						
२२	महेन्द्र मा.वि., धर्ना	५						
२३	जन कल्याण प्रा.वि., धारापानी	५						
२४	बराहक्षेत्र प्रा.वि., बसेरीखोला	५						
२५	हरि ऊँ प्रा.वि., भैसापथ्रा	५	अर्जुन	९८४७८६०१६०			सुनाएर	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	सूचना अधिकारीको व्यवस्था		सूचना स्वतः प्रकाशन गर्ने गरेको छ?	प्रकाशनका माध्यमहरू	विद्यालयका निर्णयहरू सरोकारवालालाई कसरी जानकारी गर्ने गरिएको छ?	सुझाव/गुनासो पेटिका छ?
			नाम	सम्पर्क नं.				
२६	जनता प्रा.वि. डाँगीगाउँ	५	डिल्ली रावत	९८४७८२८७४३			वैठक	छैन
२७	नेपाल राष्ट्रिय प्रा.वि., रज्जे	५	-	-	-	-		छैन
२८	महेन्द्र आ.वि., दल्जीतपुर	५						
२९	जयशेर मा.वि., रावतगाउँ	६						
३०	माद्यमिक विद्यालय, जजरागाउँ	६	छैन	छैन	छ	सुचना	भेला ओटा	छैन
३१	जन कल्याण प्रा.वि., लखवार	६						
३२	प्रा.वि., गुवागाउँ	६	-	-	छ	सुचनाबाट	वैठकबाट	छैन
३३	प्राथमिक विद्यालय, पक्वै	६	-	-	-	मौखित	पत्र मार्फत	छैन
३४	माद्यमिक विद्यालय, सौडियार	७						
३५	जनता प्रा.वि., घुस्रा	७	-	-	छ	सुनाएर	अभिभावक भेला	छैन
३६	रात्री प्रा.वि., शुक्रवार	७						
३७	माता पवित्रादेवी साङ्गवेद आ.वि. शुक्रवार	७						
३८	माद्यमिक विद्यालय, ढिकपुर	८						
३९	नारायण प्रा.वि., पश्चिम सेवार ढिकपुर	८	-	-	-	-	अभिभावक भेला	छैन
४०	सर्वोदय प्रा.वि., बुधौरा	८						
४१	नेपाल राष्ट्रिय आ.वि., दुन्द्रा	८						
४२	नरदेवी मा.वि., तेघरा	९						
४३	प्राथमिक विद्यालय, मुकुन्डाँडा (अस्परी)	९	-	-	-	-	भेला	
४४	प्राथमिक विद्यालय, त्रिवेणी कर्मटिया	९	-	-	-	पत्रचार	भेला बाट	छैन
४५	जनजागृती मा.वि., लमडरुवा	१०						
४६	सिद्ध रत्ननाथ नमुना मा.वि., नारायणपुर	१०	छ	०८२-५३००४१	छ	सुचना	भेला ओटा	
४७	नवोदय बालकल्याण आ.वि., दक्षिण अम्राई	१०						
४८	वि.पि.वाटिका प्रा.वि., नारायणपुर	१०						
४९	बाल कल्याण आ.वि., खैरा	११						
५०	बाल कल्याण प्रा.वि., खुम्कोट	११	-	-	छ	पत्रचार	निर्माणहरू	छैन
५१	बालकल्याण प्रा.वि., नयाँवस्ती	११						
५२	जनप्रिय प्रा.वि., बाँसगजेरी	११	ह	-	-	-	भेला बाट	ए
५३	प्राथमिक विद्यालय, शिवपुरहापुर	११						
५४	ज्ञानज्योति प्रा.वि., पेरनी	११	-	-	छैन	भेला गरेर	वैठकबाट	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	सूचना अधिकारीको व्यवस्था		सूचना स्वतः प्रकाशन गर्ने गरेको छ?	प्रकाशनका माध्यमहरू	विद्यालयका निर्णयहरू सरोकारवालालाई कसरी जानकारी गर्ने गरिएको छ?	सुझाव/गुनासो पेटिका छ ?
			नाम	सम्पर्क नं.				
५५	माद्यमिक विद्यालय, हापुर रतनपुर	१२	-	-	छ	सूचना पेटिका	टेलीफोन/चिठी	छ
५६	हापुर मा.वि., हापुर निघुवार	१२						
५७	साधारण मा.वि., हापुर विजौरी	१२						
५८	प्राथमिक विद्यालय, पेदा	१२	-	-	-	-	-	-
५९	गुराँस प्रा.वि., हापुर गुरौं	१२	-	-	-	-	-	-
६०	प्राथमिक विद्यालय, हापुर श्रीचौर	१२						
६१	प्राथमिक विद्यालय, तेजनगर, सिस्नेरी	१२	-	-	-	-	अभिभावक भेला	छ
६२	सरस्वती बालकल्याण प्रा.वि., माराकोट	१२	-	-	छ	लिखित	वैठक	छ
६३	आधारभूत विद्यालय, हापुर गुर्जे	१२	-	-	-	लिखित र मौखित	भेला	छैन
६४	बराहक्षेत्र मा.वि.सेवारवनगाउँ	१३						
६५	बालकल्याण प्रा.वि., कमलघारी	१३	-	-	छ	वैठक, छलफल	भेला	छैन
६६	गणेश प्रा.वि., सेवार वगाले	१३	-	-	-	-	भेला बाट	सबै
६७	वालविकास.मा.वि., घोराही	१४	-	-	-	छैन	पत्र मार्फत	-
६८	शुभप्रभात मा.वि., रभेना घोराही	१४						
६९	मदरसा दारुल हुदा अल सलफिया, घोराही	१४	-	-	-	-	-	-
७०	प्राथमिक विद्यालय, बालमन्दिर	१४						
७१	सरस्वती मा.वि., काठेकोल भरतपुर	१५	-	-	छ	सुचना	छ	छ
७२	पद्योदय पब्लिक नमुना मा.वि., भरतपुर	१५						
७३	वातावरणीय प्रा.वि., करौतेडाँडा	१६						
७४	प्राथमिक विद्यालय, सानी अम्बापुर सर्रा	१६	राम डी.सी	९८४४९६७९९९	छ	वैठक, छलफल	वैठक	छैन
७५	श्रीजनशिल आ.वि., वाहुन डाँडा	१६						
७६	गोरक्ष रत्ननाथ मा.वि., चौघेरा	१७						
७७	प्राथमिक विद्यालय, भैसाही	१७						
७८	प्राथमिक विद्यालय, कर्जाही	१७						
७९	प्राथमिक विद्यालय, हरिद्वारा	१७	-	-	-	वैठक, छलफल	वैठक	
८०	रात्री प्रा.वि., क्वाडी	१७						
८१	माद्यमिक विद्यालय, रभेना	१८						
८२	प्राथमिक विद्यालय,.घोरदौरा	१८	नारायण पाण्डे	९८४७८५८२०६	-	लिखित र मौखित	समिति	छैन
८३	प्राथमिक विद्यालय, जोगिडाँडा	१८	-	-	-	-	वैठक	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	सूचना अधिकारीको व्यवस्था		सूचना स्वतः प्रकाशन गर्ने गरेको छ?	प्रकाशनका माध्यमहरू	विद्यालयका निर्णयहरू सरोकारवालालाई कसरी जानकारी गर्ने गरिएको छ?	सुझाव/गुनासो पेटिका छ?
			नाम	सम्पर्क नं.				
८४	प्राथमिक विद्यालय, मसिना	१८						
८५	आधारभूत विद्यालय, बेलघारी	१८						
८६	आधारभूत विद्यालय, गिठेपानी	१८						
८७	अन्तराष्ट्रिय युवा वर्षा मा.वि., तोषसैघा	१९						
८८	भगवती मा.वि.सैघा, होडवांङ	१९						
८९	बालहित प्रा.वि., पतिञ्जा	१९	-	-	-	-	-	
९०	जनता प्रा.वि., काउलेचौर सैघा	१९						
९१	सुनाली प्रा.वि., दम्ती डाँडागाउँ	१९	खडक ओली	९८५७८२५८००	छ	सूचना पेटिका	वैठक, छलफल	
९२	वराहक्षेत्र प्रा.वि., खानीगाउँ	१९	-	-	-	पत्र	पत्राचार	छैन
९३	दोभान प्रा.वि., दुई खोला	१९	-	-	-	-	-	-
९४	पृथ्वी प्रा.वि., आमधारा	१९	-	-	-	-	सुचना	छैन
९५	राजारजवाली प्रा.वि, .राम्चे	१९	-	-	-	-	बचन गरेर	छैन
९६	राष्ट्रिय प्रा.वि., लिथान	१९	-	-	-	चिठीबाट	पत्रचार मार्फत	छैन
९७	सिद्धार्थ प्रा.वि., बोल्दी	१९	-	-	-	लिखित	निर्माण सूचना	छैन
९८	भूमि आ.वि., बाम्ला	१९						

स्रोतः जिल्ला शिक्षा कार्यालय, घोराही२०७४

७.१.१४ जातजाति अनुसार पाँच वर्ष भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति

तालिका नं. १३४: जातजाति अनुसार ५ वर्ष भन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति

जातजाति	पढ्न र लेख्न सक्ने		पढ्न मात्र सक्ने		पढ्न र लेख्न नसक्ने		उल्लेख गरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
हिमाली/पहाडी ब्राह्मण/क्षेत्री	४७,१७७	८३.४	५८३	१.०	८,७६६	१५.५	३४	०.१	**५६,५६०**
हिमाली/पहाडी जनजाति	२२,७१०	७८.६	३७६	१.३	५,८१०	२०.१	८	०.०	**२८,९०४**
पहाडी दलित	१२,७३५	७२.५	२५४	१.४	४,५६९	२६.०			**१७,५५८**
तराई जनजाति	२४,३१५	७०.३	४३०	१.२	९,८३३	२८.४	२२	०.१	**३४,६००**
तराई दलित	१४२	६८.३	४	१.९	६२	२९.८			**२०८**
तराई अन्य	६००	७२.९	२४	२.९	१९९	२४.२			**८२३**
तराई ब्राह्मण/क्षेत्री	८	८८.९			१	११.१			**९**
मुस्लिम	३९१	७४.२	५	०.९	१३१	२४.९			**५२७**
अन्य	९५५	७४.८	३३	२.६	२६५	२०.८	२४	१.९	**१,२७७**
जम्मा	**१०९,०३३**	**७७.६**	**१,७०९**	**१.२**	**२९,६३६**	**२१.१**	**८८**	**०.१**	**१४०,४६६**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१५ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कुल/कलेज गइरहेका/नगएका उमेरसमूह अनुसार विवरण

तालिका नं. १३५ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कुल/कलेज गइरहेका/नगएका उमेरसमूह अनुसार विवरण

हालको उमेर समूह	हाल स्कुल/कलेज गइरहेका	हाल स्कुल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
५-९	१३,६५९	५६९	५४	**१४,२८२**
१०-१२	९,७१५	४४८	२३	**१०,१८६**
१३-१६	१४,१९८	३,२२६	९०	**१७,५१४**
१७-२४	६,५४६	१६,३८३	३२७	**२३,२५६**
जम्मा	**४४,११८**	**२०,६२६**	**४९४**	**६५,२३८**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१६ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका स्कुल/कलेज नगएका जनसंख्याको वडागत विवरण

तालिका नं. १३६ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका स्कुल/कलेज नगएका जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कुल/कलेज नगएका	वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कुल/कलेज नगएका
१	५-९	४५	२	५-९	८०
	१०-१२	५		१०-१२	७५
	१३-१६	२२		१३-१६	२३२
	१७-२४	११५		१७-२४	८९३
	जम्मा	**१८७**		**जम्मा**	**१,२८०**

वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कुल/कलेज नगएका	वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कुल/कलेज नगएका
२	५-९	८०	११	५-९	३५
	१०-१२	७५		१०-१२	१८
	१३-१६	२३२		१३-१६	९३
	१७-२४	८९३		१७-२४	४१५
	जम्मा	**१,२८०**		**जम्मा**	**५६१**
३	५-९	११	१२	५-९	२९
	१०-१२	१६		१०-१२	१६
	१३-१६	९४		१३-१६	८६
	१७-२४	४८१		१७-२४	४७५
	जम्मा	**६०२**		**जम्मा**	**६०६**
४	५-९	१९	१३	५-९	२१
	१०-१२	४		१०-१२	१३
	१३-१६	२१		१३-१६	९३
	१७-२४	९६		१७-२४	३९७
	जम्मा	**१४०**		**जम्मा**	**५२४**
५	५-९	११	१४	५-९	६
	१०-१२	११		१०-१२	६
	१३-१६	८६		१३-१६	३६
	१७-२४	३६२		१७-२४	२७६
	जम्मा	**४७०**		**जम्मा**	**३२४**
६	५-९	९	१५	५-९	२३
	१०-१२	६		१०-१२	१२
	१३-१६	२७		१३-१६	९५
	१७-२४	१२८		१७-२४	६८१
	जम्मा	**१७०**		**जम्मा**	८११
७	५-९	२९	१६	५-९	४२
	१०-१२	१७		१०-१२	१९
	१३-१६	५१		१३-१६	११५
	१७-२४	२९७		१७-२४	५७६
	जम्मा	**३९४**		**जम्मा**	**जम्मा**
८	५-९	२२	१७	५-९	२३
	१०-१२	२५		१०-१२	२०
	१३-१६	१४३		१३-१६	९९
	१७-२४	५४७		१७-२४	६५५
	जम्मा	**७३७**		**जम्मा**	७९७
९	५-९	२८	१८	५-९	१५
	१०-१२	३५		१०-१२	१७
	१३-१६	९८		१३-१६	८४
	१७-२४	४०३		१७-२४	३६८
	जम्मा	**५६४**		**जम्मा**	**४८४**
१०	५-९	९	१९	५-९	४६
	१०-१२	६		१०-१२	२६
	१३-१६	५६		१३-१६	३२०
	१७-२४	३६२		१७-२४	८७३
	जम्मा	**४३३**		**जम्मा**	**१,२६५**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

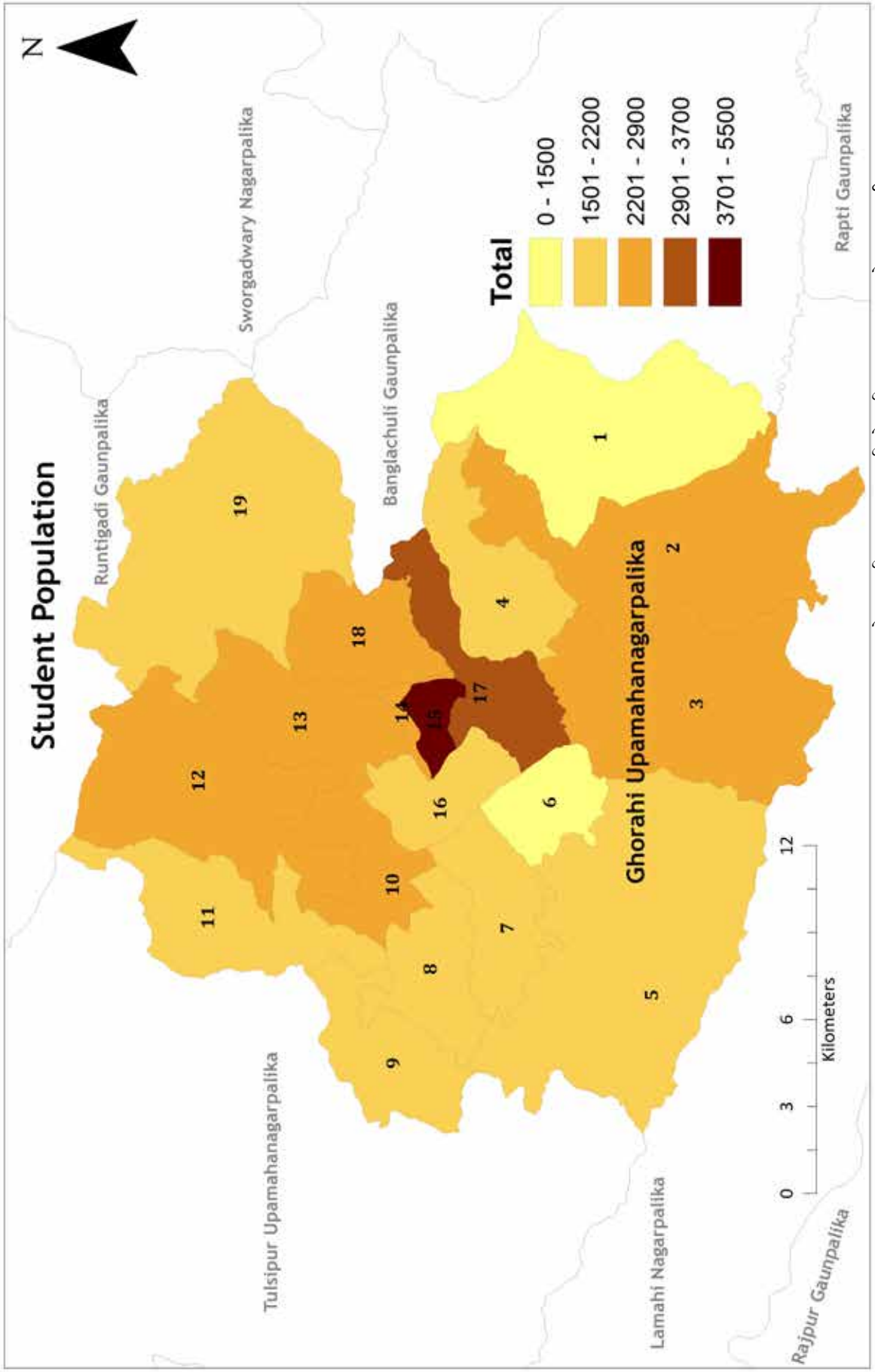

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१७ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जनसंख्यामध्ये स्कुल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. १३७ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जनसंख्यामध्ये स्कुल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको विवरण

हालको उमेर समूह	स्कुल/कलेजको प्रकार										जम्मा
	सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य*		उल्लेख नगरिएको		
	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
५-९	२,०४८	२,३१२	४,९५८	४,२०७	१३	१०	१		५७	५३	**१३,६५९**
१०-१२	२,२०४	२,३५०	२,७०३	२,३४७	३	२	१	१	४५	५९	**९,७१५**
१३-१६	३,२७९	४,२७१	३,४५२	३,०४७	१	२	४	४	६९	६९	**१४,१९८**
१७-२४	१,२५३	१,७३५	१,६४२	१,८९६		२	५	३	६	४	**६,५४६**
जम्मा	**८,७८४**	**१०,६६८**	**१२,७५५**	**११,४९७**	**१७**	**१६**	**११**	**८**	**१७७**	**१८५**	**४४,११८**

***अन्य भन्नाले अनौपचारिक तथा निजीस्तरमा सञ्चालन हुने शिक्षण तथा प्रशिक्षण केन्द्रहरू पर्दछन् ।**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१८ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जनसंख्यामध्ये स्कुल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण

तालिका नं. १३८ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जनसंख्यामध्ये स्कुल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कुल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य*		उ.न.		
		पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
१	५-९	१४९	१८९	१११	८६					३	३	**५४१**
	१०-१२	१३४	१५८	४५	४६			१		१	३	**३८८**
	१३-१६	१५१	२१०	४६	३२						३	**४४२**
	१७-२४	१८	४९	७	१०							**८४**
	जम्मा	**४५२**	**६०६**	**२०९**	**१७४**			**१**		**४**	**९**	**१,४५५**
२	५-९	१७०	१८८	१८१	१५९					३	३	**७०४**
	१०-१२	१६२	१६१	१०७	७१					५	३	**५०९**
	१३-१६	२०३	३०७	११५	९४					५	४	**७२८**
	१७-२४	५७	१००	५०	६२				१	२		**२७२**
	जम्मा	**५९२**	**७५६**	**४५३**	**३८६**				**१**	**१५**	**१०**	**२,२१३**
३	५-९	१५१	१६०	२२३	२१३					७	२	**७५६**
	१०-१२	१४१	१६७	१०७	१०९					१	३	**५२८**
	१३-१६	२१४	३०८	१११	११६					६	३	**७५८**
	१७-२४	४९	८६	६०	८२				१			**२७८**
	जम्मा	**५५५**	**७२१**	**५०१**	**५२०**				**१**	**१४**	**८**	**२,३२०**
४	५-९	१०९	११८	२२८	२३०					४	१	**६९०**
	१०-१२	९९	९५	१३७	१२१						२	**४५४**
	१३-१६	१५८	२२९	१२९	११०					२		**६२८**
	१७-२४	६१	८९	५०	५८							**२५८**
	जम्मा	**४२७**	**५३१**	**५४४**	**५१९**					**६**	**३**	**२,०३०**
५	५-९	९८	१२७	२२३	१७३						३	**६२४**
	१०-१२	११९	१३७	९४	१०१					१	२	**४५४**
	१३-१६	१८६	२२८	९७	८०						१	**५९२**
	१७-२४	४८	३८	२५	२६			१				**१३८**
	जम्मा	**४५१**	**५३०**	**४३९**	**३८०**			**१**		**१**	**६**	**१,८०८**

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कुल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य*		उ.न.		
		पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	पु.	म.	
६	५-९	४४	६६	१५३	१३६							३९९
	१०-१२	७२	६८	१०२	७०						१	३१३
	१३-१६	१२८	१६८	१०८	१०८					१	१	५१४
	१७-२४	४४	५२	६७	८४							२४७
	जम्मा	**२८८**	**३५४**	**४३०**	**३९८**					**१**	**२**	**१,४७३**
७	५-९	५३	८१	२६२	१९१					५	४	५९६
	१०-१२	७३	९६	१२२	१०६					२	१	४००
	१३-१६	१३२	१९१	१६५	१४९					६	४	६४७
	१७-२४	४५	४२	१०१	११७					१	१	३०७
	जम्मा	**३०३**	**४१०**	**६५०**	**५६३**					**१४**	**१०**	**१,९५०**
८	५-९	५३	८९	२०६	१९१	१				२	१	५४३
	१०-१२	८१	८९	९८	९४					२	४	३६८
	१३-१६	१२७	१८७	१६८	१५२				१	२	१	६३८
	१७-२४	५२	८१	८२	७६				१			२९२
	जम्मा	**३१३**	**४४६**	**५५४**	**५१३**	**१**			**२**	**६**	**६**	**१,८४१**
९	५-९	९७	१०५	२१३	२३०	१					१	६४७
	१०-१२	१२९	१३६	१४७	१०४					२	२	५२०
	१३-१६	१६०	१९९	१५२	९५					२	४	६१२
	१७-२४	५०	७४	६२	६८							२५४
	जम्मा	**४३६**	**५१४**	**५७४**	**४९७**	**१**				**४**	**७**	**२,०३३**
१०	५-९	३७	४२	२९६	२५१					५	२	६३३
	१०-१२	४१	६५	१९४	१५४					३	२	४५९
	१३-१६	९१	१३८	२७०	२१६					८	३	७२६
	१७-२४	६३	१०५	१०५	१०८			१				३८२
	जम्मा	**२३२**	**३५०**	**८६५**	**७२९**			**१**		**१६**	**७**	**२,२००**
११	५-९	१२६	१२२	२५०	२३२					४	५	७३९
	१०-१२	१५८	१४८	१३७	९६					१	३	५४३
	१३-१६	२१२	२५३	१०७	९७			१		२	३	६७५
	१७-२४	३५	७२	२४	१७							१४८
	जम्मा	**५३१**	**५९५**	**५१८**	**४४२**			**१**		**७**	**११**	**२,१०५**
१२	५-९	१४६	१८९	३१२	२५५					१	३	९०६
	१०-१२	१९८	१८६	१४१	१०८					३	५	६४१
	१३-१६	३०१	३५६	१०८	१०३					४	५	८७७
	१७-२४	५५	११५	३०	३१						१	२३२
	जम्मा	**७०० ८४६**	**५९१**	**४९७**						**८**	**१४**	**२,६५६**
१३	५-९	८३	९१	३२६	२६९					५	३	७७७
	१०-१२	११७	१०९	१५२	१६२					४	४	५४८
	१३-१६	१५२	२२६	२१८	१९४						६	७९६
	१७-२४	३३	५१	७७	१०६							२६७
	जम्मा	**३८५**	**४७७**	**७७३**	**७३१**					**९**	**१३**	**२,३८८**

१४	५-९	४९	६१	२६३	२२४		२			४	८	**६११**
	१०-१२	५७	६४	१६३	१४४	३	२			७	७	**४४७**
	१३-१६	१०९	१४६	२३८	२१५		१		१	११	१०	**७३१**
	१७-२४	७४	८८	११२	१३६		१	१				**४१२**
	जम्मा	**२८९**	**३५९**	**७७६**	**७१९**	**३**	**६**	**१**	**१**	**२२**	**२५**	**२,२०१**
१५	५-९	३५	३१	६३९	४९५	९	६			४	५	**१,२२४**
	१०-१२	४७	४४	३४८	३५४					५	२	**८००**
	१३-१६	१४५	१७५	६६६	६१२		१			३	७	**१,६०९**
	१७-२४	२४७	३०४	४१४	५१६		१	१				**१,४८३**
	जम्मा	**४७४**	**५५४**	**२,०६७**	**१,९७७**	**९**	**८**	**१**		**१२**	**१४**	**५,११६**
१६	५-९	५५	७०	२५२	२२२					५	५	**६०९**
	१०-१२	६३	७७	१४९	११४					१	८	**४१२**
	१३-१६	१२९	१६६	२१७	१८५					८	५	**७१०**
	१७-२४	४५	६३	१०६	११९			१		१	१	**३३६**
	जम्मा	**२९२**	**३७६**	**७२४**	**६४०**			**१**		**१५**	**१९**	**२,०६७**
१७	५-९	११२	१३९	४०९	३४७	२	२	१			३	**१,०१५**
	१०-१२	१३८	१५०	२५१	१९५				१	२	३	**७४०**
	१३-१६	२८२	३२४	३१२	२५४	१		१	१	१	२	**१,१७८**
	१७-२४	१६७	१९१	१६०	१५३							**६७१**
	जम्मा	**६९९**	**८०४**	**१,१३२**	**९४९**	**३**	**२**	**२**	**२**	**३**	**८**	**३,६०४**
१८	५-९	१२३	१३९	३७१	२८४					३	१	**९२१**
	१०-१२	१२६	१३६	१९१	१८९					२	२	**६४६**
	१३-१६	१७४	२११	२१७	२२८					५	१	**८३६**
	१७-२४	७८	९७	१०४	११७					२		**३९८**
	जम्मा	**५०१**	**५८३**	**८८३**	**८१८**					**१२**	**४**	**२,८०१**
१९	५-९	३५८	३०५	४०	१९					२		**७२४**
	१०-१२	२४९	२६४	१८	९					३	२	**५४५**
	१३-१६	२२५	२४९	८	७			२	१	३	६	**५०१**
	१७-२४	३२	३८	६	१०						१	**८७**
	जम्मा	**८६४**	**८५६**	**७२**	**४५**			**२**	**१**	**८**	**९**	**१,८५७**

***अन्य भन्नाले अनौपचारिक तथा निजी स्तरमा सञ्चालन हुने शिक्षण तथा प्रशिक्षण केन्द्रहरू पर्दछन् ।**

उ.न. = उल्लेख नगरिएको स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.१९ वडा अनुसार तहगत शिक्षासम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १३९ : वडा अनुसार तहगत शिक्षासम्बन्धी विवरण

वडा नं.	लिङ्ग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पूर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९-१२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
१	पुरुष	७६	१,०४७	२४०	२८	९	१	**१,४०१**
	महिला	५६	१,१६६	३२१	२५	४	१४	**१,५८६**
	जम्मा	१३२	२,२१३	५६१	५३	१३	१५	**२,९८७**
२	पुरुष	१३२	१,६८८	८१७	१३५	१	३६	**२,८०९**
	महिला	११०	१,५९१	८७७	९४	१	८६	**२,७५९**
	जम्मा	२४२	३,२७९	१,६९४	२२९	२	१२२	**५,५६८**

वडा नं.	लिङ्ग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पूर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९-१२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
३	पुरुष	१२५	१,८५४	८८९	१०१	४४	११	**३,०२४**
	महिला	११३	१,६४६	८०६	१०६	३५	६२	**२,७६८**
	जम्मा	२३८	३,५००	१,६९५	२०७	७९	७३	**५,७९२**
४	पुरुष	१५१	१,२७०	७२६	१५४	३३	७६	**२,४१०**
	महिला	१४०	१,३१६	७७८	१०६	४८	३२०	**२,७०८**
	जम्मा	२९१	२,५८६	१,५०४	२६०	८१	३९६	**५,११८**
५	पुरुष	९४	१,५७७	६९४	५५	११	१२	**२,४४३**
	महिला	७८	१,३९८	६४७	२६	१७	४२	**२,२०८**
	जम्मा	१७२	२,९७५	१,३४१	८१	२८	५४	**४,६५१**
६	पुरुष	४३	९७९	८८२	१५५	१४	४९	**२,१२२**
	महिला	३४	८६५	७४०	१०८	१४	१०७	**१,८६८**
	जम्मा	७७	१,८४४	१,६२२	२६३	२८	१५६	**३,९९०**
७	पुरुष	९९	१,२९२	९५८	१३४	७६	२९	**२,५८८**
	महिला	७६	१,१५३	९४४	१००	७३	२६४	**२,६१०**
	जम्मा	१७५	२,४४५	१,९०२	२३४	१४९	२९३	**५,१९८**
८	पुरुष	७५	१,३७१	१,०९२	१३३	४८	५८	**२,७७७**
	महिला	७३	१,१५३	९७७	९९	११	२७२	**२,५८५**
	जम्मा	१४८	२,५२४	२,०६९	२३२	५९	३३०	**५,३६२**
९	पुरुष	६७	१,६२५	९३२	८८	१७	५२	**२,७८१**
	महिला	७०	१,३८७	९१९	५८	१७	७४	**२,५२५**
	जम्मा	१३७	३,०१२	१,८५१	१४६	३४	१२६	**५,३०६**
१०	पुरुष	८९	१,२८०	१,१०१	२५०	३७	५१	**२,८०८**
	महिला	७३	१,१९६	१,१३६	१८८	५८	१३५	**२,७८६**
	जम्मा	१६२	२,४७६	२,२३७	४३८	९५	१८६	**५,५९४**
११	पुरुष	१३१	१,५२२	६२३	५३	२९	१२	**२,३७०**
	महिला	१०३	१,३६८	६६५	३०	१८	५३	**२,२३७**
	जम्मा	२३४	२,८९०	१,२८८	८३	४७	६५	**४,६०७**
१२	पुरुष	६२	१,८९०	१,०३८	१२५	११८	३३	**३,२६६**
	महिला	७३	१,५७०	१,०९१	११६	५९	१९६	**३,१०५**
	जम्मा	१३५	३,४६०	२,१२९	२४१	१७७	२२९	**६,३७१**
१३	पुरुष	१२५	१,४३८	७६९	१४७	१४	६५	**२,५५८**
	महिला	१००	१,२९६	७९३	१९३	१८	२११	**२,६११**
	जम्मा	२२५	२,७३४	१,५६२	३४०	३२	२७६	**५,१६९**
१४	पुरुष	१०७	१,१६५	१,३६८	३२२	२०	१६	**२,९९८**
	महिला	८५	१,१५८	१,२८९	२३३	१४	३६	**२,८१५**
	जम्मा	१९२	२,३२३	२,६५७	५५५	३४	५२	**५,८१३**
१५	पुरुष	२१२	१,५८८	२,६४९	१,३५३	२९	५२	**५,८८३**
	महिला	१४६	१,७६५	२,८८९	१,०९४	४१	२२१	**६,१५६**
	जम्मा	३५८	३,३५३	५,५३८	२,४४७	७०	२७३	**१२,०३९**
१६	पुरुष	७७	१,३०३	९४८	२१५	२०	२०	**२,५८३**
	महिला	८४	१,०७३	८३६	१७३	३४	१०१	**२,३०१**
	जम्मा	१६१	२,३७६	१,७८४	३८८	५४	१२१	**४,८८४**
१७	पुरुष	१७६	२,०७२	१,६२६	४६३	२१	६८	**४,४२६**
	महिला	१५७	१,९६५	१,४४८	३३२	३६	३३१	**४,२६९**
	जम्मा	३३३	४,०३७	३,०७४	७९५	५७	३९९	**८,६९५**

वडा नं.	लिङ्ग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पूर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९-१२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
१८	पुरुष	१६८	१,७९०	१,२५३	२३३	४८	३६	**३,५२८**
	महिला	१२०	१,७९०	१,१८४	१७४	१८	२०८	**३,४९४**
	जम्मा	२८८	३,५८०	२,४३७	४०७	६६	२४४	**७,०२२**
१९	पुरुष	४५	१,९६२	२८८	२३	३७	१९७	**२,५५२**
	महिला	२७	१,५७३	२७०	१९	७	४१९	**२,३१५**
	जम्मा	७२	३,५३५	५५८	४२	४४	६१६	**४,८६७**
जम्मा	**पुरुष**	**२,०५४**	**२८,७१३**	**१८,८९३**	**४,१६७**	**६२६**	**८७४**	**५५,३२७**
	महिला	**१,७१८**	**२६,४२९**	**१८,६१०**	**३,२७४**	**५२३**	**३,१५२**	**५३,७०६**
	जम्मा	**३,७७२**	**५५,१४२**	**३७,५०३**	**७,४४१**	**१,१४९**	**४,०२६**	**१०९,०३३**
	प्रतिशत	**३.४६**	**५०.५७**	**३४.४०**	**६.८२**	**१.०५**	**३.६९**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेको १,५२,७६६ जनसंख्यामध्ये ५ वर्ष माथिका १,०९,०३३ जना साक्षर रहेको देखिन्छ । यसमध्ये ५५,३२७ जना पुरुष र ५३,७०६ जना महिलाहरू साक्षर रहेका छन् । कुल जनसंख्याको ५०.५७ प्रतिशत अर्थात् ५५,१४२ जना कक्षा १ देखि ८ सम्मको शैक्षिक स्तर, ३४.४० प्रतिशत अर्थात् ३७,५०३ जना कक्षा ९ देखि १२ सम्म, ६.८२ प्रतिशत अर्थात् ७,४४१ जना उच्च शिक्षा सम्म अध्ययन गरिरहेका छन् । उप-महानगरपालिकामा स्नातक वा सो भन्दा माथिको अध्ययन गरेकाहरूको संख्या न्यून रहेको छ । त्यसैगरी नगरमा ३.६९ प्रतिशतले प्रौढशिक्षा लिइरहेका छन्, ३.४६ प्रतिशतले पूर्व प्राथमिक शिक्षा सम्म अध्ययन गरिरहेका छन् भने १.०५ प्रतिशतले अनौपचारिक शिक्षा लिइरहेका छन् । उच्च अध्ययन गर्ने अवसर नमिलेर वा आर्थिक अवस्था नभएर सो संख्या न्यून रहेको हुनसक्छ । उप-महानगरपालिकाको विकासकालागि उप-महानगरपालिकाकै दक्ष तथा शिक्षित जनशक्तिको योगदान महत्वपूर्ण हुन्छ । सामान्यतया उच्च अध्ययन गरेकाहरू रोजगारी तथा उचित अवसरको कमीले पलायन हुने गर्दछन् । दीगो विकासको लागि शिक्षित र दक्ष जनशक्ति उप-महानगरपालिकामा रहि ज्ञान र सीपको पूर्ण सदुपयोग गर्न पाउने वातावरणको सुनिश्चितता हुनुपर्दछ । तुलनात्मक रूपमा केहिमात्रामा भएपनि पुरुषको भन्दा महिलाहरूको संख्या प्राय सबै शैक्षिक तहहरूमा कम रहेको देखिन्छ । किशोरी र महिलाको जनसंख्या धेरै भएको यो उप-महानगरपालिकामा शिक्षामा भने उनीहरूको संख्या कम हुनु उचित नभएकोले यसतर्फ सम्बन्धित सबैको ध्यान जानु जरुरी छ । वडागत लैङ्गिक विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

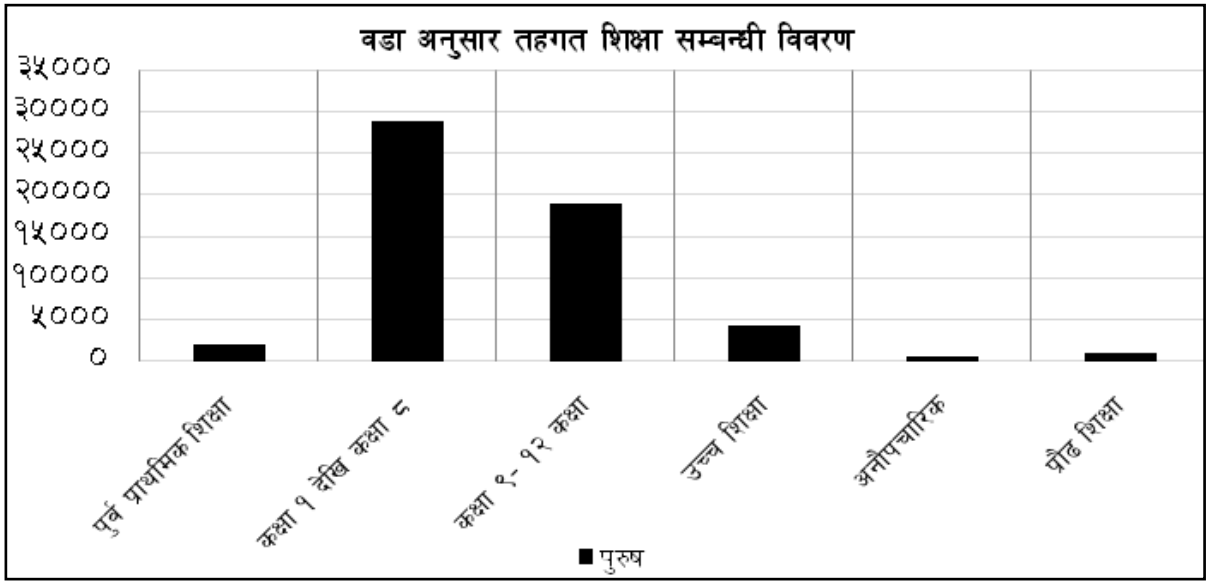

७.१.२० उमेर समूह अनुसार तहगत शैक्षिक स्तर सम्बन्धी विवरण

उमेर समूह र लैङ्गिकताका आधारमा हेर्दा उप-महानगरपालिकामा आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ देखि ८) सम्मको शैक्षिक स्तर हासिल गरेका छात्रको संख्या सबैभन्दा बढी अर्थात् २८,७१३ छ भने छात्राको संख्या २६,४२९ रहेको छ। उमेर समूह १० देखि १४ वर्षका आधारभूत शैक्षिक स्तर हासिल गर्ने सबैभन्दा धेरै संख्या १५,२८२ रहेको छ जसमा पुरुष ७,८४२ र महिला ७,४४० रहेका छन् । उमेर बढ्दै जाँदा क्रमशः पढाइको स्तर कम हुने वा छोड्ने प्रवृति उच्च रहेको छ। यद्यपि आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँचमा विगतको तुलनामा ठूलो सुधार भए तापनि उच्च शिक्षामा भने अपेक्षाकृत सुधार देखिँदैन । आधारभूत शिक्षामा उपलब्धी प्राप्त भएपश्चात उच्च शिक्षामा लगानी वृद्धि गरी दीगो विकासतर्फ अघि बढ्ने योजना निर्माण गर्नु जरुरी छ। पाको उमेर समूहका प्रौढ र बृद्ध बृद्धाहरूमा शैक्षिक स्तर कम रहनु विगतमा शिक्षाको पहुँचबाट टाढा रहेको जनसंख्या हाल पाको उमेर समूहमा परेकोले हुनसक्छ। बालबालिकाहरूमा भने विद्यालय जाने परिवार संख्या राम्रो रहेको पाइन्छ भने नर्सरी देखि उच्च तह सम्म सबै उमेर समूहमा पुरुषको संख्यामहिलाको भन्दा धेरै रहेको देख्न सकिन्छ। विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४० : वडा अनुसार तहगत शिक्षा, लिङ्ग र उमेर समूह सम्बन्धी विवरण

उमेर समूह	लिङ्ग	शैक्षिक तह												जम्मा संख्या
		पूर्व प्राथमिक शिक्षा		कक्षा १ - ८		कक्षा ९ - १२		उच्च शिक्षा		अनौपचारिक शिक्षा		प्रौढ शिक्षा		
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
५-९ वर्ष	पु.	१,९९६	२८.७	४९४८	७१.३									६,९४४
	म.	१,६५६	२६	४८२४	७४							१	०	६,४८१
	जम्मा	३,६५२	५४	९,७७२	१४६	०	०	०	०	०	०	१	०	१३,४२५
१०-१४ वर्ष	पु.	१४	०.२	७८४२	९१.४	७२०	८.४			२	०	२	०.०	८,५८०
	म.	१४	०	७४४०	८९	८६६	१०			२	०	२	०	८,३२४
	जम्मा	२८	०	१५,२८२	१८१	१,५८६	१९	०	०	४	०	४	०	१६,९०४
१५-१९ वर्ष	पु.	११	०.१	२,७७३	३३.७	५,१७४	६३.९	१७७	२.२	४	०.०	४	०.०	८,१०३
	म.	७	०	२,४५१	२७	६,२४५	६९	२८२	३	१५	०	१५	०	९,०१५
	जम्मा	१८	०	५,१८४	६१	११,४१९	१३३	४५९	५	१९	०	१९	०	१७,११८
२०-२४ वर्ष	पु.	३	०.०	२,१४९	३३.१	३,३४२	५१.५	९६९	१४.९	१५	०.२	१६	०.२	६,४९४
	म.	२	०	२,५२०	२९	४,७०९	५४	१,३३०	१५	२८	०	७७	१	८,६६६
	जम्मा	५	०	४,६६९	६२	८,०५१	१०६	२,२९९	३०	४३	१	९३	१	१५,१६०
२५-२९ वर्ष	पु.	१०	०.२	२,१५०	३९.४	२,३२१	४२.५	९२३	१६.९	१९	०.३	३७	०.७	५,४६०
	म.	८	०	२,७५७	४१	२,७८८	४२	८९९	१३	३४	१	२१४	३	६,७००
	जम्मा	१८	०	४,९०७	८१	५,१०९	८४	१,८२२	३०	५३	१	२५१	४	१२,१६०
३०-३४ वर्ष	पु.	५	०.१	२,००३	४५.४	१,६७९	३८.०	६२८	१४.२	३४	०.८	६४	१.५	४,४१३
	म.	५	०	२,४०६	४९	१,५०६	३१	४०८	८	८४	२	४५४	९	४,८६३
	जम्मा	१०	०	४,४०९	९५	३,१८५	६९	१,०३६	२३	११८	२	५१८	११	९,२७६
३५-३९ वर्ष	पु.	४	०.१	१,९५३	४८.२	१,५४३	३८.१	३९०	९.६	६२	१.५	९९	२.४	४,०५१
	म.	५	०	१,७७६	४७	१,१४१	३०	१८४	५	९०	२	५७४	१५	३,७७०
	जम्मा	९	०	३,७२९	९५	२,६८४	६८	५७४	१५	१५२	४	६७३	१८	७,८२१

उमेर समूह	लिङ्ग	शैक्षिक तह												जम्मा संख्या
		पूर्व प्राथमिक शिक्षा		कक्षा १ - ८		कक्षा ९ - १२		उच्च शिक्षा		अनौपचारिक शिक्षा		प्रौढ शिक्षा		
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
४०-४४ वर्ष	पु.	१	०.०	१,४१९	४४.७	१,२७२	४०.१	३४१	१०.७	६०	१.९	८१	२.६	**३,१७४**
	म.	७	०	९३६	४१	६४३	२८	८२	४	७५	३	५२७	२३	**२,२७०**
	जम्मा	८	०	२,३५५	८६	१,९१५	६८	४२३	१४	१३५	५	६०८	२६	**५,४४४**
४५-४९ वर्ष	पु.	१	०.०	१,१०२	४३.४	१,०१९	४०.१	२६३	१०.३	६८	२.७	८९	३.५	**२,५४२**
	म.	१	०	५७८	३९	३८०	२६	४९	३	६३	४	४१५	२८	**१,४८६**
	जम्मा	२	०	१,६८०	८२	१,३९९	६६	३१२	१४	१३१	७	५०४	३१	**४,०२८**
५०-५४ वर्ष	पु.	१	०.१	८०७	४१.९	७४९	३८.९	२०२	१०.५	६२	३.२	१०४	५.४	**१,९२५**
	म.	३	०	२९६	३४	१६४	१९	२६	३	४७	५	३२२	३८	**८५८**
	जम्मा	४	०	१,१०३	७६	९१३	५८	२२८	१४	१०९	९	४२६	४३	**२,७८३**
५५-५९ वर्ष	पु.			५८०	४३.७	४६४	३४.९	१०३	७.८	८३	६.३	९८	७.४	**१,३२८**
	म.	१	०	१९७	३५	९८	१७	५	१	२६	५	२४३	४३	**५७०**
	जम्मा	१	०	७७७	७८	५६२	५२	१०८	९	१०९	११	३४१	५०	**१,८९८**
६०-६४ वर्ष	पु.	२	०.२	४३९	४४.४	२८५	२८.८	९०	९.१	८०	८.१	९२	९.३	**९८८**
	म.	१	०	१३७	४१	४१	१२	१	०	२७	८	१२९	३८	**३३६**
	जम्मा	३	१	५७६	८५	३२६	४१	९१	९	१०७	१६	२२१	४८	**१,३२४**
६५-६९ वर्ष	पु.	३	०.४	२९४	४३.८	१८४	२७.४	४६	६.८	५७	८.५	८८	१३.१	**६७२**
	म.	३	१	६८	३३	१८	९	४	२	१८	९	९३	४६	**२०४**
	जम्मा	६	२	३६२	७७	२०२	३६	५०	९	७५	१७	१८१	५९	**८७६**
७०-७४ वर्ष	पु.	१	०.३	१६५	४६.७	७८	२२.१	२२	६.२	४०	११.३	४७	१३.३	**३५३**
	म.	४	४	३१	३३	४	४	३	३	७	८	४४	४७	**९३**
	जम्मा	५	५	१९६	८०	८२	२६	२५	९	४७	१९	९१	६१	**४४६**
७५ वर्ष माथि	पु.	२	०.७	१२९	४३.०	६३	२१.०	१३	४.३	४०	१३.३	५३	१७.७	**३००**
	म.	१	१	१२	१७	७	१०	१	१	७	१०	४२	६०	**७०**
	जम्मा	३	२	१४१	६०	७०	३१	१४	६	४७	२३	९५	७८	**३७०**
कुल	**पु.**	**२,०५४**	**३.७**	**२८,७३३**	**५१.९**	**१८,८९३**	**३४.१**	**४,१६७**	**७.५**	**६२६**	**१.१**	**८७४**	**१.६**	**५५,३२७**
	म.	**१,७१८**	**३.२**	**२६,४२९**	**४९.२**	**१८,९१०**	**३४.७**	**३,२७४**	**६.१**	**५२३**	**१.०**	**३,१५२**	**५.९**	**५३,७०६**
	जम्मा	**३,७७२**	**३.५**	**५५,१४२**	**५०.६**	**३७,५०३**	**३४.४**	**७,४४१**	**६.८**	**१,१४९**	**१.१**	**४,०२६**	**३.७**	**१०९,०३३**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.२१ लैङ्गिक आधारमा ५ देखि ३५ वर्षको उमेरका हाल विद्यालय वा कलेज गैरहेको वडागत जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. १४१ : लैङ्गिक आधारमा ५ देखि ३५ वर्षको उमेरका हाल विद्यालय वा कलेज गैरहेको वडागत जनसंख्याको विवरण

उमेर समूह	उपस्थित						जम्मा संख्या
	हाल विद्यालय/कलेज गएका		हाल विद्यालय/कलेज नगएका/छाडेका		उल्लेख नभएको		
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	
५-९ वर्ष	७,०७७	६,५८२	२९८	२७१	२३	३१	**१४,२८२**
१०-१४ वर्ष	८,१२१	८,०५४	६४५	३८९	२५	२७	**१७,२६१**
१५-१९ वर्ष	५,१९५	५,९८८	३,०६६	३,२५६	७१	४५	**१७,६२१**
२०-२४ वर्ष	१,३५१	१,७५०	५,२९२	७,४०९	१६६	१०६	**१६,०७४**
२५-२९ वर्ष	२८६	२३५	५,३७०	७,३२५	२१२	२०७	**१३,६३५**
३०-३५ वर्ष	८८	८३	६,३१२	७,८९३	२७२	८४०	**१५,४८८**
जम्मा	**२२,११८**	**२२,६९२**	**२०,९८३**	**२६,५४३**	**७६९**	**१,२५६**	**९४,३६१**
प्रतिशत	**२३.४४**	**२४.०५**	**२२.२४**	**२८.१३**	**०.८१**	**१.३३**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा ५ देखि ३५ वर्ष भित्रका कुल ९४,३६१ जनसंख्यामध्ये हाल विद्यालय वा कलेज गैरहेको जनसंख्यामा २२,११८ अर्थात् २३.४४ प्रतिशत पुरुषहरू र २२,६९२ अर्थात् २४.०५ प्रतिशत महिलाहरू रहेका छन्। यसैगरी सोहि उमेर भित्रका २०,९८३ पुरुष अर्थात् २२.२४ प्रतिशत र २६,५४३ अर्थात् २८.१३ प्रतिशत महिलाहरू भने विद्यालय वा कलेज नगएको/छाडेको देखिन्छ। महिला र पुरुषको तथ्याङ्कलाई हेर्दा पुरुष भन्दा महिलाहरू नै बढी अध्ययनमा संलग्न रहेको देखिन्छ। यद्यपि महिलाको जनसंख्या पुरुषको भन्दा बढी छ। हालका वर्षहरूमा जनचेतनामा आएको सकारात्मक परिवर्तनले महिलाहरूलाई अनिवार्य शिक्षित बनाउनुपर्छ भन्ने जागरण फैलिएको पाइन्छ। तर अर्कोतर्फ विद्यालय/कलेज नजाने महिलाको संख्या समेत उल्लेख्य हुनुले त्यस तर्फ ध्यान जानु जरुरी छ। गुणस्तरीय जीवन यापनका लागि चेतना र शिक्षाको सर्वोपरी भूमिका हुने भएकोले पुरुष वा महिला जो भए पनि अध्ययनबाट वञ्चित दुवैलाई शिक्षाको पूर्ण पहुँचमा ल्याउनु राज्यको दायित्व हो। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

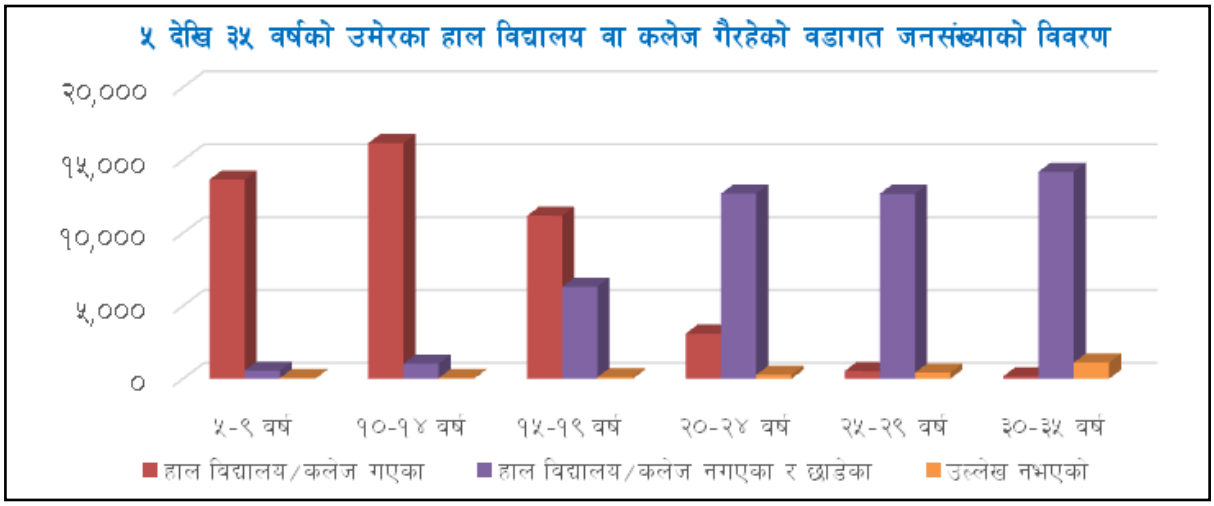

७.१.२२ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समूहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण

यस पूर्व उल्लेख गरिएको तथ्याङ्क अनुसार नागरिकहरूले गर्ने खर्चका मुख्य शिर्षकहरूमध्ये शिक्षामा गर्ने खर्च प्रमुखमध्ये एक हो । सामान्यतया सामुदायिक विद्यालयहरूमा आकर्षण घटी निजी विद्यालयमा महँगो शुल्क तिरेर आफ्ना बालबालिकाको भविष्यको लागि अभिभावकहरू पढाउन बाध्य हुन्छन् । यसरी अभिभावकहरूले विद्यालयमा मासिकरूपमा बुझाउने शुल्कको आधारमा हेर्दा सबैभन्दा धेरै अर्थात् १६,८२९ जनाले मासिक १००१ देखि ५००० सम्म खर्च गर्ने गरेको, १०,३७२ जनाले मासिक रू. १०० सम्म खर्च गर्ने गरेको, ८,९४३ जनाले मासिक रू. ५०१ देखि १००० सम्म तिर्ने गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी मासिक २०१ देखि ५०० सम्म खर्च गर्नेको जनसंख्या ४,६४० रहेको छ । त्यसैगरी १०१ देखि २०० सम्म खर्च गर्नेको जनसंख्या २,७३८, ५००१ देखि १०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या ५४८ र १० हजार भन्दा माथि खर्च गर्नेको संख्या ३३५ जना रहेका छन् । एकातर्फ समुचित पठनपाठनको सुनिश्चतता नहुँदा साधारण आर्थिक हैसियत भएका परिवारका बालबालिकाहरू सामुदायिक विद्यालयमा नगन्य मात्रामा पैसा खर्च गरिरहेका छन् भने आधा भन्दा बढी जनसंख्याले शिक्षामा ठुलो लगानी गर्न बाध्य छन् । वास्तवमा संविधानको मर्म अनुसार शिक्षामा गरिएको प्रावधान मुताविक आधारभूत शिक्षामा निशुल्क र सबैको पहूँच पुऱ्याउन सके शिक्षा जस्तो संवेदनशील क्षेत्रमा नागरिकहरू सुरक्षित हुन सक्छन् । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४२ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समूहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण

वडा नं.	मासिक शुल्क रू. १०० सम्म तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क शुल्क रू. १०१-२०० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रू. २०१-५०० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रू.५०१-१००० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रू. १००१-५००० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रू. ५००१-१०००० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रू.१०००० भन्दा माथि तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	उल्लेख नगरिएको	५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्मका हाल स्कुल/कलेज गइरहेका जम्मा विद्यार्थी संख्या	औषत मासिकशुल्क
१	९८०	३२	८६	२२२	११७	४	३	१३	१,४५७	३४५
२	१,१६७	७८	१२८	३५७	४४४	७	१८	२६	२,२२५	७३२
३	५८६	४६३	२२९	५५८	४७८	५	७	२८	२,३५४	६५८
४	१९८	१४३	७१७	४९९	४५८	२१	९	१२	२,०५७	९७६
५	६७४	१४३	२६४	३७५	३४४	६	७	१४	१,८२७	६९१
६	२९८	२२२	१८६	३१७	४२७	२०	१६	३	१,४८९	१,१३९
७	५२८	४६	१२७	४३५	७८७	१५	१५	२४	१,९७७	१,१९१
८	४७१	४३	२२२	३६६	७०९	२४	२२	१३	१,८७०	१,२८४
९	७१६	६९	१५७	४५८	६३१	५	३	१३	२,०५२	७५८
१०	२०९	१०३	१३५	४३६	१,२९३	२१	२६	२३	२,२४६	१,५२५
११	४३९	२१४	४०६	४०२	५८७	४६	९	२०	२,१२३	१,११६
१२	१,२३५	१२९	१७३	५२५	५६८	१६	२	२४	२,६७२	६०९
१३	४१५	१२१	२७४	४६८	१,०६९	३३	१३	२२	२,४१५	१,२६५
१४	३३	६१	१८४	४३५	१,४२६	३८	२०	५१	२,२४८	१,७५३
१५	६८	६३	२६५	७४९	३,८२५	१७०	७८	३३	५,२५१	२,१९९
१६	४२४	२२३	१७८	५२०	७४९	१७	२३	३६	२,१७०	१,२९६
१७	३७४	१५३	४०६	१,००३	१,६११	६४	४७	१५	३,६७३	१,५१६
१८	१६०	१७०	४५१	७१८	१,२७२	३५	१६	१७	२,८३९	१,२४५
१९	१,३९७	२६२	५२	१००	३४	१	१	१८	१,८६५	१३८
जम्मा	**१०,३७२**	**२,७३८**	**४,६४०**	**८,९४३**	**१६,८२९**	**५४८**	**३३५**	**४०५**	**४४,८१०**	**१,१८५**
प्रतिशत	**२३.१५**	**६.११**	**१०.३५**	**१९.९६**	**३७.५६**	**१.२२**	**०.७५**	**०.९०**	**१००.००**	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

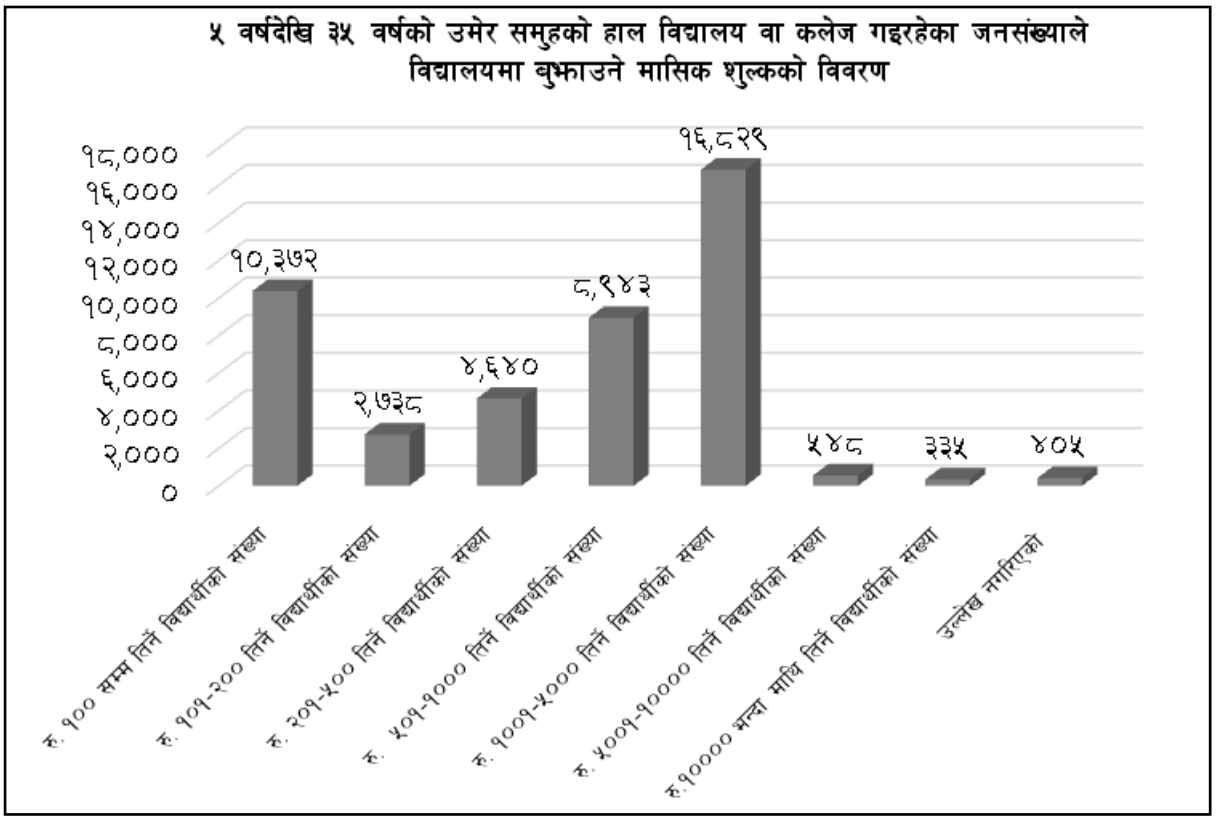

७.१.२३ परिवार, परिवारमा रहेका विद्यार्थी संख्या र शिक्षामा वार्षिक खर्चको विवरण

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ४४,८१० विद्यार्थीहरूमा कुल रू. ९०३,३९८७३१।- खर्च भएकोमा औषत प्रति विद्यार्थी बार्षिक रू. ३५,७९८।- खर्च भएको देखिन्छ। निम्न आयस्तर भएका परिवारहरूको संख्या उल्लेख्य भएको यस उप-महानगरपालिकामा शिक्षामा प्रति विद्यार्थी मासिक औषत झण्डै ३००० रूपैंया सम्म खर्च हुनु सामान्य आयस्तर भएका परिवारहरूको लागि असंम्भव जस्तो हो । यस पूर्व रु १०,००० भन्दा कम रकममा मासिक रूपमा पुरै परिवार चलाउनु पर्ने परिवारको संख्या १८,७१३ अर्थात् ५२.५० प्रतिशत रहेको तथ्याङ्क छ साथै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न अपुग हुने परिवारहरूको संख्या १७.२४ प्रतिशत रहेकाले शिक्षा जस्तो संवेदनशील र अत्यावश्यक क्षेत्रमा गुणस्तरीय शिक्षाबाट यस्ता परिवारका बालबालिकाहरू बञ्चित हुन सक्ने तथ्याङ्कले देखाउँछ। तसर्थ राज्यद्वारा गुणस्तरीय शिक्षा वा सबैको पहुँच सूनिश्चित गरिनुपर्ने टड्कारो आवश्यकता छ।

तालिका नं. १४३ : शिक्षामा भएको वार्षिक खर्चको विवरण

वडा नं.	जम्मा परिवार संख्या	विद्यार्थी भएका परिवार संख्या	जम्मा विद्यार्थी संख्या	शिक्षामा वार्षिक खर्च रू.	शिक्षामा प्रति परिवार औषत वार्षिक खर्च रू.
१	१,०९७	७५६	१,४५७	१५,६१७,९२७	२०,६५९
२	१,७६४	१,२३७	२,२२५	३४,६८१,३९०	२८,०३७
३	१,८३३	१,२७१	२,३५४	२३,३१०,९७८	१८,३४१
४	१,५४९	१,१३६	२,०५७	४०,१५५,१७०	३५,३४८
५	१,५६०	१,०३७	१,८२७	२२,१५७,४६८	२१,३६७
६	१,१५२	८१८	१,४८९	३१,५३४,०३१	३८,५५०
७	१,६७२	१,१७४	१,९७७	६०,८०२,३७४	५१,७९१
८	१,६२८	१,०८२	१,८७०	४३,८१७,४२४	४०,४९७

वडा नं.	जम्मा परिवार संख्या	विद्यार्थी भएका परिवार संख्या	जम्मा विद्यार्थी संख्या	शिक्षामा वार्षिक खर्चरू.	शिक्षामा प्रति परिवार औषत वार्षिक खर्च रू.
९	१,७९०	१,१९४	२,०५२	२९,६६९,९५३	२४,८४९
१०	१,७५०	१,२९०	२,२४६	४९,९५३,७९२	३८,७२४
११	१,८१४	१,२१८	२,१२३	३५,६९४,०६९	२९,३०५
१२	२,१४७	१,४८१	२,६७२	४१,४३२,२४२	२७,९७६
१३	१,८८६	१,३५८	२,४१५	५४,१९९,२२२	३९,९११
१४	१,८५६	१,२६७	२,२४८	५३,७८२,१८२	४२,४४८
१५	४,३४०	३,२३०	५,२५१	१४८,९०४,८११	४६,१०१
१६	१,६४०	१,१९२	२,१७०	५०,३६१,५३०	४२,२५०
१७	२,७१७	२,०२१	३,६७३	९७,५९६,०६२	४८,२९१
१८	२,१३७	१,५५४	२,८३९	६४,०००,८१८	४१,१८५
१९	१,२९३	९२०	१,८६५	५,७२७,२८८	६,२२५
जम्मा	**३५,६२५**	**२५,२३६**	**४४,८१०**	**९०३,३९८,७३१**	**३५,७९८**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.२४ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समूहका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानुका कारणका तथा लिङ्गको आधारमा वडागत विवरण

उप-महानगरपालिकामा ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्मको कुल ९०,४७० जनसंख्यमाा हाल ४७,५२६ जना विद्यालय/कलेज गैरहेका छैनन् । यसमध्ये २०,९८३ जना पुरुष र २६,५४३ जना महिला रहेका छन् । विद्यालय/कलेज नजानुको कारण हेर्दा सबैभन्दा बढी ११,५१५ अर्थात् ४३.३८ प्रतिशतले विवाह भएकाले, ५,४९४ अर्थात् २०.७० प्रतिशतले परिवारमा सहयोग गर्नु परेकाले र तेस्रोमा २,५४४ अर्थात् ९.५८ प्रतिशतले चाहे जति पढिसकेकाले, २,३१० अर्थात् ८.७० प्रतिशतले माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर भन्ने जवाफ दिएका छन भने ७.४४ प्रतिशतले बाबु आमा इच्छुक नभएर भन्ने जवाफ दिएका छन् । यस्तै धेरै महंगो भएर, टाढा भएर, जागिरको कारण र अन्य समेत उल्लेख्य जनसंख्या रहेको छ । जे सुकै कारणले भएपनि उचित शिक्षाबाट बञ्चितहुनु राम्रो होइन तसर्थ शिक्षालाई प्राथमिकता दिने र यूवाहरूलाई शिक्षातर्फ उत्साहित गर्न रोजगारमूलक र जीवनोपयोगी शिक्षा, व्यवसायिक, शिक्षा तथा सीपमूलक शिक्षाको व्यवस्था गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

लैङ्गिक हिसाबले गर्दा विवाहका कारण शिक्षाबाट बञ्चित हुने पुरुषको तुलनामा महिलाको संख्या अत्याधिक अर्थात् २,२१९ पुरुष विवाहको कारण शिक्षाबाट बञ्चित हुँदा १३,७३४ महिलाहरू विवाह पश्चात शिक्षामा बञ्चित रहेको देखिन्छ । विवाह पश्चात महिलाहरू घरायसी धन्दा र बालबच्चा जन्माउने र हुर्काउने कार्यमा लाग्ने साथै विवाह भएर जाने घरबाट शिक्षामा प्रोत्साहन नगर्ने जस्ता कारणले उनीहरू शिक्षाबाट टाढिएका हुनसक्छन् । यसतर्फ सामाजिक जागरण र महिला हक अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सम्बन्धित सबैले ध्यान पुऱ्याउनु जरुरी छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४४ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समहूका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानुका कारणहरूकको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	लिङ्ग	माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर	धेरै महङ्गो भएर	धेरै टाढा भएर	घरमा काम सघाउनु परेकोले	बाबु/आमा इच्छुक नभएर	चाहेजति पढिसकेकोले	बैवाहिक कारण	काम सुरु गरेको/ जागिर पाएर	विद्यालयले भर्ना लिन अस्वीकार गरेर	अन्य	जम्मा
१	पु.	९४	७	७	८८	१९	२८	२१	१११		४२	**४१७**
	म.	१४५	७	१२	१२६	१४३	९	२९२	४	२	२०	**७६०**
	जम्मा	२३९	१४	१९	२१४	१६२	३७	३१३	११५	२	६२	**१,१७७**
२	पु.	१०१	४९	१३	२५९	२९	५८१	८६	४१	५	३	**१,१६७**
	म.	११७	२९	७	२७३	५५	५३५	४१३	१४		४	**१,४४७**
	जम्मा	२१८	७८	२०	५३२	८४	१,११६	४९९	५५	५	७	**२,६१४**
३	पु.	४९	६३	६७	५९९	१६७	१९५	७१	७९	८	१९	**१,३१७**
	म.	७९	३६	५१	४४५	२०९	१०६	४५८	१७	४	४	**१,४०९**
	जम्मा	१२८	९९	११८	१,०४४	३७६	३०१	५२९	९६	१२	२३	**२,७२६**
४	पु.	९	५१	१५	३२५	१०	११७	७७	१३७	५	१२	**७५८**
	म.	२१	६७	३६	३५२	३०	५९	५५९	२५	१	५	**१,१५५**
	जम्मा	३०	११८	५१	६७७	४०	१७६	६३६	१६२	६	१७	**१,९१३**
५	पु.	९४	२६८	६७	३०४	२५	७०	१२०	२८	१	१४	**९९१**
	म.	१२७	२९९	५६	२१५	४७	५०	३९७	५		९	**१,२०५**
	जम्मा	२२१	५६७	१२३	५१९	७२	१२०	५१७	३३	१	२३	**२,१९६**
६	पु.	९	३३	१६	१३०	७८	४३९	३५	९३	१	३	**८३७**
	म.	१३	१३	२४	६३	११०	१८९	४६१	१७	४	२	**८९६**
	जम्मा	२२	४६	४०	१९३	१८८	६२८	४९६	११०	५	५	**१,७३३**
७	पु.	१४०	५०	१७	२२८	५०	२२३	१८०	९०	३	३	**९८४**
	म.	१९६	३३	१६	१९२	६३	११८	७४१	२४	२	२	**१,३८७**
	जम्मा	३३६	८३	३३	४२०	११३	३४१	९२१	११४	५	५	**२,३७१**
८	पु.	१४३	१३९	३१	२३४	३०	२४५	१९३	१४५	२५		**१,१८५**
	म.	१९२	१३४	२०	१३८	९२	५४	६५७	२१	३७	१	**१,३४६**
	जम्मा	३३५	२७३	५१	३७२	१२२	२९९	८५०	१६६	६२	१	**२,५३१**
९	पु.	२१७	२०	६	४४४	२७	२९१	१४२	७३	३	१३	**१,२३६**
	म.	२६५	२०	१५	३४३	५८	२१२	५९२	९	१	६	**१,५२१**
	जम्मा	४८२	४०	२१	७८७	८५	५०३	७३४	८२	४	१९	**२,७५७**
१०	पु.	८	८८	८	७२	१२१	३२६	१३०	२१५	३	४	**९७५**
	म.	२३	१०६	१४	६०	१५९	१८२	७४१	८	३	१	**१,२९७**
	जम्मा	३१	१९४	२२	१३२	२८०	५०८	८७१	२२३	६	५	**२,२७२**
११	पु.	११५	२६	१८	४४९	६३	२७९	१३४	१४०	४	३	**१,२३१**
	म.	१५७	१३	२०	४१७	१२९	१२७	५८२	२४	४		**१,४७३**
	जम्मा	२७२	३९	३८	८६६	१९२	४०६	७१६	१६४	८	३	**२,७०४**
१२	पु.	५३	१२१	७७	७६४	६७	१२८	१५०	५२	७	१०	**१,४२९**
	म.	११९	६३	६४	४४५	२०२	५४	८०७	४	६	५	**१,७६९**
	जम्मा	१७२	१८४	१४१	१,२०९	२६९	१८२	९५७	५६	१३	१५	**३,१९८**

१३	पु.	४०	२८	५८	३६२	४८	९०	१६८	१२८	६२	२	**९८६**
	म.	६८	५२	६४	३०३	१५५	५८	५६५	३४	५१	६	**१,३५६**
	जम्मा	१०८	८०	१२२	६६५	२०३	१४८	७३३	१६२	११३	८	**२,३४२**
१४	पु.	७५	७४	५	२४१	३७	१३२	१४६	३४३	७	१८	**१,०७८**
	म.	९५	२३	५	१८७	७६	६७	७६९	५१	१	१४	**१,२८८**
	जम्मा	१७०	९७	१०	४२८	११३	१९९	९१५	३९४	८	३२	**२,३६६**
१५	पु.	१६९	६१	१०	१५२	३३	३९१	१३७	५७८	५	१९	**१,५५५**
	म.	२७१	४९	१७	२४७	८३	२४६	१,२८३	१४०	१९	१६	**२,३७१**
	जम्मा	४४०	११०	२७	३९९	११६	६३७	१,४२०	७१८	२४	३५	**३,९२६**
१६	पु.	२०६	१२२	११	३३०	५	३८	३७	३५८	६	४	**१,११७**
	म.	२५७	९३	१२	२५५	९	२१	५४१	२८	७	५	**१,२२८**
	जम्मा	४६३	२१५	२३	५८५	१४	५९	५७८	३८६	१३	९	**२,३४५**
१७	पु.	५२	९२	९	३८७	५१	३६२	१२२	२६१	७	५१	**१,३९४**
	म.	१०६	४५	२५	४०४	१११	३२८	७३७	३८	४	४०	**१,८३८**
	जम्मा	१५८	१३७	३४	७९१	१६२	६९०	८५९	२९९	११	९१	**३,२३२**
१८	पु.	४२	२४	९	४३१	४०	१४८	२१७	२९२	६	१३	**१,२२२**
	म.	४१	१५	१५	५६१	९०	१२४	७५४	६१	२	१२	**१,६७५**
	जम्मा	८३	३९	२४	९९२	१३०	२७२	९७१	३५३	८	२५	**२,८९७**
१९	पु.	१४	६५	१०४	४७२	१७७	६	५३	८	१९८	७	**१,१०४**
	म.	१८	४०	९९	४६८	१५५	५	१६६	१५	१४७	९	**१,१२२**
	जम्मा	३२	१०५	२०३	९४०	३३२	११	२१९	२३	३४५	१६	**२,२२६**
कुल जम्मा	**पु.**	**१,६३०**	**१,३८१**	**५४८**	**६,२७१**	**१,०७७**	**४,०८९**	**२,२१९**	**३,१७२**	**३५६**	**२४०**	**२०,९८३**
	म.	**२,३१०**	**१,१३७**	**५७२**	**५,४९४**	**१,९७६**	**२,५४४**	**११,५१५**	**५३९**	**२९५**	**१६१**	**२६,५४३**
	जम्मा	**३,९४०**	**२,५१८**	**१,१२०**	**११,७६५**	**३,०५३**	**६,६३३**	**१३,७३४**	**३,७११**	**६५१**	**४०१**	**४७,५२६**
	प्रतिशत	**८.२९**	**५.३०**	**२.३६**	**२४.७५**	**६.४२**	**१३.९६**	**२८.९०**	**७.८१**	**१.३७**	**०.८४**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.२५ विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको वडागत विवरण

१० वर्ष वा सो भन्दा माथिका उमेरसमूहको जनसंख्यालाई तपाईंसँग कुनै विशेष सीप वा दक्षता के छ भनि सोधिएको प्रश्नमा उप-महानगरपालिकामा २१,८७७ जनाको विशेष सीप वा दक्षता भएको देखिन्छ । जुन उप-महानगरपालिकाको १० वर्ष वा सो भन्दा माथिका उमेरसमूहको कुल जनसंख्याको १५.५७ प्रतिशत हो । यीमध्ये सबैभन्दा बढी कृषि, पशुपालन, माछापालन र मौरीपालन सम्बन्धी सीप हासिल गरेको जनसंख्या ६,५७७ जना रहेका छन् दोस्रोमा ४,७१० जनामा शिक्षण सिकाई सम्बन्धी सीप वा दक्षता भएको देखिन्छ । त्यसैगरी सिकर्मी, डकर्मीसम्बन्धी २२७ जना र सवारी चालक सम्बन्धी सीप तथा दक्षता हासिल गरेका १,६१६ जना रहेका छन् । यी बाहेक फर्निचर बनाउने रेडियो, टेलिभिजन, मोबाईल, तथा अन्य ईलेक्ट्रिक बस्तुको मर्मत, जुत्ता, चप्पल बनाउने, छपाइ सम्बन्धी, प्लम्बिङ सम्बन्धी, साहित्य सिर्जना तथा इन्जिनियरिङ सम्बन्धी डिजाइन गर्नेको संख्या नगण्य रहेको छ । समग्रमा हेर्दा कुनैपनि प्रकारको सीप वा दक्षता हुनु आफैमा राम्रो भए तापनि उप-महानगरपालिकामा आधुनिक समाजमा आवश्यक पर्ने खालका विशेष सिपहरू तथा विश्वविद्यालयबाट प्राज्ञिक सर्टिफिकेट (प्रमाणपत्र) लिएर तयार भएको दक्ष जनशक्ति जस्तै डाक्टर, इन्जिनियर, मेकानिक्स वा विषयगत विशेषज्ञहरूको संख्या अत्यन्त न्यून देखिन्छ । दक्ष जनशक्तिको आयस्तर उच्च हुने हुनाले विकास निमार्णमा सहयोग पुग्नुका साथै उक्त जनशक्तिको जीवनयापन गुणस्तरीय हुन्छ । यस प्रकारको जनशक्तिले उप-महानगरपालिकाको समग्र दीगो विकासमा प्रत्यक्ष भूमिका खेल्दछ । उप-महानगरपालिकामा करीब ८५.६३ प्रतिशत जनसंख्या अदक्ष वा अर्धदक्ष हुनाले उप-महानगरपालिकाको दीगो

विकासमा ठूलो प्रयास गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै मानव संसाधन विकासलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १४५ : वडागतरूपमा विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको विवरण

सिपको विवरण	वडा नं.																			जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९		
विशेष क्षमता नभएको	३,३५७	७,२७०	५,६७३	४,७०३	५,७९०	४,१२८	४,४७४	५,६१२	६,८२३	६,२३३	६,८६४	७,८७१	५,८९४	६,२५७	११,९५४	६,३०७	८,७४३	७,७९८	२,८३८	**११८,५८९**	**८४.४३**
शिक्षण शिकाई सम्बन्धी	२९९	८५	१,१२८	१७२	१४७	१७६	१०५	५३९	१२६	१५६	७८	१७४	३०२	९१	४५७	१०८	२६०	१८८	११९	**४,७१०**	**३.३५**
श्रव्यदृश्य तथा फोटोग्राफी सम्बन्धी		१	३	२	१	३	८	६	६		१	१	४	२	१३	५	५		५	**६६**	**०.०५**
हस्तकला/चित्रकला सम्बन्धी	२		९		१	९	६	१	१	२	६	८	७	४	४	३	१६	९	७७	**१६५**	**०.१२**
गीत, संगीत, नाटक तथा कलाकारिता			३	४	३	१६	१९	३	४	५	९	११	३	१	८	१	१५	७	१८५	**२९७**	**०.२१**
मूर्तिकला, प्रस्तरकला, काष्ठकला	१		२			१	१३				२	११	२	१	५	५	४	३	७	**५७**	**०.०४**
सिकर्मी, डकर्मी सम्बन्धी	६८	२८	२८१	१५२	५५	८७	४९	५४	९३	३७	७४	२९६	२५६	६३	९२	१०८	१८४	१५५	९५	**२,२२७**	**१.५९**
प्लम्बिङ सम्बन्धी			८	१०	१	११	४		५	५	७	१०	१०	२५	८	२०	९	६		**१३९**	**०.१०**

सिपको विवरण		मानव स्वास्थ्य सँग सम्बन्धी	पशुचिकित्सा तथा पशुस्वास्थ्य सम्बन्धी	बिजुली जडान सम्बन्धी	होटल तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी	कृर्षि, पशुपालन, माछापालन, मौरी पालन सम्बन्धी	छपाई सम्बन्धी	सवारी चालक सम्बन्धी	यान्त्रिक (मेकानिक्स) सम्बन्धी	फर्निचर बनाउने सम्बन्धी
वडा नं.	१	४	४	३	७६	२६४		९	३	३
	२	३		३	९	१५	१	२९	३	२
	३	८	५	१२	६२	३७		२१२	१३	१७
	४	३१	४	२०	१३४	२७०	२	१०७	१९	८
	५	४	२	३	७	२		२२	९	२
	६	२१	१८	६	३४	३०२	२	६८	७	८
	७	१३	१३	९	८	१,९९३	१	६९	६	११
	८	२		९	८	६२७	१	३३	८	४
	९	१२	३	१२	३२	१२	२	७४	१७	१७
	१०	१४	१	५	११	५७	२	६०		४
	११	११	७	११	१७	९		८६	२३	१४
	१२	२२	५	१९	२४	२११	२	७७	१५	२१
	१३	२३	३	१२	११	६३	१	१३३	१५	१८
	१४	२७	१	१३	२०	११८	१	१००	१२	१५
	१५	१००	५	२६	५९	२४	४	१००	२६	१६
	१६	१८	५	१०	१३	१०	२	१२८	१०	१६
	१७	५७	९	३६	३७	४२५	६	१७६	१०	२५
	१८	१८	६	१०	१८	५३	३	९३	१५	६
	१९	१	२	२	३५	२,०८५	१	४०	१	
जम्मा		**३८९**	**९३**	**२२१**	**६१५**	**६,५७७**	**३१**	**१,६१६**	**२१२**	**२०७**
प्रतिशत		**०.२८**	**०.०७**	**०.१६**	**०.४४**	**४.६८**	**०.०२**	**१.१५**	**०.१५**	**०.१५**

सिपको विवरण		जुत्ता चप्पल बनाउने	पोशाक बनाउने / सिउने	गरगहना बनाउने/ मर्मत गर्ने	केश सजावट / श्रृंगार सम्बन्धी	आत्मसुरक्षा सम्बन्धी /शारीरिक सुसंगठन	जमिनको सर्भेक्षण सम्बन्धी	कम्प्युटर विज्ञान सम्बन्धी	इन्जिनियरिङ डिजाईन सम्बन्धी	साहित्य सिर्जना सम्बन्धी
वडा नं.	१		२०					५		
	२		११					३		
	३	१	५६	५	७	२२	१	२५	६	२
	४		९५	३	८	१४	७	१२०	११	
	५		५१	८	२	४		२	१	
	६		९८		२	३५	४	७	४	
	७		५६		२	३	२	२२	३	३
	८		२४		२	१		४		
	९		९५	२	१०	१६	२	८	१	
	१०		५८	१	८	४९		१८		१
	११		४८	२	१	३७	१	३३	२	
	१२		७९	१	४	४	३	५	३	
	१३	१	६७	३	१४	११	५	२१	२	
	१४	१	६७	८	८	२३	१	३६	६	३
	१५	३	३५	४	२५	५२	१२	६१	३२	
	१६	३	७५		२	७	१	६	१४	
	१७	२	१४०	२	१८	६१	८	८४	१६	४
	१८	३	७०	१६	६	३२	२	१०७	६	५
	१९		१९		१	२				
जम्मा		**१४**	**१,१६४**	**५५**	**१२०**	**३७३**	**४९**	**५६७**	**१०७**	**१८**
प्रतिशत		**०.०१**	**०.८३**	**०.०४**	**०.०९**	**०.२७**	**०.०३**	**०.४०**	**०.०८**	**०.०१**

सिपको विवरण	वडा नं.																			जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९		
रेडियो, टेलिभिजन, मोबाईल, तथा अन्य इलेक्ट्रिक वस्तुको मर्मत		१	८	१०	२	१०	२	५	६	४	५	९	६	९	७	५	११	१२		**११२**	**०.०८**
अन्य	१८	३	२१	११७	२६	१	३	११	२५	२१	१२	१४४	३५	५७	५४४	२०	१२६	२७	३७६	**१,५८७**	**१.१३**
उल्लेख नगरिएको					२	४०		३				२७		५	१	७	४			**८९**	**०.०६**
जम्मा	**४,१३६**	**७,४६७**	**७,६२७**	**६,०२३**	**६,१४७**	**५,०९८**	**६,८९७**	**६,९५७**	**७,४०४**	**६,७५२**	**७,३६०**	**९,०५७**	**६,९२२**	**६,९७५**	**१३,६७७**	**६,९०९**	**१०,४९३**	**८,६७४**	**५,८९१**	**१४०,४६६**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.२ स्वास्थ्य

नेपालको संविधानले प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई राज्यबाट प्राप्त हुने आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशूल्क प्राप्त गर्ने तथा स्वास्थ्य सेवामा सबैको समान पहुँच रहने कुरालाई मौलिक हकको रूपमै प्रत्याभूत गरेको छ । राजनितिक रूपमा १९ वडाहरूमा विभाजित यस उप-महानगरपालिकाका धेरैजसो जनताले आवश्यकताअनुसार स्वास्थ्य सुविधा लिन सकि रहेका छैनन् । यद्यपियस उप-महानगरपालिकामा राप्ति स्वास्थ्य बिज्ञान प्रतिष्ठान रहेको छ । हेल्थपोष्ट तथा शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरूमा पर्याप्त भौतिक पुर्बाधार , स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य उपकरण, सामग्री र औषधीको उपलब्धता नहुँदा समस्या झेल्नुपर्ने बाध्यता छ ।

उप-महानगरपालिकामा विभिन्न वडाहरूमा स्वास्थ्य चौकी रहेका छन् तर आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा दरबन्दीअनुसार स्वास्थ्यकर्मीहरू छैनन्। ग्रामीणस्तरमा उपचारात्मक स्वास्थ्य स्थिति कमजोर रहेको छ। यस उप-महानगरपालिकामा रहेको स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण निम्नअनुसार छ :

तालिका नं. १४६ : स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	बेड संख्या
१	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	१	
२	उप क्षेत्रिय अस्पताल र राप्ति स्वास्थ्य बिज्ञान प्रतिष्ठान	१	१००
३	प्रसुती गृह	१	
४	घोराही उप-महानगरपालिका जन स्वास्थ्य शाखा	१	
५	वाल अस्पताल	-	
६	आयुर्बेद अस्पताल	-	
७	प्राकृतिक चिकित्सा	OPD राप्ति उप क्षेत्रिय १	
८	स्वास्थ्य चौकी	८	

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	बेड संख्या
९	उप-स्वास्थ्य चौकी		
१०	प्राथमिक स्वास्थ्य स्याहार केन्द्र		
११	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	६	
१२	निजी अस्पताल	६	
१३	फार्मेसी	२	
१४	चिकित्सक संख्या		
१५	चिकित्सक अनुपात		
१६	क्लिनिक		
१७	बर्थिङ सेन्टर:	८	
१८	पोलि क्लिनिक		
१९	जन स्वास्थ्य कार्यक्रम गर्ने गैर सरकारी संस्था	५	
२०	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने प्रतिशत	१००%	
२१	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	१००%	
२२	सुडेनीबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत:	०	
२३	ए.आर.टी.केन्द्र संख्या	१	
२४	एच.टि.सी.केन्द्र	१	
२५	महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविका संख्या	२३२	
२६	टि.बी. डट्स उपचार केन्द्र	९	
२७	जिन स्पोट	१	
२८	ओ.सि.एम.सि.	१	
२९	परिवार नियोजनका ५ र ३ विधिको सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था संख्या	१	
३०	गर्भवती जाँच पहिलो पटकको प्रतिशत	३०%	
३१	गर्भवती जाँच चौथो पटक सम्मको प्रतिशत	७०%	
३२	सुत्केरी पश्चात जाँच गराउन आउने प्रतिशत	१००%	

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, घोराही २०७४

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको सर्भेक्षणअनुसार करिब आधाजति जनसंख्याले गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट स्वास्थ्य सेवा लिएको देखिन्छ। आर्थिक स्थिति मजबुत भएका तथा पहूँचवाला व्यक्तिहरू मात्रले यस किसिमको सेवा उपभोग गर्न सफल भएको पाइन्छ।

यस क्षेत्रमा आपतकालीन प्रसुती सेवा (Emergency Obstetric Care) को कमीको कारणले गर्दा उत्पन्न हुने परिस्थिति नै मातृमृत्यदर (Maternal Mortality) को सबैभन्दा प्रमुख कारण बनेको छ। समस्याको पहिचान गर्ने सन्दर्भमा ज्ञानको कमी, लक्षणहरूको (Symptoms) गम्भीरता सम्बन्धी बुझाइमा कमी, औषधी उपचार प्रणाली (Medical System) माथिको विश्वासमा कमी, स्वास्थ्य सेवाका लागि यात्रा गरिरहनुपर्ने दुरी सम्बन्धी कुराहरू, सेवाको लागत, परम्परागत विश्वास, गरिबी न्यून गर्ने सामाजिक, आर्थिक अवस्था जस्ता विविध प्रकारका तत्वहरूको कारणले गर्दा आम वन-स्वास्थ्यमा जोखिम आउने गरेको देखिएको छ।

उप-महानगरपालिकाको केही वडाहरूमा स्वास्थ्य चौकी रहेको देखिन्छ अझै ८ वडाहरूमा स्वास्थ्य संस्थाहरू स्थापना गर्नु पर्ने देखिन्छ यद्यपि भएका स्वास्थ्य संस्थाहरू पनि मापडण्ड अनुरूप भौतिक पुर्बाधार को अभाब औषधीको कमी मुख्य समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ। दुर्गम वडाहरूमा बस्ने परिवारहरूले स्वास्थ्य सेवाका लागि धेरै समय खर्चिनु पर्ने बाध्यता छ भने वर्षातको समयमा अझ कठिनाई झेल्नु पर्ने अवस्था छ।

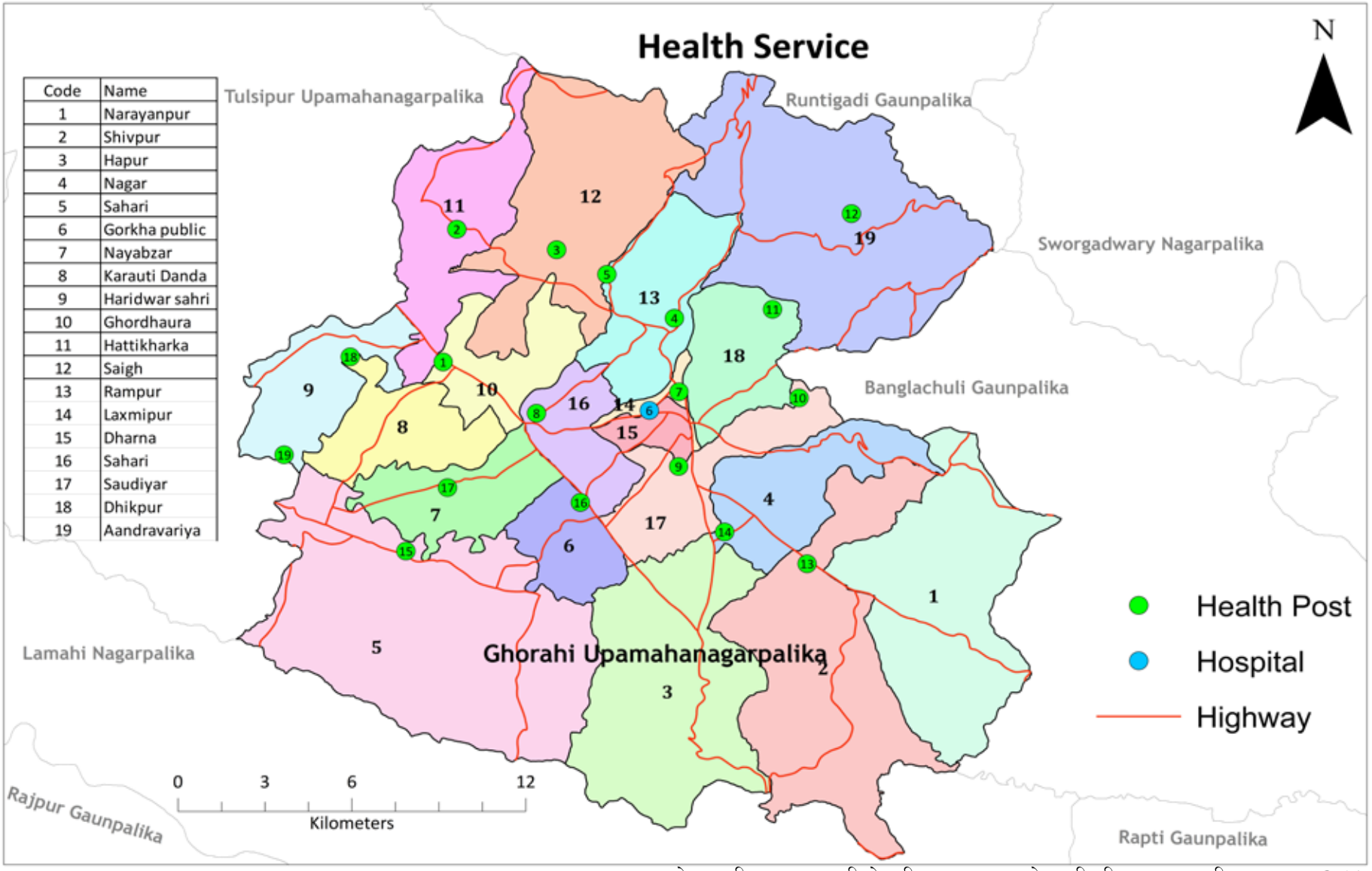

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : जि पि एस (GPS)तस्बिर सङ्कलन, २०७५

७.२.१ उप-महानगरपालिकामा देखा परेका १० प्रमुख रोगहरूको विवरण

तालिका नं. १४७ : रोगहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रमुख रोगहरू	रोगीको संख्या	प्रतिशत	ओ.पि.डि.मा आउने विरामी संख्या
१	ग्यास्ट्रिक	–	–	–
२	स्वास प्रस्वास सम्बन्धी	–	–	–
३	टाउको दुखाई	–	–	–
४	टाईफाईड	–	–	–
५	फोक्सो सम्बन्धी	–	–	–
६	घाउ खटिरा सम्बन्धी	–	–	–
७	झाडापखाला सम्बन्धी	–	–	–
८	छाला सम्बन्धी	–	–	–
९	तलो पेट दुखाई	–	–	–
१०	जुका सम्बन्धी	–	–	–

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, घोराही २०७४

७.२.२ परिवार नियोजनसम्बन्धी विवरण

परिवार नियोजनबाट हुने फाइदाका बारेमा विभिन्न संघ संस्थाहरू बाट गरिएको अध्ययन अनुसन्धानबाट आमा, बच्चा र नवजात शिशुको स्वास्थ्य सुधार गर्न उल्लेखनीय भूमिका खेल्ने कुरा प्रमाणित भएको छ। साथै यसले लैङ्गिक समानता, महिलाको शिक्षा र वृति विकास गर्नको लागि सहयोग पुऱ्याउँछ। त्यस कारण गुणस्तरीय परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले सन् १९९१ देखि प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम र परिवार नियोजन कार्यक्रम लाई विस्तार गरी अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, गाउँघर क्लिनिक र घुम्ती शिविरहरू महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीकाद्धारा सेवा पुऱ्याउँदै आएको छ। परिवार नियोजन सम्बन्धी अस्थायी विधिहरू प्रयोगकर्ताको संख्या तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १४८ : परिवार नियोजन सम्बन्धी विवरण

विवरण		आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
नयाँ प्रयोगकर्ता संख्या	पिल्स	६१६	५३३	६११
	डिपो	१६७३	१५५१	१९४२
	आई.यु.सी.डी.	३९९	१०२	१११
	ईम्प्लान्ट	४५१	५८५	४९५
हाल प्रयोग गरिरहेकाहरूको संख्या	पिल्स	६२६१	२७४९	२९४२
	डिपो	४५८०	५६७	५१२०
	आई.यु.सी.डी.	२८८२	२४९४	१६१७
	ईम्प्लान्ट	२४४०	३१५३	९०३३
बन्ध्याकरण गराउनेको संख्या		४२९२	२३२५६	१३२४.६८३४
कण्डम वितरण संख्या		१७५९	२३१४	२४८१४७

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, घोराही २०७४

७.२.३ महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू

सन् १९९० देखि जनसंख्याको आधारमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीकाहरू छनौट गर्ने प्रावधानअनुसार यस घोराही उप-महानगरपालिकामा कुल २३२ जना कार्यरत रहेका छन् । नेपाल सरकारको राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीतिअनुसार सन् २००० को प्रारम्भमा नै छनौट भएका महिला स्वास्थ्य स्वंयसेविकाहरूले उप-महानगरपालिकाका स्वास्थ्य चौकीहरूमा उपचारात्मक, प्रबर्द्धनात्मक तथा प्रतिकारात्मक स्वास्थ्य सेवामा उल्लेखनीय काम गर्दै आएका छन्।

७.२.४ सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विवरण

बालबालिकालाई गर्भमा रहँदादेखि र जन्मेपछि स्याहार तथा रेखदेख गर्न सकिएन भने उनीहरू विभिन्न रोगबाट संक्रमित हुने जोखिम हुन्छ। गर्भमा रहँदा मूलतः आमाको उमेर, पोषण, आराम, मादक तथा सुर्तिजन्य पदार्थको सेवन लगायतका अवस्थाले बालबालिकाको स्वास्थ्य निर्भर रहन्छ। बालबालिका स्वस्थ जन्मनका लागि गर्भवती महिलाले कम्तीमा पनि चारपटक नियमित स्वास्थ्य जाँच गराउनुपर्दछ र आवश्यक खोप (टि.टि) तथा आइरन, भिटामिन चक्कीहरू नियमित सेवन गर्नुपर्दछ। कम उमेरमै गर्भवती हुँदा आमा र शिशु दुवैको स्वास्थ्यमा हानिनोक्सानी पुग्ने भएकाले सरकारले कानूनी रूपमा विवाह गर्ने न्यूनतम उमेर २० वर्ष तोकिएको छ। तर नेपालमा १७ प्रतिशत किशोरीहरू (१५ देखि १९ वर्ष उमेरका) गर्भवती भएका वा आमा भइसकेका हुन्छन् (नेपाल जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण-२०११)।

सरकारले स्वास्थ्य सेवा विभाग परिवार स्वास्थय महाशाखा मार्फत सुरक्षित मातृत्व तथा नव शिशु स्वास्थ्यका लागि समुदायमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ। यसले आमा र बालबालिकाको मृत्युदर घटाउन धेरै मद्दत पुऱ्याएको छ। तर पनि उक्त सेवाहरू कार्यक्रम केन्द्रित भएका कारण सबै लक्षित वर्गमा अझै पुग्न सकेको देखिँदैन।

ग्रामीण भेगहरूमा समयमा नै गर्भवती महिला स्वास्थ्य चौकी अपुगदा र स्वास्थ्यकर्मी पर्याप्त नहुँदा कति शिशुहरू को मृत्यु हुने गरेको कुरा हामी सामु सर्वविदित् नै छ । यसको अवस्था बुझ्नको लागि तल यस उप-महानगरपालिकामा रहेका Birthing Center हरूको विवरण तल दिईएको छ । जसले सुरक्षित मातृ शिशुको लागि ठुलो भूमिका खेल्छ ।

तालिका नं. १४९ : सुरक्षित मातृत्वको विवरण

विवरण	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
पहिलो पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	३१७७	४००५	१९६९
प्रोटोकल अनुसार पहिलो पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	२७४७	३५०७	२६३५
प्रोटोकल अनुसार ४ पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	३७७१	२१४३	२५०७
दक्ष प्रसुतिकर्मीबाट (डाक्टर, नर्स, तालिम प्राप्त अ.न.मी.) प्रसुति गराएको जम्मा संख्या	३९००	४२६१	४४१२
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएको संख्या	३९७०	४२६२	४४३२
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएका जातजाति अनुसारको संख्या			
प्रोटोकल अनुसार ३ पटक सुत्केरी जाँच गरेको संख्या	३३८	५५	४३

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, घोराही २०७४

७.२.५ १५ देखि ४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूले जन्म दिएका सन्तानहरूको आधारमा वडागत विवरण

तालिका नं. १५० : १५ देखि ४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्मभएका सन्तानहरूको वडागत विवरण

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा संख्या	प्रतिशत
		१५-१९ वर्षका महिलाको संख्या	२०-२४ वर्षका महिलाको संख्या	२५-२९ वर्षका महिलाको संख्या	३०-३४ वर्षका महिलाको संख्या	३५-३९ वर्षका महिलाको संख्या	४०-४४ वर्षका महिलाको संख्या	४५-४९ वर्षका महिलाको संख्या		
१	शिशु नभएको	६४	५६	३४	२७	३८	३४	२६	२७९	२५.००
	१ शिशु	४०	८४	३९	१७	७	३	१	१९१	१७.११
	२ शिशु	४	५५	७४	६५	१४	१२	३	२२७	२०.३४
	३ शिशु		६	४०	४७	३५	३५	२४	१८७	१६.७६
	४ शिशु		१	३	२८	३७	२६	१८	११३	१०.१३
	५ शिशु			१	६	१७	२५	१३	६२	५.५६
	६ शिशु			१	८	९	९	१३	४०	३.५८
	७ शिशु						५	६	११	०.९९
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु						१	५	६	०.५४
	जम्मा	**१०८**	**२०२**	**१९२**	**१९८**	**१५७**	**१५०**	**१०९**	**१,११६**	**१००.००**
२	शिशु नभएको	१०१	२२०	२२८	२१६	२२४	१९५	११५	१,२९९	६९.३५
	१ शिशु	१३	७८	५४	२०	८	२	४	१७९	९.५६
	२ शिशु	२	३१	६१	६६	३५	१३	११	२१९	११.६९
	३ शिशु		३	१४	१६	२९	११	१५	८८	४.७०
	४ शिशु		२	१	६	८	१८	२०	५५	२.९४
	५ शिशु				१	२	८	१२	२३	१.२३
	६ शिशु			१	१	१	१	३	७	०.३७
	७ शिशु			१			२		३	०.१६
	जम्मा	**११६**	**३३४**	**३६०**	**३२६**	**३०७**	**२५०**	**१८०**	**१,८७३**	**१००.००**
३	शिशु नभएको	७२	१०६	५३	३३	३०	२६	३६	३५६	१८.४६
	१ शिशु	४२	१७५	१४९	४१	३१	१९	१७	४७४	२४.५९
	२ शिशु	४	५३	१४८	१४७	११२	६८	४८	५८०	३०.०८
	३ शिशु	१	४	२७	७२	८८	६१	६२	३१५	१६.३४
	४ शिशु			९	१९	३७	३६	४३	१४४	७.४७
	५ शिशु		१		५	८	१४	६	३४	१.७६
	६ शिशु			१	४	४	८	३	२०	१.०४
	७ शिशु						४	१	५	०.२६
	जम्मा	**११९**	**३३९**	**३८७**	**३२१**	**३१०**	**२३६**	**२१६**	**१,९२८**	**१००.००**
४	शिशु नभएको	५२	११३	८४	८३	४९	५४	३१	४६६	२९.००
	१ शिशु	३०	१३०	८०	२५	१५	४	६	२९०	१८.०५
	२ शिशु	४	४९	१०८	११७	७३	५१	३१	४३३	२६.९४
	३ शिशु	२	९	२८	६२	४७	४८	४५	२४१	१५.००
	४ शिशु		१	८	१७	२४	३४	२९	११३	७.०३
	५ शिशु			३	५	८	८	११	३५	२.१८
	६ शिशु			१	१	१	७	११	२१	१.३१
	७ शिशु					१	२	१	४	०.२५
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु					१	२	१	४	०.२५
	जम्मा	**८८**	**३०२**	**३१२**	**३१०**	**२१९**	**२१०**	**१६६**	**१,६०७**	**१००.००**

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा संख्या	प्रतिशत
		१५-१९ वर्षका महिलाको संख्या	२०-२४ वर्षका महिलाको संख्या	२५-२९ वर्षका महिलाको संख्या	३०-३४ वर्षका महिलाको संख्या	३५-३९ वर्षका महिलाको संख्या	४०-४४ वर्षका महिलाको संख्या	४५-४९ वर्षका महिलाको संख्या		
५	शिशु नभएको	५२	७४	४४	४२	४०	३४	५१	**३३७**	**२१.८०**
	१ शिशु	३४	१६०	९५	२८	१८	१२	६	**३५३**	**२२.८३**
	२ शिशु	१	६३	१५२	१२९	८७	४१	२०	**४९३**	**३१.८९**
	३ शिशु		५	२४	५१	५७	४५	४०	**२२२**	**१४.३६**
	४ शिशु		१	२	१२	२७	२४	३६	**१०२**	**६.६०**
	५ शिशु			१	२	६	८	११	**२८**	**१.८१**
	६ शिशु					२	२	२	**६**	**०.३९**
	७ शिशु						१	३	**४**	**०.२६**
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु							१	**१**	**०.०६**
	जम्मा	**८७**	**३०३**	**३१८**	**२६४**	**२३७**	**१६७**	**१७०**	**१,५४६**	**१००.००**
६	शिशु नभएको	४५	११४	१०६	८२	९३	७३	५८	**५७१**	**४४.०२**
	१ शिशु	११	९८	८५	३१	१५	१५	२२	**२७७**	**२१.३६**
	२ शिशु	१	१८	६६	६९	६७	३९	३०	**२९०**	**२२.३६**
	३ शिशु	१	३	१०	३०	२६	२३	२७	**१२०**	**९.२५**
	४ शिशु			२	४	७	८	६	**२७**	**२.०८**
	५ शिशु		१			१	३	६	**११**	**०.८५**
	६ शिशु							१	**१**	**०.०८**
	जम्मा	**५८**	**२३४**	**२६९**	**२१६**	**२०९**	**१६१**	**१५०**	**१,२९७**	**१००.००**
७	शिशु नभएको	५३	१२९	११६	१०६	१२३	१११	११६	**७५४**	**४०.६५**
	१ शिशु	३२	२१७	१५८	६७	३१	२०	२२	**५४७**	**२९.४९**
	२ शिशु	२	२४	९०	८७	९१	५१	३१	**३७६**	**२०.२७**
	३ शिशु		२	१३	२५	३४	२६	२४	**१२४**	**६.६८**
	४ शिशु		२	१	५	१०	६	१२	**३६**	**१.९४**
	५ शिशु		१			२	६	४	**१३**	**०.७०**
	६ शिशु				१	१			**२**	**०.११**
	७ शिशु						१	२	**३**	**०.१६**
	जम्मा	**८७**	**३७५**	**३७८**	**२९१**	**२९२**	**२२१**	**२११**	**१,८५५**	**१००.००**
८	शिशु नभएको	६४	१६४	१६०	१२६	१५५	१२६	१२६	**९२१**	**५०.६०**
	१ शिशु	२५	१३९	११२	३६	९	७	२	**३३०**	**१८.१३**
	२ शिशु	३	२५	१०१	६९	७७	४०	२७	**३४२**	**१८.७९**
	३ शिशु		१	६	२६	३५	४१	३९	**१४८**	**८.१३**
	४ शिशु		१	१	४	१२	१२	१८	**४८**	**२.६४**
	५ शिशु				१	३	८	९	**२१**	**१.१५**
	६ शिशु				१	१	२	४	**८**	**०.४४**
	७ शिशु						२		**२**	**०.११**
	जम्मा	**९२**	**३३०**	**३८०**	**२६३**	**२९२**	**२३८**	**२२५**	**१,८२०**	**१००.००**
९	शिशु नभएको	७२	११३	६७	३५	५३	२९	२२	**३९१**	**१९.३१**
	१ शिशु	४५	२१५	१४१	५२	२३	१४	१६	**५०६**	**२४.९९**
	२ शिशु	१	६८	१५८	१७१	१३२	१०१	५८	**६८९**	**३४.०२**

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा संख्या	प्रतिशत
		१५-१९ वर्षका महिलाको संख्या	२०-२४ वर्षका महिलाको संख्या	२५-२९ वर्षका महिलाको संख्या	३०-३४ वर्षका महिलाको संख्या	३५-३९ वर्षका महिलाको संख्या	४०-४४ वर्षका महिलाको संख्या	४५-४९ वर्षका महिलाको संख्या		
	३ शिशु		७	३१	४९	६५	९१	४२	२८५	१४.०७
	४ शिशु		१	५	१६	२४	३०	३९	११५	५.६८
	५ शिशु		१		५	५	९	११	३१	१.५३
	६ शिशु						२	४	६	०.३०
	७ शिशु						१	१	२	०.१०
	जम्मा	**११८**	**४०५**	**४०२**	**३२८**	**३०२**	**२७७**	**१९३**	**२,०२५**	**१००.००**
१०	शिशु नभएको	५३	९६	३७	३५	२५	२९	२२	२९७	१६.११
	१ शिशु	२०	१५४	१६५	६०	१७	१५	७	४३८	२३.७५
	२ शिशु	२	३७	१४२	२०२	१७३	९१	३९	६८६	३७.२०
	३ शिशु		७	१७	६०	७१	५५	५६	२६६	१४.४३
	४ शिशु		१	४	१६	२५	२३	३१	१००	५.४२
	५ शिशु				२	११	५	१८	३६	१.९५
	६ शिशु					२	४	९	१५	०.८१
	७ शिशु				१		२	२	५	०.२७
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु					१			१	०.०५
	जम्मा	**७५**	**२९५**	**३६५**	**३७६**	**३२५**	**२२४**	**१८४**	**१,८४४**	**१००.००**
११	शिशु नभएको	६५	११९	७५	५९	६४	३१	४०	४५३	२३.११
	१ शिशु	६७	२०५	११६	४०	१९	१७	१०	४७४	२४.१८
	२ शिशु	३	८२	१५०	१५१	१०७	४६	३४	५७३	२९.२३
	३ शिशु	१	६	२७	५३	६७	६३	४२	२५९	१३.२१
	४ शिशु			२	१५	३१	३६	३८	१२२	६.२२
	५ शिशु				३	१०	२१	१६	५०	२.५५
	६ शिशु					१	५	१२	१८	०.९२
	७ शिशु				१	२	२	६	११	०.५६
	जम्मा	**१३६**	**४१२**	**३७०**	**३२२**	**३०१**	**२२१**	**१९८**	**१,९६०**	**१००.००**
१२	शिशु नभएको	१३१	१४२	६३	७३	६४	६२	४८	५८३	२३.९२
	१ शिशु	६०	२७०	१३४	३९	२१	२३	२४	५७१	२३.४३
	२ शिशु	२	९४	१८४	१७१	९८	७८	५७	६८४	२८.०७
	३ शिशु	१	८	५१	१०५	८८	६८	६९	३९०	१६.००
	४ शिशु		३	१३	१२	३४	४६	३६	१४४	५.९१
	५ शिशु			१	५	४	१३	१९	४२	१.७२
	६ शिशु				३	२	५	६	१६	०.६६
	७ शिशु				१	१	२	१	५	०.२१
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु						१	१	२	०.०८
	जम्मा	**१९४**	**५१७**	**४४६**	**४०९**	**३१२**	**२९८**	**२६१**	**२,४३७**	**१००.००**
१३	शिशु नभएको	४८	१०८	१००	८३	६३	५२	३६	४९०	२६.३९
	१ शिशु	३३	१६२	११४	६१	२२	१२	२८	४३२	२३.२६
	२ शिशु	२	५०	१४४	१४८	१११	४७	४६	५४८	२९.५१

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा संख्या	प्रतिशत
		१५-१९ वर्षका महिलाको संख्या	२०-२४ वर्षका महिलाको संख्या	२५-२९ वर्षका महिलाको संख्या	३०-३४ वर्षका महिलाको संख्या	३५-३९ वर्षका महिलाको संख्या	४०-४४ वर्षका महिलाको संख्या	४५-४९ वर्षका महिलाको संख्या		
	३ शिशु	३	५	३२	५९	६३	४९	४१	२५२	१३.५७
	४ शिशु		२	६	२५	२२	२२	१३	९०	४.८५
	५ शिशु			२	२	११	७	७	२९	१.५६
	६ शिशु					१	३	३	७	०.३८
	७ शिशु				१	१	२		४	०.२२
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु						२	३	५	०.२७
	जम्मा	**८६**	**३२७**	**३९८**	**३७९**	**२९४**	**१९६**	**१७७**	**१,८५७**	**१००.००**
१४	शिशु नभएको	३०	१०८	८६	७६	७४	५६	४५	४७५	२७.३८
	१ शिशु	१७	११७	१४१	७८	३०	१७	२४	४२४	२४.४४
	२ शिशु		२२	९६	१५३	१४१	६९	५१	५३२	३०.६६
	३ शिशु	१	२	१९	५०	७२	४३	३४	२२१	१२.७४
	४ शिशु			१	७	२३	१३	१९	६३	३.६३
	५ शिशु				१	४	३	४	१२	०.६९
	६ शिशु					२	१	३	६	०.३५
	७ शिशु						१		१	०.०६
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु							१	१	०.०६
	जम्मा	**४८**	**२४९**	**३४३**	**३६५**	**३४६**	**२०३**	**१८१**	**१,७३५**	**१००.००**
१५	शिशु नभएको	६६	२०२	१७३	१३१	१५६	१२७	१०६	९६१	२७.०२
	१ शिशु	२०	२२२	३०४	१५३	७१	५६	३६	८६२	२४.२४
	२ शिशु		४७	२३०	३५१	३११	१९२	१२८	१,२५९	३५.४०
	३ शिशु		३	२४	५१	१०४	१०४	७८	३६४	१०.२४
	४ शिशु		१	३	१०	१७	२८	२५	८४	२.३६
	५ शिशु			१	१	१	४	१२	१९	०.५३
	६ शिशु			१	१		१	२	५	०.१४
	७ शिशु						१	१	२	०.०६
	जम्मा	**८६**	**४७५**	**७३६**	**६९८**	**६६०**	**५१३**	**३८८**	**३,५५६**	**१००.००**
१६	शिशु नभएको	६५	२१४	१९८	१७९	१४१	१०७	९८	१,००२	५५.९२
	१ शिशु	१८	९१	७४	२३	४	५	११	२२६	१२.६१
	२ शिशु	१	२८	७९	८३	८८	३८	२२	३३९	१८.९२
	३ शिशु		३	१४	३४	४१	४३	१७	१५२	८.४८
	४ शिशु			४	९	११	११	१५	५०	२.७९
	५ शिशु		१		२	६	२	४	१५	०.८४
	६ शिशु			१		१	२	१	५	०.२८
	७ शिशु							१	१	०.०६
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु						१	१	२	०.११
	जम्मा	**८४**	**३३७**	**३७०**	**३३०**	**२९२**	**२०९**	**१७०**	**१,७९२**	**१००.००**
१७	शिशु नभएको	६३	१३०	७३	८३	८३	६७	४८	५४७	२०.४०
	१ शिशु	३०	२३३	२२२	७९	५१	२६	२०	६६१	२४.६५
	२ शिशु	४	६०	१८१	२४५	२०५	१२९	८८	९१२	३४.००

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा संख्या	प्रतिशत
		१५-१९ वर्षका महिलाको संख्या	२०-२४ वर्षका महिलाको संख्या	२५-२९ वर्षका महिलाको संख्या	३०-३४ वर्षका महिलाको संख्या	३५-३९ वर्षका महिलाको संख्या	४०-४४ वर्षका महिलाको संख्या	४५-४९ वर्षका महिलाको संख्या		
	३ शिशु		४	३९	७६	९७	९८	६८	**३८२**	**१४.२४**
	४ शिशु			४	१६	३५	३५	४६	**१३६**	**५.०७**
	५ शिशु				१	१	१४	१३	**२९**	**१.०८**
	६ शिशु				१	१	२	६	**१०**	**०.३७**
	७ शिशु					१	१	१	**३**	**०.११**
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु					१		१	**२**	**०.०७**
	जम्मा	**९७**	**४२७**	**५१९**	**५०१**	**४७५**	**३७२**	**२९१**	**२,६८२**	**१००.००**
१८	शिशु नभएको	६२	११३	७२	५४	७०	४०	४१	**४५२**	**२०.५२**
	१ शिशु	३२	१५४	१६१	६२	२६	१५	२०	**४७०**	**२१.३३**
	२ शिशु	८	७४	१७४	१८२	१५९	९६	५२	**७४५**	**३३.८२**
	३ शिशु	१	८	३९	८४	१०४	६५	५५	**३५६**	**१६.१६**
	४ शिशु		२	६	१७	३९	३२	३४	**१३०**	**५.९०**
	५ शिशु		१	२	५	४	१०	१०	**३२**	**१.४५**
	६ शिशु				१	२	६	५	**१४**	**०.६४**
	७ शिशु							२	**२**	**०.०९**
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु					१		१	**२**	**०.०९**
	जम्मा	**१०३**	**३५२**	**४५४**	**४०५**	**४०५**	**२६४**	**२२०**	**२,२०३**	**१००.००**
१९	शिशु नभएको	१०६	१४१	१११	१००	७२	७२	६५	**६६७**	**४९.०१**
	१ शिशु	३३	७८	२०	१०	५	१	३	**१५०**	**११.०२**
	२ शिशु	४	५८	५३	४४	१८	२०	७	**२०४**	**१४.९९**
	३ शिशु		६	३०	३८	३३	२५	३१	**१६३**	**११.९८**
	४ शिशु		१	१०	२५	२६	३२	१७	**१११**	**८.१६**
	५ शिशु			३	७	११	१५	९	**४५**	**३.३१**
	६ शिशु					३	७	४	**१४**	**१.०३**
	७ शिशु				१	१	१		**३**	**०.२२**
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु				१	१		२	**४**	**०.२९**
	जम्मा	**१४३**	**२८४**	**२२७**	**२२६**	**१७०**	**१७३**	**१३८**	**१,३६१**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका ३६,४९४ जना १५ देखि ४९ वर्ष भित्रका विवाहित महिलाहरूको विभिन्न उमेर समूह अनुसार लिइएको तथ्याङ्क अनुसार २ ओटा जिवित शिशुलाई जन्मदिने महिलाहरूको संख्या सबैभन्दा धेरै १०,१३१ जना अर्थात् २७.७६ प्रतिशत रहेका छन् भने दोस्रोमा १ ओटा जिवित शिशुलाई जन्मदिने महिलाहरूको संख्या ७,८५५ जना अर्थात् २१.५२ प्रतिशत रहेका छन् । उमेर समूहको आधारमा सबैभन्दा बढी २५ देखि २९ वर्षको उमेर समूहका महिलाहरूले शिशुलाई जन्म दिएको देखिन्छ भने नगरमा ११,३०१ अर्थात् ३०.९७ प्रतिशत महिलाको शिशु नभएको देखिन्छ । यो तथ्याङ्कबाट क्रमशः उप-महानगरपालिकाको परिवारको औषत आकारमा अर्थात् महिलाको खुद प्रजनन् दर घट्दै गैरहेको पाइन्छ । परिवार नियोजन कार्यक्रमको प्रभावकारीता, प्रजनन् स्वास्थमा आएको चेतना र शिक्षाको सामाजिक र पारिवारिक जागरणमा परेको सकारात्मक प्रभावका कारण परिवारको आकार घट्ने क्रममा रहेको पाइन्छ । यस तथ्याङ्कको अर्को पक्ष

भनेको ४९ वर्ष पुगिसकेका महिलाहरूमा समेत सन्ताननै नभएका महिलाहरूको जनसंख्या हो । मुख्यतया महिलाको प्रजनन् स्वास्थमा भएको जटिलता, प्रजनन् स्वास्थ्यबारेको चेतनाको कमी, औषधोपचारमा पहुँचको कमी, पोषणको कमी, चुरोट तथा नशालु पदार्थको प्रयोग वंशाणुगत कारण आदिले महिलामा बाँझोपन आउन सक्ने तथ्यलाई मनन् गरी त्यसतर्फ उचित कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छ । महिलामा बाँझोपन हुँदा देखा पर्ने महिला हिंसा तथा नकारात्मक सामाजिक व्यवहारले लैङ्गिक हिंसा बढाएको तथ्य हामी सामु रहेको छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

७.२.६ शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण

तालिका नं. १५१ : शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण

वडा नं.	शिशु जन्मिदा २.५ केजी भन्दा कम तौल		शिशु जन्मिदा २.५ केजी भन्दा बढी तौल		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	४	१२.५	२८	८७.५	**३२**
२	३	११.५	२३	८८.५	**२६**
३	२३	२८.८	५७	७१.३	**८०**
४	५	१०.९	४१	८९.१	**४६**
५	३	४.३	६६	९५.७	**६९**
६	६	१९.४	२५	८०.६	**३१**
७	२६	२४.८	७९	७५.२	**१०५**
८	१६	३४.०	३१	६६.०	**४७**
९	५	४.८	९९	९५.२	**१०४**
१०	१०	११.९	७४	८८.१	**८४**
११	९	३०.०	२१	७०.०	**३०**
१२	४०	२८.२	१०२	७१.८	**१४२**
१३	९	१९.१	३८	८०.९	**४७**
१४	९	२७.३	२४	७२.७	**३३**
१५	५	५.०	९५	९५.०	**१००**
१६	११	५०.०	११	५०.०	**२२**
१७	२६	२५.७	७५	७४.३	**१०१**
१८	१२	११.९	८९	८८.१	**१०१**
१९			६	१००.०	**६**
जम्मा	**२२२**	**१८.४**	**९८४**	**८१.६**	**१,२०६**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा वितेको १२ महिनामा जन्मेका शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा हेर्दा जम्मा १,२०६ शिशु जन्मिएकोमा २.५ के.जी.भन्दा कम तौल भएका शिशुहरूको संख्या २२२ अर्थात् १८.४ प्रतिशत र २.५ के.जी. भन्दा बढी तौल हुनेको संख्या ९८४ अर्थात् ८१.६ प्रतिशत रहेको थियो । २.५ के. जी. भन्दा कम तौलको शिशु जन्मनुमा गर्भवती हुँदा आमाको उचित स्याहार र खानपान अपुगनु तथा आवश्यक सम्पूर्ण पोषण सहितको आहार नहुनु, धुम्रपान र किशोरी अवस्थामै आमा बन्नु जस्ता कारणहरू जिम्मेवार हुन्छन् । यस्ता शिशुहरूको शिशु मृत्युदर समेत उच्च रहन्छ । तसर्थ यसको समाधानका लागि उपयुक्त उमेरमा विवाह, उचित तथा सन्तुलित खानपान र स्याहारको प्रबन्ध गर्नुका साथै गर्भवती अवस्थामा परीवारका सदस्यहरूले गर्भवतीको उचित हेरचाह पुऱ्याउनु आवश्यक हुन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

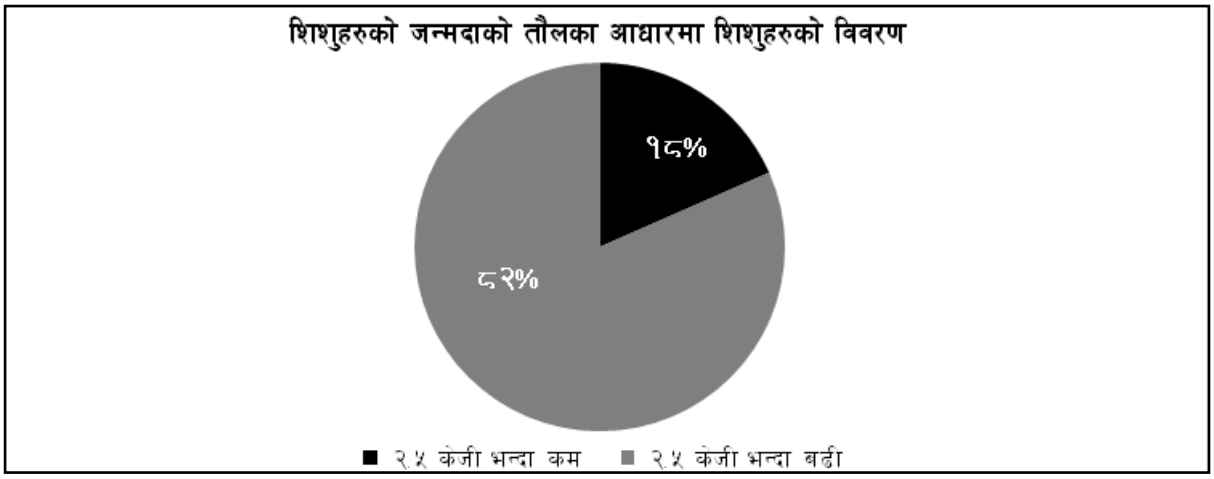

७.२.७ १५-४९ उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेर सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १५२ : १५-४९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेर सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	पहिलो बच्चा जन्मिदा आमाको उमेर												जम्मा	पहिलो बच्चा जन्माउने महिलाको औषत उमेर
	१४ वर्ष भन्दा कम		१५-१९ वर्ष		२०-२४ वर्ष		२५-२९ वर्ष		३०-३४ वर्ष		३५ वर्ष भन्दा बढी			
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
१	२	०.२	४५७	५४.६	३२९	३९.३	४३	५.१	५	०.६	१	०.१	**८३७**	**१९.७**
२	३	०.५	२८९	५०.३	२५८	४४.९	२२	३.८			२	०.३	**५७४**	**१९.७**
३	१	०.१	६९६	४४.३	७५१	४७.८	११२	७.१	११	०.७	१	०.१	**१,५७२**	**२०.३**
४	९	०.८	५४३	४७.६	५२१	४५.७	५५	४.८	१२	१.१	१	०.१	**१,१४१**	**१९.९**
५	२	०.२	६८५	५६.७	४६४	३८.४	५१	४.२	६	०.५	१	०.१	**१,२०९**	**१९.३**
६	१	०.१	३०७	४२.३	३३४	४६.०	७६	१०.५	५	०.७	३	०.४	**७२६**	**२०.५**
७	५	०.५	३७८	३४.३	६३४	५७.६	७३	६.६	९	०.८	२	०.२	**१,१०१**	**२०.५**
८	१	०.१	४४३	४९.३	३७६	४१.८	६९	७.७	६	०.७	४	०.४	**८९९**	**२०.१**
९	१५	०.९	७३५	४५.०	७९९	४८.९	७१	४.३	१२	०.७	२	०.१	**१,६३४**	**१९.९**
१०	६	०.४	७०७	४५.७	७१३	४६.१	१०३	६.७	१६	१.०	२	०.१	**१,५४७**	**२०.१**
११	१५	१.०	९४७	६२.८	४६९	३१.१	६२	४.१	११	०.७	३	०.२	**१,५०७**	**१९.१**
१२	११	०.६	९७५	५२.६	७४०	३९.९	११३	६.१	१२	०.६	३	०.२	**१,८५४**	**१९.८**
१३	३	०.२	६६४	४८.६	५६७	४१.५	११५	८.४	१५	१.१	३	०.२	**१,३६७**	**२०.१**
१४	३	०.२	४२८	३४.०	६९०	५४.८	११०	८.७	२४	१.९	५	०.४	**१,२६०**	**२०.९**
१५	५	०.२	९२०	३५.५	१,३०४	५०.३	३१४	१२.१	४०	१.५	१२	०.५	**२,५९५**	**२१.१**
१६	५	०.६	३६३	४५.९	३७१	४७.०	४४	५.६	६	०.८	१	०.१	**७९०**	**२०.०**
१७	१४	०.७	९१४	४२.८	१,०४४	४८.९	१४५	६.८	१७	०.८	१	०.०	**२,१३५**	**२०.२**
१८	९	०.५	८४९	४८.५	७४०	४२.३	१२७	७.३	२४	१.४	२	०.१	**१,७५१**	**२०.०**
१९	१	०.१	३६८	५३.०	२९०	४१.८	३२	४.६	३	०.४			**६९४**	**१९.६**
जम्मा	**१११**	**०.४**	**११,६६८**	**४६.३**	**११,२९४**	**४५.२**	**१,७३७**	**६.९**	**२३४**	**०.९**	**४९**	**०.२**	**२५,१९३**	**२०.१**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

कुल २५,१९३ महिलालाई पहिलो सन्तान जन्मिदाको उनीहरूको उमेरको बारेमा सोधिएको प्रश्नमा १११ जना अर्थात् ०.४ प्रतिशत महिला १४ वर्ष भन्दा कम उमेरमा आमा बनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ भने ११,६६८ अर्थात् ४६.३ प्रतिशत महिलाले १५-१९ वर्षको बिचमा पहिलो सन्तान जन्माएको देखिन्छ । त्यसैगरी ११,३९४ अर्थात् ४५.२ प्रतिशत महिला २०-२४ वर्ष उमेरमा, १,७३७ अर्थात् ६.९ प्रतिशत महिला २५-२९ वर्ष उमेरमा र २३४ जना अर्थात् ०.९ प्रतिशत महिला ३०-३४ वर्ष उमेरमा आमा बनेको देखिन्छ भने ३५ वर्ष माथि पहिलो पटक आमा बन्नेको संख्या जम्मा ४९ जना अर्थात् ०.२ प्रतिशत रहेको छ ।

कानूनी र प्रजनन स्वास्थको दृष्टिकोणबाट २० वा सो वर्ष भन्दा कम उमेरमा आमा बन्नु गैरकानूनी रमातृ तथा शिशु दुवैको स्वास्थ्यका दृष्टिकोणबाट जोखिमपूर्ण मानिन्छ । शारिरीक, मानसिक, आर्थिक रूपमा अपरिपक्व अवस्थामा गर्भाधान र सन्तान जन्माउँदा एकातर्फ अपरिपक्व, कम तौलको, शारिरीक र बौद्धिक रूपमा विकलाङ्ग शिशु जन्मन सक्ने जोखिम उच्च रहन्छ भने अर्को तर्फ गर्भावस्थाको हेरविचार, मातृ तथा शिशुको स्याहार, खानपान, सरसफाइजस्ता विषयमा पर्याप्त जानकारी नहुँदा आमा र शिशु विभिन्न प्रकारका संक्रमणको सिकार हुन सक्ने संभावना रहन्छ ।

नेपालले सहश्राब्दि विकास लक्ष्य २०००–२०१५ का बिचमा मातृ तथा शिशु स्वास्थको क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगती कार्य गरेको छ । सन् १९९० लाई आधार वर्ष मान्दा नेपालमा कुल १००० जिवित जन्म भएका शिशुमध्ये १०८ जनाको मृत्यु हुने गरेकोमा यो संख्यामा सारभूत रूपमा गिरावट आई सन् २०१५ सम्म ३३ मा झरेको छ भने ५ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको मृत्युदर (प्रति हजार) ३८ मा झरेको छ । त्यसैगरी सन् १९९० लाई आधार वर्ष मान्दा मातृमृत्यु (प्रति एकलाख) मा ८५० रहेकोमा सन् २०१५ सम्म २५८ मा झरेको देखिन्छ भने तालिम पाप्त स्वास्थकर्मीबाट प्रसुति गराउने महिलाको अनुपात ५५.६% पुगेको तथ्यांक देखिन्छ (Nepal and the Millennium Development Goals Final Status Report 2000-2015) । यसरी हेर्दा समग्र मातृ तथा शिशु स्वास्थको क्षेत्रमा सकारात्मक परिवर्तनका संकेतहरू देखा परिरहेका छन् ।

७.२.८ खोपको विवरण

बालबालिका भविष्यका निर्माता हुन् । तसर्थ यसको लागि यिनीहरू स्वस्थ र निरोगी हुनु आवश्यक छ । शिशु र बाल्य अवस्थामा उनीहरूलाई बी.सी.जी. एक पटक, डि.पि.टी. तीन पटक, दादुरा एक पटक, पोलियो र भिटामिन तोकिएको मात्रामा दिनै पर्दछ । बालबालिकाहरूको लागि पाँचओटै खोपहरू नियमित पुरा मात्रामा दिनु पर्दछ । नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ। खोप कार्यक्रम कम खर्चिलो तथा मितव्ययी रूपमा गरिने स्वास्थ्य क्षेत्रको एउटा प्रभावकारी प्रयत्न हो। खोप कार्यक्रमले उल्लेख्य रूपमा बालमृत्युदर घटाउन र विभिन्न रोगलाई रोकथाम गर्न सहयोग पुऱ्याएको पाइन्छ। जसले गर्दा सहस्राब्दी विकास लक्ष्यको बालमृत्युदर घटाउने लक्ष्य (एम.जी.डी.-४) प्राप्त गर्न सहयोग पुगेको छ।

बालबालिकाले बाल्य अवस्थामा लगाएको खोपले बालबालिकाको स्वास्थ्य निर्धारण गर्दछ । बालक स्वस्थ रहन बाल्य अवस्थामा लगाउनुपर्ने खोपहरू सबै पुरा गर्नु पर्छ । खोप कार्यक्रम प्रभावकारी भएको खण्डमा बाल अवस्थामा जोखिम हुने रोगहरू बाट बच्नुको साथै बाल मृत्युदर पनि कम हुन्छ । यस घोराही उप-महानगरपालिकामा बालबालिकामा लगाइएको खोपको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ :

तालिका नं. १५३ : खोप सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	खोपको नाम	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
		संख्या	संख्या	संख्या
१	वि.सि.जि.	३८६१	३६९१	३७२६
२	डि.पि.टि.	३७०४	३४५३	
३	हेपाटाईटिस वि		३४५३	
४	दादुरा	३६८४	३३२७	३५८४
५	पोलियो ३	३७०४	३४५३	
६	टि.टि (गर्भवती महिला)	३०५५	२७०४	

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, घोराही २०७४

तालिका नं. १५४ : खोप छोड्ने सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
		संख्या	संख्या	संख्या
१	वि.सि.जि. र दादुरा	८०६	३६४	
२	डि.पि.टि र हेपटाइटिस वि.रएच.आइ.भि १ र डि.पि.टि र हेपटाइटिस वि.रएच.आइ.भि. ३	१०४	६९	
३	खोप नलगाएका बालबालिका	-	-	

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, घोराही २०७४

७.२.९ २ वर्ष भन्दा मुनिका पुर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण

बाल्यकाल तथा उमेर पुगेपछि लाग्न सक्ने प्राणघातक रोगहरू जस्तै क्षयरोग, भ्यागुते रोग, लहरे खोकी, धनुषटंकार, हेपाटाइटिस बी, इन्फ्लुयन्जा टाइप बी, पोलियो, न्यूमोनिया, दादुरा, रुबेला र जापानिज इन्सफलाइटिस् विरुद्ध चरणबद्ध रूपमा समयमै खोपहरू अनिवार्य रूपमा लगाउनु पर्दछ। ती खोपहरू क्रमशः BCG, DPT, OPV, PCV, IPV, MR, JE / ID हुन्। यसरी खोपहरू समयमै लगाउँदा अत्यन्त सिमीत लगानीमा ठूला रोगहरूको जोखिमबाट मुक्त भई बाल मृत्यूदर नियन्त्रण गर्ने प्रभावकारी उपाय हुन्छ।

EX → Abbreviation Vaccine Disease Time

BCG → Bacillus Calmette Guerin → जन्मनासाथ

यस नगरपालिकामा पूर्णखोप लगाएका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्कलाई हेर्दा २ वर्ष मुनिका कुल ४,२५४ बालबालिकाहरूमध्ये २,५८५ अर्थात् ६०.७७ प्रतिशतले पूर्णरूपमा खोप लगाएको पाइयो भने १,६०१ अर्थात् ३७.६४ प्रतिशत बालबालिकाहरू भने पूर्ण खोप नलगाएको पाइयो भने १.५७ प्रतिशत बालबालिकाहरू पुर्ण खोप युक्त छन् कि छैनन् भने थाहा नभएको देखिन्छ। ३७.६४ प्रतिशत बालबालिकाहरू खोपबाट टाढा हुँदा उनीहरूको स्वास्थ्य जोखिममा पर्दछ। यसले बाल मृत्युदर बढाउने र बालकको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गरी बाँच्न पाउने मौलिक अधिकार समेत हनन् हुने हुँदा यस तर्फ सरोकारवालाहरूको ध्यान पुगनु जरुरी छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १५५ : २ वर्ष भन्दा मुनिका पुर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण

वडा नं.	पूर्णखोप पाएका बालबालिका	पूर्ण खोप नपाएका बालबालिका	थाहा नभएको	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	४९	११९	२		**१७०**
२	१२०	१०६	४		**२३०**
३	९२	११०	१		**२०३**
४	१६२	४९	१		**२१२**
५	९८	१००	१		**१९९**
६	८४	५१	३		**१३८**
७	१०१	९९	२		**२०२**
८	८५	८६	३		**१७४**
९	११२	१४९	३		**२६४**
१०	१५३	३२	२		**१८७**
११	१८९	८६	१		**२७६**
१२	११६	२२४	७	१	**३४८**
१३	१६३	८३	११		**२५७**
१४	११२	४४	३		**१५९**
१५	२४७	७५	१६		**३३८**
१६	१३०	३२	२		**१६४**
१७	१९७	६९	२		**२६८**
१८	२१७	३७	१		**२५५**
१९	१५८	५०	२		**२१०**
जम्मा	**२,५८५**	**१,६०१**	**६७**	**१**	**४,२५४**
प्रतिशत	**६०.७७**	**३७.६४**	**१.५७**	**०.०२**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.२.१० दीर्घरोगको प्रकार अनुसार दीर्घरोगीहरूको जनसंख्या विवरण

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल जनसंख्यामध्ये दीर्घ रोगका कारण पिडितहरूको संख्या ६,४०५ रहेको छ। यीमध्ये सबैभन्दा बढी बाथ/हाडजोर्नी सम्बन्धी समस्या भएका १,२३३, दोस्रोमा ग्यास्ट्रिक/अल्सर/आन्द्राको रोग हुनेहरू १,१०७, तेस्रोमा रक्तचाप हुनेहरू ९१९ रहेका छन् भने दम रोगी, मुटु रोगी, मृगौला सम्बन्धी रोगी, श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगीहरूको संख्या समेत धेरै रहेको छ । विशेषगरी खानपान र जीवनशैली, धुम्रपान, मध्यपान, शारिरीक व्यायामको कमी, मानसिक चिन्ता तथा बंशाणुगत कारणले दीर्घ रोगहरू लाग्छन् । तसर्थ यस्ता रोगहरू कम गर्न व्यापक स्वास्थ्य चेतना फैलाउने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

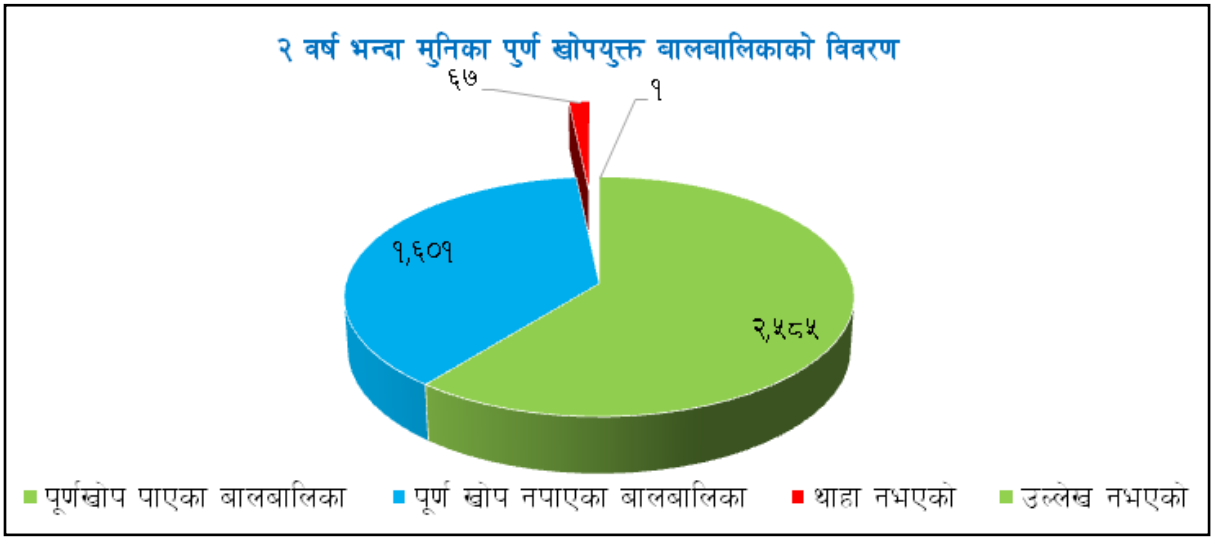

तालिका नं. १५६ : दीर्घरोग रोगको प्रकार अनुसार जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	मुटु सम्बन्धी रोग	श्वासप्रश्वाससम्बन्धी रोग	दम	छारेरोग	अबुर्द (क्यान्सर)	मधुमेह	मृगौला सम्बन्धी रोग	कलेजो सम्बन्धी रोग	बाथ/हाडजोर्नी दुख्ने	प्रसुती सम्बन्धी	पेशागत बिरामी	रक्तचाप	ग्यास्ट्रिक/अल्सर/आन्द्राको रोग	पार्किन्स/अल्जाइमर/माइग्रेन	अन्य	उल्लेख नगरेको	दीर्घरोगबाट पिडित जनसं
१	१३	७	२१	३	२	८	८	१	३२	१८		१७	१७८		२४		३३२
२	११	२	२७	१	२	९	५	२	२४	२		२४	१५		१८		१४२
३	१४	१६	२९	९	५	३६	१४	१	८५	१६	१	३८	४२	३	१६		३२५
४	३५	२५	४८	५	२	७०	१८	५	६९	१८	२	९२	१३५	२	५१		५७७
५	११	२०	२३		२	७	१	५	२८	३		४१	२५		३७		२०३
६	१४	८	१२	२		१४	५	५	३२	४		१३	१६		९		१३४
७	२३	१९	२४	५	२	११	१३	४	८२	१०	२	२९	२५	२	२९		२८०
८	१०	७	३६	३		२८	१	१	४४			४०	३०	७	२१		२२८
९	५७	३०	९०	२		४९	१९	४	३७३	७४	१	९०	१७७	१	१८४		१,१५१
१०	४३	७	३९		१	७०	१७	७	५०	७	१	१२५	१०२	७	१७		४९३
११	७	१९	३२			५	२		३	३		१०	१८		२		१०१
१२	४७	१८	८०	१२	३	३४	९	६	१११	१२	४	६२	१३३	४	८४		६१९
१३	१८	१४	१९	५	३	३४	३	६	३३	२०		२७	२०	१	२४		२२७
१४	७	१०	१६			३०	१	२	१८	३	१	३७	११	१	१२		१४९
१५	२०	९	२५	२	३	४८	११	१	५०	१०	२	७६	३९	३	२१	१	३२१
१६	७	१	६	१	१	११			३		१	८	१		६		४६
१७	५२	४६	६८	४	३	९८	८	७	१३६	२८	७	१४६	९१	१	७२		७६७
१८	१०	७	३१	२	९	१५	६		५१	१६		३९	३७	१	२३		२४७
१९	८		११	१	१		२		९	४	१	५	१२		९		६३
जम्मा	**४०७**	**२६५**	**६३७**	**५७**	**३९**	**५७७**	**१४३**	**५७**	**१,२३३**	**२४८**	**२३**	**९१९**	**१,१०७**	**३३**	**६५९**	**१**	**६,४०५**
प्रतिशत	**६.३५**	**४.१४**	**९.९५**	**०.८९**	**०.६१**	**९.०१**	**२.२३**	**०.८९**	**१९.२५**	**३.८७**	**०.३६**	**१४.३५**	**१७.२८**	**०.५२**	**१०.२९**	**०.०२**	**१००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

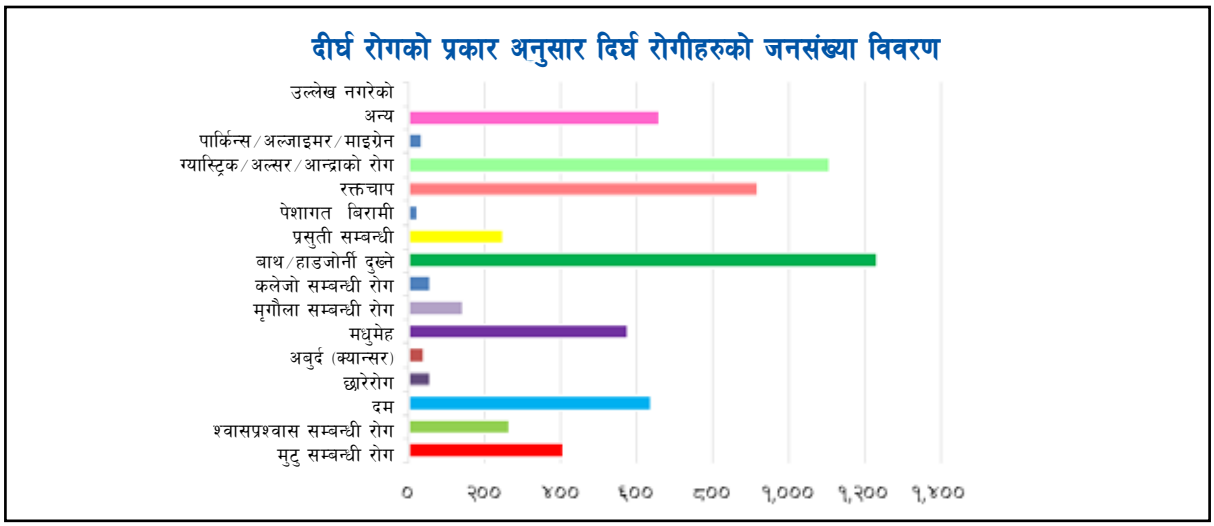

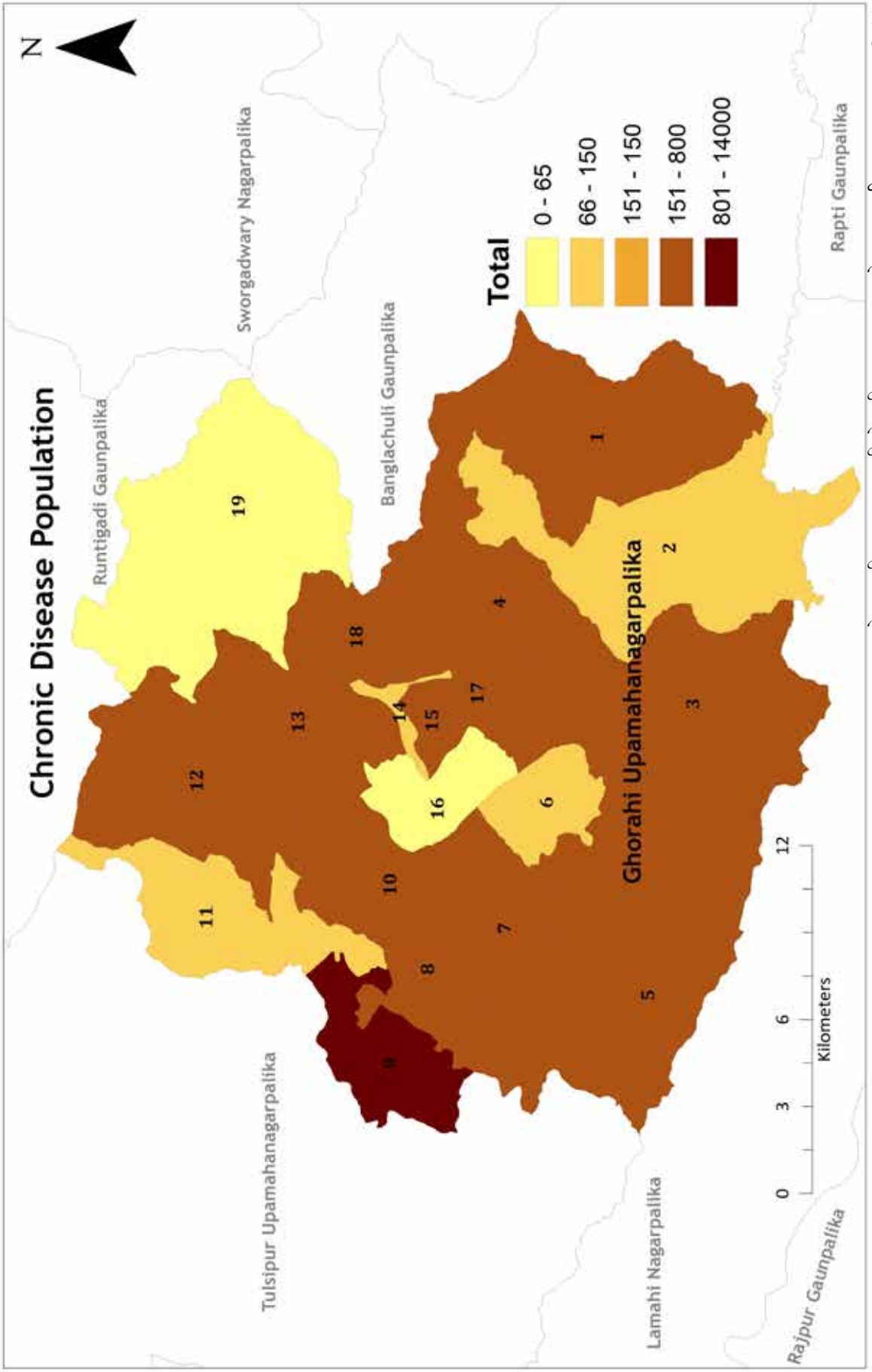

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.२.११ पोषणसम्वन्धी विवरण

कुनै पनि ठाउँको पोषणको अवस्था त्यस ठाउँका बालबालिकालाई हेरेर सजिलै अनुमान लगाउन सकिन्छ। पोषित बालबालिकालाई कुनै पनि ठाउँको सामाजिक र आर्थिक विकासको सूचकको रूपमा हेर्न सकिन्छ। सरकारले पनि पोषणलाई प्राथमिकता दिई ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूलाई नियमित रूपमा बालवृद्धिअनुमान गर्दै आएको छ। बालअधिकार सम्बन्धी महासंन्धी, १९८९ ले समेत बालबालिकालाई अवहेलना, बेवास्ता, हेलचेक्राइ, दुव्यर्वहार, हिंसा लगायतबाट जोगाई खाना र पोषणको अधिकार सुनिश्चित गर्नुपर्ने उल्लेख गरेको छ। नेपालको संविधान (२०७२) ले पनि खाद्य सम्प्रभुतालाई मौलिक हकका रूपमा राखेको छ।

स्वास्थ्य र पोषण मानव जीवनको पहिलो महत्वपूर्ण आवश्यकता भएको र स्वस्थ नागरिकबिना राष्ट्रका अन्य विकास क्रियाकलापहरू प्रभावकारी हुन नसक्ने भएको हुँदा जनस्वास्थ्यको अध्ययन योजना तर्जुमा प्रक्रियाको एक महत्वपूर्ण हिस्सा हुन आउँछ ।घोराही उप-महानगरपालिकामा राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रममा आधारित भई बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम, परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम, व्यवस्थापन कार्यक्रम, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा पुनर्जागरण कार्यक्रम, रोग नियन्त्रण कार्यक्रम, स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार कार्यक्रम, महामारी तथा रोग नियन्त्रण कार्यक्रम तथा क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइ आएका छन् ।स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी कार्य गर्नका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरू समेत कार्यरत रहेका छन् । कार्यक्रम सञ्चालनको सहयोगका लागि नगरमा स्वास्थ्य संञ्जाल विस्तार भएको छ ।

बालबालिकाको पोषणलाई ध्यानमा राख्दै सरकारले विभिन्न पोषण कार्यक्रहरू संञ्चालन गर्दै आएको छ । जसले बालबालिकामा देखिने कुपोषण जस्ता समस्या लाई कम गर्दै गएको पाईन्छ । वर्तमान समयमा घोराही उप-महानगरपालिकाको पोषणको अवस्था निम्नअनुसार रहेको छ :

तालिका नं. १५७ : विगत ३ वर्षमा पोषणको अवस्था

क्र.सं.	सुचकांकहरू	आ.व. २०७१/०७२	आ.व. २०७२/०७३	आ.व. २०७३/०७४
१	५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुगमन (पटक)			
२	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण (जना)	३१९३	२४३७	२९५६
३	१८० आईरन चक्की पाएका गर्भवति महिलाहरूको संख्या	२७७९	१६१९	१६६३
४	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	३०२२	२५०६	३००५
५	भिटामिन ए पाएका सुत्केरी महिलाहरूको संख्या	४४८६		
६	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए(जना)			
७	१ देखि ५ वर्ष भन्दा मुनिको वृद्धि अनुमान (पटक)			

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, घोराही २०७४

७.३ महिला तथा बालबालिका

७.३.१ महिलासम्बन्धी विवरण

कुल जनसङ्ख्याको आधा हिस्सा भन्दा बढी ओगटेका महिलाहरू अझै पनि देश विकासको मुल प्रवाहमा उल्लेखनीय रूपमा आउन सकेका छैनन् । महिला सहभागिता, सशक्तिकरण तथा विभिन्न कार्यक्रमहरू पछिल्लो समयमा हुँदै आए पनि समान सहमागिता र लैङ्गिक समता भने कायम हुन सकेको देखिँदैन । यसको कारण समाजमा व्याप्त असमान शक्ति सम्बन्ध, पितृसत्तात्मक सोच तथा सामाजिक संरचना आदि रहेका छन् जसको फलस्वरूप महिलाहरू आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, राजनीतिकर शैक्षिकरूपमा अझै पनि तुलनात्मक रूपमा पछाडि परेको देखिन्छ ।

विकासमा महिलाहरूको समानुपातिक र सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गर्न उनीहरूको आर्थिक र सामाजिक जीवनस्तर अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ अभियानका रूपमा आ.व.२०३८/०३९ देखि ५ जिल्लाबाट सुरु भएको महिला विकास कार्यक्रम हाल नेपालको ७५ जिल्लामा विस्तार भएको छ। महिला विकास कार्यक्रम महिला विकास र सशक्तिकरणको लागि एउटा महत्वपुर्ण प्रयास हो। ग्रामीण विपन्न महिलाहरूलाई समूह, समिति, संस्थामा संगठित गराई जनचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास गरी सामाजिक तथा आर्थिकरूपमा सशक्त बनाउन,सामाजिक विभेद र लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध जागरुकता बढाउन यस कार्यक्रमले प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्दै आईरहेको छ।

महिला हक, अधिकार र शसक्तिकरणका लागि विभिन्न गैर सरकारी संघ संस्था तथा सरकारी निकायहरूबाट कामहरू सशक्त रूपमा भई रहेको छ। नेपालको संविधान २०७२ मा महिला सम्बन्धी हक समेत सुनिश्चित गरिएको छ। नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ को धारा ३८ ले देहाय बमोजिमको महिलाको हक सुनिश्चित गरेको छ।

- ✓ प्रत्येक महिलालाई लैंगिक भेदभाव विना समान वंशीय हक हुनेछ।
- ✓ प्रत्येक महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक हुनेछ।
- ✓ महिलाविरुद्व धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसिमको हिंसाजन्य कार्य वा शोषण गरिने छैन। त्यस्तो कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछ र पीडितलाई कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ।
- ✓ राज्यका सबै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुनेछ।
- ✓ महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने हक हुनेछ।
- ✓ सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हक हुनेछ।

विशेषगरी गर्भवती महिलाहरूको निःशुल्क वा न्यूनतम् शुल्कमा स्वास्थ्य परिक्षण गर्न तथा महिलाहरूमा देखिने स्तन क्यान्सर र पाठेघर क्यान्सरको अग्रीम पहिचान र न्यूनिकरणका लागि विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ। जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय एवं अन्य सम्बद्ध स्वास्थ्य संस्थाहरूसँग समन्वय गरी मातृशिशु स्वास्थ्य तथा क्षयरोग नियन्त्रणका क्षेत्रमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि स्थायित्व, वृत्तिविकास तथा पुनर्ताजगि जस्ता कार्यक्रम ल्याई महिलाहरूका लागि लघु उद्यम व्यवसाय तालिम प्रदान गरी उद्यम व्यवसाय मार्फत आर्थिक रूपमा सबल बनाउनु पर्ने देखिन्छ। आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक तथा साँस्कृतिक सशक्तिकरण गर्दै नगर विकासमा महिलाहरूको समान सहभागिता गराउन उनीहरूलाई थप प्रोत्साहन गर्नुपर्ने देखिन्छ। सामाजिक क्षेत्रमा उदाहरणीय कार्य गर्ने आमा समूह, टोल विकास संस्था, महिला समन्वय समिति तथा महिला सम्बन्धी संघसंस्थालाई संस्थागत विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालनगर्न प्रोत्साहन गर्नु पर्दछ। महिला तथा बालबालिकाका लागि सामुदायिक कार्यप्रक्रियालाई वडाहरूमा विस्तार गर्ने तथा सामाजिक परिचालन प्रवर्द्धन कार्यलाई निरन्तरता दिई लक्षित समूहतर्फ सबै समूह र वर्गको सहभागिता हुने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरि समावेशी अवधारणा अनुरूप स्थानीय शासन र विकासमा महिलाको संलग्नता वृद्धि गर्न विभिन्न क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू ल्याउनुपर्ने देखिन्छ। उप-महानगरपालिकामा महिला हिंसा सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १५८ : महिला हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	घरेलु हिंसाबाट पिडित	२९८	-
२	सौता रहेको	-	-
३	वेचविखनमा परेको	१	-
४	श्रीमानबाट पिडित/पिटिएका	-	-
५	द्वन्दबाट पिडित	-	-
६	सामाजिक कुरिती लगाईएका	४६	-
७	जवरजस्ती करणी	२३	-
८	अन्य	१२९	-
	जम्मा	**४९७**	**-**

स्रोत : महिला तथा बाल बालिका कार्यालय, २०७४

७.३.२ महिलासहकारी संस्था

तालिका नं. १५९ : महिला सहकारी संस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	सदस्य संख्या	शेयर पुँजी
१	एकता महिला बि ब स सलि	साविक घोराही - ६	५१६	२५४१६००
२	प्रगति महिला बि ब स स लि	साविक घोराही - ३	३०७	९५५००
३	सौभाग्य महिला बि ब स स लि	साविक घोराही - ११	१२९४	१२९५६८
४	चेतना जागरण महिला.ब.तथा स	साविक ढिकपुर गा.वि.स.	७६५	७३२४००
५	गढीताकुरदेवी	साविक हापुर गा.वि.स.	७१७	५००३५८
६	सर्वेश्वरी महिला.बि.ब.तथास	साविक नारायणपुर गा.वि.स.	७३६	८०९०००
७	रामपुर महिला.बि.तथा स	साविक रामपुर गा.वि.स.	३०६	५७२०००
८	जुनेली महिला.बि.तथा स	साविक लक्ष्मीपुर गा.वि.स.	४०२	१७२३००
९	आत्मा जागरण महिला.वि.ब.तथा स	साविक सैघा गा.वि.स.	३२९	३५००
१०	लालिगुराँस महिला.वि.ब.तथा स	साविक धर्ना गा.वि.स.	३९५	११५५२२
११	जुनेली महिला.बि.तथा स	साविक सौडियार गा.वि.स.	६७३	१९८५१२९

स्रोत : महिला तथा बालबालिका कार्यालय, घोराही २०७४

७.३.३ आमा समूहको विवरण

तालिका नं. १६० : आमा समूहको विवरण

क्र.सं.	आमा समूहको नाम	ठेगाना (वडा नं. सहित)	सदस्य संख्या	कैफियत
१	आमा समूह जम्मा २३२ भएको	-	-	-

स्रोत : महिला तथा बाल बालिका कार्यालय, २०७४

७.३.४ बालबालिका सम्बन्धी विवरण

अन्तराष्ट्रिय स्तरमा १८ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकालाई बालक/बालिका भनिन्छ भने नेपालको बालबालिकासम्बन्धी ऐन २०४८ ले १६ वर्षभन्दा मुनिका सम्पूर्ण मानिसहरूलाई बालबालिका हुन् भनेर परिभाषित गरेको छ । बालबालिका भविष्यका कर्णधार हुन् । बालबालिका साझा भविष्य हुन र उनीहरूको

स्वतन्त्रता, अधिकार, संरक्षण, विकास र जीवनस्तर सुधारको लागि सामूहिक प्रतिवद्धता र साझा प्रयास आवश्यक छ भन्ने कुरा महसुस गरी संयुक्त राष्ट्र संघले सन् सन् १९८९ नोभेम्बरमा बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धि पारित गरेपछि हरेक वर्ष नोभेम्बर २० का दिन अन्तराष्ट्रिय बाल दिवस मनाइन्छ । नेपालको संविधान २०७२ ले बालबालिकासम्बन्धी थुप्रै हक अधिकारहरू समेटेको छ । नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ को धारा ३९ मा देहाय बमोजिमको बालबालिकाको हकको व्यवस्था गरिएको छ ।

१. प्रत्येक बालबालिकालाई आफ्नो पहिचान सहित नामकरण र जन्मदर्ताको हक हुनेछ ।
२. प्रत्येक बालबालिकालाई परिवार तथा राज्यबाट शिक्षा, स्वास्थ्य, पालन पोषण, उचित स्याहार, खेलकूद, मनोरञ्जन तथा सर्वाङ्गीण व्यक्तित्व विकासको हक हुनेछ ।
३. प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बाल विकास तथा बाल सहभागिताको हक हुनेछ ।
४. कुनै पनि बालबालिकालाई कलकारखाना, खानी वा यस्तै अन्य जोखिमपूर्ण काममा लगाउन पाइने छैन ।
५. कुनै पनि बालबालिकालाई बालविवाह, गैरकानूनी ओसारपसार र अपहरण गर्न वा बन्धक राख्न पाइने छैन ।
६. कुनै पनि बालबालिकालाई सेना, प्रहरी वा सशस्त्र समूहमा भर्ना वा प्रयोग गर्न वा सांस्कृतिक वा धार्मिक प्रचलनका नाममा कुनै पनि माध्यम वा प्रकारले दुर्व्यवहार, उपेक्षा वा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य वा अन्य कुनै प्रकारको शोषण गर्न वा अनुचित प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
७. कुनै पनि बालबालिकालाई घर, विद्यालय वा अन्य जुनसुकै स्थान र अवस्थामा शारीरिक, मानसिक वा अन्य कुनै किसिमको यातना दिन पाइने छैन ।
८. प्रत्येक बालबालिकालाई बाल अनुकुल न्यायको हक हुनेछ ।
९. असहाय, अनाथ, अपांगता भएका, द्वन्द्वपीडित, विस्थापित एवं जोखिममा रहेका बालबालिकालाई राज्यबाट विशेष संरक्षण र सुविधा पाउने हक हुनेछ ।
१०. उपधारा (४), (५), (६) र (७) विपरीतका कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछन् र त्यस्तो कार्यबाट पीडित बालबालिकालाई पीडकबाट कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ ।

यो सँगै बालबालिकाहरूको अधिकारसम्बन्धी महासन्धिमा ५० औं देशहरूमध्ये नेपालपनि एक हस्ताक्षर कर्ता हो । संविधानमा बालबालिका सम्बन्धी हकको सुनिश्चितता र विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाको प्रयासको बावजुत घरेलु कामदारको रूपमा खटिएका बालबालिकाहरू, उद्योग तथा कलकारखानामा कडा श्रममा खटिएका बालबालिकाहरू, शिक्षा बाट बञ्चित रहेका बालबालिकाहरू, बाँच्न पाउने नैसर्गिक अधिकार संविधानमा सुनिश्चित भएर पनि जन्मन नपाई जन्मने अधिकार खोसिएका बालबालिकाहरू र बाल अधिकारको उपयोगबाट टाढा रहेका बालबालिकाहरूको उदाहरणहरू समाजमा हामी सामु छर्लङ्ग नै छन् । यसरी समाजमा हुने गरेका बाल श्रम तथा बाल अधिकार बाट बंञ्चित बालबालिकाहरूको लागि अझै सरकार, नागरिक समाज सचेत रहन जरुरी छ । यस उप-महानगरपालिकामा रहेका परिवार बिहिन बालबालिकाहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १६१ : परिवार बिहिन बालबालिकाहरूको विवरण

विवरण	बालिका	बालक	जम्मा	कैफियत
परिवारिक संरक्षणविहीन बालबालिकाको कुल सङख्या				
परिवारमा वयस्क व्यक्ति नभइ बालबालिका मात्र भएको अवस्थामा रहेका बालबालिका				
आफन्तको संरक्षणमा रहेका बालबालिका				
संस्थागत संरक्षणमा रहेका बालबालिका				
सडक बालबालिका		१४	१४	

विवरण	बालिका	बालक	जम्मा	कैफियत
जेलमा रहेका				
हिंसा/यातना पीडित				
अलपत्र वा वेवारिसे अवस्थामा फेला परेका				
बेचविखनमा परेका बालबालिका				

स्रोत : महिला तथा बालबालिका कार्यालय, घोराही २०७४

७.४ खानेपानी तथा सरसफाइ

उप-महानगरपालिका स्वच्छ र सफा हुनुपर्छ । खानेपानी स्वच्छ जीवनको प्रमुख आधार हो । खानेपानी सुरक्षित नहुँदा विभिन्न दुषित तथा असुरक्षित पानीबाट लाग्ने रोगको जोखिम हुन्छ । खानेपानी सुरक्षित राख्न त्यस ठाउँको वातावरण पनि सफा र स्वच्छ रहनु पर्दछ । खानेपानीमा प्रयोग गरिएको स्रोतको आधारमा नगर तथा उप-महानगरपालिकाको स्वास्थ्य स्थिति निर्धारण गर्न सकिन्छ । सुरक्षित खानेपानीको प्रयोगबाट विभिन्न रोगको जोखिम न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ ।

७.४.१ खानेपानी आयोजना सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १६२ : खानेपानी आयोजना सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खानेपानी आयोजना र उद्योगको नाम	ठेगाना	सञ्चालन	स्वामित्व	पानीको स्रोत	अवस्था	लाभान्वित घरधुरी संख्या	आयोजनाले समेट्ने क्षेत्र
१	घोराही खा.पा.आ.	घोराही बजार	२०५४	संस्था	मूल, डिप बोरिंग	सामान्य	६१९२	
२	त्रिनपा ७, ८, ९ खा.पा.आ.	घोराही ७, ८, ९						
३	अम्बापुर खा.पा.आ.	घोराही- ५						
४	धाइरेखुटी खा.पा.आ.	घोराही ४-डवरीधाइरेखुटी	सुरु नभएको					
५	गैरागाऊँ खा.पा.आ.	घोराही गैरागाऊँ कर्जाही	सुरु नभएको					
६	कलमघारी खा.पा.आ.	घोराही साविक ८ कलमघारी						
७	हरिद्वार खा.पा.आ.	हरिद्वार	२०७४ माघ	सार्वजनिक	डिप बोरिंग	ठिकै	४०३	१७
८	हापुर खा.पा.आ.स्की. नं.- १	हापुर-९, ६	२०७०	सार्वजनिक र निजी	मूल	ठिकै	२५०	११, १२ (रतनपुर)
९	हापुर खा.पा.आ.स्की. नं.- २	हापुर- २, ३, ४, ५						
१०	हापुर खा.पा.आ.स्की. नं.- ३	हापुर- १, २	२०५३	सार्वजनिक र निजी	मूल	ठिकै	२७५	१२ (सिस्नेरी, गुर्जे, रमन)
११	हापुर- १ खा.पा.आ.स्की. नं.- १	हापुर- १ माराकोट श्रीचौर						
१२	हापुर- १ खा.पा.आ.स्की. नं.- २	हापुर- ९ , गुरौ						
१३	बालापुर खा.पा.आ.	रामपुर						
१४	लक्ष्मीपुर खा.पा.आ.	लक्ष्मीपुर						
१५	सैघा खा.पा.आ.स्की. नं.- १	सैघा- ३, ५						
१६	नारायणपुर खा.पा.आ.	नारायणपुर						
१७	भवानी खा.पा.आ.	हापुर-८						
१८	भरतपुर खा.पा.आ.	घोराही, १५	२०५७	सामुदायिक	मूल, डिप बोरिंग	ठिकै	९७४	१५(७९८)
१९	चौघेरा खा.पा.आ.	घोराही, १७	२०६६	निजी	कुवा, बोरिंग	ठिकै	३४०	१७ (६ टोल)

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन २०७५

७.४.२ खानेपानी आयोजना माग, आपूर्ति र महसुल सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १६३ : खानेपानीको माग, आपूर्ति र महसुल सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खानेपानी आयोजनाको नाम	दैनिक माग	दैनिक आपूर्ति	महसुल दर		आयोजना लागत	मासिक आम्दानी	मासिक खर्च	मासिक बचत
				मासिक न्यूनतम रू.	न्युनतममा शप घन मिटरको दरले				
१.	घोराही खा.पा.आ.	३०९६	२२००	१६०	३५				
२.	त्रिनपा ७,८,९ खा.पा.आ.	-	-						
३.	अम्बापुर खा.पा.आ.	१२०		१००	१०	२ करोड	१ लाख	६००००	४००००
४.	धाइरेखुटी खा.पा.आ.								
५.	गैरागाऊँ खा.पा.आ.								
६.	कलमघारी खा.पा.आ.								
७.	हरिद्वार खा.पा.आ.	३००	२००	१५०	३०	२ करोड	६०,०००	६०,०००	-
८.	हापुर खा.पा.आ.स्की. नं.- १			९०	१०				
९.	हापुर खा.पा.आ.स्की. नं.- २							१२,०००	१०,०००
१०.	हापुर खा.पा.आ.स्की. नं.- ३			१००	१५				
११.	हापुर- १ खा.पा.आ.स्की. नं.- १								
१२.	हापुर- १ खा.पा.आ.स्की. नं.-२								
१३.	बालापुर खा.पा.आ.								
१४.	लक्ष्मीपुर खा.पा.आ.								
१५.	सैघा खा.पा.आ. स्किम नं.- १								
१६.	नारायणपुर खा.पा.आ.	२००	१५०	१७०	२०	१५करोड	-	-	-
१७.	भवानी खा.पा.आ.								
१८	भरतपुर खा.पा.आ.	६७५	४५०	१५०	२५	१,००,० ९,१५२.६१	४ लाख	३ लाख	१ लाख
१९	चौघेरा खा.पा.आ.	२५०	२००	१५०	३०	१००३४ लाख	६५०००	६००००	५०००

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन २०७५

७.४.३ खानेपानी आयोजनाबाट उपलब्ध हुने पानीको गुणस्तर सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १६४ : खानेपानी आयोजनाबाट उपलब्ध हुने पानीको गुणस्तर सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	आयोजनाहरूको नाम	भौतिक गुणस्तर	रसायनिक गुणस्तर	जैविक गुणस्तर
१	घोराही खा.पा.आ.	ठिक	ठिक	ठिक
२	घोराही उप.मनपा ७ र ८ (खा.पा.आ.)			
३	अम्बापुर खा.पा.आ.	ठिक	ठिक	ठिक
४	धाइरेखुटी खा.पा.आ.			
५	गैरागाऊँ खा.पा.आ.			
६	कलमघारी खा.पा.आ.			
७	हरिद्वार खा.पा.आ.	छैन	छैन	छैन
८	हापुर खा.पा.आ स्किम नं.- १			
९	हापुर खा.पा.आ स्किम नं.- २			
१०	हापुर खा.पा.आ स्किम नं.- ३			

क्र.सं.	आयोजनाहरूको नाम	भौतिक गुणस्तर	रसायनिक गुणस्तर	जैविक गुणस्तर
११	हापुर- १ खा.पा.आ स्किम नं.- १			
१२	हापुर- १ खा.पा.आ स्किम नं.- २			
१३	बालापुर खा.पा.आ.			
१४	लक्ष्मीपुर खा.पा.आ.			
१५	सैघा खा.पा.आ. स्किम नं.- १			
१६	नारायणपुर खा.पा.आ.			
१७	भवानी खा.पा.आ.			
१८	भरतपुर खा.पा.आ.	ठिकै	ठिकै	ठिकै
१९	चौघेरा खा.पा.आ.	ठिकै	ठिकै	ठिकै

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन २०७५

७.४.४ खानेपानी आयोजना संभावित क्षेत्रहरूसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १६५ : खानेपानी आयोजना संभावित क्षेत्रहरू सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खानेपानीको स्रोत	ठेगाना	लाभान्वित हुने क्षेत्र
१	मूल, खोला, पोखरी	वडा.न. १	
२	मूल, खोला, पोखरी,सिमसार	वडा.न. २	
३	खोला, मूल,ताल	वडा.न. ३	
४	ताल, मूल, पोखरी	वडा.न. ४	
५	खोला, पोखरी, मूल, ताल	वडा.न. ५	
६	मूल, पोखरी	वडा.न. ६	
७	मूल, खोला,पोखरी	वडा.न. ७	
८	खोला, मूल, ताल, पोखरी	वडा.न. ८	
९	मूल, खोला, पोखरी, सिमसार	वडा.न. ९	
१०	मूल, खोला, पोखरी	वडा.न. १०	
११	खोला , मूल, पोखरी	वडा.न. ११	
१२	मूल, खोला, पोखरी	वडा.न. १२	
१३	खोला, मूल, पोखरी	वडा.न. १३	
१४	मूल, खोला	वडा.न. १४	
१५	मूल, खोला,	वडा.न. १५	
१६	खोला, मूल, पोखरी	वडा.न. १६	
१७	खोला, मूल, ताल, पोखरी	वडा.न. १७	
१८	मूल, खोला, पोखरी, सिमसार	वडा.न. १८	
१९	मूल, खोला, पोखरी, सिमसार	वडा.न. १९	

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन २०७५

७.४.५ खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको विवरण

तालिका नं. १६६ : खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	धारा/पाइप	ट्युबवेल/हाते पम्प	ढाकिएको इनार/कुवा	नढाकिएको इनार/कुवा	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	जार	ट्याङ्करको पानी	अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	९५७	१	५३	१४	९	६३					**१,०९७**
२	९०४		५६१	८३	५४	१६२					**१,७६४**
३	७२०	६	२३२	७९२	२२	६१					**१,८३३**
४	८२४	२	३९५	२९४	३	३१			१		**१,५५०**
५	३	१०९	९४५	४०३	१४	४३			४३		**१,५६०**
६	४२	३२०	७१६	५४	२०						**१,१५२**
७	३	९५	७०१	७९०	५१	१	२		२९		**१,६७२**
८	२९	४८	८३८	६१६	९५	३			१		**१,६३०**
९	३९६	२६	१,०२८	३२१	९	६			४		**१,७९०**
१०	७२५	२	५१४	४७३	२५	५	३	२	१		**१,७५०**
११	७४८	१६	२२५	३४१	४२	४४३					**१,८१५**
१२	१,७६०	१	१९४	२१	८७	६७	१६		१	१	**२,१४८**
१३	१,४८७	३	२०७	१५२	६	१७		१३	१		**१,८८६**
१४	१,२७७	३	४५१	१०४		४	३		१६		**१,८५८**
१५	३,७३३	५	५५६	३२	४		१	२	८		**४,३४१**
१६	५६	७	७७७	७१३	१८	४०	४०		१		**१,६५२**
१७	१,२३१	६	६९१	६५६	९९	२९		६			**२,७१८**
१८	१,७५०	१६	२६८	२७	२९	१५			३३		**२,१३८**
१९	१,१४६	४		७३	३०	८	३२				**१,२९३**
जम्मा	**१७,७९१**	**६७०**	**९,३५२**	**५,९५९**	**६१७**	**९९८**	**९७**	**२३**	**१३९**	**१**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**४९.९१**	**१.८८**	**२६.२४**	**१६.७२**	**१.७३**	**२.८०**	**०.२७**	**०.०६**	**०.३९**	**०.००**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये धारा तथा पाइपको पानी पिउने घरधुरिको संख्या ४९.९१ प्रतिशत भएकाले सामान्यतया धारा तथा पाइपको पानी पिउने गर्दछन् । यद्यपि दोस्रोमा भने ढाकिएको इनार/कुवा मार्फत आपूर्ति गरिएको पानी पिउने परिवारको संख्या ९,३५२ अर्थात् २६.२४ प्रतिशत रहेको छ । त्यस्तै नढाकिएको इनार/कुवा मार्फत पानी पिउनेको संख्या ५,९५२ अर्थात् १६.७२ प्रतिशत रहेको छ । अन्य स्रोत प्रयोग गर्नेको संख्या नगन्य रहेको छ । (वडागत रूपमा विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :Sustainable Development Goals Status & Roadmap:२०१६ - २०३० का अनुसार (SDG- 6) आधार वर्ष २०१५ मा नेपालमा सुरक्षित पिउने पानी उपभोग गर्ने जनसंख्या १५% मात्र देखिन्छ । दीगो विकास लक्ष्य अनुगमन ढाँचा समेत उल्लेख भएको उक्त दस्तावेज अनुसार यो जनसंख्या क्रमश वृद्धि गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । जस अनुसार २०१९ मा ३५%, २०२२ मा ५०%, २०५५ मा ६५% हुँदै सन् २०३० सम्म सुरक्षित पिउने पानी प्रयोग कर्ता कुल जनसंख्याको ९०% हुने महत्वाकांक्षी लक्ष्य राखिएको छ । उक्त राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिमा टेवा पुऱ्याउन तथा आमरूपमा जनस्वास्थमा सुधार गर्न कुनैपनि स्रोतको पानी प्रयोग गर्दा पानीको उपयुक्तताको परीक्षण र सुरक्षाको उपायहरूबारे व्यापक जनजागरण फैलाउनु पर्ने देखिन्छ ।

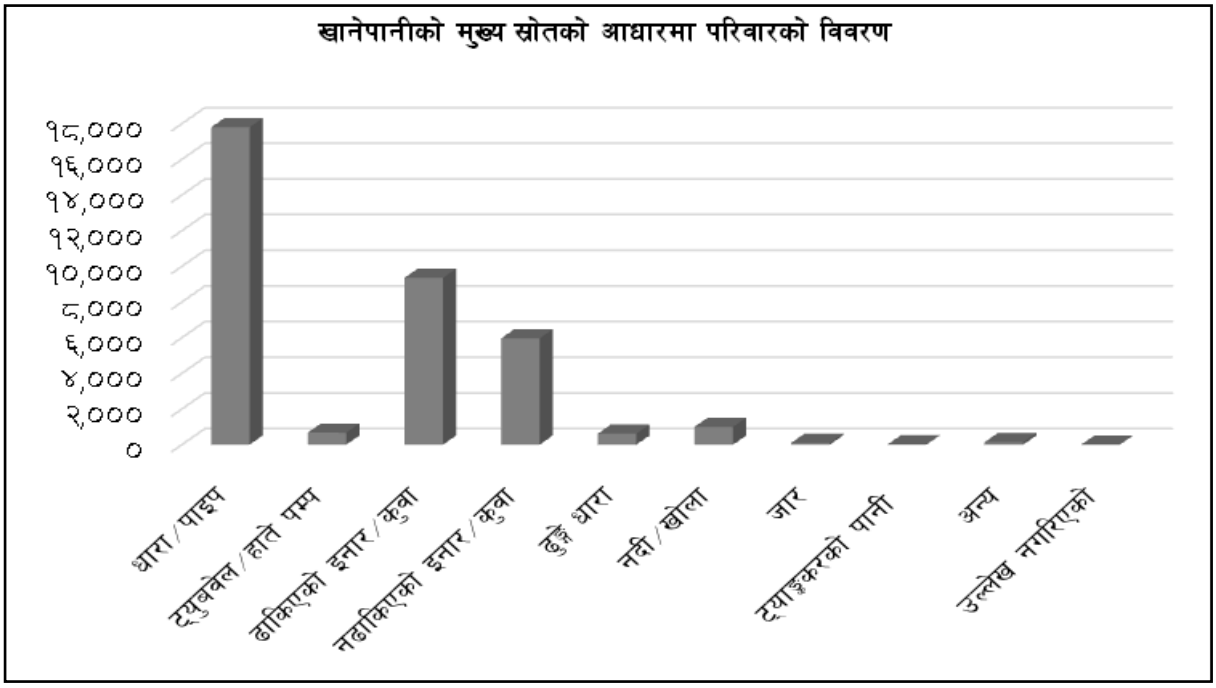

७.४.६ खानेपानीको मुख्य स्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको विवरण

तालिका नं. १६७ : खानेपानीको मुख्य स्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरपरिवारको वितरण

वडा नं.	घरको कम्पाउण्ड भित्र भएको	१५ मिनेटसम्म	१६-३० मिनेट	३१-४५ मिनेट	४६ मिनट - १ घण्टा	१ घण्टा- १.५ घण्टा	१.५ घण्टा- २ घण्टा	दुई घण्टा भन्दा बढी	उल्लेख ,नगरिएको	जम्मा	औषत समय (मिनेटमा)
१	१३५	६७१	२७६	४	८	२	१			१,०९७	१०.४०
२	६८६	१,०१८	४५	१	८	१		५		१,७६४	५.६०
३	९६५	७७२	८८		३	४		१		१,८३३	४.९१
४	५५८	९०७	७५		५	२		३		१,५५०	४.७४
५	३५४	१,०२७	१६४	५	९	१				१,५६०	७.०७
६	७६९	३५७	२३			१		२		१,१५२	१.९६
७	८४८	७८७	१९		१	२		१५		१,६७२	४.८५
८	८२२	४१७	९०	१	३	२७९		१८		१,६३०	१६.१७
९	९५८	७४०	८२	४	१	३		२		१,७९०	४.१२
१०	१,६४९	९९	१					१		१,७५०	०.३२
११	९३३	६५६	१४९	४५	२१	६		५		१,८१५	७.७२
१२	८९७	१,१६०	५७	४	८	७	६	८	१	२,१४८	५.७०
१३	१,१७५	३७५	१४७	१२	६०	४३	२	७२		१,८८६	१४.२३
१४	१,६५९	१२३	१४		१	५५	६			१,८५८	३.१८
१५	४,३०५	२७	२		२	४		१		४,३४१	०.१७
१६	१,०८४	१४८	१३६			२७६		८		१,६५२	१४.९७
१७	२,०५१	४१५	१००		५	१३१	१	१५		२,७१८	७.२३
१८	१,२३९	४७२	१४५	२१	१७०	६४	२४	३		२,१३८	१२.०९
१९	१,०४१	५४	७८	३९	१२	५८	११			१,२९३	७.९१
जम्मा	**२२,१२८**	**१०,२२५**	**१,६९१**	**१३६**	**३१७**	**९३९**	**५१**	**१५९**	**१**	**३५,६४७**	**६.५५**
प्रतिशत	**६२.०८**	**२८.६८**	**४.७४**	**०.३८**	**०.८९**	**२.६३**	**०.१४**	**०.४५**	**०.००**	**१००.००**	

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये २२,१२८ अर्थात् ६२.०८ प्रतिशत घर परिवारहरूको पानीको स्रोत आफ्नै घर परिसर भित्र रहेको, त्यस बाहेक १०,२२५ अर्थात् २८.६८ प्रतिशत घरपरिवारहरू १ देखि १५ मिनेट टाढाको स्रोतहरूबाट पिउने पानी ल्याउने गरेको पाइयो । त्यसैगरी १,६९१ अर्थात् ४.७४ प्रतिशत घरपरिवारमा १६ देखि ३० मिनेट टाढाको स्रोतहरूबाट पिउने पानी ल्याउने गरेको पाइयो । भित्री मधेशको सुगम उप-महानगरपालिका भएकोले पिउने पानीको स्रोत र त्यसको सुगमता राम्रो भएको देखिन्छ तथापि पानीको निर्मलीकरण गरेर पिउनुपर्ने र धाराबाट पानी प्राप्त गर्न घरधुरी संख्या बढाउनुपर्ने देखिन्छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

७.४.७ शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण

तालिका नं. १६८ : शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्की)	साधारण चर्पी	सामुदायिक चर्पी	चर्पी नभएको	उल्लेख नभएको	जम्मा
१		४०२	५८३	१	१११		**१,०९७**
२	२	६१	१,६३७	११	५३		**१,७६४**
३	४५३	४३६	८७४	१७	५३		**१,८३३**
४	५	८४३	६५८	४	४०		**१,५५०**
५	४	१,०६८	४३९	८	४१		**१,५६०**
६	३	२८९	८४७	६	७		**१,१५२**
७	३९	५०५	१,०७६	९	४३		**१,६७२**
८	६	९५८	६४२	६	१८		**१,६३०**
९	३८२	१,११३	२४९	१	४५		**१,७९०**
१०	६	९५१	७७८	१२	३		**१,७५०**
११	१	१,४१२	३०५	१	९५	१	**१,८१५**
१२	२४	१,५२९	५१५	२०	५९	१	**२,१४८**
१३	२०३	१,०४४	६२३	३	१३		**१,८८६**
१४	२१२	१,५१२	१२४	४	६		**१,८५८**
१५	७०७	२,९९५	६३३	५	१		**४,३४१**
१६	१५	५७६	१,०४७	३	११		**१,६५२**
१७	२६७	७३८	१,५९६	३६	८०	१	**२,७१८**
१८	३१	१,३७६	७१५	४	१२		**२,१३८**
१९	१	१८३	१,०६७	४	३८		**१,२९३**
जम्मा	**२,३६१**	**१७,९९१**	**१४,४०८**	**१५५**	**७२९**	**३**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**६.६२**	**५०.४७**	**४०.४२**	**०.४३**	**२.०५**	**०.०१**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरूमध्ये १४,४०८ अर्थात् ४०.४२ प्रतिशत घरपरिवारले साधारण चर्पी, १७,९९१ अर्थात् ५०.४० प्रतिशतले फ्लस सहितको सेप्टि ट्याङ्क भएको चर्पी, २,३६१ अर्थात् ६.६२ प्रतिशतले फ्लस सहितको सार्वजनिक ढल भएको चर्पी, १५५ अर्थात् ०.४३ प्रतिशतले सामुदायिक चर्पीको प्रयोग गरेको र ७२९ अर्थात् २.०५ प्रतिशतले भने चर्पीको प्रयोग नै नगरेको पाइयो । साधारण चर्पी प्रयोग गर्नेको संख्या ४०.४२ प्रतिशत हुनु र २.०५ प्रतिशत जनसंख्याले चर्पीको प्रयोग नै नगर्नु व्यक्तिगत तथा सामुदायिक स्वास्थ्यका हिसाबले जोखिम बढी रहेको देखाउँछ । सानो संख्याले मात्र खुल्ला स्थानमा दिसापिसाब गर्दा समेत समुदायको ठूलो हिस्साको जनस्वास्थ्य प्राणघातक संक्रामक रोगहरूको जोखिममा पर्ने हुँदा चर्पी प्रयोगलाई अनिवार्य गर्ने र चर्पीको गुणस्तर सुधारमा ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

७.५ सामाजिक सुरक्षा

सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७५ बमोजिम समाजका जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, विधवा,दलित वर्ग, लोपोन्मुख आदिवासी जनजाति, अशक्त अपाङ्गता भएका नागरिकहरू एवंम दलित बालबालिकाहरूले सामाजिक सुरक्षा भत्ता वृत्ति अनुदान प्राप्त गर्ने व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ को धारा ४३ मा आर्थिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका, असहाय एकल महिला, अपांगता भएका, बालबालिका, आफ्नो हेरचाह आफैं गर्न नसक्ने तथा लोपोन्मुख जातिका नागरिकलाई कानून बमोजिम सामाजिक सुरक्षाको हक हुनेछ भनी व्यवस्था गरेको छ ।

७.५.१ सामाजिक सुरक्षा भत्ता

उप-महानगरपालिकामा आ.व.२०७४/७५ सम्म सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेहरूको संख्या तालिकामा दर्शाइएको छ । भत्ता पाउनेहरूमा जेष्ठ नागरिक ११६८ जना रहेका छन् जसमा दलित जेष्ठ नागरिक ४५२ जना र अन्य जेष्ठ नागरिक ७१६ जना रहेका छन् । एकल/विधवा महिला ६०० जना र अपाङ्ग (पूर्ण र आंशिक) १०७ जना रहेका छन् । त्यस्तै दलित बालबालिकाहरूको संख्या ६३३ जना रहेको छ । जसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १६९ : विगत १२ महिनामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	जेष्ठ नागरिक	एकल महिला	अपाङ्गता भएका	अल्पसंख्यक जातजाति	बाल सुरक्षा	वृद्ध भत्ता	अन्य	सामाजिक सुरक्षा नपाएका	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	९१	१४७	१७	१०	६	९	१५	७		**३०२**
२	१५८	२२०	२२	१		९		८		**४१८**
३	१२५	२१७	२०		३३	११	८०८			**१,२१४**
४	९५	२१९	१५		११	२	१	४		**३४७**
५	१८९	१४४	३३		६२	१	२	१	२	**४३४**
६	७४	१३१	१३			२		३	४४	**२६७**
७	१२९	१३४	१८	१	२	१		५		**२९०**
८	१००	१००	१०			१	६३	३	३	**२८०**
९	१३०	२२६	२७			१	१	३		**३८८**
१०	११८	१३४	१५			४		३		**२७४**
११	६५	१६३	२०	१	७	४५	१	६	१	**३०९**
१२	१८५	२५४	३७		१	७	२	१६	२८	**५३०**
१३	७३	१७४	१२		२	११	१	८		**२८१**
१४	१०२	९९	१४			२	११	८	५	**२४१**
१५	२१६	१९७	२२		२	१९	५१२	१३	१२	**९९३**
१६	७८	१६१	१८			१	१	१२	७	**२७८**
१७	१६८	२३६	१५			५	५	१८	४	**४५१**
१८	१५४	१२७	४२	२		१	३	२		**३३१**
१९	२५	१५८	३		१					**१८७**
जम्मा	**२,२७५**	**३,२४१**	**३७३**	**१५**	**१२७**	**१३२**	**१,४२६**	**१२०**	**१०६**	**७,८१५**
प्रतिशत	**२९.११**	**४१.४७**	**४.७७**	**०.१९**	**१.६३**	**१.६९**	**१८.२५**	**१.५४**	**१.३६**	**१००.००**

स्रोत : घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

७.६ अपांगताका आधारमा जनसंख्या

खासगरी व्यक्तिहरूमा अपाङ्गता हुने कारण आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोगको कमी, ग्रामीण क्षेत्रमा मुख नधुने समस्याका कारण उत्पन्न (Trachoma) रोग, दुर्घटना, जन्मजात, प्राकृतिक प्रकोप, कुपोषण, स्वास्थ्य उपचार नपाएर, द्वन्द्व वा युद्ध वा विस्फोटक पदार्थको प्रयोग आदि देखिएका छन् । जसलाई घटाउन प्रतिरोधात्मक र उपचारात्मक दुवै उपचार पद्धतीको प्रयोग गरिनु पर्दछ । नेपालले अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा बालबालिकाहरूको हक हित र अधिकारको संरक्षण एवं सम्बर्द्धन र विकास गर्न १९ ओटा क्षेत्रलाई समेटी अपाङ्ग संरक्षण तथा कल्याण ऐन, २०३९ र अपाङ्गतासम्बन्धी कार्ययोजना, २०६३ तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । त्यसै गरी २०६६ पुस १२ गते नेपालले अपाङ्गता भएका व्यत्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धी, २००६ लाई अनुमोदन गरेको छ ।

अपाङ्गता परिचयपत्र वितरण गर्नका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अपाङ्गताका आधारमा शारिरीक अपाङ्गता, दृष्टिविहीन र न्यून दृष्टियुक्त, स्वरबोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता, सुस्त श्रवण र बहिरा, श्रवण दृष्टिविहिनता, मानसिक अपाङ्गता, बौद्धिक अपाङ्गता, बहुअपाङ्गता गरी सात किसिमले र गाम्भीर्यताका आधारमा तह क (रातो रङको परिचयपत्र), तह ख (नीलो रङको परिचयपत्र), तह ग (पहेलो रङको परिचयपत्र) र तह घ (सेतो रङको परिचयपत्र) गरी चार तहमा विभक्त गरी परिचय पत्र वितरण गर्ने कार्य सुरु गरिएको छ । हालसम्म यो समुदायको सामाजिक आर्थिक अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन केही सामान्य आयमुलक र सिपमुलक तालिमहरू सञ्चालन गरिएता पनि यिनीहरूको आत्मविश्वासलाई बढाउन र समुदायबाट हुने गरेको उपेक्षाबाट मुक्त राख्न स्थानीय स्रोत साधन र निकायहरूमा यो समुदायको पहूँच पुऱ्याउन विभिन्न कार्यक्रम ल्याउनु पर्ने देखिन्छ । यस उप-महानगरपालिकामा महिला तथा बालबालिका कार्यालयको तथ्याङ्क अनुसार २०७४ सालमा अपाङ्ग भएका व्यक्तिहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

घरपरिवार तथ्याङ्क संकलनको विवरण अनुसार घोराही उप-महानगरपालिकामा रहेको कुल १,५२,७६६ जनसंख्यामध्ये १.२१ प्रतिशत अर्थात् १,८५४ जनामा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको छ। जसमध्ये शारिरीक अपाङ्गता भएका ९३४, दृष्टिविहिन अपाङ्गता भएका १८१, स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता भएका १५४, सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गता भएका १७९, श्रवण दृष्टिविहिन सम्बन्धी अपाङ्गता भएका ५१ जना रहेका छन् । थप अपाङ्गता तथा वडागत अपाङ्गताको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १७० : अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	अपाङ्गता नभएको	शारीरिक अपाङ्गता	दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता	श्रवण दृष्टिविहिन	सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गता	स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बौद्धिक अपाङ्गता	उल्लेख नगरेको	जम्मा
१	४,५५७	२७	१२	५	१०	७	६		२	**४,६२६**
२	८,०११	४९	११	१	६	१	९		२	**८,०९०**
३	८,१००	८६	१५	६	१२	१४	१४	२		**८,२४९**
४	६,४९९	४६	१८	१४	२	४	१०		८	**६,६०१**
५	६,५८५	४८	११		११	१७	६	४	१०	**६,६९२**
६	५,४२२	२१	१	१	४	६	३		४४	**५,५०२**
७	७,३४८	५९	१८	४	५	१३	५	२	१	**७,४५५**
८	७,४२५	३८	५		७	९	२	२	५	**७,४९३**
९	७,९४४	६४	२	२	१२	९	१५	३	२	**८,०५३**

वडा नं.	अपाङ्गता नभएको	शारीरिक अपाङ्गता	दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता	श्रवण दृष्टिबिहिन	सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गता	स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बौद्धिक अपाङ्गता	उल्लेख नगरेको	जम्मा
१०	७,२३४	३४	८	२	१७	४	८	३	२	**७,३१२**
११	८,०५६	४५	१०		८	७	६	१	४	**८,१३७**
१२	९,६९४	११७	२६	४	५१	२३	२०	४	४३	**९,९८२**
१३	७,५८०	२७	२	३	१	४	७		३	**७,६२७**
१४	७,४४७	२१	४			५	८	१	६	**७,४९२**
१५	१४,५७७	४३	७	१	९	३	९	२	१३	**१४,६६४**
१६	७,३६४	५४	९	१	४	४	५		९	**७,४५०**
१७	११,१३९	९४	१५	४	८	१४	१४	१	१०	**११,२९९**
१८	९,३७५	३०	१	२	५	४	८	३	४	**९,४३२**
१९	६,५५५	३१	६	१	७	६	४			**६,६१०**
जम्मा	**१५०,९१२**	**९३४**	**१८१**	**५१**	**१७९**	**१५४**	**१५९**	**२८**	**१६८**	**१५२,७६६**
प्रतिशत	**९८.७९**	**०.६१**	**०.१२**	**०.०३**	**०.१२**	**०.१०**	**०.१०**	**०.०२**	**०.११**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

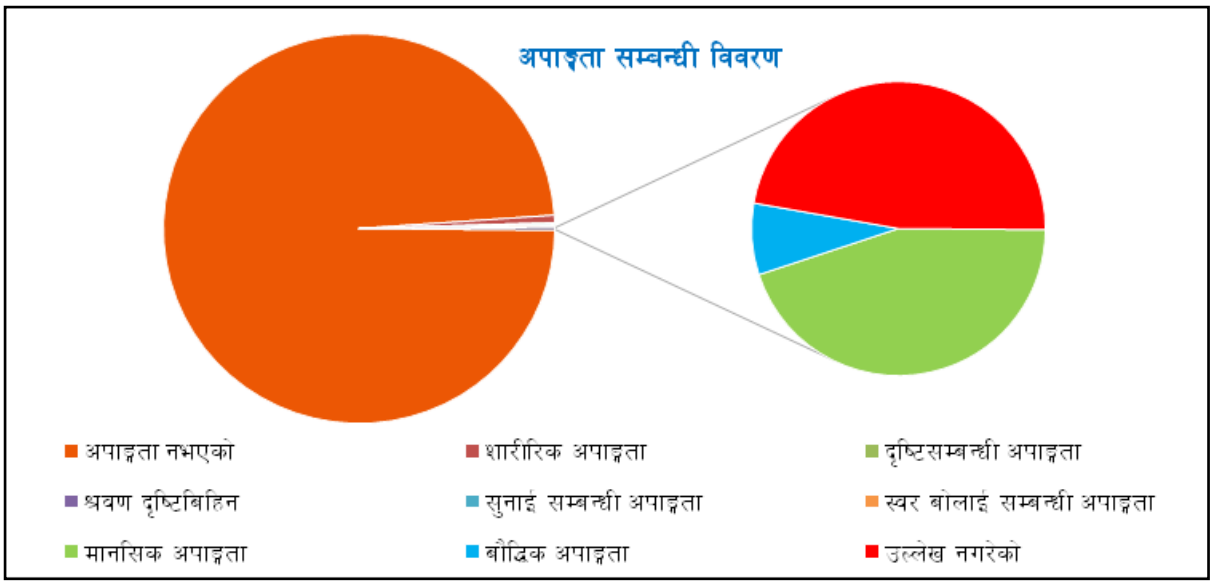

७.७ व्यक्तिगत घटना दर्ताको वार्षिक विवरण

नागरिकले आफ्नो व्यक्तिगत अधिकार उपयोग गर्न कानूनी प्रक्रिया पुरा गर्नु पर्ने हुन्छ। नागरिकता, राहदानी वा अन्य परिचयपत्र लिन, रोजगारी वा उद्यम गर्न, विदेश जान निश्चित कानूनी प्रक्रिया पुरा गर्नु पर्ने हुन्छ। जस पश्चात सरकारले प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउँछ। जन्म, मृत्यु, बसाई, सराई विवाह र सम्बन्ध विच्छेदजस्ता व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्नु पर्ने हुन्छ। संविधानले नागरिकलाई विभिन्न अधिकारको प्रत्याभूत गरेको छ। त्यसको प्रस्थान विन्दु भनेकै व्यक्तिगत घटना दर्ता हो। राष्ट्रिय तथ्याङ्क बनाउने यसको विश्वव्यापी मान्यता हो। कहाँ कति जन्मे, कतिको मृत्यु भयो कतिले बसाईसराई गरे, कतिको सम्बन्ध विच्छेद भयो भन्ने कुराको जानकारी राज्यले पाउनु पर्छ। यसको आधारमा सरकारले नीति बनाउने हुँदा व्यक्तिगत घटना दर्ताको लागि जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ।

तालिका नं. १७१ : व्यक्तिगत घटना दर्ताको बार्षिक विवरण

वडा नं.	जन्म दर्ता			मृत्यु दर्ता			विवाह दर्ता	सम्बन्ध विच्छेद	बसाई सरी आएको		
	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष			दर्ता संख्या	आएको	गएको
साविकको १ देखि ११ वडा सम्म	२४४९	११६६	१२८३	३६७	१३९	२२८	८९३	२०		२६४	

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

७.८ फोहरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई

उप-महानगरपालिकालाई सधैँ सफा राखी वातावरणमैत्री घर, टोल, बस्ती, समाज बनाउने हेतुले राष्ट्रिय सरसफाई अभियानलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने क्रममा नागरिक सचेतना केन्द्र, टोल विकास संस्था, टोल सुधार समाज र विपत् व्यवस्थापन समितिको अगुवाई र सहकार्यमा टोल तथा वडास्तरमा अभियानको रूपमा सञ्चालन भएको छ। दैनिक रूपमा घरबाट निस्किएको फोहरलाई उचित व्यस्थापन गर्न सकिएको खण्डमा फोहरमैलाको व्यवस्थापन सहज हुनेछ। जसले नगरबासीलाई स्वस्थकर जीवन जिउन मद्दत गर्दछ। यस विषयमा उप-महानगरपालिकाले विशेष प्राथमिकताका साथ कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ। फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १७२ : फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	फोहरमैला व्यवस्थापन	ल्यान्डफिल साईट (जग्गा) को ब्यवस्था	कुहिने र नकुहिने फोहरको वर्गीकरण
१	छ	छ।	छ।

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७५

७.८.१ स्वास्थ्य संस्थाहरूको फोहरमैला व्यवस्थापन

उप-महानगरपालिकाले नगर क्षेत्रमा रहेका सरकारी एवं निजी अस्पताल एवं क्लिनिकहरूमा अस्पतालजन्य फोहर उठाएर ल्याण्डफिल साइटमा व्यवस्थापन गर्ने गरेको छ।

तालिका नं. १७३ : स्वास्थ्य संस्थाको फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	अस्पताल/स्वास्थ्यचौकी/ क्लिनिकहरूको नाम	अस्पतालको फोहर व्यवस्थापन			
		कुहिने फोहरको व्यवस्थापन	नकुहिने फोहरको व्यवस्थापन	अन्य फोहरहरूको व्यवस्थापन	फोहर जलाउने व्यवस्थापन
१	राप्ती स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	छ	छ	-	छ
२	दीप ज्योती अस्पताल	छ	छ	-	छ
३	गोर्खा अस्पताल	छ	छ	-	छ
४	संगम पोलीक्लिनिक	छ	छ	-	छ
५	घोराही अस्पताल	छ	छ	-	छ
६	शिव पोलिक्लिनिक	छ	छ	-	छ
७	कालिका मेडिकल हल	छ	छ	-	छ
८	सुधा मेडिकल हल	छ	छ	-	छ

क्र. सं.	अस्पताल/स्वास्थ्यचौकी/ क्लिनिकहरूको नाम	अस्पतालको फोहर व्यवस्थापन			
		कुहिने फोहरको व्यवस्थापन	नकुहिने फोहरको व्यवस्थापन	अन्य फोहरहरूको व्यवस्थापन	फोहर जलाउने व्यवस्थापन
९	नवजीवन	छ	छ	-	छ
१०	मितेरी अस्पताल	छ	छ	-	छ
११	लाइफकेयर अस्पताल	छ	छ	-	छ
१२	बुद्ध इन्टरनेशनल अस्पताल	छ	छ	-	छैन
१३	ॐ पोलिक्लिनिक	छ	छ	-	छ
१४	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र फचकपुर	छ	छ	-	छ
१५	ढिकपुर स्वास्थ्य चौकी	छ	छ	-	छ
१६	आन्द्रा भरैया शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	छ	छ	-	छ
१७	शिवपुर शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	छ	छ	-	छ
१८	हापुर स्वास्थ्य केन्द्र	छ	छ	-	छ
१९	नगर स्वास्थ्य केन्द्र	छ	छ	-	छ
२०	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र कलमघारी	छ	छ	-	छ
२१	रामपुर स्वास्थ्य चौकी	छ	छ	-	छ
२२	लक्ष्मीपुर स्वास्थ्य चौकी	छ	छ	-	छ
२३	धर्ना स्वास्थ्य चौकी	छ	छ	-	छ
२४	सौडियार स्वास्थ्य चौकी	छ	छ	-	छ
२५	सैघा स्वास्थ्य चौकी	छ	छ	-	छ
२६	नारायणपुर स्वास्थ्य चौकी	छ	छ	-	छ
२७	नयाँवजारसहरी स्वास्थ्य केन्द्र	छ	छ	-	छ
२८	करौतीडाँडासहरी स्वास्थ्य केन्द्र	छ	छ	-	छ
२९	हरिद्वारसहरी स्वास्थ्य केन्द्र	छ	छ	-	छ
३०	घोरधौरा स्वास्थ्य चौकी	छ	छ	-	छ
३१	हात्तीखर्कसहरी स्वास्थ्य केन्द्र	छ	छ	-	छ

स्रोत : राप्ती विज्ञान प्रतिष्ठान, निजि अस्पताल, स्वास्थ्यचौकी, मेडिकल क्लिनिक, २०७५

७.८.२ पक्की तथा कच्ची ढल निकास

उप-महानगरपालिका अन्तर्गतका केही वडाहरूमा पर्ने केही सडकहरूको छेउमा पक्की ढलको ब्यबस्था भएपनि पर्याप्त भने छैन । भएका ढल तथा नाला पनि साना, जिर्ण, अव्यवस्थित निकास नभएको, नालाको स्ल्याब पनि नभएको अबस्थामा रहेका छन् ।

तालिका नं. १७४ : पक्की तथा कच्ची ढल निकास सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	साविक गा.वि.स./न.पा.	हाल घोराही उप-म.न.पा.का वडा नं.	ढलको लम्बाई (कि.मि.)
१	त्रिपुर न.पा.	८, ९, १०, ११, १२	०.३१
२	घोराही न.पा.	१३, १४, १५, १६, १७, १८	३.१

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

७.८.३ वातावरण, रासायनिक र जैविक प्रभाव

उप-महानगरपालिका क्षेत्रमा ठुला उद्योगको संख्या धेरै नभए तापनि हाल इट्टा उद्योग, सिमेन्ट कारखानाका साथसाथै, कच्ची सडक, सवारी साधनको बढ्दो चाप, निर्माणाधिन धुलाम्य सडकका कारण वातावरणीय प्रदुषले वायु प्रदूषण निकै उच्च रहेको विषय नेपाल सरकार वातावरण मन्त्रालय, वातावरण विभागले २०७५ साल मंशिर महिनामा गरेको स्वतन्त्र सर्भेक्षणमा वायु प्रदूषणमा दाङ जिल्ला अग्र स्थानमा रहेको जनाएको छ। जस अनुसार, विश्व स्वास्थ्य संगठनले वायुमण्डलमा २५ पिपिएम (पार्ट पर मिलियन) सम्मको वायुलाई स्वास फेर्न योग्य वायुका रूपमा लिएको छ भने नेपाल सरकारले भने ४० पिपिएमलाई सामान्य मानेको छ तर दाङ जिल्लामा वायुमण्डलमा प्रदूषणको मात्रा १४८ पिपिएम पुगेको वातावरण विभागका विज्ञको टोलीले सार्वजनिक गरेको तथ्यांकमा उल्लेख गरेको छ।

तसर्थ, यस जिल्लाको मध्य भागमा अवस्थित जिल्ला सदरमुकाम समेत रहेको यस उप-महानगरपालिका क्षेत्रमा समेत प्रदूषणको मात्रा सोही स्तरमा पुगेको कुरा स्वतः स्पष्ट हुनुका साथै यो नगरबासीका लागि समेत अत्यन्त डरलाग्दो विषय बनेको छ।

यस उ.म.न.पा. ४ लक्ष्मीपुरमा सञ्चालित घोराही सिमेन्ट उद्योगमा वातावरणीय प्रदूषण नियन्त्रण तथा अनुगमन शाखाबाट २०७५ मंशिरमा गरिएको स्थलगत वातावरणीय अनुगमन निरीक्षण प्रतिवेदनका अनुसार उद्योगबाट निस्कासन हुने धुलोको मात्रा मापदण्डको सीमा नाघ्ने संघारमा रहेको जनाएको छ। साथै, उद्योगको मापदण्ड आंशिक रूपमा मात्र पालना गरेको कुरा समेत उक्त प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। यसको नकारात्मक जैविक प्रभाव सिधा त्यस क्षेत्रमा बसोबास गर्ने सर्वसाधारण, पशुपक्षी, बोट विरुवालाई प्रत्यक्ष रूपमा परेको देखिन्छ।

तालिका नं. १७५ : वातावरणीय, रासायनिक र जैविक प्रभाव सम्बन्धमाः

क्र. सं.	वडा नं.	प्रभाव पार्ने कारण	वातावरणीय प्रभाव	रासायनिक	जैविक	प्रशोधन प्रणाली
१	४	घोराही सिमेन्टको कारण	वायु प्रदूषण, ध्वनी प्रदूषण बढाएको छ	चुन ढुङ्गा उत्खनन्	मानव, जीवजन्तु, पशुपक्षी, बोट विरुवा स्वास्थ्यमा असर	Plantation, Back filter, Esp Machine
२.	विभिन्न	इट्टा उद्योगको कारण	कार्वन उत्सर्जन, वायु प्रदूषण, ध्वनी प्रदूषण गरेका छन्	खेती योग्य जमिन उत्खनन्	उत्पादनमा ह्रास भएको	आधुनिक प्रविधिमा आधारित फिक्स चिम्नी (Fixed Chimney, Natural Draught)

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७५

७.८.४ खुला दिसामुक्त क्षेत्र

२१औं शताब्दीमा पनि नेपाल जस्तो विकाशसिल देशका विभिन्न भागहरूमा अँझै पनि खुला रूपमा दिसापिसाब गर्ने प्रबृत्तिले गर्दा सामुदायिक स्वास्थ्यमा गम्भीर नकारात्मक प्रभाव पर्न गई राष्ट्रिय अभियानका रूपमा खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ने क्रम द्रुत गतिमा अगाडि बढिरहेको छ। खुला रूपमा दिसा गर्नु मानव सभ्यता र व्यक्तिगत स्वास्थ्यका दृष्टिले समेत अवाञ्छित कार्य हो तर हालका वर्षहरूमा सञ्चार

माध्यमहरूको सकारात्मक भूमिका, शिक्षाको विकास र विस्तारले आम जनसमुदायहरूले खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ने कार्य ६१ जिल्लामा सम्पन्न भई बाँकी जिल्लाहरूमा समेत तिब्र गतिमा भइरहेको छ । नेपाल सरकार, जिल्ला स्थित विभिन्न सरकारी निकायहरू एवं गैरसरकारी संघ संस्थाहरूको सक्रिय पहलमा "एक घर एक चर्पी कार्यक्रम" र "खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यक्रम" लगायत जनचेतनामुलक कार्यक्रहरूको प्रतिफल स्वरूप यस उप-महानगरपालिका २०७० चैत्र १४ गतेखुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भएको थियो । हाल यो नगरलाई पूर्ण सरसफाई युक्त बनाउन विभिन्न योजना तथा कार्यक्रमहरू लागु भइरहेका छन् ।

७.८.५ सार्वजनिक शौचालय

उप-महानगरपालिकाको नगर क्षेत्रका विभिन्न सार्वजनिक शौचालयहरू बनेका भए तापनि नगरका मुख्य बजार क्षेत्रहरूमा अँझै थप सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. १७६ : सार्वजनिक शौचालयको विवरण

क्र.सं.	शौचचाय भएको स्थान	कच्ची संख्या	पक्की संख्या	कैफियत
१	वडा नं. १४, बसपार्क		१	
२	वडा नं. १४, बालमन्दिर		१	
३	वडा नं. १५, ट्राफिक चोक		१	

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७५

७.८.६ घरबाट निस्कने ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १७७ : घरबाट निस्कने ठोस फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घरमै लिन आउने	फोहर थुपार्ने ठाउँमा/क्यानमा	घर कम्पाउन्ड भित्र जलाउने	कम्पाउन्ड भित्र गाड्ने/थुपार्ने	नदी वा खोल्सामा	सडक/सार्वजनिक स्थलमा	कम्पोष्ट मल बनाउने	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	१६	४	४७४	३३४	७१	२८	१७०			**१,०९७**
२	५२	४		४	१०८	८	१,५८८			**१,७६४**
३	३	३२	१,३२५	४५१	१३	२	७			**१,८३३**
४	३	४	१,२९२	१७६	६८	१	६			**१,५५०**
५	६	१६	२८७	३८१	६९	२५	७७६			**१,५६०**
६	५	१	२७५	२५	३	३	८३९	१		**१,१५२**
७	६	३४	१६९	८३	२४	१२	१,३४४			**१,६७२**
८	२३	२८२	८६	११७	७३	१६	१,०३३			**१,६३०**
९	४	१३१	१११	६७८	६०	७	७९४	५		**१,७९०**
१०	२९	९	९२४	५१७	७	२	२६२			**१,७५०**
११	५	२४८	१४९	३६७	१६	१९	१,०१०		१	**१,८१५**
१२	१७	३८२	८२०	६७४	२६	३	२२५		१	**२,१४८**
१३	३३	५९५	५३७	५१२	५६	४	१४९			**१,८८६**
१४	१,१५७	२३	५०४	५९	१		११३	१		**१,८५८**
१५	३,४४१	२२२	५७०	८७	१०	३	७	१		**४,३४१**
१६	२०	१०	८२३	५३५	१२		२५२			**१,६५२**
१७	३६	११४	१,५४९	५४२	९०	१६	३७०		१	**२,७१८**

वडा नं.	घरमै लिन आउने	फोहर थुपार्ने ठाउँमा/क्यानमा	घर कम्पाउन्ड भित्र जलाउने	कम्पाउन्ड भित्र गाड्ने/थुपार्ने	नदी वा खोल्सामा	सडक/सार्वजनिक स्थलमा	कम्पोष्ट मल बनाउने	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
१८	५०७	३८	१,३१७	१२०	१२८	४	२२	२		**२,१३८**
१९	११	३२	२९२	२९०	३३२	१	३३५			**१,२९३**
जम्मा	**५,३७४**	**२,१८१**	**११,५०४**	**५,९५२**	**१,१६७**	**१५४**	**९,३०२**	**१०**	**३**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**१५.०८**	**६.१२**	**३२.२७**	**१६.७०**	**३.२७**	**०.४३**	**२६.०९**	**०.०३**	**०.०१**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल घरधुरीमध्ये ११,५०४ अर्थात् ३२.२७% ले घरको कम्पाउन्ड भित्र बाल्ने गरेको, ९,३०२ अर्थात् २६.०९% ले कम्पोष्ट मल बनाउने गरेको, ५,९५२ अर्थात् १६.७०% ले घरको कम्पाउन्ड भित्र गाड्ने, ५,३७४ अर्थात् १५.०८% को घरमै लिन आउने गरेको, २,१८१ अर्थात् ६.१२% ले फोहर थुपार्ने ठाउँमा/क्यानमा, १,१६७ अर्थात् ३.२७% ले नदी वा खोल्सामा फाल्ने, १५४ अर्थात् ०.४३% को सडक/सार्वजनिक स्थलमा र बाँकीको स्पष्ट नभएको पाइयो। ग्रामीण इलाका तथा कृषि मुख्य पेशाको रूपमा रहेकोले यहाँका २६.०९% घरपरिवारले फोहरलाई कम्पोष्ट मलको रूपमा प्रयोग गरेकोले यो फोहर व्यवस्थापनको उत्तम उपाय रहेतापनि फोहरको प्रकृति अनुसार प्लाष्टिकजन्य तथा अन्य नकुहिने फोहरहरू खेतीयोग्य जमिनमा पर्न जाँदा क्रमशः भू-प्रदूषण वृद्धि भई उत्पादकत्वमा ह्रास आउन सक्ने देखिन्छ। अर्कोतर्फ जलाउने, खोल्सामा फाल्ने साथै सार्वजनिक स्थलमा समेत फाल्ने कार्यहरूले प्रदूषण वृद्धि गराई जनस्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष नकारात्मक असर गरेको छ। तसर्थ, फोहरको उचित व्यवस्थापनमा समुदाय स्तरसम्म सरसफाई तथा वातावरण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रमहरू गर्नुपर्ने देखिन्छ।

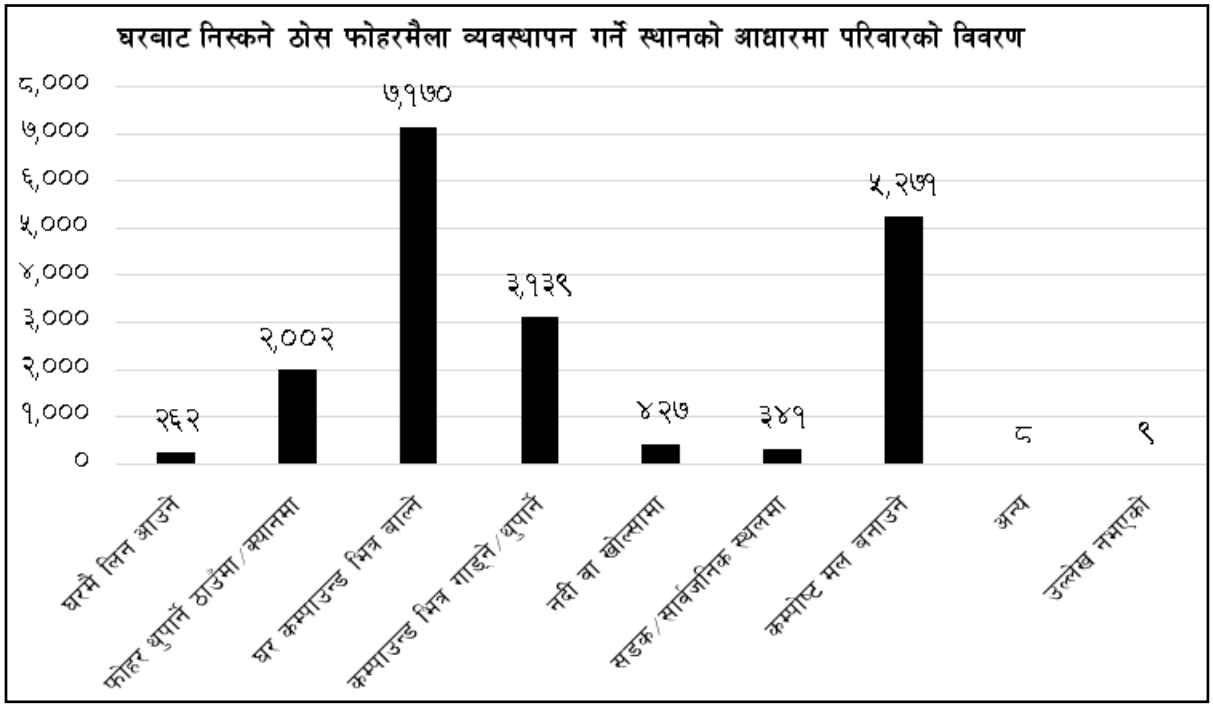

७.८.७ ढल निकासको उपलब्धताको आधारमा परिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल ३५,६४७ घरपरिवारहरूमध्ये जम्मा ६,१६६ अर्थात् १७.३०% घरपरिवारहरूको मात्र ढल निकासको व्यवस्था उपलब्ध छ भने बाँकी २९,४७८ अर्थात् ८२.६९% घरपरिवारहरूको घरमा ढल निकासको व्यवस्था छैन। उप-महानगरपालिकामा आधारभूत ढल निकासको विद्यमान अवस्थालाई हेर्दा ज्यादै न्यून र अव्यवस्थित रहेको छ। साथै, ढल जस्तो सामुदायिक सरसफाई, स्वास्थ्य तथा व्यक्तिगत र पारिवारिक स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विषय व्यवस्थापनको स्थिति कमजोर देखिन्छ। सबै क्षेत्रमा व्यवस्थित ढल निकासको समुचित विकास उप-महानगरपालिकाको लागि अपरिहार्य आयामहरू भएकाले सम्बन्धित निकायहरूको ध्यान यसतर्फ जानु जरुरी छ। वडागत विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १७८ : ढल निकास भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	ढल निकास भएको	ढल निकास नभएको	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	१	१,०९६		**१,०९७**
२	२५२	१,५१२		**१,७६४**
३	२८७	१,५४६		**१,८३३**
४	३८६	१,१६४		**१,५५०**
५	८६	१,४७४		**१,५६०**
६	३४४	८०८		**१,१५२**
७	६७४	९९८		**१,६७२**
८	६५	१,५६५		**१,६३०**
९	३४१	१,४४९		**१,७९०**
१०	१२७	१,६२३		**१,७५०**
११	९३	१,७२१	१	**१,८१५**
१२	२	२,१४५	१	**२,१४८**
१३	२२	१,८६४		**१,८८६**
१४	१,३६९	४८९		**१,८५८**
१५	१,२८४	३,०५७		**४,३४१**
१६	२	१,६५०		**१,६५२**
१७	६५	२,६५२	१	**२,७१८**
१८	७६६	१,३७२		**२,१३८**
१९		१,२९३		**१,२९३**
जम्मा	**६,१६६**	**२९,४७८**	**३**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**१७.३०**	**८२.६९**	**०.०१**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

खण्ड ८: वन तथा वातावरण

८.१ प्राकृतिक वन तथा वनस्पती

घोराही उप-महानगरपालिका वन वातावरण र जैविक विविधताको दृष्टिकोणले सम्पन्न उप-महानगरपालिकाको श्रेणीमा पर्दछ। उप-महानगरपालिकामा जैविक विविधताको अवस्था तथा स्थिति पत्ता लगाउन उप-महानगरपालिकाको जैविक विविधता बारे लेखिएका लेख, रचनाहरूको अध्ययन गर्नुको साथै सम्बन्धित कार्यालयहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्कको आधारमा यो विवरण तयार पारिएको हो । अध्ययन एवं प्राप्त जानकारी अनुसार यहाँ उष्ण (Tropical) देखि समशितोष्ण (Temperate Climate) मा हुने वन्यजस्तु तथा वनस्पतिहरू पाइन्छन् । यहाँको वायुमण्डलको सापेक्षिक आर्द्रता कम भएका कारण हावा सुख्खा महसुस हुन्छ । जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको करिव दुई-तिहाई क्षेत्रफल (१९२९.५५वर्ग कि.मि.) वनजंगलले ढाकेको छ भने कृषि क्षेत्र, अनुत्पादित क्षेत्र र चरिचरण क्षेत्र क्रमशः ६९९.५, २०४.४५ र १२९.५ वर्ग कि.मि. रहेको छ ।

घोराही उप-महानगरपालिकामा पाइने प्रमुख बनस्पतीका प्रजातिहरूमा साल, अस्ना, सल्ला प्रजाती, चिउरी, सिमल, चाँप, टुनी, खयर, ओखर, सतिसाल, अर्जुन, रातो सिरिस, भिमल, गिठा, लालिगुँरास, काउलो, अमला, सुगन्ध कोकिला, दालचिनी, बर, सुगन्धवाल, पाषणबेद, चिराईतो, कुरिलो आदि पर्दछन् । यसैगरी घस्रने जन्तु अन्तर्गत सर्पहरूमा धामन, तिरीच, घोरगराईच, हरियो काना, सुगा सर्प, दुई मुखे, पानी सर्प, डोम जातका सर्प, गोहोरा, सुन गोहोरो, आदि पाइन्छन् ।

८.२ जैविक विविधता

घोराही उप-महानगरपालिका क्षेत्रको पर्यावरणीय (हरेक जीवसँग जोडिएको वातावरणीय अवस्था) सन्तुलनका लागि पारिस्थितिक (इकोसिस्टम) जैविक प्रणालीलाई सन्तुलित एवं दीगो बनाइराख्न वन, वनस्पती तथा प्राणीहरू एवं प्राकृतिक स्रोत बीचको स्थापित सम्बन्धलाई कायम राख्नुपर्ने जस्ता सजगता अपनाउनुपर्ने देखिन्छ । पूर्वाधार विकासको क्रममा हुने वनजंगल र पारिस्थितिक विनासलाई न्यूनीकरण गर्न नित्तान्त आवश्यक छ । वातावरणीय असन्तुलनले वनस्पती र प्राणीहरूको क्रमिक ह्रास र विनास हुँदै अन्ततः लोप हुने अवस्था हुन सक्छ । तसर्थ, विषम हावापानीमा विभिन्न प्रजातिका प्राणी, जीवजन्तु, पशुपक्षी, वन जंगल वन पैदावार र वनस्पती रहेको यस उप-महानगरपालिकामा यस प्रकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनको कार्यमा स्थानीय बासिन्दाहरूको सहभागिता अपरिहार्य हुन पुगेको छ । यिनै कुराहरूलाई मध्यनजर गरी २०४९ सालमा स्थानीय बासिन्दाहरूलाई आफ्नो दैनिक उपभोग्य वन पैदावारको उपभोग गर्न उपलब्ध गराउने उद्देश्य राखी सामुदायिक वन दर्ता गर्ने कार्यको थालनी भएको देखिन्छ ।

मानव जीवनको लागि जैविक विविधताको संरक्षण अपरिहार्य छ । दैनिक जीवनको लागि आवश्यक काठ, दाउरा, घाँसको लागि मात्र नभई पारिस्थितिक तथा जैविक प्रणालीको सन्तुलनको लागि समेत जैविक विविधताको महत्वलाई दृष्टिगत गरी हाल यस उप-महानगरपालिकामा सामुदायिक वन जस्ता अवधारणाहरूलाई व्यवहारमा लागु गरिएको देखिन्छ । यसै सन्दर्भमा वन जंगल वरिपरी बढिरहेको जनसंख्या, चोरी निकासी र आगामी दिनहरूमा उक्त वन क्षेत्रका उपभोक्ताहरूको माग बमोजिम आपूर्ति गर्न कठिनाई हुने जस्ता समस्याहरूबाट यस क्षेत्रको जैविक विविधता व्यवस्थापन कार्य चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको छ । तथापी, हाल सामुदायिक वनहरू वन संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा सदुपयोगमा सहभागी भइरहेका छन्।

यहाँ उष्ण तथा समशितोष्ण प्रदेशीय जलवायु भएका कारण यस क्षेत्रमा पाइने प्रमुख वनस्पतीका प्रजातिहरूमा, साल, सिसौं, साँज, सिमल, जामुन, कदम, खयर, करम, पिठारी, छतिवन, वोहरी, खमारी, वोटधँगेरो, बकाईनो,

इप्पील, टिक, वर, पीपल, बेल, अमला, निम, पलाँस, आँप, डुम्री, कटहर, लिची, वयर, काँशीअमला, कैंदल, राजवृक्ष, अशोक, चेरी, समी, मसला, वडहर, अम्बा, केरा, कागती, भोगटे, सरिफा, दारिम, तित्री, फडिर, असारे, साज, सादन, कुम्भी, हर्रो-बर्रो, हल्लुडे, सिरीस, तारी, कुसुम, क्यामुना, दबदबे, टुनी, सान्दन, कर्मा, मालती, पाँचपाते, सतिसाल, हल्लुडे, वनसुन्तला, कुम्भी, नेवारो, अशोक, सपेटा रहेका छन् । यसैगरी घस्रने प्राणीहरूमा गनग्वाली, हरहरे, सिरिसे, धामन, हरेउ, ढोडिया, सुनगोहोरो, छेपारो, भित्ती, सर्प, गड्यौला, जुका, अन्य किटपतङ्ग आदि पर्दछन् । उप-महानगरपालिकाको हावापानीले जीवजन्तु र वनस्पतीहरूलाई संरक्षित गर्न सकिने खालका वासंस्थान उपलब्ध गराइएको भए तापनि यहाँको वनक्षेत्र अतिक्रमण र वन फडाँनीको चपेटामा पर्न गएको छ । जैविक विविधता, स्थानीय कला संस्कृतिहरूको विविधतालाई जगेर्ना गर्दै धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र पर्यटकीय दृष्टिकोणले महत्वपुर्ण ठानिएका विभिन्न स्थानहरूको संरक्षण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

यस क्षेत्रमा पाइने गैरकाष्ठ वन पैदावारले यहाँका स्थानीय वासिन्दाका कतिपय महत्वपूर्ण आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुका साथै यहाँका ग्रामीण बस्तीहरूको जीवनस्तर उकास्न र खाद्य सुरक्षामा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका छन् । यस्ता पैदावारहरूले जैविक विविधताको संरक्षण गर्नुका साथै रोजगारी र आयआर्जनको आधार तथा साना उद्योगहरू स्थापित गर्ने अवसर प्रदान गर्छन्। यसको लागि सरकार तथा सम्बन्धित निकायले समय सापेक्ष र उचित नीति बनाउनु पर्छ ।

८.३ सामुदायिक वन

स्थानीय बासिन्दालाई वन संरक्षण र उपयोगमा सहभागी बनाउने नेपाल सरकारको नीति अनुसार यस उप-महानगरपालिकामा यस पूर्व जिल्ला वन कार्यालय मार्फत् सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह गठन गरी वन हस्तान्तरण गर्ने काम भइरहेको छ । वन ऐन, २०४९ तथा वन नियमावली, २०५१ ले व्यवस्था गरे बमोजिम सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा व्यवस्थापनको सम्पूर्ण जवाफदेही सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहहरू नै हुन्छन् । यो कार्यक्रम सुरुमा लागु हुँदा यसको उद्देश्य नाङ्गा डाँडा पाखाहरूमा हरियाली बढाउने र सर्वसाधारण जनतालाई, काठ, दाउरा र डालेघाँस लगायत वन पैदावारको आधारभुत आवश्यकता परिपुर्ति गर्ने रहेको थियो, तर अहिले यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्यमा विपन्न परिवारहरूको गरिवी निवारण, जीविकोपार्जन, जैविक विविधताको संरक्षण, दीगो वन व्यवस्थापन, सुशासन, समावेसीकरण, लैङ्गिक समानता, विशेषगरी महिला, दलित तथा जनजातिको सहभागिता जस्ता नयाँ-नयाँ सवालहरू समेत समावेश भएकोले यस कार्यक्रमले गरिवी न्युनिकरणमा समेत सहयोग पुऱ्याउन सक्ने विश्वास गरिएको छ । जिल्ला वन कार्यालयको प्राविधिक सहयोगमा समूहको स्वीकृत विधान तथा वन कार्ययोजना बमोजिम उपभोक्ता समूहको क्रियाकलापहरू सञ्चालन तथा सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्वर्द्धन, व्यवस्थापन तथा वन पैदावारको सदुपयोग हुने गरेको छ ।

यस घोराही उप-महानगरपालिकामा आ.व. २०७४/७५ सम्ममा १४३ सामुदायिक वनहरूलाई वन उपभोक्ता समूहमा हस्तान्तण गरिएको छ । विगतको समयमा थोरै जनसंख्याको तुलनामा प्रशस्त वन क्षेत्र भएकोले पनि वन संरक्षणभन्दा उपयोगमा मात्र जोड दिएको पाइन्छ तर गएको केही वर्षदेखि वन क्षेत्र वरिपरिका जनतामा नयाँ जागरण देखिएको छ । बढ्दो अतिक्रमण, लुकिचोरी हुने कटानी, चरिचरन, आगलागी आदि कारण र भइरहेको वन विनासले वनको अवस्था अत्यन्त संवेदनशील भएको छ । त्यसैले गर्दा वन क्षेत्रका बस्तीहरूमा वन संरक्षण समिति तथा वन उपभोक्ता समितिहरू गठन गरी वन संरक्षणका लागि स्थानीय प्रयास सुरु हुन थालेको छ । एकातिर वनको महाभारत क्षेत्र नजिक बस्ने बासिन्दाहरूमा वन संरक्षणको प्रयास सुरु हुँदैछ भने अर्कोतर्फ वनक्षेत्रबाट टाढाका गाउँलेहरूको लागि सर्वसुलभ तरिकाबाट वन उपयोग व्यवस्थित हुन

नसक्दा वनबाट काठदाउरा लुकिछिपी चोरी निकासी हुने क्रम पनि यथावत छ। विगतका वर्षहरूको तुलनामा जनताको सहभागिताको परिणाम स्वरूप वनको चुरे तथा महाभारत क्षेत्र लगायत सघन अवस्थामा रहेका कतिपय वनक्षेत्रहरू पुनः प्राकृतिक अवस्थामा रूपान्तरित हुन पुगेका छन्। सामुदायिक वनहरूमा विद्यमान संरक्षण र आफ्नो सामुदायिक वन प्रतिको लगावको परिणाम स्वरूप उजाड र मरुभूमीकरणतर्फ उन्मुख हुँदै खोला र खहरेहरूले ग्रसित भएका वनक्षेत्रहरू आज प्राकृतिक रूपमा संरक्षित भएका छन्। सामुदायिक वनका उपभोक्ताहरूसँग प्राविधिक ज्ञान र वनको उत्पादकत्व बढाउन आवश्यक पर्ने प्रविधिको अभाव खड्किएको छ। तसर्थ, वन व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सामुदायिक वनहरूलाई स्रोत, साधन र प्रविधियुक्त जनशक्तिको उपलब्ध हुनु जरुरी छ। उपभोक्ताहरूमा रहेका परम्परागत वन संरक्षण विधिहरूका अतिरिक्त नयाँ विधि र कार्यशैलीहरूको विकास गराउन जरुरी देखिन्छ। दक्षता अभिवृद्धिका निमित्त सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूलाई तालिम, गोष्ठी, सेमिनार र अवलोकन भ्रमणका अवसरहरू प्रदान गर्नुपर्ने देखिन्छ।

बौद्धिक सम्पदा अधिकार (Patent right) का विषयमा र WTO सम्बन्धी अवधारणाहरूका विषयमा समुदायलाई आवश्यक जानकारी गराउनु र अनुशिक्षण दिनुपर्ने देखिन्छ। उप-महानगरपालिका र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको सहभागितामा सामुदायिक वनभित्र गैरकाष्ठ वनपैदावारको उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्न विभिन्न तालिम, गोष्ठी र अध्ययन भ्रमणहरू गरिदै आएका छन्। यसले स्थानीय स्तरबाट वन व्यवस्थापनका सम्पूर्ण पक्षहरूलाई अघि बढाउन र वनक्षेत्रको उत्पादन बढाउन थप मद्दत मिल्ने देखिन्छ।

सामुदायिक वनहरूको क्रमिक हस्तान्तरण र वन संरक्षणका प्रभावकारी उपायहरूको अवलम्बनले प्राकृतिक पुनरुत्पादन क्रमशः बढ्दै जाने देखिन्छ। वनहरूबाट काठ र दाउराको परम्परागत उत्पादन लिने प्रवृत्तिमा परिवर्तन गर्दै जनतालाई गैरकाष्ठ पैदावारको उत्पादनतर्फ उन्मुख गराउनुपर्ने र वन्यजन्तुहरूको व्यवसायिक पालन लगायतका गतिविधिहरूबाट आय स्रोतहरूमा वृद्धि गर्न जनसहभागितामा विशेष जोड दिनुपर्ने देखिन्छ।

वन विकास गुरुयोजना, २०४६ ले प्राथमिकतामा राखेको सामुदायिक वन विकास कार्यक्रममा यो उप-महानगरपालिकाले अग्रणी भूमिका खेलेको छ। उप-महानगरपालिकामा वनको क्षेत्र धेरै भएपनि ती सबैलाई उपभोक्तालाई हस्तान्तरण गरिसकिएको छैन। यस उप-महानगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १७९ : सामुदायिक वन व्यवस्थापनको विवरण

क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	लाभान्वित घरधुरी संख्या	क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	लाभान्वित घरधुरी संख्या
१	लेखडाँडा	१५२.१	१२५	७३	सिद्धबाबा	४०.९७	१०६
२	मदन आश्रित	९४.६	३७	७४	खजुरे	१५०.८०	१०७७
३	इन्द्रेणी	३०६.५३	१७३	७५	शिवपुर	३१५.४	२५५
४	बुर्केसाल	४३.२९	५६	७६	सूर्य ज्योती	२१४.२	१६५
५	हिमाल	२२४.७६	११५	७७	दीप ज्योती	१.९६	३९
६	पालु	२४८	१६५	७८	चन्द्र ज्योती	४३	१२४
७	श्रीचौर	१३.२	२२	७९	हिङ्गालीखुटी	९०.९४	११३
८	गलेना	१२२.८९	१२७	८०	कुटीडाँडा	२५६.०२	४९७
९	गेरुखोला	१०८.०४	१०२	८१	शान्ती	२०९.९८	१८४
१०	सुनाली थान	४११.८१	१५२	८२	जन ज्योती	२.२५	४३
११	अम्बिकेश्वरी	४.२३	९१	८३	जनचेतना	१३०.५९	२०२

क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	लाभान्वित घरधुरी संख्या	क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	लाभान्वित घरधुरी संख्या
१२	डुवरुङ्ग स्रोता	१६	५७	८४	पालुथान	५३.७६	४७
१३	कालिका	१६०.५४	३९	८५	जागृती	१३.७५	१२१
१४	भैसाही बेलभार	१४.३२	९२	८६	नव ज्योती	२.५९	३७
१५	भगवती	२३.०३	२२७	८७	हरियाली	१९१.२५	१६०
१६	सुंगुरे	८४.६५	३०	८८	भालुचिप्ला	१७२.२४	७७
१७	बराह क्षेत्र	४९१.२	५०४	८९	मित्र	३२.५	११७
१८	बहुउद्देश्यीय	०.५	१४	९०	नौलो	१४७.५	१२२
१९	अम्बे	२२५.८९	४३४	९१	जनहित महिला	१८.९२	२२७
२०	बसन्त हरियाली	२७६.६४	५५०	९२	भलानेटी सृजना	११३.५७	५९
२१	आरोग्य	४.१२	१४०	९३	मालारानी	१६.००	१०४
२२	शिवशक्ति	१.८९	११४	९४	इन्द्रेणी	८८.७७	४३२
२३	ज्यामिरे दह	४८०.०२	७६२	९५	दुर्गा भगवती महिला	१.७६	४०
२४	प्रगतिशील महिला	९.९३	४९	९६	इन्द्रेणी	८.०६	१०२
२५	किसान जागृती	२.२०	३८	९७	हरियाली	८९.६५	४८
२६	मनकामना	८.५९	१२८	९८	प्रगतिसिल महिला	२.३४	५९
२७	गोरक्ष	८१.८९	३९०	९९	खौसही देवी	२१.२५	११६
२८	रावत गाउँ जागृती	०.७८	३४	१००	कुइरिडाँडा	१५	१३१
२९	कमला महिला	०.७२	२२	१०१	ज्ञानज्योती	१३.८८	१११
३०	त्रिदेवी महिला	२.९०	५९	१०२	चरिङ्गे दह	३२५.०६	२१५
३१	घोरदौड़ा	१६०.७	८४	१०३	मालझाक्री	७३४.३१	४१५
३२	बाघखोर	८२.९१	५००	१०४	लहरेनी	८४.७	१८८
३३	जलजला	८८.४५	९१	१०५	गुरुङकोट महिला	९१.९२	२७५
३४	थरुनी महिला	१.३२	३२	१०६	बबईमहिला	६१.२५	१२७
३५	करजाही	३४.४३	१६४	१०७	सल्लीकोट महिला	१८२.६९	६३
३६	न्याउली महिला	०.८७	४९	१०८	बस्तिकोट	१९०	३२
३७	मङ्गल श्री महिला	१४.८	२१७	१०९	सरयु	३८६.४८	१५७
३८	स्वर्गद्वारी	५०.५५	४५०	११०	नम्रेनी	१५५.३२	९७
३९	शिवशंकर	२४.५	११०	१११	भोटेदह	१३६.१७५	१७२
४०	कालिकादेवी	११३.५३	३८६	११२	कालिका	१६४.०७	३२०
४१	शितल	२.६६	२५	११३	जाल्पादेवी	३४०.८६	१२८
४२	मनकाडाँडा	४.५७	६२	११४	अम्बिकेश्वरी	११८.०३	९९
४३	चन्द्र महिला	२.६३	७५	११५	शिव शक्ति	१६८.२५	२०९
४४	क्वाडी महिला	३.५९	८६	११६	सिद्ध	७१.७३	४९
४५	सिंगे डाँडा	६.८३	१४७	११७	गौरी	७३६.८७	५३२
४६	कृष्ण	२७.३४	१२५	११८	अर्जुन	४९१.३४	१७१
४७	घुस्रा बिकास संगम	११.७८	९७	११९	रूपाचौर	२१३.६९	३८
४८	सम्झना	१.५	१६६	१२०	मनकामना	४.६३	८६
४९	नेत्रलाल अभागी	८.७४	६४	१२१	नाम्रिकोट	४२.८७	३३

क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	लाभान्वित घरधुरी संख्या	क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	लाभान्वित घरधुरी संख्या
५०	पिपल छहारी	५.२८	१९१	१२२	स्वर्गद्वारी	८८.१३	२३६
५१	प्रगति	४.६	४१	१२३	स्यालापानी	३२०.	२९७
५२	विजय जन जागृती	१०.६१	१३१	१२४	बसन्तपुर	१२२.५	३०३
५३	मनकामना	९९.००	१६३	१२५	पालुथान	९३.३१	५७
५४	जनभावना	७०६.५९	१८०३	१२६	मनैयाडाँडा	१४.३३	७३
५५	गौरी	१५.२५	८५	१२७	डाँफे	७४८.५९	८२९
५६	सुनेली	६.१७	१०५	१२८	सुनपुर	२१०.२५	६१५
५७	जन	५.९८	१२१	१२९	भलायोस्रोती	५१.२२	२५४
५८	जनशक्ति	९.००	११२	१३०	सल्लेरी	१९२.३	१४५
५९	सर्जु	३८०.९	४४७	१३१	सवारिकोट	१९९.३८	१५१
६०	शुक्रवार	९.७५	१७३	१३२	देउराली	१४०.७८	९७
६१	रानी वन	३१७.५४	३२७	१३३	खैरेनी	७१९.५१	६२८
६२	पाण्डेश्वर	७१८.७४	४२४	१३४	कफसुरीया महिला	१२.१९	८७
६३	जनसेवा	१४०.००	४०	१३५	हरियाली जीवन ज्योती	४९७.६३	१२४
६४	शिवसत्यनगर	४९७.४१	४५७	१३६	सिर्जना महिला	२.७६	५२
६५	स्यानी	३०३.७५	१७९	१३७	हरियाली महिला	३.२९	३६
६६	दीपेन्द्र	२९४.२१	२०१	१३८	पुष्प शिवमन्दिर	८.८७	१४७
६७	सरस्वती	४२३.८५	४९४	१३९	रक्षाथान	१२.३४	८८
६८	नवदुर्गा सिंह	११८.७४	११८	१४०	अमृत महिला	१.४६	३८
६९	शान्ती	३३१.२९	११८	१४१	सप्तरङ्गी	१.१३	३१
७०	मालारानी	२११.५	१३६	१४२	बबईनदी	२.९७	४२
७१	बबई महिला	१७.९१	१५०	१४३	सरजु गंगा	४.४१	७१
७२	सालसल्लेरी	१५५.००	५१		**जम्मा**	**१९६४६ .५३**	**२६५६७**

स्रोतः जिल्ला वन कार्यालय, घोराही २०७४

घोराही उप-महानगरपालिकामा आ.व. २०७४/०७५ सम्ममा जम्मा १४३ ओटा सामुदायिक वनहरू उपभोक्तालाई हस्तान्तरण गरिएको छ । हस्तान्तरित सामुदायिक वनले यस उप-महानगरपालिकामा १९६४६.५३ हे. क्षेत्रफल ओगटेको छ । जसबाट यस उप-महानगरपालिकाका २६५६७ घरधुरी जनसंख्या लाभान्वित भएका छन् ।

८.४ धार्मिक वन

धार्मिक संघ/संस्थाको वरिपरि रहेको वन जंगल क्षेत्रहरू धार्मिक क्षेत्रको महत्व र सौन्दर्य बढाउने उद्देश्यले त्यस्ता धार्मिक वनको रूपमा हस्तान्तरण गरिन्छ । उप-महानगरपालिकाको विभिन्न भागहरूमा रहेका धार्मिक स्थल धार्मिक वनको सम्भावना बोकेका क्षेत्रहरू भए तापनि त्यसको उचित संरक्षण र प्रर्वद्धन हुन नसकेको देखिन्छ । यस उप-महानगरपालिकामा रहेका धार्मिक वन सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १८० : धार्मिक वन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	वनको नाम	ठेगाना	ओगटेको क्षेत्रफल
१	घिमिरे कुलायन धार्मिक वन	घोराही ४, लक्ष्मीपुर	५.२७
२	पान्डबेश्वर महादेव मन्दिर धार्मिक वन	घोराही ५, धारापानी	३२.५९
३	बराहछेत्र धार्मिक वन	घोराही १८	५३
जम्मा			**९०.८६**

स्रोत : जिल्ला वन कार्यालय, घोराही २०७५

८.५ वन पैदावारको माग र आपूर्ति

घोराही उप-महानगरपालिकाबाट उत्पादन भएका वन पैदावारको बिक्री वितरण उपभोगको स्थितिलाई हेर्दा यहाँको उत्पादन यस उप-महानगरपालिकाको आपूर्तिलाई पुऱ्याई जिल्लाभित्रकै अन्य उप-महानगरपालिका तथा ग्रामिण क्षेत्र तथा अन्य जिल्लामा पनि जाने गरेको छ । यस उप-महानगरपालिकामा काठ/दाउरा खपत मुख्य वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूमा हुने गर्दछ । यस अलावा यहाँको बढ्दो जनसंख्या र बसाई सराई तथा शहरीकरणले आवश्यक पर्ने काठ/दाउरा तथा विकास निर्माणमा काठको माग बढ्दै गएको छ । वनजंगलको नजिकका परिवारले बढी काठ/दाउरा खपत गर्दछन् भने वनबाट टाढा रहने परिवारले धेरै कम परिमाणमा काठ/दाउरा खपत गर्ने गरेको पाईन्छ ।

८.६ जडिबुटी

यस उप-महानगरपालिकाको वन क्षेत्रमा पाइने जडिबुटीहरूमा रिट्ठा, सतावरी, बोझो, कुरिलो, दाल्चिनि, पावन, तेजपात, गुँरास, चिउरी, हर्रो, बर्रो, राजवृक्ष, सजिवन, चिराँईतो लहरेगुर्जो, सुगन्धवाल, चुत्रो अमला, रुदिलो, तितेपाती आदि जडिबुटीहरू संकलन तथा बिक्री हुने प्रशस्त सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

८.७ वन संरक्षणका लागि चाल्नु पर्ने कदम

राष्ट्रिय, सामुदायिक र संरक्षित वनहरूलाई सघनीकरण गर्दै तिनीहरू भित्र गैरकाष्ठ पैदावार र बहुमुल्य जडिबुटीहरूको उत्पादन गर्नु नितान्त आवश्यक छ । राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजारको विश्लेषणगरी गैरकाष्ठ पैदावारमा आधारित जडिबुटी प्रशोधन उद्योगको स्थापना तथा सञ्चालनतर्फ सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूको संलग्नता हुनु नितान्त आवश्यक देखिन्छ । उप-महानगरपालिकामा जनसंख्याको चाप बढ्दै गएको र उन्नत जातका पशुहरूको तुलनामा स्थानीय अनुत्पादक पशुहरूको संख्या पनि उच्च रहेको देखिन्छ । यी अनुत्पादक पशुहरूको अनियन्त्रित चरिचरनको कारण राष्ट्रिय र संरक्षित वन क्षेत्रहरू प्रभावित भएका छन् प्राकृतिक रूपबाट पुनरुत्पादन हुने गरेको पोथ्रा पोथ्रीहरू अनियन्त्रित चरिचरनले विनाश भइरहेका छन्। प्राकृतिक स्रोत र साधनहरूको दीगो उपयोगबाट नै मानव समाजको समुन्नत भविष्यको परिकल्पना गर्न सकिन्छ । जनताको सहभागिता र संलग्नतामा वन संरक्षणलाई सामुदायिक वन कार्यक्रम, कबुलियती वन कार्यक्रम र कृषि वन कार्यक्रम सञ्चालन गरी गरिब, असहाय, अपाङ्ग र महिला समुदायलाई हस्तान्तरण गर्नुपर्ने देखिन्छ । वनको हैसियतमासुधार ल्याउन सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूबाट हुन सक्ने सकारात्मक कार्यक्रमहरूलाई पहिचान गरी सहभागितात्मक सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम अघि बढाउनु अत्यावश्यक देखिन्छ । वन नीति २०७१ का अनुसार वन संरक्षणमा चाल्नुपर्ने कदमहरू निम्न बुँदाहरूमा उल्लेख गरिएको छ ।

- ✓ घरायसी तथा अन्य इन्धनको रूपमा प्रयोग हुने काठ वा वन पैदावारको विकल्पमा अन्य वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- ✓ बहुपक्षीय सहभागितात्मक संयन्त्रको विकास गरी चोरी शिकारी, अवैध कटान, वन पैदावारको अवैध संकलन, अत्याधिक चरिचरन, मिचाहा प्रजाती र डढेलो नियन्त्रण गर्ने ।
- ✓ पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनको विकासका लागि राष्ट्रिय वनमा तोकिएका प्रजातिका वन्यजन्तु तथा विरुवाको संरक्षण, प्रजनन् र उपयोग गर्ने ।
- ✓ दीगो वन व्यवस्थापनको नीति अवलम्वन गर्ने ।
- ✓ जैविक विविधता, सिमसार क्षेत्रको संरक्षण र जलवायू परिवर्तनको विषयमा एकीकृत कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

८.८ हावापानी

भौगोलिक असमानता भएकोले नेपालको विभिन्न ठाउँहरूमा भिन्न भिन्न हावा पानी रहेको छ । त्यस्तै दाङ्ग जिल्लामा अवस्थित घोराही उप-महानगरपालिकाको उत्तरी भेगमा चिसो हावाको प्रभावले साथै उचाई पनि धेरै भएको कारण चिसो हुने र दक्षिणी भाग भित्री मधेश भएकोले चैत्रदेखि जेठसम्म गर्मी हुन्छ । यहाँ समशितोष्ण र उष्ण हावापानी पाइन्छ । यो हावापानी स्वास्थ्यका दृष्टिकोणले उपयुक्त हावापानी हो । चैत्र महिनादेखि आश्विनको सुरुसम्म गर्मी हुन्छ । आश्विन, कार्तिक र फागुनमा यहाँको हावापानी समशितोष्ण हुन्छ भने मंसिर, पौष र माघमा निकै जाडो हुन्छ । जेष्ठको अन्त्यदेखि आश्विनको सुरुसम्म मनसुनी वायुका कारण प्रशस्त वर्षा हुने गर्छ । यहाँको औषत ताफक्रम अधिकतम ३८.९ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्छ भने औषत न्यूनतम ४.८ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्न जान्छ । यस जिल्लाको मौसम सम्बन्धी औषत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १८१ : दाङ्ग जिल्लाको मौसमको विवरण

महिना	बैशाख	जेष्ठ	असार	श्रावण	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुष	माघ	फाल्गुन	चैत
औषत अधिकतम तापक्रम (^{0}C)	३६.७	३८.९	३२.३	३२.१	३१.८	२८.७	२५.८	२२.९	२१.२	२३.३	२९.७	३३.९
औषत न्यूनतम तापक्रम (^{0}C)	२२.५	२३.८	२३.८	२३	२१.६	१८.७	११.३	७.२	४.८	९.६	१४	१८.७
औषत वर्षा (मि.मि)	३६.७	४५४.६	४०२	४७१.२	१७२.६	९४.८	०	०	८.६	५७.८	०.२	४१.२

स्रोत : जल तथा मौसम विज्ञान विभागको कार्यालय, २०७४

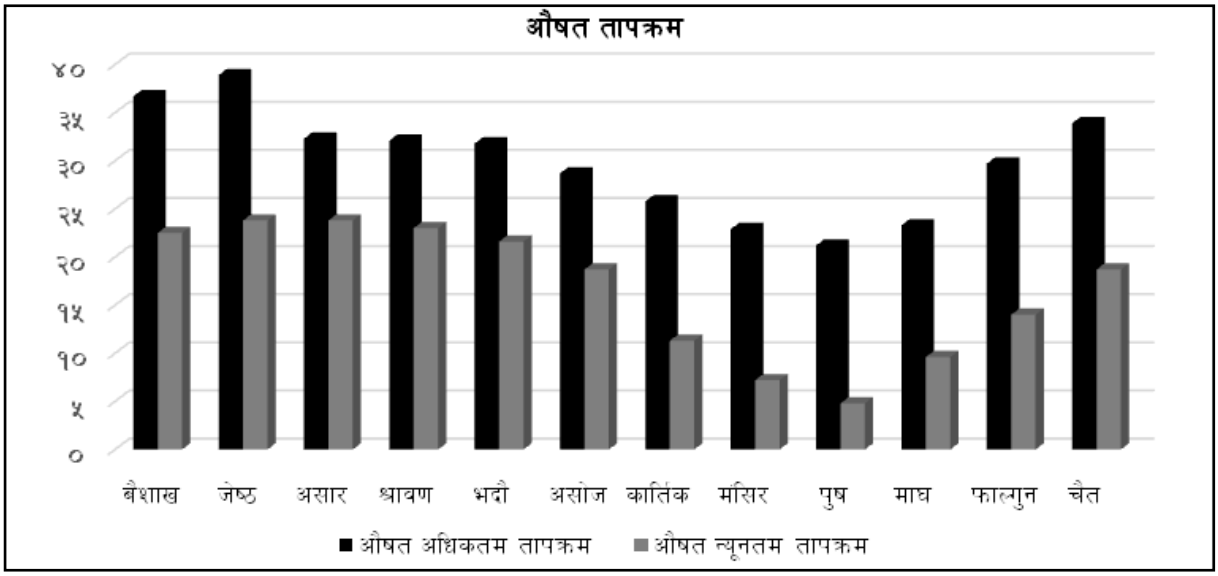

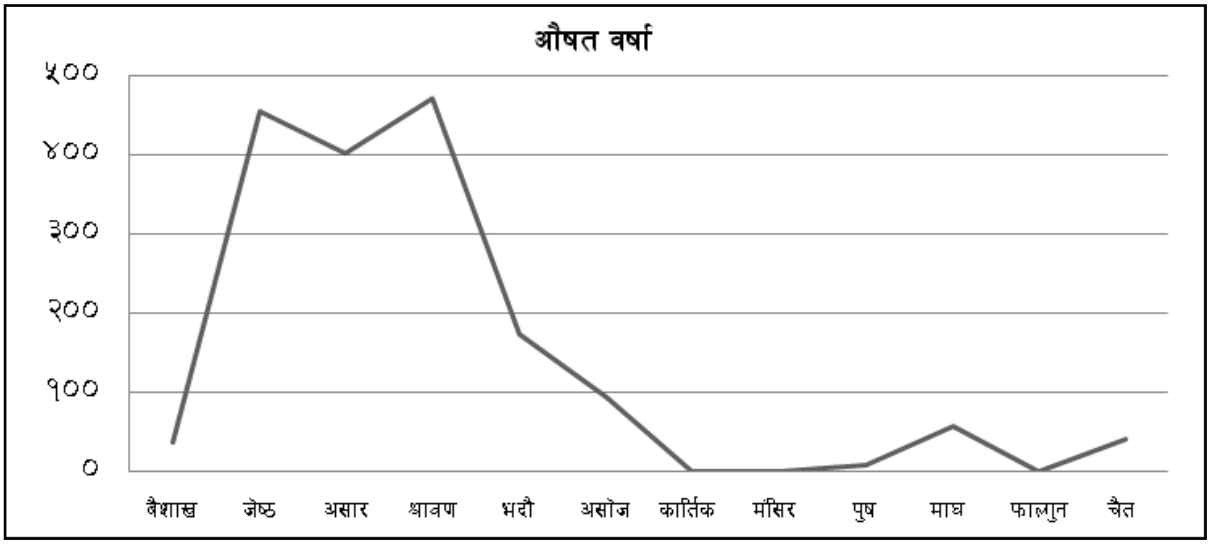

८.९ वातावरण प्रदूषण

वातावरण प्रदूषणको समस्याले संसारका सबै ठाउँमा असर पारेको छ । यसले विशेष गरेर नेपाल जस्तो विकासन्मुख देशलाई अझ धेरै प्रभाव पारेको छ। वातावरण प्रदूषणको असर यस घोराही उप-महानगरपालिकामा पनि धेरै परेको देखिन्छ । वातावरण प्रदूषणको प्रमुख कारक जनसंख्या बृद्धि र त्योसंगै हुने औद्योगीकरण र शहरीकरणलाई मान्न सकिन्छ । औद्योगीकरण र शहरीकरणलाई व्यवस्थित गर्न नसक्दा वातावरणमा पर्ने असर बढदै जान्छ जसका कारण वातावरण प्रदूषण पनि बढ्दै जान्छ ।

यस क्षेत्रमा रहेको सिमेन्ट कारखाना, इट्टा उद्योग, नदीजन्य र खानीजन्य पदार्थको चरम उत्खनन्, वन फँडानी, भूक्षय, सवारी साधनको चाप प्रदुषित वातावरणको प्रत्यक्ष असर जनस्वास्थ्यमा पर्दछ । प्रदुषित वातावरणको असरबाट सामान्य एलर्जीदेखि क्यान्सर तथा दीर्घ श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगहरू बढछन् । भौतिक निर्माणका कार्यहरू आदिले यस उप-महानगरपालिकाको क्षेत्रमा वातावरणीय प्रदूषणले ज्यादै आक्रान्त छ ।

८.९.१ वायु प्रदूषण

वायु प्रदूषणको असर घोराही उप-महानगरपालिकामा अत्याधिक रूपमा रहेको पाइन्छ । वायु प्रदूषण विशेषगरी मंसीर महिनाबाट बढेर मनसुनको अगाडिको समयसम्ममा अत्याधिक मात्रामा पुग्ने र मनसुनको

बर्षासंगै यसमा राहत हुन्छ । वायु प्रदूषणको प्रमुख सूचक पीएम २.५ यस उप-महानगरपालिकामा पनि धेरै मात्रामा रहेको छ । यसले छातीमा हुने समस्यादेखि क्यान्सर जस्तो रोग लाग्ने सम्भावनालाई बढाउछ । विशेष गरेर सिमेन्ट उद्योगबाट निस्कने प्रदूषणको असर यस उप-महानगरपालिकामा परेको छ । औद्योगीकरण र तीब्र गतिमा बृद्धि भइरहेको शहरीकरणलाई व्यवस्थित रूपबाट नलग्दा यो समस्या अँझै बढ्ने देखिन्छ ।

यस क्षेत्रको वायु प्रदूषण बढाउने मुख्य कारक तत्वहरूमा सिमेन्ट उद्योगबाट ठुलो मात्रामा निस्किने धुलो धुँवा, इट्टा उद्योगबाट निस्किने कार्वनयुक्त धुँवा, सवारी साधनहरूको अत्याधिक चाप, पुराना सवारी साधनबाट निस्कने धुँवा, पुल, सडक, भवन जस्ता भौतिक निर्माणका कार्यहरू समेत र प्लाष्टिकजन्य फोहर जलाउने प्रबृत्ति बढी जिम्मेवार रहेका छन् ।

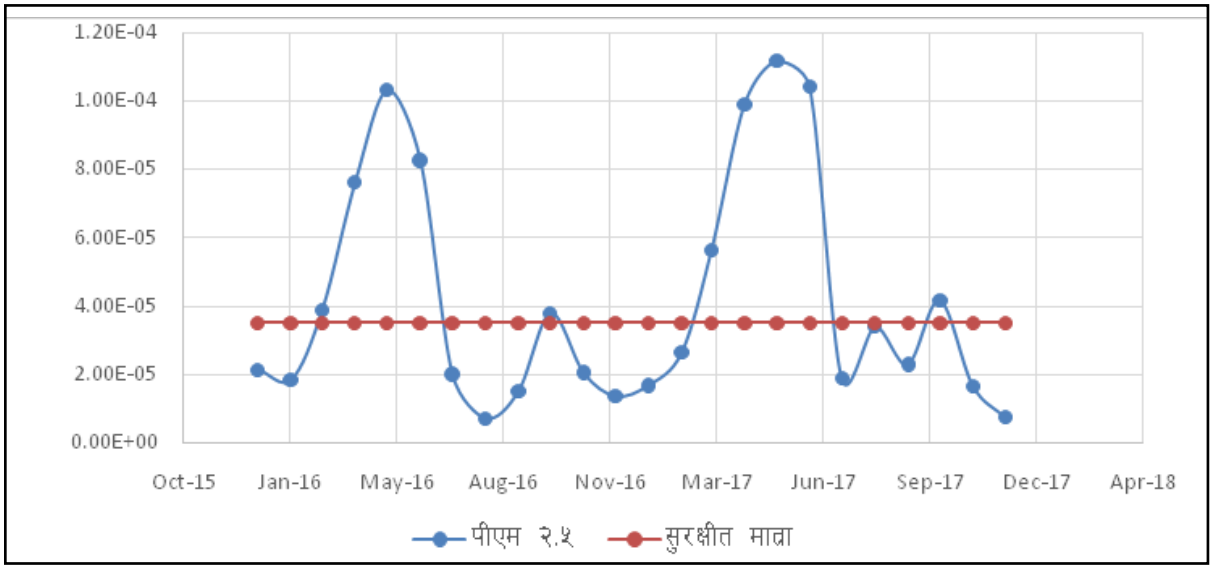

स्रोत: NASA Giovanni.

विगत बर्षको तथ्यांकलाई हेर्दा पीएम २.५ मंशिर महिनाबाट बढेर मनसुन सुरु हुनु अगाडिसम्म बढी मात्रामा पुग्ने अनि बर्षा सुरु भए पछि यसको असर कम हुँदै जान्छ ।

८.९.२ ध्वनी प्रदूषण

शहरीकरण बढेपछि आउने समस्यामध्ये ध्वनी प्रदूषण पनि एक कारक तत्व हो । विशेषगरी ठुला राजमार्ग र उद्योग कलकारखानाको नजिक यसको असर बढी देखिन्छ । सवारी साधनबाट निस्कने ध्वनी तथा प्रेशर हर्नबाट निस्कने आवाजका कारण पनि ध्वनी प्रदूषण बढेको पाइन्छ । औद्योगिक क्षेत्र वरिपरि पनि ध्वनी प्रदूषणको असर धेरै परेको हुन्छ । यसबाट टाउको दुख्ने लगायत कान तथा मानसिक समस्याहरू बढ्ने हुन्छ । यस क्षेत्रको मध्यभाग भएर जाने तुलसीपुर-घोराही-लमही राजमार्गमा सवारी साधनहरूको अत्याधिक चापका कारण निस्कने ध्वनी तथा हर्न, सिमेन्ट उद्योगबाट निस्कने चर्को आवाज, फर्निचर उद्योग, ग्रिल उद्योग, विद्यालय, ब्यस्त बजार क्षेत्र, विभिन्न मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रमहरू पनि ध्वनी प्रदूषणलाई बढावा दिने प्रमुख कारक तत्वहरू हुन् ।

८.९.३ फोहरजन्य प्रदूषण

हाल देखिएका वातावरणीय समस्याहरूमध्ये अर्को प्रमुख कारक तत्व फोहर तथा अव्यवस्थित ढल निकास पनि हो । यसबाट नगरको सम्पूर्ण क्षेत्रमा नै नकारात्मक असर पर्ने देखिन्छ । यी फोहरजन्य प्रदूषणले नगर दुर्गन्धीत र कुरूप मात्र नभई जनस्वास्थ्यमा पनि नकारात्मक असर पार्दछ । संक्रामक तथा सरुवा रोगको

मुल जड नै यस्ता फोहर र अव्यवस्थित ढलहरू हुन्छन । यसतर्फ नगरको विशेष ध्यान पुग्नु पर्ने देखिन्छ । प्लास्टीकबाट बनेका झोला र अन्य प्याकिङका सामानहरू, जस्तैः चाउचाउ, चीप्स, सूर्ती, पानीका बोतल, सिसा, जैविक फोहर, प्लाष्टिकबाट बनेका सामाग्रीहरूको अत्याधिक प्रयोग र उचित ब्यबस्थापन नहुनु जस्ता कारणहरूले गदा नगर क्षेत्र थप प्रदुषित बनेको देखिन्छ । अनि यस्ता प्लास्टीकलाई जलाएर नाश गर्दा अत्यन्तै हानीकारक धुँवा पैदा हुने हुँदा यस नगरलाई प्लास्टीकमुक्त नगर बनाउनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै, नगरका सबै क्षेत्रहरूमा व्यवस्थित नाला तथा ढलको ब्यबस्था अति आवश्यकता रहेको छ ।

८.९.४ पानी प्रदूषण

पानी प्रदूषण नगरवासीको अर्को ठुलो समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ । सफा, स्वच्छ र सुरक्षित पिउने पानीको ब्यबस्था नगरबासीहरूलाई गर्न अपरिहार्य आवश्यकता रहेको छ । तथापी, असुरक्षित पानी पिउँदा बर्षेनी पानीजन्य रोगहरूबाट नगरबासी आक्रान्त हुने गरेको पाइन्छ । बर्षा याममा खानेपानी प्रणालीमा धमिलो फोहर पानी पस्ने, पाइप फुटेको भागबाट फोहर तत्वहरू वितरित पानीमा भित्रने, जमिन मुनीको स्रोतबाट निकालेको पानी समेत ढल, सेप्टिक टैंक, घना बस्ती आदिका कारण दुषित हुने, पानी वितरण प्रणालीमा जीवजन्तुहरूको फोहर समेत भित्रने आदि कारणले यति ठुलो र डरलाग्दो समग्र वातावरणीय प्रदूषण हुँदा समेत अधिकांश नगरबासीहरूले वातावरणीय प्रदूषणका बिषयमा चासो देखाएको पाइदैन । भविष्यमा प्रदुषित वातावरणको समस्या समाधान गर्न यहाँका नगरवासीलाई वातावरण सम्बन्धी शिक्षा दिन अति आवश्यक देखिन्छ । प्रदूषणको असर न्युन गर्नको लागि तपसिलका विभिन्न उपायहरू अपनाउन सकिन्छ ।

१. सवारी साधनबाट निस्कने प्रदूषण कम गर्ने ।
२. औद्योगिक क्षेत्रलाई बस्तीबाट टाढा राख्ने ।
३. वातावारण शिक्षा विद्यालयहरूमा समेत लागु गर्ने ।
४. प्लाष्टीकको शुन्य प्रयोग गर्ने र गराउने ।
५. घर, बस्ती, टोल, सार्वजनिक स्थल, खोलानाला, शिक्षण संस्था, अस्पताल, कुलानालाको सरसफाईमा विशेष ध्यान दिने ।
६. नाङ्गा तथा खाली ठाउँमा बृक्षारोपण गर्ने एवं हरियाली वन जंगल संरक्षण, भूक्षय नियन्त्रण, खानी तथा नदीजन्य पदार्थ नियन्त्रण गर्ने ।
७. वातावरणीय प्रदूषण सम्बन्धी जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने ।
८. सडक, पुल जस्ता भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरूलाई छिटो छरितो सम्पन्न गर्ने ।

८.१० वातावरणीय प्रदूषणबाट उत्पन्न प्रमुख समस्याहरू

उप-महानगरपालिकामा तपाईंको परिवार बसोबास गरेको स्थान वरिपरीको वातावरणीय समस्या के हो भनी सोधिएको प्रश्नमा सबैभन्दा बढी १०,१६० घरपरिवारले फोहर व्यवस्थापन नभएको कारण पीडित भएको जवाफ दिएका थिए भने ७,८९५ ले पानीको समस्या भएको, ६,४२४ ले वायू प्रदूषण, ६,२१५ ले अव्यवस्थित ढल र ३,३६२ ले ध्वनी प्रदूषणका कारण पीडित भएको बताएका छन् । माथिका सबै समस्याहरू अव्यवस्थित शहरीकरणका कारण उत्पन्न समस्याहरू हुन् । शहरी विकासका लागि अत्यन्त आवश्यक भौतिक पूर्वाधारमध्ये सुरक्षित पिउने पानी वितरण प्रणालीको निर्माण, ठोस फोहर व्यवस्थापन योजना, ढल निकास, कालोपत्रे सडक ध्वनी नियन्त्रण जस्ता विषय अनिवार्य सर्तहरू हुन् । तसर्थ, उप-महानगरपालिकामा व्यवस्थित शहरी विकास योजना निर्माण र त्यसको पूर्ण कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १८२ : वातावरणीय प्रदूषणबाट उत्पन्न प्रमुख समस्याहरूको विवरण

वडा नं.	वातावरणीय प्रदूषणबाट उत्पन्न समस्या							
	असुरक्षित पानी	फोहर व्यवस्थापन नभएको	अव्यवस्थित ढल	वायु प्रदूषण	ध्वनी प्रदूषण	अन्य समस्या	वातावरणीय समस्या नभएको	उल्लेख नभएको
१	४८६	५१२	३९९	२७४	२०९		४७०	
२	३७	१०	१	१	३		१,७१८	
३	७३६	६५१	४८८	३००	३१०	२	८६५	
४	४७७	१०६	१,१८६	५४	७९२		१०७	१
५	५१२	६११	२१८	२५	३१		६३०	१
६	१२९	३१०	२९९	२८३	२१४		७५७	८
७	२८३	२८०	३७४	२४३	२८७		१,१७२	
८	१७	५६	५४	१२	५		१,५३४	२
९	३०४	२६३	२२७	७०	६६		१,३९६	
१०	६२५	१,०७६	४४	१,०१८	३०		५४५	
११	९४४	६६३	५४७	५१५	३५८		७१८	२
१२	१५६	८५	१४६	१८	१४०	१	१,७८०	३
१३	२३१	८६४	१३५	७३३	१८		९१७	
१४	२४९	५६६	७१	१७१	६५		१,१४१	३
१५	२८१	८६०	३४७	५९८	२४२	२	२,९४५	२
१६	५८६	५६७	३६४	२८३	४८		९५१	१४
१७	९३५	१,४४३	६७२	९०९	४६४		९२४	२
१८	१०२	५२९	४२५	७७४	१३	१	१,१३७	१
१९	८०५	७०८	२१८	१४३	६७		३२०	
जम्मा	**७,८९५**	**१०,१६०**	**६,२१५**	**६,४२४**	**३,३६२**	**६**	**२०,०२७**	**३९**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

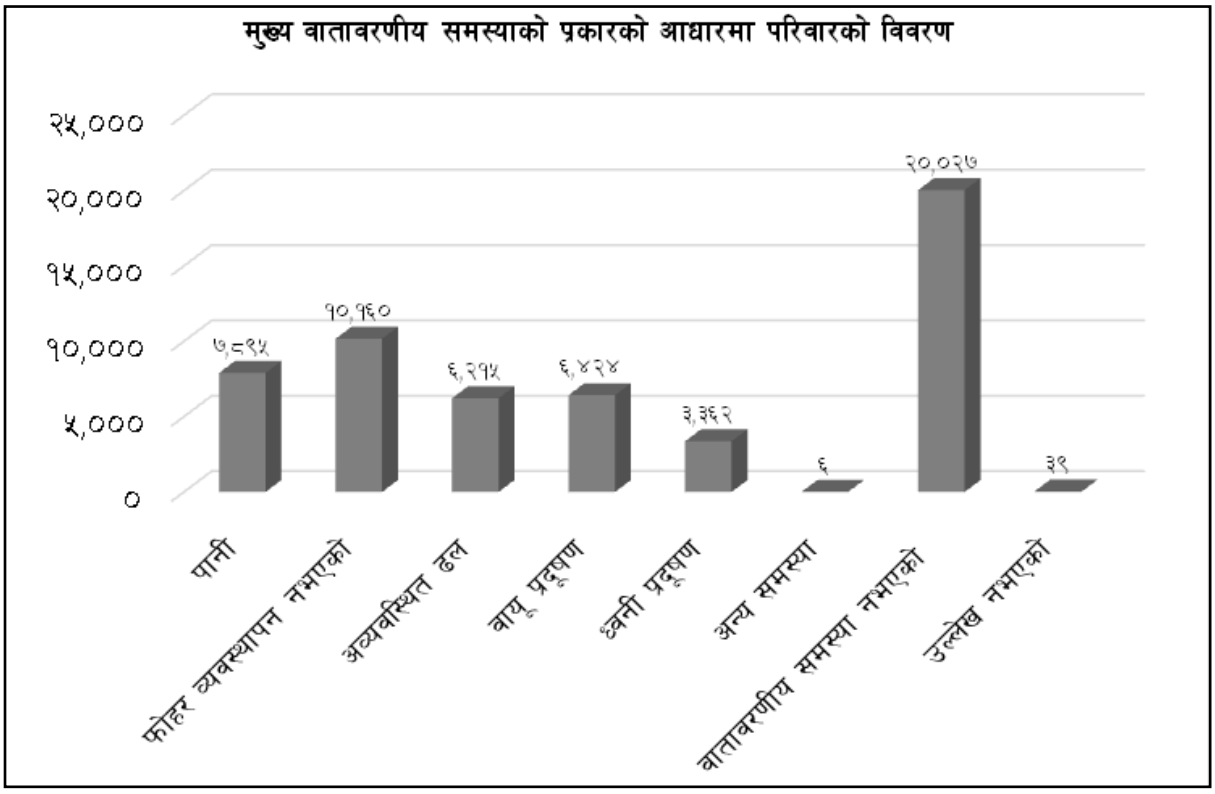

८.११ विपत् व्यवस्थापन

प्रदेश नं ५ अर्न्तगत दाङ्ग जिल्लामा अबस्थित घोराही उप-महानगरपालिका क्षेत्रफलका हिसावले देशकै ठूलो उप-महानगरपालिका हो । यस उप-महानगरपालिकामा चुरे र महाभारत पर्वतले घेरेको एसिया कै ठूलो उपत्यका भित्र पर्दछ । यहाँको धरातलीय उचाईको विविधताले गर्दा समथर उपत्यकादेखि उच्च पहाडी भू-भाग समेत रहेका छन् । तलो क्षेत्रहरू उप-महानगरपालिकाकै प्रमुख उत्पादन क्षेत्रहरू पनि यस घोराही उप-महानगरपालिकामा पर्दछन् । माटो पाँगो एवंम दोमट भएको हुँदा उत्पादन राम्रो हुन्छ । भौगोलिक हिसाबले कमजोर भू-भाग र मध्यम खालको जलाधारीय अवस्थाले गर्दा यस घोराही उप-महानगरपालिकामा पनि वर्षेनी भू-क्षय, बाढी, पहिरो, नदी कटान हुने गरेको छ। कहिलेकाहीँ त सर्वसाधारणको जन, धनको क्षति हुने गरेको दुखदायी घटनाहरू उप-महानगरपालिकावासीले भोग्नु परेको छ । भौगोलिक सुगमता, यातायातको राम्रो सञ्जाल, शिक्षा, स्वास्थ्य, ब्यापारको यथेष्ठ पुर्वाधार तथा पहुँच शान्ती सुरक्षा आदिका कारणहरूले पहाडी क्षेत्र र दक्षिणी ग्रामिण भेगबाट उप-महानगरपालिकामा बसाईसराई बढिरहेको देखिन्छ । जसबाट नगर क्षेत्रमा जनघनत्व बढिरहेको र यसबाट विभिन्न सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक समस्याहरू साथै विपत्जन्य घटनाहरूमा पनि गुणात्मक बृद्धि हुँदै गएको छ ।

यी विविध प्रकोपहरूको सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दा नदी-तटीय र घना वस्तीहरूमा बाढीका साथै आगलागी, महामारी जस्ता प्रकोपहरूको जोखिम कम गर्न जोखिम न्यूनिकरणका सचेतनामूलक गतिविधिहरू सञ्चालन साथै संरचनात्मक न्यूनिकरण गर्न आवश्यक देखिन्छ । यसका अलावा नगरवासीहरूलाई विपत् सम्बन्धी जनचेतना र भवन-संहिताको पालनामा सु-सुचित हुने कार्यक्रम सञ्चालनमा उप-महानगरपालिकाले सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारीलाई बढोत्तरी गर्दै समग्र विपत् व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रहरूको पनि संलग्नता बढाउनुपर्ने देखिन्छ । साथै, उप-महानगरपालिकाले आवधिक योजना तर्जूमा तथा विकास निर्माणमाविपत् व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहिकरण गर्न टड्कारो आवश्यकता रहेको छ ।

यस उप-महानगरपालिका क्षेत्रमा विपत्का जोखिमपूर्ण स्थानहरूको पहिचान गरी यसको स्पष्ट स्थानयि विपत् योजना तयार गरी यसको रोकथाममा लागेको खण्डमा भविष्यमा विपत्का घटनाहरू न्यून हुने, उद्धार कार्यमा प्रभावकारिता आउने, धनजनको कम क्षति हुन्छ ।

८.११.१ उप-महानगरपालिकामा हुनसक्ने विपत् सम्बन्धी घटनाहरू

उप-महानगरपालिका भित्र विगत बर्षमा विपत्बाट क्षती पुऱ्याएको आधारमा १० किसिमका विपत्का घटनाहरू पहिचान भएका छन् । यी विपत्हरूबाट हुने सम्भावित क्षतिलाई आधार मानेर उप-महानगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूको संकटासन्नताको स्तर मापन गरिएको छ ।

तालिका नं. १८३ : उप-महानगरपालिका अन्तर्गतका १९ वटै वडाहरूमा हुनसक्ने विपत् सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	प्रकोप	स्तर		
		उच्च	मध्यम	न्यून
१	भुकम्प	सबै वडाहरू		
२	बाढी	३,५,८,९,	११,१२,	१,२,४-८,१०,१३,-१९
३	आगलागी	१९	१-७	८-१८
४	हुरीबतास	१-७,१९	८-१२	१३-१८
५	महामारी	१९	१-१२	१३-१८
६	असीना पानी	१-७,१९	८-१२	१३-१८
७	सडक दुर्घटना	८-१८	१-७	१९
८	चट्याङ्ग		सबै वडाहरू	

क्र.सं.	प्रकोप	स्तर		
		उच्च	मध्यम	न्यून
९	मौसमी सुख्खा	१९	८-१८	१-७
१०	पहिरो	१९	१,२	३-१८

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७५

माथिको तालिकाको आधारमा उप-महानगरपालिकाले संकटासन्न वार्ड एवं त्यस भित्रका समुदाय तथा बस्तीहरूको पहिचान गरी विपत् जोखिम तथा क्षमताको नक्सांकन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै, विपत् जोखिम न्यूनिकरणमा संलग्न सरोकारवालाहरू बीच समन्वयात्मक संयन्त्रको विकास गरीविपत् पूर्व, विपत्को समयमा र विपत् पश्चात्का गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ । वडा–वडामा विपत् प्रतिकार्य साथै पूर्वतयारीका लागि समिति गठन गरेर समय–समयमा आपतकालिन कृत्रिम घटना अभ्यासबाट समुदायको क्षमता अभिवृद्धिका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न उप-महानगरपालिकाले विभिन्न निकायहरूसँग समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ ।

८.११.२ संस्थागत विश्लेषण तथा सम्बन्ध चित्र

यस उप-महानगरपालिकामा विपत् पूर्वतयारी, रोकथाम र न्यूनिकरण, विपत्को समयको प्रतिकार्य र विपत् पश्चात्को पुर्नस्थापना र पुनर्निर्माण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका लागि आवश्यक पर्ने सेवा, सहयोग, सुविधा, उपलब्ध गराउने सरकारी निकाय वा सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय सस्थाहरू र अन्य मानवीय सेवा प्रदायक सङ्घसंस्था, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, निजी क्षेत्र आदिको उपलब्धता, पहुँच र सम्बन्धको विश्लेषण गरिएको छ ।

तालिका नं. १८४ : संस्थागत विवरण

क्र.सं.	कार्यालय/सङ्घसंस्थाको नाम	ठेगाना	पहुँचको अवस्था	भौगोलिक दुरी	प्राप्त हुन सक्ने सहयोगको क्षेत्र
१	घोराही उप-महानगरपालिका	घोराही १५	सहज	०	दमकल सेवा, द्रुत सर्वेक्षण, राहत समन्वय तथा व्यवस्थापन ।
२	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	घोराही १५	सहज	०.२ कि.मि.	खोज तथा उद्धार, द्रुत सर्वेक्षण, राहत वितरण, शिविर व्यवस्थापन तथा शान्ति सुरक्षा ।
३	नेपाली सेना (रिपुमर्दन गण)	घोराही १५	सहज	०.५ किमि	खोज तथा उद्धार, राहत सामाग्री ढुवानी तथा वितरण, शिविर व्यवस्थापन ।
४	शसस्त्र प्रहरी वल	लमही नपा	सहज	२५ किमि	खोज तथा उद्धार, राहत सामाग्री ढुवानी तथा वितरण, शिविर व्यवस्थापन ।
५	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	घोराही १५	सहज	०.२ किमि	शान्ती सुरक्षाको प्रवन्ध, अनुगमन तथा निर्देशन, संघीय गृह मन्त्रालयसँग समन्वय,
६	सुआहारा दोस्रो	घोराही १४	सहज	२ किमि	स्वास्थ्य तथा पोषण, सरसफाईका सामाग्रीहरू, १८ जना जनशक्ति, पोषण पिठो ८० केजी
७	जिल्ला समन्वय समिति	घोराही १५	सहज	नजिकै	विपत् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यमा स्थानीय तहमा समन्वय तथा सहजिकरण
८	बेस नेपाल	घोराही १५	सहज	नजिकै	जनशक्ति, प्रतिकार्यमा सहयोग
९	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी उपशाखा घोराही	घोराही १५	सहज	नजिकै	स्वयंसेवक, प्राथमिक उपचार सेवा, गैह्खाद्य सामाग्री सहयोग, द्रुत लेखाजोखा
१०	यूएनएफपिए	घोराही १५	सहज	नजिकै	प्रतिकार्यमा सहयोग

११	मानव कल्याण तथा वातावरण संरक्षण केन्द्र	घोराही १५	सहज	नजिकै	वातावरण सम्वन्धि कार्यमा सहयोग
१२	ग्रामिण महिला उत्थान केन्द्र	घोराही १५	सहज	नजिकै	जीविकोपार्जनमा सहयोग
१३	शहरी विकास तथा भवन निर्माण डि. कार्यालय	घोराही १५	सहज	नजिकै	गैरखाद्य तथा आवास व्यवस्थापनमा समन्वय र नेतृत्वदायी निकाय, शिविर व्यवस्थापन
१४	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यालय	घोराही १५	सहज	नजिकै	आपतकालिन खानेपानी व्यवस्थापन तथा समन्वय र खानेपानी पूर्वाधारको मर्मत सम्भार एवं सञ्चालन ।
१५	वडा कार्यालयहरू	सबै वडामा			प्रशासनिक कार्य, लेखाजोखा, राहत समन्वय, लाभान्वित छनौट तथा राहत वितरण, उप-महानगरपालिकासँग निकट सम्पर्कमा रहने ।
१६	उद्योग बाणिज्य संघ	घोराही १४	सहज	नजिकै	निजी क्षेत्रहरूसँग समन्वय र विपत्को समयमा राहत संकलन

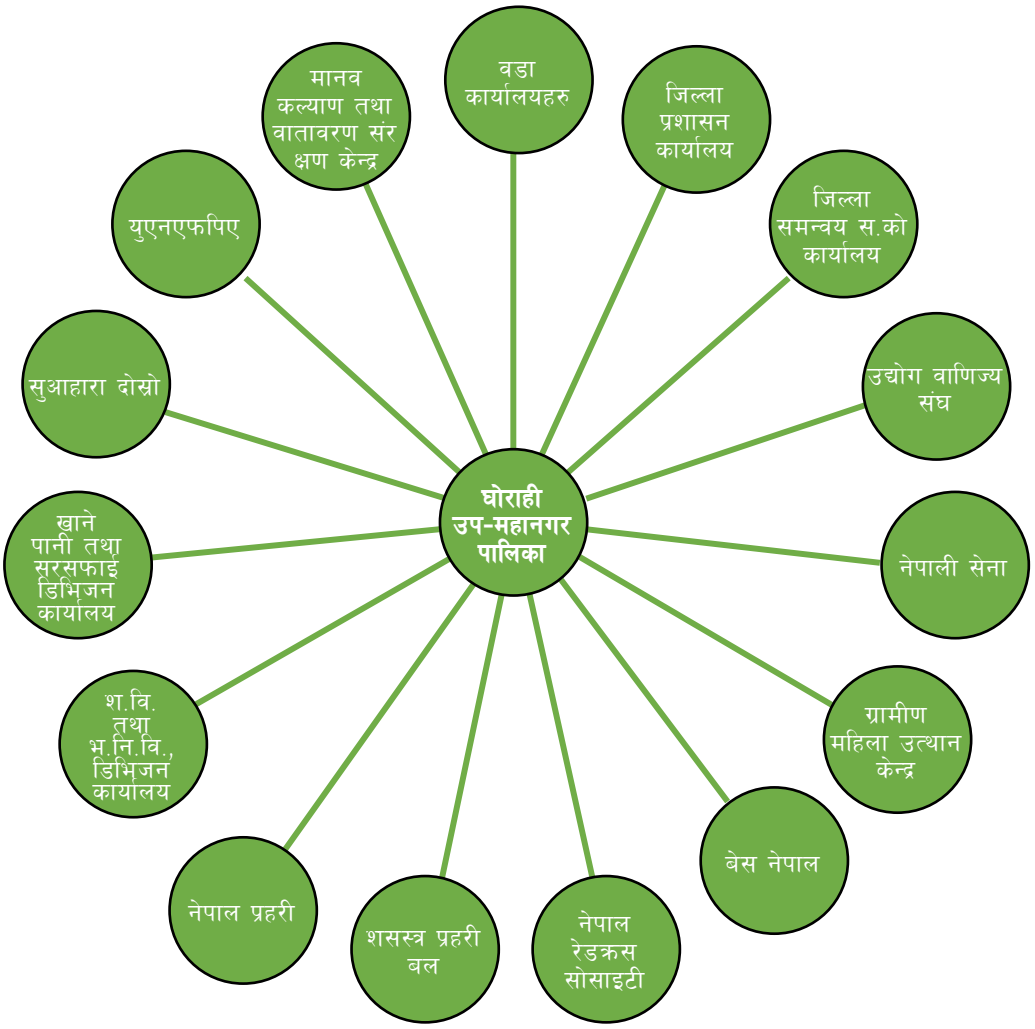

विपत्को अवस्थामा प्रभावकारी मानवीय सहयोगका लागि तथा संभावित विपत्को जोखिम कम गर्नका लागि जोखिम व्यवस्थापन योजना आवश्यक पर्दछ । उप-महानगरपालिका भित्र मानवीय तवरमा काम गर्ने संस्थाहरूको पहिचान गरी स्रोत र साधनको आँकलनमा सहयोग पुग्दछ । प्राप्त सबै निकायको उपलव्ध स्रोत साधनको लेखाजोखा गरेर अपुग स्रोतको लागि उप-महानगरपालिकाले प्रदेश तथा संघीय सरकार, गैरसरकारी संघ–संस्था तथा दातृ निकायहरूसँग जुटाएर विपत् व्यवस्थापनका लागि दिर्घकालिन योजना निर्माण गर्न अग्रसर हुनु पर्ने देखिन्छ ।

८.११.३ घोराही उप-महानगरपालिकामा भएको विपत् तथा प्रकोपको क्षति

विपत् पश्चात् हुनसक्ने क्षतिको आँकलन गर्दै विपत् व्यवस्थापन सूचना तथा पूर्व चेतावनी प्रणालीको विस्तृत अध्ययन तथा स्थापना गरेर भविष्यमा हुने मानविय र भौतिक क्षति कम गर्न ठोस कदम चाल्नुपर्ने देखिन्छ। घोराही उप-महानगरपालिकामा विपत् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५ ले निदृष्ट गरे बमोजिम उप-महानगरपालिकाले विपत् पूर्व तयारी र प्रतिकार्यको प्रभावकारीतामा अभिबृद्धि गर्न विपत् पूर्व तयारी र प्रतिकार्य योजना निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसको लागि उप-महानगरपालिका भित्रका सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरेर एकीकृत विपत् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा र तदनुरूपको कार्यान्वयनको टड्कारो आवश्यकता देखिन्छ।

तालिका नं. १८५ : उप-महानगरपालिकामा भएको विपत् तथा प्रकोपको विवरण

बर्ष (बि.सं.)	वडा नं.	प्रकोपको विवरण	क्षति				प्रकोपको अबस्थामा परिवर्तन
			प्रभावित घरधुरी	घाइते	मृत्यु	विस्थापित	
२०७१	२	बाढी	७	०	०	६	
२०७१	९	बाढी	२४			२४	
२०७१	६	बाढी	१९			९	
२०७१	४	बाढी	९			९	
२०७१	७	बाढी	२			२	
२०७१	५	बाढी	५			५	
२०७२	१	आगलागी	२			२	
२०७२	३	चट्यांग	१	१	०	०	
२०७२	१०	सडक दुर्घटना		२२	८		
२०७२	११	आगलागी	१			१	
२०७२	१५	आगलागी	२			२	
२०७२	१६	चट्यांग			१		
२०७२	१९	आगलागी	१			१	
२०७३	१,२,३	आगलागी	१,१,१			१,१,१	
२०७३	४	आगलागी बाढी	२ १			२ १	
२०७३	५	आगलागी बाढी	१ २			१ २	
२०७३	८	आगलागी	१			१	
२०७३	११	आगलागी	१			१	
२०७३	१२	आगलागी, बाढी, चट्याङ (पशु मरेको)	१ १ १			१ १ २ ओटा	
२०७३	१४	डुवान			१		
२०७३	१५	आगलागी	१			१	
२०७३	१७	आगलागी	२			२	
२०७३	१८	भारी बर्षात	१		१		
२०७३	१९	भारी बर्षात	१			१	
२०७४	२	बाढी	३			३	
२०७४	३	बाढी	११			११	

२०७४	५	बाढी	५			५	
२०७४	६	बाढी	३			६	
२०७४	७	बाढी	२			७	
२०७४	१०	बाढी	२			१०	
२०७४	१३	बाढी	१			१३	
२०७४	१५	बाढी	१			१५	
२०७४	१६	बाढी	३			१६	
२०७४	१७	बाढी	४			१७	
२०७४	१८	बाढी	१			१८	
२०७४	९/१२	बाढी	०	०	१/१	०	
२०७५	२	आगलागी	१			१	
२०७५	३	आगलागी	५			५	
२०७५	४	आगलागी	१			१	
२०७५	५	हावाहुरी	१			१	
२०७५	७	आगलागी	१			१	
२०७५	१०	भारी बर्षा हावाहुरी	२ १			२ १	
२०७५	११	आगलागी चट्यांग	१ १		 १	१	
२०७५	१२	भारी बर्षा हावाहुरी	१ २			१ २	
२०७५	१४	आगलागी	१			१	
२०७५	१५	भारी बर्षा हावाहुरी	१ १			१ १	
२०७५	१६	हावाहुरी	१			१	
२०७५	१७	भारी बर्षा हावाहुरी	१ १		१	१ १	
२०७५	१८	हावाहुरी	१			१	
२०७५	१९	बाढी	१			१	

स्रोतः जिल्ला आपतकालिन सूचना केन्द्र, घोराही, २०७५

प्रस्तुत विपत्हरूको विवरणले ५ बर्ष भित्र उप-महानगरपालिकाभित्र बाढी, आगलागी, हुरीबताँस, चट्याङको प्रकोपहरूको घटना बढिरहेको देखिन्छ । अन्य प्रकोपमा सडक दुर्घटना पनि रहेको छ जसको पर्याप्त र विश्वसनीय तथ्यांक प्राप्त गर्न सकिएको छैन ।

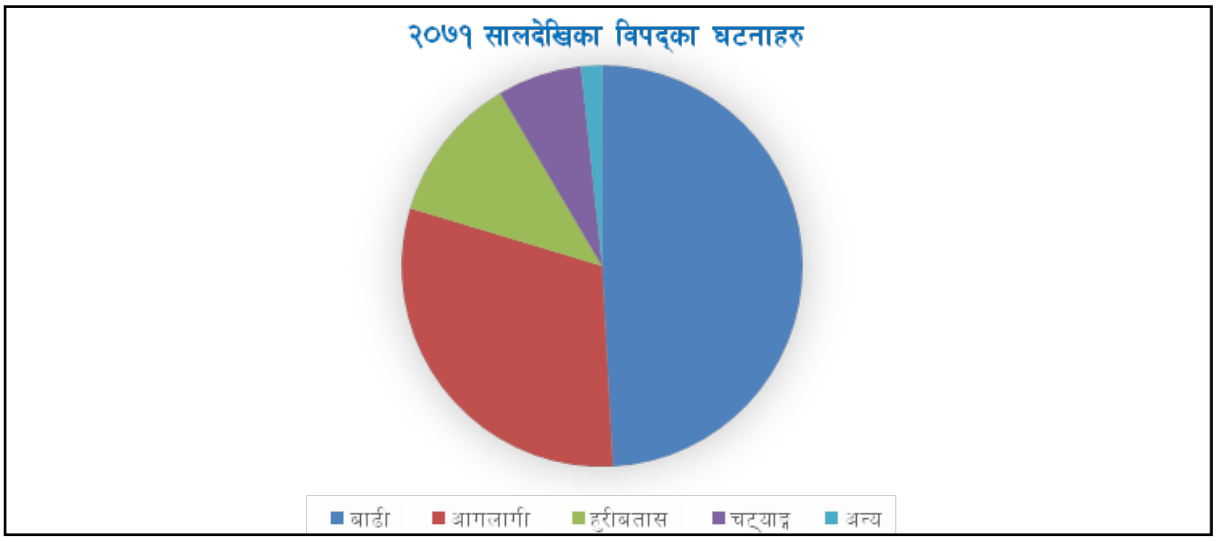

माथि उल्लेखित विवरणले बि.सं. २०७१ यता उप-महानगरपालिका भित्र बाढीको प्रकोपका घटनाहरू ४९%, आगलागी ३%, हुरीबतास १२%, चट्याङ्ग ७% र अन्य २% रहेको देखिन्छ । प्रकोप र यसको क्षतिको विवरण सही तरिकाले राख्नसके उप-महानगर क्षेत्र भित्र विपत्को आकृति र प्रभाव विश्लेषण र तद्अनुरूप चाल्नुपर्ने पूर्व तयारी तथा न्यूनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्नु सहज हुन्छ । उप-महानगरपालिकाले आफनो मातहतमा आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको स्थापना गरी विपत्को सूचना तथा क्षतिको विवरण लिने र तदनुरूप प्रतिकार्य सञ्चालन गर्ने परिपाटीको थालनी गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता रहेको देखिन्छ । यसको साथै उप-महानगरपालिकाको विपत् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गर्न सकिएको खण्डमा विपत् सम्बन्धी आवश्यक धेरै तथ्यांक संकलन गर्न सकिन्छ ।

८.११.४ स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच

उप-महानगरपालिकाको स्थानीयस्तरको विभिन्न स्रोतहरूको पहिचालनले विपत्को समयमा तिनलाई के-कस्तो प्रयोग गर्न सकिन्छ ? कहाँ स्रोत साधनको अभाव छ?त्यसको यर्थाथपरक विश्लेषण गरेर समन्वयको माध्यमबाट थप स्रोत जुटाएर विपत् प्रतिकार्यलाई छिटो र सहज बनाउन सकिन्छ । विपत्बाट विस्थापित जनसंख्यालाई आवास व्यबस्थापन गर्न सुरक्षित स्थान पहिचान गर्न पनि सहयोग पुऱ्याउँदछ । विपत्बाट जोखिमपुर्ण समुदाय तथा बस्तीहरूमा साधन स्रोतको हिसावले पहुँचयोग्य बनाउन उप-महानगरपालिकाले लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न तथा गराउन सहयोग पुऱ्याउदँछ ।

तालिका नं. १८६ : स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच सम्बन्धी विवरण

विवरण	नाम र रहेको स्थान	संख्या	क्षमता	अवस्था	कैफियत
भौतिक स्रोत					
पुल		मोटर पुल ९ ओटा झोलुंगे पुल २ ओटा			
सडक	उमनपाको क्षेत्रभरी	३६.५ पक्की १३७.५ कच्ची			
बाँध					
विद्यालय भवन		प्रा.वि.:७८, मा.वि.:२३ स्नातक तहः ४ स्नातकोत्तरः १			
मदरसा					
सुरक्षित आवास तथा स्थान	गुलरीया खेल मैदान, त्रिपुरमा रहेको खेल मैदान, घोराही खेल मैदान, अन्य खुल्ला स्थान	५ स्थानमा रहेका छन्	१५०००० जनसंख्यालाई राख्न सकिने	खुल्ला चौर	
सार्वजनिक चर्पी	बस पार्क, ट्राफिक चौक, बालमन्दिर	३	६ कोठा	राम्रो	
सञ्चारका साधन	मोवाईल, ल्याण्ड लाईन फोन, ईमेल ईन्टरनेट, विद्युतीय सामाजिक सञ्जाल	प्रशस्तै रहेको			सेवाको गुणस्तरमा कमी रहेको
यातायतका साधन	प्रशस्त				
पूर्वसूचना प्रणाली	नभएको				
लाइफ ज्याकेट	छैन				जिल्लामा रहेका
डुङ्गा	छैन				”
मानवीय स्रोत					

विवरण	नाम र रहेको स्थान	संख्या	क्षमता	अवस्था	कैफियत
आधारभूत खोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति	सुरक्षा निकायसँग मात्र रहेको	५०० जना	नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, शप्रव	तत्काल DDMC को समन्वयमा परिचालन गर्न सकिने	
जिल्ला विपत् प्रतिकार्यसम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	नेरेसो उपशाखा घोराही	३ जना		सम्पर्कमा रहेको	
पौडीबाज र तैराकी	सुरक्षा निकायहरूसँग	”	”	”	”
प्राथमिक उपचार तालिम प्राप्त	”	”	”	”	”
स्वास्थ्य सेवा		स्वास्थ्य चौकी ७ अस्पताल सरकारी १			
ग्रामिण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ता	१ देखी १९ ओटा वडामा	२३२ जना			
कृषिसम्बन्धी तालिम प्राप्त					
शिक्षक					
कर्मचारी		७४ जना			
स्वयंसेवक					
निर्माणकर्मी	बिभिन्न वडाहरूमा	३०० भन्दा बढी	भवन निर्माण सम्वन्धी		भवन निर्माण सम्वन्धी तालीम दिईको छ
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिक भवन					
पाटी पौवा					
धारा					
मठ मन्दिर		१७ओटा			
मस्जीद		२ ओटा			
गीर्जाघर					
गुम्बा		१ ओटा			
पार्क	लखन पार्क थारु संग्रहलाय पनौरा गुलरीया पार्क	३ ओटा			
सामाजिक संरचना					
महिला घरमुली					
महिलारआमा समूह	सबै वडामा	२३२ ओटा			
आयआर्जनमा सक्रिय महिला समूह					
निर्णय तहमा भएका महिला					
शैक्षिक अवस्था (मरपु)		म. ६६.३३% पू. ८२.१५%			
टोल सुधार समिति	१ देखी १९ ओटा वार्ड	१६४ ओटा			
आर्थिक स्रोत					

विवरण	नाम र रहेको स्थान	संख्या	क्षमता	अवस्था	कैफियत
व्यापार व्यवसाय		होटल १४९ ओटा			
उद्योग कलकारखाना		घरेलु २६ ओटा साना ६६९ मझौला ५ ओटा ठुला ३ ओटा			
नोकरी					
बचत समूह					
समूहको कोष रु					
आपत्कालीन कोष रु					
बैङ्क तथा वित्तीय संस्था		बैक. १२ बिकास बैंक ९ ओटा फाईनान्स ६ सहकारी संस्था १३६ ओटा			
प्राकृतिक स्रोत					
खोतियोग्य जमिन					
निजी ताल तलैया	किचेनी दह चरिंगे दह भोटे दह लरैना दह बाह्कुने दह कृतिम ताल	५ ओटा ३ ओटा			
ल्याण्डफिण्ड साईड		०.०१३५२ बर्ग किमि			
सार्वजनिक धारा					
कुवा					
नदीनाला	कटुवाखोला, बवई, गुर्जे,हापूर, पत्रे, सेवार,				
ताल तथा पोखरी		३ ओटा			
सिंचाइको साधन र स्रोत					
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		२१०९५.३४ हे.			
खेर गइरहेको जमिन					
अन्य					

माथिको तथ्याङ्कबाट उप-महानगरपालिकासँग विपत् व्यवस्थापनका लागि भौतिक, सामाजिक, आर्थिक स्रोतहरू सन्तोषजनक भएपनि तालिम प्राप्त जनशक्ति र खोज तथा उद्धारका लागि जरुरत साम्रागीहरूको अभाव रहेको देखिन्छ । साथै विपत् पश्चात् तत्काल पुऱ्याइने जीवनरक्षासँग सम्वन्धित खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्रीहरूको मौज्दातको बारेमा यथार्थ सूचना प्राप्त भएको देखिँदैन । विपत् प्रतिकार्य समयमै सम्पादन गर्न विपत् पूर्वतयारीका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकताको आँकलन गर्न सकिन्छ । विस्थापित जनसंख्यालाई विपत् पश्चात् सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरणको लागि उप-महानगरपालिका क्षेत्रभित्र सूरक्षित स्थानहरूको पहिचानसम्म भएको देखिन्छ र यसको प्रमाणीकरण गर्न पनि उत्तिकै आवश्यक देखिन्छ । यो कार्य वडा स्तरीय भएमा अँझै सहजता हुने देखिन्छ ।

८.११.५ प्रकोपको पात्रो

उप-महानगरपालिका भित्र कुन समयमा कुन प्रकोप हुन्छ भनेर सजिलै जानकारी प्राप्त गर्न प्रकोप पात्रो तयार गर्न सकिन्छ। यो प्रकोप पात्रो उप-महानगरपालिकाको सबै वडाहरूको प्रतिनिधित्व भएको समूहगत छलफलबाट तयार गरिएको छ।

तालिका नं. १८७ : प्रकोपको पात्रोको विवरण

प्रकोपहरू	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मङ्सिर	पौष	माघ	फागुन	चैत
भुकम्प	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
बाढी				■	■	■						
आगलागी	■	■						■	■	■	■	■
महामारी	■	■		■								■
हुरीबतास	■	■										■
खडेरी	■	■										■
शीतलहर									■	■		
सडक दुर्घटना	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
चट्यांग	■	■	■	■								■
असिना पानी	■	■									■	■

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७५

माथिको तालिकाबाट आषाढदेखि असोजसम्म बाढी तथा डुवानको प्रकोप देखिन्छ भने बैशाख, जेठ र कार्तिकदेखि चैत्रसम्म आगलागीको विपत् बढी हुने गर्दछ। बैशाख, जेठ र चैत्र महिनाहरूमा हुरीबतासका घटनाहरू हुने गर्दछन्। नेपाल भूकम्पको जोखिमको उच्च स्थानमा रहेको हुदाँ भुकम्पीय जोखिमको संभावना जुनसुकै समयमा हुनसक्ने भएकाले यसको पूर्वतयारीका प्रयासहरू निरन्तर गरिराख्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। सुख्खा मौसम तथा खडेरीको समय एवं बर्षात्मा महामारीको प्रकोप बढी हुने गरेको देखिन्छ। माथिको तालिकामा पहिला र अहिलेको विपत् हुने समय राख्न सकिएको खण्डमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव थाहा पाउन सजिलो हुन्छ। उल्लेखित प्रकोपको समय रेखाबाट विपत्-पूर्व पूर्वतयारीका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्नका लागि विपत्मा काम गर्ने निकायहरू बीच समन्वय र सहकार्यका लागि उप-महानगरपालिकाको भूमिका र पहलकदमी महत्वपूर्ण हुन्छ।

८.११.६ प्राकृतिक विपत् तथा प्रकोप जोखिमको किसिमका आधारमा परिवारको विश्लेषण

उप-महानगरपालिकाका सम्पूर्ण परिवारहरूलाई तपाईको परिवार बसोबास गरेको स्थानमा कस्तो-कस्तो किसिमको प्राकृतिक विपत् वा प्रकोपको जोखिमहरू उच्च रहेका छन् भनी सोधिएको बहुउत्तर आउने प्रश्नमा ३४९२ परिवारले प्रकोप सम्बन्धी उत्तर दिएका थिए जसमध्ये सबैभन्दा बढी बाढीबाट पिडित भएको परिवार संख्या ६६२ जना, दोस्रोमा खडेरीमा ५५३ जना र तेस्रोमा जंगलमा आगलागी र आँधीका कारण पिडित हुनेहरू क्रमशः ५४५ र ३७७ जना रहेका छन्। यस बाहेक असिना, पहिरो, चट्याङ्गबाट पिडित हुनेहरूको संख्या समेत उल्लेख्य रहेको छ।

माथि उल्लेखित प्राकृतिक विपत्हरू विशेषगरी जलवायू परिवर्तन, भूमण्डलीय तापक्रम वृद्धि, वातावरण प्रदूषण, बनजंगल फँडानी, अत्याधिक कार्बन उत्सर्जन र प्राकृतिक सन्तुलन विरुद्ध हुने मानवीय गतिविधिका कारण उत्पन्न छन्। यस प्रकारका प्राकृतिक विपत्बाट जोगिन एकीकृत विपत् व्यवस्थापन प्रतिकार्य तथा पूर्व तयारी योजना निर्माण गरी विपत्सँग सामना गर्ने र कमभन्दा कम धनजनको क्षति हुनेगरी तयार रहनु

विवेकपुर्ण हुन्छ। दीर्घकालीन रणनीतिमा वातावरण संरक्षण र दीगो विकासका कार्यक्रमहरूलाई पूर्ण रूपमा पालना गर्नुपर्ने हुन्छ। अर्कोतर्फ स्वाभाविक भौगर्भिक प्रक्रियाको कारण जाने भूकम्पको जोखिमका हिसाबले नेपाल अत्यन्त जोखिमयूक्त क्षेत्रमा पर्ने हुँदा भूकम्प लागि न्यूनिकरण गर्ने उपाय नै नहुने हुँदा पूर्व तयारी र प्रतिकार्यका प्रभावकारी योजना निर्माण गर्ने र विशेषगरी भूकम्पीय जोखिमका हिसाबले जोखिम रहित घर र भौतिक संरचना निर्माण गर्दा राष्ट्रिय भवन निर्माण संहितालाई कडाईका साथ पालना गर्नुपर्दछ। वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १८८ : प्राकृतिक विपत् तथा प्रकोप जोखिमको किसिमका आधारमा परिवारको विश्लेषण विवरण

वडा नं.	खडेरी	बस्तीमा आगलागी	जंगलमा आगलागी	बाढी	डुबान	आँधी	चट्याङ/हुरी	असीना	भारी वर्षा	आशिंक वर्षा	भूक्षइकरण	पहिरो	लु	शितलहर	अन्य	जम्मा
१	१		२								३	६				**१२**
२	१			२												**३**
३	२९	२	२३	३९	६	७	४	२			४	७				**१२३**
४	२			२								३				**७**
५	४०	२५	२८	२९	२२	१७	६		२	१	७	१०				**१८७**
६				१		१										**२**
७	३९	१		२२	१	३		३	५		३९	४७		१		**१६१**
८	१			९	७											**१७**
९	२५३	१३	१६	६५	७७	३२४	३२७	२८१	९१	७	१२	१४	१	१४		**१४९५**
१०							१									**१**
११						१										**१**
१२	७८	१	२५	१८	१७	१	२	७		१	११	११०	१	४		**२७६**
१३				१७	२							१				**२०**
१४				१४												**१४**
१५	५	१													१	**७**
१७	१			३	१	४		१								**१०**
१८	४		५	२	३							९				**२३**
१९	९९	५४	४४६	४३९	५२	१९	१	११		१	६	५				**११३३**
जम्मा	**५५३**	**९७**	**५४५**	**६६२**	**१८८**	**३७७**	**३४१**	**३०५**	**९८**	**१०**	**८२**	**२१२**	**२**	**१९**	**१**	**३४९२**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

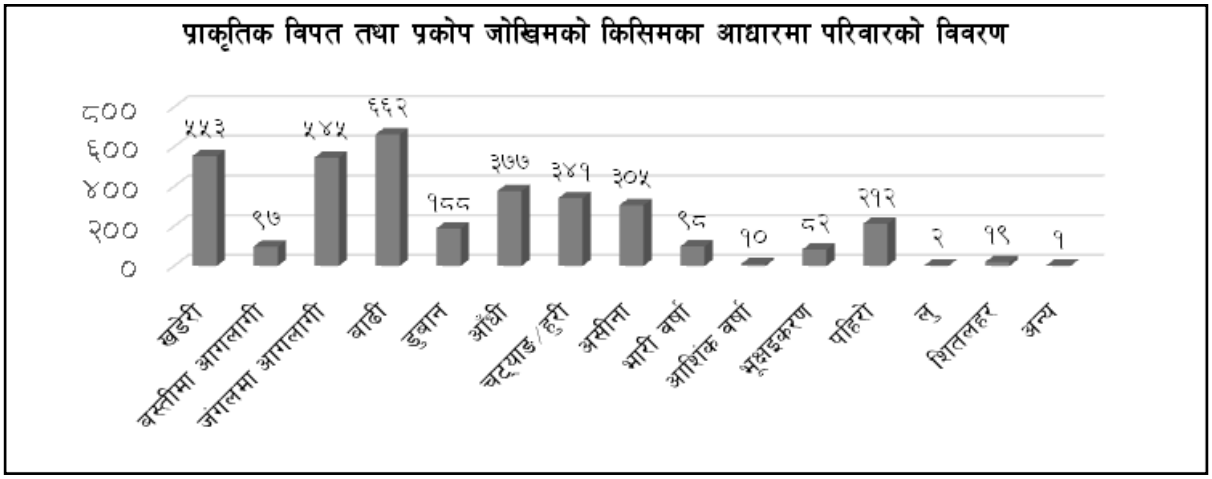

खण्ड ९ : विकास सूचकाङ्क र गरिवीको स्थिति

९.१ प्रति परिवार वार्षिक औषत आय तथा प्रतिव्यक्ति औषत आय

घोराही उप-महानगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरूमध्ये वार्षिक १२,००० भन्दा कम रकममा जीवन निर्वाह गर्ने परिवारहरूको संख्या ७,१९१ अर्थात् ९.३० प्रतिशत, रु १२,००० देखि ३६,००० सम्ममा गुजारा गर्नेको संख्या ६,२६२ अर्थात् ८.१ प्रतिशत, रू. ३६,००० देखि ६०,००० सम्ममा गुजारा गर्नेको संख्या ७,८६९ अर्थात् १०.१८ प्रतिशत रहेको, रू. ६०,००० देखि १,२०,००० सम्ममा गुजारा गर्नेको संख्या ८,९९७ अर्थात् ११.६४ प्रतिशत रहेको, रू. १,२००,००० देखि १,८०,००० सम्ममा गुजारा गर्नेको संख्या २,७१६ अर्थात् ३.५१ प्रतिशत रहेको र रू. १,८०,००० भन्दा माथि रकममा गुजारा गर्नेको संख्या भने २,५९० अर्थात् ३.३५ मात्र रहेको देखिन्छ ।

तथ्याङ्कको समग्र पक्षलाई हेर्दा उप-महानगरपालिकामा अति विपन्न अवस्थामा रहेका परिवारको संख्या उल्लेख्य रहेको देखाउँछ । जिवन निर्वाहका लागि अति आवश्यक गाँस, बास र कपासको परिपूर्ति कै लागि संघर्ष गर्नुपर्ने अवस्थाका परिवारहरूबाट राज्यले अपेक्षा गर्नुको साटो उनीहरू प्रति थप दायित्व हुने भएकोले गरिबी निवारणलाई प्राथमिकतामा राखी लोक कल्याणकारी राज्यको अवधारणालाई मूर्त बनाउनुपर्ने देखिन्छ । उप-महानगरपालिकाको जम्मा औषत प्रतिव्यक्ति वार्षिक आयलाई हेर्दा ७७,२९५ अर्थात् मासिक ६ हजार रूपैंयामा सबै गुजारा चलाउनुपर्ने देखिन्छ । यद्यपि औषत प्रतिव्यक्ति आयले समग्र आर्थिक सूचकको काम भने गर्दैन । थप वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १८९ : वडाअनुसार प्रति परिवार वार्षिक आय तथा औषत प्रतिव्यक्ति आय

वडा नं.	१२००० भन्दा कम	१२०००-३६०००	३६,०००-६०,०००	६०,०००-१,२०,०००	१,२०,०००-१,८०,०००	१,८०,००० भन्दा बढी	छुटेका	जम्मा परिवार संख्या	औषत प्रतिव्यक्ति वार्षिक आय
१	२१५	२२५	२०८	२६५	८२	१०२		१,०९७	७५,६४०
२	२३२	४०२	४७८	४२२	१०८	१२२		१,७६४	७३,०६७
३	३१३	४३५	४९७	४४३	८४	६१		१,८३३	५९,४३०
४	२१८	३००	३९१	४२४	११३	१०३	१	१,५५०	७५,७८१
५	५९६	४९१	२८०	१५३	२३	१७		१,५६०	३१,३१६
६	३३२	१५८	२४०	३११	६३	४८		१,१५२	५७,६६९
७	४७९	२९७	२९८	३८९	१२९	८०		१,६७२	६१,७७६
८	६४७	२४१	२८०	३३०	७१	५९	२	१,६३०	५०,१९०
९	२८९	४७९	४४७	३९६	११८	६१		१,७९०	५८,५९२
१०	३४७	२२६	४४१	४५७	१६१	११८		१,७५०	७२,१३०
११	५९९	३५६	३६३	३६९	७०	५७	१	१,८१५	६०,२१४
१२	४१६	३९३	५८८	५१०	१२६	११४	१	२,१४८	६६,४४८
१३	२७१	२७५	४३०	४८८	१७३	२४९		१,८८६	११३,४०९
१४	१४०	१७०	३१३	६३३	२७८	३२२	२	१,८५८	१४८,७९९
१५	७३७	२७४	६८९	१,४५३	६१३	५७४	१	४,३४१	११३,९१२
१६	४२७	३००	३७४	३५६	९३	९०	१२	१,६५२	६३,१७९
१७	२३५	५३९	७७४	७९४	१८८	१८७	१	२,७१८	७७,६२२
१८	१८५	२६६	५२९	७३६	२०९	२१२	१	२,१३८	९२,२५४
१९	५१३	४३५	२४९	६८	१४	१४		१,२९३	२७,९०७
जम्मा	**७,१९१**	**६,२६२**	**७,८६९**	**८,९९७**	**२,७१६**	**२,५९०**	**२२**	**३५,६४७**	**७७,२९५**
प्रतिशत	**९.३०**	**८.१०**	**१०.१८**	**११.६४**	**३.५१**	**३.३५**	**०.०३**	**४६.१२**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

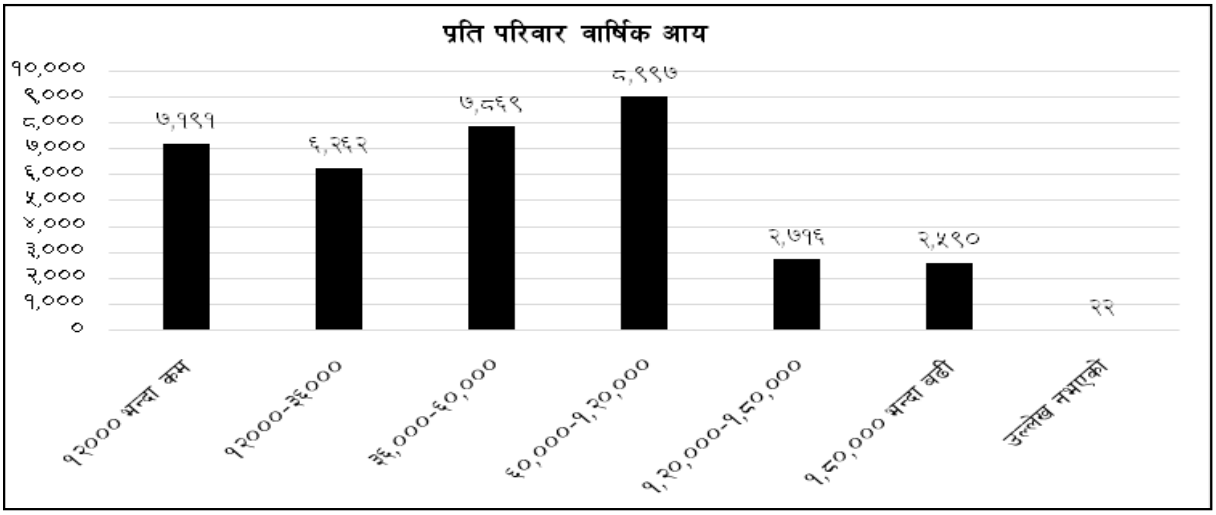

९.२ परिवारमुलीको लिङ्गको आधारमा प्रति परिवार वार्षिक औषत आयसम्बन्धी विवरण

प्रति परिवार वार्षिक आम्दानी र प्रतिव्यक्ति आयमा योगदान गर्ने महिला र पुरुषको तथ्याङ्कलाई हेर्दा समग्रतामा महिलाको भन्दा धेरै घरपरिवारमा पुरुषकै योगदान बढी देखिन्छ। कुल घरपरिवारहरूमध्ये ६६.९६ प्रतिशत पुरुषको योगदान र ३३.०४ प्रतिशत महिलाको घरमुली भई आम्दानीमा योगदान भएको देखिन्छ। तुलनात्मक रूपमा पुरुषको योगदान नेपाली पितृसत्तात्मक सामाजिक संरचना भएको समाजमा बढी हुनु स्वभाविक देखिएतापनि महिलाको योगदान समेत उल्लेख्य छ। रू. १,२०,००० भन्दा माथिको आम्दानीमा जीविका चलाउने घरपरिवारमा भने महिला घरमूलीको योगदान पुरुषको भन्दा बढी देखिन्छ। विगतका वर्षहरूमा भन्दा हालका वर्षहरूमा महिलाहरूको आर्थिक क्रियाकलापहरूमा सकृयता अवश्य पनि बढेको छ। यसले आय आर्जनमा राम्रो टेवा पुऱ्याएको देखिन्छ। यस तथ्याङ्कको अर्कोपक्ष परिवारको मुख्य आम्दानीमा संलग्न व्यक्ति लामो समयदेखि विदेशमा वा बाहिर रहेका कारण महिला घरमूली भनी उत्तर दिने उत्तरदाताको कारण समेत तथ्याङ्कमा महिलाको सहभागिता बढेको हुन सक्छ तथापि महिला उद्यमशिलता भने विगतभन्दा बढेको तथ्याङ्कले स्पष्ट गर्दछ। परिवारमूली भन्नाले परिवारमा परिआएका दैनिक कामकाज, खर्च र व्यवहार चलाउन व्यवस्था मिलाउने मुख्य व्यक्ति भन्ने बुझिन्छ। थप विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. १९० : परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा प्रति परिवार वार्षिक आयसम्बन्धी विवरण

प्रतिव्यक्ति आयको वर्गान्तर	पुरुष		महिला		जम्मा		औषत प्रतिव्यत्ति आय (वार्षिक)
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१२००० भन्दा कम	४,९३३	२०.७	२,२५८	१९.२	७,१९१	२०.२	२,२८१
१२०००-३६०००	४,५८२	१९.२	१,६८०	१४.३	६,२६२	१७.६	२६,२६२
३६,०००-६०,०००	५,७६९	२४.२	२,१००	१७.८	७,८६९	२२.१	४९,६४९
६०,०००-१,२०,०००	५,८६४	२४.६	३,१३३	२६.६	८,९९७	२५.२	८७,७६०
१,२०,०००-१,८०,०००	१,४५२	६.१	१,२६४	१०.७	२,७१६	७.६	१५०,२९२
१,८०,००० भन्दा बढी	१,२४६	५.२	१,३४४	११.४	२,५९०	७.३	३८०,०५३
छुटेको	२२	०.१			२२	०.१	
जम्मा	**२३,८६८**	**१००.०**	**११,७७९**	**१००.०**	**३५,६४७**	**१००.०**	**७७,२९५**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

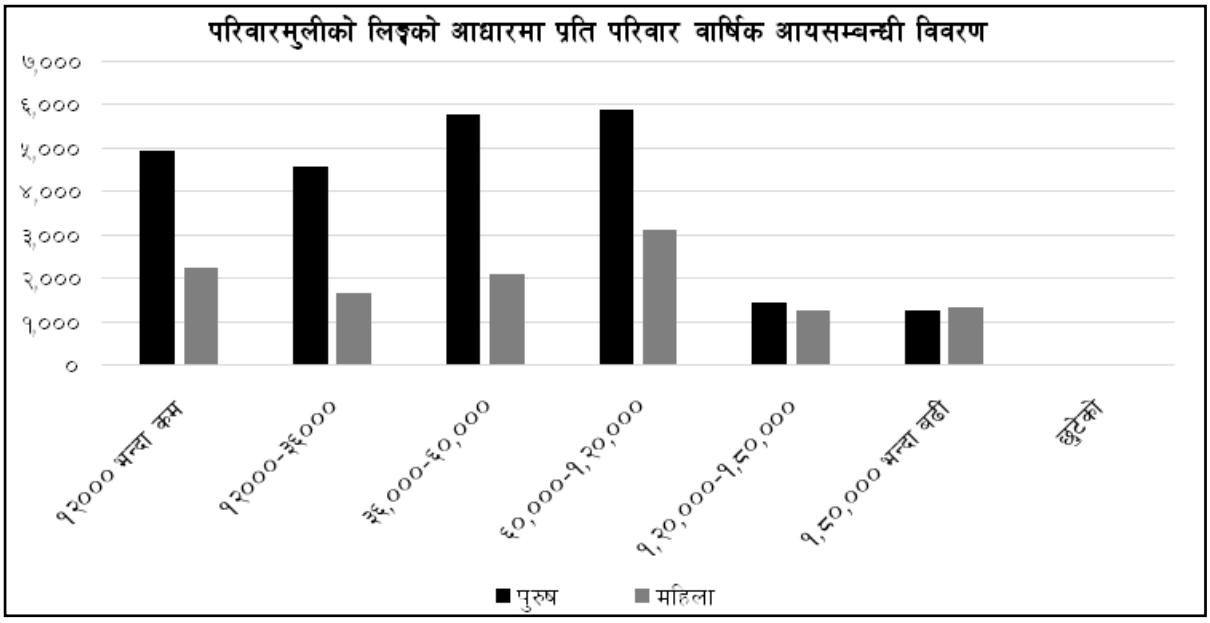

९.३ विपन्नता सुचकाङ्क

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको सहकार्यमा स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठानले सामाजिक परिचालकहरूको लागि तयार पारेको हाते पुस्तिकाका अनुसार विपन्नता सुचक भन्नाले :

- ठूला पशुपाल्ने क्षमता र रोजगारका अवसर नभई दैनिक ज्यालादारीमा आधारित जीविकोपार्जन (आर्थिक विपन्नताका कारण दैनिक ज्यालादारीको काम गर्नवाध्य घर परिवार)
- खाद्य अपर्याप्तता (आफ्नो खेती/मुख्य आम्दानीबाट ३ महिनाभन्दा कम समयसम्म मात्र खान पुग्ने वा ३ देखि ६ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने विपन्न घर परिवार । यस अन्तर्गत त्यस्ता घर परिवारहरू पर्दछन् जसले बाँकी अवधिको लागि ज्याला मजदुरी गरेर गुजारा गर्नु पर्ने हुन्छ)
- सार्वजनिक तथा व्यक्तिगत रूपमा छेउ लगाइएका वा सीमान्तकृत गरिएका (Marginalised वा भेदभाव गरिएका परिवार जस्तैः दलित, जनजाति आदि । यसमा विशेष गरेर समाजमा पिछडिएको वर्गका घर परिवारहरू पर्दछन् । (तर स्पष्ट हुनुपर्ने कुरा केछ भने दलित तथा जनजाति भन्दैमा स्वतः विपन्न हुनेर अन्य जातजाति हुँदैमा स्वतः विपन्न नहुने भने होइन । यो त उनीहरूको सामाजिक, आर्थिक अवस्था र स्थितिको आधारमा बिचार गरी (condition and position) निर्धारण गरिनु पर्ने कुरा हो) ।
- ऋणबाट ग्रस्त परिवार (ऋणको भुमरीमा फसेको परिवार जस्तैः दैनिक गुजारा गर्न गाह्रोपरी बेसाएर खाँदा ऋणमा डुवेका, सामान्य औषधोपचार गर्न लिएको ऋण चुक्ता गर्न नसकेका, बाबु बाजेको पालामा लिएको ऋण चुक्ता गर्न असक्षम भई मारमा परेका, विपन्न र पीडित परिवार आदि पर्दछन् भने ठूला-ठूला व्यावसायिक ऋण लिने वर्गका
- गरिब एकल महिला (विधवा, बुढी, बेसहारा, श्रीमान्बेपत्ता भएका, व्यक्तिगत तथा सामुहिक रूपमा सताइएका
- घरवार विहीन र सुकुम्वासी वा द्वन्द्ववाट विस्थापित भई आएको परिवार (जग्गा जमिन नभएका, अरूको जग्गा कमाउने
- आफ्ना हक अधिकारका लागि आवाज उठाउन नसक्ने परिवार (सूचनामा पहुँच भएर वा नभएर आवाज उठाउन सकेका छैनन्, थिचोमिचो र अन्याय विरूद्ध आवाज उठाउन सक्दैनन्) जुटाउन असक्षम परिवार

९.३.१ सम्पन्नता सुचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण

सम्पन्न सूचकाङ्कका आधारमा उप-महानगरपालिकामा रहेका घरपरिवारमध्ये एकदम राम्रो अवस्थामा रहेका परिवारको संख्या जम्मा ९ अर्थात् (०.०३१) % र राम्रो अवस्थामा रहेका ४८९ अर्थात् (१.३७)% मात्र रहेको छ । समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषणमा यो न्यून हो । यसको अर्थ मध्यम अवस्थामा रहेका ११,८१६ अर्थात् (३३.१५) % परिवारहरू बाहेक अन्य सबै परिवारको अवस्था कमजोर र अति कमजोर देखिन्छ । यसर्थ यस उप-महानगरपालिकालाई आर्थिक रूपले सम्पन्न उप-महानगरपालिका भन्न सकिदैन । त्यसमाथि पनि २१८० अर्थात् (६.१२) % प्रतिशत परिवार गरिबीको रेखामूनि रहेका छन् । यसरी उप-महानगरपालिकाका हालका आर्थिक गतिविधिहरू यी परिवारहरूको अवस्थालाई हेर्दा सम्पन्नता तर्फ भन्दा पनि निर्वाहतर्फ केन्द्रित हुनुपर्ने बाध्यतामा देखिन्छ । आर्थिक, सामाजिक, भौतिक र साँस्कृतिक सम्पन्नताको यात्रा भने जिवन निर्वाहका नागरिकहरूका सवालहरू पूर्णरूपमा सम्बोधन भएपश्चात मात्र अगाडि बढ्न सक्दछन् । यसतर्फ राज्यको ध्यान जानु जरुरी छ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १९१ : सम्पन्नता सुचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण

वडा	धेरै कमजोर	कमजोर	मध्यम	राम्रो	धेरै राम्रो	जम्मा
१	१४३	७३८	२१५	१		**१,०९७**
२	१०५	१,३१३	३४५	१		**१,७६४**
३	२१३	१,२९७	३१६	६	१	**१,८३३**
४	८९	८५६	५८२	२३		**१,५५०**
५	१६३	१,२०१	१९५	१		**१,५६०**
६	२०	६६३	४६७	२		**१,१५२**
७	३७	१,०१६	६१३	६		**१,६७२**
८	९२	१,०८९	४४७	२		**१,६३०**
९	२०	१,०८१	६८३	६		**१,७९०**
१०	१७	९४६	७६९	१६	२	**१,७५०**
११	१५७	१,४७९	१७७	१	१	**१,८१५**
१२	११७	१,४५६	५७२	३		**२,१४८**
१३	८८	१,२६०	५२६	१२		**१,८८६**
१४	३१	८४४	९२१	५९	३	**१,८५८**
१५	९	१,६१६	२,४६८	२४८		**४,३४१**
१६	७९	१,११६	४४२	१५		**१,६५२**
१७	१०६	१,४८५	१,०६६	५९	२	**२,७१८**
१८	६९	१,०४२	९९९	२८		**२,१३८**
१९	६२५	६५५	१३			**१,२९३**
जम्मा	**२,१८०**	**२१,१५३**	**११,८१६**	**४८९**	**९**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**६.१२**	**५९.३४**	**३३.१५**	**१.३७**	**०.०३**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

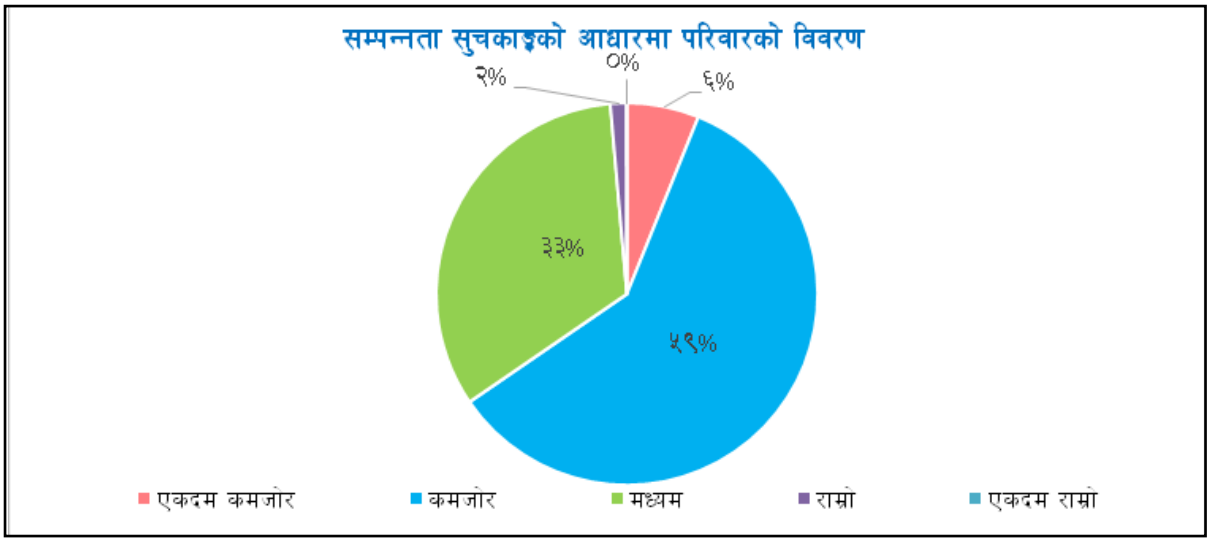

९.३.२ सम्पन्नता सूचकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवारको विवरण

उप-महानगरपालिकामा सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा लैङ्गिक हिसाबले गरिएको तुलनात्मक अध्ययन अनुसार स्वाभाविक रूपमा विद्यमान पुरुष प्रधान नेपाली सामाजिक संरचनाका कारण पुरुषको संख्या सबै तर्फ बढी देखिन्छ । तर एकदम कमजोरमा भने परिवार मूलीको स्थिति हेर्दा महिलाहरू नै बढी कमजोर देखिन्छन् । अधिकांश घरहरूमा पुरुष नै घरमूली भएर रहने हुँदा महिला र पुरुष बिचको अन्तर निकै फराकिलो देखिन्छ । यसको अर्थ परिवारको आर्थिक हैसियत निर्माणमा महिलाको निर्णायक भूमिका पुरुषको भन्दा कमजोर नै छ । विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. १९२ : सम्पन्नता सूचकांकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवारको विवरण

लिङ्ग	धेरै कमजोर	कमजोर	मध्यम	राम्रो	धेरै राम्रो	जम्मा
पुरुष	१,५७६	१४,०३२	७,८६०	३९१	९	**२३,८६८**
महिला	६०४	७,१२१	३,९५६	९८		**११,७७९**
जम्मा	**२,१८०**	**२१,१५३**	**११,८१६**	**४८९**	**९**	**३५,६४७**
प्रतिशत	**६.१२**	**५९.३४**	**३३.१५**	**१.३७**	**०.०३**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

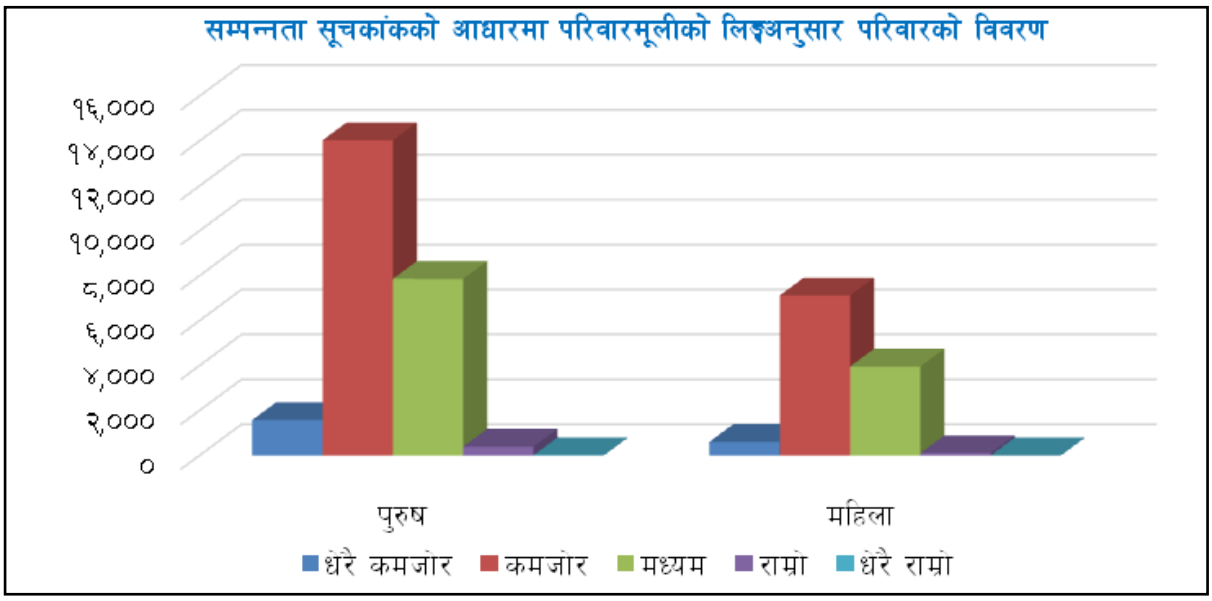

खण्ड १० : विविध

१०.१ उप-महानगरपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा

उपमहानगरपालिकाको संगठन संरचना

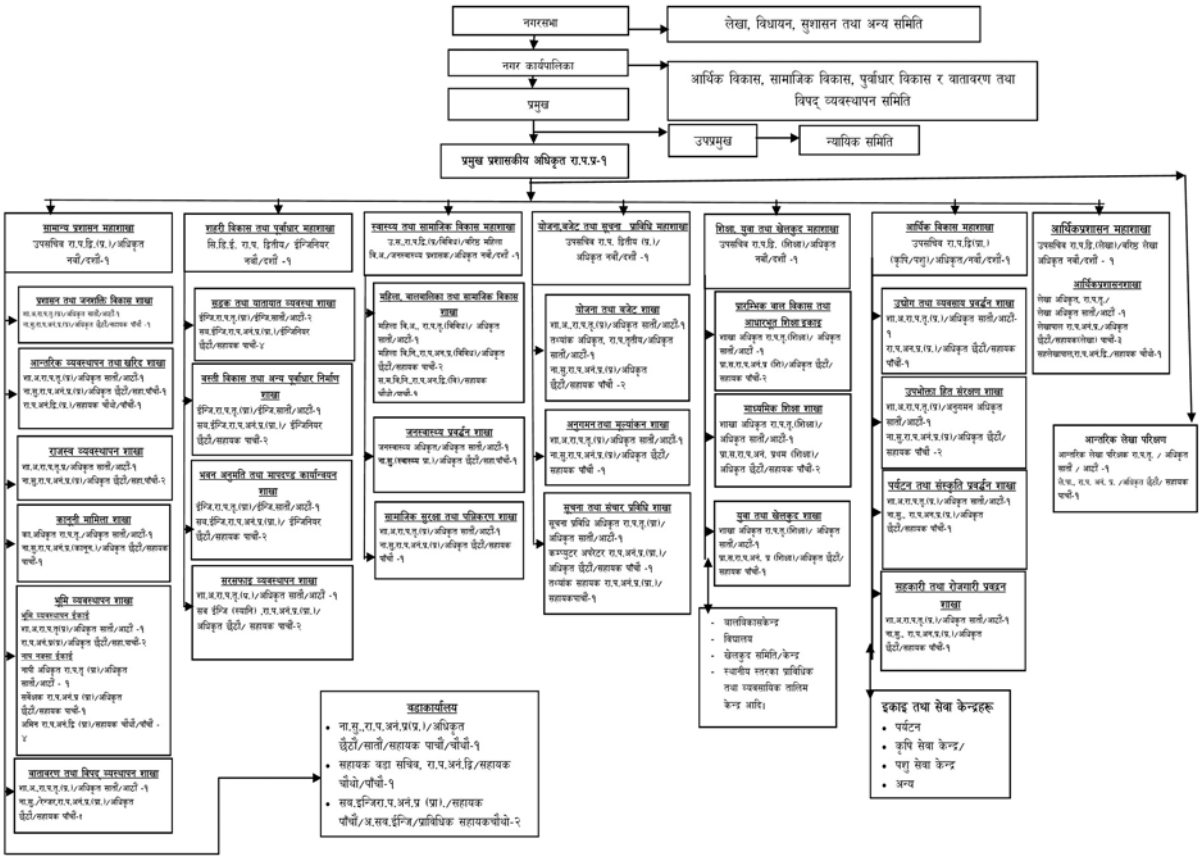

स्रोत : संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, २०७४

१०.२ उप-महानगरपालिकासँग साझेदारी गरेका संघ संस्थाहरू

तालिका नं. १९३ : उप-महानगरपालिका सँग साझेदारी गरेका संघ संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	संघ संस्थाको नाम	कार्यक्रम	स्वीकृत बजेट	कैफियत
१	अपाङ्ग मानव अधिकार मंन्च नेपाल	सामाजिक परीचालन	१,५६,०००	
२	सहयोग समाज नेपाल	सामाजिक परीचालन	१,५६,०००	
३	UNICEF	वाल संरक्षण	१७,००,०००	
४	कमिटेड	नगर पार्श्वचित्र निर्माण		

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७४

१०.३ उप-महानगरपालिकाको भगिनी सम्बन्ध रहेको संस्था

तालिका नं. १९४ : उप-महानगरपालिकाको भगिनी सम्बन्ध रहेको संस्थाको विवरण

क्र.सं.	संघ संस्थाको नाम	कार्यक्रम	स्वीकृत बजेट	कैफियत
१	उप-महानगरपालिकामा हाल सम्म कुनै भगिनी सम्बन्ध नरहेको			

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७४

१०.४ उप-महानगरपालिका/सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू

तालिका नं. १९५ : उप-महानगरपालिका/सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू

क्र. स.	सरकारी कार्यालय	नाम	स्थान	वडा नं.	जनशक्ति (जना)	कार्यक्षेत्र
	स्थानीय तह	घोराही उ.म.न.पा	जि.वि.स.रोड	१५	१२७	
उप-महानगरपालिका						
१	वडा कार्यालय	वडा कार्यालय १	सिमलतारा	१	३	
२		वडा कार्यालय २		२	३	
३		वडा कार्यालय ३		३	३	
४		वडा कार्यालय ४		४	३	
५		वडा कार्यालय ५		५	३	
६		वडा कार्यालय ६		६	३	
७		वडा कार्यालय ७		७	३	
८		वडा कार्यालय ८		८	३	
९		वडा कार्यालय ९		९	३	
१०		वडा कार्यालय १०		१०	३	
११		वडा कार्यालय ११		११	३	
१२		वडा कार्यालय १२		१२	३	
१३		वडा कार्यालय १३		१३	३	
१४		वडा कार्यालय १४		१४	३	
१५		वडा कार्यालय १५		१५	३	
१६		वडा कार्यालय १६		१६	३	
१७		वडा कार्यालय १७		१७	३	
१८		वडा कार्यालय १८		१८	३	
१९		वडा कार्यालय १९		१९	३	
स्वास्थ्य संस्थाहरू						
१	स्वास्थ्य संस्थाहरू	रामपुर स्वास्थ्य चौकी	रामपुर	२	७	प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, सम्बर्धनात्मक
२		लक्ष्मीपुर स्वा.चौ.	लक्ष्मीपुर	४	७	
३		धर्ना स्वा.चौ.	धर्ना	५	७	
४		सौडियार स्वा.चौ.	सौडियार	७	७	
५		ढिकपुर स्वा.चौ.	ढिकपुर	८	७	
६		नारायणपुर स्वा.चौ.	नारायणपुर	१०	७	

क्र. स.	सरकारी कार्यालय	नाम	स्थान	वडा नं.	जनशक्ति (जना)	कार्यक्षेत्र
७		हापुर स्वा.चौ.	हापुर	१२	७	प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, सम्बर्धनात्मक
८		सैघा स्वा.चौ.	सैघा	१९	७	
९		सस्थागत परिवार नियोजन क्लिनिक	निमाहल रोड	१४	४	
१०		हात्तीखर्क शहरी स्वा.केन्द्र	हात्तिखर्क	१८	२	
११		घोरधौरा शहरी स्वा. केन्द्र	घोरधौरा	१८	२	
१२		भिउडर शहरी स्वा. केन्द्र	बारकुने दह	१३	२	
१३		कलमघारी शहरी स्वा. केन्द्र	कलमघारी	१३	२	
१४		करौती डाँडा शहरी स्वा. केन्द्र	करौती डाँडा	१६	२	
१६		आन्द्राभरैया शहरी स्वा. केन्द्र	आन्द्राभरैया	९	१	
१	अस्पताल	उप-क्षेत्रीयअस्पताल	हस्पिटल रोड	१४		
२	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	छैन				

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७४

१०.५ नागरिक सचेतना केन्द्र र टोल विकास संस्थाको विवरण

तालिका नं. १९६ : नागरिक सचेतना केन्द्र तथा नागरिक मञ्च सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नागरिक सचेतना केन्द्रको नाम र ठेगाना	वडा नं.	समूहमा आवद्ध परिवार तथा सदस्यको विवरण						
			सदस्य संख्या			समेटेको परिवार			
			महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा
१	टोल विकास संस्था								
२	साविक को वडा मा जम्मा टोल विकास संस्था	१-११							२८३
३	नागरिक सचेतना केन्द्र								
४	नागरिक मञ्च								

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७४

१०.६ गैर सरकारी संस्थासम्बन्धी विवरण

यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरूले समुदायमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा आफ्ना कार्यक्रमहरू सञ्चाल नगरिरहेका छन् । यहाँ रहेका सरकारी संस्थाहरू क्रमश उप-महानगरपालिका कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, हूलाक, इलाका प्रहरी, नेपाल टेलिकम, नेपाल विद्युत प्राधिकरण, कृषि सेवा केन्द्र, पशु सेवा केन्द्र आदि रहेका छन् । यसका अतिरिक्त उप-महानगरपालिकामा विभिन्न समूहहरू युवा क्लबहरू, नागरिक समाज, राजनितिक दलहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकमा रहेका संस्थाहरूको विवरण निम्न प्रकारका छन् ।

तालिका नं. १९७ : उप-महानगरपालिकाका रहेका गैर-सरकारी संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	सस्थाको नाम	ठेगाना	सिफारिस मिति	उद्देश्य	कैफियत
१	दलित कला सस्कृति प्रवर्द्धन तथा सामुदायिक विकास केन्द्र दाङ	१५	२०७५/०४/०९		नविकरण
२	नेपाल सेतो गुरास बाल विकास केन्द्र दाङ	१४	२०७५/०४/२२		नविरण
३	समाज विकास केन्द्र, दाङ	१८	२०७५/५/३	महिला, दलित, बृद्धबृदा, अनाथ बालबालिका, असाहय बेरोजगारी युवाहरूको लागि सहयोग र कार्यक्रम सञ्चालन गरी आत्मा निर्भर गराउने	नयाँ दर्ता
४	ग्रामिण पहुच विकास र अनुसन्धान सस्था	१५	२०७५/५/१०		नविकरण
५	नम छु बौद्ध गुम्बा समिति	१८	२०७५/५/११		नविकरण
६	जनउत्थान समाज विकास केन्द्र	१४	२०७५/५/१२		नविकरण
७	ग्रामिण बताबरण शिक्षा तथा संरक्षण केन्द्र	१५	२०७५/५/१३		नविकरण
८	सुस्त मनिष्स्थती अभिभावक सघ	१४	२०७५/५/१३		नविकरण
९	भगवानपुर गौरी शंकर मन्दिर क्षेत्र संरक्षण सस्था	१६	२०७५/५/१४	मन्दिर संरक्षण	नविकरण
१०	नेपाल सामुदायिक विकास संस्था	१४	२०७५/५/१९		नविकरण
११	हिमालयण शान्ति तथा विकास अभियान	१५	२०७५/५/२०		नविकरण
१२	दाङ प्लस	१५	२०७५/५/२०		नविकरण
१३	सुरक्षित कुखुरा तथा दाना व्यवसाय समिति	१४	२०७५/५/३१		नविकरण
१४	रुकमेली एकता समाज	१६	२०७५/६/१		संस्था दर्ता
१५	अपाङग मानव अधिकार तथा सरोकार मञ्च	१५	२०७५/६/२		नविकरण
१६	सिप रोजगार तथा चेतनाका लागि सामाजिक सस्था	१५	२०७५/६/२		नविकरण
१७	परिवर्तन पुर्नरस्थापना केन्द्र	१६	२०७५/६/७		संस्था दर्ता
१८	दाङ देउखुरी सेवा समाज	१५	२०७५/६/८		संस्था दर्ता
१९	श्री वाल उत्थान दाङ	१६	२०७५/६/१०		नविकरण
२०	श्री स्वास्थ्य, कृषि तथा बातावरण विकास केन्द्र नेपाल	१५	२०७५/६/१५		नविकरण
२१	तकसेरा समाज सेवा समिति	१४	२०७५/६/१५		नविकरण
२२	मानव स्वास्थ्य समाज		२०७५/६/१५		नविकरण
२३	नेपाल भारत भू.पू सैनिक संघ	१७	२०७५/६/१८		नविकरण

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यालय, २०७५

१०.७ उप-महानगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण

तालिका नं. १९८ : उप-महानगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण

क्र.सं.	नियम/विनियमको नाम	कार्यान्वयनमा आएको मिति
१	टोल विकास संस्था संञ्चालन कार्यविधि २०७४	१०/११/२०७४
२	बजार व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४	१०/११/२०७४
३	कार्यक्रम तथा योजना संञ्चालन र फरक कार्यविधि २०७४	०९/२९/२०७४
४	तालिम व्यवस्थापन तथा संञ्चालन कार्यविधि २०७४	०९/२९/२०७४
५	फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४	०९/२२/२०७४
६	शिक्षक छनोट परीक्षा कार्यविधि २०७४	०८/२५/२०७४
७	कक्षा ८ को परीक्षाको कार्यविधि २०७४	०९/२९/२०७४
८	घो.उप.म.नपा. कार्यपालिका (नगर सभा संञ्चालन) कार्यविधि २०७४	०५/०३/२०७४
९	स्वास्थ्य संस्था संञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४	०६/२६/२०७४
१०	घोराही उप-महानगरपालिकाको सहकारी ऐन २०७४	
११	घोराही उप-महानगरपालिकाको आर्थिक ऐन २०७५	
१२	घोराही उप-महानगरपालिकाको बिनियोजन ऐन २०७५	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७४

१०.८ उप-महानगरपालिका क्षेत्रका सरकारी कार्यालयहरूको नाम, टेलिफोन विवरण

तालिका नं. १९९ : उप-महानगरपालिकामा रहेका सरकारी कार्यालयहरूको नाम र टेलिफोन

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	ठेगाना	फोन नं.
१	कर्णाली पश्चिम राप्ती बेसिन केन्द्र	घोराही	५६००३४
२	कारागार शाखा	घोराही १५	५६०७५९
३	कोष तथा लेखा नि.कार्यालय	घोराही १५	५६०१८५
४	खानेपानी तथा सरसफाई डी.कार्यालय	घोराही १५	५६००२६/५६१५२५
५	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	घोराही १५	५६०००४
६	घोराही उप-महानगरपालिका	घोराही १५	५६०१६२/५६०४७०
७	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	घोराही १५	५६००२५
८	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	घोराही १५	५६०००५/५६३०८४
९	जिल्ला निर्वाचन कार्यालय	घोराही १५	५६१५८१
१०	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय	घोराही १५	५६००२१
११	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	घोराही १५	५६००२९/५६०१३३/५६०४६६
१२	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	घोराही १५	५६०१९९/५६२३६३/१००
१३	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	घोराही १५	५६१४४२
१४	जिल्ला वन कार्यालय	घोराही १५	५६००३२
१५	जिल्ला विकास समितिको कार्यालय	घोराही १५	५६००३८/५६०५०५
१६	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	घोराही १५	५६०००९

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	ठेगाना	फोन नं.
१७	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय	घोराही १५	५६०००२
१८	जिल्ला हुलाक कार्यालय	घोराही १५	५६००२४
१९	जिल्ला ट्राफिक कार्यालय	घोराही १५	५६००४१/५६१११७
२०	डिभिजन सरकारी कार्यालय	घोराही १५	५६००१९
२१	तथ्याङ्क कार्यालय	घोराही १५	५६००१८
२२	दाङ देउखुरी जिल्ला अदालत	घोराही १५	५६०००३
२३	नगर विकास समिति घोराही	घोराही १५	५६०२६९
२४	नापी कार्यालय	घोराही १५	५६००३३
२५	भवन डिभिजन कार्यालय	घोराही १५	५६००२७
२६	भुमि सुधार कार्यालय	घोराही १५	५६००३०
२७	म.प.सडक डिभिजन कार्यालय न.२	घोराही १५	५६०२०३
२८	महिला विकास कार्यालय	घोराही १५	५६००२०
२९	मालपोत कार्यालय	घोराही १५	५६०१७७
३०	यान्त्रिक कार्यालय	घोराही १५	५६०४७९
३१	राप्ती उपक्षेत्रिय कार्यालय	घोराही १५	५६०११९
३२	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय	घोराही १५	५६००४३
३३	सशस्त्र प्रहरी बल कारागार सु.बेस	घोराही १५	५६२३७१/५६०६९९
३४	शहिद मार्ग सडक योजना	घोराही १५	५६१८३४
३५	श्रीनाथ गण घोराही ब्यारेक	घोराही १५	५६०१००/५६१०६२/५६१०६३
३६	साना शहरी खानेपानी आयोजना	घोराही १५	५६०७१८
३७	स्थानीय शिबिर व्यवस्थापन कार्यालय	घोराही १५	५६२४७९
३८	नेपाल परीवार नियोजन कार्यालय	घोराही १४	५६००२३
३९	नेपाल टेलीकम कार्यालय	घोराही १४	५६००४४
४०	नेपाल बिद्युत प्राधिकरण कार्यालय	घोराही १५	५६०११५

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७४

१०.९ व्यवसायिक खेलाडीको विवरण

तालिका नं. २०० : व्यवसायिक खेलाडी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	खेलाडीको नाम	लिङ्ग	उमेर	खेलको नाम	खेलाडीको स्तर	पाएको सम्मान वा पुरस्कार
१	सनम श्रेष्ठ	पुरुष		क्रिकेट	Acc Elite Cup 2016	
२	अनुप न्यौपाने	पुरुष		क्रिकेट	Acc Elite Cup 2016	
३	सुशान्तसिंह थापा	पुरुष		क्रिकेट	Acc Elite Cup 2016	
४	आकाश बुढामगर	पुरुष		फुटबल	U15 AFC Champions, U16 SAARC	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७४

१०.१० शवदाह

तालिका नं. २०१ : व्यवस्थित शवदाह

क्र.सं.	विवरण	स्थान	अवस्था	कैफियत
१	शवदाह	घोराही १३	व्यवस्थित	
२	शवदाह	घोराही १४		

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७४

१०.११ उप-महानगरपालिकाको स्थापना कालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण

तालिका नं. २०२ : उप-महानगरपालिकाको स्थापना कालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण

क्र. सं.	प्रमुखको नाम	कार्य अवधि		निर्वाचित र मनोनित	पद	कैफियत
		देखि	सम्म			
१	श्री गजराज शर्मा	२०३५	२०३७	निर्वाचित	प्रधान पन्च	
२	श्री गजराज शर्मा	२०३७	२०३९	निर्वाचित	प्रधान पन्च	
३	श्री यज्ञबहादुर बुढाथोकी	२०३९	२०४३	निर्वाचित	प्रधान पन्च	
४	श्री गजराज शर्मा	२०४३	२०४७	निर्वाचित	प्रधान पन्च	
५	श्री यज्ञबहादुर बुढाथोकी	२०४९	२०५४	निर्वाचित	प्रमुख	
६	श्री अमरबहादुर डाँगी	२०५४	२०५९	निर्वाचित	प्रमुख	
७	श्री बलिभद्र राना	२०६१	२०६२	निर्वाचित	प्रमुख	
८	श्री नरुलाल चौधरी	२०७३	हालसम्म	निर्वाचित	प्रमुख	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७५

१०.१२ कार्यपालिकाको विवरण

तालिका नं. २०३ : नगर कार्यपालिकाका नगर सभाका सदस्यहरूको विवरण

	नाम :**नरुलाल चौधरी** पद : नगर प्रमुख सम्पर्क : ९८५७८१५०००		नाम : **सिता सिग्देल न्यौपाने** पद : नगर उपप्रमुख सम्पर्क : ९८५७८२७४६०
	नाम : **राममणि पाण्डेय** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १ सम्पर्क : ९८५७८१५००१		नाम : **केशबराज आचार्य** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. २ सम्पर्क : ९८५७८१५००२

	नाम : **माधबप्रसाद चौधरी** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. ३ सम्पर्क : ९८५७८१५००३		नाम : **भिमबहादुर सार्की** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. ४ सम्पर्क : ९८५७८१५००४
	नाम : **बिष्णुमणि दाहाल** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. ५ सम्पर्क : ९८५७८१५००५		नाम : **रेपबहादुर बुढाथोकी** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. ६ सम्पर्क : ९८५७८१५००६
	नाम : **खोपिराम चौधरी** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. ७ सम्पर्क : ९८५७८१५००७		नाम : **चन्द्रप्रसाद चौधरी** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. ८ सम्पर्क : ९८५७८१५००८
	नाम : **मानबहादुर बस्नेत** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. ९ सम्पर्क : ९८५७८१५००९		नाम : **चित्रबहादुर डाँगी** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १० सम्पर्क : ९८५७८१५०१०
	नाम : **कुल बहादुर लामिछाने** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. ११ सम्पर्क : ९८५७८१५०११		नाम : **राजेन्द्र बुढा** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १२ सम्पर्क : ९८५७८१५०१२
	नाम : **रविलाल घर्तिमगर** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १३ सम्पर्क : ९८५७८१५०१३		नाम : **शक्तिराम डाँगी** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १४ सम्पर्क : ९८५७८१५०१४
	नाम : **रमेशकुमार पाण्डेय** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १५ सम्पर्क : ९८५७८१५०१५		नाम : **स्व.लक्ष्छिनप्रसाद बुढा** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १६ सम्पर्क : –
	नाम : **खुसिराम चौधरी** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं.१७ सम्पर्क : ९८५७८१५०१७		नाम : **भरतमणि आर्याल** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १८ सम्पर्क : ९८५७८१५०१८
	नाम : **हर्कबहादुर घर्ति** पद : वडाध्यक्ष, वडा नं. १९ सम्पर्क : ९८५७८१५०१९		नाम : **धनबहादुर कुसुण्डा** पद : कार्यपालिका सदस्य सम्पर्क : ९८४११८६३०५७

	नाम : **टोपाकुमारी पौडेल** पद : कार्यपालिका सदस्य सम्पर्क : ९८०९८८७३१७		नाम : **पवित्रा वि.क.** पद : कार्यपालिका सदस्य सम्पर्क : ९८६६९३८४२१
	नाम : **पशुपति चौधरी** पद : कार्यपालिका सदस्य सम्पर्क : ९८४७८०४९२१		नाम : **बिमला गन्दर्व** पद : कार्यपालिका सदस्य सम्पर्क : ९८१८७०३७०२
	नाम : **माया रावत** पद : कार्यपालिका सदस्य सम्पर्क : ९८४७८९७९५४		

१०.१३ जननिर्वाचित प्रतिनिधिको विवरण

तालिका नं. २०४ : जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रतिनिधिको नाम	पद	वडा नं	सम्पर्क नं.
१	नरुलाल चौधरी	प्रमुख		९८५७८१५०००
२	सिता सिग्देल/न्यौपाने	उपप्रमुख		९८५७८२७४६०
३	राममणि पाण्डे	वडा अध्यक्ष	१	९८५७८१५००१
४	केशवराज आचार्य	वडा अध्यक्ष	२	९८५७८१५००२
५	माधबप्रसाद चौधरी	वडा अध्यक्ष	३	९८५७८१५००३
६	भिमबहादुर सार्की	वडा अध्यक्ष	४	९८५७८१५००४
७	विष्णुमणी दाहाल	वडा अध्यक्ष	५	९८५७८१५००५
८	रेवबहादुर बुढाथोकी	वडा अध्यक्ष	६	९८५७८१५००६
९	खोपिराम चौधरी	वडा अध्यक्ष	७	९८५७८१५००७
१०	चन्द्रप्रसाद चौधरी	वडा अध्यक्ष	८	९८५७८१५००८
११	मानबहादुर बि.सी.	वडा अध्यक्ष	९	९८५७८१५००९
१२	चित्रबहादुर डाँगी	वडा अध्यक्ष	१०	९८५७८१५०१०
१३	कुलबहादुर लामीछाने	वडा अध्यक्ष	११	९८५७८१५०११
१४	राजेन्द्र बुढा	वडा अध्यक्ष	१२	९८५७८१५०१२
१५	रबिलाल घर्तीमगर	वडा अध्यक्ष	१३	९८५७८१५०१३
१६	शक्तिराम डाँगी	वडा अध्यक्ष	१४	९८५७८१५०१४
१७	रमेशकुमार पाण्डेय	वडा अध्यक्ष	१५	९८५७८१५०१५
१८	स्व.लछिनप्रसाद वुढा	वडा अध्यक्ष	१६	
१९	खुसीराम चौधरी	वडा अध्यक्ष	१७	९८५७८१५०१७
२०	भरतमणी अर्याल	वडा अध्यक्ष	१८	९८५७८१५०१८
२१	हर्कवहादुर घर्ती	वडा अध्यक्ष	१९	९८५७८१५०१९
२२	छविलाल घर्तीमगर	सदस्य	१	

क्र.सं.	प्रतिनिधिको नाम	पद	वडा नं	सम्पर्क नं.
२३	मदनकुमार न्यौपाने	सदस्य	१	
२४	गिरबहादुर के.सी.	सदस्य	२	
२५	टार्जन खड्का	सदस्य	२	
२६	सुमन रोकामगर	सदस्य	३	
२७	छविकुमार शर्मा	सदस्य	३	
२८	भिमबहादुर कवर योगी	सदस्य	४	
२९	शशिधर पन्त	सदस्य	४	
३०	खिमबहादुर न्यौपाने	सदस्य	५	
३१	फत्तेवहादुर खत्री	सदस्य	५	
३२	श्रीधर शर्मा पौडेल	सदस्य	६	
३३	केशवराज वि.सी.	सदस्य	६	
३४	छन्दवहादुर के.सी.	सदस्य	७	
३५	दिपक चौधरी	सदस्य	७	
३६	बलवहादुर वुढाथोकी	सदस्य	८	
३७	प्रकाशबहादुर खड्का	सदस्य	८	
३८	सिमाराम वली	सदस्य	९	
३९	पशुपती चौधरी	सदस्य	९	
४०	मंगल चौधरी	सदस्य	१०	
४१	काशीराम खनाल	सदस्य	१०	
४२	ज्ञानेनद्रबहादुर बि.सी.	सदस्य	११	
४३	चित्रवहादुर डाँगी	सदस्य	११	
४४	पुष्पा वि.क.	सदस्य	१२	
४५	सुखा थारु	सदस्य	१२	
४६	हरिबहादुर घर्ती	सदस्य	१३	
४७	केशव गिरी	सदस्य	१३	
४८	गुलाम रसुल	सदस्य	१४	
४९	लक्षुमन बुढा	सदस्य	१४	
५०	दिलिपकुमार डी.सी.	सदस्य	१५	
५१	सनतकुमार श्रेष्ठ	सदस्य	१५	
५२	जगतबहादुर श्रेष्ठ	सदस्य	१६	
५३	मंगल थारु	सदस्य	१६	
५४	वावुराम चौधरी	सदस्य	१७	
५५	तुलप्रसाद घिमिरे	सदस्य	१७	
५६	कृष्णवहादुर घर्ती	सदस्य	१८	
५७	बुद्धिप्रकाश चौधरी	सदस्य	१८	
५८	जंगबहादुर रोका	सदस्य	१९	
५९	टंखबहादुर रोकामगर	सदस्य	१९	

क्र.सं.	प्रतिनिधिको नाम	पद	वडा नं	सम्पर्क नं.
६०	टोपाकुमारी पौडेल	महिला सदस्य	१	
६१	यमीकुमारी पुनमगर	महिला सदस्य	२	
६२	यमा राना	महिला सदस्य	३	
६३	रचनी चौधरी	महिला सदस्य	४	
६४	तुल्सीकुमारी खड्का	महिला सदस्य	५	
६५	कुन्तीकुमारी सिजवाल	महिला सदस्य	६	
६६	शुशिला चौधरी	महिला सदस्य	७	
६७	लीलाकुमारी बुढाथोकी	महिला सदस्य	८	
६८	मधुमति पौडेल	महिला सदस्य	९	
६९	लक्षिमा लम्साल	महिला सदस्य	१०	
७०	काली चौधरी	महिला सदस्य	११	
७१	माया रावत	महिला सदस्य	१२	
७२	तिलाकुमारी बुढा	महिला सदस्य	१३	
७३	नैनाकुमारी चौधरी	महिला सदस्य	१४	
७४	कृष्णादेवी रानामगर	महिला सदस्य	१५	
७५	खिमा घर्तीमगर	महिला सदस्य	१६	
७६	रेमन्ता पुन	महिला सदस्य	१७	
७७	लैया चौधरी	महिला सदस्य	१८	
७८	जानका पुनमगर	महिला सदस्य	१९	
७९	जीबाकुमारी सुनार	दलित महिला सदस्य	१	
८०	हिमादेवी वि.क.	दलित महिला सदस्य	२	
८१	शुसिला दमाई	दलित महिला सदस्य	३	
८२	लिलादेवी गोतामे कामी	दलित महिला सदस्य	४	
८३	लोकीकुमारी वि.क.	दलित महिला सदस्य	५	
८४	विश्वमाया नेपाली	दलित महिला सदस्य	६	
८५	गोमा नेपाली सार्की	दलित महिला सदस्य	७	
८६	मुक्ति वादी	दलित महिला सदस्य	८	
८७	लक्ष्मी हरिजन	दलित महिला सदस्य	९	
८८	केशरी विश्वकर्मा	दलित महिला सदस्य	१०	
८९	बिमला गन्धर्व	दलित महिला सदस्य	११	
९०	शान्ता शेर्पाली	दलित महिला सदस्य	१२	
९१	पवित्रा विश्वकर्मा	दलित महिला सदस्य	१३	
९२	फुलमती नेपाली	दलित महिला सदस्य	१४	
९३	दुर्गा नेपाली	दलित महिला सदस्य	१५	
९४	नीमकुमारी नेपाली	दलित महिला सदस्य	१६	
९५	एबी सुनार	दलित महिला सदस्य	१७	
९६	दीपा नेपाली	दलित महिला सदस्य	१८	
९७	बेलमती कामी	दलित महिला सदस्य	१९	

स्रोत : निर्वाचन आयोग, २०७४

१०.१४ उप-महानगरपालिकाको कार्यालयमा हाल कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

तालिका नं. २०५ : उप-महानगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं	कर्मचारीको नाम ,थर	हालको पद	सम्पर्क नंवर	कैफियत
१	सन्तबहादुर सूनार	प्रमूख प्रशासकीय अधिकृत	९८५७८२८१११	
२	यामबहादुर कूंवर	प्रशासन उपसचिव	९८४७०६२६६६	
३	दूर्गाप्रसाद रिजाल	लेखा उपसचिव	९८४७८२६६२१	
४	युवराज पौडेल	सिडिइ	९८४१७०२११६	
५	श्रीप्रसाद भट्टराई	उपसचिव	९८४१५५०६१६१	
६	नारायणप्रसाद पौडेल	शा.अ	९८४७८२५८१३	
७	नवराज सुवेदी	लेखा अधिकृत	९८४१६४९९५९	
८	नारायणप्रसाद घर्ति	जनस्वास्थ्य अधिकृत	९८५७८३४२१९	
९	कूमारसिंह डागी	हे.अ.	९८४१७१५५४६	
१०	ठाकुरप्रसाद खनाल	सिनियर अ.हे.बे अधिकृत	९८५७८३२५८३	
११	भरतमणि पोखरेल	कृषि प्रसार अधिकृत	९८४७९५६२२५	
१२	निमबहादुर पून	पशू विकास अधिृकृत	९८५७८३१४४२	
१३	गिता पोखेल	कविराज निरिक्षक	९८४७८३७६६३	
१४	मोती कुमारी विश्वकर्मा	महिला विकास अधिकृत	९८५७८३५२९४	
१५	बाबुराम पन्थी	शाखा अधिकृत	९८४९७८५५९७	
१६	भिमबहादुर चौधरी	तथ्यांक अधिकृत	९८४७८६२६७८	
१७	धनप्रसाद शर्मा	लेखा अधिकृत	९८४७९८४०९६	
१८	दुर्गाप्रसाद खत्री	शाखा अधिकृत	९८४७९९८३००	
१९	रेवत बहादुर बूढाथोकी	शाखा अधिकृत	९८६००१२५६४	
२०	सावित्रा पाण्डे	शाखा अधिकृत		
२१	लोकबहादुर कुसारी	शाखा अधिकृत		
२२	नारायण कुमार पौडेल	ना.सू	९८४७८२५९४४	
२३	लक्ष्मण अधिकारी	ना.सू	९८५७८३१८१६	
२४	पूनाराम गिरी	ना.सू	९८४४९५५७४१	
२५	बिष्णू गिरी	ना.सू	९८४७८४३६६४	
२६	पदमप्रसाद रेग्मी	ना.सू	९८४८०३४३२८	
२७	कुलराज गौतम	ना.सू	९८४७८३९५८९	
२८	चन्द,बहादुर के.सी	ना.सू	९८४७८५७८५४	
२९	जीवराज अधिकारी	ना.सू	९८४७८२६३०१	
३०	दीवाकर योगी	ना.सू	९८४७८४४२७२	
३१	बासूदेव पोखेल	ना.सू	९८४७८७७४११	
३२	शेर बहादुर केसी	ना.सू		
३३	हरि बहादुर बूढाथोकी	लेखापाल	९८५७८३४३४०	
३४	उदय बहादुर डांगी	लेखापाल		
३५	कमलराज रेग्मी	रा.प.अन.प्र.(प्रा)	९८४७८५२८८८	
३६	राधा मल्ल	रा.प.अन.प्र.(प्रा.स.)	९८४७८४५७६०	

क्र.सं	कर्मचारीको नाम ,थर	हालको पद	सम्पर्क नंवर	कैफियत
३७	देवा महरा	रा.प.अन.प्र.(प्रा.स.)	९८४७८४५६४४	
३८	गोपाल पौडेल	ना.सू	९८५७८३५६४५	
३९	माधव भट्टराई	रापअ प्राप.से.प्रा.	९८५७८२३३१०	
४०	शिला डिसी	रापअ प्राप.से.प्रा.	९८६७७३३४५८	
४१	सृजना चौधरी	प.स्वा.प्रा	९८४०४५५१६१	
४२	ईश्वरराज पाण्डेय	खरिदार	९८६८६२०८६५	
४३	विना शर्मा	खरिदार	९८४९०३०९०४	
४४	प्रविण खनाल	खरिदार	९८४७९७८५९९	
४५	थानेश्वर न्यौपाने	खरिदार	९८४७९६२५२४	
४६	राधा भट्टराई	समवि नि	९८५७८३६३००	
४७	खूमाकूमारी डिसी	समवि नि	९८४७८२७२९९	
४८	भिमबहादुर के.सी	ना.प.स्वा.प्रा	९८५७८३१४७७	
४९	धनबहादुर केसी	खरिदार	९८६६९०८६०५	
५०	टेकबहादुर रोकाय	खरिदार	९८६९८७९०४५	
५१	कमला भारती	का.स	९८४७८२८६७४	
५२	विनोद योगी	हसचा		
१	बालकृष्ण खनाल	अधिकृत	९८५७८३३२१५	स्थानीय तह
२	रामधन श्रेष्ठ	ईन्जिनियर	९८५७८३०७०८	स्थानीय तह
३	सुबोध रेग्मी	शाखा अधिकृत	९८५७८३२२००	स्थानीय तह
४	प्रेमबहादुर के.सी.	शाखा अधिकृत	९८४७८२५८२४	स्थानीय तह
५	प्रतलाकुमारी देवकोटा	शाखा अधिकृत	९८४७८४५७७०	स्थानीय तह
६	बासुदेव पोखेल	टा.ना.सु.	९८४७८५७०६९	स्थानीय तह
७	शेरबहादुर थापा	ना.सु.	९८४७८२९१०६	स्थानीय तह
८	कुमारसिंह पुन	ना.सु.	९८४७८४७५६५	स्थानीय तह
९	प्रकाश विश्वकर्मा	लेखापाल	९८५७८३०५०५	स्थानीय तह
१०	बिरबहादुर थापा	सु.भा. पाँचौ	९८४७८२५८०१	स्थानीय तह
११	जंगबहादुर जि.सी.	खरिदार	९८४७८२८२३०	स्थानीय तह
१२	नेपालमाया महर्जन	खरिदार	९८६६८२९४८०	स्थानीय तह
१३	तिलकबहादुर के.सी.	सु.भा. पाँचौ	९८४७८०२७४३	स्थानीय तह
१४	टिकाप्रसाद गिरी	सुपरभाईजर	९८५७८३०२२४	स्थानीय तह
१५	बिष्णुध्वज जि.सी.	इलेक्ट्रीसियन	९८४७८२६९८५	स्थानीय तह
१६	नारायण प्रसाद शर्मा	वडा सचिव	९८४७८५७६९४	स्थानीय तह
१७	तिलकराम डि.सी.	वडा सचिव	९८४७८४७४९९	स्थानीय तह
१८	सुरबहादुर के.सी.	वडा सचिव	९८४७८५८७९९	स्थानीय तह
१९	खिमबहादुर घर्ति	वडा सचिव	९८४७८३५८५२	स्थानीय तह
२०	बामदेव राना	वडा सचिव	९८४७८४७३१४	स्थानीय तह
२१	लिलाजित नेपाली	वडा सचिव	९८४७८९५४७१	स्थानीय तह
२२	टोपेन्द्रा कुमारी खड्का	खरिदार	९८४४९५०६६१	स्थानीय तह
२३	लक्ष्मण अधिकारी	वडा सचिव	९८५७८३१८१६	स्थानीय तह
२४	पूनाराम गिरी	वडा सचिव	९८४४९५५७४१	स्थानीय तह

क्र.सं	कर्मचारीको नाम ,थर	हालको पद	सम्पर्क नंवर	कैफियत
२५	टेकबहादुर खड्का	वडा सचिव	९८५७८३२२३६	स्थानीय तह
२६	विष्णु गिरी	वडा सचिव	९८४७८४३६६४	स्थानीय तह
२७	एकराज खनाल	खरिदार	९८४७८२५०५०	स्थानीय तह
२८	बेदनिधि शर्मा	वडा सचिव	९८५७८३४५१७	स्थानीय तह
२९	गोबिन्द बस्नेत	खरिदार	९८४७८२८१००	स्थानीय तह
३०	लक्ष्मी बहकरी (पुन)	खरिदार	९८४७८४७११७	स्थानीय तह
३१	मधुसुदन बस्नेत	वडा सचिव	९८४७८३५६५६	स्थानीय तह
३२	कुमारी गिता वली	वडा सचिव	९८४७८८२८१४	स्थानीय तह
३३	विश्वराज चौधरी	स-ले.पा.	९८४७८०४६६९	स्थानीय तह
३४	होताराम पुन	प्रा.स.	९८४७८४६९६५	स्थानीय तह
३५	शान्ती कुमारी वली	मुखिया	९८४७८४६१८८	स्थानीय तह
३६	सौना चौधरी	मुखिया	९८४७८५७७१९	स्थानीय तह
३७	एकराज अधिकारी	बहिदार	९८४७८४१०६९	स्थानीय तह
३८	ठगेन्द्रबहादुर वली	बहिदार	९८४४९२०९८६	स्थानीय तह
३९	अर्जुनकुमार आचार्य	भा.स.चा.	९८४७८२५५७१	स्थानीय तह
४०	नबिन विक्रम शाही	भा.स.चा.	९८४७८०९९९९	स्थानीय तह
४१	जितबहादुर चौधरी	ह.स.चा.	९८४७८३२०७५	स्थानीय तह
४२	जिवराज के.सी.	ह.स.चा.		स्थानीय तह
४३	बोदिलाल भट्टराई	कार्यालय सहयोगी	९८४७९५८९५०	स्थानीय तह
४४	बिष्णुप्रसाद श्रेष्ठ	कार्यालय सहयोगी	९८४७८६३०८८	स्थानीय तह
४५	फुनबहादुर भण्डारी	कार्यालय सहयोगी	९८०९८०६६५०	स्थानीय तह
४६	भागवत चौधरी	कार्यालय सहयोगी	९८४७९१४३०७	स्थानीय तह
४७	चन्द्रकुमार चौधरी	कार्यालय सहयोगी	९८४७९००१३६	स्थानीय तह
४८	बुद्धिराम थारु	कार्यालय सहयोगी		स्थानीय तह
४९	हरिप्रसाद पुन	कार्यालय सहयोगी	९८६८६३७४१०	स्थानीय तह
५०	कलावती भण्डारी	कार्यालय सहयोगी	९८६८२८२९७०	स्थानीय तह
५१	देवबहादुर चौधरी	कार्यालय सहयोगी	९८४७९२५९९४	स्थानीय तह
५२	श्रीधर गिरी	कार्यालय सहयोगी	९८४७८२७९००	स्थानीय तह
५३	टेकबहादुर चौधरी	कार्यालय सहयोगी	९८४७८२३८९७	स्थानीय तह
५४	मानबहादुर पुन	फायर मैन	९८४७८६०७००	स्थानीय तह
५५	पतिराम चौधरी	कार्यालय सहयोगी	९८६८६२२१०५	स्थानीय तह
५६	खुशीराम चौधरी	कार्यालय सहयोगी	९८४७८५८०९२	स्थानीय तह
५७	प्रेमबहादुर डि.सी.	कार्यालय सहयोगी	९८४७८४२५४४	स्थानीय तह
५८	तोयनाथ गिरी	कार्यालय सहयोगी		स्थानीय तह
५९	डिल्लीबहादुर चौधरी	कार्यालय सहयोगी	९८४७८८३५९२	स्थानीय तह
६०	एकराज चौधरी	हेल्पर	९८४७८३२८०२	स्थानीय तह
६१	तेजप्रसाद जैसी	नगर रक्षक		स्थानीय तह
६२	प्रसादु चौधरी	नगर रक्षक		स्थानीय तह
६३	नारायण थापा	नगर रक्षक		स्थानीय तह
६४	बिरबहादुर ठेडीमगर	नगर रक्षक		स्थानीय तह
६५	पुनाराम कामी	हेल्पर		स्थानीय तह

क्र.सं	कर्मचारीको नाम ,थर	हालको पद	सम्पर्क नंवर	कैफियत
६६	मिछा सार्की	स्वीपर		स्थानीय तह
६७	पदम सुनार	स्वीपर		स्थानीय तह
६८	भद्रबहादुर सुनार	स्वीपर		स्थानीय तह
६९	थम्मन कामी	स्वीपर		स्थानीय तह
७०	कृष्णबहादुर विश्वकर्मा	स्वीपर		स्थानीय तह
७१	टेकबहादुर विश्वकर्मा	स्वीपर		स्थानीय तह

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७५

तालिका नं. २०६ : करार तर्फका कर्मचारीहरू

क्र.सं.	कर्मचारीको नामथर	पद	कैफियत	मो.न.
१	विमल अग्रहरी	सुचना प्रबिधी ईन्जिनियर		९८६०१४२००८
२	बिपना बर्तौला रेग्मी	ना.सू	स्थानीय तह	९८४५०२८५२३
३	नरेशबिक्रम सूबेदी	जू.ईन्जिनियर	स्थानीय तह	९८४३१४३५५०
४	स्मृती भण्डारी	ना.सू	स्थानीय तह	९८४५०२८५२३
५	गोपाल खड्का	ना.सू	स्थानीय तह	९८२२८९८६७८
६	मधूसूदन खतिवडा	जू.ईन्जिनियर	स्थानीय तह	९८४२२८२८८३
७	प्रकाश अधिकारी	सूपरभाईजर	स्थानीय तह	९८४७८५७५४५
८	देबराज बूढाथोकी	क.अ.	स्थानीय तह	९८४८३४३२३७
९	राधा रिजाल	स.क.अ.	स्थानीय तह	९८५७८३२२१७
१०	हुकुम बहादुर थापा	अमिन	स्थानीय तह	९८४८०९८८१३
११	ओपेन्द्र ओली	अमिन	स्थानीय तह	९८४७९०७३५३
१२	हरि कुमार घिमिरे	खरिदार	स्थानीय तह	९८४७८४२९२७
१३	उमा के.सी.	मूखिया	स्थानीय तह	९८४७८४५५०६
१४	राजन कुमार गौतम	बहिदार	स्थानीय तह	९८४७८८३०४६
१५	गिता डि.सी.	का.स.	स्थानीय तह	९८४७८८००४३
१६	हिरालाल चौधरी	भा.स.चा.	स्थानीय तह	९८१०८८२८१३
१७	गूरूप्रसाद बि.सी	ह.स.चा	स्थानीय तह	९८४७८०२९२३
१८	गूरूप्रसाद चौधरी	कार्यालय सहयोगी	स्थानीय तह	९८४७८६०५०८
१९	बीरबहादुर चौधरी	कार्यालय सहयोगी	स्थानीय तह	९७४८५२१२३३
२०	हुकुम बहादुर सिजवाल	कार्यालय सहयोगी	स्थानीय तह	९८४७९५९३५८
२१	शारादा धिताल (आचार्य)	कार्यालय सहयोगी	स्थानीय तह	९८४७८६१७४४
२२	गंगू चौधरी	कार्यालय सहयोगी	स्थानीय तह	९८४७९१६४६६
२३	दिलमाया प्रजा	माली	स्थानीय तह	
२४	बीरबहादुर बिश्वकर्मा	स्वीपर	स्थानीय तह	
२५	लक्ष्मण बास्फोर	स्वीपर	स्थानीय तह	
२६	जगरानी हेला	स्वीपर	स्थानीय तह	
२७	लालबहादुर बिश्वकर्मा	स्वीपर	स्थानीय तह	
२८	दिलबहादुर बिश्वकर्मा	स्वीपर	स्थानीय तह	
२९	जलबर्सी जमदार	स्वीपर	स्थानीय तह	
३०	खिमानन्द के.सी.	भा.स.चा.	स्थानीय तह	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, घोराही २०७५

तालिका नं. २०७ : सामाजिक परिचालकहरू

क्र.सं.	कर्मचारीको नामथर	स्थायी ठेगाना	कार्यरत वडा, शाखा	फोन नं.
१	अमृता चौधरी	घोराही उप महानगरपालिका १६	१६	९८४७९५७७०१
२	कमला चन्द	घोराही उप महानगरपालिका १७	६	९८५७८८३२०९०
३	सिमा नेपाली	घोराही उप महानगरपालिका १७	१७	९८४७९६३६२६
४	लिला अधिकारी	घोराही उप महानगरपालिका १७	१७	९८४७८४४४५९
५	सरला रावत	घोराही उप महानगरपालिका १८	१८	९८४७८८२५३४
६	मन्जू खनाल	घोराही उप महानगरपालिका १८	१८	९८४७८८३८०६
७	शान्ती चौधरी	घोराही उप महानगरपालिका १३	१३	९८४७८८५४३२
८	सरस्वती खड्का	घोराही उप महानगरपालिका १६	१६	९८४७८९७१८८
९	यशोदा के.सी.	घोराही उप महानगरपालिका १४	१०	९८०९७७०९३२
१०	सरस्वती के.सी.	घोराही उप महानगरपालिका १३	१३	९८४७९५७६१९
११	यमूना बैद्य	घोराही उप महानगरपालिका १५	१५	९८४७९१४२७५
१२	बिन्दू नेपाली	घोराही उप महानगरपालिका १०	१०	९८४७९७६१३२
१३	संगीता शर्मा	घोराही उप महानगरपालिका १२	११	९८४७८३४५६८
१४	सिता चौधरी	घोराही उप महानगरपालिका ९	९	९८४७८८१९४०
१५	बिमल योगी	घोराही उप महानगरपालिका १५	७	९८५७८३४९०५
१६	बिष्णूप्रसाद पौडेल	घोराही उप महानगरपालिका	५	९८४७८२९९६५
१७	हेमराज पौडेल	घोराही उप महानगरपालिका १५	३	९८०६२८१५१४
१८	सूष्मा रेग्मी	घोराही उप महानगरपालिका १५	१	९८४४९०७८०९
१९	ईन्द्रबहादुर पून	घोराही उप महानगरपालिका १५	१९	९८६८६२२०४५

स्रोत : घोराही उप-महानगरपालिकाको कार्यलय, २०७४